

ACADEMIA ROMÂNĂ
DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN
XXXIII

TACHE PAPAHAĞI

**GRAIUL ȘI FOLKLORUL
MĂRAMUREȘULUI**

CULTURA NAȚIONALĂ
1935

www.dacoromanica.ro

ACADEMIA ROMÂNĂ
DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN
XXXIII

TACHE PAPAHAĞI

GRAIUL ȘI FOLKLORUL MARAMUREȘULUI

*PREFAȚĂ. INTRODUCERE. TEXTE. MUZICĂ POPULARĂ.
APENDICE. TOPONIMIE. ONOMASTICĂ. GLOSAR.
HARTĂ. XXII PLANȘE.*

CULTURA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI

1925

Lucrarea de față a fost admisă ca teză de doctorat pe baza referatului D-lor Ovid Densusianu și I. Bianu. Din comisiunea examinatoare au făcut parte D-nii profesori referenți și D-nii D. Evolceanu, R. Ortiz și Ch. Drouhet, decanul Facultății

20 mai 1925

PROFESORULUI MEU,

D. OVID DENSUSIANU

P R E F A Ț Ă

Convins de însemnătatea cercetărilor etno-linguistice făcute la fața locului și întru cât speculațiunile științifice de biblioteci s'ar simți cu timpul anemiate în urmărirea mai departe a diferitelor probleme, am crezut ca fiind imperioasă îndrumarea studiilor în însuși domeniul viei realități dialectologice, prezintând astfel, dacă nuși o interpretare satisfăcătoare, cel puțin materialul brut care constituie baza acelor speculațiuni. Ceva mai mult: urgența cerută de o atare îndrumare rămâne pe deplin justificată, căci fluiditatea graiului viu, ca și a folklorului, e adesea în funcție și de hotărâtoarele momente istorice din viața social-politică a unui popor și devine chiar atât de pronunțată, încât în scurt timp ea poate provoca schimbări radicale în fizionomia etno-linguistică a aceluia popor. Sub imperiul unor prefaceri adânci ca acelea pe cari le-a adus războiul european e firesc lucru ca anumite producțiuni, bunăoară de folklor muzical, să ia câte odată o astfel de înfățișare, încât cu greu, dacă nu chiar imposibil, am putea desprinde substratul autohton; așa că, cu drept cuvânt putem spune, după Tiersot, că «o simplă alterare adusă tonalității sau mișcării cântecului poate să-i dea o fizionomie așa de nouă încât analiza cea mai subtilă se găsește adesea în imposibilitate de a degaja substanța primitivă». De altfel cele relevate la pag. LIV dovedesc în parte acest adevăr, deși în cazul acesta avem a face cu înțalnirea unui dialect românesc — cel maramureșean — cu supremația limbii literare românești.

Pentru aceste considerațiuni, mi-am îndreptat privirile în spre importantul și izolatul ținut al M a r a m u r e ș u l u i, căutând ca, în limitele posibilității, să dau cât mai mult, mai variat și mai reprezentativ din graiul și folklorul lui. Din tot ce reproduc aci se poate constata cu prisosință relativa bogăție folklorică a acestui județ, precum și interesantul aspect etnic și dialectologic. Ași fi vrut să urmăresc tot așa de aproape și alte laturi ale vieții acestui nordic colț dacoromân pentru ca, din îmbrățișarea totală a entității lui, să pot da la lumină și o cât mai completă iconografie etnografică a acestei țări, fie în sensul, bunăoară, al studiului *Das ländliche Leben Sardiniens im Spiegel der Sprache* al lui Max Leopold Wagner, fie în sensul lucrării *Huculszczyzna* a lui Włodzimierz Szuchiewicz, sau să dau măcar câteva specimene în direcția

minunatei opere *La tombe basque* a lui Louis Colas etc. Însă asemenea cercetări complexe necesită, pe lângă altele, și cheltueli mari, fără de cari cu greu s'ar putea face un început temeinic. Și totuși, atari studii asupra întregului complex al poporului român se impun cu atât mai neîntârziat, cu cât transformările radicale pe cari le aduc cultura și civilizația vin cu pași repezi și siguri.

Sub raportul graiului și al folklorului cred că culegerea de față a reușit să cristalizeze toate trăsăturile fundamentale ale Maramureșului, în deosebi din punct de vedere dialectologic. Poezia populară apare în general bine fixată, dacă la această culegere ar fi să adăugăm și cele făcute de Țiplea, Bud și Bîrlea; pentru celelalte genuri de literatură populară n'am putut culege decât relativ puțin din tot ce posedă acest județ. Cauza principală e lipsa de timp. De altfel merită se fie relevat faptul că tot ce prezintă în această lucrare a fost cules într'un interval de 115 zile împărțit în 6 călătorii după cum urmează:

1920: 23 iulie — 27 august, st. n.;

1921: 2 august — 16 august, st. n.;

1922: 21 decembrie (3 ianuar 1923)—8 ianuar (21 ianuar) 1923;

1923: 30 martie — 14 april, st. n.;

1924: 18 april — 2 mai, st. n.,

1924: 21 decembrie — 2 ianuar 1925,

socotind în acest interval și zilele de sosire și plecare din județ. Ceva mai mult: în toate aceste călătorii, aproape toate satele maramureșene le-am cercetat în diferite și multiple direcții numai pe jos, așa că timpul destinat anume culegerii de material folkloric se reduce simțitor. De aci însă ar fi nejustificat să se concludă că în cercetările făcute s'a pus vre-o grabă: exactitatea a tot ce înfățișez aci ca material cred că n'ar putea suferi nici o confruntare defavorabilă.

Pentru prețioasele înlesniri cu cari am fost întâmpinat în tot cursul cercetărilor mele, mă simt dator să aduc aci viile mele mulțumiri următorilor preoți și protopopi: Ballea S. (Săpânța), Bran E. (Dragomirești), Coman A. (Moisei), Doroș N. (Sat-Șugătag), Dragoș I. (Vad), Hotea M. (Bârsana), Ilnițki V. (Strâmtura), Rednic M. (Crăcești), Salca P. (Giulești), Tartia I. (Săcel), Timiș G. (Borșa); institutorilor: Dunca G. (Ieud), Miclea A. (Șieu), precum și D. Simon D., directorul școlii normale din Sighet.

D. I.-A. Candrea, pentru ajutorul dat la facerea hărții aci anexate, recunoștință; de asemenea D. Ov. Densusianu pentru anumite observațiuni făcute la ultima corectură, precum și D. I. Bianu pentru interesul arătat lucrării de față.

INTRODUCERE

CONSIDERAȚIUNI GENERALE

În nord-vestul Moldovei, pe versantul apusean al Carpaților, se desfășoară între șiruri de munți istorica țară a Maramureșului, cu fața deschisă spre nord.

Maramureșul este o țară eminentamente deluroasă și muntoasă și este închisă din trei părți de niște lanțuri de munți și mai înalți și anume: spre est se ridică munții Cernagora, spre sud munții Rodnei, iar spre sud-vest un lanț de munți mai mici, munții Țibleșului, cari îl despart de țara Oașului și a Lăpușului. Această configurație geografică contribuie la o grea izolare naturală a acestui județ de restul românismului, întru cât munții Cernagora, cari formează graniță și cu Polonia, constituie un zid interpus între el și Bucovina, după cum munții Rodnei îl închid din spre Bistrița - Năsăud, iar ai Țibleșului, dominați de legendarul vârf al Gutâiului, îl barează de restul Ardealului. În această încercuire naturală și puternică, singura parte care îi rămâne geograficește oarecum deschisă este cea nordică, și anume Maramureșul din nordul Tisei care astăzi e sub stăpânirea cehoslovacă.

Maramureșul este străbătut din spre sud și sud-est în spre nord de trei văi principale: valea Vișeuului, a Izei și cea a Marei pe lângă care curge și apa Cosăului și cu care formează confluență în apropierea sudică a satului Berbești. Ele sunt singurele artere de comunicație ale acestui județ și mătcile acestor ape le continuă în spre județele limitrofe: Mara, prin Crăcești, în spre Baia-Mare; Iza, prin Săcel, spre Năsăud; iar Vișeuul, prin Cârlibaba, spre Bucovina și spre râul Bistrița, Piatra-Neamț. Întreagă această comunicație cu județele înconjurătoare constă din șosele. Rețeaua de linii ferate în această țară e cu totul redusă: o linie ferată normală — singura — leagă Sighetul cu Borșa prin valea Vișeuului; a doua — linie îngustă — bifurcându-se la sud și în apropiere de Sighet, leagă capitala județului cu Ocna-Șugătag și cu Coștiui (Ronasek). Așa că singura cale ferată care formează legătura dintre Maramureș și restul țării e linia care intră în Cehoslovacia prin Câmpulung și iese în județul Satu-Mare prin punctul Halmei.

Dacă ne-am referi nu numai la considerațiunile strategico-naționale, ci și la cele culturale, sociale și economice, am vedea că izolarea acestei

regiuni de întregul complex al vieții țării românești e pe atât de dăunătoare, pe cât de înfloritoare ar ajunge ea dacă ar comunica direct cu restul țării și anume: prelungindu-se linia ferată Sighet-Borșa prin Cârlibaba spre Piatra-Neamț și legându-se Sighetul de Baia-Mare și de Bistrița, Maramureșul ar îmbrăca pentru totdeauna o adevărată haină de sârbătoare. Variatele bogății naturale ale acestui județ care constă din imense păduri de fag și brad — mai ales în ținuturile lui estice —, din multe și felurite ape minerale etc. și-ar putea găsi o cât de redusă întrebuințare ce i-ar ridica cu mult starea generală; după cum, pe de altă parte, anumite localități ale lui, cum ar fi bunăoară Poienile-Borșei, Repedea etc. ar putea deveni adevărate și frumoase stațiuni climaterice și balneare, fiind încadrate în poziții încântătoare.

Satele. — Cea mai mare parte din satele Maramureșului sunt așezate în lungul celor patru văi mai importante: Vișeu, Iza, Mara, și Cosăul, la distanțe de 2—7 km. între ele; restul, se află situate și ele în lungul unor văi mai mici, cum sunt bunăoară satele de pe valea Rognei, sau de pe cea a Slătioarei etc. Dintre toate însă, singurul sat care, prin poziția lui, are un orizont mai deschis și mai larg este Săpânța, așezat pe un platou care domină valea Tisei și în lungul unui râu tot așa de mare ca și Cosăul: în fața lui — spre est, nord-est —, pe malul drept al Tisei, se vede micul platou unde odinioară exista *Mănăstirea-Peri*; iar în spatele lui se ridică perpendicular înălțimea stâncoasă și acoperită cu păduri de fag, *Piatra-Săpânței*.

În afară de Săpânța care se caracterizează prin orizontul său deschis și care e renumită prin cunoscutul izvor de apă minerală din hotarul ei, astăzi în posesia preotului Simion Ballea, sate cu poziții sau împrejurimi pitorești mai sunt în acest frumos ținut românesc. Pentru a nu ne opri la poziția unor sate ca Budești, Crăcești, Ieud etc., ale căror împrejurimi muntoase ofer privilegii încântătoare, vom schița în câteva cuvinte poziția unor alte sate. Situat ca într'o potcoavă, satul Coștiui e unul dintre cele mai poetice colțuri ale Maramureșului: de jur împrejur se ridică o lină cunună de dealuri, acoperită cu păduri de fagi, casele fiind așezate în formă de amfiteatru; el este în timpul verii un liniștit și recreativ colț climaterico-balnear, aci fiind și băi salinare. Dintre satele cu perspective deschise și plăcute vederii merită să fie amintit sărăcăciosul și micul Sat-Șugătag, care, așezat și el pe un versant care domină valea Marei, are în fața lui — spre sud — mărețul *Gutâi*, de care sunt legate numeroase tradiții și legende, iar în spate înălțimea stâncoasă *Piatra*, care, în tradiții, e alăturată dese ori Gutâiului și în împrejurimile căreia și-a petrecut aproape întreaga viață Tudor Tincu¹ (cf. textul al DXLVI-lea). Dintre colțurile eminent muntoase, împrejurimile pe cari ni le ofere Borșa sunt dintre cele mai frumoase.

Borșa propriu zisă e satul care se află situat la confluența Țijlei cu

¹ Mort în 27 decembrie, 1924.

apa Vișeuțului. Ca comună însă, ea e formată și din alte câteva grupări răzlețite în apropiere și anume: Poienile-Borșei, Repedeș și Pietroasa — acest cătun din urmă găsimu-se direct la poalele *Pietrosului*. Toate aceste trei cătune, locuite exclusiv de Români și a căror existență e de fapt recentă și datorită unor vitrege împrejurări pentru elementul românesc borșan, ne ofer variate și încântătoare priveliști: Pietroasa și Repedeș, colțuri tainice și pline de farmec îmbinat cu fiorii dulci ai unei frumoase naturi sălbatice; Poienile (cf. planșa XIII, 1) în schimb, ne ofer prin versantul sau mai bine zis prin amfiteatrul lor un redus dar maiestos orizont, format din munți masivi și impunători, cum sunt bunăoară: Podul-Cearcănului, Știolul, Fața-Munților, sau Pietrosul cel bogat în capre-negre și în cocoși sălbatici. Pe lângă aceste considerațiuni, și în afară de faptul că în hotarul Borșei se găsesc și izvoare cu ape minerale, aceste satele prezintă și altitudinea cea mai mare dintre toate satele Maramureșului, și anume 665-750 m¹.

Din punct de vedere al aspectului lor, toate satele maramureșene prezintă un singur tip. În trăsături generale, satul ni se înfățișază cu casele concentrate și prelungit în lungul văiei pe o distanță de 2—4 km. La cele două capete și în dreptul șoselei care trece prin mijlocul lui, stă ridicată, ca și în Țara Oașului, câte o cruce înaltă de 4—7 metri, pe care se vede Isus răstignit. Fiind situate pe cursul apelor sau pe versantul de dealuri străbătute de câte o apă, toate sunt împărțite în două părți bine distincte: cea de sus locuită de *susânari* și cea de jos locuită de *șiosânari*.

Casele, în general, nu au înfățișare săracă. Toate sunt făcute din bârne de lemn, solid încheiate între ele la cele patru *cornuri* ale lor. De fapt, casa e o încheiere din bârne care, pusă pe roate, devine transportabilă. Podeaua ei se găsește la o înălțime de 0,50 până la un metru deasupra pământului. Drept temelii, se văd dedesubtul celor patru colțuri de casă patru grămezi de pietre mai mari așezate în formă de pedestale, fără a fi zidite. Dacă clădirea e așezată pe o pantă, atunci cele două colțuri superioare sunt așezate jos, pe pământ.

De obicei casele sunt formate dintr'un simplu antreu mai încăpător din care dai într'o cameră mai mare numită *sobă*. Toate sunt joase, în interior podeaua de grinzi fiind unsă cu pământ lutos amestecat cu băligar; au ferestre mici, absolut neîndestulătoare pentru o bună și completă aerisire, mai ales că numărul lor e insuficient: numai în doi din cei patru pereți — foarte rar în trei — se găsește câte o singură ferestruică. Pe dinăuntru ele sunt văruite, iar pe dinafară sunt lăsate fără nici un fel de tencuială, pentru ca bârnele să nu putrezească repede. Acoperișul lor e din șindilă.

¹ De altfel, altitudinile tuturor satelor sunt relativ mici. Iată câteva din ele: Sighet, 274 m.; Vad, 284 m.; Săpînța, 284 m.; Iapa, 329 m.; Giulești, 332 m.; Strămtura, 339 m.; Bârsana, 344 m.; Șieu, 381 m.; Cuhea, 406 m.; Leordina, 408 m.; Ieud, 420 m.; Dragomirești, 428 m.; Sălișteștea, 458 m.; Săcel, 500 m.; Breb, 501 m.; Moisei, 581 m.; Borșa 665 m.

În *sobă* se găesc: un pat așezat într'un colț, făcut din scânduri și umplut cu paie sau fân în care se culcă cel puțin două persoane; *laițele* — bănci de scânduri aranjate în lungul pereților și cari servesc și drept paturi de dormit; *cuptoriul* (cf. planșa XII, 1) situat într'un alt colț al camerei, de obicei lângă ușe, deasupra căruia în timpul iernii dorm copiii sau bătrânii etc.; *rudete* — prăjine subțiri și atârdate la cele două capete de grinzile tavanului pe lângă pereți și pe cari se pun toate țesăturile casei (covoare, *lipidee* etc.); iar pe pereți vezi — ca și în alte regiuni transcarpatine — sumedenie de farfurii. — În antreu, în timpul verii de obicei se găsește *k'jara* sau *t'jara* (războiul) cu accesoriile sale, iar în timpul iernii, la casele mai sărăcicioase, dorm vitele de casă — o vacă, un vițel etc., — ceea ce, firește, nu poate fi decât în paguba sănătății pe care Maramureșeanul o respiră în timpul verii din plin la câmp afară, sub cerul liber.

Fiecare casă dispune de o bucată de pământ mai mare sau mai mică, îngrădită și în mijlocul căreia se găsește. În imediata ei apropiere e șura și câte o claie de fân pentru vite. La case mai vechi, intrarea în curte se face printr'o poartă mare, lângă care e alăturată una mai mică; amândouă însă se caracterizează din punct de vedere al esteticii etnografice prin frumoase și interesante desenuri făcute în bârnele de lemn — astăzi din ce în ce mai rare.

Ceea ce caracterizează un sat maramureșean sub raportul aspectului etnografic este *biserica*. Spre deosebire de cele cari s'au construit de câteva decenii încoace (cf. planșa XVII, 1), biserica-tip a Maramureșului e o clădire relativ mică și făcută numai din lemn: bazele ei sunt formate din bârne late variind între 40—70 cm. și groase până la 15 cm. În mijlocul unor sate cu înfățișare blândă și modestă, biserica maramureșeană ne prezintă o vedere pe cât de interesantă, pe atât de simpatică și originală: părând a avea două acoperișuri suprapuse (cf. planșa XIX, 1 și 2) și foarte repezi, ele atrag atenția nu numai prin aspectul lor arhitectonic, a cărui caracteristică principală este turnul înalt și subțire — ceea ce ne duce la stilul gotic —, ci și prin felul în care sunt construite¹ (cf., bunăoară, planșa XVIII, 2).

Starea economică și socială a Maramureșului. — Față de populațiunea relativ numeroasă² a Maramureșului, concentrată în cea mai mare parte pe cursul apelor, hotarul de care dispune fiecare sat e pentru multe din ele neîndestulător. Sunt puține satele cari posedă un teritoriu mai întins și care să-și satisfacă nevoile lor obștești. Printre acestea, în primul rând trebuie relevată comuna Borșa care

¹ Acest stil de biserici apare și în alte regiuni românești, cum ar fi, bunăoară, regiunea Crișurilor, Țara Moților (mai ales biserica de lemn din partea superioară a satului Iarba-rea) etc.

² O statistică exactă nu există. Calculată cu aproximație, se ridică la cifra de 150.000 locuitori (cf. *Calendarul asociațiunii pentru cultura poporului român din Maramureș pe anul comun 1921*, pag. 57).

e și cea mai mare din întregul județ. Borșa dispune de un vast teritoriu muntos, bogat în întinse păduri mai ales de brad, în pășuni de vară pentru turme de oi ca și pentru cirezi de boi etc. După ea urmează alte comune importante, ca Săpânța, Vișul-de-sus, Ieud, Budești, Bârsana, Giulești, Strâmtura, Moisei etc. Toate aceste sate își pot procura măcar strictul necesar — exceptând produsele agricole cari nu se fac în această țară — de pe propriile lor hotare. Sunt însă numeroase și satele al căror teritoriu nu numai că este cu totul redus, ci e în același timp și sărac. Astfel, sate ca Cuhea, Șieu într-o câțva, Hoteni, Sârghi, Hărniciești, Cornești, Ferești etc., sunt nevoite să-și procure bunăoară lemnul necesar construcției ca și focului de pe teritoriul altor comune.

În general, economia satelor constă din: oi, vite mari, pomărit, fânețe și produse textile — ceea ce, pentru o casă muncitoare și bine organizată, i-ar îndestula, uneori chiar cu prisosință, nevoile. Realitatea însă nu e tocmai așa. Un călător care ar trece mai întâi prin locurile de pășune ale satului, când ar vedea vitele mici, în special cirezile de vite mari păscând, evident că și-ar forma convingerea că satul respectiv trebuie să fie relativ fără lipsuri. De fapt — și mai cu seamă acum, în urma facerilor adânci ale războiului european — satele sunt în trăsături generale sărace.

Una din cauzele cari contribuie la această sărăcie trebuie căutată în obiceiul — astăzi oarecum înrădăcinat — al Maramureșeanului de a fi adesea în stare să cheltuească și ultimul ban pe *horincă* sau *palincă*, afară de care el nu bea alte spirtoase. Tocmai acest obicei a contribuit ca, sub raportul economic, să fie oarecum mijlocul de îmbogățire al *Židzilor*, cari împănază toate satele maramureșene.

Intr-adevăr, întreaga mișcare economică a satelor: prăvălii, măcelării, croitorie, ferestrele pentru cherestea, lemnărie, manipularea oricăror produse etc. e acaparată de populația evreească. Toate cârciumile autorizate și clandestine din sate¹, ca și din Sighet, își exercită cu ferocitate distrugerea vieții și economiei naționale a Maramureșului, atacând astfel marea ca și mica proprietate a locuitorilor băștinași (cf. textul DLXVI). Datorită acestora, ca și feluritelor «gheșefturi» pentru cari sunt dedați, în multe sate, aproape întregul produs al muncii țaranului *pk'ică în mâna Židului*. Fără să-l vezi muncind la *cosalău* bunăoară, ori la arat, la semănat sau la seceriș, totuși la el găsești pâine de grâu; iar dacă în timpul verii de pildă vezi cărduri de rațe, dar mai ales de găște înălbind livezile la păscut, poți fi de la început sigur de existența elementului evreesc în satul respectiv. Deși sunt numeroase și casele evreești din sate cari trăesc într-o mizerie și mai neagră decât Românii, totuși stingherirea devalorizatorie adusă economiei țărănești devine adesea îngrijorătoare. Pentru a nu ne opri la cazuri măhnitoare cari dăinuiesc pe valea Vișului de exemplu chiar atunci când sunt în joc interese urgente de biserici etc., voi releva unul singur și dintre cele mai obișnuite.

¹ În Borșa propriu zisă numărul cârciumilor atinge cifra de 44, iar în Sighet sunt peste 150.

Evreii din Ieud, bunăoară, formează o asociație pentru acapararea cât mai ieftină a tuturor produselor sau vitelor destinate vânzării. Agenții lor se adresează țăranilor spre a li le vinde chiar la fața locului, în sat. În caz că prețul oferit nu-i convine, țăranul își duce marfa la târgul din Sighet. Asociația din Ieud pândește hotărîrea țăranului și, înainte ca el să ajungă la Sighet, asociația evreească de aci e din vreme anunțată în așa fel, în cât, spre marea și revoltătoarea lui surprindere, țăranul își vede marfa sa ocolită de cumpărători — cari sunt numai evrei — oferindu-i-se un preț mai mic decât cel oferit de agenții sau samsarii din Ieud. În modul acesta, țăranul se întoarce cu marfa înapoi, acasă, fiind astfel adesea constrâns să se învoească la preț cu asociațiile locale evreiești ¹.

Sub raportul social, Maramureșenii se împart în două categorii distincte: țăranul de jos și nemeșul. Această distincție însă nu e de natură economică, ci morală, de noblețe familiară: sunt familii de rând cu averi, aceasta însă nu le dă și dreptul de a fi nemeșe, nobile. În privința aceasta, istoria trecutului maramureșean ne arată că mai toate satele au avut familii care au fost onorate cu diferite titluri de noblețe din partea conducătorilor fostului imperiu austro-ungar, multe din ele păstrând până în ziua de astăzi asemenea titluri constând din hrisoave-pergamente. Din numeroasele nume de familii nobilitare, înregistrate de Ion Mihályi în lucrarea sa ² extragem câteva și anume: *Balc* din Ieud, *Bud* și *Buda*, *Duma*, *Gorzo* sau *Gorzu*, *Sas*, *Stan*, *Vlad* etc. Numele lor există și astăzi în satele maramureșene ³, toate considerându-se nemeșe. Această diferențiere socială din trecut s'a perindat până în zilele noastre: deși cu nuanțe mai știrbite, totuși ea se menține în așa grad încât rar se constată legături de sânge între aceste două clase, chiar dacă nemeșul ar fi sărac lipit pământului — și cazuri de felul acesta nu sunt izolate — căci ele nu sunt în funcție de avere, și un nemeș tot nemeș rămâne, chiar dacă lucrează cu ziua la unul parvenit sau că e *șeleri*. Familia *Stan* din Săpânța — pentru a da un singur exemplu — astăzi e cu totul scăpătată; totuși nu și-a permis să se încuscrească decât tot cu o familie de nemeși, și anume cu Pop.

Cu toată această deosebire, nimic din ce ar putea exterioriza caracterul vre-unei clase de *clăcași* sau de *iobagi* față de *ciocoi* nu se poate constata în relațiunile zilnice ale țăranilor maramureșeni. Pretutindeni vezi aceeași comunicativitate democratică între ei, fără ca totuși să se încalce distincțiunea morală de care trebuie să se bucure fiecare. O singură clasă apare în ochii Maramureșeanului ca fiind oarecum streină de sufletul și mentalitatea lui: *domnari* sau *domn'ii*: textul al DLVIII-lea

¹ Nu intră în cadrul acestei lucrări relevarea cauzelor social-economice a acestei stări de lucruri. Subliniez numai faptul că această încătușare economică a devenit atât de acută, încât Maramureșul poate fi socotit ca o reală pepinieră evreească din acest punct de vedere.

² *Diplome maramureșene din secolul al XIV-lea și al XV-lea*, 1900.

³ Pentru *Balcu* și *Gorzu*, cf. textul DVIII, iar pentru *Stan*, cf. pag. 42 etc.

evidențiază acest separatism social care, de altfel, reiese întru câtva și din versul

Mn'ie 'm plăce omen'ia
Ca la domn'î cânțălăria (66^b).

Această diferențiere de clasă — în afară de unele caracteristici ale ei cari sunt inerente oriunde și oricând în împrejurări identice — aparține, ca origine, trecutului: prin *domni* țăranul înțelegea înainte de război pe stăpânii politici și administrativi, adică pe Unguri (cf. textul DLX) pe cari poporul niciodată nu și i-a apropiat sufletește, întru cât simția o repulsiune etnică ce egala cu prisosință disprețul cu care Ungurul întâmpina pe un *Oldh*. Prin repercuție socială, ea s'a menținut întru-câtva și astăzi, față de «domnarii» români — așa cum se constată în textul citat mai sus —, mai ales că nici acest ținut românesc n'a fost scutit de plaga corupției post-belice (cf. textul DLXVI).

Adevărat separatism social apare față de elementul evreesc — fapt, de altfel, explicabil. Textele DXLVII, DXLVIII și DLIII rămân în această privință documente vii. Ceva mai mult: prin noțiunea *om* Maramureșeanul înțelege un «Român» sau, în general, un «creștin», niciodată însă un «Evreu». E caracteristică această distincție așa cum reiese ea din expresia «un om și un *Žid*»:

— Pe cine ai întâlnit în drum, Ioane?

Un om și un *Žid*.

Situația politică și etnografică a satelor. —

Dacă nu prin alte mijloace, cel puțin prin însăși trecerea trenurilor din vechiul Regat în spre Occident celelalte ținuturi românești, astăzi eliberate, își vedeau continuu întreținută speranța focului sacru al aspirațiilor naționale, pe când Maramureșul, prin situația sa geografică, era fatal exclus din sfera de directă propagandă național-românească, cu îndemnul căreia să-și întărească sufletul spre aceleași aspirațiuni. Nordul Europei nu prezenta nimic care să atragă pe un Român din Regat, și chiar dacă ar fi prezentat ceva, nu Maramureșul era drumul spre acest Nord. Iată, deci, că elementul etnic maramureșean se găsea aproape cu totul izolat de românismul vechiului Regat, neavând nici un fel de contact, nici chiar pe cale religioasă. Foarte rar se întâmpla ca vre-o câțiva să pornească din țara lor pe jos și, în timpul primăverii, să fie de ziua hramului la Mănăstirea-Neamțu din județul Piatra-Neamț — ceea ce am putut constata și în timpul războiului, în primăvara anului 1918.

La această izolare venia să se adauge pronunțata și sistematica tendință de maghiarizare a Ungurilor față de întregul element românesc de peste munți. Pe cale culturală rezultatele au fost aproape inexistente. Un singur caz de rătăcire religioasă dar absolut iconștientă mi s'a întâmplat să înregistrez în Bârsana, când un țăran mi-a spus că în ziua de 17 august (1920) e Sfântul-Ștefan. Pentru știrbirea treptată a individualității etnice a Maramureșului ei au recurs la felurite mijloace.

Unul dintre acestea, care a devenit o reală pacoste crescândă pentru populația băștinașă, a fost hotărîrea de a permite Evreilor din Galiția cari erau izgoniți de acolo ca să se așeze în satele românești din Maramureș ca și în cele din Țara Oașului, înlesnindu-le toate posibilitățile unei dominațiuni economice.

Înainte de a schița istoricul acestei imigrări evreești, voi releva câteva considerațiuni etnografice pe care ni le oferă Țara lui Drăgúș-Vodă ¹.

Exceptând capitala județului precum și grupările Borșei cari sunt în număr de patru (Poienile, Repedea, Pietroasa și Băile-Borșei), numărul total al localităților — sate și cătune — existente în Maramureș se ridică la 55. Opt dintre acestea și anume: Remete, Lunca, Rogna-de-sus, Bistra, Ruscova, Repedea, Poienile-de-sub-munte și Luhi sunt rutene; două sunt locuite în majoritate de Unguri (Câmpulung și Coștiui) ²; iar restul de 45, la cari se pot adăuga și cele două cătune mănăstirești: Mănăstirea-Giuleștilor și Izvorul-negru, sunt românești. În afară de Coștiui și Ocna-Șugătag cari au aspectul unor mici orașele atât ca înfățișare, cât și ca viață — amândouă fiind electric luminate — toate celelalte prezintă același tip de case și aceeași viață. Limba dominantă e, firește, cea românească, pe care o vorbește și întregul element evreesc pripășit aci. Rutenii își mențin încă graiul; totuși, românizarea lor e pe cale de a se efectua, întru cât limba română a început să pătrundă și în satele lor, cum e cazul mai ales cu Rona-de-sus. Trecând peste elementul evreesc care nu poate fi confundat cu niciunul dintre celelalte elemente conlocuitoare, deosebirea etnică, din punct de vedere al tipului fizic, între Ungur și Român nu prezintă nici o piedică, mai ales că aci intervine și ocupațiunea, dar mai cu seamă portul. Ceva mai greu de stabilit e distincția dintre Rutean și Român, pentru că și primul are mai mult sau mai puțin același port. Totuși, înfățișarea Ruteanului e, în trăsături generale, cam roșcată și cu ochii albaștri, iar portul, atât la femei cât și la bărbați, își are mici caracteristici distinctiv.

Revenind acum la elementul iudaic, vom căuta să-l încadrăm în adevărata realitate a existenței lui și în lumina în care apare în ochii Maramureșeanului.

Fără a recurge la alte izvoare, cum ar fi documentele istorice, sau cele de arhivă județeană etc., pentru schițarea sălășluirii evreești în toate satele Maramureșului ³ mă voi servi de mărturiile vii ale bătrânilor din sate — mărturii a căror importanță și interes documentar nu pot fi trecute cu vederea.

¹ În conformitate cu forma sub care apare acest nume în documente, și de acord cu adnotările lui Ioan Mihályi în ale sale *Diplome maramureșene* ca și cu observațiunea lui Cornel I. Sânjoan în *Anuarul al II-lea al liceului de fete din Sighetul-Marmației pe anul școlar 1920-1921*, pag. 4, cred că forma corectă și reală a descălecătorului Moldovei e *Drăgúș*, nu *Dragoș*.

² Element unguresc numeros există și în Ocna-Șugătag.

³ Proporția populației evreești în sate e variată. Contingentul cel mai mare îl prezintă Borșa. Locuiesc în număr mare în Săliștea, Dragomirești, Rozavlia, în cele trei Vișee, în Moisei, Vad, etc. Sunt însă și sate — mai ales cele sărace și mai retrase,

Până la jumătatea secolului al 19-lea existența acestui element în sate poate fi considerată ca fiind totalmente necunoscută. Astfel, bătrânul Dumitru Vlad din Sălișteea ne relatează că în 1859 un singur «Zid» a fost în această comună (cf. textul al DVI-lea). După mărturiile bătrânilor cuheni, în 1848 în Cuhea existau numai patru familii — pe când în 1917 au fost înregistrate 417 suflete evreești. În fine, bătrânul Ion Iacob Pașca din Ieud, în vârstă de 95 ani, îmi relate în ziua de 24 ianuar 1924 următoarele:

«D'e cînd m'am trezît eu, apoi numa cînc *Židz o fo' aičj* în Ieud: *Lăjm, Căpk'iță, Mun'joc, Șoldu și Tală*».

Toate relatările bătrânești auzite și în alte sate, ca Budești, Crăcești, Giulești, Strâmtura, Săcel etc., fixează venirea Evreilor în Maramureș în jurul anului 1850.

Elementul acesta eterogen, care e foarte prolific, astăzi s'a înmulțit pretutindeni, și, dacă s'ar fi menținut stăpînirea ungurească, în câteva decenii multe sate și-ar fi înstreinat caracterul lor etnic, întru cât imigrările evreești din Galiția rusească erau anume favorizate în Maramureș. Cazul cu Borșa e tipic: o treime din populația acestei comune e formată din Evrei cari locuiesc în Borșa propriu zisă, în timp ce cea mai mare parte din Români sunt împrăștiați prin împrejurimile Borșei. În atari condițiuni, etnografia istorică a neamului românesc ar fi înregistrat, probabil, un curios și necunoscut proces de amestec și, poate, de contopire etnică între două elemente radical distincte ca rasă, religie, grai, viață, suflet etc.

Dar, caracteristica așezării sale fizico-economice nu o constatăm numai în Borșa. În general, toate satele sunt situate în lungul șoselei naționale, care merge paralel cu cursul apei; în oricare sat, strada principală, care e însăși șoseaua ce-l străbate, e locuită aproape în întregime, de o parte și cealaltă, de Evrei.

Ca tip fizic, Evreul e în genere pipernicit la chip, de o statură care nu ar pleda în favoarea teoriei — de altfel fanteziste — a «Jidovilor» cu sensul de «uriaș». Ca port, în afară de îmbrăcăminte, se caracterizează prin perciunii lungi și în formă de spirală pe cari îi poartă deopotrivă copiii și bătrâni (cf. planșa III și IX, 2). Sunt excesiv de habotnici și, în caz de pericol, foarte apropiați prin religie. În dimineața unei nopți de ianuar, la orele 5, întâlnesc rînd pe rînd câțiva copii mergînd în afara orașului Sighet. Întrebându-i unde se duc, toți mi-au răspuns că merg la *șșcolă*, ca să învețe *idiș* — «idiș» pentru care înfruntau ger, viscol și chiar teama de lupi, sculându-se cu noaptea în cap. În religiozitatea care îi leagă, supremația lor economică e o completă sfidare a legei repausului duminical: în Sighet, ca și în sate, toate prăvăliile lor

mai îndepărtate de drumul de țară — în cari trăesc foarte puțini, cum ar fi Poieni, Glod, Hoteni, Breb etc. În fine sunt sate cari — deși mari și bogate — nu se lasă copleșite, avînd o organizație mai solidă sub raportul cultural, național și economic, cum ar fi Ieud etc.

sunt închise în zi de sâmbătă, rămânând deschise în schimb în orice duminică sau sârbătoare legală ori națională.

În ceea ce privește contactul acestui element cu populația românească, cadrul în care apare din punct de vedere etno-social și moral este acela ce se desprinde din caracterizarea că «Zidul e ucigătorul lui Hristos», și că «Zidu-și sfredrele dracului» (cf. textele DXLVII, DXLVIII și DLIII). Sub acest aspect nu e lipsită de interes caracterizarea pe care a făcut-o un bătrân păstor borșan. În după amiaza zilei de 20 april 1924 (Duminica Floriilor) stăteam de vorbă în drumul mare din mijlocul Borșei cu un grup numeros de Români borșeni. Șoseaua era împănată mai mult de «Zidz» — ziua aceea fiind o zi de Paști pentru ei. Povestind de îndrăzneala Evreilor borșeni cari, sub dominațiunea ungurească, au ucis într'o noapte cu lovituri de securi pe comerciantul român Hojda din cauza zdrobitoarei concurențe economice pe care le-o făcea și trecând apoi la copleșitoarea mizerie în care trăește populația, bătrânul păcurar a spus următoarele:

«Domn'îșorule, duma-ta știț ce-s ațelga țigară o corbeț: îs ȝarețe păsări n'egre. D'apoi așa sînt și Zidzi cînd îi vedz pã drumu țării. Eu am fo' păcurar hăt multă vreme și am păcurărit și iarna, și vara. D'apoi primăvara, cînd tund'em oile, d'e să vățșă una o două bet'eģi o șk'îȝape, slabe tare, apoi le lăsăm la șes, nu merem cu ele la munt'e. D'apoi corbeții numa cum väd că ȝarețe ȝaje boleșă', d'apoi unu cît'e unu zin'e la ȝa și o țjocăc'ȝa' cu țjocu pã sk'inare pînă țe o răn'ȝa': apoi ȝaja, dacã n'are cotare, în tăt'e dzile ȝa slabȝeșă' ș'apoi vedz cum corbeții zin tăt' la ȝa și dau așa cu țjocu pînă țe o omorăsc și mîncã apoi d'in ȝa. D'apoi, uț'e, așa-s și Zidzii cu noi, Rumîn'ij: pã care väd sãrac și betȝeg, apoi îl țjocăc'esc hăt bin'e, pînă-l duc la ȝrapã».

În atari înprejurări, evident că tenacitatea de rasă cu care elementul românesc în genere își strecoară prin vitregia furtunoasă a secolelor individualitatea etnică trebuie relevată deopotrivă și la Românul maramureșean. La aceasta a contribuit, firește, și biserica prin aceea că, făcându-și mai mult sau mai puțin cu prisosință datoria creștină, a angajat prin însăși aceasta, și laolaltă cu școala, și pe cea națională.

Biserica. — Astăzi, cînd lupta religioasă a făcut loc luptelor naționale, de sigur că individualitatea etnică a unui popor fără tradiții culturale vechi nu poate fi separată de «legea» pe care a profesat-o și sub scutul căreia s'a putut menține. Aceasta mai ales în Maramureș, unde știm că istoria literaturii române înregistrează o însemnată mișcare literară religioasă în secolul al 16-lea.

Poporul maramureșean e religios prin tradiție. Își păstrează cu sfințenie credința strămoșească, respectă biserica, fără a fi renunțat, totuși, complet la fondul religios aparținînd cultului păgîn, fond ce reiese de credințele și superstițiile sale (cf. pag. xxxix și urm.). Pentru a evidenția această îmbinare religioasă bazată pe caracterul patriarhal al concepției sale religioase ca și pe cel al structurii sale sufletești, voi releva două cazuri.

Cu cîteva decenii în urmă, în Săcel trăia un protestant bogat, dar ateu. A murit în subsolul casei. În momentul în care urma să-l ducă

de acasă spre cimitir, începe o furtună înspăimântătoare: acoperișurile caselor azvârlite, oamenii de pe străzi duși de vânt etc. Cortegiul funebru s'a oprit în casă. După câteva ore îl pornesc spre groapă într'o ploaie torențială. După ce cosciugul a fost așezat în mormânt și înainte ca țărâna să fie trasă asupra lui, ateul a fost fulgerat, fără ca acei ce stăteau în jurul mormântului să fie atinși de trăznet. De notat că cosciugul era făcut din metal argintat. — În credința lui religioasă, poporul a atribuit furtuna și fulgerarea survenită ateismului celui mort.

Al doilea caz s'a petrecut în Crăcești. Păstoria pe atunci preotul Făt Ioachim. În timpul primăverii, ca și în timpul verii — luni de-a rândul — nu plouase de loc. Populațiunea se arăta extrem de îngrijorată. S'a recurs la cuvenitele procesiuni religioase cu *k'irarecsa*: nici un rezultat. Atunci sătenii, conform unei credințe vechi, roagă pe preotul lor ca, în procesiune, să dea jos din clopotniță clopotul bisericii și să-l pună *a-moi* în râul Mara pentru ca să înceapă să plouă. Preotul s'a opus din răspuțeri, dar sătenii, fără să țină seamă de opoziția lui, l-au dat jos și l-au dus în Mara. Puțin după punerea «a-moi» a clopotului în apă a și început să plouă din plin. Iată, deci, cum survin și întâmplări cari întăresc oarecum tot ce aparține ca fond cultului păgân.

Exceptând asemenea credințe înconștiente și inofensive, poporul nu desconsideră biserica. De câteva decenii practică un frumos obicei, pe care îl găsim și în alte părți, și anume acela ca salutul de întâlnire între doi «oameni» să fie astfel: în loc de «bună ziua» să se zică «laude-se Isus Hristos» sau, prescurtat, numai «laude-se», la care să se răspundă prin «lăudat să fie în veci, amin», sau «în veci, amin», sau «totdeauna, amin», — obicei pe care îl au și cei din țara Oașului.

Biserica maramureșeană este exclusiv greco-catolică în toate satele, afară de Săcel și Dragomirești unde găsim câte o biserică a *orîntarilor* — adică greco-orientală — pe lângă cea unită. În anii din urmă Valea-porcului a trecut în întregime la ortodoxism, iar Fereștenii și Corneștenii au trecut în vara anului 1924 în majoritate la ortodoxism.

În urma războiului a început să apară în anumite sate o sciziune religioasă care ar putea fi dăunătoare în cazul când ea ar lua proporții. E vorba de secta *pocăiților*. Pocăiți există aproape în toate satele maramureșene, dar în număr cu totul redus; mai numeroși sunt în satul Vișeu-de-jos. Ei susțin că oricare muritor poate — și nu-i nici un păcat — să îndeplinească singur orice atribuție a preotului și nu înțeleg de ce preotul, de vreme ce se socoate ca mijlocitor între muritori și Dumnezeu, ia bani pentru această mijlocire. După ei satul poate fi lipsit de cler. În actualele prefaceri sociale, pricinuite de urmările războiului, atari credințe ar putea cu ușurință converti sufletele slabe și copleșite de neajunsuri. Poporul, totuși, îi opune o rezistență care rezidă în propria lui tradiție de credință strămoșească. E interesantă, în această privință, interpretarea unei constatări făcută la Ferești: în casa unui pocăit a apărut un șarpe negru și mare care nu se îndepărta de acolo; poporul a interpretat acest caz în sensul unui avertisment dumnezeesc față de pocăit, spre a-l îndruma pe calea părăsită.

Din punct de vedere al dependenței administrative a bisericii maramureșene, nu intră în cadrul acestei lucrări trecutul istoric al ei. Amin-tesc, totuși, în treacăt de următorul document găsit în biserica din Cuhea și care astăzi e în posesia preotului Arthur Anderco din Ieud: e vorba de un *antimis*, scris pe pergament, care sună astfel:

Ače(s)tü A(n)timi(s) satü sfi(n)ți(t) și satü bl(a)g[oslo]vitü cu mâna iubitoriului de D(u)mnedzeu xv(ϑ) Iacw(v) Ep[i](s)cwpu(l) Rădăuțului la anii 7200 [= 1692].

În aceeași biserică din Cuhea s'au mai găsit și trei alte antimisuri, dar rusești, scrise pe pânză și cari par a fi posterioare celui reprodus mai sus, din care ar rezulta că Cuhea depindea de episcopia din Rădăuți, nu de cea din Muncaci.

Mă opresc însă ceva mai mult asupra laturei arhitectonice pe care ne-o prezintă biserica maramureșeană.

Exceptând cele câteva clădiri ridicate de pe la 1880 încoace, toate bisericile satelor prezintă unul și același tip arhitectonic, caracterizat prin aspectul stilului gotic (cf. planșele XVIII și XIX). Sub raportul zugrăvelilor, interiorul celor mai multe nu prezintă aproape nimic interesant, afară de câteva, printre cari amintim *Biserica-din-Deal* din Ieud de care va fi vorba mai jos. Ca vechime, multe din ele datează numai de câteva secole. Imprumutând datele apărute în *Calendarul asociațiunii pentru cultura poporului român din Maramureș* (1921) precum și cele publicate de preotul I. Birlea în *Gazeta maramureșană* din 14 noiembrie 1924, dau aci o listă a unora din ele, pentru a se vedea epoca de când datează ca clădiri:

În Apșa-de-mijloc, două biserici: una din 1440, «iar cealaltă și mai veche»;

În Apșa-de-jos, o biserică din 1561;

În Breb, biserică datând dinainte de 1531;

În Budești, biserica din «ġiosani» datând din 1643;

În Călinești, bisericuță din 1663;

În Cuhea, biserică din 1718 — posterioară năvălirii Tătarilor;

În Ieud, *Biserica-din-Deal* pare a fi datând din 1364;

În hotarul Moiseiului, Mănăstirea «Izvorul-negru» din 1600;

În Sarasău, biserică de piatră din 1700;

În Sat-Șugătag, biserică din 1745;

În Săliștea, biserică din 1680;

În Sîrbi, bisericuță din 1532;

În Strîmtura, biserică din 1667 etc.

O bună parte din aceste mici dar neprețuite adăposturi sufletești și păstrătoare minunate de lege românească, sub imperiul lentei dar inevitabilei distrugerii a vremii, a secolelor, încep a deveni cu timpul niște pioase rămășițe cari nu vor mai putea servi de locaș sfânt credincioșilor. Mănăstirea-Giuleștilor, bunăoară, originală prin bârnela sale cari constituie pereții, își vede întreaga zugrăveală și inscripție din interior amenințată cu ștergerea, din cauza intemperțiilor vremii. Același lucru se petrece și cu bisericuța de lemn din Borșa, întru cât zugrăveala e

făcută direct pe grinzi. Ceva mai bine se păstrează interiorul *Bisericii-din-Deal* din Ieud, care, pentru epoca în care e făcută, prezintă un vădit interes pentru pictura bisericească. Astfel, în prima despărțitură a bisericii, care e rezervată femeilor, în dreapta ca și în stânga ușii, se găsesc zugrăveli de o însemnătate reală: scene cu caracter pur religios și unele cu caracter laic, însoțite cu câte o inscripție explicativă, servesc drept tablouri de pilde intuitive pentru viața pământească a omului. În stânga ușii, de exemplu, se vede reprezentat, conform concepției religioase a epocii, *iadul*: pentru fiecare păcătos din viața lumească (tâlhar, băutor, fumător, cismar necinstit etc.) e redat câte un chin; așa, bunăoară, femeia care nu vrea să nască e reprezentată ca fiind suptă la săni de doi șerpi etc. De-asupra *iadului* se văd scene înfățișându-ne «niamu jidovesc, niamu turcesc, niamu tătărăsc, niamu Harapilorū» etc. În încăperea bărbătească a bisericii sunt redată scene din viața biblică, având fiecare câte o inscripție, cum ar fi, de pildă, următoarea: «Kainū pre Avelū au ωmori(t)» etc. Intreaga zugrăveală, din care reproduc două scene în planșa XVII, 2 și XVIII, 1, vădește un arhaism interesant în felul lui, simplitate, multă naturalețe, o expresivitate relativ puternică și o naivitate pronunțată în convingerea profundă a credinței reprezentate în toate aceste scene zugrăvite. Zugrăveala Mănăstirei-Giuleștilor e, din acest punct de vedere, mai simplistă, mai naivă, ducându-ne și ea spre o proveniență rusească. Arhaismul, ca și primitivitatea simpatică și originală a *Bisericii-din-Deal* din Ieud reiese nu numai din înfățișarea ei cu ferestruici mici de tot — ca și la toate celelalte de altfel — ci și din înseși obiectele din interior, dintre cari amintesc numai scara care servește pentru urcat în pod de unde se trage clopotul: e făcută dintr' o singură bârnă de stejar, pe care sunt săpate trepte rotunjite și alunecoase, în cari de-abia încapă jumătatea talpei piciorului.

Din întreaga această simplitate expresivă și plăcută a bisericii maramureșene, ceea ce trebuie relevat cu satisfacție sufletească e faptul că ea a servit în decursul vijelios al atâtor amar de secole de cel mai puternic scut al menținerii individualității etnice românești în acest ținut nordic al României întregite.

Ocupațiunea țaranului și avuția Maramureșului. — Principala ocupațiune a Maramureșenilor o formează creșterea vitelor care e determinată de configurația terenului. Singura resursă pe care contează această țară întru îndeștularea nevoilor zilnice rezidă în păstorit și vite mari. În această privință, prin noua delimitare politică a granițelor româno-cehoslovace, Maramureșul decade mult, pentru că peste 100 de munți din nordul ca și din sudul Tisei, pe cari înainte de 1914 îi întrebuința pentru pășunatul de vară, astăzi îi pierde, așa că cele mai multe turme de oi ale Maramureșului, ca și vitele mari sunt silite să vâreze în puținii munți din jurul Borșei rămași României, întru cât lanțul muntos sud-vestic — Țibleș-Gutâi — ca și hotarul Săpânței nu pot îndeștula turme mari și numeroase. În urma acestei

situații politice, o bună parte din fânul pe care țăranul maramureșean îl cosește vara în jurul satelor o mănâncă vitele chiar în timpul verii, pe când înaintea războiului îl întrebuițau aproape în întregime numai iarna, când toate vitele lor părăsiau, odată cu toamna, munții Galiției cari le serviau de vâratec. Din această cauză Maramureșenii s'au văzut siliți să reducă mult din extensiunea de odinioară a păstoritului, vândându-și o parte din oile și boii lor.

Că păstoritul maramureșean se practica înainte de război pe o scară mult mai întinsă, aceasta reiese cu prisosință și din diferitele relatări culese de la păstori bătrâni cari «au păcurărit» timp îndelungat¹. Reproduc numai două. În iulie 1921, ducându-mă la stâna lui Dunca din Giulești pe dealul Čičirlău (Valea-Măstăcănișului), în legătură cu tranșumanțele păstorești, păcurarul Răgn'ic G'eorġe, de 54 ani, îmi spunea următoarele:

«Amu pînă 'n bătaie merġam cu oile cătă țara leġască, cătă răsărit, pă munt'ele Rădescu, și pă Radu — mn'eždaș cu el —, și pă Copk'ilașu, și pă H'erștu — tăt mn'eždaș cu el —, și pă Groapa-Mutuluj. Apoi în Tomnat'ec merġa Berbeșten'ii; Văd'en'i merġa în Ungurească și Vădănească.

Pe valea Izei, și anume în Ieud, Petre Rus, poreclit Băzai, de 57 ani, îmi relatea în 23 decembrie 1924 următoarele:

«Is păcurar d'e 37 ai. Intîi am vărat în Gróhot, cătă Pojen'ile-d'e-su-munt'e; apoi în Preluca-Ulmuluj, cătă Tibou; în Arșița, în Zimbroslav; apoi am vărat în D'ġalu-Braduluj, în Bîrġaba, în Măgura-Ģeamănuluj, în Ģeamăn, în Arșița-șopirlej, în Zimbroslăzii, în Sălășimurj; apoi, cătă Borșa, am vărat în cursura Borșei, pă Pk'etros; apoi, amu, am vărat cătă Čeh'j, în Žņęapănu-Hink'i, în Olan — tăt la Čeh'j — în Prislopul-Olanuluj, în Popăd'ia, în Čeučii, în Cucu, și mai d'epart'e, cătă Galiția».

Relatări identice cu așezarea *mutărilor*² lor în munții din nordul Tisei am notat și de la păstorii din împrejurimile Borșei, ca și de la cei din Săpânța. De altfel extensiunea acestei ocupațiuni rezultă și din însăși poezia maramureșeană.

Feluritele aspecte pe cari ni le ofere păstoritul le vom releva în capitolul *folklorului*. Aci remarcăm numai că, deși această ocupațiune a fost destul de desvoltată, totuși Maramureșenii nu știu să întrebuițeze laptele pentru fabricarea mai multor feluri de brânzeturi, pe cari apoi să le poată exporta. Ei fac numai «caș» și aproape exclusiv pentru ei, cu toate că ar avea destul lapte, mai ales că țara lor le ofere pășuni minunate, cari ar fi foarte prielnice și agriculturii³. Din cauza aceasta, din punct de vedere economic, păstoritul lor rămăne o ocupațiune închisă între granițele țării lor — ceea ce de altfel, se constată în mai toate regiunile păstorești ale domeniului românesc nord-danubian;

¹ Pentru felul în care păstoritul se oglindește în literatura populară, cf. pag. XLVII și urm.

² Pentru sensul formei *mutare* (cf. *Glosarul*), vezi și I. Mihályi, *Diplome maramureșene*, 629.

De relevant în privința aceasta că, din apicultură Maramureșul și-ar crea un venit bogat și frumos, întru cât plaiurile cu apele sale ofer teren foarte bun.

latura economică a ei o exploatează, astfel, alții. În această ordine de idei, nici grija pentru o fructificare crescândă, mai bogată și mai variată a produselor păstorești nu se constată, totul fiind redus mai mult sau mai puțin la o producție primitivă¹; după cum, pe de altă parte, gândul de a poetiza această viață, dându-i o înfățișare cât mai atrăgătoare din care să se vadă o rivalitate între stâni, e cam strein de preocupările păstorești — ceea ce în viața păstorească a Aromânilor formează una din preocupările de căpetenie mai ales în timpul primăverii, ca și toamna, când au loc transhumanțele după pășunat.

În afară de turmele de oi, în munții acestei țări vezi și numeroase cirezi de boi cari, prin rasa lor ca și prin pășunatul bogat și ales al ținutului, atrag admirația vizitatorului: frumoși, mândri, de culoare roșcată și mai ales cafenie, foarte grași, întru cât sunt scutiți de orice transporturi ca și de orice muncă agricolă; sunt boi de rasă elvețiană pe care statul ungar o importase și căreia îi rezervase teren prielnic creșterii sale chiar în Maramureș. O altă rasă, căutată și bine prețuită, e așa numita *Algau*, care poate aduce acestui județ un venit important.

Evident că, în afară de păstorit, celelalte ocupațiuni ale Maramureșenilor sunt în funcție de ceea ce ce ofere pământul satelor lor. Acolo unde se pot face oarecari semănături — bine înțeles, de toamnă, întru cât bruma acestui anotimp le apucă de timpuriu în așa fel, încât țăranul e silit să-și importe pâinea de toate zilele — el se mai ocupă și cu agricultura; după cum Borșenii, de exemplu, grație pădurilor din hotarul comunei lor, se ocupă cu lemnăritul, și anume cu transportul buștenilor etc.

Cât privește ocupațiunea femeilor, ceea ce trebuie relevat, mai ales pentru trecut, este țesutul covoarelor, în care Maramureșeanca își desfășoară tot talentul său artistic. Covoarele maramureșene sunt remarcabile nu numai prin originalitatea regional românească a motivelor ci și prin țesătura lor; de amândouă părțile cu aceeași față, ceea ce necesită timp îndelungat, pricepere și răbdare din partea femeilor (cf. planșa X, 2 și 3 și XI 1 și 3. Într'o duminică (25 iulie, 1920), femeia Ileană Cițeș (34 ani) din Budești îmi spunea următoarele:

Trăbă să sii loatră și să ai cap bun ca să șt'i fače așa; ačele femei sim rare așa pin sat și le dăzicem 'mpk'istritpare.

Intreaga producție textilă anterioară războiului se mai caracterizează și prin aceea că diferitele colori date covoarelor sunt extrase din fierberea unor anumite plante, fără a recurge la vâpselile de prăvălii. Procedul acesta — astăzi căzut în dezuetudine din motive ușor de înțeles — asigura covoarelor nu numai o plăcută și discretă armonizare a colorilor, ci contribuia ca ele să nu se poată decolora niciodată, fie că ar sta în bătaia soarelui, fie că ar fi fierde. Astfel *drobșorul* se întrebuințează pentru

¹ Voi releva altundeva paralela vieții păstorești nord-dunărene față de păstoritul Aromânilor, din care se va vedea superioritatea acestuia atât din punct de vedere economic cât și ca pitoresc etnic.

extragerea colorii galbene, *sovîrvul* pentru colorare roșie, coaja de arin — ca și *galaschinul* — pentru cea neagră etc. Toate covoarele sunt țesute numai de lână și prezintă o asemănare remarcabilă, și ca desemn chiar, cu cele țesute în Basarabia; atât numai că sunt aspre la pipăit, întru cât lâna din care sunt făcute nu e rudă. Ca aspect, aceleași motive simple, frumoase și atrăgătoare, cu o simpatică îmbinare a colorilor, le găsim și la traistele pe cari le poartă mai cu seamă Maramureșencele mai în fiecare vineri, când e «mărturie» sau zi de târg la Sighet. În privința aceasta, a traistelor, am constatat că excelează femeile din Săpânța — și aci ar trebui să mai avem în vedere și caracteristicile sufletești ale Săpânțeanului (cf. pag. xxvii) —, după cum valea Cosăului și a Marei posedă covoare mai frumoase. Maramureșanca face și alte țesături, cum sunt bunăoară velințele sau cergile, cari prezintă mare asemănare cu cergile pe care le țes femeile aromâne din munții Pindului.

Din acest punct de vedere, e regretabil că această artă națională a început să decadă mult, mai ales că și ea ar putea deveni o frumoasă sursă pentru existența zilnică.

Sub raportul uneltelor pe cari femeia maramureșeancă le întrebuintează la țesut, cele mai multe sunt aproape identice, atât ca formă cât și ca numiri, cu cele cunoscute în celelalte regiuni românești (cf. planșa X, 1 și XII, 2). În legătură cu această ocupațiune, reproduc aci o scurtă descriere dată de aceeași Ileană Cițeșu din Budești (cf. pag. xxxi):

Cin vrem a țase, treabă să pun'em mai întîie t'jara pă urdzoj; apoi să sie tâte țelea und'e li-î locu: sulu d'in napoj, sulu d'in naint'e, stativale, amnari, t'ind'ejca, brîglele, spată, itale care treabă să sie legat'e d'e țiqant'e, ponoși, prinsqare, slobozîtorju, fușt'eî și suvejca; după acelea, treabă hrebănu ca scaun și cu ic. Apoi, pînă a țase, treabă să aj lîna. Lîna pînă ce o spălăm îî dzîcem că-î t'inoasă. Apoi o șjberbem; ursucu noj nu-l hăznim nimn'ica. Scărmănăm lîna și apoi o trașem în hrebçincă. Cu șa facem pâr și canurj. Cu păru facem gube, și zaçij, și çjoareçi, și dolman. Canura o facem urdzătură și apoi o pun'em pă rășk'itorj cu care rășk'im tort. Apoi cu tortu facem çem, și apoi facem çerğj, și fățqaje, și țol, și șt'ergură, și leped'ee, și d'esağj, și cit'e un lat pântu casa o d'e vîndut.

De amintit că mai toate aceste obiecte le au și Rutenii, ca și Cehii. Am mai putea adăuga la acestea și *cușelca*, precum și cicricul, cari sunt identice cu cele ale Cehilor ¹.

Pe lângă păstorit și creșterea vitelor cari determină pe Maramureșeni ca să întrețină cât mai multe și mai bune *cosalăuri*, acest ținut dispune și de alte avuții pe cari le-ar putea exporta cu folos dacă n'ar fi neglijate. Posedă imense păduri de fag, brad și molift, cari ar putea asigura aproape întreaga existență a locuitorilor. Cele mai multe însă, din cauza lipsei de mijloace de comunicație, de căi ferate, sunt lăsate în voia întâmplării și foarte puține sunt exploatate, mai ales pe valea Vișeuului, în jurul Borșei și întru câtva pe valea superioară a Izei. Grație minunatelor adăposturi și ascunzători pe cari le ofer codrii acestei regiuni întoase, în Maramureș trăește un bogat și variat vînat de fiare si

¹ Cf. *Český lid*, ročník XIII (1903-1904), pag. 409.

pasări sălbatice, cum: cerbi, căprioare, capre negre ¹ (mai ales în munții pietroși ai Borșei, în deosebi pe Pietrosul), mistreți, vulpi, lupi, urși, pisici, cocoși etc. Partea nord-estică a județului, care este de fapt și cea mai muntoasă și mai puțin umblată, în timpul verii oferă adesea păstorilor tablouri fermecătoare când își fac apariția, izolat sau în grupuri, cerbii maiestroși sau căprioarele elegante. Sunt, iarăși, pline de interes zoologic, îmbinate cu multă poezie, vânătorile din luna april după frumoșii cocoși negri-aurii cari, atunci când cocoșesc (orele 3 de dimineață), pot fi ușor vânați, întru cât în acele momente ei «n'ici nu văd, n'ici nu aud, fără numa găina».

În afară de cherestea, munții Maramureșului sunt depozitarii a felurite bogății miniere și de ape minerale. Iată, bunăoară, câteva din acestea: în Săcel există *petrol*; în Ieud și în Dragomirești se găsește *păcură*; *slatină* există în hotarul multor sate, ca Săliștea, Slătioara etc.; *borcutul* (apă minerală) țisnește din foarte numeroase izvoare din hotarul diferitelor sate, ca Glod, Poieni, Botiza, Breb, Borșa etc. Înainte de război apa minerală din Breb care curge sub poalele Gutâiului atrăgea în vilegiatură o populațiune numeroasă; izvorul din Botiza e de asemenea căutat ². Astăzi mai toate aceste izvoare sunt lăsate în părăsire: de relevat că numai în ținutul Borșei se găsesc peste 40 de izvoare cu ape minerale.

Nici bogățiile minerale nu sunt exploatare; mici începuturi s'au făcut numai în împrejurimile Borșei. În schimb ocele de sare din Șugătag-Ocna și din Coștiui sunt în plină exploatare ³.

În privința bogățiilor, Maramureșul excelează și în altă direcție: dispune de o varietate aleasă și de o cantitate enormă de fructe atunci când anul e fructifer. Înainte de război, numeroase piețe din orașele Europei centrale, ca și cele ale Vienei, erau alimentate și cu fructele Maramureșului, și anume cu mere și pere. Din cauza izolării sale geografice, nici aceste produse nu-i pot aduce un venit țăranului maramureșean.

Portul și tipul — Portul său e foarte simplu: încălțat cu opinci, el nu poartă în timpul verii decât «cămașa» scurtă până la brâu, albă și cu mâneci largi, țesută din in sau cânepă și «gatiile» care sunt foarte largi și lungi până de-asupra gleznelor. Mai poartă și o «curea» lată care se ridică până subsuoară, precum și o straiță în care odinioară, pe vremea Ungurilor, purta — ca și Oșenii — câte un cuțit. În zile de sărbători duce pe umeri câte o «gubă» pe care, mai ales pe valea Marei și a

¹ În timpul iernii, o bună parte din cerbi, căprioare și capre negre cad, din cauza marilor ninsori, pradă numeroaselor haite de lupi cari năvălesc din spre nord. Sunt ierni când acești lupi — de dimensiuni cam neobișnuite în lungul lanțului carpatin — cuttorează în 24 de ore întregul ținut, devenind un adevărat pericol și pentru marginile satelor, de unde ridică în spinare până și câinii.

² Pentru apa minerală din Săpînța, cf. pag. VIII.

³ În ceea ce privește vechimea exploatării acestor ocne, cf. interesanta notă din I. Mihályi, *Diplome maramureșene*, 618-619.

Cosăului, Maramureșeanul o poartă ca pe o togă, oricât de mari ar fi căldurile, iar «feciorii» n'o leapadă nici în vâltoarea horelor de miază-vară. Pe cap poartă «clop». În timpul iernii gatiile sunt înlocuite prin «cioareci» de lână și au și «lecrice».

Acesta e în trăsături generale portul bărbătesc. Totuși, ca în oricare regiune românească nord- sau sud-danubiană, portul fiecărui sat își are anumite particularități după cari se disting unele de altele. Iată, bunăoară, câteva distincțiuni: în Borșa guba e rară, ba chiar cu totul neîntrebuintată; Borșenii se mai caracterizează și prin aceea că gatiile lor sunt cele mai lungi, până în dreptul gleznelor, iar la capăt având *roitură* (=împletitură flocoasă — cf. planșa V, 3); ceva mai mult: ei sunt singurii cari poartă, în număr mai mare, cea mai lată curea (cf. aceeași planșă), atât în timpul iernii cât și vara; și motivul pentru care o poartă — în afară de cel tradițional, care e un sentiment de mândrie — e și acela că, cureaua fiind solidă, le ține mijlocul drept, nu li-l lasă să se îndoiaie nici la ridicarea sau transportul greutăților mari, după cum, pe de altă parte, îi ferește și de răceli. Izenii se pot cunoaște și după gatii, cari sunt mai scurte decât cele de prin celelalte văi. Săpânțenii se disting prin cămașa lor scurtă: de-abia le acopere pieptul, mijlocul corpului rămânând neacoperit, chiar atunci când încing și cureaua (cf. planșa I, 1). — Distincțiunile dintre săteni se pot face chiar după aceeași îmbrăcăminte, întru cât fiecare sat dintre acele cari folosesc guba se deosebește de celelalte prin culoarea lânii: gubă albă, surie, vântată, albie etc. Până și la sumane culoarea constituie un criteriu de distincție, cum ar fi, bunăoară, Săcelul care se distinge prin culoarea neagră etc. Deosebiriile acestea devin și mai pronunțate după văile în lungul cărora se găesc satele ¹.

Trecând la portul femeiesc, de relevat că el e aproape identic cu cel din întreaga Românie. Femeile poartă «zaghiu», iar cămașa lor nu prezintă mai de loc broderii pe umăr sau pe mâneci, afară de Săpânța unde se constată puțină broderie — și aceasta spre deosebire de Rutencele din cele câteva sate pe cari le poți cunoaște numai decât după «cosala» frumoasă, făcută cu fir roșu sau albastru, de pe cămășile lor. Numai în Borșa portul femeiesc diferă puțin, întru cât zaghiile sunt înlocuite prin cătrințe, iar ciorapii prin «colțuni» scurți și anume făcuți până puțin de-asupra gleznelor (cf. planșa II, 2); faptul acesta determină pe Borșence să umble mai mult cu opinci decât cu cizme, așa cum umblă femeile din celelalte sate. Borșencele se mai deosebesc de celelalte Maramureșence și prin

¹ De amintit aci că și păstorii au aceeași îmbrăcăminte (cf. planșa IV, 1 și XIV). Singura deosebire ce se poate constata e că gatiile sau (*i*)smolențele lor, ca și cămașa, sunt înegrite anume în modul următor: le fierb, apoi le îmbibă cu unt, peste care presară funingine, praf de cărbuni sau de galascan; le pun apoi în apă fiartă cu scoarță de arin, după care le ung a doua oară cu unt. Aceasta, pentru două motive: spre a fi feriți în tot timpul verii de insecte, întru cât ei nu se schimbă, și în timp de ploaie să le servească drept impermeabile, grație faptului că ploaia alunecă fără să poată pătrunde. Acest procedeu îl practică și păstorii din Bucovina (cf. Dimitrie Dan, *Stâna la Români din Bucovina*, 15).

originalul și pitorescul lor leagăn de copil: când se duc la lucru afară din sat, pentru a se scuti de oboseala purtării copiilor pe brațe, ele îi duc în leagăne atârinate de umăr cu o funie, fie că merg pe jos ori călare (cf. aceeași planșe). Acest obicei îl au, cu o întrebuintare mai redusă, și satele vecine: Moisei, Săcelul și Săliștea. În toate celelalte sate femeile obișnuiesc să poarte guba (cf. planșa VII, 2).

Și în Maramureș însă, civilizația vine să înlocuească încetul cu încetul elementele portului țărănesc cu cele proprii orașelor. Astăzi se țese relativ puțin, iar zagiile încep a fi înlocuite cu *sumne cu roate* (cf. planșa VI, 2). Astfel Vadul, fiind în apropiere de Sighet, își vede gubele împușinându-se, luând un aspect de un fel de suburbie a Sighetului, așa că, cu vremea, portul femeiesc va suferi o influență din ce în ce crescândă din partea celui orășenesc.

Ca tip, Maramureșeanul prezintă asemănare cu Moldoveanul. În general e brun, cu priviri sigure, senine și pătrunzătoare; robust și învingător al oricărei munci de munte; cu plete lăsate pe umăr, tăiate pe frunte la «bretonul» caesarian, și pe care în fiecare duminică sau sărbătoare mare și le unge cu unt chiar în toii căldurilor de vară¹; trăsăturile feței mai mult regulate și severe; nasul roman; cu o caracteristică gravitate în înfățișarea lui, manifestându-și prin gest, umblet, ca și prin plete o mândrie sufletească — spre deosebire de Unguri cari, după dânsul și-o manifestă prin netunderea și lungimea mustăților — (cf. planșele I; V, 3; VII, 1 etc.).

Evident că nu poate fi o unitate perfectă sub raportul tipului fizic la toți Maramureșenii, după cum iarăși există mici distincțiuni și în obiceiul de a purta plete. Astfel în Borșa, mai ales la sexul feminin, apare și tipul blond-albiu, cu ochi albaștri-senini. Borșanul nu prea obișnuiește să-și tundă părul pe frunte, ci el îl desparte în două, la mijloc. De altă parte, Săpânțeanul iese, ca tip, din înfățișarea comună a Maramureșeanului: are trăsături mai regulate, de obicei de statură înaltă și e mai frumos — ceea ce, de altfel, o recunosc și celelalte comune — (cf. planșa I, 1 și VII, 1).

În general astăzi, și acest obicei al pletelor începe să decadă, grație contactului mai des cu cultura, civilizația, cu serviciul militar etc. În Săcel, Săliștea, Dragomirești și Cuhea pletele la bărbați încep să devină din ce în ce mai rare — tinerii fiind aproape toți tunși. La fel și în Vad. Generațiile tinere au și început să renunțe la purtarea lor².

Viața și caracterul. — Creșterea vitelor, ca și puținele semănături pe cari le îngăduie această deluroasă și muntoasă țară, face ca Maramureșeanul să-și petreacă mai tot timpul verii sub cerul liber, pe la «cosalăuri», unde strânge fân și face *otave* (fânul cosit a doua și a treia oară). Aceasta contribuie mult la sănătatea lui fizică, aerul, apa, în

¹ Motivul acestui obicei trebuie căutat în faptul că untul îi scutește capul de insecte. Maramureșeanul și-ar da și o explicație în sensul că, la o eventuală încăerare, pletele să nu-i aducă neplăceri, trebuind ca, atunci când ar fi înhățate de inamicul său să-i alunece din mâni.

² De reținut că pletele au fost considerate și ca o mândră exteriorizare a nobleței; chiar astăzi generațiile bătrâne nu consimt nici în ruptul capului să-și tundă pletele, pentru că o atare hotărâre e socotită ca o curată și revoltătoare «batgiocură».

general clima înlocuind în bună parte alimentarea frugală, ba chiar sărăcăcioasă de care dispune. Ceva mai mult: grație sănătății pe care o capătă în timpul verii, rezistă diferitelor lipsuri cari sunt strâns legate de condițiile traiului său ca și de rigorile iernii. Astfel, locuința unei familii se compune în general și în cazul cel mai bun din două încăperi, despărțite printr'un antreu: într'una din ele, care e lipsită de foc, se ține tot ceea ce formează gospodăria unei case; iar în cealaltă, în care se află și cuptorul, doarme întreaga familie în condiții mizerabile. Și anume: de-asupra cuptorului se culcă de obicei copiii mai măricei — în caz că familia e numeroasă, ceea ce nu e o raritate; pe cele două lavițe fixate în lungul a doi pereți se culcă cei mai rezistenți ai casei, iar mamele sau bătrânii în pat — în unele case sunt alăturate și două paturi; copiii mici, în leagăne sau culcați în pat. În atari condițiuni, evident că totul e în paguba sănătății lor, mai ales că tot în această încăpere se spală și se usucă chiar rufele, se gătește, se coace etc. (cf. și cele spuse la pag. IX). Din cauza acestei stări de lucruri, mulți din cei cari încă nu sunt bine închegați fizicește — cum ar fi, bunăoară, copiii până la 12-14 ani — arată palizi la față și cu sănătatea cam zdruncinată. Într'o duminică (8 april, 1923 — zi de Paști), găsim-mă în Borșa, urmăresc de aproape și această latură a cercetărilor mele. Din numeroasa populație ce venise din împrejurimile Borșei să asculte sfânta liturghie se evidențiază un contrast dureros: alături de tinerii și bărbații bine formați, ca și de bătrânii arătoși și venerabili, apăreau și grupuri de neveste, dar mai ales de fete, a căror înfățișare mândră, energetică, sigură și plină de drăgălașe vioiciune muntenească îți inspira și o adâncă consternare sufletească: traiul greu de iarnă făcuse ca rumeneala obrazilor lor să fie cam ofilită, iar ivirea lor în haine de sărbătoare să pară niște sfioși ghiocci de primăvară, care așteaptă cu înfrigurare înfrunzirea codrului. În schimb flăcăii se bucură de un surplus de vitalitate. Astfel, tot în Borșa, am asistat în vara anului 1920 la o nuntă. Nunta întregă venise pe jos din Poienile-Borșei. Un flăcău — care era și o nesecată comoară de strigături — venise chiuind și bătând în sunetul viorilor și fără întrerupere șoseaua până la biserică; după cucunie, tot în fruntea nunții, s'a reîntors mereu dansând pe drum, și n'a încetat dansul și chiuiturile până în dimineața zilei următoare. De altfel această rezistență la flăcăi, ca și la bărbați, se explică prin faptul că aproape ziua întregă ei o petrec, chiar în timpul iernii, afară, sub cerul liber, după *țiișul* vitelor sau cu munca câmpului etc.; așa că ei sunt mai feriți de tuberculoză ca și de alte boale cari seceră multe vieți printre săteni.

Sub raportul moravurilor sociale se arată cumpătat chiar când e în joc sentimentul erotic. Disprețuește bunăoară pe «Zid» care permite ca soția lui, în caz de sterilitate, să aibă latitudinea ca să recurgă pe cale religioasă la ceva similar poliandriei¹.

¹ În privința poliandriei la Slavi, cf. interesant articol al lui Tihomir R. Dordević, *La polyandrie chez les Slaves du Sud* (în *Revue des études slaves*, IV (1924), fasc. 1 și 2, pag. 101-112).

Din punct de vedere al caracterului, trăsătura fundamentală a Maramureșeanului rezidă în înfățișarea lui calmă, sobră și solemnă. Spre deosebire, bunăoară, de Oșean care își manifestă caracterul său iute prin gesturi, prin umblet ca și prin expresia ochilor săi, Maramureșeanul se arată mai așezat, mai puțin pornit spre tot ce cere hotărîrea pripită a momentului. Firește, se găsesc și câteva comune cari se caracterizează printr'o vioiciune mai pronunțată și mai nervoasă. Astfel, Strâmturenii sunt socotiți mai «iut, d'ipče-s mai lotri». Pe aceștia însă îi întrec Săpânțenii cari, în iuteala și în arta de a se furișa în orice împrejurări pentru un anumit scop, pot fi puși alături de Oșeni (cf. pag. xxxix).

Conștient de aceste caracteristici ale lui, orice hotărîre pe care o ia o aplică în liniște și energic. Un singur caz ilustrează cu prisosință aceasta.

În 19 ianuar 1919 armata română intră în Maramureș, punând stăpânire pe Sighet. În tot timpul războiului, ca și pe vremea Ungurilor, Maramureșenii suferise mult din partea Evreilor din satele lor. Fără a prinde nimeni de veste, toți se hotărâsc, cu de la sine putere, să expulzeze peste granița nordică a județului lor pe toți Evreii aflători printre ei. În noaptea zilei de 20 ianuar 1919, comunele de pe valea superioară a Izei pun în aplicare hotărîrea luată: toate căruțele disponibile din satele Săcel, Săliștea, Dragomirești, Cuhea și Ieud sunt destinate transportului expulzării decise. Locuitorii satelor, în grupuri, se prezintă în miezul nopții la locuințele evrești și, în cel mai scurt timp, toți Evreii sus-numitelor sate, luându-și strictul necesar și punându-și bătrânii și copilașii în căruțe, sunt porniți în liniște perfectă pe drum, pentru ca cu toții să formeze un singur convoi îndreptat spre Vișeu-de-jos. Pohodul se și formase, iar avangarda lui atinsese valea Vișeuului, când — în urma urgentei alarme produse — ordinele superioare militare stingheresc hotărîrea Izenilor, întorcând la locuințele lor pe toți cei porniți spre expulzare. De notat că, chiar în această mișcare cu un caracter atât de grav, calmul ca și conduita Izenilor a fost de o corectitudine perfectă: nici o bruscare, nici un furt.

E blând din fire, cu un suflet deschis și nebănuitor. În dimineața zilei de 30 decembrie 1924 — pentru ca să dau un singur exemplu — am ajuns la orele 10²⁰ în Crăcești. Cam la marginea satului observ o poartă care, prin încrustările sale, interesează arta etnografică sculpturală. M'am hotărît să o fotografiez. Bat de câteva ori în poartă ca să iasă cineva din casă. Apare o femeie — în casă fiind ea singură. În singurătatea dimineții și în liniștea ninsoarei pornite, apariția mea — a unui strein, de fapt, ca port cel puțin — cu drept cuvânt ar fi produs în sufletul oricui un sentiment de nedumerire, de bănuială turburătoare. Femeia — Maria Chira a lu Vasile — în etate de vre-o 45 de ani, îmi deschide poarta și, cu inima deschisă și fața senină, mă îmbie în casă ca pe un «drumar» doritor de puțină odihnă și mâncare. O rog imediat să-mi aducă afară, în stradă, un scaun pe care să pot așeza aparatul de fotografiat — ceea ce ași făcut. La urmă, când să-i mulțumesc și să plec, dânsa, bucuroasă că un necunoscut s'a oprit măcar o clipă la casa ei

«cinstind-o cu întrebarea» de sănătate, mă întreabă cu o expresivă satisfacție sufletească: «d'apoî cum t'e k'iamă?». Și, cu această mulțumire, îmbinată însă și cu regretul că n'a avut ocazie să servească pe un strein cu ceva mai mult decât cu un scaun, femeia Maria Chiru a lu Vasile s'a simțit cu sufletul împăcat¹.

Această caracteristică trăsătură psihică a Maramureșeanului, care — în cadrul rustic și patriarhal al stării sale — îmbracă haina unei bună-tăți nobile, am constatat-o în întregul ținut: în sate, ca și la munca câmpului, ba chiar în singurătățile muntenești ale stânilor.

Este ospitalier față de orice strein sau necunoscut pe care e destul să-l știe că e de legea lui. Din portul, ca și din vorba lui, se evidențiază o pronunțată independență morală, judecată sănătoasă și inteligență vie — ceea ce reiese, alături de calmul său sufletesc, și din versurile:

La dor și la supărare
Trăgă om cu minte mare.

Adesea din sufletul lui țâșnește și o melancolie etnică ori de câte ori neajunsurile îl copleşesc:

Mîncatu-mn'i-s d'e străin'i,
Ca iarba d'e boi bătrîn'i;
Mîncatu-mn'i-s d'e dușman'i,
Ca iarba d'e boi cîrlan'i

sau în versuri ca:

Streinu-s ca și un cuc —
N'ilă n'am und'e mă duc;
Streinu-s ca și mn'erla —
N'ime n'arg-a mă 'ntreba.

E de un sarcasm adeseori caustic — ceea ce se poate constata din producția lui didactică, cum sunt de exemplu *strigăturile*. Spiritul lui de observație, ca și ascuțișul satiric al inteligenței sale se reliefează clar și din poreclele reciproce dintre sate, ca și din cele familiare sau individuale. Astfel, în afară de cele relevate în textul DXXIII cari privesc numai satele de pe Cosău și Mara, și celelalte văi își au poreclele lor, și anume:

Vișeoanii-de-mijloc sunt *covrigari*, (cf. la *Glosar* sub *țolan*);

Vișeoanii-de-sus sunt *pupeșeri*;

Moisenii sunt *oveșeri* — după ovăzul întrebuițat la facerea pânei — și *gîlcoi* (cf. *Glosarul*);

Borșenii sunt *olarî* — ceea ce nu pare justificabil;

Săcelenii sunt *șpihe*, pentru că în loc de plete, ca la ceilalți Maramureșeni, capul lor «de-abia e acoperit cu câteva firicele de păr»;

Săliștenii sunt *bonzarî*. Explicația e următoarea: După năvălirea Tătarilor, un surdo-mut s'a dus cu o oală plină cu mâncare la câmp. Spre seară, întorcându-se spre casă cu oala goală în spinare, pe

¹ A se compara această caracteristică sufletească cu cele pe cari le-am relevat în legătură cu caracterul Moșilor, bunăoară, în *Cercetări în Munții Apuseni*, 21 și urm. (extras din *Grai și suflet*, II, 1).

drum aude un zgomot: — un bonzar se băgase după amiază în oală și acum s'a văzut închis înăuntru, în oală. La acest bâzâit, surdo-mutul a crezut că vin Tătarii și dă fuga în sat, alarmându-l cu strigăte de: «vin Tătari, vin Tătari!»;

Dragomireștenii sau *Mn'ireșten'ij* — cum li se mai zice — sunt *cocoși*, pentru că strigă *cucurigu!* Sau *luna 'n tău*: un Dragomireștean s'a dus să scoată apă dintr'un puț în timpul nopții. Observă însă că în fundul puțului e luna. Afundă cârligul să prindă luna și să o scoată afară. Cârligul se prinde de un colț de piatră grea. Trage cu atâta putere, încât cârligul se rupe în puț iar el se pomenește trântit cu fața în sus: cu mirare vede că luna din puț a fost auzenlărită tocmai în înaltul cerului;

Cuhenii sunt *pădurea arsă păntu-un ou d'e pk'iatră*: Cuhenii au avut și ei cândva o singură pădure. Întâmplarea face ca să găsească și ei un ou de mâncare. Urma să-l coacă. Neștiind că oul e de piatră, au ars atâtea lemne, încât întreaga și unica pădure de care dispuneau au mistuit-o pentru coacerea acestui ou;

Ieudenii sunt *prescura pîn usč'orij d'e la beserecă*: o femeie, ducându-se la biserică, cu surprindere constată că nu poate intra înăuntru din cauza prescurei pe care o ducea și care era mai lată decât intrarea bisericii. Fără să-i dea în gând ca să întoarcă prescura cu latul ei în mod vertical, ea a scos usciorii bisericii ca să poată intra. — Sau: Ieudenii sunt *buhaju 'n turnu besereče*: satul lor a avut un singur buhai. Fiind secetă și neavând cu ce să-l hrănească, locuitorii observă sus în turnul bisericii un fir de iarbă verde răsărit printre dranițe. Atunci leagă cu o frânghie taurul de coarne, iar unii din ei se urcă în turnul bisericii; aceștia, prinzând de celalt capăt al frânghiei, trag în sus taurul legat, pentru ca, astfel urcat de-asupra turnului, să poată paște firicelul de iarbă¹;

Botizenii sunt *f... - gîză*;

Șieoanii sunt *guba 'n beserecă*: întregul sat nu avea decât o singură gubă. Pentru ca să nu se învechească iar locuitorii să fie mai apoi lipsiți și de unica lor gubă, au hotărât să o păsteze în altarul bisericii;

Rozăvlenii sunt *cățața în loză* — «d'ipče, nu știu»;

Săpânțenii sunt *rotari*: în istețimea lor ei pot fura chiar roata de la o căruță ce merge fără ca să simtă căruțașul (cf. și cele relevate la pag. xxvii)².

Pentru celelalte sate n'am putut culege nimic în direcția aceasta.

Dar, prin relevarea unor atari constatări, cari, ce-i drept, privesc de aproape psihologia Maramureșeanului, am atins domeniul folkloric propriu zis. Vom releva deci, în capitol separat, diferite aspecte, din cari să se evidențieze și mai bine și anumite laturi etno-psihice urmărite până aci.

¹ Ieudenii mai sunt porecliți și *oveșeri*.

² Chiar Oșenii, cari sunt socotiți drept neîntreцуți în această privință, când trec prin Săpînța spre Sighet cu câte ceva de vânzare în zi de târg se zice că se uită cu ochii în patru și tot rămân păcăliți.

FOLKLORUL

Dat fiind interesul și însemnătatea pe care o au asemenea cercetări, întru cât în folklor se resfrânge «întreaga viață a unui popor, cu toate ramificațiunile și complexitatea ei sufletească și intelectuală», am urmărit atari manifestări cu o grje nu mai mică decât cea dată cercetărilor dialectologice propriu zise, socotind, astfel, că, în limita posibilităților avute, voi fi reușit să cristalizez în trăsături generale psihologia și mentalitatea acestui reprezentativ colț nordic al domeniului dacoromân. Am urmărit cu o deosebită atenție manifestarea lui artistică, bunăoară în literatură, spre a putea desprinde dintr'o astfel de producție caracteristicile complexului său sufletesc, oprindu-mă în modul acesta la un criteriu de oarecare selecționare a materialului folkloric — firește, fără a neglija latura lingvistică.

E incontestabil că chiar din analiza unor simple imagini folklorice caracteristice entității sale putem contura felul de a fi al unui popor, urmărindu-l chiar în anumite nuanțe psihice. Câteva exemple luate din literaturile populare ale peninsulei balcanice vor reliefa cu prisosință ceea ce astăzi e în general recunoscut ca fiind un adevăr consacrat.

Din imagini ca acestea:

.
 Fiori il pruno al suo sorriso,
 che al soppalco era dipinto
 e su d'essi un dolce nembro
 venne giù di bianchi fiori.¹

e imposibil să nu întrezezi în ele gingășia expresivă a unui erotism delicat, dulce și senin ca cerul mediteranean — ceea ce contrastează cu caracteristicile sufletului nordic căruia îi lipsesc coloritul și frăgezimea primăvărată din literatura popoarelor sudice.

Tot în literatura populară albaneză ne frapează imagini de un puternic relief metaforic ca cea următoare:

Là, su quel monte un nero
 Fumo elevarsi appare;
 Esso non è già un nero
 Fumo che in alto va,
 È il giovinetto altero
 Nel fior della sua età.²

¹ Antonio Scura, *Gli Albanesi in Italia e i loro canti tradizionali*, New-York, 1912, 149. După cum se vede, imaginile aparțin literaturii populare a Albanezilor din Italia. Le-am dat în traducere italiană, întru cât ar fi fost greu de urmărit în limba albaneză. Voi proceda la fel și cu cele ce urmează. Cât privește natura acestor imagini, evident că, pentru unul care cunoaște sufletul albanez din peninsula balcanică, ele ar contrasta puternic cu firea lui războinică și plină de un orgoliu caracteristic entității sale. De aceea, originea lor trebuie căutată în patrimoniul folkloric italian. Referitor la traducerea dată de Scura, cf. și cea a lui A. Straticò, *Letteratura albanese* (ed. Hoepli), 66.

² V. Dorsa, *Su gli Albanesi*, 150. Cf. și A. Straticò, *Letteratura albanese*, 115.

Din atari imagini, extrase dintr'o baladă privitoare la o luptă din care voinicul se întoarce rănit, ușor se poate desprinde particularitatea unei vieți închinată armelor, ca și mândria proprie a oricărui luptător albanez.

Evident, lupte a avut destule și neamul românesc, ba chiar mai grele, mai crâncene și mai numeroase: — totuși, în literatura lui populară imagini îmbibate cu un astfel de subiectivism etnic al unei colectivități nu se reliefează. De asemenea, producțiunea populară românească lirică e foarte bogată; dar imaginile cari o caracterizează ies din cadrul celor relevate mai sus, după cum, pe de altă parte, nici cugetări cu fond liric, ca cele ce urmează, nu vom găsi în literatura noastră:

*Tà μαύρα μάτια τὴν ἀδύγηρ δὲν πρέπει νὰ κοιμῶνται,
Μόνον νὰ κολακεύωνται καὶ νὰ γλυκοφιλοῦνται*¹

sau:

*Μαύρα μάτια 'ὁ τὸ ποτῆρι,
Γαλανὰ 'ὁ τὸ παραθύρι*²

Trecând apoi în domeniul folklorului Slavilor de sud și urmărind, de pildă, literatura sau chiar muzica sârbească, nu va fi greu ca din atmosfera unei haiducii romantice să desprinzi caracteristica vizionarului i slav — ceea ce, iarăși, nu se evidențiază în folklorul român.

Dar dacă lirismul român nu ni se înfățișază aureolat cu acel cald și evoluat sentimentalism mediteranean propriu bunăoară Italianilor, Grecilor etc., sau dacă Românul — inclusiv, deci, și Marmureșeanul — nu ne apare nici ca un cugetător liric, aceasta nu însemnează că laturea patriarhală a vieții sale e lipsită de imagini poetice caracteristice mediului său. Firește, fiecare entitate sufletească are ceva propriu, care-i poate aparține exclusiv ei. Totuși, principial, o comparațiune poate oricând avea loc, spre a se putea astfel stabili și un criteriu de apreciere și ierarhizare estetică-literară. Astfel, în literatura acelorasi Albanezi din Italia există o poezie intitulată *Bogata și săraca*. Cea bogată se lauda că are colane de aur, tezaur de perle și corali etc. — toate dăruite de soțul ei. Cea săracă nu se lasă de loc impresionată de o atare fericire și-i răspunde astfel:

.....
Io ci ho un prezioso velo
ed è l'immenso, lo stellato cielo.
M'adorno il crin di rose e di viole
e per diadema ho il sole.

¹ C. Fauriel, *Chants populaires de la Grèce moderne*, II, 278. — În traducere, aceste distihuri sună astfel:

Ochii negri 'n zori de zi nu trebuie să doarmă,
ci numai să fie mângăiați și dulce sărutați.

Ochii negri la pahar [= la masă],
Cei albaștri la fereastră.

² Cf. și distihul 42, *ibidem*, 286. — Versurile cari caracterizează sentimentul iubirii și cari sunt reproduse la pag. XXXIII, prin nuanța lor deosebită, nu intră în această categorie, și cu atât mai puțin cugetări de natură morală, ca cele de la 104^{21.22}.

L'azzurra vesta mia è il mar profondo
 ed ho per trono il mondo,
 ove a mia posta le pupille ponno
 schiudersi a veglia o chiudersi nel sonno

Ce-i drept, feeria acestui tablou atinge sublimul lirismului descriptiv. Iată însă că, potrivit mediului etno-geografic, acestor minunate imagini le putem opune câteva proprii folklorului român de o incontestabilă valoare. Fără a mai recurge la tabloul pe care ni-l înfățișază *Miorița*¹ (cu variantele sale), relevăm un altul aproape la fel cu cel din *Miorița* și anume: sora, neputând consimți la o căsătorie cu fratele ei, îi pune condiții irealizabile pentru ea, printre cari figurează și următoarele:

— «Eu, frat'e, n'oi împleti
 Pînă tu că ți-i k'ema
 Nănaș mare
 Sfintu șoare,
 Nănășița
 Lun'ița,
 Cuscri
 Lučefen'ij,
 Și drust'ele
 St'elele»² (119^{16,26})

ceea ce — alăturată la atâtea alte imagini superioare — dovedește în mod indiscutabil că sufletul entității române nu e de loc strein unor asemenea manifestări de estetică literară, sau chiar artistică — după cum se poate constata în producția folklorică muzicală etc.

Și acum, în urma acestei schițări de a reliefa adevărul că sufletul unui popor se oglindește și în poezia lui, trecem direct la producțiunea poetică a Maramureșeanului, oprindu-ne, rând pe rând, la diferitele specimene ale genurilor literare reprezentate în culegerea de față.

În afară de cele relevate la pag. xxvii și urm., sufletul Maramureșeanului se caracterizează și printr'o fericită dar echilibrată inspirație poetică ce cristalizează în imagini care vădesc un sentiment oarecum controlat parcă, ași putea zice chiar intelectualizat. Ii e strein misticismul vizionarului slav, deși conviețuirea lui economico-geografică cu Rutenii bunăoară a durat secole întregi. Găsim adesea înfiripări de o reală valoare:

Satule, pă tin'e-i nor,
 O s'așadză-a bad'eji dor?
 Satule, pă tin'e-i cșeță,
 O doru bad'ij s'așadză?⁴

¹ Antonio Scura, *Gli Albanesi in Italia*, 181. Cf. și traducerea din A. Ștraticò, *Letteratura albanese*, 101. — Să fie oare aceste imagini proprii literaturii populare albaneze?

² Asupra acestei balade lirice, cf. importantul studiu al lui Ovid Densusianu, *Vieța păstorească în poezia noastră populară*, II, 39 și urm.

³ Balada aceasta, *Fratele și sora*, corespunde ca fond baladei *Soarele și luna* culeasă de V. Alexandri. Cf. și pag. xxxix.

⁴ Auzită de la Pop Mărie 25 ani — Budești, 1923.

Coloritul, plasticitatea unor astfel de imagini sunt mai presus de orice laudă când e vorba de literatura populară, după cum, iarăși, același sentiment al iubirii constituie o fericită realizare estetică în caracterizarea ce i se dă în versurile:

Pă un'e mere doru
Nu poț ara cu plugu,
Că an'ină plugu 'n dor:
Trag boi, numa nu mor... (CX).

Și aceasta cu atât mai mult, cu cât știe să îmbrace în simplitatea firească și necăutată a graiului popular imagini spontane și de un lirism puternic. Toate figurile poetice la cari recurge inspirația lui impresionează și plac prin naturalul lor, chiar când le lipsește cadrul convenit. Pentru conturarea portretului iubitului ei, Maramureșeanca recurge la următoarele comparații:

Numa 'n munt'e est'g-un k'idru
Așa t'in'erel și mîndru;
Numa 'n munt'e est'g-un brad
Așa t'in'erel și 'nalt¹ (CLXXXIII).

De notat că toate imaginile poetice se caracterizează prin scurtimea și conciziunea lor. Iată, de pildă, câteva exemple: mama caută să liniștească pe fiul ei cel părăsit de mândra lui și să nu mai «tragăne așa cu zăle» căci

Plîng pk'etrile pă vâlcele,
Păsările 'n cujburele (104⁶³⁻⁶⁴).

Tot așa de lapidare apar și atunci când Țidra spune lui Țidru că nu trebuie să «tragăne», căci:

Eu d'g-oj prindg-a trăgăna
Munți s'or cutremura,
Rîpk'ile s'or surupa,
Văile s'or tîlbura (111⁷⁰⁻⁷³)².

Participarea naturii la tot ce stăpânește sufletul creator apare nu tocmai rar și în poezia maramureșeană; ba chiar adesea ea ni-i înfățișată cât se poate de expresiv. Astfel, în poezia oarecum alegorică CCXV și adânc mișcătoare, ne frapează versuri ca acestea:

Și 'n vîrvițu ținului
Zcîară pui șojmuluț.
Dă-așa zcîară și susk'ină,
D'e ținuguțu să l'gagină
D'in vîrv pînă 'n rădăcină (43⁴⁴⁻⁴⁶)

după cum frumoasă e și cunoscuta metaforă din versurile:

Pă țeșă cșastă, mamă, arsă
Mîndră plqaje să răvaraș;

¹ Cf. și portretul lui Gruia, 107³⁰⁻³¹.

² Cf. și versurile dela 76⁶⁰⁻⁶².

Nu-î plăaje, mamă, curată,
Că-s lacrămîj d'e la o fată¹ (115¹⁻⁴).

Dacă am relevat în treacăt această latură de estetică literară în legătură cu poezia populară în general, aceasta am făcut-o și pentru motivul că, culegeri de felul celei de față să nu fie considerate ca lucrări cari privesc exclusiv dialectologia, folklorul sau etnografia, ci ele trebuie să intereseze de aproape și însăși literatura ca și critica literară.

Trecând acum de la aceste câteva considerațiuni privitoare la genul liric, ne vom opri la anumite aspecte ale genului epic, al cărui tipic reprezentant e:

Balada. — În trăsături generale, balada maramureșeană, ca fond, nu prezintă aproape nimic prin care această regiune să se distingă în mod pronunțat de restul domeniului folkloric dacoromân; din contra, subiectele multor balade ne duc la o comunitate folklorică cu celelalte ținuturi. Ceva mai mult: anumite balade, prin caracteristicile, ca și prin însuși fondul lor, ne duc la concluzia că asemenea balade constituie în poezia maramureșeană un împrumut folkloric direct sau indirect, ori o radiațiune folklorică și în această țară din centrul în care se va fi petrecut faptul sau de unde se va fi infiripat oântarea aceluia fapt. Câteva exemple vor dovedi cu prisosință aceasta. Maramureșeanul nu poate să cunoască Dunărea decât cel mult din auzite; totuși, în balada *Bărbatul Irinei*, pag. 92, citim:

Peste mări,
Peste Dunări.

Nici de Muntenia nu putea ști, deși la 101⁶⁶ vedem:

Colo 'n ȝjos, pă munten'șască

— prin «munten'șască» urmând a înțelege că e vorba de «țara muntennească». Cu toate că Nistrul, ca și Prutul — dar mai ales izvoarele acestuia — erau mai aproape, totuși Maraureșeanul nu avea de unde să le cunoască pentru ca aceste două râuri să apară în baladele sale, primul în versurile:

'N dęalu Hotimuluĵ,
Pă cęasta Mn'istrimuluĵ (89⁴⁴)

iar al doilea în versurile:

Cu Prutaș s'ō adunat
Și Prutașii ș'ō strĳgat (113⁴⁷).

Dar nu numai considerațiuni de ordin toponimic ne duc spre o atare constatare, ci, adesea, chiar fondul baladelor. Referindu-ne, bunăoară, la balada în care soțul își vinde nevasta (pag. 93), indiferent dacă acel târg de oameni se ține la *Brașău* — după cum glăsuește varianta

¹ Aceeași imagine apare și în poezia populară a Aromânilor (cf. Tache Papahagi, *Antologie aromânească*, pag. XXIX).

CCCLXIX — sau la *Brăilat* (cf. pag. 100), fondul ei face să apară în viața socială a Românilui Turcii. Dar contactul acestui popor cu elementul românesc în nici un caz nu putea avea loc, mai ales sub raportul acesta, în ținutul Maramureșului; de altfel numele «Brăilat» precizează unde anume se va fi petrecut ceea ce relevază balada ¹. Și apoi, geograficește, elementul acesta folkloric nu e circumscris numai în Maramureș.

În această ordine de idei și în directă legătură cu apariția Turcului în poezia populară românească, evident că la fel trebuie să privim și existența sau circulațiunea baladei *Ilonca și Turcul* (pag. 93) sau variantele ei *Turcii și Sirolina* (pag. 90) și *Linca și Turcii* (pag. 123), mai cu seamă că ea e cunoscută nu numai în nordul Dunărei, ci și în sud, și anume la Românii din valea Timocului ². În balada CCCCVI ni se vorbește și de «țara țeșă turcăscă».

Această comunitate folklorică nu se restrânge numai la baladele mai sus amintite; cele mai multe apar în mai toate regiunile în cari s'au făcut culegeri ³, iar unele din ele circulă și în valea Timocului ⁴. Ceva mai mult: nu numai motivele epice ne prezintă această comunitate, ci chiar și cele lirice sau didactice. A se compara, bunăoară, textul al XLII-lea cu ce ne dă Tocilescu în *Materialuri folkloristice*, I, II, 801, sau textele CCCCLXXI, CCCCLXXIII cu ce găsim pentru Bucovina în *Șezdtoarea*, 1923, 63 și 148 etc. Adesea, această comunitate ne apare și într'o formă aproape identică, cum ar fi, de exemplu, versurile de la 30 ²⁴⁻²⁸ cu următoarele aparținând Bucovinei:

— Coarbă neagră din păriu,
Lasă pe bădița meu,
Că tu mult de i-l iubi,
Zău că eu te-oi otrăvi ⁵.

Elementul folkloric din genul epic propriu Maramureșului se reduce la foarte puțin, și anume la acele fapte cari au avut loc chiar în acest ținut, cum ar fi textul al CCCXCI-lea sau al CCCIII-lea. Totuși, din

¹ Tot ce ne prezintă balada în general nu trebuie interpretat ca ceva ireal nici chiar atunci când fondul ei nu pare a fi nici verosimil, întru cât cu drept cuvânt trebuie să recunoaștem că «producțiunile populare cuprind un substrat real, reprezintă momente caracteristice de viață ori continuități ale ei» (Ovid Densusianu, *Vieța pătorească în poezia noastră populară*, II, 118). Ca o dovadă a acestei afirmațiuni, și în directă legătură cu fondul baladelor în cari apar Turcii, interesantă e și relatarea pe care o găsim în cronicarul bizantin Ducas: « *Μουσταφᾶς*] palatim illic, quod habitaverat frater ejus Mehemetes, ingressus, divites supra modum thesauros reperit, aliamque immensam supellectilem, vestem, lapillos ac margaritas pretiosissimas, feminas quoque pulchras, pueros et juvenes oris decore praestantes, aliaque Valachiae spolia — *Ἰγναίτικας ὤραιας καὶ νέους παιδίσκους εὐπροσώπους καὶ κάλλει διαφέροντας καὶ πᾶσαν ἄλλην ὕλην Βλαχίας*]» — *Hist. Byzantina*, Bonn, cap. XXV, pag. 157.

² Cf. revista aromânească *Lumina*, V (1907), n-rul 10, pag. 17. — Cf. și G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare*, 635; revista *Tudor Pamfîle*, 1924, 80-81 etc.

³ Nu intră în cadrul acestei lucrări de a releva această latură care ar interesa în primul grad un viitor atlas folkloric, sub raportul etno-geografic.

⁴ A se compara textul al CCCLXI-lea sau al CCCXCII-lea cu *Ghiță-Cătâniță* din revista *Lumina*, V, pag. 197-199.

⁵ *Șezdtoarea*, 1923, 119.

baladele culese și reproduse aci, sunt unele asupra cărora va trebui să ne oprim puțin, întru cât fondul lor nu aparține exclusiv domeniului folkloric românesc, și mai ales că ele apar în folklorul albanez și italian.

Fondul baladei CCCLXXIV sau al variantelor sale CCCLXXXII, CCCXCV și CCCXCVI apare și în literatura populară albaneză: bărbatul înșelat, întorcându-se acasă, omoară pe soția sa și pe amantul strein, ducându-i apoi pe amândoi măcelăriți la moară¹. De fapt, fondul baladei albaneze *Soția necredincioasă* e același cu cel din variantele maramureșene. Ceva mai mult: *l'épouse infidèle* o găsim și în literatura populară neogreacă, despre care Fauriel crede că «c'est une historiette ou plutôt une fiction»². Ea prezintă mare asemănare cu cea albaneză.

În variantele CCCLXXII, CCCXCIV și CCCX e vorba de o «mândră» a cărei boală s'a «decuit» la apariția «mândrului» ei. În folklorul poetic albanez, o boală identică de care suferă mândrul se vindecă la auzul glasului iubitei sale³. Deosebirea stă în aceea că rolurile sunt inversate. La această apropiere trebuie alăturată și balada CCCLXXXIII sau CCCXCIX.

Devine mult mai interesantă apropierea, ași putea zice chiar identitatea dintre balada a CCCLXXXV-a și ceea ce ne oferă literatura albaneză ca și cea italiană: o soră e îndemnată de iubitul ei, cu promisiunea că o va lua în căsătorie, să-și otrăvească propriul său frate și, la urmă, după ce îi împlinește dorința, e refuzată; astfel înșelată, ea pronunță propriul său blestem:

«Cin'e cred'e 'nt'un drăguț
Tuje-o d'int'un noruț
Vara cînd ploaia răruț
Cin'e cred'e 'nt'un bărbat
Tuje-o d'in serinat!»⁴

Dat fiind interesul ca și importanța pe care o prezintă această baladă și pentru a se putea urmări mai de aproape și textul albanez, reproduc în întregime traducerea dată de A. Scura:

— Se noi, fanciulla, ci dobbiamo amare,
tu devi tuo fratello avvelenare. —
— Avvelenare come lo dovrò?
— Prestami ascolto e te l'insignerò:
Domani, allor che giorno chiaro sia,
discendi nel crocicchio della via.
Aspetta; passerà l'aspide nero
di cui il morso è mortalmente fiero;
tu la coda recidigli e la testa
e tra due pietre finemente pesta;
metti il tutto del vino nel bicchiere
e a tuo fratello lo darai a bere. —

¹ A. Straticò, *Letteratura albanese*, 114-116, sau A. Scura, *Gli Albanesi in Italia*, 184-186.

² C. Fauriel, *Chants populaires de la Grèce moderne*, II, 370-372.

³ A. Scura, *l. c.*, 198-200, sau A. Straticò, *l. c.*, 76-77.

⁴ Dintr'o variantă culeasă în Crăcești. Balada, de altfel, are o extensiune pronunțată.

L'ubbidì la fanciulla malaccorta
 ed attese il fratello in sulla porta,
 la sera che dal campo ritornava
 ove pei patrii lari si pugnava.
 — Fratello, ben venuto; io t'offro a bere
 di generoso vin questo bicchiere,
 poi che tu giunto sei tanto sudato,
 sudato e dalla pugna affaticato. —
 Tre sorsi di quel vino ei mandò giù,
 poche parole disse e nulla più:
 — Chi ha sorelle sotto, il patrio tetto
 nubile e in esse ha fè, sia maledetto! —
 E come ebbe tai detti pronunziato
 cade il misero al suolo fulminato.
 Mentre che suo fratello agonizzava,
 la perfida fanciulla s'abbigliava,
 poi gli volse le spalle e se ne andò
 dall'amante ed in casa lo trovò.
 — Giovin, la tua parola io l'ho ascoltata.
 — Fuggi, fuggi da me, donna spietata!
 Se un fratello hai saputo avvelenare,
 chi sa cosa potresti a me serbare!¹

Identitatea dintre ce ne ofere textul maramureșean și cel albanez e surprinzătoare: până și veninul cu care urmează să fie otrăvit fratele trebuie să picure din coada unui șarpe-balaur. Ținând, deci, seamă de considerațiunile etnografice în care apare acest element folkloric, firește că asupra vechimii lui nu încapă nici o îndoială. În cazul acesta, fondul baladei să aparțină oare unui substrat comun atât pentru Albanezi cât și pentru Maramureșeni, sau să avem a face cu vre-una din multiplele căi de propagare, de radiere sau de furișare ale elementelor folklorice în regiuni cât mai distanțate și lipsite de continuitate sau chiar de etnică apropiere? Ca și pentru orice baladă, în fondul ei trebuie să vedem cristalizat o realitate vie, un fapt unic petrecut cândva și undeva. Poetul-creator necunoscut al poporului se deosebește de personalitatea poetului cult prin aceea că creațiunea populară epică — de care e vorba aci — nu se bazează pe închipuiri personale, deci pe născociri de fapte; inspirația ei rezidă fie într'un fapt văzut cu ochii proprii, fie într'unul povestit de alții ca fiind petrecut undeva și cândva — ceea ce iarăși pentru această creațiune constituie un fond real, aievea petrecut, chiar dacă el ar prezenta neverosimilități.

Dar unde și când se va fi petrecut ceea ce ne relatează balada *fratelui otrăvit*?

În cele mai multe cazuri elasticitatea folklorică nu cunoaște îngrădire, nici în timp, nici în spațiu. Cu totea acestea — exceptând cazul când n'ar mai interveni relevări necunoscute din folklorul unor popoare de altă rasă — deducții mai mult sau mai puțin aproximative credem că s'ar putea face, fără ca, totuși, să putem preciza. Astfel, această baladă prezintă «grandissima somiglianza» cu fondul «della tanto discussa

¹ A. Scura. *l. c.*, 191-195. Cf. și A. Straticò, *l. c.*, 81-82.

canzone *Donna lombarda*¹ — după cum se exprimă folkloristul italian Raffaele Corso. Cuprinsul e acesta: o soție e cerută în căsătorie de un cavaler, care, spre a-și putea atinge scopul, îi recomandă același mijloc de a-și otrăvi pe bărbatul său: veninul de șarpe; la urmă, bărbatul «messo sull'avviso dal bambino di nove mesi che sta nella culla, costringe a bere la moglie, la quale muore sola in punizione del proprio delitto»². Firește, asemănarea e evidentă, deși în *Donna lombarda* e vorba de otrăvirea unui soț și, ca desnodământ, de moartea soției necredincioase³. Folkloriștii italieni cari s'au ocupat cu interpretarea istorică a acestei balade sunt de acord în a recunoaște vechimea ei. «Fra le Canzoni narrative, ... antichità certissima avrebbe quella della *Donna lombarda*», zice Alessandro d'Ancona⁴. C. Nigra merge mai departe, precizându-i și originea istorico-geografică, afirmând că «fra le canzoni cioè che hanno per soggetto un fatto storico, noi ne troviamo d'origine nord-italica come *Donna lombarda*»⁵. Ceva mai mult: Nigra crede că această «Donna lombarda» e însăși Rosmunda, regina Longobarzilor, din a doua jumătate a secolului al 6-lea — părere pe care o împărtășește și Alessandro d'Ancona și care pentru Ermolao Rubieri⁶ nu prezintă garanție.

Indiferent de originea discutată a acelei «Donna lombarda», ceea ce trebuie interpretat ca fapt sigur în balada acestor trei domenii folklorice — maramureșean, albanez și italian — e că fondul ei e comun și că aparține aceluiași substrat real. Ținând însă seamă de identitatea baladei maramureșene cu cea albaneză⁷, și raportând această identitate la cuprinsul din «Donna lombarda», e logic să admitem că, pentru Maramureș, avem a face cu o transplantare a acestui element folkloric din sudul Dunărei, și anume de pe coasta nord-estică a Adriaticei.

O altă baladă care, «prin frumusețea sa, prin detaliile sale, alura sa, stilul său sobru și viguros, prin caracterul totodată duios și înfiorător al incidentelor sale... merită, de sigur, un loc deosebit într'o culegere de poezii populare»⁸ este *Bodița* (CCCLXX sau varianta ei CCCCVI). Ea circulă și în județul Suceava⁹. Cuprinsul ei funebru impresionează puternic și zguduitor prin concepția ei aci melancolică și gravă, aci senină și sublimă.

¹ *Folklore*, Roma, 1923, 97.

² Apud A. Straticu, *l. c.*, 83.

³ Acest desnodământ apare și în poezia epică maramureșeană, și anume în baladele CCCLXXIV, CCCLXXXII, CCCXCV și CCCXCVI: nevasta își ispășește păcatul prin moarte. Interesant de relevat și rolul copilului în această baladă; cf., bunăoară, 103⁷⁰⁻⁷⁴ și 104³¹⁻³⁴ sau 114²²⁻²³ — ceea ce vine să se întâlnească cu același motiv din *Donna lombarda*.

⁴ *La poesia popolare italiana*, Livorno 1878, 117.

⁵ In *Romania*, V (1876), 442.

⁶ *Storia della poesia popolare italiana*, Firenze, 1877, 292.

⁷ Faptul că ea apare în literatura Albanezilor din Italia cred că nu poate ridica dificultăți, întru cât ea poate fi o transplantare de pe coasta adriatică albaneză în Italia.

⁸ Jean Psichari, *La balade de Lénore en Grèce* (în *Revue de l'histoire des religions*, IX (1884), 33.

⁹ Alex. Vasiliu, *Cântece, urături și bocete*, 18-20; Avram Corcea, *Balade populare*, 1899, 41-46; Nicolae Păsculescu, *Literatură populară românească*, 166-170 etc.

Raportată la celelalte balade relevate până aci, evident că aceasta are o origină cu mult mai veche și pare a fi împrumutată din literatura populară slavă. Ea circulă în literaturile tuturor popoarelor balcanice¹, ca și în literatura Slavilor de nord, la Cehi, Poloni, Ruteni, Ruși etc., fiind cunoscută de obicei în studiile folklorice ale Occidentului sub titlul de *La chevauchée funèbre*. Fondul baladei se regăsește în *Lenora* lui Bürger din literatura germană și e tot așa de cunoscut în Danemarca, Suedia, Irlanda ca și la Celți.

În fine, o baladă care ar prezenta iarăși un deosebit interes într'o științifică urmărire comparativă, mai ales că ea e răspândită și în sudul Dunărei și se resfrânge în felurite aspecte sau imagini răzlețe și în literatura cultă, este *Fratele și sora*² (pag. 118). Ne mărginim însă aci la simple semnalări compatibile cu cadrul acestei *Introduceri*.

Pentru a încheia cu «balada», și în directă legătură cu cele relevate la pag. xx și xxx, ar fi ca, din studierea genului epic (inclusiv, deci, și *Colindele*)³, să ne oprim la o caracteristică trăsătură etnică ce se desprinde de aci, și anume la *pastoritul*. Întru cât însă această latură e bine reprezentată și în celelate genuri ale producției literare maramureșene, vom schița mai întâi ceva din genul didactic, începând cu:

Descântecel. — Până în pragul secolului al 20-lea sufletul maramureșean va fi fost stăpânit cu atâta putere tiranică de credința lui în efectele *magiciei*, încât orice desconsiderare a acestei înrădăcinate credințe atrăgea după sine multiplele și chinuitoarele urmăriri din partea vrăjitoarei. Furia deslănțuită de autoritățile oficiale în evul-mediu în contra vrăjitoriei în general dovedește cu prisosință extensiunea și vitalitatea acestei practicări⁴. Pentru a ilustra și mai bine această latură din viața religioasă intimă a Maramureșeanului, reproduc din foaia *Sălajul* un interesant proces intentat în 11 martie 1741 de prefectura județului Sălaj în contra femeiei Debre Erszók din comuna Cățelul-unguresc, acuzată de practicarea vrăjitoriei. La întrebările puse, și anume dacă sus-numita femeie «călărește noaptea pe un Țigan, Boroș cu numele, pe care-l chinuște de moarte», martorul Andrei Șereș de 60 ani relatează următoarele:

«Sunt vre-o trei săptămâni de când s'a prezentat la mine, ca la primarul comunei, țiganul Boroș, chemându-mă să merg cu el la Debre Erszók și să vedem ce obiecte de vrăjit are. Ne-am dus și am aflat o coșniță în care era o broască țestoasă cu pui cu tot,

¹ Pentru Greci, cf. Hubert Pernot, *Anthologie de la Grèce moderne*, 93-98; C. Fauriel, *l. c.*, II, 406-408; Albert Thumb, *Handbuch der neugriechischen Volkssprache* 1910, 205-207 etc. Pentru Albanezi, Sârbi și Bulgari, cf. Auguste Dozon, *Bългарски народни пѣсни (Chants populaires bulgares)*, 319 și urm. Pentru Aromâni, cf. Tache Papahagi, *Antologie aromânească*, 63-67.

² Apare în mai multe culegeri (cf. *Șezdoarea*, 1922, 132-133; G. Giuglea și G. Vâlsan, *Dela Români din Serbia*, 216-228; Alexici, *Texte din literatură populară română*, I, 51-53 etc.).

³ Cf. în această privință Al. Rosetti, *Colindele religioase la Români*.

⁴ Cf. *Din folklorul românesc și cel latin*, III-112.

ambele moarte; deasupra lor călți, o bucată de piele de oaie, fire de tort tăiate de pe război, cari sunt la gătenia pânzei; peste ele o mână de cenușe și mai multe păpuși de păr — despre care îndată am fost incurat că-i servesc la vrăjit. Inșă aceea o știu adevărat și o am văzut cu ochii mei că pe un sluguță al meu — Gheorghe Juhász — l-a trântit ceva la pământ și de acoloa muieri nu l-au putut arădica, numai bărbați; și dacă l-au arădicat, a spus fără înconjur că Debre Erszök îl torturează. Pe vremea când îl tortura în uliță pe bietul meu sluguță, iată că zboară în casa mea un flutur lung și alb, cât degetul meu de lung. Cățiva dintre noi ne-am probat să-l oborîm jos, dar nu ne-a succes, cu toate că ne-am probat cu mătura să-l omorîm, dar a dispărut printre podele. Aceasta a fost toamna târziu când nu sunt fluturi. Apoi, sunt vre-o doi ani, având eu cățiva purcei, deodată am observat că-și cască gurile arădicându-și capurile în forma cum le-ar fi pus cineva căpușan pe cap, zăbele în gură și șea pe ei. Au început a-și bate capurile de pământ până au murit. Am mai avut un vițel, care a vrut să se suie pe părete, s'a bătut de pământ până a murit. Inainte de aceea, a fost la noi Debre Erszök după pâne și muieria mea nu i-a dat câtă a cerut. Toate acestea numai Debra Erszök mi le-a făcut¹.

In același număr al acestei foi ni se mai relatează, printre altele, că în toamna anului 1721, în urma unui proces, a fost arsă de vie pe rug în orașelul Șimleu o muierie din Vârșolt, fiindcă s'a constatat că e *strigoaie*.

Făță de atari cazuri — și e interesant de reținut că asemenea credințe dăinuiesc încă și astăzi, după cum am avut ocazia să constat și în județele Turda și Alba — cele ce vor urma nu prezintă nimic surprinzător.

In dimineața zilei de 7 april 1923 m'am dus la descântătoarea Năstaca Petrovai din Săcel. După mine, intră în căsuța ei o femeie din sat, adânc îngrijorată, ținând în mână o traistă plină cu de ale mâncării: un copil al ei zăcea acasă pe patul de moarte, iar ea venise aci, recurgând la această descântătoare ca la supremul mijloc de scăpare. In urma descântării, femeia a plecat cu sufletul împăcat că, în afară de puterea și voința dumnezeiască, nu i-a rămas nimic de consultat dintre cele pământești.

In Crăcești, bătrâna Ioana Paul (cf. textul al DXXXVI-lea), căuta, indirect, să mă asigure că «sunt și d'ă-acelea care țipă luna d'in ăer în vale, un'e nu împlă n'ime, apoi îi ia put'erea ș'apoi fac cit'e meșterșuguri; apoi simț și meșteritqare care d'escintă în st'ele, fără p'airileș».

Iată, prin urmare, relatările scriitorilor latini puse în aplicare și în secolul al 20-lea!

Putem oare întrevedea în acest capitol al folklorului maramureșean o continuitate directă din domeniul respectiv latin?

Dată fiind însemnătatea unei atari întrebări, merită să fie relevate câteva coincidențe — ca să nu zic asemănări perfecte — din același capitol al folklorului aromân. Descântecul, ca fond propriu zis, trăește și în credința Aromânului; dar, ca exteriorizare literară, e aproape inexistent, mai ales din cauza secretului în care e învăluit. Totuși, din această pronunțată penurie, reproduc aci în dialect și în transpunere literară câteva relatări interesante:

Măy'istrela, ca Grozda, mîcă carne di cîne ma nainte și apoi intră tu așea cale tra s'dispartă curun'î; usucă qamin'î di mproști, facu s'î mîți ș'penura di la

Vrăjitoarele, ca Grozda, mănâncă carne de căne mai întâi și apoi iau hotărîrea aceea de a desface căsătorii; usucă oameni din picioare, fac ca să-ți mănânci și cuiul

¹ Depoziție extrasă din arhiva județului și publicată în n-rul 6 din 12 april 1924.

ușe, ș'cite alte liet'!... Al Iorga l'i feațiră s'nu si-adună iči cu niștasta și s'nu grășcă di dip cu-ațel'i din casă. Alagă mă-sa, arucă tu steale la alte măy'istre care l'i dzisiră că-i di faptu și că amăy'ile le-au îngropată sum prag. L'ja sapa nearcă-sa-l'i mumă ș'cindu s'da, țe s'vegadă? Tru ună ulică era un broatic mortu, ligat cu patru-dzăț'i di pțațișe. A broaticlu'i l'i-avea cusută gura cu un h'ir di funda al Iorga iar în gură l'i-avea băgată un per furat di pri caplu a li țal Iorga ¹.

Sau:

Casa-l'i, mânăstir! Un intra, doi ișja. Orçi, șcl'jok'i, șarfân'i, lângăroși, auși... urdina la teta Boacă, ca la harța a Hristo-lui. A unu'i s'l'i discintă di postimă, altu'i si-l'i aspargă amăy'ile, nîscinți s'l'i isușească, altu'i s'l'i-arucă tu steașă... ².

Reiese clar, deci, marea asemănare ce există între magia dacoromână și cea aromână, și ea poate fi urmărită adesea până în cele mai mici amănunte privitoare atât la fond, cât și la procedură.

În afară de caracteristica comună de a «descânta în stele» — (cf. și textul al CCCXXXV-lea, pag. 140), bătrâna Ioana Paul — ca și altele, din alte sate — relatează că există și vrăjitoare care «țipă luna d'în țăer» și care «ișja puterșă». În privința aceasta, iată ce ne oferă literatura populară aromânească:

Țe nu fac măy'istrite! Dipun pină ș'luna din țer! Ascultă-mi, niștate. Era ună noapte di veșară. Mi turnam di Very'ja. Tru cșaca di la Groapa-al-Ghizari, la Stran'ile-al-Gimă, vidzum trei mul'eri, dispătite, tru carne goală, ca aclo s'lă h'ibă! Una aveș un yastru 'n cap, alantă un țirș și y'inșă de-avarliga di groapă; iar a treia, cu un pal'iu tru mînă, bățea loclu. Di lun'ină ca lapte si fe țe un întuneric-k'isă. Luna s'n'icură, pină ascăpită din țer. Ma țe semnu! Ea dipuse pri l c și lumbrisi întreaga groapă. Măy'istrite, ca zvînturate, s'h'imusiră la lună. Ună u ținșă și doșă u muldșea. Zșile mărata di lună di s'ligăna loclu. Cîndu u dipusiră? Cîndu u mulsiră? Tri țjudie! După așea y-alăsară și, pină si șe-alină luna 'n țer, șale s'feățiră stifă tru hșară. — Cu laptele di lună măy'istrite numățescu tute-amăy'ile. Omlu adăpat cu lapte di lună tradze lângșare arășă, ș'mică penura di la ușe și apoja mșare ³.

de la ușe, și câte alte nenorociri... Lui Iorga i-au urzit ca să nu se întâlnească de loc cu soția și să nu vorbească de fel cu cei din casă. Aleargă mama lui, descântă în stele la alte vrăjitoare cari i-au spus că e de fapt și că vrăjile le-au îngropat sub prag. Mama lui vitregă ia sapa și când să dea ce să vadă? Într'o ulică era un broatec mort, legat cu patruzece de cărpe. Broatecului i cususe gura cu un fir din moțul lui Iorga, pe când în gură îi băgase un fir de păr furat de pe capul soției lui Iorga.

Casa ei, mânăstire! Unul intra, doi ieșeau. Orbi, șchiopi, orfani, bătrâni... se perindau la mătușă Boaca, ca la harul lui Hristos. Unuia să-i descante de moimă, altui să-i înlătore vrăjile, pe unii să-i logodească, altui să-i dea în stele...

Ce nu fac vrăjitoarele! Coboară pină și luna din cer! Ascultă-mă, nepoate. Era o noapte de vară. Mă întorceam de la Veria. La cotitura de la Groapa-lui-Ghizari, la Straiele-lui-Gâmă, văzurăm trei femei, despletite, în piele goală, — luate-ar dracu! Una avea un țest în cap, cealaltă un ciur și veneau împrejurul groapei; iar a treia, cu un paiu în mână, bătea pământul. Din lumină ca lapte se făcu întuneric-beznă. Luna se micșoră, pină când dispăru de pe cer. Dar ce semn! Ea cobori pe pământ și lumină întreaga groapă. Vrăjitoarele, ca zvânturate, se năpustiră asupra lunei. Una o ținea și celelalte două o mulgeau. Țipa biata lună de se legăna pământul. Când o coboriră? Când o mulseră? De mirat! După aceea o lăsară și pină să se urce luna în cer, ele se făcură fantomă în sat. — Cu laptele de lună vrăjitoarele farmecă toate vrăjile. Omul adăpat cu lapte de lună are de suferit boală grea, iși mănăncă cuiul de la ușe și apoi moare.

¹ Revista aromânească *Lumina*, V (1907), 117.

² *Lumina*, VI (1908), n-rul 4, pag. 20-21.

³ *Lumina*, VI, n-rul 4, pag. 23.

Până și formulele de încheiere ale unor anumite descântece sunt aceleași. A se compara, bunăoară, următorul crâmpiei de descântec aromănesc în contra unei boale la vite numită *dușmana*:

Ația se-aprăse,
Ația si se-astîngă;
Apiri, s'nu ntunșarică;
Ntunică, s'ny-apiră.
Că e k'irită și s'k'eară
Îu pravdă ny-azșjară,
Îu cucot nu cîntă,
Îu liliçe nu s'plîntă ¹

Aici luă ființă,
Aici să se stingă;
A apucat-o ziua, să nu o apuce noaptea;
O apucă noaptea, să nu o apuce ziua.
Căci e pierdută și să piară
Unde dobitoc nu zbiară,
Unde cocoș nu cîntă,
Unde floare nu se sădește

cu partea fială a textului al CCCXXVII-lea, 13r⁵⁻¹¹.

Și această comunitate folklorică nord- și sud-danubiană, pe care o întâlnim și în alte regiuni românești, nu poate să aibă decât un singur substrat. Din urmărirea amănunțită a acestui capitol, și în afară de faptul că la baza lui stă unul și același fond, se pot desprinde ca fiind mai mult sau mai puțin sigure următoarele concluzii:

1. Vechimea lui se identifică cu elementul etnic din care e naște entitatea românească. Aceasta se explică prin faptul că, fiind patrimoniul sufletesc al unei anumite categorii de oameni — bărbați, dar mai ales femei —, foarte redusă ca număr, și aparținând unei concepții religioase, s'a putut transmite din generații în generații.

2. Chiar dacă am admite o imixtiune sau o contopire a acestui fond primitiv cu cel similar al masei slave — ceea ce pentru domeniul dacoromân e incontestabil —, totuși, cred că în asemenea elemente folklorice putem întrevedea o continuitate a celor respective pe care, de sigur, le-au avut Romanii², ca și autohtonii. N'am putea presupune că, de vreme ce Slavii au împrumutat bunăoară Maramureșenilor bogata manifestare literară a unei atari concepții, însuși descântecele ar avea o origine slavă; căci magia, date fiind caracteristicile ei, nu putea fi decât aceeași la Slavi ca și la Romani.

În această ordine de idei, cred că singurul capitol folkloric ce s'ar putea oglindi sigur și în doză mai mare într'un similar fond primitiv latino-athton e cel al magiei, al obiceiurilor, al credințelor și al superstițiilor; aceasta mai ales în raport cu folklorul care formează literatura propriu zisă a poporului românesc, și anume cu genul liric și cel epic. Într'adevăr, genul liric nu ne prezintă aproape nimic care să ne poată îndruma spre ceva aparținând epocii în care se formează limba și poporul românesc; și chiar dacă ar prezenta, un criteriu de urmărire sigură lipsește. Cât privește genul epic, studiile folklorice vin să precizeze chiar că «la poesia epico-narrativa, che ripugnò al genio latino e fu prediletta all'immaginoso temperamento dei Celti, soliti a convertire la storia in leggenda..., è indigena dell'Italia settentrionale ed è, in parte, comune alle popolazioni romanze»³. Așa că, ținând seamă de imixtiunea

¹ *Lumina*, IV, 344.

² Cf. și Cato, *De re rustica*, cap. CLX.

³ Raffaele Corso, *Folklore*, 93.

folklorică slavă în diferitele regiuni românești — inclusiv cea aromânească — și atribuind și Slavilor ceea ce R. Corso spune despre Celți în afirmațiunea «non aventi anticamente altra storia che la tradizione leggendaria recitata e cantata», credem că multiplă și oarecum variată exteriorizare a acestui gen în literatura populară dacoromână se datorește influenței slave¹.

Revenind la descântec, și fără a insista asupra vitalității lui care se răsfrânge și în viața păstorească (cf., bunăoară, 138⁸⁻⁹, 140⁸²⁻⁸³ etc.)², în directă legătură cu ce spuneam la pag. xxxiv și urm., de relevat că și în descântecul maramureșean apar numiri geografice ca Marea-Neagră (130⁶⁰) și Marea-Roșie (128⁵², 133⁵⁸). Probabil că aci am putea admite și un amestec al mediului bisericesc, anume prin dieci bunăoară³ sau prin simpla influență pe care o exercită literatura religioasă asupra omului din popor. Ceva mai mult: deși cu totul răzlețe, totuși, din când în când apar și cazuri de pelerinaj la Sfântul-mormânt (cf. pag. LIII), așa că și ele ar putea fi luate în considerațiune.

Trecem iarăși cu vederea și alte câteva laturi care privesc descântecul, cum ar fi «deochierea» bunăoară, care e răspândită în toată lumea, pentru a ne opri în treacăt asupra unor alte aspecte ale genului didactic, cum ar fi ghicitorile și satira. În strigături, ca și în «cimilituri», se cristalizează adesea minunate scânteieri ale inteligenței și sufletului unui popor; așa că, o studiere comparativă a acestui material poate fi o interesantă contribuție la clasificarea aptitudinilor poporului cercetat. Din alăturarea următoarelor trei ghicitori referitoare la *cocoș* ușor se poate stabili cărui din aceste trei popoare aparține superioritatea de fond și formă. Maramureșeanul zice:

D'e cap k'ep't'in'e,
D'e cur săcere,
D'e mn'izloc pēpen'e (CCCCLVII).

La Greci găsim:

Βασιλέας δὲν εἶμαι,	Rege nu sunt,
Κορώνα φορῶ	Coroană port;
Πολὸτ δὲν ἔχω,	Ceasornic nu am,
Τῆς ὄρες μετῶ. — Κόκορος ἔ.	Orele număr. — <i>Cocoșul</i> .

În folklorul francez avem:

Je suis roi et je n'ai nulle couronne;
Je suis bon chanteur et je ne suis pas musicien;

¹ Aceeași părere se întrevide și în ceea ce Ovid Densusianu spune în *Flori alese*, pag. XVI; V. Bogrea, în *Dacoromania*, II, 790, pare a nu o împărtăși. Cf. și Ov. Densusianu, *Vieța păstorească în poezia noastră populară*, I, 21-22.

² În 1922, Dumn'itru Ivănciuc (cf. pag. 38), căuta să mă asigur că vrăjitoarele pot aduce oamenii pe sus, prin aer; că zinele iau laptele oilor și că, în munții Peleşata și Piciorul-Lutoasei din Galiția, a văzut cum extrag lapte din piatră etc.

³ Am avea în cazul acesta ceva analog cu ce ne ofer colindele, despre care vezi mai ales Al. Rosetti, *Colindele religioase la Români*.

⁴ Albert Thumb, l. c., 1910, 220. A se alătura *κόκορος* formei *c o c o r a n* din *Glosar*.

J'ai des éperons et je ne suis pas cavalier;
J'ai treize et treize femmes et je ne suis pas marié! ¹.

Iată, prin urmare, de ce și atari producțiuni populare trebuiesc culese și urmărite cu atenție. De altfel nici cele grotești nu trebuiesc ocolite. Deși în culegerea de față nu am dat asemenea specimene, totuși țin să relevez că și în această privință vioiciunea satirică maramureșeană este pronunțată.

Credințe, tradiții și datini. — Ca oricare altă regiune care a trăit departe de cultură și civilizație, și Maramureșul se caracterizează prin aceleași trăsături în ceea ce privește aceste elemente folklorice. Din varietatea și bogăția lor, și în afară de ce e dat în texte, reproduc încă câteva. Trecând peste superstiții mărunte, cum ar fi bunăoară cea privitoare la fericirea în funcție de apariția unor puncte albe («mielușei») pe unghiile degetelor și care e comună atâtor popoare ², precum și peste cele privitoare la medicina populară, cum ar fi întrebuițarea «curek'iu-lui» ³, relevez în trecut că binecuvântarea dată boilor în noaptea de Crăciun (cf. CCCXXXVIII) apare și în folklorul aromân, după cum credința în legătură cu capra care ține mereu coada în sus apare și în folklorul francez ⁴.

Mai interesant de amintit e superstiția fetelor care doresc să se mărite: în tovărășia vre-unei vrăjitoare, se duc la câmp cu merinde; aci, pe la amiază și luând seama ca să nu fie observate de nimeni, dansează toate aproape de tot dezbrăcate în jurul plantei «mătrăguna» zicând:

Mătrăgună, poamă bună,
Mărită-mă păstă-o lună;
Că d'e nu mn'i mărita,
Da d'e dulce oț mînca;
Că d'e nu mn'i li-j aduce,
Da eș oț mînca d'e dulce.

Dintre tradiții, relevez următoarele:

1. În vremea de demult, pe când grăiau și animalele, una dintre vite se adresează stăpânului său și-l întreabă: De când suntem noi, vedem că cocoșul, deși are câte nouă găini, niciodată nu-l vedem desconsiderat din partea lor și nici bătut; din contra, el este ca un împărat peste toate femeile lui. Așa că ne mirăm mult și nu știm de ce anume d-ta, care ai o singură femeie, nici atâta nu poți birui, ba chiar te lași stăpânit de ea? ⁵

2. «Lumea ăicăea că înainte e vreme marhăle știa ce vorbește omu. Apoi omu o tot umblat cu boi în pădure și cîn aveș și mai multe marhă, și un

¹ *Questionnaire de Folklore (publié par la Société du folklore wallon)*, 1890, 116.

² Cf., bunăoară, *Mélusine*, II (1884-1885), 489.

³ Apare și în medicina populară latină (cf. Cato, *De re rustica*, cap. CLVII).

⁴ *Revue des traditions populaires*, 1889, 283. Cf. și Pericle Papahagi, *Din literatura populară a Aromânilor*, 766.

⁵ Povestită în april 1924 de Ștefan Duncă (39 ani) în Șieu. Această tradiție, ca și cea următoare, pot fi considerate și drept fabule.

măgarî. Apoi boi, cîn o zin'it d'in pădure, le-o fost tare greu și s'o zăluit ei cătă măgarî:

— Uită-t'e, că în tâte dzile împlăm în pădure și nouă n'i-î tare greu, că tare mult'e l'emn'e pun'e după noi gazda.

Măgarîu o dzis:—Eu v'oi da vȃuă un sfat: mîni dimineață faceți-vă unu bet'egag, c'apoi nu-ț mere în pădure.

Bou s'o făcut bet'egag, n'o mîncat, n'o rumăgat.

Gazda i-o audzît grăin. D'imîn'ęața s'o sculat și o pus ęe tręabă pă car și o prins ęela bou și măgarîu și o mărs în pădure. Ș'apoi cînd o pus lemn'e pă car, măgarîu o fo' silît să tragă în zug ca un bou și o zin'it acasă și o năpus'tit d'in zug pă măgarî și pă bou. Ș'apoi o dzis măgarîu cătă bou:

— Cît d'e greu mn'î-o fo' mn'ie astădz pântu voi! Da o dzis gazda că mîni, d'e nu-î bea și d'e nu-î mîncă, a aduče șuctăru [*ung. s a k t e r*] să t'e taie.

Ș'apoi bou o băut ș'o mîncat, ș'așa că mai mult n'o fo' bet'egag¹.

Din ciclul faptelor vitejești, de remarcat că tradiția maramureșeană posedă prea puțin. Tradiția istorică e aproape inexistentă: nici o umbră de amintire măcar în legătură cu legendarul Drăguș-Vodă, deși numele lui se perindează în toponimie, și anume în numirea «Îsvorul lui Drăguș-Vodă». Doar atîta se știe că la marginea satului Cuhea, pe țărml stîng al Izei, a fost casa acestui voevod. Din tradiția haiducească, mai circulă printre bătrîni doar cea privitoare la Pinteă:

Pint'ea o fost un viteaz mare. El o avut un cal năzdrăvîn. Apoi ȃamen'i 'mpăratului o vrut să-l prindă. El o stat călare pă cal, sus pă Pk'jatra-Guțîului, colo, vedz, n'î! Apoi calu o stat înt'un pk'icjor d'e d'inapoi, că ș'amu să ved'e în pk'jatră urma pk'icjorului und'e o stat calu. Apoi odată o zburat calu d'e pă Guțî, cu Pint'ęa călare, colo, pă Vîrvu-Pk'etrii d'e cătă Șugătag; apoi d'ę-aičjuca, ca gîndu, o zburat pă Pk'jatra-Să-pînjî. C'apoi viteaz ca ačela n'o fo' altu n'ime².

Trecînd la obiceiuri, relevăm următoarele:

a. După cum reiese și din textele DXVIII și DXXXV, înainte vreme nunta se făcea cu un fast deosebit, toți cuscrii trebuind să meargă călare, simulând o oaste. De altfel aceasta se desprinde și din versul «Frumoși ca ȃstea nȃstă» (65⁷), ceea ce îmi amintește neobișnuitul alai ostășesc pe care l-am apucat și eu în copilărie la nunta aromănească. Nu e locul să descriu în mod comparativ nunta în general. Relevez numai că termenul «oaste» care ne-ar putea duce la interesante constatări apare și în literatura populară aromănească:

Bună seară, nune mare!
Estă șeară, bună șeară!
Estă ȃste dę-avarliga
Easte, nune, ȃsteę-a ta:
Ună n'il'e ș'înti-șute!³

Bună seară, nune mare!
Această seară, bună seară!
Această oaste dîn jur
Este, nune, oastea ta:
Una mie și cinci-șute!

¹ Auzită în Șieu, tot de la Ștefan Duncă.

² Auzită de la Dumn'itru Lupu Feier (72 ani) din Giulești în april 1924.

³ Revista *Macedonia*, I, 113.

Firește, de aci nu vreau să deduc o apropiere cu origine comună, mai ales că atari datini apar și la alte popoare.

b. Maramureșeanul nu cunoaște de fel «Plugușorul» din ziua anului nou. În unele sate, în locul lui apare jocul de «capra», obișnuit și în alte regiuni românești.

c. Doliul se ține astfel: rudele cele mai apropiate, mai ales bătrânii, umblă timp de trei zile cu capul gol, iar femeile umblă cu părul despletit și acoperit cu câte o năframă.

d. «Calendarul de ceapă» pe care îl găsim în diferite regiuni românești îl au și Maramureșenii.

e. «La o săptămână după Sin-Ğjordz, dacă strângem stina laolaltă ca d'în 400 d'e mîndzări o d'e mulgări, apoi merem la munt'e; apoi când rupem sterpele, băgăm oile după strunği și le afumăm» (Ieud).

f. La «Sin-Ğjordz», pe lângă cele relatate în textele DXII, DXVI și DXXVI, de remarcat că și păstorul maramureșean cunoaște facerea «focului-viu», pe care îl aprinde exact ca și Moțul bunăoară¹. De altfel, și la Maramureșenicel mai interesant aspect folkloric ni-l ofere viața păstorească.

Păstoritul. — Iată un caracteristic și interesant aspect etnic din viața poporului român, al cărui domeniu a oferit studiilor făcute un material de o reală însemnătate în direcțiuni multiple. Rezultatele la cari s'a ajuns ar fi fost și mai strălucite prin bogăția și varietatea lor dacă o bună parte din cercetările realizate s'ar fi îndreptat în mod amănunțit asupra înseși realității vii a acestei pitorești ocupațiuni a întregului popor român — ocupațiune care a încheat surprinzătoarea unitate lingvistică dintre ramura românească sud-danubiană și cea dacoromână, și care a constituit alimentarea și adăpostul entității românești generale în decursul atărui viscoliri etnice de-a-lungul secolelor. Căci, chiar relatările ciobanilor consacrați făcute în afara mediului păstoresc propriu zis pierd din originalitate, devenind astfel mai mult sau mai puțin niște reproduceri pentru cel ce le înregistrează, mai ales când cercetătorul lor nu a trăit de loc viața păstorească; oricât de fidele ar fi asemenea relatări, ele n'ar putea reda același colorit pe care l-ar înfățișa atunci când ar fi culesse în plin mediu păstoresc, și anume în viața munților, lângă stâni și în mijlocul turmelor. Iată de ce, prin urmare, pentru cercetătorii indicați realitatea vie a unor atari probleme trebuie să primeze speculațiunile științifice făcute exclusiv între rafturile bibliotecilor.

Un atare mediu — care mi-i bine cunoscut, întru cât l-am trăit în copilărie în munții Pindului cei plini de turme aromânești — în Maramureș nu l-am putut urmări de aproape. Totuși, din vizitarea de câte o zi întregă a patru stâni², și în afară de cele spuse la pag. xx - XXI, voi releva câteva trăsături din această viață maramureșeană.

¹ Cf. *Cercetări în Munții Apuseni*, 26 (extras din *Grai și suflet*, II, 43).

² Una din Budești, la poalele Gutâiului; alta din Crăcești, pe Măgura (cf. planșa XIV, 1); a treia din Giulești, spre Piatra-neagră; a patra din Borșa-Repedeș, pe versantul estic al Pietrosului.

Stâna, în complexul ei, este aproape identică cu cea din Bucovina¹, așa că trecem cu vederea asupra diferitelor aspecte pe care ni-le înfățișază, cum ar fi «măsuratul laptelui», nomenclatura ei etc.; merită însă să fie cunoscute unele, ca aparținând și Maramureșului.

Fără a ne opri asupra felului în care ni se reliefează ciobanul în poezia acestui ținut, remarc că în textul al CCCXLV-lea apare «oaja oak'ేశă» (78⁵¹). Această oaie oacheșe, care e denumită și «năzdrăvănă», o întâlnim și în caracteristica legendă privitoare la viața neprihănită pe care o ducea înainte vreme păcuraru. Iată-o:

În vremea țeșă — hăt mult d'ę-stunċin'ęa — o fo' un păcurari și trăja cu oile la munt'e. Apoi el aveșă o oaje oak'ేశă, o năzdrăvănă. Păcurariu nu făċșă alta nimn'ică, fără să ruga lu Dumn'edzău și dziċșă:

Asta mn'ie, Dșamn'e,
Asta ție, Dșamn'e;
Asta mn'ie, Dșamn'e,
Asta ție, Dșamn'e,

c'apoi oile le păstăria oaja oak'ేశă și tăt ęa le da în strungă, păntu muls.

Apoi înt'o dumin'ecă păcurariu o coborit în sat și s'o vrut duċe la beserecă. Drumu pină la beserecă era tare t'inos și tăt omu să împleșă d'e t'ină. Păcurariu, dac' o fo' curat la suflet și la in'imă, apoi el n'ic'i că s'o cunoscut c'o trecut pin t'ină, c'o rămas cu opk'in-ċile curate. Da c'in o n'trat în beserecă, s'o dat și pă de lăturj și o vădzut pă păret'e un drac cum trăċșă cu d'inți d'int'o pk'iele. Da atunċi păcurariu o ris.

După ċe s'o gătat sfinta slūzbă d'e la beserecă, apoi tăt omu să duċșă acasă. Da o eșit și păcurariu și amu numa ċe ved'e că s'o n't'inat și el. Și o mărș cătă oi. În drum o n'tiln'it o mujere — o dșară o fată — și o n'ċeput a să ibċi și o mărș cu ęa la stină. Apoi c'ind or așuns la stină, păcurariu o ascuns mindra su' gubă, dipċe să nu știe oile că amu are mindră. Da oaja oak'ేశă o vădzut și o știut tăt, că o fo' năzdrăvănă.

C'ind o zin'it vremeșă mulsulu, da o dzis păcurariu cătă oak'ేశă:

— Dă, oak'ేశă, 'n strungă!
— Dee mindra de su' gubă!

Atunċin'ęa păcurariu s'o m'ın'iat și o suduit. Apoi oak'ేశă n'o stat mai mult, și o luat oile, și o plecat, și o lăsat păcurariu cu mindră².

O altă legendă interesantă care, și ea, ne duce tot spre o intensă și originală viață păstorească, este cea cunoscută de poporul maramureșean sub numele de «Ină, tată, ină!» Iată fondul ei:

În vremea de demult, o «gazdă» a avut la oile sale un cioban. Sosind sărbătorile de Paști, și dorind și acesta ca măcar odată pe an să coboare în sat, a cerut voie de la stăpânul său, care, în locul lui, a trimis pe unica sa fată ca să aibă grijă de oi. Tălharii de prin părțile locului, când au aflat aceasta, s'au dus la stină și au vrut să mâne cu ei întreaga turmă de oi. În fața acestei hotăriri, fata s'a rugat de căpitanul haiducilor ca, înainte de a se duce cu oile, să o lase să cânte odată din «trîmċițită» și pe urmă să o lege de trunchiul arborelui. Căpitanul a lăsat-o.

Era în prima zi de Paști. Tot satul era în biserică. Preotul citia sfînta evanghelie când sunetul trîmċiței a turburat sufletul «gazdei».

Fata a triminat de cântat, în timp ce căpitanul se pregătia să o lege și apoi să plece cu turma. Fata s'a rugat să-i permită să cânte încă odată — ceea ce căpitanul nu a refuzat. Tatăl ei înțelege alarma fiicei sale și cheamă pe sateni afară din biserică. Trîmċița

¹ Cf. Dimitrie Dan, *Stâna la Români din Bucovina*. Vezi și I. Bîrlea, *Balade, colinde și bocete din Maramureș*, 129-131.

² Auzită în 1922 (7 ianuar) de la Ștefan Dunca din Șieu.

însă încetase. Fata se rugă pentru a treia oară și ultima. Căpitanul, înduioșat de fiorii pătrunzători ai trâmbiței, o lasă să mai cânte. Atunci fata începe să cânte iar din trâmbiță, «d'e plîngeau oile și răsunau munții». Din sunetul trâmbiței se desprindeau limpede următoarele cuvinte:

«Ină, tată, ină!
Oile furatu,
In țară mînatu,
Pe mine legatu!
Eși, tată, afară,
Oile-s pă țară!»

Tatăl ei, care ascultase ultima trâmbițare în curtea bisericii, pornește cu oamenii din sat și-și scapă din mâinile pribegilor turma de oi¹.

N'am putea preciza ce întâmplare anume se va fi cristalizat în această impresionantă legendă, și cu atât mai mult n'am putea-o fixa în timp și spațiu. Faptul că aria ei ne întâmpină și la Huțuli (cf. pag. 176) n'ar fi nici un fel de piedecă, dacă ar fi să știm că ea nu există în folklorul slav propriu zis. Ceea ce putem releva deocamdată este faptul că ceva asemănător întâlnim și în folklorul aromănesc, și anume: un păstor e prins în munți de o ceată de briganzi. El se roagă să-l lase să cânte odată din fluer; căpitanul consimte. Iată însă că-l aude iubita lui din sat, comunică această știre tatălui ei și imediat pornește o poteră care reușește să scape pe cioban².

Ca trăsături secundare ce se desprind din această legendă relevăm haiducia și folklorul muzical.

De o viață haiducească așa cum apare în trecutul păstoresc al poporului român azi nici vorbă nu poate fi în Maramureș. Resturi palide și izolate s'au ivit aproape până în pragul secolului al 20-lea, având fiecare vale «pribegii» ei.

Cât privește folklorul muzical, pentru muzica vocală cf. cele spuse la pag. 176. Ca muzică instrumentală, singurele instrumente întrebuințate sunt fluerul sau cavalul și trâmbița—amândouă în funcție de viața păstorească, după cum reiese și din versurile următoare:

Fluer ăițe,
Turma strînge;
Fluer tațe,
Turma 'ntărcă (75⁶⁴⁻⁶⁷).

Referitor la trâmbiță, se crede că oile, odată cu apariția stelelor, dacă o aud răsunând, se așează jos, își pun cruciș cele două picioare de dinainte și capul peste ele și ascultă cu religiozitate profundă ariile cântate: — până într'atâta farmecă acest instrument mai ales în timpul nopții. De fapt, sunetele puternice și în același timp line și dulci ale acestui instrument armonizează perfect cu tot ce aparține accidentatelor regiuni

¹ Povestită de Tudor Tincu (cf. pag. VI II). Aproape la fel amuzit-o și de la un bătrân cioban din Borșa. Astăzi fondul ei se șterge din ce în ce mai mult, rămânând doar o umbră în versurile reproduce.

² Întâmplarea aceasta a fost verificată de G. Murnu în dialect (cf. revista *Macedonia*, II (1889), n-rul 8, pag. 146-148).

muntoase, așa că fiorii ecoului produs în tăria singurătății nopții pătrunde adânc firea naturii.

La aceste două instrumente am putea adăuga și *drimba*, pe care o folosesc mai mult fetele, mai ales în vreme de iarnă, la șezători: ca șezătorile să fie lipsite de monotonie, se recurge în totdeauna la o variație; astfel, după ciclul epic bunăoară, urmează cel liric sau seria «ciumn'iliturilor» etc., și, apoi, ca o liniștită și plăcută recreație sufletească auditivă intervine *drimba*. Pusă între dinți și cu slabul curent produs de vârful limbei, acul ei nu poate da sunete puternice, așa că ariile cântate cu *drimba* sunt ascultate în liniște. Totuși, câteodată ea înlocuiește și pe «ceterași» în horile șezătorilor.

O ultimă trăsătură a păstoritului maramureșean este credință referitoare la *Fata pădurei* (cf. textele CCCLXXXVIII, DIV și DXXXIX). Ca o ilustrare a intensității acestei credințe, reproduc și următoarea rela-tare culeasă în leud:

S'o văzit un gazdă c'un bot'ej d'e oș și cu un čjaban și țe-o dus înt'ō laz, înt'o pădur și țe-o lăsat acolo să șadă cu čjabanu, în pădure. Čjabanu o pus merindea sus în sārčierj și Fata-pădurij în tāt'e dzile o cătat în desași și d'e luat n'o luat nım'n'ica. Și o mārș gazda acolo și o spus čjabanu că țe pāțe'a', și gazda n'o spus cătā čjaban țe-i baj. Și o vin'it gazda acasă și a dpașu dzj jer o mārș gazda la oș ș'o dus o čjubotā roșe și o pus-o în desași și o stat d'e o lătore. Apoj o zin'it Fata-pădurij, o luat desași gjos și o aflat čizma n' desași. Și o băgat un pk'ičjore și: «amu cit d'e bin'e ar si să maș sie una!» Și o băgat imbe pk'ičjorele în čizmā. Și atunčea o sārıt omu cu un brāčinar d'in gat'ij a mīnā, și o prins-o, și o legat-o și o adus-o acasă. Și Fata-pădurij o durn'it o noapt'e pā cupt'jor, la omu čela — la Ion a Huhuluș. Și tātā noapțe'a o zčerat și ș'o frecat fițele așa, n'i, c'o avut prunčj mitit'ej. Și d'emin'ęața o țipat-o și o dzis că d'e n'a țipa-o, ęa are șapte fete și ele a umbla d'e rindu omuluș. Și apoj o slobodzit-o. Și cīn o slobodzit-o o fo' vīnt și o luat o sapā d'e la casa d'e und'e o durn'it ęa și s'o dus tāt în păduręa čęęa, la Fața-D'ęaluluș — așa-i dziče acolo. Apoj d'ę-atunčea păduręa čęęa o rāmas tāt pustīje.

Apoj Ion a Huhuluș o trimās tot în Preluca čęęa oile să pascā. Da or zin'it tilharij, pribegij, și or furat oile tāt'e huc. Apoj o zin'it cīn'ele acasă, la omu čela, și ș'o puit la feręastā, și o urlat tare, și omu o dzis că nu-i sām'n bun. Și ș'o dus în pădure și or scăpat oile d'e la tilharij.

Apoj bătrīn'i spunęa că Fata-pădurij o fo' pā d'inaint'e ca o fatā, și la spat'e o fō' covāșitā, ca și covata pk'itij¹.

În legătură cu această credință, interesant e de remarcat următoarea constatare care privește deopotrivă psihoza poporului ca și modul în care trebuiesc făcute atari cercetări. Despre Fata-pădurii întrebasesm mai întâi pe Petre Rus care era și el de față. Deși vechi păcurar (cf. pag. xx), Petre Rus a încercat să tăgăduescă existența credinței: se jena la gândul că prea ar apărea ca un om primitiv, strein de tot ce e cultură și civilizație. Când a văzut însă că socrul său nu tăinuește nimic, abia a așteptat să termine, pentru ca, la rândul lui, să-mi dea lămuriri privitoare la *Omul-pădurii*, care urmărește mereu pe Fata-pădurii ca să o prindă și să o mănânce: grație acestuia, care mai e numit și *Omu-noptiș* (cf. 156⁴⁰), Fata-pădurii nu se înmulțește.

¹ Auzită de la Dumn'itru Tămaș (70 ani), în 1924, 23 decembrie.

Același caz mi s'a întâmplat și în Crăcești 1924, 30 decembrie. Bătrânul Roman nega existența Fetei-pădurii. Soția lui, Marie Roman (70 ani), după oarecari ezitări și după ce i-am făcut cunoscut că și eu știam de cazul păcurarului de pe Măgura la care se ducea Fata-pădurii în fiecare seară, a început să mărturisească. Atunci n'a întârziat nici bătrânul să spună că, în tinerețea lui, pe când se întorcea în sat, «numa că ce mn'i s'o pus ȝarecîn'e în spat'e. Da atunci m'am scuturat odată. Apoi ȝa merȝa d'e lăturȝ, pîngă cārare și tāt mă îmbia. Da eȝ am mārș așa și, cîn m'am apropk'iat d'e sat, ȝa n'o mai fost, că o fuȝit pîntre huȝi».

În viața păstorească a Aromânilor această ființă nu pare a avea o circulație vie. Totuși, existența ei, care e confundată cu cea a oricărei «dzîne», ni-i relatată în următoarele rîndului:

«Fața mea ȝaste di mārȝcan, ocl'jul a n'eȝ di cārbone laȝu, truplu-a n'eȝ di marmurā, iar inima mea di sturnare: da scîntel'i m'eșȝ cîndu ȝ-agudești cu amnarlu»¹.

«Fața mea este de mārȝcan, ochiul meu de cārbone negru, corpul meu de marmurā, iar inima mea de cremene: scoate scānteii numai cānd o atingi cu amnarlu».

Creăȝiunea populară. — Fără a ne gāndi la relevarea și urmārirea problemei privitoare la geneza creaȝiunii populare, voi înfăȝișȝa aci cāteva aspecte ale ei — contribuȝii directe ale înseși realitāȝii, ale sufletului etnic.

Din cele expuse pānā aci în acest capitol al folklorului, cred cā s'a putut reliefa firea poeticā a Maramureșeanului. Un suflet în folklorul cāruiua ne întāmpinā atātea manifestāri artistice și în a cārui producȝiune literarā circulā frānturi de cugetare liricā, cum ar fi, bunāoară, urmātoarea:

Cîn'ȝ-o dzīs *dajna, dajna*
Rāȝ l-o durut în'ima!
Cîn'ȝ-o dzīs *duȝnu, duȝnu*
Rāȝ l-o durut sufletu,

e firesc lucru ca el să se caracterizeze și printr'o creaȝiune proprie lui.

Cu drept cuvānt s'a spus chiar de cātre poeȝi consacraȝi cari au cāntat și s'au inspirat din viaȝa poporului cā «graiul poporului nu e sārāc, este foarte plastic și foarte poetic (*ή γλώσσα τοῦ λαοῦ δὲν εἶναι πτωχή, εἶναι πλαστικωτάτη καὶ ποιητικωτάτη*)»². Aceste calitāȝi însă sunt în strānsā legăturā cu însuși sufletul creator al poporului, așa cā — raportāndu-ne în cazul nostru la Maramureșean — sufletul lui nu e strein de preocupāri artistice în plasticizarea frumosului, chiar atunci cānd deprimānȝa sufleteascā e absolut prozaicā.

Cāteva cazuri din cele constatate nu sunt lipsite de interes.

Sosit în Sāpānȝa (22 august, 1920), am fost îndreptat la femeia Palaga Stan care locuește lāngā șosea, la marginea apuseanā a satului, spre Remete. Din vorbā în vorbā și pentru a o predispuce la comunicarea preȝioaselor texte culese de la această văduvā (cf. pag. 42-45), i-am

¹ *Lumina*, III (1905), 204.

² *Ἀριστοτέλους Βαλαορίτου Ποιήματα*, 1891, 45.

citit impresionantul blestem pe care ni-l înfățișază textul al XXXVII-lea. Sufletul ei păru că-i zguduit din adâncuri; turburarea o cuprinsese. Cu ochii lăcrimați, Palaga Stan îmi răspunde: «Apoi, așa-î, domn'iso-rul'e; că tăt omu ȝa' să-și al'in'e dureiȝa, ș'apoi horeȝa', faȝe hori' și cîntă. Că și eu-s năcăzîtă, ș'apoi mă d'estul'esc la sufl'et dacă-mi horesc horiȝa meȝa:

Ȇin'ȝ-o făcut horil'e
Avă ok'i ca muril'e
Și faȝa ca răzîl'e.... (CCIX)»

Impresionată, poate, de textul citit și fără să-și piardă calmul ce domina răscolirile sale sufletesti, Palaga Stan, rînd pe rînd și cu o expresivă și senină înduioșare, s'a ușurat de fiorii unor asemenea stări psihice, simȝînd o reală satisfacȝie și în ceea ce privește faptul că comoara sa poetică nu e mai preȝos decăt a altora. Ochii i s'au înseninat cînd a terminat mai ales recitarea textului CCXV. Ca o ultimă mulȝumire privitoare la sentimentul ei de rivalitate poetică, îmi atrage atenȝia asupra textului CCXX cu care a căutat să încheie.

În seara de 25 decembrie 1922 (= 7 ianuar 1923), păcurarul Dumn'itru Ivănciuc (cf. pag. XLIII), stăpînit de tristeȝea nostalgiei după satul său natal, mi-a spus textul al CLXXXIX-lea: din ochi îi curgeau lacrimi, iar bătrîneȝa lui căpăta la fiecare idee o înviorăre adîncă. La urmă, cu o emoȝie pronunțată, îmi spune că «horiȝa» aceasta e a lui personală, că el e autorul ei și m'a rugat să notez că e «cîntecul păcurarului Dumn'itru». Iată, prin urmare, un caz de o curată sinceritate a unei convingeri care își însușește ca fiind propriu al ei un motiv liric cunoscut poeziei populare românești.

Dacă însă din aceste două cazuri nu se poate desprinde ceva precis pentru o proprie creaȝiune poetică, din cele ce urmează ea se va evidenȝia cu prisosință. Voi relata numai trei cazuri, aparȝinînd a trei sate: Săpânȝa, Vad și Săcel.

În Săpânȝa, nevasta Irina Stan — născută Pop — a fost nu numai depozitara unui variat și bogat material liric, ci și autoarea mai multor doine, pe care și le-a scris ea singură într'un caet ¹.

În Vad trăește și astăzi femeia Ioana Codrea, poreclită «Fundȝasa» (cf. pag. 20). Nu știe carte și e foarte scăpătată: iarna își agonisește existenȝa zilnică făcînd cîte un serviciu prin sat, ba chiar și gropi la cimitir; vara mai paște și vacile satului. E o boemă în toată puterea cuvîntului (cf. planșa V, 1). Urmărind numele celor de la care am cules textele publicate aci, s'ar putea constata că aproape cele mai interesante poezii din genul epic precum și cele mai multe ca număr de texte mi le-a spus Ioana Codrea. Nu i-a plăcut genul liric, ba chiar și-a arătat și un dispreȝ față de tot ce e poezie lirică (cf. și textul DLXIV); în schimb

¹ Caetul pe care mi l-a dăruit însăși Irina Stan și din care am reprodus textul al CCLIV-lea îl voi publica altundeva, cu care ocazie voi reproduce, cu ortografia lor proprie, și manuscrisele cuprinse într'un alt caet pe care mi l-a dat o altă poetă din popor, anume Anuȝa Pleșea din Ieud. de 25 ani în 1922. Cf. și 16⁶⁵.

a cultivat cel epic. Adesea, în cele ce mi-a comunicat, am constatat cum personalitatea ei intervenia direct în creațiunea poetică: uitând continuarea sau șirul cântecului, fără întârziere și nici stângăcie, ea venia cu versuri nouă intercalate — lucru pe care l-am constatat și atunci când, după sau înainte de a scrie poezia, ea se completa sau îmi prezinta diferite variante. Această intervenție reiese mai ales din textele DIII și DIV, a căror parțială versificare îi aparține. De altfel însăși ea mărturisește aceasta. În ziua de 1 ianuar 1925, cum m'a văzut în Vad mi-a spus că a făcut și altă «hore», dar «nu așa h'ireșe ca ațelga ce ț'am spus». Pentru o mai amănunțită urmărire a modului în care personalitatea creatoare intervine și brodează o variantă pe un fond cunoscut, reproduc aci și ultimele două poezii pe care mi le-a comunicat această poetă epică de pe valea Mării.

Frundză verd'e, st'inișei,
Era trei păcurărei.
Numa unu-ășa dzîcșea:
— «Măi fârtat'e, fârt'icele,
Aî griže d'ę-oile mele,
Că mărg colșea pă vâlcșea,
Că-mî aud o mn'iorșea,
Bin'e samănă cu-a mșea».
— «Griže d'e oî ț'oi avșea,
Numa mult d'e nu-î șed'șea».
El s'o dus la mândra lui;

El mai mult că n'o ședzut,
Fă' d'e lun'î d'imîn'șea
Pînă sîmbătă sara.
Numa el așa dzîcșea:
— «Sănătat'e, mîndra mșea,
Că mai mult nu n'ę-om ved'șea».
— «H'eî tu, mîndru mn'eu țel drag,
Da cum să nu n'e ved'em?
Că d'e cîn noi n'ę-am vâdzut,
Noi dragost'e n'am avut».
.

Frundză verd'e d'e trifoi,
Mîndră, nu săm, numa doi.
H'eî tu, mîndrulica mșea,
Numa eu cînd oî muri
Nu mă 'ngroșapă 'n t'emet'eu,
Da mă 'ngroșapă 'n locu mn'eu.
Numa eu cînd oî muri
Cîn'e focu m'a țeli?
Tăt țeli-m'or oile —
Lș-am jernat sărățele.
H'eî tu, mîndrulica mșea,
Numa eu cînd oî muri,
Mîndră, cînd mi-î d'i'ngropa
La cap pun'e gălșata,

Și d'ę-a mîna dę-a stîngu
Tăt îmî pun'e flueru;
Și d'ę-a mîna d'ę-a drșapt
Tăt îmî pun'e trîmbșita.
Cîn vîntușu ș'a sufla
Trîmbșita a trîmbșita,
Gălșata a susk'ina
Că nu mulșet în dînsa.
D'apoî cîț îs pingă mîn'e
Tăt or plînge după mîn'e:
Pînă 'n lume ęș-am trăit
Eu nu v'am batșocorit,
Tăt v'am spus cîț'ę-un cuvînt
Cum să trăiș pă pămînt.

Ținând seamă de faptul că Ioana Codrea e considerată în sat ca un adevărat rapsod care, prin cântecele sale (arie sau poezie), înseninează în diferite împrejurări multe suflete din satul ei, evident că «horile» sale sunt prinse de cei sau cele ce o ascultă, apoi răspândite și încredințate generațiilor tinere, cu tot ce constituie notă personală integrală sau parțială.

În fine al treilea caz în această ordine de idei ni-l ofere bătrâna Năstaca Petrovai din Săcel (cf. pag. 112, mai ales 132 și urm.), a cărei personalitate se reliefează mai cu seamă în domeniul magiei (cf. pag. XL). Întrebând-o când, cum și unde a învățat descântecurile pe care le știe, ea mi-a răspuns următoarele: încă din fragedă copilărie, fiind numai de șase ani, a luat-o o mătușe a ei și s'au dus de mai multe ori în pădure. Mătușea ei,

Maria, după ce s'a întors de la Ierusalim unde se dusesese în pelerinaj, și fiind la adânci bătrânețe, a luat pe Năstaca în pădure pentru a-i încredința secretul întregii magii. Neputând fi văzute de nimeni, ele s'au așezat lângă un pârâu și au început să culeagă *noși* de pădure, de pe nouă feluri de lemne, făcând următoarea operație: la 9 feluri de lemn înfrunzit lăsau câte o fărămitură de pâine; pentru fiecare fărămitură rupeau apoi miezul de la 9 frunze de pe lemnul sau ramura respectivă, strângând astfel numărul de miezuri rezultat din 9×9 . După aceea, ducându-se lângă apa pârâului, pentru alte 3 fărămituri de pâine luau pentru fiecare câte 9 linguri de apă pe care o turnau în aceeași oală în care au pus și miezurile de frunză. În urma acestei operații și după ce îi arată toate formalitățile pe cari trebuia să le îndeplinească, bătrâna îi spunea descântecele, pe care Năstaca — după mărturisirea ei — le-a memorizat din primul moment chiar, salvând astfel o interesantă comoară pe care mătușa ei ar fi luat-o în mormânt¹. Cu aceste descântece ea a început să-și agonisească existența încă din copilărie. La întrebarea mea dacă tot ce mi-a spus îl știe numai de la mătușa ei și dacă ea a schimbat ceva, etc., mi-a răspuns: «alt'e hori le-am învățat d'e la alți și eu le-am tomn'it mai mult și le-am pus oarece pingă el'e dacă s'o văžit. Apoi altădată s'o văžit că tăta horja am tomn'it-o eu, am çisat-o și am învățat-o d'in çis».

Intru cât problema creațiune populare necesită o analiză amănunțită, ne vom ocupa într'alt rând de ea. Acum trecem la aspectul dialectologic al Maramureșului.

G R A I U L

Data fiind izolarea geografică în care s'a găsit Maramureșul timp de atâtea secole, ar fi fost firesc ucru ca graiul lui să prezinte un aspect cât mai diferențiat de restul domeniului dacoroman; și aceasta nu numai din punct de vedere lexical, ci chiar sub raportul fonetic. Totuși, față de alte regiuni dialectale nord-dunărene, particularitățile fonetice caracteristice graiului maramureșean nu corespund așteptărilor pe cari le-ar îndreptăți situațiunea geografică a acestui ținut. Faptul, bunăoară, că aci găsim trecerea lui *f + e*, *i* la *s* prin fazele intermediare *fh' > h' > ș* (cf. *șfert > fh'ert > h'ert > șert > sert*) etc., aceasta nu constituie un fonetism fundamental izolator, întru cât aceeași particularitate apare chiar în plin centru dialectal transcarpatin, de exemplu în împrejurimile Teiușului sau ale Aiudului, cu singura deosebire că aci *f* a evoluat spre *ș*: *șert*, *șer* etc.. Contactul pe care l-a avut Maramureșul cu celelalte ținuturi românești a fost, relativ, foarte slab: că un ređus număr de

¹ Cred că mi-a comunicat tot ce a fost mai interesant din ce a știut; oricum, rezultatul e satisfăcător în această privință, mai ales că vrăjticarele în general nu prea divulgă secretul profesiei lor, întru cât magia e considerată ca o taină dumnezeiască. Aceasta reiese și din următoarele cuvinte: la îndemnul meu ca Pălașa Păcaș Baltă (cf. pag. 144) să-mi spună un descântec, ea șovăia mercur răspunzându-mi: «gîn'dești că oarece mă țin'e să nu spun».

Maramureșeni se ducea cu plutele pe Tisa în jos, sau că mergea la lucru în spre Banat sau în regiunea Sibiului etc., aceasta nu putea constitui un aport reliefabil în ceea ce privește unitatea lingvistică, pentru că femeia maramureșeană n'a prea depășit hotarele județului său. Singura regiune cu al cărei grai a venit să se întâlnească cel maramureșean a fost Țara Oașului — ceea ce rezultă din paralelismul multor particularități fonetice, morfologice¹ etc. Aceasta se explică nu numai prin situațiunea geografică a Oașului față de Maramureș, ci și printr'o oarecare comunitate etno-psihică între aceste două ținuturi în decursul secolor.

Privit în interiorul granițelor sale, astăzi graiul maramureșean se prezintă aproape unitar în lungul tuturor văilor sale. Ca diferențieri — evident, fonetice — între cursul văilor sau chiar între sate, relevăm următoarele:

v + e, i se pronunță pretutindeni ca *z*, exceptând câteva puncte unde apare ca *y'* sau *ç* (mai ales în vorbire bătrânilor), sau fără să lase nici o urmă;

f + e, i trece regulat la *s*, afară de foarte puține sate în care-l vedem pronunțat ca *h'*;

l + e, i apare ca *l'* în Săpânța, Săcel, Săliștea și mai rar în Borșa, Crăcești, Strâmtura etc.²

Aceste diferențieri însă nu formează limite distinctive, întru cât încălcările fonetice reciproce se întâlnesc în toate satele: în Săpânța care se caracterizează prin fonetismul *in* (< *vin*), *h'ir* (< *fir*) și *l'emn* se aud și formele *zin*, *sir* și *lemn*, dar cu o extensiune mai redusă. Astăzi aceste particularități încep să cedeze încetul cu încetul, grație vieții noi în care a intrat și Maramureșul de la 19 9 încoace. Sub influența limbii literare propagate prin diverse căi, graiul merge spre o unificare din ce în ce mai pronunțată. Inceputul acestui proces lingvistic l-am putut constata chiar odată cu instalarea primelor unități militare române la ocuparea acestui colț românesc: Maramureșeanul întrebuițează foarte curent imperativul *placă* drept termen de politețe, care este echivalent cu *poftim*, cu *s'il vous plaît*; soldaților, ca și ofițerilor români, originari din vechiul regat, părându-li-se exotic acest *placă*, au început să batjocorească pe locuitori pe cari, la orice întâlnire, îi întâmpinau cu *placă*, spus ca un fel de «bună ziua»: «ce mai faci, măi placă!» Maramureșeanul, socotind că armata liberatoare are și un grai mai curat, mai nobil, și de vreme ce acest sarcasm era întărit și de autoritatea galoanelor ofițerești, a început să renunțe la acest latinism așa de expresiv, întrebuițând pe alocurea prozaicul *poftim*.

În cele ce urmează voi înfățișa, fără a intra prea mult în amănunte, toate particularitățile caracteristice ale acestei regiuni. Remarc însă de la început că cele ce voi releva nu sunt exclusiv singurele cari circulă în grai: alături, bunăoară, de *fomețe* circulă și *fămețe* etc.

¹ Cf. I. A. Candrea, *Graiul din Țara Oașului* (în *Buletinul Societății filologice*, 1906, 2).

² Pentru alte particularități caracteristice, cf. pag. LXIV, LXXIV și urm. etc.

FONETICA ¹

Vocale accentuate

§ 1. — 1. *A* latin se păstrează ca *i* în *îmblu*. — 2. Apare și ca *ea* în *musteață* 32⁴², alături de *mustață* 18⁵¹. — 3. E curent fonetismul cu *u* în *numă-sa*. — 4. Rar am constatat pronunțarea lui *i* provenit din *a* latin + *n* ca *ă*: *Rumân* 157²⁸, 172¹¹, *Rumân'ia* 172⁴. Dubletul *i*—*ă* apare și în *Gutăi* 154⁸⁴, 155¹, alături de *Gutîi*. — 5. Sub influența pronunțării ungurești se aude și *lompă* în loc de *lampă*.

§ 2. — 1. *E* apare adesea și ca *ě* (deschis), cu o slabă rezonanță în spre diftongul *ea*: *așeză*, *cămășe*, *mële*, *spële*, *șepte* etc. Același fonetism ne întâmpină și în imperativul *ě* (= *ia*) 89⁵¹. Această particularitate era aproape generală acum vre-o două decenii; astăzi se pronunță *mea*, *bea*, *petrea'*, *vręa* (cf. și *vręu* 53⁵⁶) etc. în loc de *mě*, *bě*, *petrě'*, *vrě*. Fonetismul cu *e* pentru *ě* > *ea* e rar (*bătrîn'e'* 10⁴⁸, *gălbîn'e'* 10⁴⁷) față de *ea*: *încălzea'* 5⁴, *înfloreă'* 3⁴⁵, *čiripk'ea'* 141⁵⁴ etc. Diftongarea apare și în *vręame* 157³. — 2. După *b*, *m*, *r*, *s*, *ș*, *ț*, *dz*, *ž*, *e* trece la *ă*: *albăsc*; *mărg*, *mărs*; *răle*, *răce*, *trăce*; *săc*; *șăs*; *țase*; *dzăce*; *grižasc* etc.

§ 3. — 1. *I* latin se menține ca *i* în *îmblu*. — 2. Trece la *i* după *č*, *ğ*, *s*, *ș*, *t*, (*d*)*z*, *ž*: *čînă*, *čîn'e*, *sărăčie*; *argînt*; *găsi*, *Văsi*; *rușin'e*; *puști*; *dzîyă*, *dzic*, *trezi*, *zîn'e*; *služi*, *Žid*, *Židzi* etc. — 3. *Î* provenit din *i* apare și ca *u* în *dzuă*. — 4. Rar am auzit în loc de *i* < *i* un *ă*: *tărdzău* 91¹⁰. În legătură cu acest fonetism, de relevat că *părău* circulă și ca *păriu*, pluralul lor fiind *păraie* sau *pıraie* (cf. și § 1, 4).

§ 4. — 1. *O*... *a* (*ă*), *e* se întâlnește ca *o* (deschis) și ca *oa*: *două* 18⁴⁷, *nouă* 116⁷⁴ alături de *doauă* 10²⁸, *noauă* 9^{30, 52}; *o* nu apare și în forme ca *duroare*, *Sîn-Nicșară*. Rar ne întâmpină un *o* în loc de *oa*: *comora* 93³⁴ alături de *comșara* 93⁴², pl. *cot'e* 95⁸². — 2. În monosilabe, urmat de *m*, se aude și ca *o* (nazalizat): ar fi cazul cu *o* 46^{49, 51}, dacă pe acest *o* 1:m interpretă ca «om» în loc de «un». — 3. E trecut la *u* în *șurț*. — 4. Apare când ca *e*, când ca *ă* în *Brașeu* 12⁴⁹, *Brașău* 39⁶⁰. — 5. Ungurescul *o* e rostit ca *e* sau *eî* în *cezeș*, *ceișăș*. — 6. E păstrat în *ibot*.

§ 5. — 1. *U* în monosilabe și urmat de *n* se nazalizează, pronunțându-se când *ū*, când *o*: *ū* (= un) 40^{15, 20}, 65^{21, 31}, 77⁶², 96²⁹, 109⁴⁷; *o* 35³², 44³⁰. Considerat sub raportul sintactic, acest fonetism privește pe *u* aton.

§ 6. — *Diftongi*. 1. *Au* apare și ca *ao* în *aor* 92⁶², 154⁶⁴; același fonetism ne întâmpină și în *scaon*, *staol*. A trecut la *o*, *o* în vb. *cot*: (*să*) *cot*, *cot'e* și în conjuncția *o* < *au*; apare însă și ca (el) *coată* și *cată*. — 2. *Ea* trece la *a* după o labială: *bat*, *ibască*; *lovască*; *Arman*, *margă*; *čirpală*, *dospală*, ca și după *s*, *ș*, *dz*: *cosală*, *sacă*, *samă*; *șapte*; *dzamă*. — 3. *Eî* se aude și ca *iî* sau *i* în numeralul *triî*, *tri* 40⁶⁵.

¹ Formele pentru cari nu indic printr'o fracție pagina și rândul din *Texte* sunt relevate în *Glosar* unde se dau trimiterile cuvenite; acele cari nu se găsesc nici în *Glosar* însemnează că sunt culese fără texte, sau că o trimitere la context n'am socotit-o ca fiind absolut necesară.

Vocale atone

§ 7. — 1. *A* s'a păstrat ca *ă* în *fămeje, lăcui, năroc*. — 2. Apare ca *o* în *Cozac 155¹²*. — 3. Rar se aude *a* în loc de *ă*: *batrîn, sabor, salaș, sarbatțoare* (Dragomirești). — 4. *Ă* a devenit *e* în *peminte, pemincțor, pupedză, streluța*. — 5. În loc de *ă* se pronunță *o* în: *cop(k')itan, fomeje, for'* (= fără) 33⁷⁰, *formăcătțoare, formăcătură, luotor, morunt, plo-mîn 144⁵⁸, spomînta; cotuni, fogădău, noroc, pogan, sovărși, sopen, žondar* (Borșa-Pietroasa). *Ă* din adjectivul posesiv *său* apare ca *o* și ca *u*: *tată-so 118¹⁵, tată-su 102⁴⁶*; ca *o* apare și în conjuncțiunea *să:so 117³*. — 6. Întâlnim *u* în *nimuruș*. — 7. *Î* rezultat din *a* latin + *n* a trecut la *u*: *lungoare 112⁵⁰, un'el 94⁸²*. Același fonetism ni-l prezintă și prepozițiunea *ună*. — 8. *U*, rezultat din *î* (< *a* + *n*), urmat de *n* a trecut la *o* în *on'el 119⁵⁵*.

§ 8. — 1. *E* se menține în *nemnic(a), d'emin'eață, d'etori*. Nu s'a sincopat în *derege* și *derept*. — 2. Nu a trecut la *ă* în *crepa, învereadză*. — 3. Trecerea lui *e* la *i* nu e răspândită; totuși, iată câteva exemple de *i* < *e*: *credi, cristătură, d'i, i* (= este) 140⁷⁷, *șinulari, înverigat, min'i, țaricînd, t'i, zin'i*. — 4. După consoane ca *b, č, d, r, s, ș, t, ț, dz, ž* se preface în *ă*: *gălbănaș, pribăgăsc; plăc(i)ă; dăsași; cutrămura, țioarăl'e, fețioară 18⁵⁰, trăbui, trăzăsc; ieșă, (cornu) mesăi, (çarn'e) n-țoarsă, săcret; paloșă; blăstăma, botădzat, înveștădză, stărpar, stăzăr; fețiorită; dumn'edzăesc; žăli*. Aci trebuie relevat și fonetismul formei *rătund, rătundzi*. — 5. *Ă* medial provenit dintr'un *e* (precedat de *n*) a trecut la *u*: *șinulari*, după cum *î* din *sprînceană* a devenit *u*: *sprun-țeană*. — 6. După ce a trecut la *ă*, *e* a evoluat spre *o* în *Solforin*. — 7. Final, se menține în forma (*văr-*)*primare*. — 8. În anumite construcții sintactice, *ă* (< *e*) a dat *o*: *n'oș (duce) 65⁶* (= nu veți duce).

§ 9. — 1. *I* apare ca *e* în *če 100⁸, mn'enun'ea, Sibeju* (cu accentul pe *i* din cauza ritmului). — 2. După *č, ģ, r, s, ș, ț, dz, ž* trece la *î*: *vațile; crângile, ģița; pk'jetrile, striga; simbraș, Sibeju; arșiță; nașun'e, țînea; grumadzii; pažiște, vătăzi 111⁸¹*. — 3. Foarte rar se aude în loc de *î* un *ă*: *găn'i*. — 4. Apare *u* în loc de *i* în *șurpaie 52⁸⁸* și tot *u* în loc de *î* în *sprunțeană*. — 6. A dispărut din *pret'in 54³⁴*, ca și din vb. *dzua* (derivat din *ziud*). — 7. Final, mai păstrează o slabă rezonanță în singulare ca *păcurari 154², păhari 105⁵⁵* etc. În formele nearticulate de plural terminate în *-ș* sau *-dz* nu se aude (cf. § 48, 3). La fel și în forme ca *amn'iadz* etc. — 8. Avem *o* în loc de *î* în *corbați*.

§ 10. — 1. *O* a trecut la *u* în: (*a*) *durn'i, burd'eș, culac, înfluri, muroj, Rumîn, surci, tuma* (ca aton în frază), *urci, uspăta*. — 2. Apare ca *ă* în *bosărcăi, tăt*, precum și în *făcu 62⁷* (*o* aci fiind aton din cauza ritmului). — 3. E menținut în *poronci*, sub influența ungurească.

§ 11. — 1. *U* nu s'a sincopat în *surupa*. — 2. Se confundă cu *o*: *bo-șiioc, fundament, Moreșan, poronțesc*. — 3. A trecut la *î*: *boșiioc, luat-i-o 129⁵³, tîlbura*, ca și diminutivul *măniștel*. — 4. În monosilabe, întrebuintate ca atone în frază, *u* + *n* > *o* (*on*) (cf. § 5). — 5. Final, se mai menține sporadic în formele *altu* și *optu*. Adesea, în texte, acest *u* e datorit rimei,

dar mai ales ritmului: *albu* 27³⁴, *altu* 30⁴⁵, *bolundu* 113⁵⁴, *cîndu* 27⁴⁰, *mînatu* 88⁶³, *mutu* 113⁵³, *mn'icu* 100⁸², *omu* 101³⁸, *mortu* 96²⁹, *tîrgu* 109¹, *boju* 95²⁷, *marju* 123⁴⁸, *Turçju* 123⁶³. U din *elu* 101¹⁰ se datorește foneticei sintactice: *elu* 'ž *rups*' < *el iž rups*'. — 6. În urma unui *i* nu se aude: *ariçi*, *veki*.

§ 12. — *Diftongi*. 1. *Au* s'a redus la *o*: *cotă* etc. (cf. § 6, 1.) — 2. *Eu* se aude și ca *jo* 10⁵⁹. — 3. *Iu* apare și ca *i*: *airlęa*. Același diftong în formele verbului *ıubi* apare când ca *jo*: *ıobit* 119⁷⁶, când redus la *i*: *ıbască* 137⁴⁸, *ıbci*, *ıçi*.

Vocale în hiat

§ 13. — 1. În această privință, de relevat că hiatul *ua* a rămas în general intact, fără ca să se dezvolte între aceste două vocale un alt sunet: avem *măduă* și *văduă* (cu accentul pe primul *ă*) sau *mădud* și *vădud*, ca și *văduy*, *văduit(ă)*, *măduiță*. În derivatul *măduhos* apare *h* între *u* și *o*. — 2. Între vocală (*ă, i*)... *a* s'a dezvoltat în construcții sintactice un *y*, iar între *u*... *a* un *y*: *avea-y-aș* 115⁵⁹, *cotun'i-y-aș* 47¹⁷, *da-y-ar* 24³⁰, 124³⁰, *rămâne-y-aș* 20³³, *si-y-aș* 95⁶⁵, *vrea-y-ar* 21¹¹; *adusu-y-ă* 158⁴², *luatu-y-ă* 158³⁴, *vădu-y-ă* 117²⁹.

Accidente generale

§ 14. — *Asimilație*. 1. *Ā—e > e—e*: *beserecă*, *k'emeșe*. — 2. *Ā—o > o—o*: *locomos*. — 3. *Ā—u > u—u*: *n'imuru*. — 4. *Ī—o > o—o*: *poržol'i*. — 5. *O—u > o—o*: *poromb*. — 6. *U—i > i—i*: *sirișară*. — 7. *U—o > o—o*: *Bocovina*.

§ 15. — *Disimilație*. Rar apare forma *biserică*.

§ 16. — *Proteză*. De relevat *a* protetic din *acufundos*, *ascrumat* și *a(i)est*.

§ 17. — *Epenteză*. 1. Nu apare nicăiri acel *i* din *cîine*, *pîine* etc. În schimb, e general fonetismul cu *i* în forme ca *čerju*, *cuțior*. — 2. Un *u* avem în *čurcel* și un *ă* în *jezăl*.

§ 18. — *Contaminație*. Formele *mureș* 36⁶⁴ și *preășmeș* 83²⁸ datoresc acel *e* probabil formelor de plural.

Consoane

Dat fiind paralelismul fonetic pe care îl prezintă *p*, *b* și *m*, voi releva mai întâi fonetismul fiecăreia din ele a parte, pentru ca la urmă să mă opresc asupra câtorva considerațiuni de evoluție fonetică.

§ 19. — 1. *P + i*, *je* trecut la prima fază spre palatalizare, *p'*, apare rar: *imp'ing*, *lip'idey*, *imp'ed'ecat*, *p'eliță*, *p'ițien'e*, *sp'int'eca*. — 2. Faza *pk* rezultată din *p* în aceeași poziție are cea mai mare extindere. Relevez în ordine alfabetică exemple numeroase, fără a avea în vedere dacă e inițial, medial sau final; aceasta, pentru o mai amănunțită urmărire a labialelor. Iată-le: *apropk'ia*, *căpk'ițasc*, *copk'il*, *copk'itan*, *čiripk'ec*, *H'ilipk'i*, *impk'irilat*, *intimpk'ina*, *lipk'i*, *lupk'i*, *opk'incă*, *pk'eatră*, *pk'ele*, *pk'erdzare*, *pk'eri*, *pk'estrie*, *Pk'etru*, *pk'iadz*, *pk'ic*, *pk'ica*, *pk'iclu*, *pk'icura*,

pk' ičior, pk' isoc, pk' istruie, pk' ișat, pk' ișolcătura, pk' iștol, pk' ită, pk' iudă, Plopk' ești, popk' i, prăhupk' i, rîpk' i, rîpk' i, stropk' i, stupk' iniță, surupk' i, suspk' in, ștopk' it, topk' i, trupk' ină, znopk' i. — 3. Ceva mai puțin răspândit e fonetismul cu *k' < p + i*, *ie*: *cînek' i, cîrk' i, desk' ica, dosk' it, k' eatră, k' ept, k' eptăna, k' eptănătoare, k' erde, k' etri, k' etros, (Sîn-) K' etru, k' icur, k' iyn' iță, k' ipă, k' ipăra, k' iper, k' isă, k' ișărd, k' izmaș, scărk' ina, scumk' i, sk' inare, sk' in, stîrk' i, susk' in, șerk' i, tălk' i.* — 4. După ce a trecut prin faza *k'*, *p* apare și ca *t'* cu care adesea se confundă *k'*: *dost' esc, ot' i 3²³, răst' eș, st' ic, st' icuț, st' in, sust' in, t' eș 156⁶⁵.* — 5. Apare ca *b* în formele *țebes* și *žeb*.

§ 20. — 1. *B*, urmat de *i*, *ie*, se aude rar ca *b'*: *alb' i, b' etâng, b' eteși, b' in' e, galb' en, halub' e, Sîrb' ia.* — 2. E general fonetismul *bç < b* în aceeași poziție: *abçia, bçet, bçiată, bçibol, bçilit, bçiliță, bçin' e, bçirău, bçitangă, bçivoliță, bçizui, bumbç, cărăbçită, corbç, dezrobç, hrebçincă, ibç, imbçia, împodobç, încobçila, întrebç, plumbç, poçiumbç, porumbç, robç, sabçie, Sabçiu, Săbçiana, Sîrbçian, slabç, trîm(b) çită, zbçiči, zorbç.* — 3. *B + i, ie > bç > ç*: *corç, çerç, dezçin, çibol, çini, içi, izçi, scîrçi, Sîrçi, surçi, urçi, zçera, zçiči.* — 4. Într'un singur exemplu am înregistrat trecerea lui *ç*, rezultat din *b + i*, la *ğ*: *ğibol (Apșa)* — formă cu fonetism izolat. — 5. Apare ca *p* în *patalion, žip.* — 6. Nu se aude în prepozițiunile *su', susușară*.

§ 21. — 1. *M + i, ie* trece la *mn'*: *amn' in, buçimn' i, comn' ișer, çiumn' il, dimn' icat, Dumn' itru, hamn' eș, hărămn' i, in' imn' e 47⁴³, 99⁶⁰, in' imn' ișoară, lăcrămn' ele, genitivul lumn' i 16⁶⁸, lumn' ină, lumn' inos, mn' ea 83⁴¹, mn' educ, mn' edz, mn' el, mn' ercuręa, mn' erlă, mn' erță, mn' ey, mn' ială, mn' i 5³⁹, mn' ic, mn' ie 5⁶¹, 9⁴, mn' iere, Mn' ihai, mn' ilă, mn' ine 4²⁸, 8³⁶, 88⁴¹, 5⁸, 90⁶, 92³⁰, 127⁶⁷, mn' inos, mn' int' e 90^{8, 12}, mn' inuna, mn' ioręa, mn' ira, mn' ire, mn' ișca, mn' izloc, mormn' inte 7³⁹, muțămn' i, n' emn' eșig, n' emn' ici, nimn' ic, qamn' ini 170⁶⁷, pomn' i 70⁴⁰, pomn' iță, primn' i, Simn' ion.* — 2. Fonetismul cu *n'* rezultat din *mn'* e mult mai redus ca extindere: *adurn' i, dezn' erda, n' ie, zn' eură, zn' icele.* — 3. Înaintea labialei *p* se aude ca *n*: *înpărat, și-n pun' eș 121²⁹.*

§ 22. — 1. Ceea ce trebuie remarcat privitor la *p*, *b* și *m* e că palatalizarea acestor trei labiale e mai răspândită cu fonetismul *pk'*, *bç*, *mn'*, alături de care circulă și *k'*, *ç*, *n'*: *pk' iatră* și *k' iatră*, *ibçi* și *içi*, *mn' ie* și *n' ie*. Nicăiri și niciodată nu am auzit bunăoară *aprok' ia* în loc de *apropk' ia*, *pk' ipă* în loc de *k' ipă*, *rîk' i* în loc de *rîpk' i*, *truk' ină* în loc de *trupk' ină*; *çirău* pentru *bçirău*, *saçie* pentru *sabçie*, *zoroçi* pentru *zorbç*; *çjun' il* în loc de *çiumn' il*, *din' icat* în loc de *dimn' icat*, *n' ey* în loc de *mn' ey* etc. Sunt foarte rare dublete ca *bçibol*—*çibol*. Rezistența mai mare a fazelor *pk'*, *bç* și *mn'* trebuie căutată și în influența directă sau indirectă a formelor în cari labiala rămâne intactă: *p* din formele *rîpă*, *trup*, (*ey*) *sap* etc. era firesc ca să exercite o influență asupra formelor *rîpk' i*, *trupk' ină*, (*tu*) *sapk' i*, pentru ca să nu devină *rîk' i*, *truk' ină*, *sak' i*. Același lucru pentru *b* și *m* din forme ca: *bumb*, *hreabăn*, (*ey*) *întreb* față de *bumbç*, *hrebçincă*, (*tu*) *întrebç* sau *muțam*, *pom* față de

mulțămni'i, pomni'i etc.; la aceasta am putea adăuga și fonetismul unor forme ca *domn—domni'i* etc. Pe de altă parte, reducerea lui *pk', bç, mn'* la *k', ç, n'* trebuie căutată și în următoarele poziții: *pk'...p > k'...p* (*pk'ept > k'ept, pk'ipă > k'ipă*); *bç...b > ç...b* (*bçibol > çibol*); *mn'...m > n'...m* (*durmn'im > durn'im*). În legătură cu ultima formă (*durn'im*), de remarcat că bunăoară *primn'im* nu a devenit *prin'im*, din cauză că *mn'* nu e precedat de o altă consoană, cum e cazul cu *durmn'im*. În această condiție, observăm că o altă cauză a reducerii grupurilor *pk', bç, mn'* la *k', ç, n'* e și poziția: cons. (*r, s, z*) + *pk', bç, mn'*: *șerpki' > șerk'i, suspki'in > susk'in; çerbçi > çerçi, dezbcin > dezçin; adurmn'im > adurn'im, dezmn'erd > dezn'erd, zmn'eură > zn'eură* etc. — 2. Ca observație de detaliu, relev ez că sunt și forme cari circulă cu labiale nealterate: *pëpen'e, serbinte* sau *serbe*; dar acestea sunt relativ puține.

§ 23. — 1. Palatalizarea labialelor — *p, b, m, f, v* — în dialectul aromân e generală¹; în dacoromână astăzi o întâlnim pe un teritoriu destul de întins. Pe când însă în aromână pentru *p, b, m* avem numai fazele *k', ç, n'*, în dacoromână, alături de *k', ç, n'* circulă și *pk', bç, mn'*. În cazul acesta, și în directă legătură cu ce ne oferă arom.âna, care ar putea fi explicația ce trebuie dată alterării labialelor în dacoromână? Să fie oare o infiltrație a fonetismului aromân? Într'un asemenea caz, palatalizarea completă din aromână s'ar fi întâlnit cu labialele intacte din dacoromână și, din fuzionarea lor sau din suprapunerea primelor, ar fi rezultat fazele *k', ç, n'* sau *pk', bç, mn'*. O atare ipoteză ar găsi un razim și în constatarea — reală pentru regiunea studiată — pe care o face Ovid Densusianu în *Graiul din Țara Hațegului*, 31 — ceea ce, considerat ca filoane răzlete și furișe de migrațiuni păstorești sud-dunărene în nordul Dunării, pare a fi chiar foarte probabil². Ori ar trebui să admitem că geograficește — izolat măcar — germenele acestei palatalizării a existat și în dacoromână, având aceeași geneză ca și în arom.âna: *bine > bîine (= b'ine) > by'ine > bçine (> çine)*? Oprindu-ne la prima ipoteză, cea a unei infiltrații aromâne, naște întrebarea: când, în ce împrejurări și până unde va fi pătruns un atare fonetism? Problema ar comporta o discuție amănunțită a unui întreg cadru etno-linguistic în decursul secolelor — ceea ce ar depăși cu mult capitolul acesta privitor la graiul maramureșean. Mă opresc deocamdată la părerea infiltrațiunilor de păstorit aromânesc în nordul Dunării, rămânând ca dificultățile pe cari le ridică să le urmărim cu altă ocazie, în legătură cu aceeași problemă din aromână.

¹ Asupra genezei în timp și spațiu a acestei palatalizării precum și asupra extinderii ei în aromână mă voi ocupa altundeva în mod amănunțit, așa că tratarea acestei probleme nu intră în cadrul restrâns al acestei monografii.

² Ca o dovadă în susținerea unei atari ipoteze, ar putea fi relevate din graiul maramureșean și forme ca *Mn'iculae*, care pare a-și avea explicația în încrucișarea formei *Niculae* cu cea ungiurească *Mikol* și nu în tendința de a transforma orice *n'* în *mn'* ca în *Mn'istrim*, sau ca în forma *Mn'eamtu* din Sălașul-Șimleu pe care o relevază G. Weigand în *Jahresbericht*, VI, 42.

§ 24. — 1. *F*, urmat de *i*, *ie*, a devenit *h'* (< *fh'*). Fonetismul acesta astăzi nu e tocmai răspândit. Satele în cari se mai aude sunt puține: Apsa, Besereca-albă 154⁸³, Crăcești 165⁷³, Săcel 32³⁵, Săliștea 83³¹, Săpânța 44⁷⁰, Strâmtura 85¹¹ etc. De reținut că pronunțarea cu *h'* aparține mai mult generațiilor bătrâne. — 2. În aceeași poziție, apare trecut la *s*, care e fonetismul general, chiar și în sate ca Săpânța, în care se constată o încălcare sau o încrucișare între *h'* și *s*. Astfel avem: *sansiu*, *serbinșeală*, *si* (la toate timpurile și persoanele), *sie-cuș*, *șiere*, *șior*, *sir*, *sire*, *sirisău*, *Siroлина*, *siu*, *trandasir*, pl. *grcși* etc. — 3. *F* a trecut la *s* și în *estin*. — 4. Foarte rar se aude *ș* în loc de *s*: *șer* alături de *ser*, *șerbe* 162²⁸ alături de *h'ert* 162²⁸. — 5. Pentru evoluția fonetică *f* > *s*, cf. § 25, 4.

§ 25. — 1. *V* + *i*, *ie* prezintă un paralelism perfect cu *f* în aceeași poziție. Totuși, față de celelalte labiale, sunt mai numeroase cazurile în cari această consoană rămâne intactă: *vin'i* 138²³, *vișeală* 42²², *vind* 35¹¹ etc. De remarcat că acest fonetism apare mai mult în Săpânța, Săliștea și Săcel. — 2. În poziția amintită, constatăm trecerea lui *v* la *ç*: *G'eșauă*, *çis* 30³⁹, *çisa* 59³⁸, *çişin*. — 3. În aceeași poziție a trecut la *ç'*: *doy'il'it*, *ç'eșeală*, *ç'erme* 126⁷⁹, *ç'ie* 31¹⁹, *ç'in'i* 12⁶⁶, 41⁶⁴, *ç'isuc*, *ç'ișeală* 91⁵¹, *ç'iu* 154⁵⁵; *loy'it* 170², *moliç'i*, *nărăçesc*, *otrăç'i* 30²⁶, *potcoçesc* 13²⁹, *prîç'i* 53³³, *zogrăç'it* 13²¹. În această privință, de observat că generațiile bătrâne sunt acele cari păstrează acest fonetism și că el ne întâmpină mai mult în Săliște, Săcel, Săpânța, Crăcești și rar în alte câteva sate. — 4. Această ultimă fază a lui *v* a evoluat apoi în două direcții: *α*. *ç'* dispare fără nici o urmă mai ales în Săpânța, după care ar urma Rognă-de-jos: *in* 47⁷², vb. *in'i* 42⁴⁸ (la toate timpurile și persoanele), *ită* (Giulești), *ișe* 92⁶⁰, *loit*, *pleit*; *β*. același *ç'* a trecut la *z* — care e fonetismul cel mai răspândit și care apare chiar în Săpânța —: *bolnăzi*, *înzitat*, *k'izitçare*, *lozesc*, *otrăzesc*, *potcozesc*, *protizit* (Vad), *t'izesc* (Gheșăști), *voroz*, *zideră*, *Židozi*, *zidă*, *zie*, *zișeală*, *zin*, *zină*, *zișe*, *zișeală*, *zigrăzit* etc. Niciodată însă nu am auzit forma *vineri* cu *v* alterat. Evident că acest *z* rezultă din faza *ç'* printr'o altă fază intermediară, anume *ž*. Interesant de remarcat că acest *ž* (< *ç'*) nu a evoluat spre *ž*, ca în alte regiuni dialectale dacoromâne. În 1923, în Săcel am putut constata această fază intermediară, care are o foarte slabă rezonanță și de *ž*: fetița Doca Grad de 12 ani pronunța pe *ç'* așa de puternic iotacizat, încât se auzia clar: *žin*, *žiu*, *otrăžit*. Aceeași constatare am făcut-o și pentru *h'* > *š*: *sir*, (*să*) *šie*. — 5. *V* apare ca *h* în *horbă*, *horbi*. — 6. Nu s'a dezvoltat ca în limba literară un *v* între vocalele în hiat din *Moldua*, *židaucă* (cf. și § 13, 1). — 7. Nu a lăsat nici o urmă în *Qarmeçe*, *orgare*, *șagău*. — 8. Nu a trecut la *b* în *vorçavă*.

§ 26. — 1. *T* urmat de *e*, *i* se alterează, devenind *t'* sau *k'*, cu care se confundă (cf. § 35): *bărbat'e*, *bot'edza*, *cumk'it*, *h'ik'etău*, *h'ink'eç*, *k'elinca*, *k'iară*, *k'ign'i*, *mint'jučă*, *poft'ilat*, *tork'ișe*. — 2. Apare ca *č* în *munčancă*. — 3. Circulă ca *d* în *dobă*. — 4. *Ţ* e redat prin *dz* în *pk'iadz*.

— 5. Apare regulat ca *t* în *trîmbcîță* și în derivatele sale. — 6. Pentru *capăr* (= capăt), cf. § 28, 4.

§ 27. — 1. *D + i, e* devine *d'*: *ad'iman, putred'i*; adesea acest *d'* se confundă cu *ç*: *putreçi* (cf. și *çîug* < *ung. d ö g*); rar însă apare ca *dç* sau *dy'*: *dçîavol* 75⁵. — 2. Nu a trecut la (*d*)*z* în formele verbale *putredî, putredesc* etc. — 3. *D + i + o, u* s'a oprit la *ğ*, nu a evoluat spre *z*: *ğios, ğiumătate*, după cum avem *meringioară, ğiupîn* etc. — 4. *D* apare ca *dz*, corespunzător lui *z*: *cădzut, dzîce*¹, *dziuă, veșt'edzît*. — 5. Final, dispare mai ales când cuvântul următor nu începe cu vocală: *cîn', fun', gîn', rîn', șuerîn'* etc. După *dîn', gîn'* s'au refăcut *dînu-mă* 25²², *gîn'i* pentru *gîndi*, de unde și *găn'i* etc. La fel și cu adv. *un'e* refăcut după *un'* (< *und'* < *unde*).

§ 28 — 1. *N + e, i* devine *n'*: *çin'iele, harn'ic, hod'in'i, hrăn'i, lun'î, n'eçină, zălen'ie*. Din *N'iculae* a rezultat și forma *Mn'iculae* (cf. § 23). Acest fonetism, *n' > mn'* ne întâmpină și în *Mn'istrim* (< *Nistru*). — 2. *N'* a dispărut din pluralul *aî* din *an n u s*, ca și din infinitivul *croncâi* (= *croncăni*). L-am auzit o singură dată în *gutîn'ie*. — 3. Intr'un singur exemplu l-am înregistrat ca *m*: *Hotim* (< *Hotin*). — 4. Datorită disimilației, *n* intervocalic latin se aude regulat ca *-r-* în *serinat, verin, verinos*; alături de *serinat*, am auzit la o singură persoană și *insen'inat* 126⁷⁰, 127⁵². Tot *r* apare și în neologismul *urbăresc*. După ce *n* s'a propaginat și în silaba următoare, s'a produs disimilarea: *ğerunk'e* (fonetism general), *ğiurincă, rărunt*, alături de care circulă și *mănunt*, ca și *moșinoi* alături de *mușuroi*. Genitiv-dativul lui *n'imeneș* apare cu *r*: *n'imuruș*. Aci, poate, ar fi locul să relevăm și forma *rapor*. — În legătură cu acest fonetism (*r* pentru *n*), de remarcat că nu am dat de nici o urmă de rotacism. Ca o curiozitate fonetică amintesc următorul caz: În 1913 (30 martie), mergeam laolaltă cu un copil de 8 ani din Budești, cu Ștefan a lui Ion a Șercanului. L-am întrebat:

— Până unde mergi, măi Ște'?

— Piră 'n čela capă- d'e sat.

— Până unde?

— Piră 'n sus de beserecă.

— Apoi, meri mai încet, că până la amn'jadz e vreme.

— Piră oi mere acasă, amu să face amn'jadz.

Releviez că copilul a întrebuințat și forma *pînd*; dar *r* din *pîră* și *capăr* l-am auzit clar. Controlând această pronunțare printre bătrâni, nu am putut da de nici o urmă. — 5. În monosilabe *n* dispare nazalizând vocala: *û* (= *un*), *õ* (< *on* < *un*). — 6. Final, după *r*, adesea nu e perceptibil: *așter'* 36³⁰. — 7. *N* din *șohan* (de unde *șohăn'it(ă)*) se datorește foneticei sintactice: *șoha nu mârğ*, de unde *șohan nu...ș*.

§ 29. — 1. *L + e, i* se schimbă în *l'*; pe când însă *n* în poziție identică devine *n'* în toate satele, *l'* apare limitat în anumite comune (cf. pag. LIV): *ačel'e* 45¹⁶, *airil'ea* 172⁷, *bçal'e* 112⁶⁷, *căl'in'e* 28⁶⁸, *căt'il'in* 66¹⁹, *copil'ifă* 30⁷⁰, *cornurel'e* 32⁶¹, *crenğil'e* 34³⁹, *cucul'e* 30¹⁵, *despl'el'i*

¹ *Dz* din *dziče* apare și ca *ğ* (cf. § 89, 1).

70³⁶, *d'estul'it* 42²⁴, *dorul'e* 42⁵¹, *dz'il'e* 42²⁸, *el'e* 35²⁹, *Hrozavl'ia* 111²⁸, *in'el'el'e* 123⁷⁹, *ințal'eaftă* 84⁷³, *l'e* 33⁸⁰, *-l'e* 35⁴², *l'eağân* 43⁴, *l'esă* 42³⁹, *l'imbuță* 67¹, *l'ină* 35³³, *Magdal'ina* 132³¹, *mocl'ină*, *morz'ol'it*, *pl'ină* 69¹¹, *sărun'il'e*, *sc'l'eaç*, *suf'l'eațal* 42⁴⁹, *umbl'etă*, *zâbel'el'e* 113⁷ etc. — 2. Apare ca *r* în *șpitar* (Borșu-Repedea). — 3. Se pronunță *biușug* și *pečetui*. — 4. După *r*, *l* nu se aude: imperativul *zvîr'-o* = *azvârlo* (Moisei).

§ 30. — 1. *R* + *e*, *i* foarte rar apare trecut la *r'*: *așadzar'e* 43⁹, *cărar'e* 45⁴⁵, *mar'e* 43²⁸, 51²⁸, *pasăr'e* 12⁵, 51²¹, *pădur'e* 45¹⁹, *sărbățcar'e* 43²⁵, *star'e* 43⁹, *sur'e* 48⁵⁵. — 2. Circulă ca *n* în formele *luțeașân* și *mn'inos*. — 3. Se menține pretutindeni în *fărină* și *primbla* 91⁴⁵ și e înlocuit cu *l* în *țalin'ioară* 1 106¹¹. — 4. Inițial, ca și medial când reproduce *di* blu *rr* latin, încă se mai aude cu o pronunțare vibrantă de *ř*: *cuřăle*, *h'eřă* 44⁷⁰, *řa* 39³⁵ și *řă* 71³⁵, *řăce*, *řăle*, *řău*, *uřăsc*, ca și în *duřere* 39³⁵, *Mařa* (Dragomireșii). — 5. În silabă finală atonă adesea dispăre: *cătă*, *nost*, *vost*. La fel și în forme atone în frază: *d'ept*, *pânt'(un)* ca și în *pot'iy'nic*.

§ 31. — 1. *S* se aude ca *ș* în *paș*, *șalată*, *șfară*. Alături de *săbășag* circulă și *săbășag*. — 2. În anumite grupuri consonantice și construcții sintactice *s* > *z*: *bazma*, *laz'* 67²⁶, *znop* 89⁷⁹. — 3. *Ș*, în grup de consoane sau în construcții sintactice, în cele mai multe cazuri trece la *z*: *caz* 167³⁷, *dușman'i* 73⁵, *eșți* 67³⁴, 68¹², *m'aș* (*duce*) 172⁵, *aș* (*muri*) 28⁵⁵, *aș* (*lua*) 32³, *frîngîndu-ș* 38¹⁴, *că-ș* (*l-o prins*) 92³⁹, *șoarele-ș*... 120⁴⁷, *laz* 67¹⁰, *păș* 114^{1,7}. Alături de *tătăișă* circulă și *tătăișă*. — 4. *Ș* apare ca *ç* în *Bracșău*.

§ 32. — 1. *Z* apare ca *dz* provenit din *d* latin + *ě*, *i* și în elemente ne-latine: *obradz* (cf. § 27, 4). — 2. Adesea e înlocuit prin *ț*, ca și prin *dz*, în *bulț*, *buldz*.

§ 33. — 1. *Ț* latin urmat de *o*, *u* apare numai ca *ğ*: *agjüng*, *ğioc*, *ğioj*, *ğior* (< *ğiura*), *ğudec*, *ğiug*, *ğiurân'it*, *incunğiura*. Rar apar și forme cu *z*: *zoi*, *zuca*, *zugastru*. — 2. Același *j* + *u* > *dz*: *dzac*. — 3. În forma *măieran* *i* devine și *d'* sau *ç*: *măd'eran* și *măçeran*.

§ 34. — 1. *C* apare în forma *crancă* alături de *crangă* și în *zălculi*. În neologismul *cavaler* l-am auzit cu *g*. *gavaler* (Vad). — 2. *Ç* se rostește și ca *ğ* în *ğiubăr*. — 3. O singură dată *ç* > *k'*: *luk'ioară* < *luçioară* (în caz că *luk'ioară* n'ar trebui interpretat ca un nume de persoană în caz l genitiv: După apă lu *K'ioară*) 121⁶³.

§ 35. — 1. *K'*, rezultat din *cl* latin sau din *t* + *e*, *i*, sau *p* + *e*, *i* ori *k'* original se confundă cu *t'*: *Ank'ilie* și *Ant'ilie* 119⁴⁴, *d'eot'i* 125¹, *d'es-t'id'e* 96³⁷, *fat'e*, *int'ea*, *n'c'nt'inat*, *ot'i* 3²³, *t'ēja*, *t'iot*, *t'it'ie*, *t'izmaș*.

§ 36. — 1. *G* latin + *iu* se pronunță ca *dz*, mai rar ca *z*: *Sîn-Ğiordz* (și *Sîn-Ğiorz*). — 2. În loc de *ğ*, am înregistrat două forme cu *dz*: *ardzînțel* și *fudzîț* (imperativul) 137^{39,70} (fonetism datorit, probabil, unei corupții). — 3. Pentru *ç* rezultat din *gl* latin sau pentru *ç* original strein avem adesea *d'* cu care se confundă: *d'iem*, *ad'izmä*, *ad'eu*, *d'ilișt*,

In Crăcești am auzit și *voloçi* pentru *vorovi*: «amu n'am țe voloçi».

Qarmed'e, urmed'ască. Forma *giliși* se aude și ca *g'iuliși*. — 4. In vb. *merge*, *g* sau *g* din *merg* bunăoară nu se aude niciodată. — 5. *Ĝ* > *ž* în *Žerman* și *žolžuri*.

§ 37. — 1. *H* slavice se menține în *prah*, *prăhupk'i*. — 2. A trecut la *v* în *vîrv* și derivatele lui. — 3. A devenit *c* în *patriarc*. — 4. Înaintea lui *r* avem *Hrozavlia*, dar și *Ristos* 73². — 5. *H'* din elementele ungu-rești s'a păstrat intact, fără ca să treacă la *s* așa cum constatăm pentru *k'* provenit din *f + i*, *je* (cf. § 24, 2): *k'ia*, *k'iri*, *k'veș* (cf. și § 38, 6).

§ 38. — *Grupuri consonantice*¹. 1. *BR* latin a dat *ur* în *făurarî* 155⁷⁵. — 2. *CM* s'a redus la *mn'*: *tomn'i*, sau la simplu *m* în *tomăsc*, *toma* și *tuma*. — 3. *CN* a devenit: *gn'* în *tiĝn'i* (și *k'ign'i*), *hn'* în *răhn'itor*, *mn* în *Omnă* (Budești), *sunnă*, *timn'i*. — 4. *CT* latin s'a păstrat ca *pt* în *îndărăpt* — formă care nu trebuie confundată cu *îndărăt*. Pentru *doctor* avem *doftor*. — 5. *DN* unguresc a trecut la *gn*: *hognoĝi*. Același fonetism ni-l prezintă și *DN* slavice în *Rogna*. — 6. *GF* din ungurescul *szegfü* a dat *ns* în *sansiu*, trecând prin fazele: *gf > nf > nh' > ns*. In caz că ne oprim la această etimologie, grupul acesta ar prezenta pe *f > h' > s* (cf. § 37, 5). — 7. *GN* rezultat din *TN* a trecut la *mn'*, ca și *CN*: *vramn'iță* (Hărniciești) și apoi la *vran'iță* (ca și *mn'igară > n'igară*, *mn'iță > n'iță* etc.). — 8. *GR* l-am auzit în Sat-Șugătag și ca *yr*: *Neyru* 169^{33, 34}. — 9. *LF* > *rf* în *Sorfărina*. — 10. *LNĝ* > *mĝ* în *somță*. — 11. *MBR* > *mr* în *dumramn'ic*. — 12. *MN* s'a redus la *m* în *duma-ta*, *duma-vopastă*. — 13. *NT* > *mt* în *sîmt* (=sunt), *sîmt* (=sfânt); niciodată însă *vîmt* (=vânt) etc. Într'o variantă a baladei *Bodița* (textele CCCLXX și CCCCVI), bătrâna Măii i Pasăre Pătrăuș din Vad (cf. *Glosarul* sub *norătqare*) a pronunțat regulat numele *Constantin* ca *Constansiu*². — 14. *PS* > *cs* în *pedăcșd* 172¹². — 15. *RTF* > *lf*: *želfă*. — 16. *ST* > *št* în *ariște*, *Pește*. — 17. *TV* > *y'*: *moli'y'i*. — 18. *VN* s'a păstrat în *Rivn'ic* (Vișeu-de-jos); a trecut la *yn'* și apoi la *hn'* în *k'iyn'iță* și *k'ihn'iță* sau *pihn'iță*, *prot'iny'ic* și *pro-tihn'ic*. A trecut la *mn'* în *dumramn'ic*.

Accidente generale

§ 39. — *Asimilație*. 1. *Dz—č > ĝ—č*: *ĝice*. — 2. *R—l > r—r*: *cinărar*, *Hararamliu*.

§ 40. — *Disimilație*. 1. *N—n > r—n*: *sărin*, *verin*, *ĝerunk'e*. — 2. *R—r > r—l*: *durel'e*, *căplari* pentru *căprar* din *caporal*. — 3. *R—r > l—r*: *cinulari*, *scliptura*, *Țiligrad*. Adesea al doilea *r* dispare: *creiĝ* 133⁵⁴, *ferăastă*, *pea* 49³⁰ (în construcție sintactică). — 4. *L—l > l r*: *Galareu* («*nrnț d'e uĝagă und'e vărădză oile*», Vad—Ioana Codrea) din *Galileu*. — 5. *L—l > l—n*: *celant* 151²¹. — 6. Tot o disimilație e și în *granofon* din *gramcfon* (Budești).

¹ Le releviez în ordine alfabetică.

² În legătură cu acest fonetism, cf. interesantele constatări ale lui Pericle Papahagi în revista *Dundrea*, I (1923), n-rul 1, pag. 3-7.

§ 41. — *Epenteză*. 1. *N* epentetic în *b' etâng, gînscă, lengăna, rint' ezesc* (= retezesc). — 2. *L* în *figlară* (Giulești). Aceeași epenteză apare și în *cloacăză*, cu *l* datorit, probabil, influenței forme rutene *klok'čka*. — 3. *R* în *Ark'il* pentru *Ak'il* (posibil însă să fie și numele *Arçir*: «horja lu Ark'il» (Vad — Ioana Codrea) și atunci am avea a face cu o disimilație a lui *r* → *r* în *r* → *l*), *crajet* < *cajet, rărmurat, ursuc* (Budești).

§ 42. — *Metateză*. 1. O constatăm în *holircă, pătrupop, poprele, rântudzi, scurmat, vrivuf*. — 2. Metateză silabică în: *gender(a), ged'et, pîncet'e*, ca și în *Arăvăscu* < *Averescu*.

§ 43. — *Afereză* silabică în *ver-mașină* < *g e w e h r m a s c h i n e*.

§ 44. — *Contaminație* avem în: *bagn'et*, cu *g* datorit vb. *băga; sătula*, cu *l* de la *sătul; prinsomer*, cu *n* sub influența formei *prins; meștersug* și *d'iptr'unu* 103⁶², cu *r* datorit formelor *meșter* și *pentru; șopîrcă*, cu *c* de la *năpîrcă; casarr'ie*, cu *s* de la *casă*. *R* din *trupk'ina* e datorit sb. *trup*.

§ 45. — *Apocopa* este una dintre cele mai caracteristice particularități ale graiului maramureșean: tendința de a suprima silaba finală care urmează imediat silabei accentuate e generală¹. Apocoparea consoanei finale, mai ales a lui *d*, apare la fiecare pas: *cîn', făcîn', trăgîn'* etc. Apocoparea silabică, pe care în texte am redat-o prin întrebuițarea apostrofului la sfârșitul cuvântului apocopat, ne întâmpină și în nume proprii (cf. și pag. 202), dar mai cu seamă la verbe și anume: la indicativ prezent, pers. 3-a sing. și pl.; la viitorul I-ii; la subjonctiv prezent, pers. 3-a sing. și pl.; la imperativ, pers. 2-a sing. și 3-a sing. și pl.; la infinitiv. Iată câteva exemple, în care intră și alte forme în afară de cele verbale: *a' 170⁷¹ (alt), aleşa' 133²⁹, bol'ea' 47², clăt'ia, 33⁸⁰, clipea' 69²⁶, culea' 133⁵¹, curze'a' 170²⁵, cîrocănea' 96³, cîpotea' 113⁶⁴, cirîpk'ia' 12³⁸, do'a' 104⁴⁴, dohân'ia' 58⁷, drân'ia' 18⁴⁹, fa' 94³³, fâ' 101⁸³, fărta' 74²⁸, fîntîn'ea' 129⁷⁶, fo' 9¹⁵, gășea' 14¹⁰, grăia' 35⁷¹, hrân'ia' 31⁴³, ia' 73³¹ (iasă), izvora' 129⁷⁵, mărturise'a' 83²², me' 96⁶, n'et'eză' 138²⁷, omora' 120², pân' 126⁵², păzșea' 45⁴⁷, petre'a' 119⁸¹, putreșia' 33⁸¹, rîpk'ia 110³⁰, rode'a' 38¹⁹, scumk'e' 12³⁴, sprîșon'ia' 106¹⁸, sufere'a' 101¹⁴, ș' 32³ (știu), tra' 26²², trăi 15²⁸, trăia' 40⁵⁷, tre' 41⁵⁴, țăpen'ea' 63¹⁰, vășșea' 39⁶⁷, zele'a' 34³⁴ etc.². Din cauza acestor particularități Maramureșeanii e satirizat prin următoarele versuri pe cari locuitorii județelor vecine le pun în seama graiului său:*

Bu'[nă] colșea'[șă] cu brîn'[dză] cu la'[pte] —
 Numa mă sășșea'[tă] la spa'[te];
 Bu'[nă] colșea'[șă] cu la'[pte] cu brîn'[dză] —
 Numa mă sășșea'[tă] la rîn'[dză].

așa precum și Maramureșeanul, la rândul său, «çiufulește» pe Românul din județul Satu-Mare prin :«o fost mare harvizu [= potopul] și o

¹ Așa, bunăoară, în Budești am întrebat pe cineva dacă mai trăește un bătrân cunoscut; mi-a răspuns: «trăia'» (= trăiaște). Sau :«să t'e trăia' Dumn'edzău» (Berbești), «să pogân'ia'» (Vișeu-de-jos) etc.

² Cf. în această privință și J. Vendryes, *Le langage*, 69.

dus tăte boșorhodaule [= butoaiele de vin] d'în sinaș k'ert [= grădina cu fân] — făcând prin aceasta aluzie la marele număr de elemente lexicale ungurești din graiul lui.

MORFOLOGIA

Substantivul

§ 46. — *Declinațiunea*. Urme tematice de declinațiunea a IV-a se mai păstrează în cunoscutele forme ca *noru-meș*, *socru-meș*, ca și în pluralul *mînuri*. Alături de *noru-sa*, de relevat și *voru-sa* 9⁷⁴, 96¹⁷.

§ 47. — *Genul*. 1. În loc de *catran* avem femininul *cătrandă*, analogic lui *zmpală*. Formele *sluga* și *taica* circulă ca masculine (cf. § 49, 4, 5). — 2. După cum din numele de bărbat se formează prin adăugirea sufixului *-easă* un feminin (cf. *G'eorçe—G'eorçesa*), tot așa, printr'o falsă analogie, din *Hristos* s'a format *Hristoșesa*, înțelegându-se «Maria». — 3. *Solserino* apare și ca feminin: *Sorfărina*. — 4. *Șerpe* 128⁷³ apare ca feminin în forma genitivală (*capu*) *șerpîi* 129⁷. — 5. *Sofișie* are sens masculin. — 6. Alături de forma feminină *băncu'te* circulă și pluralul masculin *băncuk'îi* 93⁴⁵.

§ 48. — *Singularul și pluralul*. 1. Substantivele masculine derivate cu sufixele *-arius*, *-orius* au păstrat la singular terminațiunea de *-ari*, *-ori*: *păcurari*, *băutori*; circulă însă și ca *păcurariu*, *băutorișu*. Aceeasi pronunțare ne întâmpină și în neutre ca *brăcinarî(y)*, *cup-tori(y)* etc. — 2. După pluralul *țireși* s'a refăcut singularul *țires* în Săpânța, iar după pluralul *pași* s'a format singularul *paș* pentru *pas*.

3. Terminațiunea *-i* de la pluralul substantivelor masculine și feminine terminate la singular în *-t(e)* și *-d*, *-dă* dispăre: *morț*, *munt*, *bradș*; *părț*, *cărț*, *lădz*. În legătură cu acest fonetism, de remărcat că aceeași pronunțare apare și la adjectivele cari au aceeași terminațiune la singular, ca și la persoana 1-ii singulară și plurală a formelor verbale terminate în *-ț*: *baț*, *bateț*, precum și la persoana a 2-a sing. a celor terminate în *-dz*: *cadș*. — 4. După ș terminațiunea de plural masculin *-i* nu se aude: *păunaș* 90⁸, *frumoș* (mai rar), iar cea de plural feminin *-e* trece la *-ă* după *ț*, *dz*, *s* și *r*: *fețiorîd*, *muruță* 47²⁸; *budză*, *radză* 51¹; *frumoasă*, *meșă* 94⁷⁷; *fețioară*. — 5. Neutrelle terminate în *-ț* și *-r* au pluralul în *-ă*: *brață*, *cară*, *hotară*, *izvoră*. — 6. După *ř* pluralul feminin în *-i* din *țări* circulă ca *țări* 11⁴⁸ (mai ales când forma e articulată: *țările*). — 7. Pluralul lui *casă* e *căși* și *căși*, iar al lui *marhă* e *marhă* și *marhăi*. — 8. Singularul *pk'iuă* rămâne neschimbat și pentru forma de plural: *pk'iuă* (articulat, l-am auzit ca *pk'iule* în Vișeu-de-jos). — 9. *Frică* apare la plural ca *fricē*. — 10. Terminațiunea de plural *-uri* o găsim în: femininele *culmuri* din *culme*, *mînuri* din *mîndă*; neutrelle *capuri* din *cap* 111¹⁴ (= capete), *cornuri* alături de *corn'î*, *numuri* (Breb, Vișeu-de-jos, Șieu etc.) din *nume*; masculinul *codruri* 54³ din *codru* (prin analogie, probabil, cu *păduri*). În loc de *plînsete* întâlnim *plînșuri* 53³⁸, 55⁴⁸.

Articolul. Cazurile

§ 49. — 1. Articolul *-l* în general nu se audc. — 2. Articolul *-le* apare în *tătăle* (Crăcești, Vad). — 3. La plural, articolul *-i* după ce s'a contras cu *i* precedent, a devenit *i* după *ț, dz, ș, ȝ*: *căldreți* 155¹⁵, *d'inți* 111¹, *ok'iți* 98²⁸, *munți, bradzi, cîreși, vătăzi* 111⁸¹; acest fonetism îl întâlnim numai în construcții sintactice, niciodată însă când acest fel de plurale sunt întrebunțate singure. Totuși, am constatat că formele cu *-i* necontras cu cel precedent sunt mai curente decât cele cu *-i* contras: *drați* 101²⁴, *păcurari* 140⁸³, *Rumân'ii* 172¹¹ etc. De fapt, multe forme de plural ca *ban'ii* 155⁷, *ok'ii* 36⁶³ etc. ar fi trebuit rediate astfel: *ban'ii, ok'ii*, adică cu *i* având o slabă rezonanță de articol de plural — ceea ce, pentru împrejurările de astăzi, ar fi întâmpinat alte greutăți tehnice. Acolo însă unde acest *i* nu ni-a fost perceptibil nu l-am redat. Iată, bunăoară, câteva exemple: *boi* 17⁶¹, 24⁶, 31⁷⁹, 53⁶⁸, 100¹, *cai* 87⁵, 114⁴⁰, *dînși* 113⁵⁷, *Domn'i* 15⁵⁶, *lei* 101²³, *mn'ei* 21², *moroi* 129⁴⁴, *nori* 62²⁵, *ok'isori* 51⁶⁰, 54²⁰, *ok'i* 36⁶¹, *prunci* 54⁸³, *pxi* 39¹⁵, 43^{36, 45}, *reși* 52⁷³ etc. — 4. Femininul *mîndruca* are pluralul *mîndrucde* 97⁷², iar *sluga* — *slugii* 156²⁰.

5. *Genitiv-dativul singular*. În anumite construcții sintactice, terminațiunea *-lui* nu apare în *pruncu* 159¹¹, *satu (aista)* 158⁵⁸. — În compunere cu adjectivele posesive *meu, mea; tău, ta; său, sa*, substantive ca *frate, maică, mamă* apar la aceste două cazuri ca *frat'e-mm'eiu* 119⁶⁰, *frate-tău* 106²⁰, *maică-sa* 65¹², *mîne-sa* 170⁶⁸, *mîni-ta* 4⁵⁹. — *Taica* face *taicului* 88⁶⁵, 89¹⁷, iar *maica, mămuca, soruca*, precum și *tătucu* fac *maicăi* 75⁴⁸, *mămucii* 27⁵⁷, *sorucăi* 116⁵⁴, *tătucii* 98⁴⁹. — Terminațiunea *-ii* (< *ei*) a trecut la *-iți* în *țăriți* 14⁴⁶; adesea însă acest *-iți* se reduce la *-i* sau *-i* după *ț, dz, s, ș, r*: *Bod'iți* 95⁷³, *nopti* 156⁴⁵, *Iurii* 169⁶⁵, *Păduri* 109⁷³ (cf. și cele relevate la pag. 202). Ca și la formele de plural masculin articulat (cf. § 49, 3), terminațiunea de gen.-dativ *-iți* apare contrasă în *-i*: *lumn'i* 16⁶⁸, *mueri* 46⁴², *popi* 60¹⁷, *Petrovai* 112 (cf. § 74, 1). — La substantive feminine găsim și terminațiunea veche *-iei* sau *-ieți*, mai ales în poezie, și în deosebi în descântece: *apieți* 130⁶⁶, *pk'etrieți* 130⁶⁷, *brîndzieți* 77⁷⁵, *punției* 43⁴⁰, *sîtieți* 77⁷⁴ etc. Bătrâna Sava Stețcu, de la care am înregistrat cele mai multe din aceste forme, întrebunțate aceste gen.-dative și în vorbirea curentă. — 6. *Vocativul singular*: de relevat următoarele forme: *Adam* 74⁶⁶ și *Adame* 74⁷², *călugăre* 88⁶⁹, *corbuș* 14²⁵, *cuc* 13⁵⁸ și *cuțe* 13⁵⁶, *mîndre* 108⁷⁵, *socru* 92⁴². — 7. *Genitivul plural*: *unșilor* 130⁸⁴ prezintă pe cei doi *-ii-* contrași. — 8. *Vocativul plural* *maice* 87⁸.

Adjectivul

§ 50. — 1. Superlativul cu *șparte* e necunoscut; în locul lui se întrebunțează *tare*: *tare greu*. — 2. Pluralul formei *rea (ra)* e de obicei *răle* sau *rale*. — 3. Alături de *est*, *-ă* circulă și *aest* 172⁵¹. — 4. Apare și genitivul plural *a toșilor* 167⁷⁵.

N u m e r a l e l e

§ 51. — 1. Dintre cele cardinale relevăm câteva pentru particularitățile lor fonetice: *un, ū* și *on, ô*; *o* și *una*; *doi, două* și *doauă*; *trei, trii* și *tri, cînč(i)*, *șeșase* și *șasă, nouă* și *noauă, dzăce, patrușprădzăce, cînșprădzăce, șa(să)șprădzăce, șa'dzăci*. — 2. Dintre cele ordinale, de remarcat că adesea formele de masculin înlocuiesc pe cele de feminin: *d'e-al doil'ea casă* 136³⁷, *al doileș (bătae)* 157¹⁶, *ș'al doileș o fușit* 158³⁷ (= a doua oară), *a optăle* 9⁴¹, *siuca d'e-a dzăceleș* 121⁶³. Găsim însă și întrebunțarea inversă: alături de *a triiș casă* 104⁷⁵ apare și *a triiș șat* 104⁷² (cf. și 117²⁸, 117²⁵).

P r o n u m e l e

§ 52. — 1. *Personale*. *Eu* apare și ca *io* 73¹³. La dativ, ca aton, se aude *în, 'm*; apare și *mn'i* pentru *îmi* 33⁵⁸. Acuzativul *mă* (< *me*) apare, prin analogie cu dativul, ca *mn'i* < *mî* < *me* 29²⁴. — Persoana a 3-a reflexivă în anumite construcții sintactice se pronunță ca *ș* (= *își*) la dativ: *iș dzîșe* (cf. și § 31, 3). — În compunere cu un verb reflexiv, *să* (*s'*) și *șî* (*ș'*) se întrebunțază curent în urma participiului: *s'o dată-să* 158²¹ (cf. § 76, 1). — 2. *Posesivele*, exceptând particularitățile lor fonetice, nu prezintă nimic deosebit. — 3. *Nedefinite*: *n'imăruș* alături de *n'imuruș*; *tăt, tătă* și *tăt, tâte* pentru *tot*. — 4. Forma relativă *esce* (*dzi*) 76⁶⁹.

V e r b u l

§ 53. — *Conjugări*. Vb. *găti* circulă mai des ca *găta*. În loc de *uři* avem *ușa* 43³⁵.

§ 54. — *Prezentul indicativului*. 1. La conjugarea I-ii sufixul *-ez, -ezi, -ează* nu apare în: *deot, deot'i, deoat'e* (= deochia — Săcel); *d'epart, d'epartș, d'epartă*; *lucru, lucrî, lucră*; (*mă*) *rușîn, rușînî, rușînă* 37³⁷. În schimb îl întâlnim în *mustrădzș, mustrădz, mustrădză* ca și în (*mă*) *'nșpăimez, 'nșpăimezi, 'nșpăimezăș* (Hărnicăști). — 2. La conjugarea a IV-a nu găsim terminațiunea *-esc* în: *șunt, șunș, șuntă*; (*tu*) *lipk'i* 75¹⁹; *potol, potoli, potolale*, (cf. și forma de subjonctiv: *s'o potolă* 9⁶⁷). Apare însă în *omorășc* (Borșa-Repedea), *omorăști* (cf. și subj. *să omorăști* 170²⁷), *omoraște* (Botiza). — 3. Verbe ca: *ausi, crede, prinde, vinde, rîde, șoate, ședea, vedea* etc. la pers. 1-ii sing. se termină în *-d, -t*: *aud, cred, prind, vînd, rîd, scot, șăd, văd*. — 4. Persoana a 2-a sing. de la verbe ca *pune, spune, rămîne* face *puș, spuș, rămîș*. — 5. După formele infinitivale unde a tematic apare ca *ă* (*lăsa, răbda, sătura*) se aud: *lăș* (cf. și subj. *să lăș* 5⁶⁷), *răbd* (cf. 5³⁰), *sături* 9²⁰. — 6. Verbe de conjugarea I-ii cu terminațiunea infinitivală *-ura*, cum ar fi: *mătura, șpînzura, șura*, au ca terminațiuni: *-or, -ori, qară*: *mătôr, mătôrî, mătqară* 124³; (*se duc și se*) *șpînzqară* (Moisei); (*mă*) *șior* sau *șor, șiorî, șioqară* 59⁴⁵. Aci trebuie relevat și vb. *înk'iotăr, înk'ioatărî, înk'ioatără*. — 7. Vb. *ști* a păstrat la pers. a 3-a sing. forma normală: *ști* < *s c i t* 10¹⁰, 37⁴⁴, 38⁴⁰. — 8. Pentru terminațiunile *-ți* de la pers. 2-a sing. și pl. și *-șî*

de la a 2-a sing. din limba literară avem *-ț* și *-dz* (adică fără *-i*): *baț*, *bateț*, *cădeț*, *meretș*; *cadz*, *credz* (cf. și § 48, 3). — 9. Pentru forma *[eu]* *stii*, cf. § 69, 1.

§ 55. — *Prezentul subjonctivului*. 1. Pentru pers. 1-ii sing. *să mor* întâlnim și forma *să mori* 39³⁰. — 2. Conform fonetismului de la pers. 1-ii sing. a indic. prez. (cf. § 54, 3), la pers. a 3-a sing. și pl. avem: *să audă*, *să creadă*, *să scoată*, *să șadă*, *să vadă* etc. — 3. Deosebit de formele literare, avem: *să s'alie* 126⁶², *să ceje* 61¹⁹, *să paie* 100⁵⁷, *să pk'ee* 107⁶², *să răs'ejie* etc. De relevat și următoarele forme: *să ploaie* 110²⁰, *să șfarmeče* 35²⁴, *să usče* 111⁴⁵. De remarcat și *să royază* 138²⁴, pe care nu l-am putut înregistra la indicativ prezent.

§ 56. — *Imperfectul indicativului*. 1. Doar la bătrâni se mai aude pers. 1-ii sing. fără terminațiunea *-m*: *avea* 44⁵, *era* 44⁴, *făcea* 169¹⁴, *murea* 113³¹, *șădea* 169¹⁸, *tăia* 169¹³, *trecea* 44⁷. — 2. Persoana a 2-a pl. apare și fără *-u*: *avea* 155¹⁹, *dzicea* 44¹⁷, *putea* 169²¹. — 3. La persoana a 3-a sing. apare, mai ales în poezie, vechea terminațiune *-iia* sau *-iia*: *gic'ia* 108²⁰, *gic'ia* 107⁶⁹, *prindz'ia* 107⁸³, *sîmț'ia* 103⁶⁸; *sos'ia* 103⁶⁷, 107⁸², 109²⁴; *ci'ia* 107⁹¹, *gră'ia* 103⁶⁹, 109²⁵. — 4. Pentru fonetismul unor forme ca *[eu]* *mă duceai*, cf. § 69, 2.

§ 57. — *Imperfectul subjonctivului*. Se formează cu ajutorul *să h' i* sau *să si* urmat de participiul terminat în totdeauna în *-ă*, de orice gen și număr ar fi subiectul propozițiunii: *să h' i știută carte* (Săliștea), *să si marsă noi* (Borș), (*ačela lucru*) *să nu si șoastă* 173⁵³, (*tăt'e*) *să si arșă* 173⁵², *să h' i băută* 173³⁰ etc. Această terminațiune apare mai ales în proză.

§ 58. — *Perfectul simplu*. În textele culese apare de câteva ori terminațiunea *-i* la persoana a 3-a sing. *[el]* *vădzui* 77⁸² — ceva analogic cu ce relevăm la § 56, 4. În privința aceasta, cf. § 69, 3.

§ 59. — *Perfectul compus*. 1. Apare format la pers. a 3-a pl. și cu *or*: *or dat*. — 2. Pentru pers. a 3-a sing. circulă și vechea formă cu *ay*: *ay dzis* 84¹⁵, *ay rămas* 108⁷⁰.

§ 60. — *Maimultcaperfectul*. 1. Nu e curentă formațiunea perifrastică cu *am fost* etc.: *o fo' zin'it* 159⁵. — 2. Extrem de rar se aude forma cu *aveam* etc.: *aveam mîncată*, *aveam ștdtută*, *aveam ședzută*.

§ 61. — *Viitorul*. 1. Se construște cu următoarele forme de auxiliar: *oi*, *ei*, *i* (*i*, *i*) sau *a*, *om*, *eș* (*iș*), *or*: *oi fa'*; *i mîna* 31⁶⁴, (*șt-*)*i luca* 74⁷³; *a mușt' i* 84⁵⁴; *om mîncă* 27⁵⁵; *iș duče*, *or da*. Adesea forma auxiliară, mai ales la pers. a 2-a sing., nici nu se întrebunțează: *șt' iș fînea sufletu* 74⁷⁴, *șt' naște* 74⁷⁷. — 2. Forma *a pust'ia* 107⁴⁷ prezintă pe *-a* datorit rimei.

§ 62. — *Condiționalul prezent*. 1. La pers. a 3-a sing. și pl. ne oferă pe *ard*: *d' e-ardă mai h' i* 4⁴³. — 2. În forma *d' e ș'ar dare* (*Dumn'edzău*) 32⁶² trebuie văzută forma infinitivală lungă a vb. *a da* sau — raportându-ne și la ce ne prezintă dialectul aromân — forma de subjonctiv imperfect latin. Infinitivul lung apare și în construcțiunea inversată *rămînerę-ai* 20³⁸.

§ 63. — *Condiționalul trecut*. 1. În compunere cu ajutătorul *aș k'i* (*aș si*) etc., participiul verbului de conjugat e terminat în *-ă*: *aș si marsă*, *m'aș k'i dusă* etc. — 2. Rar se mai întrebunțează vechiul condițional precedat de imperfectul auxiliarului *a vrăa*: în Ieud, întrebând pe cineva de ce pune zăpadă pe o grămăjoară de gunoi aprins, mi-a răspuns: *Pentrucă să vrăa arde*. De notat însă că sensul e de condițional prezent.

§ 64. — *Imperativul*. 1. Forma negativă în *-reș* apare la pers. a 2-a pl., dar rar: *nu vă dareș* 92³², *nu luarăș* 74⁶¹. — 2. Forme deosebite: *blemî* 15⁶³, 98⁶, *blem* 15⁴⁰, *blăm* 151³⁵, *blemaș* 91¹⁹; *coborăște* 75⁴⁹, *înțeape* (Giulești), *înțeată-mî* 13⁵, *t'e ntramă* 7⁷², *pa'* 26¹⁸ și *paș* (= pășeste; poftim) 147¹⁸, *potolî* 104¹¹, *placă*, *trăi'* (= trăește) 15²⁸, 67⁶⁸, *vină* 35⁷. — 3. Formele *lăcuja* 131¹², *văcuja* 131¹³, *părășea* 131¹⁴ trebuiesc interpretate ca imperative apocopate: *lăcujaște* etc.; la fel și *suferă'* 101¹⁴, *t'e hrăn'ia'* 108³⁹.

§ 65. — *Participiul*. 1. De relevat formele (*ne*)lăut 100⁸⁰, 155²³, murit 19⁵⁰, 115⁵⁴, puit 157²⁶. — 2. La maimultcaperfectul indicativului (cf. § 60, 2), la imperfectul subjonctivului și la condiționalul trecut apare curent cu terminațiunea *-ă* (cf. § 57).

§ 66. — *Infinitivul*. 1. Vechile forme infinitivale lungi în construcțiune cu *dă-a*¹ sunt rare: *d'ă-a hrăn'ire* 138³², *d'ă-a pomen'ire* 138³³. — 2. De relevat forma *dzua* și *vîrfona*.

§ 67. — *Forme caracteristice ale câtorva verbe*:

1. A v e a: imperativul (*el*) *avă* 42¹⁹, «el trebuie să *avvă*» (Slatina), (*el*) *aubă* (Dragomirești), (*ei*) *avvă* (Săpânța), *să aubă* (Dragomirești). *V* din aceste forme e împrumutat de la forma infinitivală *avăa*; *b*, de la prezentul subjonctivului pers. a 3-a (*să aibă*); iar *u* e datorit persoanei a 3-a pl. de la prezentul indicativului.

2. C ă u t a: *cot*, *coș*, *coțată* și *cată*, *cotăm*, *cotaș*, *coțată* și *cată*; *să coate*; *a cota*.

3. F i: *i* (este), (*noi*) *săm* (Vad, Nănești, Șieu etc.) 172⁴⁰, și *sîm* (sunt) 38⁶⁹.

4. Ĝ i c e: *dzicu*, *dzîcî* și *ĝicî* (*ĝîcî*), *dzîce*, și *ĝice*, *dzîcem* și *ĝicem*, *dzîceș* și *ĝiceș*, *dzîcu*. Fonetismul cu *ĝ* în loc de *dz* apare mai la toate formele cari în silaba următoare au pe *-cî*, *-ce*.

5. Ĝ i u r a (a să): *ĝior*, *ĝiori*, *ĝioară*, *ĝiurăm*, *ĝiuraș*, *ĝioară*.

6. M e r ĝ e: *mărg*, *merî*, *me'* (mere), *merem* și *me'm*, *meresh*, *mărg*; *a mere*; *să mărg*, *să merî*, *să mărgă*, *să me'm* etc.

7. S ă r i: *sau*, *sai*, *sașe* (cf. 9²⁶), *sărim*, *săriș*, *sau* (Borșa).

8. T ă i ă. Se aud și următoarele forme: (*eu*) *tau* (Săpânța) și (*eu*) *tău* (Giulești), (*ei*) *tau* (Moisei) și (*ei*) *tău* (Giulești).

9. T r ă ĝ ă n a: *tragăn*, *traĝenî* 104⁶², *traĝene*.

10. T u n a: (*eu*) *tui*, *tui*, *tuie*, *tunăm*, *tunaș*, *tuie*.

11. T u n d e: (*eu* și *ei*) *tung* (Cuhea).

12. U s c a: *usc*, *ușî*, *uscă* 30⁶⁰.

¹ Cf. I.-A. Candrea, *Psaltirea șcheiană*, I, § 106.

§ 68. — *Forme de conjugare.* 1. Vb. *gîura* și *șkîopa* circulă și ca activ-transitive. — 2. Următoarele sunt întrebunțate și fără formă reflexivă: *îndărăpta* 125⁴⁶, *întoarcē* 8⁷⁸, *înturna* 8¹⁶, *naște* 169¹.

§ 69. — *Analogie și contaminație.* 1. Terminațiunea *-i* caracteristică pers. a 2-a sing. de la indic. prez. apare la pers. 1-ii sing.: [*eu*] *nu știți* 90⁶⁶⁷⁶⁹, *eu... știți* 109⁴⁵. — 2. Aceeași constatare o facem și pentru imperfectul indicativului: [*eu*] *mă duceai* 148¹⁸, [*eu*] *mă puneai* 8³² (cu sens de perfect simplu), 43⁶⁵ (cu sens de prezent). — 3. Terminațiunea *-i* a pers. 1-ii sing. de la perfectul simplu o întâlnim la pers. a 3-a sing.: *avui* (*maica*) 121⁵¹, *cînd fui* *locu la un loc* 117⁵³, [*el*] *vădzuți* 77^{63, 82} (în același text, la 78¹² apare: *ș'o vădzut*). În loc de [*eu*] *făcuți* apare [*eu*] *făcuși* 38⁷⁹. — 4. Forma *t'e-oj cotați* 47³² poate fi interpretată fie ca un viitor: *t'e-oj cota*, fie ca perfect simplu pers. 1-ii sing.: *t'e cotați*. — 5. În loc de *să stay* întâlnim *să stai* 8³². — 6. Pronumele reflexiv de la pers. a 3-a apare în locul celui de pers. 1-ii: *numa eu că ș'oți muri* 102⁷⁸, *ș'oți sosi* 102¹². Il mai găsim și la alte persoane: [*tu*] *și-i întra* 106¹⁹, *și-i sosi* 106⁶⁵; *noi... ș'om pleca* 103²⁰.

A d v e r b e

§ 70. — 1. Deși mai toate au fost relevate în *Glosar*, le înșirăm și aci pentru o mai ușoară urmărire: (*d'e*)-*abçialuca*, *açičiuca*, *açiuca*, *airęa*, *airileęa*, *altu* (altădată) 26³⁰, *amuia*, *amuși*, *apoia* 152⁷, 154⁶⁸, *atunçen'e*, *bugăt*, *can* 11⁴, *căt ilin*, *căt ilinaș*, *çiçeęa*, *hăt*, *îndărată*, *lin'isor*, *lontru*, *n'icăriri*, *șohăn'it*, *tuma*, *zib*. — 2. Ca locuțiune adverbială, de relevat *d'e loc* (= îndată) și *d'e gîumătate* (cf. § 82, 1).

P r e p o z i ț i i

§ 71. — *A*, *d'ingă*, *d'ipt*, *d'ipçe*, *dîn*, *dîngă*, *pântru*, *păstă*, *păst'e*, *pîn*, *pîngă*, *pună*, (*îndură-te*) *spre* (*noi*).

C o n j u n c ț i i

§ 72. — *Ce*, *d'e* (= *ci*, *dar*) 10⁴⁰, 106¹², 107¹⁸, *d'e că* (*dacă*) 12³¹, 121²⁵, *o*.

D e r i v a ț i u n e a

§ 73. — 1. Formațiunile diminutive cu sufixele *-oc*, *-uc* (*ă*), *-uț* (*ă*), *-uluț* (*ă*), *uluc* (*ă*), *-ulic* (*ă*), *-ulean* (*ă*), *-ul'ior*, *-ior* (*-ișară*) sunt bogate și foarte curențe în toate genurile literare (proză sau poezie): *mănișoc*; *mîndruc*; *mîndruț*; *drăguluț*; *drăguliș*; *frăt'uluc*; *frăt'ulic*; *mîndrulean*; *mîndrul'ior*; *codrior*. — 2. De remarcat formațiunea *cărărău* și *costos*. — 3. La derivațiunea verbală de observat că multe forme circulă curent fără *în*-.: *bătrîn'i*, *cîrliga*, *muia*, *noda*, *plin'i*, *pușca*, *streina*, *struța*, *tiln'i*, *tîmpk'ina*, *tîrdzița* etc.

SINTAXA

Declinațiunea

§ 74. — 1. *Genitiv-dativul* singular feminin al substantivelor proprii apare cu terminațiunea prepusă: *a i Florică* 136³⁴ (< ad illa ei...), *mana i Surae* 138¹⁸, *i Docă făcîn* 137²⁵, *Anuța a i Parasca* (Ieud) (cf. și formele relevate la pag. 202). Azi această construcțiune apare din ce în ce mai rar, mai ales în vorbirea curentă. În Săcel, întrebându-l cum îl cheamă, săteanul Ion Burnar mi-a răspuns că e *Burnar Ion a i Mari*. Tot în Săcel, întrebând pe Năstaca Petrovai unde merge, mi-a răspuns: «*la casa i Docă*». — «Unde?» — «*I Docă, la casa i Docă*». — În legătură cu aceasta, de relevat că numele ei patronimic și l-a rostit în totdeauna cu accentul pe *-i*: *Petrovai*, care este, de fapt, o formă de genitiv-dativ. — 2. *Acuzativul* numelor și pronumelor fără *pre* (*pe, pă*) e foarte rară: *frat'e-mn'eŭ l-am îngropat* 106⁴⁸. Intr'o variantă a unei *Colinde* culeasă în Șieu, bătrâna Irina Țiplea a întrebuițat de trei ori construcțiunea fără *pre* în următorul vers: *Ia-mă mine 'n raj cu tin'e*. Cf. însă construcții cu *pă* la 104²⁰, 105¹ etc. — 3. *Vocativul* adesea se întrebuițează între pronumele reflexiv și verb de la forma de imperativ: *nu t'e, bade, strohoi* 68¹⁸.

Articolul

§ 75. — 1. Precedate mai ales de pluralul *în toate*, substantivele feminine apar fără articol: *în toate dzile* 47¹⁰ (cf. și pag. XLV, rândul al 3-lea) sau pag. XLIX¹⁸. La fel: *cu tâte oi* 164⁶⁻⁷ (corespunzător aceleleași construcții din aromână: *cu tute oi*). — 2. Pentru *acela*, cf. § 78, 3.

Pronumele

§ 76. — 1. Repetarea pronumelui reflexiv după verb nu e rară: *mă topăscu-mă* 117³¹; *t'e bagă-t'e în casă* (Mara); *s'o adusu-să* 158⁴⁷, *s'o dată-să* 158²¹, *s'o dusu-să* (Șieu), *s'o povest'itu-să* (Șieu), *Židzi s'o fi-nutu-să că iar a vin'i Unguri* (Dragomirești). — 2. Forma de acuzativ e repetată și după verb: *m'or želi-mă* 121⁴¹, *m'am băgatu-mă* (Crăcești), «*nu-î put'ea, bătrîn'e, spun'e ce t'e-a 'ntreba-t'e domnu?*» (Ieud), *l-o dusu-l* (Dragomirești), *l-o făcutu-l* (Ieud), «*or clopoși iară când l-a 'ngropa-l*» (Ieud), «*î cos [cîșparecîi] de două ori să sie tari, să nu să rumpă pînă cînd i-î strîca-î*» (=...până când îi va strica — Ieud).

§ 77. — *Pronumele interogativ* *ce* ține loc de *de ce*: *ce ești... supărat?* 111⁶.

§ 78. — 1. *Adjectivul posesiv* vechi *său, sale* apare rar în loc de *lor*. Iată exemplele înregistrate: *păsările 'n cuiibu său* 47⁴⁸; *d'e Sîn-Gjordz tăt' își duc oile sale să facă stîni* (Borșa-Pietroasa). — 2. Curioasă ar fi următoarea construcție: *m'a luat d'în așternutu-său* 129⁶³, dacă ea ar fi în loc de *m'am luat d'în așternutu-meu*¹ (cf. în legătură cu aceasta și

¹ Cf. și acordul *Iofule, Măria Sa* 107^{11,14}.

exemplele de la § 69, 6). — 3. Atât forma *ačel* cât și s substantivul ce-i urmează au articolul *-a* de feminin: *ačela popa* 84⁶⁰.

Verbul

§ 79. — O caracteristică interesantă pentru dialectologia de astăzi e particularitatea curentă a graiului maramureșean de a post-pune verbului forma de pronume — fie că acest pronume e un dativ (etic), fie că e un acuzativ sau o formă reflexivă — : *ard'e-mi* 23⁶⁴, *dau-mi* 29¹³, *iau-m* 47⁴⁷, *spune-mi* 38⁶⁰, *zine-mi* 25⁴⁶, *bănu-i-ți-tu* 58²³, *vină-i* 66³⁰, *placă-vă* 79⁵⁹, *pare-le* 172⁴⁷, *dzîce-le-m* (Crăcești), *mere-ș* 78²⁴, *strînge-ș* 104³⁴; *čeru-mă* 13⁵⁹, *l'esă-mă* 42³⁹, *ști-mă* 21⁶¹, *să spue-n'e* 41⁴¹, *audzîtu-l-o* 143²⁰, *sfîntea'-l* 162¹², *cunoști-l?* (Săpânța), *ști-l dracu* (Berbești), *tau-l eș* (Săpânța), *audu-o* 104⁷⁷, *cunoaște-o?* (Crăcești); *poți-i'e* 27¹⁹, *află-să* 11⁴⁰, *așjunsî-s'o* (Breb), *mustră-să* 95⁵, *știe-se* 162⁶⁰. De remarcat că această inversiune nu apare numai la formele de imperativ, cum e în limba literară.

§ 80. — După anumite verbe, în locul subjonctivului de astăzi apare infinitivul scurt fără *a*: *poț mă cred'e* 50⁴², *nu vrea pleca* 109⁵⁵, *unde vrea mere* 154⁶⁰, *n'i-a trăbuș ara* 53⁶⁷, *nu t'e știș purta* 61³, *n'aveș cin'e vă žălă* 41¹², *tu mă vrei lăsa* 19²⁰, *nu mă vrea lăsa* (Săpânța), *vrei trea' pă čela mal?* (= vrei a trece...? — Săpânța).

§ 81. — Pentru un vechi condițional cu formă de indic. imperfect, cf. § 83.

Prepoziția

§ 82 — 1. *D'e* are înțelesul de *pe* din limba de astăzi: *ești uscat d'e žîumătate* 19³². — 2. De relevat următoarele construcții cu aceeași prepoziție: *și-i dă d'e mîncat* 102⁴, *lu 'mbčiu cu d'e mîncat* 13⁶⁹, *vi-l vînd d'e răst'ign'it* 73⁴², *vi-l vînd d'e trăit* 73⁴¹, *nu'i-a h'i musai d'e-l tras* 67⁴¹, *n'ai gînd d'e mă ținut* 67²⁰, *s'o vorozit pă tin'e d'e omorît* 121²³, *s'așteaptă d'e avut prunc* 154¹⁵⁻¹⁶, *Gruia-i d'e murit* 107⁸⁸. În toate aceste construcții *d'e* precede participiul trecut. — 3. *De* cu sensul actualului *de la*: *eș am învățat ačeasta de tată-tu* (Borșa-Repedeia).

Conjuncția

§ 83. — Următoarele două cazuri trebuiesc socotite ca propozițiuni condiționale în funcție de vechea conjuncție *să* (< *se* = dacă). Primul: *să ne 'ntîlnea domnu 'n ședzătorj... c'apoș audzșea mult'e* 171⁴⁹. Al doilea: în Slătioara, întrebând de vrăjitoarea *Ferecșaija* (cf. *Glosarul*), mi s'a răspuns: *apoș o murit Ferecșaija, că d'e loc o adučeam eș aičuca femeia čeșă să trăia* (= ..dacă trăia, dacă ar trăi). Avem a face, prin urmare, cu o formă de imperfect de indicativ în funcție de *să* — construcție care, fără a recurge la ce ne ofere domeniul romanic occidental, e curentă în dialectul aromân¹. În Maramureș ea e foarte rară astăzi.

¹ Voi încerca altundeva fixarea substratului comun dintre dacoromână și aromână din punct de vedere sintactic, cu care ocazie voi releva amănunțit tot ce ne ofere astăzi aromâna față de dialectul nord-danubian.

LEXICUL

Ca lexic nu avem aprcape nimic de relevat, întru cât toate elementele lexicale cari privesc un studiu dialectologic au fost înregistrate la *Glosar*, unde am dat și câteva etimologii. Aci vom, releva câteva considerațiuni generale asupra acestui capitol.

§ 84. — Izolarea geografică a Maramureșului — despre care cf. și cele spuse la pag. LIII — ar fi putut favoriza măcar sub raportul lexical o influență cu mult mai pronunțată din partea graiurilor eterogene și vecine. Totuși, raportat la alte regiuni dialectale, graiul maramureșean ni se prezintă curat și rezistent ferit de influențe streine puternice. Aceste influențe dealtfel nu sunt numeroase.

1. In primul rând trebuie relevată cea ruteană care este și cea mai pronunțată. Și era firesc lucru ca într'o regiune, în care Maramureșenii au conviețuit geograficește cu Rutenii și în care, în decursul secolelor, s'au produs și asimilări etnice reciproce, să se exercite o mai intensă influență lexicală ruteană în graiul maramureșean, după cum — pe de altă parte — putem constata o influență nord-românească în graiul rutean. Ceva mai mult: aspectul general pe care-l prezintă influența ruteană dovedește că ea e și cea mai veche, și cred că forma *cunt'i* sau *cunt'i*¹ face parte din vechile elemente lexicale nord-slavice pătrunse în această regiune.

2. O a doua influență e cea ungurească. Pe când însă cea ruteană apare aproape în întreaga viață lexicală a graiului maramureșean, influența ungurească e mai mult de natură cultural-administrativă. Mai toate elementele ungurești reprezintă noțiuni cari sunt în strânsă legătură cu civilizația contimporană în funcție și ea de mișcare economico-socială sau de cultură generală și administrație politico-militară. Această influență nu are vechimea celei rutene și ea s'a intensificat în ultimele decenii cari au precedat războiul european.

3. O ultimă influență — de fapt foarte slabă și aproape neîncetățenită temeinic în graiul femeiesc — e cea germană. Elementele lexicale de proveniență germană sunt foarte puține, deși jargonul evreesc le-ar fi putut înmulți. Ele sunt mai toate de natură militară (cf., bunăoară, *bruțac*, *d'ecung* <D e c k u n g etc.

§ 85. — *Câteva relevări semantice*. 1. Dintre formele cari prezintă o evoluție semantică mai interesantă amintim câteva: *aprimdere*, *čin'ii*, *gușe*, *izmolenčî*, *tuna*, *vetri*, *vlăstos*, *ziță*. Filiațiunea celor mai multe nu prezintă dificultăți în stabilirea verigelor ei. Astfel, bunăoară, de la înțelesul slav de «ἀνεμοῦν, ventilare» al formei din care derivă vb. *vetri* până la cel pe care ea îl are în graiul maramureșean filiațiunea semantică se poate stabili cu ușurință; cu greu însă s'ar putea racorda toate sensurile formei *gușe* dacă ar fi ca pentru toate să ne oprim la un singur și același etimon. — 2. Sensul al doilea al formei *ziță* e explicabil din sensul de «nuia, vargă mlădioasă, subțire și lungă». — 3. O caracteristică evoluției semantice ne-o prezintă vb. *tuna*: de la sensul de «a porni, a cădea cu repeziciune»

¹ Etimologia trebuie căutată în *kōrati* (cf. Berneker), nu în rut. *kontyvāti*.

s'a ajuns treptat la «a trânti, a atinge; a cădea, a atârna, a ajunge»¹. — 4. Pentru sensul formei *adurmăca* amintesc că, deși l-am urmărit de aproape, nu l-am putut constata nicăiri, decât numai în Săcel și la o singură persoană. Probabil să fie o confundare cu sensul formei *adormi*. Mi s'a explicat prin «a *adormi*». S'ar putea iarăși ca acest *adormi* să fi fost întrebuințat cu sensul de «a lua sau a fi pe urma cuiva, a *adurmăca*» și atunci *adurmăca* ar avea sensul originar. În cazul acesta *adormi* ar urma să fie socotit ca un derivat verbal din *urmă* — ceea ce, ca analogie, ar găsi un punct de razim în forme ca *umbră-umbri*, *cîrmă-cîrmi* etc. — 5. Pentru forma și sensul cuvântului *meșeriș* probabil că avem a face cu o corupere a formei *mezeluriș*. — 6. Pentru sensul și etimologia formei *noiș* (< numeralul n o u ă), cf. pag. LIII.

CÂTEVA ASPECTE CARACTERISTICE

§ 87. Poezia maramureșeană ne prezintă câteva trăsături care nu sunt cu totul izolate: — ele apar și în alte regiuni. Le relevăm pe rând.

1. Finalul *-ia* din *Fata Pădurii-ia* 109³⁹ e cerut de rimă, și anume de *mea*.

2. La sfârșitul versurilor rar apare terminațiunea *-e*, cum ar fi în sing. *altar-e* 116¹²; acest *-e* e cerut de rimă, și anume de *sărbătorare*.

3. Tot rimei se datorește *-ă* din sing. *stăzar-ă* 27⁴⁶, cerut de *hotară*.

4. Ceva mai des întâlnim la sfârșitul versurilor *-le* (*-l'e*): *bașea-l'e* 35⁴² rimând cu *strîca-l'e*; *me-le* 38¹⁰, 79⁶, 115⁸² rimând cu *țale*, *mn' iorele*, *purcările*; *ta-le* 38⁷⁷ rimând cu *pribeșia-le*; *rușța-le* 95⁸ rimând cu *mare*; *petrea'-le* 119⁸¹ rimând cu *surorele* și *freca-le* 119⁸³; *făce-le* 121¹² rimând cu *vălcele*.

5. Foarte des apare finalul *-re* la verbe ca și la substantive: *să o tomn'ia'-re* 4³⁸ rimând cu *tare*; *lumn'ina-re* 14¹¹, 14¹⁵ rimând cu *călare* și *viața-re*; *falca-re* 39⁹ rimând cu *tare*; *t'e-aș lăsa-re* 39¹² rimând cu *t'e-aș blăstăma-re*; *se legăna-re* 74¹⁸, *trîmșita-re* 78⁷⁴, 80⁷¹, *dumn'ia-ta-re* 87⁶¹ rimând cu *mare*; *s'ar afla-re* 91⁴⁷ rimând cu *Mare*; *Ilonca-re* 93⁷⁸ rimând cu *mare*; *om crepa-re* 93⁸⁰ rimând cu *sare* și *or ustura-re*; *fa'-re* rimând cu *ibostea-re*; *o k'ema-re* 95⁶¹ rimând cu *min'i-sa-le*; *'nșăla-re* 97⁵⁵ rimând cu *șioare*; *'ntrăma-re* 104⁴⁰ rimând cu *pk'icișoare*; *'mbăta-re* 107⁵⁰, *s'asumuta-re* 123¹² rimând cu *tare*; *eu... zin'e-re* 113¹⁴ rimând cu *mere*; *n'evasta-re* 114³², *mort'ia-re* 120²⁶ rimând cu *mare*; *iașta-re* 122⁷⁹ rimând cu *cărare*. Aceiași *-re* trebuie văzut și în viitorul: *tu-ș îmbla-re 'ntre hașduș* 119⁸⁰. — Adesea această caracteristică apare la mai multe versuri consecutive:

Colinduța-ș atîta-re,
Cîn'ș-o-ascultă să trăia'-re;
Ceș ce-s mort' să hod'in'ea'-re,
Eșce-dzî să-ș pomin'ea'-re — 76⁶⁶.

¹ Pentru alte accepțiuni în dacoromână, cf. T. Papahagi, *Cercetări în Munții Apuseni*, 41 (extras din *Grai și suflet*, II, 58).

6. În aceleași condițiuni ca și *-le* și *-re* ne întâmpină și *-ră*: *să scula-ră* 73³³ rimând cu *cîntară* și *arăta-ră* 73³⁵; [*el*] *lua-ră* 95¹ rimând cu *nsqară*; *lucra-ră* 108⁵¹ rimând cu *țară*.

7. Avându-și explicația în tendința de a evita cacofonia sintactică dintre două vocale sau de a le ușura pronunțarea, în graiul maramureșean întâlnim un *d* pus la începutul cuvintelor începătoare cu o vocală: *d'e pă d'un cuc* 27⁴⁹, *oî d'afla* 29^{22, 37}, *drumu d'încă-î* 38³², *o d'alergat* 73¹⁶, *ș'o d'înflorit* 78³⁴, *că d'im pun'eț* 78⁷¹, *h'eî d'An'îdă* 106⁷⁵, *o d'aj* 107⁹, *pustă d'alăsa* 108⁴⁶, *Vili, d'armaș* 111⁹ etc. Adesea apare și în construcții unde nu-și poate avea altă explicație decât aceea a unei analogii: *a-l d'omorî* 88⁸⁶, *o vădzut d'un puîuț* 105³⁰ etc.; cf. și 107⁹³, 122⁸⁷.

8. La fel ca și *d* se întrebuițează *d'e* sau *d'i*: *d'i'mpărate* 13⁷², 26⁴⁰, *d'in* (= în) 58²⁷, 78³², 87⁶¹, *d'e'nălțate* 87⁴¹, *d'e'nvălit'e* 98¹⁴ etc.

§ 87. — Găsim adesea și câteva expresiuni care pot fi relevate pentru anumite particularități. Astfel avem înjurătura *morfi tăi*¹ 11⁵⁸, 47⁵⁰; *cîn fo' locu la un loc* 91²⁶; *und'e-î locu la un loc* 96²¹, 99⁴, *fost-o locu la un loc* 122²³; *uritu-mn'i-î — focu-l sie* 10³³.

CONSIDERAȚIUNI ASUPRA TEXTELOR

§ 88. — 1. Prin culegerea de față — ca și prin cele publicate de Țiplea, Tit Bud și I. Birlea — evident că nu se poate afirma că s'a dat la lumină întregul folklor maramureșean: sunt genuri — cum ar fi cel al magiei — care așteaptă cât mai urgente și mai amănunțite explorări. Se poate susține însă că din folklorul poetic propriu zis s'a cules aproape tot ce e mai reprezentativ în literatura acestui ținut. Firește, o oarecare selecționare în culegerea acestor texte nu a fost neglijată.

2. În ceea ce privește forma țin să releviez încă odată că am căutat să redau în tocmai originalul auzit din grai viu. Nu am omis nimic bunăoară din ce strică ritmul versului, deși atari retușeri s'ar fi putut face cu cea mai mare ușurință fără să se cunoască nimic; în cursul textelor de poezie întâlnim adesea diferite particule monosilabe care formează o silabă mai mult în vers: toate au fost reproduse. Câteva exemple: Conjuncțiile: *că* (8⁵², 9¹³, 9⁵⁶, 11³⁵, 17¹⁹, 22²⁹, 49¹⁶, 67²¹, 77³¹, 78¹⁸, 106⁸⁰, etc.), *da* (8¹³, 29³⁹, 42²⁹, 46⁹, 55⁴⁶, 88²⁹, 94¹ etc.), *și* (34²⁷, 40¹⁴, 43²⁷ etc.) Pe de altă parte nu am adăugat nimic acolo unde ritmul ar fi cerut bunăoară o silabă (cf. 44⁸³, 48³⁷ etc.) — după cum se poate constata mai ales în textul al CCCLX-lea.

3. În același text și chiar la intervale foarte scurte adesea aceeași formă apare ca dublet (cf. *i* = este 5³⁰ și *îi* 5³²) — ceea ce nu trebuie interpretat altfel de cum e redat în text (cf. și *feldera* 93¹ față de *feld' eru* 93³³).

§ 89. — *Transcrierea textelor*. 1. În afară de semnele speciale întrebuițate și a căror explicare s'a dat la pag. 2, toate celelalte sunt cele întrebuițate în limba literară.

¹⁾ În Avram Corcea, *Balade populare*, 97 citim :

— «Morții tăi, măi gugă neagră,
Să știi că te-omor, nu-i șagă...»

2. Cât privește redarea exactă a pronunțării, orice îndoială trebuie înlăturată. Ca un simplu control al ei reproduc mai jos un singur text din manuscrisul poetei Anuța Pleșea — despre care cf. pag. LI — : în coloana din stânga reproduc în tocmai ortografia originalului, iar în cea din dreapta redarea ei critică :

SUNĂ GÉZĂȘURILÉ

Sună Gézáșurilé
pála tatyé Štățilé
duk féceori ka nyéstyé braz
ša duk bétyej šin puškať
Gézášu gyéla sákmarí
so ínplut gyé obšítari
ș io dus pină la muntyé
șon turnat după răgutyé
kintă kuku sus pá muntyé
nymén lumé nul augyé
numai bgyetyélé rágutyé
ša ša kintă gyé ku jalé
gyé gíngyesty kă kodru ptyeré
stau rágutyélé gyea meré
stau rágutyélé ș zgyară
kă li jalé după țară
nu štyu mai zinyor eară
ș li jalé după sat
kă so dus ș lo lăsat
galiție ardătyé foku
la mulț liai minkat năroku
kan tynyé ceinya íntrat
no mai gíngyt gyén turnat
kán tynyei atita dor
kită apăi ín izvor

SUNĂ G'EZĂȘURILE

Sună țezáșurile
Pă la tăt'e ștățile:
Duc fečiorj ca n'eșt'e braz
Ș'aduc bet'ež și 'mpușcať.
G'ezášu d'e la Sákmarj¹
Ș'o ínplut d'e obšítari²,
Și j-o dus pină la munt'e
Ș'o 'nturnat după rágut'e.
Cíntă cucu sus pá munt'e,
N'ime 'n lume nu-l aud'e,
Numaj bčet'ele rágut'e.
Ș'așa cíntă d'e cu žale,
D'e gínd'est'j că codru pk'ere,
Stau rágut'ele d'e-a mere.
Stau rágut'ele și zčjară
Că li[-j] žale după țară,
Nu șt'ń, maj zin'i-or jară?
Și li[-j] žale după sat
Că s'o dus și l-o lăsat.
Galiție, ardă-t'e foku,
La mulț lę-aj míncat năroku!
Că 'n t'in'e čn'ę-a íntrat
N'o maj gínd'it d'e 'nturnat;
Că 'n t'in'e-į atita dor,
Cítă apă-į ín izvor.

Evident că importanța și interesul culegerii și publicării unui asemenea material folkloric nu pot fi trecute cu vederea; asupra acestei laturi însă voi reveni anume altundeva. Ceea ce ne interesează deocamdată e aspectul sub care se prezintă graiul acestei regiuni în scrisoarea unor simpli cunoscători ai slovelor. Influențată de ortografia ungurească pentru unele sunete inexistente în alfabetul limbei române literare, pentru *d'*, *t'* și *n'* Anuța Pleșea a recurs la transcrierea *gy*, *ty* și *ny*. Dacă pentru *d'* din prepozițiunea *d'e* bunăoară găsim *gy*, aceasta nu înseamnă că *d'e* are pronunțarea exactă ca *çe*: pentru *d'* nu a recurs la un *dy* cum a făcut pentru *t'*, într-un câtu nu avea de unde împrumuta o atare redare.

3. Trecând la *Apendice* (pag. 181) și fără să ne oprim asupra fondului acestei piese teatrale³, observ că transcrierea fonetică am păstrat-o înlocuind ortografia manuscrisului prin cea literară de astăzi.

¹ *Sătmar* (cu *tm > cm*). Oșenii pronunță *Săgmare* (cf. G. Weigand, *Jahresb.* VI, 80).

² Soldat care a cerut sau e în obșit (cf. *Glosarul*).

³ Pentru existența unui teatru identic și la alte popoare, cf., bunăoară, G. Pitré, *Biblioteca delle tradizioni popolari siciliane*, XII (1881), 3, 131-132; G. Hérelle, *Le théâtre rural dans la région pyrénéenne* (în revista *Annales du midi*, XXXV (1923), pag. 154-183) etc.

ETNOGRAFIA ISTORICĂ A MARAMUREȘULUI

În urma celor expuse până aci și pentru a încheia întreaga această *Introducere*, ultima și cea mai însemnată chestiune ce se pune e cea privitoare la *etnografia istorică a Maramureșului*. Însă, prin această întrebare atingem «cea mai importantă problemă de lingvistică română care este nașterea și formarea limbei române în timp, dau mai ales în spațiu».

Problema depășește cu mult cadrul monografic al unei «Introduceri», pentru că dacă ne-am opri din acest punct de vedere asupra Maramureșului, va trebui, printre altele, să relevăm și etnografia istorică a Moldovei, cu care regiunea noastră studiată prezintă multe și interesante trăsături caracteristice de unitate etno-lingvistică. În acest cadru istoric, în strânsă legătură cu această problemă ar apărea și cea privitoare la elementul românesc din lungul munților Haemului — element care, până la distrugerea imperiului Asăneștilor măcar, forma o populațiune numeroasă și dominantă în regiunile păstorești; și atunci, în mod firesc s'ar pune întrebarea: ce a devenit acest element românesc din Tracia muntoasă? Evident, o parte s'a bulgarizat în cursul secolelor, o câtime va fi pierit în exilul din Asia-Mică, în număr redus s'a așezat pe versantul sudic al Haemului. Restul ce va fi devenit? Să admitem oare că a trecut în nordul Dunării? În cazul acesta, dacă era firesc ca o frântură a unei entități păstorești să migreze urmând lanțul muntos balcano-carpatic pentru ca la un moment dat să se oprească tocmai în munții din nordul Tisei, și anume în prelungirile nord-vestice ale Carpaților, nu vedem de ce nu am admite până la un punct și o migrare analoagă și în altă direcție și anume: din Estul rodopic o parte să fi apucat prin Dobrogea pentru a se stabili apoi în nordul Dunării, adică în regiunile moldovene¹.

Restrângând cadrul acestei chestiuni la ceea ce privește exclusiv ținutul maramureșean și raportându-ne la stadiul actual al achizițiilor etno-istorice ca și la logica faptelor, ceea ce se poate afirma din capul locului e că în Maramureș nu putem vedea o colonizare romană sau o romanizare, și cu atât mai puțin o continuitate etno-lingvistică a unei colonizări sau romanizări. Diferitele urme din tot ce aparține entității române, cum ar fi, bunăoară, găsirea unui «ban de bronz de al lui Traian, cu inscripțiunea *Via Traiana*»², sau inscripțiunea latină pe o «piatră de calcar»³ ca și toate celelalte pe cari le relevează I. Mihályi la pag. 618-619 ale lucrării sale nu pot susține o continuitate directă și neîntreruptă a vieții române în acest colț românesc. Că Romanii, la sau după cucerirea Daciei, vor fi făcut explorări militare de durate scurte și în aceste părți, ca și în spre Nistru — aceasta într'adevăr poate fi considerată ca o realitate istorică; dar, de aci nu se poate deduce prea mult în

¹ Problema ridică un întreg complex de considerațiuni istorice și etno-lingvistice — ceea ce nu poate fi discutat aci.

² Ioan Mihályi, *Diplome maramureșene din secolul al XIV-lea și al XV-lea*, 32.

³ *Ibidem*, 619.

favoarea sau în sensul unei păreri că în Maramureșeni trebuie să vedem descendenți ai Romanilor sau ai autohtonilor romanizați, adică ai Dacilor, ce vor fi locuit aci. Căci, în această ipoteză și referindu-ne la încercuirea geografică în care apare elementul maramureșean, un prim rezultat — în afară de altele — la care ne-am fi așteptat ar fi fost ca, în fața atâtor viscoliri burbare cari puteau tangenta și acest ținut ca și în fața altor vicisitudini istorice, graiul maramureșean să apuce direcția unei cristalizări izolate, care să-l îndepărteze cât mai mult de restul graiului românesc; și aceasta s'ar fi putut petrece cu atât mai ușor, cu cât în perioada de formațiune a poporului român această regiune ar fi rămas cu totul izolată. Pentru formațiunea limbei române nu putem admite spațiul pe care astăzi îl ocupă poporul român în nordul Dumării, pentru că perfecta unitate lingvistică exclude așa ceva. De altfel, nici alte considerațiuni, cum ar fi, bunăoară, cele toponimice, nu pledează pentru o atare părere. În toponimia maramureșeană găsim într'adevăr și numiri interesante¹, dar acestea nu pot fi relevate într'o asemenea discuție, întru cât ele privesc aspecte etno-lingvistice altele decât cele referitoare la o descendență romană în Maramureș. Urmărind, de exemplu, numirile localităților, ușor se poate constata originea nelatină a celor mai multe (cf. *Coștiui* <ung. k a s t e l y, *Rogna (Rona)* <sl. r o d n a, *Sighet* <ung. s z i g e t etc.); cele de origine latină (cf. *Biserica-albă*, *Cornești*, *Ghesăști (D'esăști* <d es), *Iapa*, *Strîmtura* etc.) sunt formațiuni românești; iar cele cu originea nesigură² sau necunoscută (cum ar fi *Borșa*) nu pot fi invocate.

În directă legătură cu toponimia trebuie relevată însăși numirea *Maramureș*, care, în documentele publicate de I. Mihályi, ne prezintă mai multe forme din punct de vedere fonetic. A o considera ca o formă compusă din numirile râurilor *Mara* și *Mureș*, nu vedem cum am putea înlătura dificultățile geografice ce s'ar opune: distanța dintre *Mureș* sau dintre izvoarele acestuia și dintre *Mara* e prea mare, pentru ca, la rigoare, să ne gândim că această porțiune va fi fost numită *Maramureș* — adică ținutul cuprins între *Mara* și *Mureș*. Pe lângă aceasta, am putea releva și faptul că, pentru o atare denumire, s'ar fi putut curge mai de grabă la una din celelalte două văi ale Maramureșului, sau chiar la râul *Tisa*. Totuși, deși greutatea sunt evidente, identitatea formei *Mara* cu *Mara*- din *M a r a m u r e ș* nu poate fi trecută cu vederea.

² Cf., de pildă, *Berșabă* sau *Bîrșabă*, *Codravă*, *K'icuju*, *Muș'gata* etc. (pag. 203 și urm.).

¹ Pentru *Ieud* circulă următoarea tradiție: strămoșii umblau, pentru așezarea satului, după un loc cu apă; unul dintre ei, rătăcind în păduri, a strigat: [aci] *șe uđ*! După o altă interpretare, umblând în păduri după o apă curgătoare, ar fi întrebat: «audz apă curgătoare?», la care unul ar fi răspuns: «*șeu aud*». Cf. și I. Mihályi, *l. c.*, 58. — Numirea *Șieu* e explicată în același sens: un altul răacit în pădure după apă ar fi strigat: «și eu [aud]». — În cadrul acestor etimologizări, de relevat că pătura intelectuală maramureșeană se complăce a deriva numirea *Săpînța* din lat. *s a p i e n t i a*. — Pentru *Șugătag*, probabil să avem a face cu *ung. s o v a g o + g e m*. T a g e, mai ales că *Sat-Șugătag* e considerat ca fiind locuit de oameni lucrători cu ziua, cari nu sunt «n'ern'eși».

Numele *Mara* face parte cu siguranță din toponimia veche, autohtonă a regiunii și el trebuie pus alături de *Tisa* și *Iza*. Într'un document din 1349 acest rîu apare cu denumirea de «fluvium *Maramorosiu*»¹; în caz că această formă e chiar denumirea rîului *Mara*, atunci nurele *Maramureș*² de astăzi ar fi însuși nurele rîului, iar cel al rîului *Mara* de astăzi, ar urma să-l considerăm ca o formă înjumătățită din prima. Oricum, originea formei *Maramureș* rămâne necunoscută; după cum, pe de altă parte, nu vedem ce îndrumare s'ar putea da numirii *Marmația* sub care acest ținut mai e cunoscut. Cât privește denumirea de *Marmadzău* (cf. *Glosarul*), ea trebuie considerată ca o falsă interpretare a celei de *Marmația* sau, poate, o corupere a acesteia din urmă — ceea ce ar găsi un punct de razim în dubletul *piață* și *pk'jadz*; mai probabil însă să avem a face cu aceeași proveniență ca și cea a adjectivului *marmaziu* pe care îl găsim bunăoară în versurile următoare din balada Novăceștilor:

— «Ei, Agniță, dumnia-ta,
Du-te-mi-ți la casa ta
Și le dă vin marmaziu
Cules toamna, mai târziu...»³

Dar, privitor la această nomenclatură topică, trebuie să remarcăm că ea, de fapt, nu constituie un argument hotărîtor în defavorul existenței unei romanități în Maramureș, întru cât — în afară de izolate și relativ foarte puține numiri — toponimie romană nu găsim nici chiar în leagănul geografic al închegării entității românești: din acest punct de vedere, Romanii, ca și descendenții lor, Românii, formează extrema opusă a caracteristicii pe care o ofer bunăoară Slavii⁴.

În cadrul acestor vederi nasc următoarele întrebări:

1. Ce populație va fi locuit în Maramureș înainte de așezarea Românilor aci?

2. De unde și când vor fi înfăptuit Maramureșenii de astăzi o atare migrațiune?

Ca răspuns la prima întrebare nu am putea contura nici măcar o probabilitate. Și totuși, o populațiune — fie oricât de redusă ca număr — care va fi transmis nomenclatura topică pre-română, a trebuit să existe. Ce va fi devenit apoi acea populațiune — care nu putea fi decât una autohtonă, în nici un caz slavă — și ce urme etno-lingvistice va fi lăsat ea în complexul vieții maramureșene de astăzi? — Iată câteva semne de întrebare cari, în stadiul cercetărilor multiple de astăzi, rămân nerezolvite.

¹ I. Mihályi, *l. c.*, 27, rândul al 8-lea.

² Ca o simplă curiozitate și în legătură cu etimologizările relevate mai sus, amintesc că intelectualii maramureșeni recurg pentru derivare și la următoarele cuvinte unguerești: *már ama rossz*, pe care le interpretează în sensul neproductivității pământului maramureșean.

³ Avram Corcea, *Balade populare, Caransebeș, 1893, 83.*

⁴ Asupra acestei importante probleme de toponimie pe care am tangențat-o și în *Grai și suflet*, I, 96 și II, 59 voi reveni altundeva cu precizări amănunțite.

Nici pentru a doua întrebare răspunsul nu poate fi mai fericit ca precizare. Ca o simplă viziune a mișcărilor etnice din trecutul îndepărtat produse de evenimente istorice adânc perturbătoare, ne-am putea reprezenta următoarele: începând cu sfârșitul secolului al 10-lea când constatăm înfiriparea acelor mișcări revoluționare din Tesalia și munții Pindului pentru *Vlahia-mare* și oprindu-ne la răscoalele Românilor din munții Haemului în contra Bizanțului, vedem că elementul românesc sud-dunărean e în plin antagonism etno-politico-administrativ cu autoritățile bizantine — ceea ce era firesc să producă o răscolire pronunțată în patriarhalismul păstoresc al vieții sale. Era iarăși firesc lucru ca acest antagonism războinic, care a adus încheierea imperiului româno-bulgar de sub dinastia Asăneștilor, să continue și după moartea împăratului român Ionițiu. În această nesigură și îngrijorătoare situație și întru cât în tot timpul duratei acestui imperiu Dunărea nu putea fi un hotar politic care să despartă un element etnic omogen trăind pe ambele țărmuri ale ei, nu vedem de ce nu ar fi avut loc migrațiuni românești din Balcani în Nordul dunărean și în lungul lanțului carpatin; căci numai în sensul acestui punct de vedere s'ar putea explica măcar în parte și răsturnarea etnografică a elementului românesc nord- și sud-dunărean: de unde până la sfârșitul secolului al 13-lea elementul românesc sud-danubian avea preponderență numerică — am putea zice chiar covârșitoare — față de cel din nordul Dunărei, astăzi constatăm tocmai contrariul. Dacă la această părere, pe care cel puțin logica faptelor istorice o consacră drept realitate, am adăuga și considerațiunea — pe care o socot definitiv câștigată — că în Maramureșenii de astăzi nu putem vedea descendenți direcți ai unei colonizări romane în acest ținut sau ai unei romanizări a lui, e natural ca elementul maramureșean să-l considerăm ca fiind stabilit aci ulterior secolului al 10-lea și că, după anumite probabilități, el va fi venit din sudul Dunării.

Naște acum întrebarea: ce dovezi am putea aduce întru susținerea acestui punct de vedere?

Înainte de toate trebuie să relev că aci nu pot atinge toate considerentele pe cari le comportă această problemă și cu atât mai puțin discuțiunile ce ar decurge din ele. Amintesc însă că, fără a intra în explicațiuni amănunțite, verosimilitatea celor pe cari le-am relevat în studiul *Din epoca de formațiune a limbei române*¹ îmi pare a fi cu mult mai convingătoare decât orice altă interpretare a lor într'un sens contrariu păreri exprimate. Acelor puncte am putea alătura asemănările sau întâlnirile dintre folklorul maramureșean și cel sud-dunărean (cf. pag. xxxviii etc.) ca și cele lingvistice (cf., bunăoară, § 83).

Evident că paralelismul lingvistic, mai ales cel privitor la fonetică, nu în totdeauna poate fi luat drept punct temeinic de plecare; și aceasta cu atât mai mult, cu cât, pe de o parte diferențieri fonetice în epoca migrațiunilor de pre cari e vorba nu existau², iar pe de altă parte, chiar

¹ În *Grai și suflet*, I, 224-234.

² Problema lui *c, g + e, i* din aromână nu poate fi ridicată aci.

dacă ar fi existat, în decursul secolelor ele ar fi putut ușor dispărea în sensul unei perfecte uniformizări. Totuși, ca simple apropieri nord- și sud-dunărene, relevez câteva puncte. Observ însă de la început că mai toate sunt cunoscute și altor regiuni dacoromâne, exceptând foarte puține cari par a fi mai caracteristice. Astfel avem: *armur*¹ (arom. *ar-mur*, *baer* (arom. *bair*), *canurđ* (arom. *canurđ*), *căcărădză* (arom. *căcărădză*), *cătușă* (arom. *cătușe*), *căfîn* (arom. *căfînă*), (*d' int' e*) *cîn' esc* (arom. *cărînte*²), *corbă* (arom. *corbu*, -ă), *dori* (arom. *dor*), *dzud* (arom. *ndzuare*), *floare* (*d' griu*) (arom. *fluriță*), *îngreca* (arom. *angricare*), *meriză* (arom. (*a*) *miridzu*), *mîndzară* (arom. *muldzară*), *more*³ (arom. *more*), *muscur* (arom. *mușcur* (*y*), *mușcătură* (arom. *mușcătură* sau *mîșcitură*), *scradă* (arom. *scradă* și *scradză* «iarbă subțire și lungăreață ce crește în tufe mici pe vârfuri de munți pietroși și pe care o pasc de obicei caprele), *spart* (arom. *aspartu* «omorit, tăiat, măcelărit etc.»), *Sîn-Medru* (arom. *Sîn-Medru*) etc.

Pe lângă acestea mai relevăm încă două forme, interesante și rare — amândouă extrase din culegerea pr. I. Bîrlea. Prima e curioasă cel puțin prin sensul pe care-l are: *ningă* «inga, uite, vezi: *ningă-lăi*, vezi-!»⁴. Ca formă, acest *ningă* îl putem apropia de prepozițiunea aromână *ningă* (sau *ningă*) însemnând «lângă» și rezultat prin asimilație din *lingă* < *ningă* (> *ningă*). — Al doilea cuvânt e un nume propriu: *Nacu*⁵. În contextul în care apare, la început m'am gândit dacă nu e o greșeală pentru *macu*. Pr. I. Bîrlea mă asigură că *Nacu* circulă «și azi în Berbești ca poreclă: Ștefan Moș a Nacului», iar în Giulești ca «supranume». Numele acesta e curent la Aromâni și e serbat în ziua de sf. Ioan, *Nacu* fiind de fapt un diminutiv aferezat al lui Ioan: *Ianacu* > *Nacu*; așa că, existența izolată a acestui nume în Maramureș e oarecum surprinzătoare.

În fine, am putea aminti aci și forma de subjonctiv prezent *s'h'ibă* a vb. *avea* care circulă în Bucovina⁶ și care este identică cu aceeași formă din aromână *s'h'ibă* (*el* sau *ei*) «să fie». Evident că astăzi ne lipsesc elementele absolut hotăritoare cari să consacre în mod indiscutabil proveniența românească sud-dunăreană a unor atari identități de forme, ca și a tuturor apropiierilor, asemănarilor sau identificărilor folklorice sau etno-lingvistice relevate până aci; dar de aci nu putem concluda cu siguranță că, în ceea ce privește existența și explicația unor forme ca subj. prez. *s'h'ibă* în Nordul dacoromân, ne-am putea opri la formula «împrejurări identice condiționează, spontan și independent, rezultate identice». În orice caz, în stadiul cercetărilor de astăzi, asemenea în-tâlniri devin cu drept cuvânt ispititoare cel puțin; și aceasta cu atât mai

¹ Pentru semnificații, cf. *Glosarul*.

² Forma *cărînte* cred că e rezultată prin disimilație din **cărînte* < **ca nentis*.

³ Acest *more* trebuie considerat ca fiind mai de grabă de proveniență sud-dunăreană decât rezultat dintr'un *măre*. E curent în centrul Ardealului (cf. A. Viciu, *Sititul*, în revista *Comoara satelor*, II (1924), n-rul 3, pag. 35-40).

⁴ *Balade, colinde și bocete din Maramureș*, 65.

⁵ *Cântece populare din Maramureș*, 333.

⁶ Relevată de Leca Morariu în *Jumimea literară*, XIII (1924), 68. Cf. și revista *Tudor Pamfile*, I (1923), 24.

mult cu cât lingvistica română n'ar putea dovedi extinderea etno-geografică a formațiunii entității românești în nordul Dunării până într'atâta, încât să cuprindă și Maramureșul și Moldova nordică. Și atunci, de vreme ce în Maramureșeni trebuie să vedem migrațiuni românești, și întru cât asemenea identități caracteristice nu ne întâmpină și în alte colțuri dacoromâne, deși și în ele am putea constata «împrejurări identice», cred că e logică și oarecum justificată viziunea etnolingvistică cum că, din diferite împrejurări istorico-geografice în directă legătură cu păstoritul, elementul românesc sud-dunărean va fi atins în migrațiunile sale aceste puncte nordice ale dacoromânei, stabilindu-se deci și în Maramureș.

Vre-o tradiție orală în sensul acestei concluziuni nu am auzit, după cum nici documentele istorice ale Ungariei nu ne duc spre ceva pozitiv. Totuși, ca o simplă curiozitate măcar, voi mai releva și următoarele puncte.

În seara de 25 decembrie 1924 m'am dus cu D. G. Dunca, institutor-director în Ieud, la *Dumn'itru Lucaçi a lu Istrati*, un bătrân de 76 ani, originar din țara Oașului. Intrăm în căsuța lui scundă, a cărei încăpere era luminată de o candelă atârnată de grindă. Fără vre-o introducere pregătitoare, ne pomениm treptat-treptat în plin domeniu folkloric. Cu priviri agere și scânteietoare, cu gesturi de o înviorare fizică și cu o vervă bărbătească, bătrânul Dumn'itru Lucaçi a lu Istrati se scoală de pe laiță și începe să declame, printre altele, și balada *Stroe Plopan*¹. Văzându-l bine predispus și foarte comunicativ, l-am întrebat dacă știe sau dacă a auzit ceva privitor la vechimea Maramureșenilor în țara lor. El mi-a răspuns: «Eu am audzît numa atîta că o samă d'e Rumîn'î i-o adus regele Ștefan-Vodă d'in Balcanî; c'apoi și famelia *Balc* d'ê-açi tăt d'in Balcanî o zin'it». Întrebându-l dacă acestea nu le știe din carte, mi-a răspuns: «Eu știu citi, fără astea nu d'in cart'e le știu, fără d'in bătrîn'î, că și eu am audzît așa d'e *Balcu* d'e la Ștefan Pleș a Leahului d'e 83 aî, care o murit în [18]80». Aceste afirmări le-a pus apoi în legătură cu Tătarii, spunând că «apoi pă regele l-o dus Tătarii așa numa să-l k'inzuja'».

Felul în care apare această laconică tradiție ne surprinde, mai ales că în ea ni se relevază și termenul geografic *Balcani*. Cam uimit de nedumerirea mea, bătrânul a căutat să mă asigure că nimic din toate acestea el nu știe din cărți și că Ștefan Pleș a Leahului nici nu știa carte. În cazul acesta, care ar putea fi geneza acestei tradiții? D. Dunca G. care e din Ieud și cam de aceeași etate cu Dumn'itru Lucaçi mi-a mărturisit că e pentru prima dată când aude așa ceva. Surprinzătoare e și apropierea pe care a făcut-o însuși bătrânul Dumn'itru între *Balc* și *Balcani*, afirmând că «apoi și *Balc* e tăt una cu *Balcani*», fără însă să știe ce anume sunt și unde sunt acești *Balcani*. Să fie oare vre-o legătură între acest *Balc(u)* și numele *Balcu* sau *Balca* ce apare și astăzi în onomastica românească sud-dunăreană, bunăoară la Meglenoromâni?

¹ O voi publica cu altă ocazie referitoare la Maramureș.

Indiferent de originea acestui nume (dacă are vre-o legătură cu *Balkan* sau cu *Blac* = *Blachus* = *Βλάχος* etc.), e și aceasta o apropiere sugestivă.

În sensul acestor vederi relevăm, ca ultim punct, legătura religioasă dintre biserica maramureșeană din secolul al 14-lea și patriarhatul constantinopolitan — legătură ce reiese din documentul al 62-lea datat din 1391 și publicat de I. Mihályi în *l. c.*, pag. 109.

Iată, prin urmare, atâtea puncte de contact între Țara Maramureșului și românismul sud-dunărean, toate ducându-ne la concluzia la care ne-am oprit mai sus.

T E X T E

Explicarea semnelor întrebuițate în transcrierea sunetelor:

\bar{a} = semivocala <i>a</i> .	h' = <i>h</i> alterat de <i>i</i> [<i>e</i>], <i>Ț</i> .
\bar{e} = semivocala <i>e</i> .	k' = <i>k</i> alterat de <i>i</i> [<i>e</i>], <i>ț</i> și pronunțat ca românescul sau italianul <i>che, chi</i> .
\bar{e} = <i>e</i> deschis.	l' = <i>l</i> alterat de <i>i</i> [<i>e</i>], <i>î</i> și pronunțat ca italianul <i>gl</i> .
\bar{i} = semivocala <i>i</i> .	m' = <i>m</i> ușor alterat sub influența lui <i>i</i> [<i>e</i>], <i>î</i> .
\bar{o} = semivocala <i>o</i> .	\tilde{n} = sunet nazal înlocuind pe <i>'n</i> [<i>în</i>].
\bar{o} = <i>o</i> deschis.	n' = <i>n</i> alterat de <i>i</i> [<i>e</i>], <i>î</i> și pronunțat ca <i>gn</i> francez sau <i>gn</i> italian.
\bar{o} = <i>o</i> nazalizat.	p' = <i>p</i> ușor alterat sub influența lui <i>i</i> [<i>e</i>], <i>î</i> .
\bar{u} = semivocala <i>u</i> .	r' = <i>r</i> ușor alterat de <i>i</i> [<i>e</i>], <i>î</i> .
\bar{u} = <i>u</i> nazalizat.	\bar{r} = <i>r</i> pronunțat mai vibrant, ca <i>rr</i> .
b' = <i>b</i> ușor alterat sub influența lui <i>i</i> [<i>e</i>], <i>î</i> .	γ = grecesc.
\bar{c} = <i>c</i> (românesc sau italian) dinaintea lui <i>e, i</i> .	t' = <i>t</i> palatalizat [<i>tj</i>].
d' = <i>d</i> patalizat [<i>dj</i>].	\bar{z} = românescul sau francezul <i>j</i> .
\bar{c} = <i>c</i> (românesc sau italian) dinaintea lui <i>e, i</i> .	
d' = <i>d</i> patalizat [<i>dj</i>].	
\bar{c} = <i>c</i> (românesc sau italian) dinaintea lui <i>e, i</i> și pronunțat ca românescul sau italianul <i>ghe, ghi</i> .	
G' = identic cu <i>G</i> [<i>ç</i>].	
γ, γ', Γ' = identic cu γ grecesc.	
\bar{g} = <i>g</i> (românesc sau italian) dinaintea lui <i>e, i</i> .	

Notă. Lipsind semnele speciale pentru a arăta nazalitatea vocalelor *o* și *u*, a trebuit să o redau prin semnele \bar{o} și \bar{u} . Pentru același motiv am notat majuscula lui \bar{c} prin G' .

D O I N E

I

Du-te, dor,
Pă cel izvor,
C'acolo-î mîndru Ion
Și-l trezește d'e pă somn,
5 Să nu dǎrmă, că nu-î domn;
Că și domn'îșor d'e-ar si,
De-a mn'eu doru s'a trezi;
Și d'e-ar si și domn'îșor,
Tăt s'ar trezi de-a mn'eu dor.
1920. Budești — Ană Tibil, 24.

II

10 Mîndruț, pă cînd eî zin'i
Pă mini nu m'eî găsi,
C'oî si mǎrtă și 'ngropată
La portiță 'n t'emeteu,
C'acolo-î mormîntu mn'eu:
15 Cu ruži albe-î îngrădit,
Cu k'idruț acoperit.
Mîndruluț, p'acolea-î treă',
Placă-ț și o ruži-ț ia.
Oameniî te-or d'i'ntreba
20 Ce ružiță-î aiasta.
— D'ajasta nu-î ružeá albă.
Fă'-î drăguța meă cea dragă.
1920. Budești — Aceeași.

III

Ot'ii, bade, fac mn'inune,
Că gîndești că-s două mure
25 Care-s maiî mîndre 'n pădure;

Care-s ȉapte la răȉoare,
N'aȉiunse d'e-o leȉac' di soare;
Care-s ȉapte la pămînt,
N'aȉiunse de-o leȉac' d'e vînt.
1920. Budești — Aceeași.

IV

30 Astă vară ȉe-o trecut
Dus-am dor d'e mîndra mult;
Și 'n asta vară ȉe zin'i
Duȉe-a și mîndra d'e min'i.
1920. Budești — Aceeași.

V

Care om l-am iubit eu
35 N'are rînd, niȉi Dumn'edzău
Să nu-l scoată 'n drumu mn'eu;
Tăt să-l văd și să mă vadă,
Batăr n'om si laolaltă.
1920. Budești — Aceeași.

VI

Supărat ca mine nu-î,
40 Fără puîu cuculuî
Cînd îl lasă mama lui
Mititel, fără de pene —
Ș'ar zbura și nu e vreme.
1920. Budești — Aceeași.

VII

Floriȉică floriȉeă,
45 D'i'nflorēa' pă sama meă.

Io de-oî trăi te-oî purta,
De-oî muri tu te-î usca.

1920. Budeşti — Aceeaşi.

VIII

Mîndruluţ di pă Mara,
Ce n'î-ai dat cu mâna ta
5 Di nu te mai poç uita?
Da mi-ai dat turtă cu mac
Şi m'ai nebunit d'e cap;
Da mi-ai dat turtă cu linte
Şi m'ai nebunit la minte.

1920. Budeşti — Aceeaşi.

IX

10 Mîndrior, sir de sansiu,
Vrut-aş si să nu te ştiu;
Că d'e cum te ştiu pă tine,
N'o rămas inimă 'n mine.

1920. Budeşti — Aceeaşi.

X

Num' o creangă o rămas,
15 Şi aţea di dor o ars.
La dor şi la supărare
Treabă om cu minte mare.

1920. Budeşti — Aceeaşi.

XI

Mîndruluţ cu cuşmă neagră,
Du-mă 'n lume d'e ţi-s dragă,
20 D'e ţi-s urită mă lasă.
Di ţ'o părça cu ruşine,
Fă-mă briu pă lingă tine;
De ţ'a părça briu greu,
Fă-mă-o lumn'ină d'e său
25 Şi mă pun'e 'n ţepu tău,
Că ţ'a trea' d'e doru meu.

1920. Budeşti — Aceeaşi.

XII

Dzis-am, mamă, cătă t'in'e
Să ţi dzile pântru mn'ine,

Să mă dai în sat cu t'in'e.
30 Tu, mămucă, ţ'ai ţinut
Vin'ereşă şi mn'ercureşă
Să mă poţ înstreina.
Rău, mămucă, t'e-ai t'emut
C'oî mere după 'mprumut.

1920. Budeşti — Ana Costăn'ine, 37,
(de fel din Besereca-Albă).

XIII

35 Frundză verd'e subţireşă,
Strîcată-î in'ima meşă;
Strîcată-î, strîcată-î tare,
Nu-î doctor să o tomn'ia'-re;
N'icî doctor, n'icî împărat,
40 Fără cin'e o strîcat.

1920. Budeşti — Aceeaşi.

XIV

Frundză verd'e d'e st'ezăr,
N'am credzut la om cu amar;
De-ară mai h'i, frundză verdi,
La om cu amar aş credi.

1920. Budeşti — Aceeaşi.

XV

45 Cit'e flori-s pă pămînt,
Tăte zin la giurămînt;
Numai floareşă soarelui
Şad'e 'n pçarta rajului
Şi giudecă florile,
50 Ca soacra nurorile.
D'e î-ai duce cită zestre,
Tăt t'e façe d'e poveste;
Şi d'e î-ai duce cit bine,
Tăt t'e-ar façe d'e ruşine;
55 D'e î-ai duce cu patru boi,
Tăt ţ'ar da drumu napoi;
D'e î-ai duce cu caru,
Tăt ţ'ar arăta drumu.

1920. Breb — Anuţa Bota, 26

XVI

Spun'e, mîndruţ, mîn'i-ta
60 Să pue ruţi în fereşti

Pă ținuda că-m trebuiești;
 A ta zită d'e harbuz
 Să sue pă gard în sus.
 Când șoarele încâlzea'
 5 Să uscă și să topk'ea'.
 A mea zită-î grîu ales,
 A ta zită-î d'e ovăz
 Mest'ecatâ clocot'is: —
 Tată-tău nu-î d'e p'aiçi,
 10 Tată-tău d'e pîn Ard'eał,
 Mă-ta-î copk'ilă d'e fet'e.

1920. Breb — Aceeași.

XVII

Spun'e, mîndro, mîn'i-ta
 Să-ș îngrăd'e grăd'ina
 Tăt cu lin
 15 Și cu pelin,
 Ca noi să nu n'e tîln'im,
 Fără lun'ja mergîn la tîrg,
 Marț în boldurî tîrguind,
 Mn'ercurî înapoi zin'ind,
 20 Zoi sara în șezătore,
 Vin'erça mergîn la mgară,
 Simbăta numai odată,
 Dumin'ica ziua toată.

1920. Breb — Aceeași.

XVIII

La mn'izlocu codrului,
 25 Und'e stau porțile 'nk'ise,
 Fet'ele pă tablă scrise,
 Prind'e doru-a mă 'ntreba:
 — «Doară cat pă čin'eva».
 — «Cat pă cel cu pană verd'e,
 30 Sus i, Dumn'edzău nu-l răbd'e;
 Cat pă cel cu pan' albastră,
 Sus îi, Dumn'edzău să-l bată,
 Că m'o 'nvățat sărutată
 Și m'o lăsat supărată;
 35 Și m'o 'nvățat a ici,
 Și m'o lăsat a dori».

1920. Breb — Aceeași.

XIX

Am' mămuca d'e 'ntreba
 Und'e n'î-ai țipat ținupa,
 D'e nu mn'i-î dragă lumea?
 40 N'î-o-ai țipat pă bosîioc,
 Numai eu să n'am năroc;
 Nî-o-ai țipat pă măiran,
 Eu să n'am năroc șohan.

1920. Breb — Irina Dunca, 9.

XX

Cîtu Sibciu-î d'e mare,
 45 Numai doauă drumurî are,
 Doauă drumurî ș'o cărare,
 Ș'o cărare cu năstîmb,
 Mărg fecîoriî tăt în rînd,
 Maițele napoi plîngînd.
 50 «Meret, voi maițe, napoi,
 Nu știț und'e merem noi,
 Că noi merem la război;
 La război cu Ungurî
 Să dezrobçim Romîniî,
 55 Pă sunetul trîmbçitelor,
 Pă scurtareța ȳ'etîlor;
 Pă sunetul dobelor,
 Pă scurtareța zilelor».

1920. Breb — Aceeași.

XXI

Cui cîntă cucu sara
 60 Supărată-î tătă vara,
 Că și mn'ie mn'î-o cîntat,
 Tătă vara supărat'.
 Cui cîntă d'imineța,
 Cu voe tătă vara.
 65 La tăt țe-o cîntat cucu,
 Numai mn'ie granguru,
 Să mă duc să-m lăs satu.

1920. Breb — Pop Dok'ie, 13.

XXII

Ai sărăciî fecîoriî,
 Mărg în ȝios ca și noriî
 70 Blăstămîndu-ș părinți.

Da părinți nu-s d'e zină
 Că mărg în țară străină.
 Aș săracu ș'a mn'eu frat'e,
 D'i trei aș și giumătat'e
 5 N'o țipat pușca d'in spat'e.
 Nu o țipă niči amu,
 Că e 'n țară la Rusu.

1920. Breb — Aceeași.

XXIII

Păduriče, deasă ești,
 Frăt'iluc, d'epart'e ești!
 10 Pădure, cum t'ę-aș tăia,
 Frăt'iluc, cum t'ę-aș vedea;
 Pădure, cum t'ę-aș aprind'e,
 Frăt'iluc, cum t'ę-aș cuprind'e.

1920. Breb — Aceeași.

XXIV

Păsăruică cu doi pui,
 15 Du-t'e 'n țara Rusului
 Și-ș spun'e frăt'icului
 Că nu poč d'e doru lui.
 Să știu, frăt'iuc, c'ai zin'i,
 Drumuțu ți l-aș k'etri,
 20 K'etričele
 Mănițele
 Și cu flori d'e ružn'ičele:
 Pă und'e cum aș păși
 Tăt'e huc ar d'i'nflori.

1920. Breb — Aceeași.

XXV

25 — «Dunăriče, apă lată,
 Če zii așa tilburat'?»
 — «Cum făcu nu mn'i-oj zin'i?
 La capātu văii mele
 Să bat două taburi grele
 30 D'e răgut'e t'in'erele.
 Care cu care să 'nving,
 Tăt în Dunăre să 'mping.
 Fečiorașii d'e Rumîn
 Să împ'ing d'e nu rămîn».

1920. Breb — Aceeași.

XXVI

35 Fost-am păcurar la oj
 Ș'am durn'it pă moșunoj
 Și m'o ploat mult'e ploj.
 Fost-am păcurar la stină
 Ș'am durn'it pă rădăcină,
 40 Nu pă perină d'e lină.

1920. Breb — Aceeași.

XXVII

Cintă mn'erla în păduri,
 Robu-ș Lucač la Unguri
 Păntu sfinta libertat'e
 D'i care noj n'avem part'e.
 45 Nu siș, mn'erlă, supărată,
 Nu-ș robie ne'nčetată:
 Vin'ę-a cînčea primăvară,
 Si-vă Lucač liber iară.
 În zadar, mn'erlă, suspin'ș,
 50 Du-t'e pînă 'n Sečed'in,
 Du-t'e și t'e pun'e 'ndată
 La feręasta incuiată;
 Spun'e multă 'nk'inăčjun'e
 D'e la 'ntreaga nașun'e;
 55 Spun'e multă voe bună,
 Că ș-am implet'it cunună,
 Cunună cu triș colorj
 D'in mai mindre dalbe flori.
 Că el b'ine s'o purtat,
 60 Ca Romîn ad'evărat;
 O făcut mult'e și bun'e
 Păntu neam și nașun'e;
 O făcut sfinta dreptat'e
 Și 'ntre neamuri libertat'e,
 65 Dumn'edzău să-ș facă part'e,
 La mult aș cu sănătat'e.

1920. Breb — Ilęana Pop, 20.

XXVIII

Frundză verd'e 'n trei tăjet'e,
 Pă la orașe și sat'e
 Eș văd oamin'ș cu prost'ie,
 70 Daș ban'ș pă făloșie;
 Mai cu samă čeș d'in sat'e
 Pșartă hain'e cumpărat'e;

- Mujerile rău să 'nșală
 Că-ș dau ban'ii lor pă fală;
 Fet'ele, nevest'ele
 Care sînt mai t'inere
- ⁵ Îș silesc părinți lor
 D'e să bagă k'iar datorî;
 Îș iaș zolzurî și mătasă
 Ca să sie mai frumoasă.
 Ele nu știu că mătasa
- ¹⁰ Le vind'e boi și casa,
 Și rămîn pă cîmpu gol,
 Numa cu prostia lor,
 Pentrucă nu prețuesc
 Portu nostru romînesc;
- ¹⁵ Portu nostru d'e d'emult
 Će-î pă războaje țasut;
 Pînza Će 'n război să țese,
 Da nu zolzurî și mătasă.
 Frundză verd'e d'e gutin'ie,
- ²⁰ Ascultaș, fet'e romîn'e,
 Purtaș portu strămoșesc,
 Mîndru un port romînesc.

1920. Breb — Aceeași.

XXIX

- Păsărică cu doi puî,
 Du-t'e 'n țara Muscului
- ²⁵ Și spun'e mîndruțului
 Că nu pot d'e doru lui.
1920. Crăcești — G'izuca Rednic, 5.

XXX

- Streină streinătat'e,
 Nu mă 'nstreina d'epart'e,
 Că n'am părint' să mă cpat'e;
- ³⁰ Mamă am și nu mă cată,
 Tata-î supt țirna uscată.
 Frundză verd'e, păr cu pere,
 Ale mele surorele
 Nu știu drumurile mele.
- ³⁵ Numaî eu und'e mă duc
 Tătu-î rînd d'e tufe mn'icî
 Și mormn'inte d'e voîn'icî;
 Tăte rînd d'e tufe mari
 Și mormn'inte d'e husari.

- ⁴⁰ Niĉi nu vedz st'icuş d'e griu,
 Numaî sînge pînă 'n brîu;
 Sînge d'e-a Muscanului
 Pînă 'n çama calului;
 Tăt sînge d'e-a Muscului
- ⁴⁵ Pînă 'n çama Murgului.
 Niĉi-î lumn'ină d'e çeară,
 Niĉi omuş d'int'a meă țară;
 Niĉe fet'e să mă cînt'e,
 Niĉi feĉiori să mă comînd'e.
- ⁵⁰ În loc să cînt'e popa,
 Dau Muscan'ii cu pușca;
 În loc d'e tras clopot'ele,
 Trag Muscan'ii cu tunurile
 D'e răsună d'çalurile.

1920. Crăcești — Ișana Bohtoș, 17.

XXXI

- ⁵⁵ Aș săraĉii feĉioriî,
 Cum să duc ca și norii.
 Cînd să duc, să duc cu flori
 Și napoi zin cu durori;
 Cînd să duc mărg înfloriț
- ⁶⁰ Și napoi zin tăț răniț
 Și d'e tunuri îngroziț,
 D'e cotare la părint'.
 Cînd să duc mărg instruț
 Și napoi zin împușcat
- ⁶⁵ Și d'e tunuri înfricaș,
 Și la părint' d'e cotaș.

1920. Crăcești — Aceeași.

XXXII

- Bată-vă bĉjata, răgut'e,
 Tăt d'in pușcă-s împușcat'e,
 Pîngă drumuri aruncat'e.
- ⁷⁰ N'ime 'n lume nu-î pînd'est'e,
 Numa-un corb îi străzueșt'e:
 — «Mori, cătană, ori t'e 'ntramă,
 Că d'e cînd îț dzac la cap
 Supăratu-s și beteaș;
- ⁷⁵ D'e cînd lingă t'ine șăd
 Și d'e pen'e năpîrlesc
 D'in t'ine nu mă hrăn'esc».
 — «Du-t'e, corbuș, la focu,

- Nu m'amări cu-amaru;
 Este-o dzi sintă 'nt'ō an,
 O k'eamă Sintă-Mărija,
 Mărg qamen'î la mănăst'ire,
 5 Să nu mor pă țări străin'e
 Und'e nu cunosc pă n'ime,
 Fără frundza și iarba
 Care-î pă tătă lumęa;
 Fără frundza d'e trifoi
 10 D'e care-î și pă la noi.

1920. Crăcești — Aceeași.

XXXIII

- Pă virvuțu Măguri
 Creșt'e iarba dragostii.
 Da čine focu a cosî?
 Mîndruțu dac' a zin'i.
 15 Čine focu a grebla?
 Mîndruțu dac' ar 'nturna.

1920. Crăcești — Marie Horvat, 36.
 (de loc din Sîrçi)

XXXIV

- Frundză verd'e, lemn d'e brad,
 Doamne, rău m'am măritat!
 Am bărbat n'esusflet'it,
 20 Doamne, rău m'ai ped'epsî!
 Am o șocră ca ș'un drac,
 Ničî un lucru nu-î pă plac.
 Es afară,
 Ca ș'o pară;
 25 Zin în casă,
 Ca ș'o ȝoasă.
 Să pun'e pă vatră lată
 Și mă fače că nu-s loatră.
 Da, eu mă scol d'e d'imineăță
 30 Și mă duc dzua la ȝoasă.
 Săcerai cit săcerai,
 Mă puneai în loc să stai;
 Mă uitaî în sus, în ȝios,
 Vădzuî șoare răsărind,
 35 Șoare cu prîndzurî ziind;
 Mă uitaî și după mn'ine:
 Num' a meș șocră nu zin'e,
 Gînd'ești că n'are la čine.

- Da, zin'e-o mîndră turtureș,
 40 Să pun'e pă brazda meș:
 — «H'eî tu, mîndro turtureș,
 D'e ești tu d'in țara meș,
 Eu țăș scrie-o cărt'iceș
 Să o dai la mama meș,
 45 Ca halubele d'in fet'ie
 Să le 'ncarče pă trei cară,
 Să le scoțată 'n trei hotarăș,
 Să le dee foc și parăș
 Să se pomen'ească 'n Țară;
 50 Să se 'nvețe maičele
 Cum să dau fătuțale.
 Că, čite flori-s pă pămînt
 Tăte stau la ȝiurămînt,
 Numa floareș șoarelui
 55 Șad'e 'n ȝorta rașului
 Și ȝiudecă florile,
 Ca șocră nurorile.
 Șocră, șocră,
 ȝoamă acră,
 60 Batir cit t'e-oî mai căta,
 ȝoamă dulce nu t'e-î fa';
 Batir cit t'e-oî răstăzi,
 ȝoamă dulce 'n večî n'eî h'i».

1920. Crăcești — Aceeași.

XXXV

- Pă costiță la Brașău
 65 Ard două lumn'ini d'e său;
 N'ime 'n lume nu le stînge,
 Fă' in'ima meș cin plînge.
 Plîng sara, plîng d'imineăță
 Pînă văd că-mî pk'ere fața.
 70 Sîbeju-î un oraș mare,
 Numa două cărări are,
 Două drumuri ș'o cărare,
 Și-î pod'ită cu badoc,
 Mărg fečiorî 'n ȝios la foc;
 75 Și-î pod'ită cu argînt,
 Mărg fečiorî tăț în rînd,
 Maiče după ei plîngînd.
 — «Întoarc'eț, maiče, napoi,
 Nu știț und'e merem noi.
 80 Noi merem cu dușmanii,
 Vai d'e capu nost a si».

Da sărgentu d'in companii
 Tăte nopțile nu doarme,
 Fără scrie p'o hirtie
 C'o murit fețișori o mn'ie:
 5 — Las' să moară că nu-mi pasă,
 Că mai zin răguș d'ę-acasă.
 1920. G'esășți — Pălăguța Tupk'iță, 27.

XXXVI

În munții Carpaților,
 În desitu bradzilor,
 Mor părinți prunçilor
 10 Și frați surorilor
 D'e gļoanțale Muscului —
 Ardă-i focu țara lui.
 Că, pămînt, d'e cîn ești zid'it
 Atîtea n'ai suferit:
 15 D'e sînge-ai fo' n'vluit,
 D'e tunuri ai fo' clăt'it;
 Și d'e sînge-ai fo' n'k'egat,
 Și d'e tunuri răsturnat,
 Și tăt nu t'e-ai răsturnat.
 20 C'amu că t'e sături cu sînge
 Că t'e plîng și prunçii mn'icî
 După draği lor părint;
 T'e plîng drağile surori
 Tăt dup' a lor frățiori.

1920. G'esășți — Aceeași.

XXXVII

25 Mîndruluț, d'e m'ei lăsa,
 Saie-mi ot'iî d'e-oî zçera;
 N'ice nu t'e-oî blăstăma,
 Fără să 'ncungiuři lumea
 Nõauă ai
 30 Cu nõauă cai,
 Șohăn'it năroc să n'ai.
 Cu fămeja çea d'intiie
 Să faci datorii o mn'ie;
 Cu çea d'ę-a doua qară
 35 Să o iei ca sfîntu șoare
 Și bolnavă d'e pk'icîșare;
 Și cu çea d'ę-a treia qară
 Să o iei ca sfînta lună
 Și bolnavă d'e o mină.

40 Tăt să ai șept'e feçiori,
 A optăle-o coconiță
 Să-ț ppart'e-apă în t'emn'iță,
 Tăt apă d'e pă Iza,
 Pună Iza çę-a săca
 45 Și pk'ietrile s'or muli,
 D'e t'in'e nimm'ic n'a si.
 Tăt cu canta țigănească
 Lumęa să t'e mn'iluească;
 Că și eu t'ę-oî mn'ilui
 50 Cu çe nu mn'i-a trăbui:
 C'o coziță d'e mălai
 Făcută d'e nõauă ai;
 Ș'aceșă nu țî oî da
 Pună nu t'ę-oî întreba
 55 Fostu-ț'am dragă ori ba.
 Că furn'ica-i încă-i furn'ică
 Și umblă pă su' pămînt,
 Și să țin'e d'e cuvînt;
 Da tu ești un botădzat
 60 Și d'e cuvînt t'ę-ai lăsat,
 Și nu ț'ai țînut vorba —
 Vai, bată-t'e Precista.
 Mîndruluț, la casa vøastă
 Să sie nuntă d'e grøază,
 65 Casa vøastă să s'apriנדă,
 Tătă lumęa să să stringă;
 Să să stringă s'o potqală,
 D'in cuțit să să omqară.
 H'ei tu, mîndruluțule,
 70 D'ę-ar da, mîndruț, Dum'n'edzău
 Mă-ta d'e friguri să moară
 Și tatî-tău, d'e vārsat,
 Să nu t'e vadă 'nsurat,
 Soru-ta pă pat să dzacă,
 75 Sîngele d'in ęa să margă;
 Numa să margă pāriu,
 Stee cîn l-oî opri eu;
 Numai să-i margă vālçea,
 Să nu-mi pparte griza meș.
 80 Că, focu bată, mult mn'i-i bine,
 C'amu nu gînd'esc d'e n'ime,
 C'am gîndit bugăt d'e mîndru —
 Bată-l çerju și pāmîntu;
 C'am gîndit bugăt d'e badęa—
 85 Bată-l çerju și dreptat'ęa,

H'eî tu, mîndruluţule,
 Noi dacă ne-om d'espărţi,
 Lasă, mîndruţ, dor Ț'a si,
 N'am pă cîne-ț poronci,
 5 Fă' pă s't'ele
 Dor și žele,
 Fă' pă lună
 Voe bună.
 Luna mere căt'ilin,
 10 Nu ști că noi n'e dorim.
 Și s't'elele-s mănunțele,
 Nu Ț'or spune că mn'i-i žele
 După dragost'ile mele.

1920. G'esășți — Aceeași.

XXXVIII

Și doruțu, mare cîne,
 15 Păstă mult'e dealuri zin'e;
 Nu cată dealu d'e mare,
 D'e zin'e fără cărare.
 Mult mă uît din deal în șes,
 Numai văd c'a mîndrii mărs
 20 Să o Țuță d'in călcîie,
 Ca condeju pă hirt'ie;
 Să o Țuță d'in pk'icîioare,
 Ca condeju pă scrisoare.
 Mărs-o mîndruțu d'epart'e
 25 Cu un car cu patru roat'e.
 Spargă-i-să doauă roat'e,
 Să-ș facă d'in car t'eleagă
 Ca să zie mai d'e grabă.
 Mărg pă drum și mă gînd'esc
 30 Țe-aș face să-l otrăzesc,
 Că, uritu mn'i-i focu-l bată,
 Nu mn'i-o fost drag n'icîio dată;
 Uritu mn'i-i, focu-l sie,
 Nu mn'i-o fost n'ice d'intîie,
 35 Cînd am mărs la cunun'ie
 Și cîn m'am căsătorit —
 Numa mama m'o silit.

1920. G'esășți — Aceeași.

XXXIX

H'eî tu, inimă cu-amar,
 Nu plînge-atîta 'n zădar;

40 D'e t'e lasă mai la modru,
 Că-i tră' ca frundza 'n codru;
 D'e t'e lasă mai la rînd,
 Că-i trăi ca frundza 'n vînt.

1920. G'esășți — Pălăguța Pop, 25.

XL

Codru d'ipče gălben'est'e,
 45 Omu d'ipče bătrîn'est'e,
 N'ime 'n lume nu gîcește.
 Frundza gălbin'e' d'e vînt,
 Omu bătrîn'e' d'e gînd;
 Frundza gălbin'e' 'n vînturi,
 50 Omu bătrîn'e' 'n gînduri.
 Mult gînd'esc d'e čela om
 Care n'are scîrbă 'n casă,
 D'ipče bătrîn'e' la față.
 Io scîrbă 'n casă să n'am
 55 N'aș mai bătrîn'i șohan.
 Scîrba 'n casă mă păzeșt'e,
 Zelea nu mă 'ngăduest'e.
 Nu sie n'ime cu dor,
 C'amu io d'e tātu mor;
 60 Nu sie n'ime scîrčit,
 Că io-s gata d'e murit.

1920. G'esășți — Aceeași.

XLI

— «Haî, mîndruț, la noi d'e mas,
 Numa sîngură-am rămas,
 Că bărbatu mn'i s'o dus
 65 În lăzuțu čel d'in sus,
 În lăzuțu čel bătrîn
 A cosî ș'a face fin».
 — «Stăi, mîndro, că 'n loc să-ț
 [spui
 Clopu und'e să mn'i-l puî?»
 70 — «La ferăstă este-un cui».
 — «D'apoî cum să suî în pat?»
 — «Pă un scăun'eș d'e brad».
 — «D'apoî cum să t'e sărut?»
 — «Du-t'e 'n sărăčie, mut!»
 75 Nu ibçi nevestele,
 Că nu știî dragostele».

1920. G'esășți — Aceeași.

XLII

- Cum dai, lele, lapt'ele? .
 — Trei pefile, domnule.
 — Lasă, lele, și mai ȝios.
 — Nu-l poçi lăsa, că-î can gros.
 5 — Lasă, lele, p'o ȝoșiță.
 — Nu poçi, că-î d'e bçivoliță.

1920. G'esăști — Aceeași.

XLIII

- Dorule, poamă amară,
 Eși d'e la in'im' afară,
 C'amu simt treidzăçi d'i ai
 10 D'e cîn la in'imă-mi stai.
 N'icî t'e uști, n'icî putredești,
 Fă' pă mine mă căzn'ești.
 Tătă lumea traĝe 'n rău,
 Nu tra' n'ime cum trag eu;
 15 Tătă lumea traĝe 'n rele,
 Nu tra' n'ime ca ȝo fi ele: —
 D'int'a mn'eu bine și stat,
 Supărareă mn'i-î fârtat,
 Voja rea mn'i-î soră dulce,
 20 D'i la min'e nu să duce,
 Că s'o pus găzdoaje 'n casă
 Și pă min'e nu mă lasă.

1920. G'esăști — Pălăguța Got, 50.

XLIV

- O, săracu pribagu,
 Cînd aud'ę-o frundzuleă:
 25 — «Iată, oi, mortica meă!»
 Cînd aud'ę-o frundzulică:
 — «Iată, oi, ș'a meă mort'ică!»

1920. G'esăști — Aceeași.

XLV

- Pă pod la Italia
 Trec feçiorii Dunărea
 30 Cu sabçiiile 'ncordat'e,
 Cu struțurile plecat'e,
 La bătae, nu d'epart'e.
 — «Staț, feçiorii, să ne 'ntrebăm

- Care d'in čine sînt'em,
 35 Că eu-s feçioru Banului
 D'in țara Banatului;
 Eu-s feçioru Todorită
 D'in margini d'e Dunăriță».
 Numai ei să 'ntreabă, ei,
 40 Află-să frățioarei.
 Numa unu-o rupt ș'o dzis:
 — «H'ei tu, mămulica meă,
 Cînd îi nașt'e v'un feçior
 Pun'e capu supt pk'icior,
 45 Să nu-î duçi atita dor;
 Să nu bată țările,
 Ca lupk'ii pădurile,
 În tăte orașele.
 Sie cătă če porlog,
 50 Tăt imi cată să mă rog;
 Sie la če porlog rău,
 Tăte dzic: frat'ele mn'eu,
 Pîn' oi mere 'n satu mn'eu
 Ș'oi h'i popă și bçirău.
 55 Cînd oi si 'n sătuțu mn'eu,
 Si-oi popă și bçirău,
 Fače-oi čę-a vręa Dumn'edzău.
 Morti tăi, țară străină,
 Mn'i-ai făcut fața bătrină
 60 Și capu, caier d'e lînă».

1920. G'esăști — Părasca Covač, 70.

XLVI

- D'i-asară d'in scăpătat
 Slăbă cart'ę-am căpătat
 Tăt d'in țara Muscului,
 Că ș'a mn'eu drăguț ori nu-î.
 65 D'ę-ar bat'e Neamtu doba,
 Muscule, pă cur t'ę-a da,
 Pă četateă Muscului,
 Dacă pače 'n țară nu-î.

1920. Harničești — Măria Bozai, 19.

XLVII

- Pă la noi pă su' păret'e
 70 Să mustradză două fet'e.
 Una-î hîdă și găzdacă,
 Una-î mîndră și săracă.

Çea găzdacă-aşa giçea:

— «Pe min'e, badea, mă ia;

Îmî dă tata patru boi

Ş'o turmă mare d'e oi;

⁵ Şi măi cuta 'mî dă o vacă

Ş'o holdă n'esăcerată».

— «Holda ți-o umplea-o macu,

Tu, hîdă, t'ę-a duce dracu».

Çea săracă-aşa giçea:

¹⁰ — «Pă min'e, badea, mă ia.

Nu-mî dă badea ok'ii mn'ei

Păntu patru boi d'ę-a tăi;

Nu-mî dă badea gurița

Păntu tătă turma ta».

1920. Hărničești — Aceeași.

XLVIII

¹⁵ Pasăr'e d'in Buda-Peșt'e,
Adă-mî d'e la mîndru-o vest'e,

Să văd mortu-î, o trăeșt'e.

D'e trăia', l-oî agod'i;

D'ę-o murit, l-oî prohod'i.

²⁰ D'e trăia', să-l agod'esc;

D'ę-o murit, să-l prohod'esc.

1920. Hărničești — Aceeași.

XLIX

D'in Cluž d'in batalion

Poronçitu-mn'î-o Ion

Să-î fac struțurî d'in țitron.

²⁵ Înapoi am poronçit

Că țitronu s'o scumk'it,

Tăt siruțu-un zlot d'ę-argînt.

— «H'ei, tu, mîndrulica meă,

Las' să sie și cu doi,

³⁰ Iară ți î-oî da napoi

D'e c'oî mere 'n sat la noi».

— «H'ei, tu, mîndruluțule,

Eu ț'oî fa' d'in măieran,

Că nu să scumk'e' șohan».

1920. Hărničești — Aceeași.

L

³⁵ Săracile dorurile

Çiripk'esc ca pasările

În tâte prilazurile.

Ş'a mn'eu dor iş çiripk'ia'

Înt'un vîrviț d'e nuia.

1920. Şugătag-Sat — Măria Vișoan, 12.

LI

⁴⁰ — «Cucule, d'ipçe nu cînt'?

Ori n'ai frundză să mănîncî?»

— «Frundză am bugăt d'e lat,

Da-mî trăesc tăt supărat.

Supărat ca min'e nu-î,

⁴⁵ Fără puju cucului,

Cîn îl lasă mama lui

Mit'it'el și fără pen'e,

Ş'ar zbura și nu e vreme».

1920. Şugătag-Sat — Aceeași.

LII

— De-aiçea pină 'n Brașeu

⁵⁰ Nu-î feçior strein ca eu,

Fără mn'erla d'in pădure.

Da și mn'erla-î curvă mare,

Cu cucu-î vară-primare

Și cu sturdzu soră dulçe.

⁵⁵ Sturdzu-î dusu-î pă vâlcele

Tăt să-î coț'e lecurule.

Numa eu, mîndrucă, dzău,

Poçî muri, mîndră, betęag,

Că n'am çine mî-aduce leac.

⁶⁰ — H'ei, tu mîndruluțu mn'eu,

Spune-mî çe-î lecuțu tău?

— Leacu mn'eu, mîndră-î, așî:

Pun'e mîna pă cançeu

Și t'e du la fogădău

⁶⁵ Și-mî adă lecuțu mn'eu.

1923. Şugătag-Sat — Todor Tincu, 93.

LIII

F'ine vremea să mă duc

La tîrguț, la Cîmpu-Lung,

Să-mî cumpăr un cal poromb,

Să-mî întorc sărileş-acasă,

⁷⁰ La mîndruca d'e n'evastă.

Ēa de-î hîdă, de-î frumşasă,

Să-î puî taleru pă masă.

- Călugării nu mă lasă
 Să-î pui taleru pă masă,
 Ci mă bagă 'n cântălărie
 Și-mi dau pană și hîrtie.
 5 Înceată-mi, Dqamne, gîndurile,
 Să-mi pot scrie rîndurile.
 Mă uitaî la Sfîntu-Soare,
 Mă uitaî și păst'e Tisă,
 Văzuî pă mîndra prinsă,
 10 Mîndra prinsă și descînsă,
 Cu murguțu ei d'e frîu,
 Pîn iberbuță pînă 'n briu.
 Murgu paște și rink'ează,
 Mîndra dqarme și y'isează.
 15 Ea mn'i-ș rupsă și mn'i-ș dzîsă:
 — H'eî, tu mîndruluțu mn'eî,
 Dă-astă noapte mn'i-am somnat,
 Greu y'isuc că mn'i-am y'isat:
 Că pușcuța ta țeă nouă
 20 Era ruptă drept în două;
 Pana ta țeă zugrăy'ită
 Era tătă ruğin'ită.
 — Nu minți, curvă d'e cîn'e,
 Că nu mn'i-e ruptă pușcuța,
 25 Da mn'i-o ruğin'it pana,
 Da t'e t'emî că t'e-oî lăsa;
 De țe t'e t'emî ni-î scăpa.
 Eî atita nărăy'esc,
 Pînă murgu potcoy'esc,
 30 Și-mi pui un picior în scară
 Și mn'i-oî trece 'n altă țară.
 Mîna drăptă oî înt'ind'e,
 Triî și patru oî cuprind'e,
 Mai mîndre și mai frumoasă,
 35 Nu ca t'in'ę-o ruğin'osă.

1923. Șugătag-Sat — Același.

LIV

- Pă sub nori mere luna,
 Mult'e stele-s cu dînsa;
 Niçi una nu-î lumn'in'osă
 Ca mîndra care-î frumoasă;
 40 Ca mîndruca cu păr creț —
 T'e topk'ești und'e o vedz.
 K'eptu ei țel d'e mărgele
 Gînd'ești că-î fagur d'e mn'iere;

- Dragoste-î d'e coconiță,
 45 Ca mn'iereța d'in stupk'iniță;
 Dragoste-î d'e fată mare,
 Ca scrumu d'e pă căldare;
 Dragoste-î d'e om bărbos,
 Ca pețea d'e țap rișos.

1920. Gîjulești — Ioana Pop, 30.

LV

- 50 Cîntă cucu 'n vîrv d'e munt'e,
 N'ime 'n lume nu-l'aud'e,
 Fără om mîncat d'e mult'e.
 — Taçi, cucule, nu cînta,
 Giçi amară mn'i-î lumea.
 55 Pînă țe-am fo' la părinț
 N'am dzis, cuțe, să nu cînt;
 D'e cîn m'am înstreinat
 Nu mn'i-î, cuc, d'ę-a tău cîntat.

1920. Gîjulești — Același.

LVI

- Çeru-mă la mama doi,
 60 Unu mn'ercuri, unu giõi:
 Unu-î tînăr și feçior,
 Unu-î bătrîn rămăsoi.
 Morți, puîluc d'e cuc,
 După care să mă duc?
 65 După țel tînăr m'aș duce,
 Mere 'n cîmp șuerînd,
 Zin'ę-acasă tîrdzînd
 Și mn'i s'aruncă pă pat:
 Eî lu 'mbçiî cu d'e mîncat,
 70 Și el țere sărutat.
 După țel rămas m'aș duce,
 Mere în cîmp tăt gemînd,
 Zin'ę-acasă tăt plîngînd,
 Și mn'i s'aruncă pă brață:
 75 I_o lu 'mbçiî cu sărutat,
 Și el țere d'e mîncat.

1920. Gîjulești — Același.

LVII

- Înălțat'e, d'i'mpărate,
 Pune paçe, nu t'e bat'e,

- Nu-ț treabă mai mare ȝioc,
 Fă' să ți cu Turcu foc.
 Turcu-ı șearpe n'ē-adorn'it,
 Șede 'n tufă-acoperit;
 5 Turcu-ı șearpe verinos,
 Cî'te șept'e pk'ică ȝios,
 Cî'te opt și cî'te cîncî,
 Pînă nu rămîn voiniçi.
 Pk'ică unu 'nt'o cărare
 10 Și-l ȝășea' o fată mare,
 Și-ı aprinsă lumn'ina-re.
 Zin'i-un ȝinulari cälare
 Cu o sută d'e cătan'e
 Tăt strigînd în gura mare:
 15 — «Stînge, fată, lumn'ina-re,
 Că d'e nu, 'ț stîng viața-re».
 La cătană-așa-ı predat,
 Să moară moart'e 'mpușcat,
 Fără lumn'ină d'e său,
 20 Fără om d'in satu său;
 Fără lumn'ină d'e ȝeară,
 Fără om d'int'a lui țară.
 N'ime 'n lume nu-l zăleșt'e,
 Făr' un corb il străzueșt'e.
 25 — «Du-t'e, corbuț, la bȝiata!
 O dzi, la Sintă-Mărie,
 Mărg ȝaminî la mănăstire,
 S'or ruga și pântru min'e
 Să nu mor pă țări străin'e,
 30 Und'e nu cunosc pă n'ime,
 Fără frundza și iarba
 Care-ı pă tătă lumęa;
 Fără frundza și codru,
 Care-ı pă tăt pămîntu».
1920. Ȝiulești — Aceeași.
- LVIII
- 35 Frundză verd'e ruptă 'n dzăce,
 D'in anu patrusprădzăce
 Sosît-o veste în țară,
 Žalnică, bistoșă-amară.
 Ș'o zin'it ca ș'o furtună
 40 Int'o dzi dragă și bună.
 Lăsaı ȝoasa 'n brazd' afară
 Ș'o luaı în ȝios la țară.
 Frundză verd'ę-a ritului,
- Oblu 'n țara Sirbului.
 45 Și lăsaı ȝe-avuı mai drag
 Și plecaı cu-a țării steag.
 Mult voiniçi s'o strins su' steag,
 Cî'tă frundză-ı int'un fag;
 Cî'tă frundză, cî'tă iarbă,
 50 Da-s mai mult, măicuță dragă.
 Păst' un ȝeas, păstă două
 Le-o zin'it poruncă nouă:
 — «Orașu să-l părășiț
 Și la război să porniț».
 55 Ș'a umplut lumęa cu voi
 Mărgîn la mare război.
 Alț o mărș cătă Sărbia,
 Alț o mărș cătă Rusia.
 — H'ej, tu, mîndruluțu mn'eu,
 60 Cîn d'ę-acasă ț'ai plecat,
 Dzuă bună ț'ai luat
 Și cu mine te-ai iertat,
 Prunçiı țı ı-ai sărutat.
 Săraçiı coconiı tăi,
 65 Cum o rămas sîngureı;
 Sîngureı fără d'e tată,
 Ca și caru fără roată,
 Frundză verd'e d'e alun'e —
 C'a lor tată-ı dus în lume.
1920. Ȝiulești — Aceeași.
- LIX
- 70 Eu pă mîndru l-am cătat
 D'ę-aiçi pînă la 'mpărat,
 Și cu cart'e și așa,
 Să văd mort îı o trāja'.
 Ș'abătut-am șırȝenu
 75 Pînă 'n țară la Muscu;
 Șırȝenu-așa mn'i-o zin'it,
 Că mîndru mn'eu n'o murit,
 Da el n'a zin'i la min'e
 Pînă n'a si 'n lume bin'e;
 80 Niçe n'a zin'i acasă
 Pînă n'a si 'n lume paçe.
 Mult mă uıt, mamă, cu dor
 Und'e văd om în ocol
 Că tâte-s la rîndu lor.
 85 Mă uıt, mamă, și la mine:
 Dacă nu-ı omu 'n ocol

Nu-î nimm'ic la rîndu lor.
 Dacă badăa ș'a zîn'i
 Tăte huc la rînd or si;
 Dacă a zîn'i badăa
 5 Tăte huc la rînd le-a fa'.
 1920. Țiulești — Aceeași.

LX

— «Floriciă, floare 'n creangă,
 D'epart'e ești, mîndră dragă.
 Tu d'epart'e, eu d'epart'e,
 Două d'çalurî n'e d'espert'e;
 10 Două d'çalurî ș'o pădure
 Cu zn'eură și cu mure.
 D'عالu d'e s'ar surupa,
 Pădurea d'e s'ar usca
 Să să vadă șas la șas,
 15 Să vad, mîndră, und'e-ai mârș;
 Să să vadă sat la sat,
 Să vad, mîndră, ce-ai lucrat.
 D'e cîn d'e-acas' am plecat
 Mult'e răle t'e-o mîncat
 20 Și trăit-ai cu bănat».
 — «Mult ibcît,
 A meu dorit,
 D'e cîn noi ne-am d'espărțit,
 Cu tin'e d'e m'aș tiln'i
 25 Trei dzile mn'i-aș povest'i;
 Trei dzile mn'i-ar părea un țeas,
 D'e cîn am mârș cît'e-am tras».
 — «Trăi', mîndrucă, cu bănat
 Dacă nu m'ai așteptat,
 30 Că ș'alt tin'erî s'o ibcît
 Și părinți i-o toit.
 Și pă noi nu n'e-o lăsat,
 C'apoî noi nu n'e-am si luat».
 — «Fruudză verd'e d'e măr dulce
 35 Poate, mîndruț, c'om așjunge,
 D'e-amu, mîndruț, pînă ăioi
 Poate c'om si amîndoi».
 1920. Țiulești — Anuța Moldovan, 35,
 (de loc din Vad).

LXI

Fruudză verd'e d'e prun'e
 Mest'ecată cu d'e-alun'e,

40 Blem, mîndruț, c'om mere 'n
 [lume
 Și n'e-om duce foculu
 Dac' am fo' d'e-a codrulu.
 Șt'ii tu, mîndruț, ce dzițea
 Cîn lingă min'e ședeai?
 45 Că nu vedz tu om în lume
 Pă noi să n'e d'espren'e.
 Vedz, mîndruț, că s'o d'afiat,
 Pă noi n'e-o d'esprenat
 Numa domnu d'e 'mpărat.

1920. Țiulești — Iqana Borca, 23.

LXII

50 Noi cu mîndru lua-n'e-am,
 Dar sint'em o leac' d'e n'eam.
 Batîr cît d'e n'eam om si,
 Tătă vara n'e-om ibcî,
 N'ime nu n'e-a d'espărți,
 55 N'icî la casa Țarmeçi
 Und'e fac d'e legî Domn'i —
 Noi mai tare n'e-om ibcî,
 N'ime nu n'e-a d'espărți.
 Măi mîndrule, om frumos,
 60 Țipă coasa, blemî, ședz ăios,
 Și eu mn'i-oî țipa grebla
 Ș'oî mere la duma-ta.
 Blemî, mîndruț, să n'e 'ntrebăm
 Care d'in cîn'e sint'em
 65 Și care ce zestre-avem.
 Tu ești siruț d'e săcară,
 Eu d'e grîu d'e primăvară;
 Tu ești siruț d'e ovăz,
 Eu d'e grîu d'e cel p'ales.

1920. Țiulești — Aceeași.

LXIII

70 Cucule, pen'e surie,
 Cîntă 'n codri să să șt'ie
 Care cu care să sie.
 Să știu și eu cu mîndru
 Si-om laolalt' o nu;
 75 Să știu și eu cu badăa
 Si-om laolalt' o ba.
 Audzît-am, mîndruț drag,

Că pă min'e m'ai ujtat.
 Eū codru l-am blăstămat,
 Mîndru să sie jertat;
 Eū am blăstămat codru
 5 Să sie jertat mîndru.
 1920. Țiulești — Aceeași.

LXIV

Eși, împărat'e, d'in curt'e
 Și t'e ujtă la bătae
 Cum să 'mpușcă și să tae.
 Mărg sinateți a-ī strînge
 10 Și nu pot trece d'e sînge;
 Mărg sinateți să-ī lege,
 Și d'e sînge nu pot trece.
 1920. Țiulești — Iqana Murășan, 20.

LXV

Bat'e, Dqamn'e, pă Sîrbu,
 N'ę-o 'mpușcat împăratu;
 15 L-o 'mpușcat d'int'un motor
 Ș'o umplut lumęa d'e dor;
 Și pă el și pă muļere
 Și s'o 'mplut lumęa d'e žele.
 1920. Țiulești — Aceeași.

LXVI

Bat'e, Dqamn'e, pă Muscu
 20 Că el o 'nceput focu,
 Nu vręa paçe n'icī amu.
 Ardă para foculuī
 Tătă țara Musculuī,
 Coruna d'in capu luī;
 25 Coruna d'in cap să-ī pk'ice,
 Inima i să d'esk'ice,
 Cum să d'esk'icā ș'a meā,
 Că-s n'evastă tin'ereā
 Și mă aflu sîngureā;
 30 Sîngureā ca și cucu —
 Pă mîndru l-o prins Muscu.
 Măi Muscule, limb' amarā,
 Năpust'ja-mī drăguțu iarā
 Să zie 'nt'ajastă țarā,
 35 Că d'e nu li-ī năpust'i,
 Rusule, t'ę-oī sudui,

Țara nu ți hăznui;
 Rusule, t'ę-oī blăstăma,
 Nu ți-ī hăznui țara,
 40 Că ți-ī pk'erde coruna.
 Că d'e patru ai d'e dzile
 Nu mai dai bin'e la n'ime;
 Le dai dzile să trăia'
 Cu tunu și cu pușca.
 45 Așa dai cu tunurile
 D'e surupk'ești d'ęalurile —
 Surupk'i-ți-s'ar curțile;
 Mult'e d'ęaluri prăhupk'ești
 Și n'evest'e văduvești,
 50 Și prunči tin'eri n'emn'icești.
 Că s'o dus prunči tin'ereī
 Ș'or zin'i ca vai d'e eī;
 Și s'o dus prunči dezn'erdaț
 Ș'or muri d'e supăraț....
 55 Nu vă cjud'it' d'e cę-am scris,
 Că m'o 'nvins un mare plîns:
 D'e trei ai și șase lun'ī
 Îmblă qamen'ī n'eibun'ī.
 N'eibună îmblu și eū
 60 D'e nu știu d'e capu mn'eū;
 N'ice pot dzua lucra,
 N'ice pot sara čina,
 N'icī mă hod'in'esc noapțea,
 Dacă văd cum ī lumęa.
 1920. Țiulești — Aceeași.

LXVII

65 Sus e luna 'n două qarn'e,
 S'o culcat tata și dqarme.
 Numai eū nu pot durn'ī
 Tăt d'e grizile lumn'ī,
 Cum o fo' și cum o si
 70 Și d'ę-amu pîn' oī trăi.
 1920. Vad — Ilęana Oros, 11.

LXVIII

M'a mînat mama la zie
 După struț lu Vasălie.
 Coborîn pă zie 'n ęios
 Mă 'ntiln'ī c'un domn frumos
 75 M'am plecat, l-am sărutat,

Mă vădzu mama d'in prag.
 Mama m'o spus câtă tata,
 Tata câtă sirișara;
 Sirișara țeă mai mn'ică
 5 D'e mîn'ecă m'o luat,
 Cîtă-î șatra m'o purtat,
 Pină 'n ladă m'o băgat.

1920. Vad — Aceeași.

LXIX

Bată-mă bçjata pă min'e,
 Tragă 'n rău ca altu 'n bin'e.
 10 Mamă, cîn oi muri eu
 H'ie patru țeț'eraș,
 H'ie popa — n'a mai h'i —
 Țeteraș h'ie și trii,
 Batîr popa n'a mai h'i.
 15 Nu h'ie niče diac,
 H'ie patru țeț'eraș
 Să-mî tragă lingă salaș.
 Bătă-mă bçjata pă min'e,
 Că, d'e cîn mama m'o făcut
 20 Cu străini am 'nvăluit.
 Supăratu-s, nu mă las
 Să fac voja la k'izmaș.
 Cîn am fost mai supărat
 Am făcut o voje mare.
 25 După min'e nu mă ujt,
 C'am trăit bugăt d'e mult;
 După min'e dzi: năroc,
 Ca și peșt'ele pă foc.

1920. Vad — Mihai Telept'gan, 70.

LXX

Frundză verd'e d'e șălată,
 30 Mîndră-î hora legănată
 La copila supărată
 Care-î d'e drăguț lăsată,
 Pă cum is una și eu,
 Lăsată d'e mîndru mn'eu;
 35 Pă cum is și eu una
 Lăsată d'e bād'îța.

1920. Vad — Todosie Telept'gan, 20.

LXXI

În grăd'ină la stăzar
 Sămănat-am măjeran.
 Mult am dat d'in țe-am arat,
 40 Flori frumșasă-am sămănat.
 Pă cîn am fo' la pleit
 Mămuca m'o cred'întit;
 Pă cîn am fo' la ținut
 Mămuca m'o măritat.
 45 Creșteț, flori, ca gardurile
 Ș'astupaț prilazurile,
 Nu vă ținuta' vîrvurile.
 D'am o soră și un frat'e
 Și le-or purta ei în part'e;
 50 D'am avut și un drăguț,
 Fă-î, sorucă, și lui struț.

1920. Vad — Aceeași

LXXII

Pă cărarea căsiî mele
 Răsărit-o florițele.
 Da eu nu le-am sămănat,
 55 D'in clopu bād'î-o pk'icat
 Cîn s'o dus și m'o lăsat;
 Da eu nu le-am răsăd'it,
 D'in clopu bād'î-o sărit
 Cîn s'o dus și m'o urit.

1920. Vad — Aceeași.

LXXIII

60 Sus pă malu Dunării
 Mărg feçjoriî cu boi.
 Da naint'ea boilor
 Mere mîndra mîndrelor,
 Cu năframa albă 'n mină,
 65 Cu susk'in'î d'e la in'imă,
 C'o avut un drăguț drag,
 L-o ținurat Neamțu supt steag;
 Supt steag roșu d'e mătasă,
 Trei ai să nu zie-acasă.
 70 Cum l-o ținurat l-o și dus
 În Austria d'in sus;
 Și d'e-acolo l-o întors
 În Austria d'in ținșos,

Und'e 'nfloręa' k'iperju,
Să nu-l văd cît îi çerju;
Und'e 'nfloręa' tãmiņa,
Să nu-l văd cît îi lumęa.
1920. Vad — Aceeași.

LXXIV

⁵ Trimăs-o 'mpăratu cart'e
La fet'ile d'e pă sat'e
Să nu poart'e sumn'e 'n roat'e,
Că la Boznea-i mare moart'e;
Și să nu samin'e flori,
¹⁰ Că nu le-or zin'i feçiori.
Cît feçiori h'ireș o fost
Duși-s la bătae toț
Pă țarmuri Dunării,
Să să bată cu Sîrçi.
¹⁵ — Împărat'e, nu t'e bat'e,
Că-s cătan'e n'e'nvațat'e
Și pk'ică n'enumărat'e;
Și-s cătan'e tin'erele
Și noi le plîngem d'e žele.
1920. Vad — Aceeași.

LXXV

²⁰ Neamțule, cruțea t'e bată,
Ieși feçiorii d'i la tată
Și drăguțu d'i la fată;
Ș'a zin'i dumineca,
N'a si cine a žuca,
²⁵ Neamțule, t'e-a blăstăma.
1920. Vad — Aceeași.

LXXVI

În Carpaț cîn am intrat,
N'o fo' n'icî frundză d'e fag,
N'o fo' n'ice d'e arin,
N'icî pasăre çiripk'in,
³⁰ Fă' feçiorii lăcrămîn;
Lăcrăma lacrămî d'e foc
Dacă văd că n'au năroc;
Lăcrăma lacrămî d'e pară
Dacă văd că n'au t'icneală,
³⁵ Ei să moară 'nt'a lor țară.
1920. Vad — Aceeași.

LXXVII

Mă, făgetu cu valea,
Spun'e-mî çe t'e-oî întreba:
N'o trecut p'aiçî badęa?
D'e-o trecut să mă păzăsc,
⁴⁰ D'e nu,-aiçî să-l agod'esc.

1920. Vad. — Aceeași.

LXXVIII

— «Voi, doi bradz încet'inaț,
Çe focu vă legănaț?»
— «Cum noi nu n'e-om legăna?
Numa nouă n'i să gată
⁴⁵ Trii maistări d'in trii G'eșauă,
Cu săcuri, cu sirisauă,
Să n'e tae drept în dōuă,
Să n'e facă drăn'icîoare,
Să drăn'ita' t'emn'icîoare,
⁵⁰ Să șadă fet'e feçioară,
Și feçiori fără mustată,
Care 'nvață-a strînge 'n braț
Ș'a săruta cu dulțeață.

1920. Vad — Aceeași.

LXXIX

Hai, mîndrule, să fugim
⁵⁵ Că noi bin'e n'e văzim,
Și la ok'i și la sprîncen'e,
Ca doi porumbaș la pen'e;
Și la ok'i și la ujtat,
Ca doi porumbçi la zburat.
⁶⁰ Tu n'ai tată, eu n'am mamă,
Amîndoi sînt'em d'e-o samă;
Tu n'ai fraț, eu n'am surori,
Amîndoi, ca două flori.

1920. Vad — Aceeași.

LXXX

Trec pă uliță horin,
⁶⁵ Văd pă mîndra legănin.
Cu pk'icîoru legăna,
Cu gura mă blăstăma.
Taçî, mîndră, nu blăstăma,
Că una n'i-o fo' mint'ea,

C'oî zîn'î și t'ê-oî lua
 La țqamnă d'e n'a ploa;
 D'e-a si vreme fin om fa'.
 N'îcî atunçî nu t'ê-oî lua;
 5 Dar atunçî și n'îcî atunçî,
 Cîn a face plop nuçî
 Și rāk'ita mere dulçî,
 Și žugastru vișîn'ele,
 Și-î mînca, mîndră, d'in ele.
 10 Da ș'atunçî în loc oî sta,
 Încă lua-t'ê-oî o ba.
 1920. Vad — Aceeași.

LXXXI

Hăi tu, mîndruluțule,
 D'e ai gînd că mn'î-î lăsa,
 Verd'e ești și t'e-î usca;
 15 D'e ai gîn că mi-î urî,
 Verd'e ești și t'e-î topk'î.
 Hăi tu, mîndruluțule,
 Ce pămînt verd'e t'e țin'e
 D'e tu-amu nu ziî la min'e?
 20 Tu mă vreî lăsa uîtată
 Și pă min'e supărată —
 Dumn'edzău bunu t'e bată.
 1920. Vad — Vasile Glodî, 20.

LXXXII

Duče-m'oî să siu pribag
 Pîn pădurea čea d'e fag.
 25 Futu-ț mortîi, k'epen'ag,
 Če t'ê-oî țipa păst' un fag
 Ș'oî căta codru d'e larg
 Să vād cum îî și pribag.

1920. Vad — Același.

LXXXIII

Măi codrule, nu mă vind'e,
 30 Mi-î mîn'ia și t'ê-oî aprind'e,
 C'amu bin'e știu că-î ard'e,
 Ești uscat d'e žumătat'e;
 C'amu știu că-î ard'e bin'e,
 C'am trecut vara pîn tin'e,
 35 Cîn trăiam cu mîndra bin'e.
 1920. Vad — Același.

LXXXIV

Trimăs-am o cart'e scrisă
 La Căntălăria prinsă,
 Ș'o sosit în mn'edzu noptîi
 La Căntălăria mortîi,
 40 Ș'o aflat porțile 'nk'isă.
 Domn'î-o stat ș'o d'ilișit
 Și pă n'ime n'o găsit.
 Și napoi mn'î-o șîrgăn'it
 Ș'a mn'eu drăguț o murit.
 45 Duče-m'oî cu ceizășu
 În Galiția la mîndru,
 Și d'e nu l-oî afla-acolo
 Tăt m'oî duče cu motoru
 Șapt'ê-orășe d'ê-acolo.
 50 Și d'e l-oî afla, murit
 Sămăna-î-oî pă mormînt
 Cît'e flori-s pă pămînt;
 La mînurî și la pk'îčioare
 Cît'e flori-s pă su' șoare.
 55 Și d'e l-oî afla 'ngropat,
 Pun'e-î-oî cruce la cap.

1920. Vad — Același.

LXXXV

Fost-am păcurar la oî,
 N'am durn'it pă mușuroi,
 Če-am dorn'it pă perinută,
 60 C'am avut mult'e drăguță;
 Če-am durn'it pă perin'ioară,
 C'am avut o drăgučioară.

1920. Vad — Același.

LXXXVI

Galiție, ritu tău
 Cum l-o lăsat Dumn'edzău
 65 La fečiorî d'e t'emet'eu,
 Care-s tin'erî ca și eu.
 Galiție, bată-t'ê-amaru,
 Mare-ț poat'e si hotaru:
 D'e cînçî ai mîndru în t'in'e,
 70 Mult il aștept și nu zin'e;
 Eu l-aștept și el mult șed'e —

Pă mormînt e iarbă verd'e;
Eu l-așt'ept să zie-acasă —
Pă mormînt e iarbă grasă.

1920. Vad — Același.

LXXXVII

Alunar, cu-alun'e mult'e,
5 Am drăguț și-î dus în munt'e.
Alunar cu-alun'e mari,
Am drăguț și-î păcurari.

1920. Vad — Același.

LXXXVIII

Cucule, pasăre ȉar**ă**,
Spun'e la mîndru că-s ro**ă**bă.
10 Da nu-s ro**ă**bă ca rob**ă**ii,
Da 'n casă cu străini**ă**,
Și trag în ȉug ca boi.

1920. Vad — Același.

LXXXIX

Copk'itan'e, domnuț drag,
Dă-mi o lună săbă**ă**ȉag
15 Să văd mîndrele ȉe fac
Și coconu mn'e**u** ȉel drag.
Copk'itan'e, dă-mi ob**ă**șit,
C'amu tri**ă** ai t'e-am slu**ă**žit.
Tri**ă** ai e o vreme lungă,
20 ȉin'e p**ă**at'e să-î a**ă**ȉungă!

1920. Vad — Același.

XC

Neamțule, mă ȉei, mă du**ă**ȉi
Pînă 'n gr**ă**n'it**ă** la Tur**ă**ȉi,
Să port cai**ă** Tur**ă**ȉilor,
Să duc doru mîndrelor;
25 Să port cai**ă** d'e căp**ă**stre,
Să duc dor d'e la n'eveste.

1920. Vad — Același.

XCI

Ploi, ploit**ă**, cu bulbu**ă**ȉi,
C'ă**ă**ȉea-ȉi bun**ă** d'e slug**ă**ȉi;

Ploi, ploit**ă**, nu mai ploi,
30 Ploi p**ă** mîndru d'e la oi
Să zie pînă la noi.

1920 Vad — Același.

XCII

Ard'e-ar pk'iatra la Gut**ă**ȉi,
Rămînea-u-ai sat pust**ă**ȉi,
N'am un drag să mă mîng**ă**ȉi,
35 Că p**ă** ȉin'e l-am avut
D'i p'ai**ă**ȉi s'o dus d'e mult.
Ard'e-ar pk'iatra la F**ă**ȉet,
Rămîner**ă**-ai sat săc**ă**ret,
N'am un drag să mă dezn'erd;
40 Că ȉin'e m'era drag mn'ie
Mărs-o 'n lume și nu zin'e.

1920. Vad — Iqana Codre**ă** (Fund**ă**șasa),
40, (de loc din Berbești).

XCIII

Du-t'e, bad'e, sk'imbă-ȉ portu
Ș'apo**ă**ȉi, hai, să tre**ă**sem codru
Să n'e povest'im la modru.
45 Tri**ă** dzile n'e-ar p**ă**re**ă** un ȉ**ă**ș
Povest'in d'e-a nost n**ă**caz.

1920. Vad — Aceeași.

XCIV

Dusu-s'o cucu la Clu**ă**ȉ,
Pui ȉ-o rămas coldu**ă**.
Num' o b**ă**ȉiat**ă** p**ă**s**ă**re**ă**
50 S'o legat că ȉ-o ȉin'ea.
D'a zin'i cucu odat**ă**,
Pui nu ȉ-or ȉi**ă**ȉe «tat**ă**ȉ»;
Ș'ar zin'i cucu cu vreme,
Pui nu ȉ-or ȉi**ă**ȉe «n'en'e».

1920. Vad — Aceeași.

XCV

H'e**ă**ȉ tu, mîndriorule,
Noi avem v'o dou**ă** oi:
Vind'e, mîndruț, oile,
C'amu zin'e postu mare,
Noaptea-ȉi mn'ic**ă**, dzua-ȉi mare,

Oile-or prind' e-a fâta
 Și mn'ei încă-a zgera,
 Numa larmă 'n cap mn'î-or fa'.
 D' e-a si h'ia d' e-o gubuță,
 5 Om cîrk'î ș'a si nouță;
 D' e-a si h'ia d' e cîoarecî noi,
 Om cîrk'î ș'or si ca noi,
 Ș'om durn'î noi, amîndoi;
 Oile nu n' e-or trezi
 10 Batăr cît om vrea durn'î.

1920. Vad — Aceeași.

XCVI

Vrea-ȳ-ar curvele să mor
 Să rămînă mîndru lor.
 Mîndru lor nu le rămîn' e,
 Că-l duc în groapă cu min' e
 15 Să vadă tăț oamen'ii:
 Bin' e n' e-am putut ibci.

1920 Vad — Aceeași.

XCVII

Beau la crizmă după masă,
 Mōart' e-a mă cată p' acasă.
 Zin' e mōart' e-a tăt la min' e:
 20 — Hai da, copile, cu min' e.
 — Du-t' e tu, moart' e grabn' ică,
 Beau o leacă d' e palincă.
 — Hai da, copile, cu min' e.
 — Cum focuțu să mă duc,
 25 C' am o casă d' e copk' ii
 Ș' o sută d' e datorii.
 — «Hai, cu- ațelea fă ce știî,
 Cu min' e- i musai să ziî».
 Tăte 'n lume- s d' e gătat
 30 Și cu mōart' e-a d' e plecat.
 Cîn' e 'n lume ș'a trăi,
 Datoria a plăt' i.
 Cui a si mn' ilă și zele
 Și copk' ii i- a țin' e-a.

1920. Vad — Aceeași.

XCVIII

35 Frundză verd' e-a fagului,
 Ia hori a pribagului.

Hai săracu pribagu,
 D' e-așternut i- i pămîntu,
 D' e 'n vilit are codru.
 40 D' e-aud' e codru clăt' in:
 — Dă, dă- i, frat' e, să fușim,
 C' amu noi ai cîi pîerim.
 Și d' e-aud' e-o păsărea:
 — Iată, oi, mort' ița mea!

1920. Vad — Aceeași.

XCIX

45 Dîn cătan' e m' o luat,
 Mîndre flori mn' i- am sămănat
 Pă o verd' e țalin' iōară,
 La cornu Gutîiului,
 Lîng' o răce fintin' iōară.
 50 Numa, ia, cînd am plecat
 Florile le- am blăstămat:
 — Creșteț, flori, și nu 'nfluriț,
 Că mn' ie nu- m trebuîț;
 Creșteț pă cît gardurile
 55 Ș' astupaț prilazurile,
 Să vă sufle vînturile,
 Să vă cîjunt' e vîrvurile,
 Că eu nu v' oi mai purta,
 Că mă duc în cătun' ie
 60 Și lozește- o bătălie —
 Ști- mă focu și bcîata,
 Oare cînd oi înturna!
 D' e- oi zin' i cîndva v' odată
 La măicuța mea cea dragă!
 65 Stringu- mă bumbcîi pă k' ept,
 N' oi așjunge să- i mai vād,
 Frundzucă verd' e d' e fașî,
 Pă părințîi mn' eî cei drașî.
 H' eî, tu māmulica mea,
 70 D' e t' e- așjunge doru mn' eū,
 Ia, măicuță, clopu mn' eū
 Și- l pun' e, măicuță, bin' e,
 Tot îi ști că- i d' e la min' e.
 H' eî tu, puîuțu mam î,
 75 T' oi trimete, mîndră, cart' e,
 Cu marșin' i d' e busîioc,
 La mn' i zloc
 Pară d' e foc;
 Cîn' e- a rumpe pe cēt' e-a,

Rumpă-i-să in'ima,
 Cum s'o rupt a mea ș'a ta
 Cînd am prins a n'e lăsa;
 C'o fo' musai d'e lăsat
 5 Șî 'n cătan'e d'e plecat.

1921. Vad — Aceeași.

C

Tu, pujuț d'e mn'erlă n'ęagră,
 Spune-î cucului să tacă,
 Să nu cînt'e sus pă crangă,
 C'amu nu mn'i-î lumęa dragă;
 10 Eū d'e cînd m'am măritat
 Dă nu mn'i-î d'ę-a tău cîntat;
 Pîn' am fo' l'a mn'eî părinț
 Nu t'ę-am oprit să nu cînt;
 Da d'e cînd m'am măritat,
 15 Da nu mn'i-î d'ę-a tău cîntat.
 D'ę-aî ard'e, lume, cu foc,
 N'icî că m'aș clăt'i d'in loc,
 Pă cîudă d'ę-a mn'eū noroc.
 Lume, d'ę-aî ard'e cu pară,
 20 N'aș eși d'in cas' afară,
 Pă cîudă d'ę-a meā ticn'çală.
 Vai, t'in'erețile mele,
 Le petrec în dor și 'n žăle.

1921. Vad — Aceeași.

CI

Cît'e flori-s pă izvor
 75 Tăt'e strigă să mă 'nsor;
 Numa floareā čęa d'in laz
 Tăt strigă să mă mai las,
 Să nu-î duc mamii năcaz.
 Că d'un fečioraș cîn' să 'nsqarā
 30 D'e prind'e doî caî la car
 Șî-ș aduče 'n cas' amar;
 D'ę-a prind'e doî caî la rudă
 Șî-ș aduče-amar și trudă;
 Pă cînd îî pă čęia gîioi,
 35 D'ar mai prind'e și alț doî
 Să ducă truda napoi.
 Da caru-î cu patru roat'e,
 Duče-ar truda, nu o poat'e —
 O luat pînă la moart'e.

40 Verd'e popa î-o gîjurit
 Șî nu-î modru d'e lăsat,
 Fă' cu muta-î d'e căzn'it
 Pînă 'n lume d'e trăit.

1921. Vad — Aceeași.

CII

Čîn'e n'are mult urît
 45 Zie la min'e să-î vînd,
 Că ieū am bugăt urît;
 D'e l-aș sāmāna 'n pāmînt
 Să vadă și pāmîntu
 Če plăt'ęste urîtu!
 50 Pāntru ura — ardă-l focu —
 N'î-am lăsat țara și locu;
 Pāntru ura — ardă-l para —
 Mn'î-am lăsat locu și țara,
 Șî lumęa ū-am 'ncungîjurit
 55 Pāntru mîndru mn'eū čel drag.

1921. Vad — Aceeași.

CIII

Frundzā verd'e și una,
 Tătā lumęa dziče-așa,
 Că nu-î bunā dragost'ęa.
 Dar, dzăū, dragost'ęa-î amarā
 60 Cum nu-î altā boală 'n țarā.
 Čîn la in'imă să pun'e
 O ard'e ca ș'un cărbun'e;
 Tăt o ard'e și o friģe
 Șî n'ime n'o poat'e stînge.
 65 Nu să stînge ęa ușor
 N'icî cu apă d'in izvor,
 N'icî cu apă d'in fintînă
 D'ę-aî turna o săptāmînă;
 D'ę-aî turna să cură valęa
 70 Ța tăt ard'e și mai tare.

1920. Vișău-d'e-ģios — Maria Ard'elęan, 20.

CIV

Čîn'e strică dragost'ęa
 Rumpă-î doru in'ima,
 Să n'ajbā altā dulčeață,
 Numai bănat pă zięață;

N'icî să n'aibă mai mult bin'e,
 Numai bănat și sust'in'e;
 N'icî să n'aibă mult' avere,
 Numai bănat și durere.
 5 Bată-t'e, mîndruluț, dzău,
 Numai tăt bănatu mn'eu,
 Numai d'ipce m'ai lăsat
 Și eu t'ę-am ibçit cu drag;
 Și eu t'ę-am ibçit cu dor
 10 Că mn'i-ai fo' drag drăguçior;
 T'ę-am ibçit, t'ę-am strîns în
 [brață,
 T'ę-am sărutat cu dulçeață.

1920. Vișău-d'e-ğios — Aceeași.

CV

Măd'eran crescut în iarbă,
 Măi mîndruluț d'ingă apă,
 15 Gurița ta mult mn'i-î dragă
 Că vorbești vorbe d'e tręabă;
 Și vorbești d'e onen'ie,
 Cum îm plăce, mîndruț, mn'ie.
 Că d'ę-aș aveă ciț drăguț,
 20 A tău dor nu pot să-l uîț.
 N'icî atunci nu t'e uîț bin'e,
 Pîn' or pun'e lut pă min'e;
 N'icî atunci nu t'ę-oî uîța,
 Pînă 'n grăpă m'or băga
 25 Și cu lut m'or astupa.
 Că ș'atunçi mn'i-oî gînd'i eu
 D'e un drag ibçit a mn'eu.
 N'icî atunci n'oî cutedza,
 Mîndruluț, a mă ğiura
 30 Că nu mn'i-ai fo' drag cînva.
 Da, mîndruț, ești pă plăcere,
 Pă voje, pă mîngiere;
 Pă plăcereă ok'ilor,
 Pă voja părinților;
 35 Pă plăcereă guritîi
 Și pă voja māmuk'ii.

1920. Vișău-d'e-ğios — Aceeași.

CVI

Fă-mă, Dăamne, ce mi-î fa',
 Fă-mă, Dăamne, -un st'ic d'e grîu

La oraș pă lîngă rîu,
 40 D'ę-a mîndruluț dor să știu.
 Fă-mă, Dăamne, ce mi-î fa',
 Fă-mă un siruț d'e iarbă,
 La oraș pă lîngă apă,
 D'ę-a mîndruluț dor să-m tręacă.
 45 — H'ei tu, mîndruleanule,
 Tre' çezeșu pîngă t'in'e,
 Suje 'n el și hai la min'e,
 Că eu mor d'e dor d'e t'in'e;
 Tre' çezeșu pîngă voi,
 50 Suje 'n el și hai la noi.
 Frundză verd'e d'e durdzău,
 Că eu mor d'e doru tău;
 Că d'e cîn nu t'ę-am vădzut
 Mint'ęa 'ntreăgă ȝ-am k'erdut.

1920. Vișău-d'e-ğios — Aceeași.

CVII

55 Fă-mă, Dăamne, ce mi-î fa',
 Pasăre să pot zbura
 Pest'e codru cu frundza,
 D'ę-aiçi pînă la bad'ęa,
 Să văd sara çę-a čina
 60 Și 'n care pat s'a culca;
 D'imineăța çę-a prîndzi
 Și d'e min'e çę-a găn'i,
 Pest'e dzi cum a trăi.

1920. Vișău-d'e-ğios — Ilçana Nasui, 17.

CVIII

Ard'e-mî in'ima d'e dor,
 65 Ca pădureă d'e buzor;
 Ard'e-mî in'ima d'e zele,
 Ca pădureă d'e surcele.

1920. Vișău-d'e-ğios — Aceeași.

CIX

Măi bād'iță, strugurî dulçe,
 Să pot la t'in'e m'aș duçe,
 70 N'aș trimet'e cartia,
 Că nu știu mere o ba.
 Mere-aș și eu 'n locu cărtîi
 Să văd ok'ii bād'ițîi;

Merç-aş şi eu 'n loc d'e cart'e
Să-t vād ok'îi tăi, măi bad'e.

1920. Vişău-d'e-ğjos — Aceeaşi.

CX

Pă un'e mere doru
Nu poţ ara cu plugu,
5 Că an'ină plugu 'n dor,
Trag boi, numa nu mor.
Pă un'e mărg dragost'ile
Poţ ara cu vaçile;
Mărg vaçile rumăgin
10 Şi bād'ica şuerîn.

1920. Borşa (Poienile) — Todora Timn'iş, 40.

CXI

Žăle mn'i-i şi rău îmi pare
P'a cui sam' am crescut mare.
Da mn'i-i žăle şi pare rău
P'a cui sam' am crescut eu.

1920. Borşa (Poienile) — Aceeaşi.

CXII

15 Cîtu-i satu-ăest d'e mare,
Tăt drăguţ ca min'e n'are:
Traşe cizma 'nt'un pk'içior,
Pare că-i un domn'işor;
Cînd o traşe şi 'n çelalalt
20 Pare că-i un struţ gătat
Cîn cobqară sara 'n sat.

1920. Borşa (Poienile) — Aceeaşi.

CXIII

Pruncu care n'are bin'e
Să moară cîn i să zin'e;
Pruncu care n'are part'e
25 Să moară cîn i să cad'e,
D'e un an şi ġiumatat'e.

1920. Borşa (Poienile) — Aceeaşi.

CXIV

Care prunc n'are noroc
Să moară d'e pit'it'ioç

Dacă n'o avut noroc.

30 Da-u-ar Dumn'edzău să pk'iară
Orî d'e apă, orî d'e pară,
Dacă n'o avut t'icn'eałă,
Păcum n'am avut n'içî eu
Part'e d'e norocul mn'eu.

1920. Borşa (Pk'etrqasa) — Iļana Mihai, 34.

CXV

35 D'audzit-am şi ştiu bin'e
Că t'e laşi, mindruţ, d'e min'e.
Lăsă-t'e cu Dumn'edzău,
Că mn'ie nu-mî pare rău.
Mn'ie rău d'e çe să-mî pare?
40 Ştiu că nu eşti rupt d'in soare.
Şi d'in soare d'e-ai si rupt,
Păst'e trii dzile t'e uît.
Ţiţa mamî-o fo' mai bună,
Ş'am uîtat-o păst'o lună,
45 Da să nu t'e uît pă tin'e?
N'am trăit aşa d'e bin'e.

1920. Borşa — Todora Cănu, 20.

CXVI

Mă 'ntrăbă lumea cu dor
D'e çe nu mărg la doftor.
La doftor nu mă mîna.
50 D'e-ar aduce pot'ica
Tocma d'in Galiţia,
Leacu nu mn'i l-ar afla.
Leacu mn'eu e pă vîrvurî,
Lăcueşte 'n d'ecungurî.

1920. Borşa — Aceeaşi.

CXVII

55 Cruçiţă d'in trii molidz,
Copilă d'in doi părinţ,
Çe ġin'eşti d'e t'e măriţ?
Măritatu nu-i noroc,
Că bărbatu-i zbcîçi d'e foc;
60 Măritatu nu-i avere,
Bărbatu-i zbcîçi d'e cuřăle.
Şi bărbatu nu Ţi-i frat'e,
Să ġin'eşti că nu t'e-a bat'e;

Și soacră-ta nu ți-î mamă
Să gin'esti că nu-l îndeamnă;
Socru-tău nu ți-î părint'e,
Să grăești mult'e naint'e.

1920. Borșa — Aceeași.

CXVIII

5 — Țiupin'e, crižmar bătrîn,
Să-mi dai o cupă d'e zin,
Să o beau pă ost'eneală,
Că-s cu oile 'n porneală.
D'e-oî trăi ți oî plăt'i,
10 D'e-oî muri *paust* ț'a si.
— Drăgulița mea soție,
D'e-oî muri eu mai întie,
Popa crižmarîu să zie,
Să mă 'ngroape ling' o zie;
15 Ling'un corn'isor d'e munt'e,
Mai aproape lingă but'e,
S'aud zinu çiuruin,
Crižmărița măsurin,
D'in cantă 'n cançeșu puin
20 Și d'e sufletu mn'eu dîn.
D'in cançeșu puin în cantă
Și dînu-mi d'e sănătate.

1920. Borșa — Aceeași.

CXIX

Cuculuț, pasăre zie,
Du-ț'e, cîntă 'n pribeșie,
25 Spun'i mîndrului să zie
Tăt pă cranga rugului,
Că nu pot de doru lui.
Șase ai ș'o vreme lungă,
Nu poț gin'i că-î așiuņe.
30 — Eu cu drag aș merę-acasă,
Copitanu nu mă lasă
La copk'iî și la borșasă.
Eu d'e cîn că mn'i-am plecat,
Mult'e țări că mn'i-am călcat,
35 Ș'acasă n'am înturnat.
Cînd o fost a d'i'nturna,
I crescută pažiștea.

1920. Borșa (Pk'etrqasa) — Axănia
Trifan, 22.

CXX

Amară-î frundza d'e nuc,
Amară-î d'e dor çe duc
40 D'e la t'in'e, mîndruluc.
Amară-î frundza d'e fag,
Amară-î d'e dor çe trag
D'e la t'in'e, mîndruț drag.
1920. Borșa (Pk'etrqasa) — Aceeași.

CXXI

Măi mîndruț, mîndruțule,
45 Doru mn'i-î d'e nu-ț pot spun'e,
Zin'e-mi să mă duc în lume.
Duče-m'oî, drumu nu-l știu,
Luna nu-î pînă tirdziu,
Și d'e mîndru-aș vreă să știu.
50 Da d'e mn'i-ar si norocu
Să mă tiln'esc cu cucu,
Tăt să-mi arăt'e drumu,
Să mă tiln'esc cu mîndru.
D'apoî d'e mn'i-ar si parteă
55 Să mă tiln'esc cu mn'erla,
Tăt să-mi arăt'e caleă,
Să mă tiln'esc cu badeă,
Treî dzile să-mi povesteă';
Treî dzile 'mi păreă un çeas,
60 Povestin d'e-a mn'eu năcaz,
D'e cum s'o dus cit'ę-am tras.
1920. Borșa (Pk'etrqasa) — Aceeași.

CXXII

Frundză lată ca palma,
Mare curvă-î dragosteă,
Çin'ę-apucă-a o 'nvăța.
65 Că și eu am învățat
Tăt sara culcată 'n pat,
Și nu pot n'esărutat',
Ca pruncu n'elegănat.
Eu nu pot fără guriță,
70 Că și pruncu fără țîță.
1920. Borșa (Pk'etrqasa) — Aceeași.

CXXIII

Frundză verd'e, măr acruț,
D'am avut și eu drăguț

Ș' n'am știut să mn'i-l cruț.
Dar amu d'e l-aș aveă
Tăt pă brață l-aș țin'ea.

Geaba-î, c'o trecut vremeă,

⁵ L-aș ibçi, nu vreă mă-sa.

L-aș lăsa, nu-l pot uita,

Că î-o fo' dulce gura.

Nu î-o fo' pă cum să sie,

Ca struguru țel d'in zie,

¹⁰ Ca struguru țel rod'it —

Dqamn'e, cu drag n'e-am ibçit,

Și cu dor n'e-am d'espărțit.

1920. Borșa (Pk'etrqasa) — Aceeași.

CXXIV

D'in țel vîrvuț d'e opçină

Este-o crangă d'e țet'ină,

¹⁵ Suflă vînt și ô clăt'ină.

D'e-a umbruța țet'in'ii

Este-o mîndră florițea.

Pa', mîndruluț, și ț'o ia,

Uitã d'e dragosteă meă.

²⁰ Că și eu că mn'i-oî uita

Cînd în pămînt m'or băga,

Și pă min'e lut or tra'.

1920. Borșa (Pk'etrqasa) — Aceeași.

CXXV

Măi mîndruț, mîndruțule,

Cîț cu t'in'e ș'o plecat

²⁵ Săbășag ș'o căpătat,

Și pă t'in'e t'e-o 'mbrăcat

În haîn'e d'e bătălie,

Și t'e-o tremăs la Sărbie.

Dat-ai mîna cu Sîrbu

³⁰ Să nu n'e ved'em altu.

D'i la Sîrb la Tălian,

Să nu n'e ved'em șohan.

1920. Borșa (Pk'etrqasa) — Aceeași.

CXXVI

Çin'e-o făcut plai pă munt'e

Dumn'edzău să nu-î ağıut'e,

³⁵ C'o trecut mult'e răguț'e.

O trecut și bun'î și răi,

Ș'o trecut și fraț d'e-a mn'eî.

Trecut-o bune și rele,

Ș'o trecut neamuri d'e-a mele.

1920. Borșa (Valșa Pojenii) — Todora
Çiucla, 13.

CXXVII

⁴⁰ D'i'mpărat'e, eși d'in curt'e,

Batăr trei dzile la munt'e,

C'acolo-î videă mai mult'e.

Tăt un rîn d'e tufe mari,

Și mormint'e d'e husari,

⁴⁵ Și de tisturi d'e-aței mari.

Tăt un rîn d'e tufe mn'icî,

Și mormint'e d'e vojn'icî,

Și d'e tisturi d'e-aței mn'icî.

1920. Borșa (Valșa Pojenii) — Aceeași.

CXXVIII

Mn'i-o trimăs mîndru o cart'e

⁵⁰ Să nu-mî port sugnă cu rqaț'e,

Că la Bosn'ia-î mare mqaț'e;

Să nu-mî port sugnă pk'estrie,

Că la Bosn'ia-î bătălie;

Să nu-mî port sugnă cu flori,

⁵⁵ Că nu ne rămîn feçjorî.

1920. Borșa (Valșa Pojenii) — Aceeași.

CXXIX

Trandasir, crangă pk'estriță,

Strigă badea la port'iță

Să-î duc apă și guriță.

Gurița meă nu-î de-acele

⁶⁰ S'o dau sara pă st'ele

Păntru două-trei in'ele.

Eu in'ele am bugăt'e,

Și d'e aur și d'e-argint,

Și le port tăt'e la rînd.

1920. Borșa (Valșa Pojenii) — Aceeași.

CXXX

⁶⁵ Frundză verd'e, nucă sacă,

Nu-mî găsăc omu să-mî placă.

N'î-o găsit mama unu,

Mamii plăce, mn'ie nu.
— Ia-ți-l, mamă, dacă-ț plăce,
Că rușin'e nu ți'oî façe,
Și mn'ie-mî dă bună paçe;
5 Dȝară nu-s nebună eș
Să-mî rușin'ez neamu mn'eș.

1920. Borșa (Valęa Pojenii) — Aceeași.

CXXXI

Hăi frundza malinului,
Spun'e ružmalinului
Nu 'nfloręscă sie-cuș;
60 Numa floaręa mîndrului,
Ș'aceęa cam mițięa,
Să-i' tręacă d'e želea meș.

1920. Borșa (Valęa Pojenii) — Aceeași.

CXXXII

Cîntă cucu vin'ereș,
Trec feęiorî Dunăreș
75 Cît'e doî alăturęa.
Călărește
Pă un pește,
Mîndra să cîntă morțăște.
Poți-t'e, mîndră, cînta,
80 Dac' am trecut Dunăreș,
Podu la Italia.

1920. Borșa (Valęa Pojenii) — Aceeași.

CXXXIII

— Măi norule, norișor,
Da ęe h'iri aduęi d'in ęiș?
Dȝară tabla că s'o 'ntors?
25 — Că tabla nu s'o întors,
Că p'atit o mărș în ęiș,
S'o filn'it c'o curvă d'e crăiasă,
Cu trei steęurî d'e mătasă,
Unu roșu ca focu,
30 Unu negru ca corbu,
Unu alb ca omātu,
Ĉel roșu-ș d'e bătălie,
Ĉel negru žele să sie,
Ĉel albu d'e bucurie.

1920. Borșa (Valęa Pojenii) — Aceeași.

CXXXIV

35 Audžit-am, mîndruț, eș
Că t'e țin'e mi-ta răș
Pântru ęe t'e iubăsc eș.
Spun'e, mîndruț, mîn'e-ta,
Noi atunęi că n'e-om lăsa
40 Cîndu ęa ș'a număra
Tăt sirile d'int'o k'jară
Și dzilele d'int'o vară.
N'ięi atunęi nu n'e-om lăsa,
Pînă nu ș'a număra
45 Ia, iarba d'e pă hotară
Și frundza d'int'un stăžar-ă.
N'ięi atunęi nu n'e-om lăsa,
Pînă nu ți număra
Pen'ele d'e pă d'un cuc
50 Și frundzuța d'int'un nuc.
N'ięi atunęi nu n'e-om lăsa,
Pînă ęa că nu ș'a fa'
Strat d'e mac
'Nt'un virv d'e ac,
55 Și d'e-acolo om mînca.
Poat'ę-atunęi că n'e-om lăsa.

1920. Borșa (Rifturî)—Iqana Leșhului, 40.

CXXXV

Multămn'esc mămucî mele
Că m'o făcut pă plăcere.
N'ięi-s mare, n'ięi-s mn'ică,
60 Fără cum is mai harn'ică.
Num' o leacă m'o greșit,
Ok'ięi nu mn'i i-o ęern'it,
Păru nu mn'i l-o 'ncrețit: —
Pântru-aęea nu-ș bai n'įmn'ic.
1920. Săęel — Doca Danę, 26.

CXXXVI

65 Voi, fet'e, vă măritat,
După feęiorî n'așt'eptaț,
Că feęiori-s îngropat
Sus la munt'e, la Carpaț.
D'e-ar șt'i fet'ele că und'e,
70 Mere-ar și le-ar pun'e cruce;
Lîngă cruce-ar pun'e flori,
Cum să șăd'e la feęiorî.

1920. Săęel — Aceeași.

CXXXVII

Fruudzucă verd'e d'in k'idru,
 Mai în sk'imbă-mi, Dqamn'e,
 [gîndu,

Să nu-mi stee tăt la mîndru.
 Tăt la mîndru d'e mn'i-a sta,

⁵ Pă pk'ičiçoare m'oï usca,
 Tătă lumea s'ar mn'ira,
 Çe dragost'e-î ajasta.

Asta-î dragost'e curată
 D'e-un feçior cu d'e o fată.

¹⁰ Asta-î dragost'e cu dor
 D'e-o fată cu d'e-un feçior.

1920. Săçel — Aceeași.

CXXXVIII

Mîndruluț cu ok'iï verdz,
 Tătă noaptea t'e çisedz,
 Mă trezăsc nu t'e găsăsc,

¹⁵ Cu perina mă sfăd'esc.
 Strîng în brață perina,
 Pare-mi că ești duma-ta —
 Nu știu, știî de-açea ori ba?
 Strîng în brață-așternutu,

²⁰ Pare-mi, mîndruț, că ești tu —
 Nu știu, știî d'e-açea ori nu?

1920. Săçel — Aceeași.

CXXXIX

Hoï tu, mămuluca meça,
 D'e ț'o fo' drag a trăi,
 La urît nu mă sili.

³⁵ D'e ț'o fo' dragă lumea,
 După urît nu mă da.

Cu urît aî tăt trăi,
 Numa noapt'ea d'e n'ar h'i:
 Dzua-î dzuă și să duçe,

³⁰ Noapt'ea vin'e să să culçe
 Și çere guriță dulçe.

1920. Săçel — Aceeași.

CXL

Măi, mîndrule, nu h'iï prost,
 Că d'e t'in'e nu mn'i-o fost.

Numa ț'am cătat mint'ea
³⁵ Să văd: dragă țî-s ori ba.
 Dragă țî-s ca sufletu,
 D'e la min'e ia-ț gîndu;
 Dragă țî-s ca in'ima,
 D'e la min'e ia-ț mint'ea.

1920. Săçel — Aceeași.

CXLI

⁴⁰ — Scînt'euță d'in palant,
 N'ai vădzut pă mîndru 'n sat?
 — Floriçică d'e n'eçină,
 Eu l-am vădzut pă la çină,
 Cu in'el d'e-argînt în mînă,

⁴⁵ Cu çizme n'egre 'n pk'ičiçoare,
 Mîna dreaptă pă scrisoare,
 Tăt scria și să gîn'ia,
 Cart'ea o peçetuja,
 Cu peçet'e roșiută,

⁵⁰ S'o trimeată la drăguță.
 — D'e mn'i-o a trimete mn'ie,
 Pun'e-l, Dqamn'e, 'n rai să h'ie;
 D'e-o a trimet'e 'nt'alt sat,
 Fă-l, Dqamn'e, talpă la iad.

1920. Săçel — Aceeași.

CXLII

⁵⁵ D'e-až muri d'e dor d'e oï,
 N'aș iubi păcurăroi;
 D'e-až muri d'e dor d'e caș,
 N'aș iubi păcurăraș: —
 Cînd e dragost'ea mai dulçe,
⁶⁰ El ia bota și să duçe.

1920. Săçel — Aceeași.

CXLIII

Tu, mîndrule, mă săruț,
 Da la çizma nu t'e uïț,
 Că çizma mn'i-î radașă,
 Și gura mn'i-î hamn'eșă;
⁶⁵ Și çizma mn'i-î căputată,
 Și gura mn'i-î sărutată,
 D'e mulț feçiori sărutată.
 Frundză verd'e d'e căl'in'e,
 Știu că nu stau numa 'n t'in'e.

1920. Săçel — Aceeași.

CXLIV

N'eamțule, 'n șireagu tău
 Nu-î frumos ca mîndru mn'eu :
 La obraz ruže roșie —
 L-aș cunqașt'e d'intr'o mn'ie;
 5 La obraz e ruže-împlută —
 L-aș cunqașt'e d'intr'o sută.

1920. Săcel — Aceeași.

CXLV

Părăuaș pă lingă școală,
 Cură limped'e cernăală
 Să-mi cern'esc eu portuțu,
 10 Că m'o lăsat mîndruțu.
 Da cum foc să mn'i-l cern'esc,
 Da mai tare mn'i-l albăsc.
 Dau-mi portu la d'aspreală
 Și fața la rumen'egală.
 15 Cînd a h'i 'nt'o sărbătoare
 Eu m'oî gata ca ș'o floare,
 Ș'oî eși pînă 'n uliță,
 Gata ca ș'o păun'ită.
 Numa-o mină mn'i-oî înt'ind'e,
 20 Trei și patru mn'i-oî cuprinde;
 Num' un drag mn'i-oî cîrliga,
 Cînci și șase mn'i-oî d'afla,
 Mai frumoși ca duma-ta.
 Fă-mă, Doamn'e, ce mn'i-i fa',
 25 Ruže dalbă 'n calea ta,
 Dqară t'e-aș put'ea 'ntreba :
 Mai ai tu pă cîn'eva
 Să-ț tomască in'ima ?
 Da eu, mîndruț, n'am pă n'ime
 30 Să-mi toma' in'ima 'n min'e.

1920. Săcel — Măria Magdău, 11.

CXLVI

Fruudză verd'e, ia, d'e sk'in'e,
 Măi Muscan'e, nu faci bin'e.
 D' am un unk'iaș prins la tin'e,
 Nu știu ce i-ai dat d'e cînă.
 35 — Plumbu d'ingă ver-mașină.
 Năpost'i-l să vię-acasă,
 C'a d'afla cîna pă masă.

1920. Săcel — Aceeași.

CXLVII

D'e un'e cătana pleacă
 Rămîn'e casa săracă,
 40 Și copk'ii d'e la vatră
 Nu știu cîn'e ę-o fost tată.

1920. Săcel — Aceeași.

CXLVIII

Fruudză verd'e d'e buzor,
 M'am iubit c'un domn'ișor.
 Surorile m'o știut
 45 Și cătă mama m'o spus.
 Și mama cătă tata,
 Tata cătă frații mn'eî;
 Frații mn'eî să știu pă eî,
 Și d'e mină m'o luat,
 50 Cît îi casa m'o purtat
 Și 'nt'o ladă m'o-aruncat.
 Și pă lad' o pus lăcată,
 Pă lăcată-un stan d'e pk'jatră.
 Eu-am fost iut'e și 'nfocată
 55 Ș'am eșit d'e su' lăcată,
 Ș'am mai vădzut lumea-odată,
 Fet'e cu fețiori ĝiucîn,
 Și pă mîndru mn'eu plîngîn.
 — Taçi, mîndrule, nu to' plînge,
 60 Că cu lumea nu-î învinge.

1920. Săcel — Aceeași.

CXLIX

Mamă, la sufletu mn'eu
 Ard două lumn'in'î d'e său.
 Vara ploură, iarna n'inge,
 N'ime nu le pqaț'e stînge,
 65 Numa in'ima cîn plînge.

1920. Săcel — Aceeași.

CL

D'audzît-am d'in večin'î
 Că nu-î bun gardu de sk'in'î,
 N'icî drăguțu d'in večin'î.
 Gardu-î bun d'e scînduri lat'e,
 70 Și drăguțu d'e d'epart'e.
 Facă-î Dumnedzău lui part'e,

Că vină sara la fat'e
 Și mă țin'e cu drept'e.
 Drăguțoru d'in vechin'î,
 D'ardă-mn'i-l, draçe, cu sk'inj:
 5 Vină sara la tăcjun'î
 Și mă țin'e cu mincjun'î.

1920. Săcel — Aceeași.

CLI

Măi bād'ită, bād'ișor,
 Nu-mi trimet'e-atita dor
 Pă vale și pă izvor;
 10 Nu-mi trimet'e-atita žele
 Pă vale și pă vâlcele.

1920. Săcel — Aceeași.

CLII

Cucul'e cu pen'e rari,
 Mîndru cînt' la păcurari
 Și 'n casărn'i la žandari.
 15 Cucul'e cu pen'e mult'e,
 Mîndru cînt' vara la munt'e
 Și 'n casărn'i la răgut'e.
 Cucul'e cu pen'e suri,
 Nu cînta la 'ncordături,
 20 Će cîntă pă lingă sat,
 C'amu mîndru m'o lăsat.
 M'o lăsat că nu i-s dragă,
 Ș' o cuprins o çorbă n'ęagră.
 — Çorbă n'ęagră d'in pârîu,
 25 Nu iubi pă mîndru mn'eș,
 Că eș t'ę-oj otrăy'i, dzău.
 Lasă-mn'i-l d'e mn'i-l iubi,
 Că eș, dzău, t'ę-oj otrăy'i
 Cu otravă
 30 D'in dumbravă,
 Cu păr d'e cosiță n'ęagră,
 Cu scortiță d'i pă l'emn'e,
 C'un păr galbăn d'in sprîncen'e.

1920. Săcel — Aceeași.

CLIII

Păsăruică d'e pă laz,
 35 Asară pă la opt çeas

Doru mîndrului l-am tras.
 Cînd era cam pe la dzăce
 O suflat un vîntuț răce,
 Ș'am çisat un çis cu greață,
 40 Că m'ai strîns, bād'ită, 'n brață.
 Mă trăzăsc, bād'ita nu-î,
 Fără numa doru lui
 Scris pă dunga patului.

1920. Săcel — Măria Sîma, 15.

CLIV

Mîndruș, pîn'ce m'ai lăsat,
 45 Eș nu-ț dau altu păcat,
 Făr' trei aș să dzaçi în pat,
 Cu fața cătă păret'e,
 Cu gura arșă d'e set'e;
 Cu fața cătă pămînt,
 50 Cu gura arșă d'e vînt.
 Cînd a h'i la primăvară,
 Patru să t'e scot' afară,
 Doi la cap, doi la pk'içigare,
 Să t'e 'ntoarcă cătă soare.
 55 Eș nu-ț dau alt'e păcat'e,
 Două Vin'eri d'e t'ę-ar bat'e:
 Vin'ereș d'in postu cruçiș,
 C'açeaș uscă tăț huçiș;
 Vin'ereș d'in postu mare,
 60 C'açeaș uscă mai tare.

1920. Săcel — Aceeași.

CLV

Mamă, la in'ima meș
 Će s'o pus nu să mai ja.
 Că s'o pus doru bād'iș,
 Nu să ja pîn' oj muri;
 65 Că s'o pus a bād'iș dor,
 Nu să ja pînă çe mor;
 Că s'o pus a bād'iș drag,
 Nu să ja pînă çe dzac.

1920. Săcel — Aceeași.

CLVI

O n'ęagră călugăriță
 70 Ș'o d'avut o copil'iță.

Tată-său o dezn'erda,
 Mă-sa rău o blăstăma.
 Nouă ai nu să plin'ea
 Și 'n codri să pribegia;
 5 Nouă ai nu s'o plinit
 Și 'n codri s'o pribegit.
 Drăguțu-î o d'audzît
 Și la dînsa ș'o porn'it,
 D'alunguțu drumului,
 10 D'alăturăa codrului.
 La fintîna corbului
 S'o plecat să bee apă,
 S'o uîtat în sus pă crangă
 Ș'o vădzut o corbă n'ęagră,
 15 Ș'o 'nt'ins pușca s'o împuș'e.
 —Ho, fărta', nu mă 'mpușca,
 Că eu ți-s drăguța ta.
 —Tu, d'e-mi ești drăguță mn'ie,
 Scobori să merem la y'ie;
 20 Tu, d'e-mi ești drăguță dragă,
 Coboră-t'e d'e pă crangă;
 Numa trei horbe-oî horbi,
 Trei horbe d'e n'e-îubit,
 Mai mult'e d'e d'espărțit;
 25 Trei horbe d'e sărutat,
 Și mai mult'e d'e lăsat.

1920. Săcel — Aceeași.

CLVII

Da-ț'ar, mîndruț, Dum'n'edzău
 Patru boi în grațdu tău,
 N'evastă pă placu mn'eu:
 30 D'int'o sută,
 Una mută,
 D'int'o mn'ie,
 O bolindzie.
 Cîn t'e-î duce 'n drum d'epart'e,
 35 Să vii cu bolunda 'n spat'e,
 Tăt oamen'ii să çiudea',
 Mîndruț, d'e n'evasta ta,
 Pă cîn'e-aî putut lua.
 Ș'apoî m'oi çjud'i și eu,
 40 Pă cîn'e-aî luat, mîndru mn'eu.

1920. Săcel — Căl'ina Danč, 28.

CLVIII

Spun'e, mîndruț, min'e-ta,
 Măninče și să hrăn'ja';
 Măninče și să hrăn'ja,
 Doarmă și să hod'in'ja',
 45 Rău d'e min'e nu grăja'.
 Eu mănînc și mă hrăn'esc,
 Mă culc și mă hod'in'esc,
 Rău d'e dînsa nu grăesc.
 Că eu n'am șurguluit,
 50 P'a vost cuptîor d'e suit,
 La voi d'e găzdăluit.
 N'ice n'oi șurgului,
 P'a vost cuptîor n'oi sui,
 La voi n'oi găzdăluit.
 55 C'atita pină mă 'ntorc,
 Și d'e min'e dzi «noroc».
 Nu mn'î-oî găsî unu-o doi,
 Fără çiurdăcă d'e boi,
 C'așa-î n'eamu pă la noi.

1920. Săcel — Aceeași.

CLIX

60 Nu ven'i, mîndruț, la noi,
 Că mama nu mn'î-a da boi,
 Çi t'e du la çea găzdacă,
 Că ț'a da doi boi ș'o vacă.
 Boi 'n munt'e i mîna
 65 Și lupk'ii ți i-or mînca.
 Vaca ți s'a prăvâl'i
 Și tu tăt cu hidă-ai h'i.
 La mîndruțu su' păret'e
 I să muștră două fet'e:
 70 O fată d'e gazdă mare
 Și una d'e sărac tare.
 Çea găzdacă dziç'e-așa:
 —«Ia-mă, mîndruț, pă min'e,
 C'o dzis tata că mn'î-a da
 75 O çiurdă mîndră d'e boi,
 Ș'un bot'eî mîndru d'e oi».
 Çea săracă dziç'e-așa:
 —«Nu-ș dă bad'ea ok'ii mn'eî
 Pă tăt șase boi tăi;
 80 Nu mă dă bad'ea pă min'e,
 D'e-ai avega tu oriçit bin'e».

Și feçioru dzîce-ăsa:
 — «Însura-m'aș, însura,
 Nu ș' pă care o-az lua,
 Ori pă mîndra cu zgarda,
 15 Ori pă hîda cu çîurda.
 Hîda mină çîurda 'n coastă,
 N'îce 'n casă nu-î pea p̄oastă;
 Mîndra pun'e zgarda 'n cui,
 Cată 'n sac — faină nu-î;
 10 Să duce iut' la vecînă
 Să-î dee pk'ită d'e çină».

1920. Săcel — Aceeași.

CLX

Horilcuța-î h'ik'etău,
 Cum bea omu façe rău.
 N'îce zînu nu-î curat,
 15 Cum bea omu fa' păcat.
 Care horilcă nu bea
 Mult'e bunurî p̄oat'e-avea
 Și odqară mult'e-ș fa'.
 Eu horilcă d'e n'aș bea
 20 Mult'e bunurî aș avea;
 Aș avea mult'e odqară
 Și l'e-aș încarca pă cară,
 Și l'e-aș scoat'e și p'afară,
 Și n'az mai si d'e ocară.
 25 Așa horilca o beau,
 Zînu 'n gură n'îci nu-l iau.

1920. Săcel — Năstaca Petrovai, 60,
 (de loc din Vișeu-de-jos).

CLXI

În çel vîrvuț d'e opçină
 Est'e-o cruce d'e çet'ină,
 Suflă vînt și să l'egînă.
 30 — «Tu, cruciță d'e çet'ină,
 Çe t'e l'egên'î, çe t'e clăt'in'î?»
 — «Da cum nu m'oî l'egăna
 Și cum nu m'oî clăt'ina?
 Că la min'e stau gataț
 35 Trei maiștări d'in trei G'ișauă,
 Cu săcurî, cu h'erăstrauă,
 Să mă taie l'emn' întregî,
 Să mă puje pă t'il'egî,

Să mă ducă 'n gîios la țară
 40 Să mă facă t'emn'îçîoară,
 Să robçia' fată-feçioară
 Și feçiorî fără must'eață
 Care 'nvață-a strînge 'n brață».

1920. Săcel — Aceeași.

CLXII

Futu-ț morțiî tăi, Neamțul'e,
 45 Cîn cătană m'ai luat
 Nu știu orb ai fost or bat,
 O bçirău m'a băgat.
 D'e m'o băgat bçirău,
 Ardă-î șura și grațdu;
 50 D'e m'o băgat popa,
 Ardă-î șura și casa.
 Că d'e-a si un bin'e 'n țară,
 Duçe-m'oî ș'oî zîn'i jară,
 Ș'oî zîn'i la noi acasă,
 55 Ș'oî fa' la bçirău o masă
 Să iasă fumu d'in casă,
 Par' albastră pă ferçastă.
 Da d'e-a si o răutat'e,
 M'oî lipk'i pingă-o çetat'e
 60 Ș'oî scrie mîndrei o cart'e,
 În tus-patru cornurel'e
 Scrisă cu dor și cu zel'e.
 În cornurî scri-oî dorurî
 Și pă mărğîn'î banaturî;
 65 Și 'n mn'izloc,
 Pară d'e foc,
 Dacă n'am avut noroc
 Să siu cu mîndra 'nt'un loc.
 D'e ș'ar dare Dumn'edzau
 70 Tăt o ploaje și un foc
 Să ardă Iza d'e loc,
 Să mă duc tăt pă pk'isoc,
 Să suju cu mîndra 'nt'un loc.

1920. Săcel — Aceeași.

CLXIII

Cînd am fo' mamîi mai drag
 75 M'o gîurat Neamțu su' st'egag.
 Cînd am fo' mamîi mai dulçe
 M'o gîurat Neamțu su' cruce.

Înt'atita m'o ȝiurat
 Pă verd'e și pă uscat,
 Cum să siu mai supărat.
 Ș'atita nu s'o răbdat,
⁵ Pînă ce m'o scos d'in sat,
 Dzua bună n'am luat
 D'e la feȝioraș d'in sat,
 D'e la grăd'ina cu flori,
 D'e la fraț, d'e la surori;
¹⁰ D'e la sir d'e busiȝoc,
 D'e la feȝioraș d'in ȝioc;
 D'e la sir d'e tămăiță,
 D'e la fet'e feȝiorită;
 D'e la frundza ȝea d'e fag,
¹⁵ D'e la a mn'eu tătuc drag;
 D'e la siru cel d'e ȝarbă
 D'e la maȝca meȝa ȝea dragă.
 Rămii, mîndră, sănătoasă,
 Ca ș'o violă frumȝasă:
²⁰ Cînd o bat'e vîntu 'n față
 Împl'e lumea d'e mîndreăță.
 Eu m'oi duce sănătos
 Ca ș'un ružmal'in frumos:
 Cînd il bat'e vîntu 'n dos
²⁵ Împl'e lumea d'e mn'inos.
 D'e t'in'e, mîndră, nu-ȝ rău,
 Că rămii în satu tău
 Cu mă-ta, cu tată-tau.
 Io mă duc pă țări străin'e
³⁰ Un'e nu cunosc pă n'ime,
 Fără frundza și codru
 Care-ȝ păst'e tăt locu;
 Și frundzuca și ȝarba
 Care-ȝ pă tătă lumea.
³⁵ H'eȝi, tu, mîndrul'ita meȝa,
 Eu, mîndră, un'e mă duc
 N'ice-ȝ apă, n'ice-ȝ ȝarbă,
 Fără sînge pînă 'n barbă;
 N'ice vedz un st'ic d'e grîu,
⁴⁰ Fără sînge pînă 'n brîu.
 N'ice-s tufe cu d'alun'ȝi,
 N'icȝ oamen'ȝi ca la noi bun'ȝi,
 Fără Unguriȝ n'ebun'ȝi.
 N'ice sk'in'ȝi cu porumbrei,
⁴⁵ N'icȝ ca pă la noi femeȝi,
 Fără Unguri d'e ȝei răȝ.

H'eȝi tu, mîndrul'ita meȝa,
 Tu rămii și t'e mărită,
 Nu-ȝ ȝin'ea in'ima friptă,
⁵⁰ Că napoi cînd oi zin'ȝi
 Știu că nu ȝ'oi trebui;
 Că 'n trei ai e vreme lungă,
 Cîn'e poat'e să-ȝ zȝiungă.
 — H'eȝi tu, mîndruluțu'l'e,
⁵⁵ Înapoi d'e ȝi-ȝ zin'ȝi,
 Tăt mn'ie m'eȝi trebui:
 D'e-ai si n'egru ca molu,
 Drag mn'ȝeșȝi ca sufletu;
 D'e-ai si n'egru ca t'ina,
⁶⁰ Drag mn'ȝeșȝi ca in'ima.

1920. Sațel — Aceeași.

CLXIV

Cucu cîntă — nu-l aud
 Dacă noroc n'am avut.
 Cui ȝi cîntă cucu sara
 Supăratu-ȝ tătă vara;
⁶⁵ Că și mn'ie n'ȝ-o cîntat,
 Tătă vara-s supărat.
 Care cuc o cîntat an
 Nu cînt'e altu șohan,
 Că nu mai cîntat-a bin'e,
⁷⁰ For' a dor și d'espărtire.
 Pă min'e m'o d'espărtit
 Cu cîn'e bin'e-am trăit.

1920. Silișteȝa — Ioana Bărcan, 40.

CLXV

Doru și cu supărarea
 Gîn'eșȝi că-l adună valeȝa;
⁷⁵ Și doruțu și cu rău
 Gîn'eșȝi c'adună părau.

1920. Silișteȝa — Aceeași.

CLXVI

La Italia est'e-un k'idru;
 Pă crăngile k'idrului
 Stau armele mîndrului.
⁸⁰ N'ime nu l'e mai clăt'ia',
 Pînă mîndru putreȝia';

N'ime nu l'ę-o mai clăt'it,
 Pină mîndru-o putreçit.
 Și să șt'iu că s'ar scula
 Až mere și l'ę-aș căta;
 5 Și să șt'iu că s'ar trezi
 Až mere și l'ę-až clăt'i.

1920. Silișteța — Aceeași

CLXVII

Žel'e mn'i-i, mămucă, mn'ie
 După ceji d'in cătun'ie.
 Unu strigă: «n'am o mină»;
 10 Celalalt n'are hod'ină,
 Că e plumbu la in'imă.
 Unu strigă: «n'am pk'ic'ior»,
 Și-ș trăeșt'e cu mult dor;
 Cu dorința-iajstă vară
 15 Cum n'o fost șohan în țară;
 N'ic'i n'o fo', n'ice n'ar si,
 Numai Rusu d'ę-ar peri.

1920. Silișteța — Ilșana Șofrac, 28.

CLXVIII

Eși, împărat'e, d'in curt'e
 Și t'e urcă 'n sus la munt'e
 20 Să vezi trupel'e d'e mult'e
 Și mormint'e d'e răgut'e;
 Să vezi trupel'e d'e mari
 Și mormint'e d'e husari;
 Să vezi trupel'e d'e mn'ic'i
 25 Și mormint'e d'e vojn'ic'i
 Care s'o dus d'e p'aiç'i;
 Și feçiorij čeja d'e frunt'e
 Cum is îngropaț pă munt'e.
 Să știe fet'el'e und'e,
 30 Cum ar mere-ar pun'e flori,
 Ca să știe că-s feçiorij;
 Și la cruçe-ar sãmăna
 Sansiu roșu să 'nflorea',
 Că n'au cin'e să-ı žele'a'.
 35 Ofițarij cu çarda,
 Trîmbçitaș cu trîmbçita,
 Ačeja l'ę-o fo' popa.

1920. Silișteța — Aceeași.

CLXIX

Pin pădure cîn mă bag
 Tâte crengil'e mă trag,
 40 Și d'e tufă și d'e fag.
 Nu mă trage ca una,
 Ca creanga d'e păduçel —
 Pk'ice-ı çoaza d'e pă el,
 Să rămie çjung uscat,
 45 Să creadă la supărat;
 Să rămie çjungu gol,
 Să creadă la çel cu dor.

1920. Silișteța — Aceeași.

CLXX

Lasă, nu-ı bai, mîndrior,
 Că m'ai lăsat să-mi trag dor;
 50 Lasă, nu-ı bai niçiodată,
 Că l-oj tra', că-s învățată
 Și cu dor, și supărată.
 D'e cum mama m'o făcut,
 Dor și žele-am pretrecut;
 55 Și d'ę-amu cit oj trăi
 D'e dor și d'e zele-oj si.
 Așa mn'ı-o cîntat cucu,
 Să mă măninče doru;
 Așa mn'ı-o cîntat mn'erla,
 60 Să mă măninče želea.

1920. Silișteța — Palaçe Çit, 18.

CLXXI

Mîndruluț, floare domn'ęască,
 Pui-t'e domn'ij 'n feręastă,
 Sqarel'e t'e vestădzască,
 Tătă lumęa t'e urască,
 65 N'ime să nu t'e iubască.
 Numa cit t'ę-am iubit eu
 Să sie pă traju tău,
 C'ai fo' numă-un prăbălău.
 N'ı-ai probat mint'ęa d'e-ı
 [bună
 70 Ca la pruncă d'e o lună.
 Dacă mn'ı-ai vădzut mint'ęa,
 Dat-ai mîna cu alta
 Și mn'ı-ai rupt in'imn'ioara.

1920. Silișteța — Aceeași.

CLXXII

Am drăguț păcurăraș
 Și-mi aduce sara caș,
 D'imin'eața urdă dulce
 Și-î dau gură și să duce.
 5 — H'eî tu, mîndruluțule,
 Țipă doru păst'e oi
 Și vină sara la noi;
 Țipă doru păst'e plasă
 Și vină, mîndruț, acasă;
 10 Țipă doru păst'e stînă
 Și vină sara la cînă;
 Țipă doru păst'e st'erpe
 Și vină sara la fet'e.

1920. Silișteța — Aceeași.

CLXXIII

Pă su' d'عالu cu doru
 15 Ară mîndru cu plugu.
 Eu mă duc să-î duc prîndzu:
 — Eu n'am vin'it să prîndzâsc,
 C'am vin'it să-ț povest'esc
 Că mn'î-o spus vecina ta
 20 Un'ę-o văzut pă mă-ta:
 Colo 'n ęios pă arătură
 Cul'egîn sămănatură,
 Să facă formăcatură,
 Să mă fșarmăce pă min'e,
 25 Să mă las, bad'e, d'e t'in'e.

1920. Silișteța — Aceeași.

CLXXIV

Păst'e munt, păst'e d'عالurî
 Adună vîntu dorurî,
 Dorurel'e t'in'erele,
 Ș'a mn'eu dor vin'e cu el'e;
 30 Ș'a mn'eu doruț o pl'ecat,
 Tînăr o fo', n'e'nvătat,
 Și 'nt'ō izvor o pk'icat.
 N'o pk'icat în apă l'ină
 Să mă duc să-l ieu d'e mină,
 35 C'o pk'icat în apă creăță,
 Și m'aș duce și mn'i-î greăță,
 Că nu-î apa ca p'aiçi,

Că-î cu sînge d'e vojn'icî
 Care s'o dus d'e p'aiçi.

1920. Silișteța — Aceeaș

CLXXV

40 — Codrul'e cu frundza rară,
 Lasă-mă d'e mas p'astără
 Pă min'e cu pă bad'ea-l'e,
 Că n'imn'ic nu ț'om strîca-l'e.
 — Eu cu drag mn'i v'aș lăsa,
 45 Mă t'em că v'aș săruta
 Și frundza mn'i s'a usca: —
 Pănt' o fată ș'un fețior
 Să rămie codru gol;
 Pănt'un fețior și o fată
 50 Să-mi sie frundza uscată!

1920. Silișteța — Măria Bărcan, 42

CLXXVI

D'ę-aș muri primăvara,
 Păsările m'ar cînta,
 Granguru mn'î-ar clopoți
 Și cucu d'e pop' ar si;
 55 Pupădza mn'î-ar fa' colaçi
 Și mn'î-ar da păst'e sălaș,
 Dacă n'am surorî, n'icî fraș.

1922. Botiza — Marie Cupșinar, 20.

CLXXVII

Iest'e cęață și n'ęură,
 D'e pă d'عال, d'e pă măgură,
 60 D'e vrîvuțu Runculuî,
 D'e pă cșama murguluî,
 D'e pă pana clopuluî
 Să-î vād ok'îî mîndruluî.
 L-am văzut așa din dos,
 65 Mn'i s'o părut min'ios;
 L-am văzut ca pînt'un gard
 Și mn'î-o părut supărat.
 Știu bin'e că-î înzitat
 D'e două curve d'in sat.
 70 L-o 'nzitat curva d'e cîn'e
 Ca să nu grăîa' cu min'e.
 Nu-î bai, mîndruț, d'ipt'ačșă,
 Čipca d'in cosîța meș

- N'a mai pk'ica d'ipt'aĉea;
 Da struțucu tău d'in clop
 S'a usca ca și d'e foc,
 Șohan nu-î aveau năroc.
 5 Tu, mîndrul'e, țî-î îmbla
 Ca sloju pingă pârîu,
 Ș'ai grăi, da n'oî vrea eu.
 Tu mîndrul'e, țî-î îmbla
 Ca sloju pingă vâlĉea,
 10 Ș'ai grăi, da io n'oî vrea.

1922. Glod — Ileana Dunca, 27.

CLXXVIII

- Frundză verd'e d'e trifoî,
 M'o ĉerut la mama doî,
 Unu mn'ercuri, unu ĝioî;
 Unu h'ireș și sârac,
 15 Unu bătrîn și găzdac.
 H'eî tu, puîuluț d'e cuc,
 După care să mă duc?
 — «Du-t'e după tînăruc,
 C'aĉela țî-î nărocu-ț».
 20 Că sâracu tînăru
 Mere 'n cîmp tăt șuerîn,
 Zin'e-acasă tăt rîdzîn:
 Io îî puî ĉina pă masă,
 El mă sârută pîn casă.
 25 Da sâracu bătrînu
 Mere 'n cîmp tot suduin,
 Zin'e-acasă tăt ĝemîn.
 Io îî puî ĉina pă masă,
 El mă suduîa' pîn casă;
 30 I-așter' patu să să culĉe,
 El mă suduîa' d'e cruce.

1922. Glod — Aceeași.

CLXXIX

- Păduriĉe d'e zn'icele,
 Mîndru-î gazdă și mă ĉere,
 Io-s sâracă și n'oî mere.
 35 Mîndru d'e m'a căpăta,
 Bat'e-m'a și m'a 'ntreba:
 — «Und'e țî-î, mîndră, ze-
 [streă ?]
 — «H'eî tu, mîndruleanule,

- Ok'îi 'n cap o fo' la t'in'e,
 40 M'ai vădzut că io n'am bin'e
 Să-l mîi cu zĉiĉiu la t'in'e.
 Ok'îi 'n cap o fo' la voi,
 M'ai vădzut că io n'am boî
 Să-î mîi cu zĉiĉiu la voi».

1922. Glod — Aceeași.

CLXXX

- 45 Audzît-am, mîndruț drag,
 Că ț'ai pus ĝînd d'e lăsat,
 Da eu nu m'am supărat: —
 Eu d'e mult t'e-aș si lăsat,
 Da m'am t'emut d'e păcat.
 50 Mult'e drumuri ț'ai îmblat,
 Și pă ud și pă uscat,
 Și noapt'ea pă 'ntun'ecat,
 Și pă ploaie d'e-o plouat.
 Lasă-mă, mîndrule, tu,
 55 Să siĉ-a tău păcatu:
 Noi la lege d'e n'e-om tra',
 Și domn'îi ș'or žud'eca
 Dacă n'î-ar vedea gura
 Că nu-î mod a n'e lăsa;
 60 Și domn'îi ș'or ĝîuliși,
 Dacă n'î-or vedea ok'i,
 Nu-î mod a n'e despărți.
 Așa-s ok'îi mîndrului,
 Ca și murea cîmpului
 65 Cînd să ĉoaĉe pă răĉoare
 Și nu-î aĝîunsă d'e sĉare;
 C'așa-s ok'îi mîndrului,
 Ca și murea cîmpului
 Cînd să ĉoaĉe pă pămînt
 70 Și nu-î aĝîunsă d'e vînt.

1922. Șieu — Pălaga Rus, 19.

CLXXXI

- Zin'e cucu și mă 'ntreabă
 Cît î-am fo' mîndrului dragă;
 Io î-am spus lu rožmalin
 Că î-am fo' doî aî deplin.

1922. Șieu. — Aceeași.

CLXXXII

H'eî tu, mîndrior lăsat,
 Uîță-mă, că t'ê-am uîțat,
 Că eu altu mn'î-am aflat,
 Mai h'ireș și mai frumos,
 5 Nu ca t'in'ê-un lemn d'e dos;
 Mai h'ireș și mai d'e cînst'e,
 Nu ca t'in'ê-o pocăință;
 Mai h'ireș și mai înalt,
 Nu ca t'in'ê-un cîjung uscat.

1922. Șieu — Aceeași.

CLXXXIII

10 Sămănat-am, sămănat,
 Măjeran verd'e 'nt'un strat;
 Măjeranu-î lobodos,
 Mîndru-î tînăr și frumos: —
 Numa 'n munt'e est'ê-un k'idru
 15 Așa t'in'ereî și mîndru;
 Numa 'n munt'e est'ê-un brad
 Așa t'in'ereî și 'nalt.

1922. Șieu — Mărie Duncă, 18.

CLXXXIV

Mîndră, d'e dor d'e la t'in'e
 Dar m'oî duce 'nt'o grădină
 20 Ș'oî tăt plînge-o săptămînă,
 Pină ce s'a fa' fintină,
 Ș'oî striga sara pă lună:
 «Hai, mîndră, la apă bună»;
 Și, tu mîndră, dacă-î bea,
 25 Eî uîța dragosteța meă,
 Și cêa bună, și cêa rea,
 Care t'ê-am iubit cu șa.

1922. Șieu — Găvrilă Pătrăuș, 27.

CLXXXV

Pănt'un dor, mînca-l-ar focu,
 Mn'î-am lăsat satu și locu,
 30 Și bin'ele și nărocu.
 Pănt'un dor, mînca-l-ar para,
 Mn'î-am lăsat satu și țara,
 Și bin'ele și t'ic'ęala.
 Că omuțu 'n satu lui

35 Porunčește orișicuî;
 Da omu 'n țară streină
 Și d'e gardurî să rușină.
 Că 'nt'ajesta sat pustî
 Marhă grasă să nu țîi,
 40 Om tînăr să nu mai siî:
 Marha grasă să deoak'e,
 Om tînăr cad'e 'n păcat'e.

1922. Șieu — Irina Țiplęa, 80.

CLXXXVI

Ĉin'e n'are dor pă vale
 Nu ști luna cîn răsare,
 45 N'icî noapt'ęa citu-î d'e mare.
 Care n'are dor pă luncă
 Nu ști luna cînd să culcă,
 N'icî noapt'ęa citu-î d'e lungă.

1922. Șieu — Viorica Micle, 13.

CLXXXVII

Vai, sărače munt'e răče,
 50 D'esculța-m'oî și t'ê-oî treče;
 D'esculța-m'oî d'ê-ū pk'icîior
 Și t'ê-oî treče pă ușor;
 D'esculța-m'oî d'ê-amîdouă
 Și t'ê-oî treče ca pă rouă.

1922. Șieu — Aceeași.

CLXXXVIII

55 Frundză verd'e d'e stețar,
 N'am credzut la om cu-amar;
 D'ê-ar mai si frundzuca verd'e
 La om cu amar aș cred'e.

1922. Șieu — Aceeași

CLXXXIX

CINTECUL PĂCURARULUI DUMNITRU

Streină streinătate,
 60 Zieăță cu strîmbătate,
 Mult avuî d'e t'in'e part'e:
 D'in t'in'erețale mele
 Petrecut-am dzile rale,

- Ziçață cu gînduri grele.
 N'am știut, n'am cunoscut
 Țe măicuță m'o făcut
 Și tată Țe m'o zvut.
 5 Să știe tătuca mn'eu
 Că-mi petrec atîta rău,
 Cum și-ar fa' ok'ii părău
 Și s'ar tra' înt'un măcău,
 Ș'ar zin'i und'e șed eu.
 10 Să știe măicuța me-le
 Că-mi petrec atîtea răle,
 Cum și-ar fa' ok'ii vâlcele
 Și gura organ d'e zăle,
 Tot frîngîndu-ș min'ile,
 15 Blăstămîndu-ș dzilele,
 Că trăește 'n dînele.
 Așa-î omu 'ntre strein'î,
 Ca și pomu dîntre sk'in'î:
 Sk'inu crește, să rod'ea'
 20 Și pomu să vest'eze'a': —
 Așa-î și in'ima mea
 D'e o vreme puțin'ea.
 D'e-ai îmbla 'n lume cu cart'e
 N'afli omuț cu dreptat'e,
 25 D'in strein'î să poț fa' frat'e.
 Și eu 'n lume mn'î-am îmblat
 Călcîn lumea 'n lung și 'n lat,
 Frat'e dulce n'am aflat.
 Zălui-m'aș, zălui,
 30 Zălui-m'aș și n'am cuî,
 Zălui-m'aș drumului:
 Drumu d'încă-î supărat
 D'e mult'e cară-î călcat,
 D'e feçiorî în cătun'ie,
 35 D'e voîn'icî în pibeğie.
 Zălui-m'aș, zălui,
 Zălui-m'aș și n'am cuî,
 Zălui-m'aș cucului:
 Cucu cîntă la izvor
 40 Vesel și nu ști d'e dor,
 Ca și min'e-un pușor;
 Cucu cîntă la vâlcele
 Vesel și nu ști d'e zăle,
 Ca și eu, mîndrele mele.
 45 Cucu cîntă, codru sună,
 Frundza 'n dînsu să leğînă,

- Tăt omu-î cu voe bună,
 D'atunçi crește-a meă in'imă.
 Cucu cîntă, frundza creșt'e
 50 Și iarba să pîrzoleşte,
 Iarba d'e la rîturele,
 D'e la sat, d'e pîngă sat, —
 Dacă mn'i-s înstreinat.

1922. Vălenj — Dumn'itru Ivăn-
 ȇjuc, 73 ani (înstreinat ca
 păcurar din copilărie în Sieu).

CXC

DRAGOSTEA PRIBAGULUI

- Domnule Solgaî-bçirău,
 55 Nu-mi tăt îmbla 'n pașul mn'eu;
 Ieu mn'i-s prunc rămas d'e babă,
 Nu-ț mai fa' cu min'e treabă.
 Cînd îi nșapt'ea mai drăguță,
 Treçi cu cai și cu căruță.
 60 Spun'e-mi frundza, da ieu dorm.
 Taçi, tu frundză! Om cu om!
 Am o mîndră ca o stea,
 Dă-mi tu drept să mărg la șa;
 Dă-mi tu drept și cu-a tău nume,
 65 D'e gîn'ești să siî pă lume;
 Dă-mi tu drept cu drepturile,
 D'e gîn'ești să mai ai zilele.
 C'am în codru șept'e fraț,
 Toț sîm pă frundză gîjuraț;
 70 Am în codru fraț v'o șept'e,
 Tot gîjuraț pă frundză verd'e,
 Și 'n tăt satul un armaș
 Și 'n tăt tîrgu-un comisaș.

1922. Vălenj — Același.

CXCI

- Pasăre galbănă 'n floc,
 75 Rău mn'î-ai cîntat d'e năroc
 D'e cînd eram mit'it'îoc.
 Ia, pântru cîntecu-a ta-le
 Luat-am pibeğia-le.
 Făcuși mult ai pibeğîn',
 80 Fără frați mn'eî trăîn'.
 T'in'ereța meă să pk'erde —
 N'ai mai zbura 'n creangă verd'e.

Să știu ce pasăre ești,
Să știu und'e lăcuesti,
D'in pușcă t'ę-aș împușca,
La vulturî t'ę-aș arunca.
5 Știu că nu ești porumbciță,
N'ici păun, n'ici păun'ită,
N'ici cuc, n'ici pupază.
Nu t'ę-aș blăstăma n'ici tare,
Numa să-ț pk'ice falca-re;
10 N'ici să mori, n'ici să trăești,
Numa să t'e k'inzuești.
N'ici așa nu t'ę-aș lăsa-re,
Mai tare t'ę-aș blăstăma-re:
Cînd ți-î cloți 'n cuibu tău
15 Și ți-î scoat'e pui tăț,
Corciî să-î mănînche tăț.
N'ici așa nu t'ę-aș lăsa-re,
Mai tare t'ę-aș blăstăma-re:
Să-ț pk'ice pen'e d'e zie
20 Și să-ț zie ție-amint'e
Cum mn'î-aî cîntat mai naint'e.

1922. Văleni — Același.

CXCII

Codrule cu frundza rară,
Pk'ice bruma, nu t'e bată,
C'am ședzut a umbr' odată;
25 Codrule cu frundza lungă,
Pk'ice bruma, nu t'ę-așîungă,
C'am ședzut odat' a umbră.

1922. Văleni — Același.

CXCIII

Codrule, frundză galbănă,
Eu mă culc, tu mă leagănă;
30 Nu mă legăna să mori,
D'e mă leagănă să dorm;
Nu mă legăna să dzac,
D'e mă leagănă să tac.

1920. Rozalia — Ilșana Rus, 24.

CXCIV

Frundză verd'e frundzulea,
35 Dorule, duferē řa,
Vind'e-t'ę-aș d'e t'ę-aș put'ęa.

D'ę-aș put'ęa doru să-l vind,
Duče-m'aș și min'î la tîrg.
Da dor nu cumpără n'ime,
40 Că dor are batăr cîn'e.
Și doru nu-î mod vindut,
Nu-l poț da n'ici p'un minut.
Pă dor n'ime ban'î nu dă,
Că doru-î duferē řa.
45 Și doru să-l vinzi nu-l poț,
Numa 'n in'imă să-l poț.

1920. Rozalia — Aceeași.

CXCV

Înt'aest pustîi d'e sat
Numa plînsu mn'i-î fârtat;
Supărare, soră dulce,
50 D'îngă min'e nu să duče.
D'e să duče pîn' afară,
Zin'e și mă cată iară.
Și 'nt'ajesta sat pustîi
Marhă grasă să nu țiî,
55 Om frumos să nu mai siî:
Marha grasă să d'ęak'e,
Om frumos pk'ică 'n păcat'e.
D'e n'ar si ok'î și sprîncen'e,
D'e păcat'e nu m'aș t'eme.

1920. Rozalia — Aceeași.

CXCVI

60 D'ę-aiçea pînă 'n Brașău
Nu-î n'ime străin ca eu,
Numa mn'erla d'in pădure.
N'ici ęa nu-î străină tare,
Că cucu e văr-primare,
65 Pupădza e soră dulce,
Granguru, fârtat d'e cruce.
D'e să vățea' și-î bet'ęagă,
Zin'e cucu și o 'ntreabă,
Pupădza la cap o leagă.
70 Apoi zin'e granguru
Și-î mută căpătișu,
I-l mută d'ę-a umbră-a șoare
Și o 'ntreabă ce dor are;
I-l mută d'ę-a șoare-a umbră,
75 O 'ntreabă ce dor o-ăgiungē.

Cum m'aġiunġe ŝi pã min'e,
Dor ŝi nu mã 'ntreabã n'ime!

1920. Rozalia — Aceeaŝi.

CXCVII

Mindru-ı çeriü ŝi 'nst'elat,
P'a mn'eü drãġuț l-o gãtat
5 În hãjn'e d'e la 'mpãrat,
Croit'e d'e 'mpãrãt'eaŝã,
Nu-s d'e la mã-sa d'ę-acasã.
Care lę-o croit mã-sa

Și lę-o cusut drãġuța
10 Staü pã ladã 'mpãturat'e —
Nu-ı bãd'ița sã le pãart'e.
Çin'e-o avut ŝ'amu n'are,
Mult iı pare nãapt'ęa mare.
Și eü am avut ŝi amu n'am,
15 Și-mi pare nopt'ița-ü an.
Drept o avut çin'ę-o dzis:
Dragost'ile-s foc n'estins,
Cã ŝi 'n min'e s'o aprins.
Dragost'ile nu-s curat'e,

20 Numa ü an ŝi ġiümãtat'e.
Und'ę-auz strigin «mãj bad'e»,
Cãmeșea pã min'e ard'e,
Carn'ęa d'e pã min'e-mi scad'e.

1920. Strîmtura — Iļana Dragã, 29.

CXCVIII

Mãjeran în car cu fin,
25 Am bãrbat ŝi-ı cam bãtrîn —
Las' sã sie, cã-ı ġiupîn.
Mãjeran în car cu iarbã,
Am bãrbat ŝi rad'e barbã —
Las' sã sie, cã-ı d'e treabã.

1920. Strîmtura — Aceeaŝi.

CXCIX

30 Cum i mint'ęa d'e la fet'e?
Ca cožița d'e la çepe.
Intrã 'n casã strãinu
Și dã mîna cu dînsu;
Dã mîna ŝi sã leġã
35 Și-ș lasã mãicuțã dragã;

Și dau mîna ŝi sã duce
Și-ș lasã mãicuțã dulce.

Maicã dulce ca morsa,
Ei i catã-a o lãsa,
40 Cînd iı zin'e porunca
Sã-ș gat'e bin'e lada,
Ca cãtana pușcuța;
Și-ı musai sã sã ducã,
Ca cãtana la poruncã;
45 Și-ı musai d'e plecat,
Ca cãtana la 'mpãrat.

1920. Strîmtura — Aceeaŝi.

CC

Iau-m bota ŝi mã duc,
Și mã bag slugã la cuc,
Numa frundzã sã-ı aduc;
50 Și macãu susuġarã,
Și mã duc slugã la çiġarã,
Numa sã le duc la mġarã.

1923. Glod — Dunca Pãtru, 24.

CCI

Sub crangã d'e ruźmalin
Șade mindru ŝi bea zin,
55 Și mã roġã sã-ı ink'in,
Sã-ı d'esfac çe i-am fãcut,
Cã el nu trãia' mãj mult.
— H'ei, mãj mindriorule,
Eü n'am fãcut sã-ți desfac,
60 Da mn'i-am fãcut cã mn'i-ai fo'
[drag:

Lut d'in urmã ț'am luat,
Pãr d'in cap ț'am rãt'edzat,
Și 'n mãr roșu lę-am bãgat,
Și ție, mindruț, ț'am dat
65 Tãt zinuț d'in tri paharã
Sã nu vezı ca min'e 'n țarã;
Tãt zinuț d'in trii uieġi,
Ca pã min'e sã nu vezı.
D'e nu t'e iubãsc cu dor
70 Crepe-ț çizma pã pk'içjor;
D'e nu t'e iubçesc cu žãle,
Crepe-ț cãmeșea pã pk'iele.

1923. Glod — Iqana Contor, 18.

CCII

Bată-vă focu, fečiorî,
 Cînd aț plecat la război;
 Tăt v'o dus ca și pă boi;
 Tăt v'o dus cu trenurile
 5 Și napoi cu troagările,
 Și s'o 'mplut corhazurile
 Pîn tăte orașele.
 Cînd aț mărș, aț mărș cu horî
 Și napoi tăt cu durorî,
 10 Și vā 'mpușcă 'nt'un pk'icior,
 Vā dā drumu 'nt'un izvor.
 N'aveț čin'e vā žăli,
 Vā žălesc părint' acasă.

1920. Rogna-d'e-ğios — Maria Olič, 23.

CCIII

Dă-î, mîndruț, să bem paharu,
 15 Doar om put'ea treče d'عالu
 Să n'e povest'îm amaru;
 Să bem in cu iția,
 Să n'e 'mpărțîm dragost'ea;
 Să bem in cu tonuțu,
 20 Să n'e 'mpărțîm doruțu.

1920. Rogna-d'e-ğios — Aceeași.

CCIV

Mîndruluț, mîndrele tale
 Čjudă li-î, čjudă le pare;
 Da mai čjudă le-a păreă
 Cîn pă min'e m'or vedeă
 25 Cu cămeșe d'e fuior,
 Cu t'in'e mărgîn să ġior;
 Cu cămeșe d'e bumbac,
 Cu t'in'e mărgîn su' steag;
 Cu cunună verd'iceă
 30 Pă la voi pîn grăd'in'ea;
 Cu cunună verd'e-a mînă
 Pă la voi, pîngă fîntînă;
 Cu cunună mîndră, lată,
 Cu t'in'e șădzîn pă șatră,
 35 La grumadz cu zgarda scumpă —
 In'ima să li să rumpă.

1920. Rogna-d'e-ğios — Aceeași.

CCV

Pădure, soră cu min'e,
 Nu mă spun'e cătă n'ime;
 Las' să spue-n'e codru,
 40 Că n'e-o vădzut rînduțu;
 Las' să spue-n'e frundza,
 Că n'e-o vădzut dragost'ea.

1920. Rogna-d'e-ğios — Aceeași.

CCVI

St'icuiț verd'e d'e săcară,
 Mîndrior d'in altă țară,
 45 Fă-ț d'in gura ta o floare
 Și o pun'e pă scrisoare.
 Frundză verd'e d'e trifoi,
 Și o tremete la noi;
 Frundză verd'e d'e călin'e,
 50 Și mn'i o tremete mn'ie.
 Scrisoareă dac' a pk'ica,
 Cu floareă m'oi sāruta,
 Și oi pun'e 'n sinu mn'eū,
 Și mn'î-a tre' d'e doru tău;
 55 Și oi pun'e-o la k'jotorî,
 Ș'oi purta-o 'n sārboroř;
 Și oi pun'e-o la mîn'ečî,
 Ș'oi purta-o 'n dumin'ečî.

1920. Rogna-d'e-ğios — Aceeași.

CCVII

Zină, măi mîndrior, zină
 60 La feręasta d'in grăd'ină;
 Zină și cu min'e čînă
 La feręasta d'in ocol,
 Că nu mai pot d'e-a tău dor.
 Nu y'in'i pă la fîntînă,
 65 Că s'a fa' urmă pîn t'ină.
 Zină, mîndruț, pîn ocol,
 Că-î numa pămîntu gol,
 Că s'a fa' urmă de dor.
 Eū, mîndruț, t'e-oi agod'i
 70 C'un struțuc d'e bosîioc;
 Bosîiocu-a țurăi
 Eū naint'e ț'oi eși
 Și d'e mînă t'e-oi lua,
 După masă t'e-oi băga.
 75 Da d'e čînă če ț'oi da?

Dulce caş
 P'un tălgeras,
 Pk'itã albã d'in oraş,
 Peçã friptã, k'ipãratã,
 5 Gurã dulce cõt'ę-odatã.

1920. Rogna-d'e-ğios — Doca Mãrina, 15.

CCVIII

Mãĩ mîndruţ, guriţã dulce,
 Hai la noi pînã 'n port'iţã;
 Ori iĩ tu, ori mã duc eu,
 Ori iĩ pare drumu greu,
 10 Ori drumuţu tĩ-i cu t'inã,
 Ori ai alta la in'imã?
 Da spun'e-mi, mîndrior, drept,
 Eu mãĩ mult sã nu t'ę-aştept.
 Mîndrior, struţuc d'e rouã,
 15 Nu n'e fa' drumuri la douã,
 Şi eu, struţ d'e k'izaroĩ,
 Drumuri nu vã fac la doi.

1920. Rogna-d'e-ğios — Mãria Mãrina, 17.

CCIX

Çin'ę-o făcut horil'e
 Avã ok'i ca muril'e
 20 Şi faţa ca rãzil'e,
 Ca rãzil'e d'imin'eaţa,
 H'ie-i drag' a lui vięaţã.
 Cã est'e omuţ nãcãzît,
 Cu hore s'o d'estul'it;
 25 Cã şi eu mn'i-am fo' supãrat,
 Cu hore m'am stîmpãrat.

1920. Sãpînţa — Palaga Stan, 40.

CCX

Plînge in'imn'ioara 'n min'e
 Ca un pruncuţ d'e triĩ dzil'e.
 Da plîngã cã are dipt çin'e.
 30 Nu dã, Dõamn'e, n'imuruĩ,
 Ca mn'ie şi codrului: —
 Codrului i-ai dat n'egurã,
 Mn'ie dor şi mare urã;
 Şi codrului i-ai dat çeaţã,

35 Mn'ie dor şi mare greaţã
 Şi sara şi d'imin'eaţã.

1920. Sãpînţa — Aceeaşi.

CCXI

Çin'e nu-i mîncat d'e rãl'e
 Nu horeascã hori cu zãl'e;
 L'esã-mã sã horesc eu,
 40 Cã focu-s mîncatã rãu.

1920. Sãpînţa — Aceaşi.

CCXII

Pãsãruicã d'e la munt'e,
 Audzît-am cã şt'ii mult'e.
 D'e şt'ii mult'e, ai şi-mi spun'e,
 Cã mã duce doru 'n lume;
 45 D'e şt'ii mult'e, ai mã 'nvaţã,
 C'oi muri cu doru 'n braţã.
 Cã est'e munt'e d'e pk'jatrã
 Şi-i in'i cõt'ę-un dor odatã;
 Da eu sufl'eţãl d'e om,
 50 Sã nu-mi ie cõt'ę-un dor?

1920. Sãpînţa — Aceaşi.

CCXIII

Ia-mã 'n braţã, hãĩ dorul'e,
 Şi mã treci pãst'e pãdure;
 Ia-mã 'n braţã, dorul'e,
 Şi mã treci pãduril'e.
 55 Fã-mã, Dõ mn'e, çe gînd'esc,
 Pasãre sã-mi pribãgãsc,
 Şi sã am un glas sã cînt
 La om la çel nãcãzît;
 Şi sã am un glas sã trag
 60 La omuţu cel sel'ęac.
 Sã şt'iu cînta ca cucu,
 Nu m'aş cãzn'i cu lucru;
 Sã am gl-su cucului,
 Nu m'aş pl'eca dorului,
 65 N'icĩ m'aş ruga n'imuruĩ;
 D'aş îmbla d'in crancã 'n crancã,
 Cît iĩ pãdurea d'e largã
 Ş'aş cînta la çea sel'ęacã;
 Ş'aş îmbla d'in fag în fag

Cît îi codruțu d'e larg,
Ș'aș cînta la om sel'eac.

1920. Săpînta — Aceeași.

CCXIV

Așa m'o ufa mama:
Să mă l'egăn ca frundza,
5 Ca frundza čiresuluî
În postu Sim-Pk'etruluî;
Ca frundza alunuluî
În postu Crăčjunuluî.
Să n'am star'e ș'așădzar'e,
10 Păcum n'are apa 'n val'e:
Dzîua, Țapt'ea-î curățoare.
Și în dzua d'e Crăčjun
Să-mî imblu plîngîn pă drum.
Așa m'o ufa mama:
15 Cu capu pă căpătiî
Und'e-oî dzua să nu mîî;
D'e-oî muri, să mor în foc;
D'e-oî trăi, să n'am noroc;
D'e-oî muri să mor în pară,
20 D'e-oî trăi să n'am t'icn'çală,
N'icî așădzămînt în țară.
Rău, mamă, m'ai blăstămat,
D'in mină m'ai l'egănat,
D'in gură m'ai blăstămat
25 Înt'o sfîntă sərbățoar'e,
Cînd o fo' sluzba čea mar'e.
Și, pasăr'e galbănă 'n soc,
Rău mn'î-aj cîntat d'e noroc.
Nu ț'o fo', pasăr'e, zăl'e
30 A-mî cînta mn'ie d'e fâl'e
Pă tăt'e dzîl'el'e mel'e?
Nu ț'o fo', pasăr'e, greu
A-mî cînta mn'ie d'e fău
Tăt pă tăt trăițu mn'eū?
35 Nu t'ē-oî ufa cu mare fău:
Cînd îi vrēja pui să-î scoț
Să-î mănînce corčîi tăt.

1920. Săpînta — Aceeași.

CCXV

Păst'e Iș, păst'e Morîș
Est'ē-o punt'e curmedziș.

40 Da 'n capătu punției
Est'ē-un čjung d'e brad uscat;
N'ice verd'e, n'icî uscat,
Numa cum i mai blăstămat.
Și 'n vîrvuțu čjunguluî
45 Zčiară pui șoîmuluî.
Da-așa zčiară și susk'ină,
D'e čjunguțu să l'egînă
D'in vîrv pînă 'n rădăcînă.
Eu am stat ș'am întreat:
50 — «Voi, puîuț, da če zčeraț?»
— «Da, numa noi nu zčeram,
Lăudăm pă Dumn'edzău
Să răsără șoare'l'e,
Să n'e crească pen'el'e,
55 Să zburăm în gîos la țară,
Dșar' a h'i mai bună vară,
C'aičî n'ē-o fo' lumeča-amară».

1920. Săpînta — Aceeași.

CCXVI

— «Mult mă mn'ir d'e t'in'e,
[cuc:

Vara îi, vara t'e dučî,
60 Če focuțu tău mănîncî?»
— «Mănînc putregaî d'e fag
Și in să vă cînt cu drag;
Și beaș apă d'in vălcel'e,
Și in și vă cînt cu zăl'e;
65 Șî mă pun'čaj a umbră 'n codru,
Șî vă cînt tar'e cu doru»

1920. Săpînta — Aceeași.

CCXVII

Pk'icat o mn'erlă bet'egă.
Mere cucu și o 'ntreabă:
— «Če țî-î ție, mn'erlă dragă?»
70 — «Da nu vedz că eu-s bet'egă?
Numa eu m'am războl'it
Tăt puîuțî tăî crescînd.
Numa eu dac' oî muri,
Čin'e bčjata m'a zăl'i?»
75 — «Zăl'i-t'ē-oî, mn'erluță, eu;
Pen'il'e mn'î l'ē-oî čern'î,
Crancă verd'e mn'î-oî feri,

Pă uscată mn'î-oî sui,
Ş'oi cînta cît oi cînta
Şi mai mult oi susk'ina».

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXVIII

- Cînd era eu tînăr prunc
5 Avea glas ca și la cuc
Și umbl'etă ca la lup.
Cînd pă ul'iță 'mî trecęa
Mîndrel'e în prag eșia:
— «Haïda 'n casă, vojn'icel'e»,
10 Cel cu budză subtîrel'e,
Cu sprunçen'e 'ncordățal'e».
Da amu sel'eac d'e min'e,
Dacă eu mn'î-am bătrîn'it,
Pot răcn'i satu să-l sparg,
15 N'a eși o mîndră 'n prag.
Și care în prag eșia
Numa ele-așa-ș dzîçea:
— «Fă-t'e 'ncolo, firfăit'e,
Cel cu budză morzöl'it'e»,
20 Cu sprunçen'e porzöl'it'e».

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXIX

- Eu mă duc, mîndră, d'e mîn'e,
Doru cu t'in'e rămîn'e.
— Hăi tu, mîndrul'ïoru mn'eu,
Ia doruțu tău cu t'in'e,
25 Că țî l'i-î grițî mai bin'e;
Că eu-s pruncă t'in'erea,
Nu l-oî șt'i doru țin'ea
N'icî a mn'eu, da altuia.
— Ia, mîndră, doru și-l l'eagă
30 Înt'ō corn d'e năframă n'eagră
Și-l trimet'e 'n ȝios pă apă.
După el bagă sama:
D'e s'a, mîndră, cufunda,
Da nu țin'e năd'ežd'ea;
35 D'e s'a opri dup' o pk'iatră
Stăi, mîndrucă, și m'așt'eaptă
În trei ai și ȝiumătat'e,
Că n'e-am ibçit cu dreptat'e.
— Hăi tu, mîndrul'ïoru mn'eu,
40 Ș'asar' am trecut pîn codru,

- Doară mn'î-oî ȝăsi norocu:—
Frundza și codru-î a mn'eu,
Norocu-î la Dumn'edzău;
Norocu-î în ȝios pă apă,
45 Cu noroc e care-l află.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXX

- Hăi tu, mîndrul'ïoru mn'eu,
Tu atîta să t'e duçi,
Pin' ei ȝăsi plug de cuçi,
Corbçii la moară ducînd,
50 Çioaral'e pk'ită făcînd;
Să mănîncî d'in çea pk'ită,
Să h'ii, mîndruț, d'e ispită,
Păcum ț'am fo' d'e ibçită
Ș'amu ț'am cădzut urită.
55 Hăi tu, mîndrul'ïoru mn'eu,
Tu atîta să t'e duçi,
Nouă ai
Pă nouă cai,
Noroc șohan să nu-ț ai;
60 Mînca-ț'ar corbçii său,
Cum mn'î-ai strîcat norocu;
Corbçii bee-ț sîngel'e,
Cum mn'î-ai strîcat fet'ie;
N'ice-s fată, n'icî n'evastă,
65 N'ice-s floare d'e pă coastă,
Numa tătăiță 'n rit,
La tăt n'eamu d'e urit.
Tu atîta să t'e duçi,
Nouă ai, nouă temn'it,
70 Nouădzăçi d'e h'eră făçi.
Tu atîta să l'e porț,
H'erăl'e să-ț ruĝin'ească,
Pk'icîçoarel'e-ț putreçescă,
Să-ț rămie çiontu gol,
75 Să vedz cît mn'î-î d'e ușor
Mn'ie fără drăgușor;
Să-ț rămie çiont' uscat
Să vedz cît mn'î-î d'e bănat
Mn'ie fără d'e bărbat.
80 Și d'e-acolo d'e-î eși,
Să t'e 'nsori
D'e nouă ori,
Să-ț faci nouă feçiori

- Și să-ț ieși nouă nurori.
 Cu noruța cea d'intîie
 Da să-ț faci o cocon'ită
 D'e dus apă la t'emn'ită.
⁵ Și d'e-acolo d'e-î eși,
 Tu să-ț umbl'i-a coldui,
 Și la min'e d'e-a in'i;
 Da și eu t'e-aș mn'ilui
 Cu cozița cu cea arsă
¹⁰ Ce rămîn'e sara 'n masă,
 Cu hilbel'e d'e pă masă,
 Să-ț aducî, mîndrul'e, -amint'e
 Tăt d'e-a mel'e trii cuvint'e
 Ce ți l'e-am spus mai naint'e.
¹⁵ Mîndruț, nu m'ai ascultat,
 Tăt acel'e t'e-o mîncat.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXXI

- Fă-mă, Doamn'e, ce mn'i-î face,
 Un ruguț verd'e cu mure
 Su' p'al'el'e d'e pădur'e;
²⁰ Ori izvor cu apă răce,
 Cîn'e-a bea d'e dor i-a trăce.
 Șt'iu că-ar in'i și mîndru
 Ca să-și stîmpere doru:
 Cînd să bee s'ar pl'eca
²⁵ Izvoru s'ar tulbura,
 Lumea n'treagă s'ar mn'ira
 Ce poat'e h'i aîasta;
 Cînd să bee ar in'i,
 Tăt izvoru s'ar opri,
³⁰ Lumea n'treagă s'ar çjud'i
 Ce dragost'e poat'e h'i,
 De nu n'e put'em urî.

1920. Săpînța — Ilgana Stan, 20.

CCXXII

- Așa m'o cuprins doru,
 Cum m'aș strînge cu brîu.
³⁵ Da d'in brîu mă pot descînge,
 Cu doru nu pot învinge.
 D'in brîu m'aș d'esgădui,
 Cu doru nu șt'iu ce-a h'i,
 D'e el poat'e c'oî muri.

- ⁴⁰ Băd'ișor, d'e doruț greu
 Mn'i să fac ok'ii părau;
 Părăqaș d'e lăcrămn'el'e
 Și gura organ d'e zăl'e.
 Cîn'e trăce pă cărar'e
⁴⁵ Stă ș'ascultă cu mn'irare;
 Stă ș'ascultă gura mea: —
 Șt'i că doru mă păzea'.
 Doru-aista-î mare cîn'e,
 Că in'e sara la min'e,
⁵⁰ Și mă ia d'e pă subșori
 Și mă duce 'n săgetori,
 Und'e-s fet'e și fecjori.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXXIII

- Cucu cîntă, lumea-î mîndră;
 Mn'ie mn'i-î rînduluită
⁵⁵ Tăt çern'çală și urită.
 Frundzul'ită d'e su' munt,
 Cucul'e, să mă ascuț,
 Să-mî cînt în grăd'inuță
 Pină-s ca scînt'ejută;
⁶⁰ Să-mî cînt în grăd'ina mea
 Pină-s fată și-mî t'icn'ea'.
 Că dacă ești mărîtată,
 Nu-ț t'icn'est'e ca ș'o fată,
 Că ești su' poruncă dată.
⁶⁵ Că ești su' poruncă grea,
 Nu poț mere und'e-î vrea;
 Că ești su' poruncă-al'easă,
 Nu mai poț mere d'e-acasă.
 Cît îi latu și mpăratu
⁷⁰ Nu-î k'izmaș rău ca bărbatu:
 Oriçe 'n lume d'e-ar avea,
 Pă t'in'e să d'estul'ea'.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXXIV

- Măi puîuț d'e mn'erlă dragă,
 Spun'e cucului să tacă,
⁷⁵ Să nu cînt'e sus, în crancă,
 C'amu lumea nu mn'i-î dragă;
 Las' să cînt'e 'nt'o rāk'itā,
 C'amu lumea mn'i-î urită.

1920. Săpînța — G'eorçe Pop, 20.

CCXXV

- Dragă mn'i-î vara 'n pădur'e,
Că beau în și măninc mure.
D'e să văḷea' că mă 'mbăt,
Numa crăncil'e mă vād.
5 Cîntă cucu 'n pribăḷie,
Eu gînd'esc că-mî cîntă mn'ie.
Da cîntă sel'ḷacu cucu,
Că î-o spart duḷman'îi cuiḷbu;
Da, cîntă cucu sus, în crancă,
10 În codru-î frundză și îarbă,
Mn'ie nu mn'i-î lumḷea dragă.
1920. Săpînta — Același.

CCXXVI

- Păsăruică, mută-ḷ cuiḷbu,
Că mn'î-oî in'î mîn'e cu plugu:
Pă und'e ḷ-o fo' cuiḷbu
15 Tra'-mn'î-oî brazdă cu plugu;
Pă und'e ḷ'o fo' casa
Tra'-mn'î-oî brazda cu cḷasa.
1920. Săpînta — Același.

CCXXVII

- Măi cută, cînd m'ai făcut,
M'ai făcut pă arătură
20 Să h'iy la lume d'e ură;
În grăd'ina cu st'in'î,
D'e năcaz pîn'oî trăi;
În grăd'ina cu ḷuvar,
Să-mî petrec lumḷea cu-amar.
1920. Săpînta — Ion Pop, 18.

CCXXVIII

- 25 Hăi tu, tu, mîndruca meḷa,
Nu t'e bată Dumn'edzāy,
Numa cum oî dziḷe eu:
Mîna stîngă să să frîngă,
Dreapta să să rupă 'n două
30 Ș pk'icîḷarele-amîndouă;
Cînd îi videḷa că ḷi-î bin'e
Să vie popa la tin'e;
Cînd îi videḷa că ḷi-î rău
Să t'e pue 'n copirḷău.
1921. Săpînta — Stan Ion a lu G'eorḷe a
Liculuḷ, 31.

CCXXIX

- 35 D'e cît slugă și cătană,
Mai bin'e 'n codru cu pană;
Și d'in codru y'iy acasă,
D'in cătan'e nu t'e lasă.
1921. Săpînta — Același.

CCXXX

- Cît îi d'ḷalu d'ḷ-alungu
40 Nu-î hore ca ḷueru;
După ḷuer poḷ hori
În butuḷu mueri.
1921. Săpînta — Același.

CCXXXI

- Măi cucul'e blăstămat,
Du-t'e und'e t'ḷ-am mînat,
45 Și t'e du la mîndru 'n gang
Și t'ḷ-a întreba ḷe fac:
Spun'e-î că m'am măritat;
D'e t'ḷ-a 'ntreba după cîn'e:
După o mîndruḷ ca tin'e;
50 D'e t'ḷ-a 'ntreba după care:
După o mîndru și mare.
1921. Săpînta — Același.

CCXXXII

- Bat-o bḷjata, supărare,
Pă la mîn'e aḷ cărare:
Cu-a meḷa mamă aḷ dus bin'e
55 Ș'amu t'ḷ-aḷ l'egat d'e mîn'e.
1921 Săpînta — Același.

CCXXXIII

- Și eu-s om ca ḷ'un păun,
Mai m'o prins zăndari 'n drum;
Zoi m'o prins, vin'erî m'o dus,
Sîmbătă 'n h'iare m'o pus.
60 — Măi Brenecă 'm ḷer rugare:
— Măi Brenecă d'e la temn'îḷă,
Năpost'i-mă la ul'îḷă,
Măi, să-mî cot o păsăreḷa,
Măi, să-mî scri o cārtiḷea

Să trimăt la mama mea :—
Nu știu dza.çe ori bol'ea',
Ori pă min'e mă žal'ea'.

1921. Săpînța — Același.

CCXXXIV

Colo 'n de.äl, colo sub de.äl
15 Iește-o casă văruiță
Ș'o n'evastă necăzită,
C'o u.cide bărbatu
Ca să-ž lese drăguțu.
— «Măi bărbat'e, tu d'e cîn'e,
10 D'e mi-î bat'e 'n to.ate dzile,
Că la brîu mn'î-oî pun'e flori
Ș'oî da gură la fecjori».
Frunză verd'e 'n două paie,
Ce-î femee de-o băt. ie!

1921. Săpînța — Același.

CCXXXV

15 Cătun'ie blăstămată,
Să mă scap d'e tin'e-odată;
Cotun'i-u-aș fără frică,
Drăguța mn'î-î tare mn'ică;
Drăguța mn'î-î mărișoară,
20 Cătun'ia hăt m'omșoară.

1921. Săpînța — Grigore Pop, II.

CCXXXVI

H'eî tu al mn'eu mîndrul'ior,
Ce mamă tu ț-aî avut
D'e pă t'in'e t'e-o făcut
Cu ok'î negri d'e ok'it,
25 Sprinčen'e d'e n'ebun'it,
D'e m'ai n'ebun'it pă min'e,
Mn'î-am pus capu după t'in'e?
Ok'îî tăi, muruță n'egre
Crescut'e d'in mugur verd'e,
30 Mult mă gînd'esc că t'e-oî
[pk'ierde.
Cînd pă t'in'e t'e-oî pk'erdea,
O dzi n'treagă t'e-oî cotaî
Și abcja eu t'e aflăî
În mn'izlocu tîrguluî,

35 Pă spat'el'e murguluî,
Ținînd murgu tău d'e friu,
Uîtîndu-t'e cătă riu,
Să mă vezi că doară zi
Să bem bere și rak'iu;
40 Să bem bere d'in ulçior,
Să n'e mai grăim d'e dor;
Să bem in d'in păhărel'e,
Să n'e mai grăim d'e žal'e.

1921. Săpînța — Stan Maria, 25.

CCXXXVII

D'e žal'ea in'imm'ij mel'e
45 Plîng pk'etril'e pă vălcel'e,
Pasăril'e 'n cui burel'e;
D'e žal'ea doruluî mn'eu
Plîng pk'etril'e pă părau,
Pasăril'e 'n cui bu său.

1920. Săpînța — Irina Stan, 25.

CCXXXVIII

50 Morți tăi, doruț pustii,
Tare legată mă ții.
Morți tăi, dor supărat,
Hăt d'e tātu m'ai legat,
Și d'e min'î și d'e pk'icjicare
55 Cu gurița-ț zimbitoare;
D'e tăt pînă la in'imă
Cu gurița ta țeă spină
Și cu vorba ta țeă l'ină;
Și d'e-ar h'i c'aș și muri,
60 D'e dor nu m'aș hod'in'i.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXXXIX

Hăi tu, mîndril'ioru mn'eu,
Cum t'e rabdă Dumn'edzău
Cu-atit'ea vorbe d'e rău
Asupra capuluî mn'eu?
65 Atit'ea vorbe-ai dzis răl'e,
Cît pk'icuriș pă nuel'e
Vara cînd plouă pă el'e.

1920 Săpînța — Aceeași.

CCXL

Frundză verd'e, foaie fragă,
 D'e cîn'e doru să l'eağă
 Nu-î pară glumă, n'îci șagă.
 D'e să l'eağă d'e-un feçior,
 5 El lasă plugu 'n ogor
 Și griu n'esămănat,
 Să 'nvirt'eșt'e ca turbat.
 D'e să l'eağă d'e-o fet'iță,
 Plingînd trăce pă ul'iță.
 10 D'e să l'eağă d'e-o n'evastă,
 Tăt o vedz stînd la fereastă.
 Doru-aesta-î mare cîn'e,
 Că s'o l'egat și d'e min'e.
 In'e 'n sîn ș'apoî subșoară,
 15 Mint'en'î i la in'imn'ioară.
 Să am glasu cucului,
 Pen'el'e porumbului,
 N'aș mai sluzî dorului,
 N'îci m'aș prot'i lucrului.
 20 Să am glas ca și cucu,
 Nu m'ar zăhăi lucru,
 N'îci m'aș lupta cu doru;
 Çe-aș zbură d'in fag în fag
 Pîn codru cât îi d'e larg
 25 Ș'aș cînta la om sel'ëac.

1920. Săpînta — Aceași.

CCXLI

Frundză verd'e d'in cărar'e,
 Mult mă giud'ecă oriçare
 Că n'am dor și supărare;
 Am mai mare ca oriçare,
 30 Da nu spun că-s răbdătoare.

1920 Săpînta — Aceași.

CCXLII

Frundzucă verd'e d'in fag,
 Am avut un mîndruț drag.
 Nu să-l ibăsc și să tac,
 Am avut o gură loatră
 35 Și m'o șt'iut lumça tpată.
 Vest'e 'n sat dac' o eșit
 Pă noi n'ë-o d'espărțit.

Și cîn'e n'ë-o d'espărțit
 H'ie-î moart'e d'e cuțit.
 40 D'e n'ë-o d'espărțit feçiori
 H'ie-î moart'e d'e topor;
 D'ë n'ë-o d'espărțit o fată,
 Cunună să nu-ș mai vadă,
 Popk'îi după șa grămadă;
 45 D'e n'ë-o d'espărțit femeie,
 Sîngel'e 'n dînsa nu stee,
 Corbçii și çioaral'e-l bee;
 D'e n'ë-o d'espărțit bărbat,
 Peçin'e d'e lingă cap,
 50 Să rămie çiontu gol,
 Cum am rămas noi cu dor;
 Să rămie çiont' uscat,
 Cum am rămas cu bănat:
 N'ë-am ibçit și n'ë-am lăsat.

1920. Săpînta — Aceași.

CCXLIII

55 Cucul'e cu pen'e sur'e,
 Mîndru cînt' vara 'n pădur'e.
 Ină, cîntă 'n prilazuri,
 Că simt fet'e cu doruri,
 N'evest'e cu banaturî.
 60 — Mîndra d'e nu-î cu bănat,
 Nu est'e n'evastă 'n sat.

1920 Săpînta — Aceași.

CCXLIV

Măieran cu cranca 'n val'e,
 Eu-s omuț cu supărare,
 N'îci çe samăn nu răsare.
 65 Samăn griu mîndru p'al'es,
 Cînd săcer, săcer ovăz;
 Samăn griu d'e primăvară
 Cînd săcer, săcer săcară.
 Sămănat-am busiïoc,
 70 Și n'o răsărit d'e loc,
 Văd bin'e că n'am noroc.
 Sămănat-am măieran
 Și n'o răsărit șohan,
 Văd bin'e că noroc n'am.
 75 Sămănat-am floriçel'e,
 Și l'e ud cu lăcrămn'el'e,

Și numai susk'in cu zăl'e.
 În'ima-mi susk'ină, plînge,
 Cu ok'ii nu pot învinge.
 În'ima-mi plînge cu zăl'e,
 5 Ok'ii 'mi varsă lăcrămn'el'e,
 Învinsă-s d'e mult'e răl'e.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXLV

Pă cărar'e pîngă sat,
 Est'ē-un brad subțiri și nalt;
 N'ice-î verd'e, n'ici uscat,
 10 Cum îi omu supărat.
 Omu supărat nu mțare,
 Da să uscă pă pk'icțoare,
 Numa-l vedz că floare n'are.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXLVI

Frundză verd'ē-a codrului,
 15 Zălcui-m'aș și n'am cui,
 Că supărat ca min'e nu-î.
 M'aș zălcui codrului;
 Codru are frundza lui
 Și nu cred'e n'imurui.
 20 Pină-î frundza pă dînsu
 Nu vrea cred'e la altu;
 Dacă frundza î-o pk'ica,
 Nu ș'iu, cred'e-m'o o ba.
 — Cred'e-mi, codrul'e, și mn'ie,
 25 C'am fost prunc d'e omen'ie,
 Pea mult rău mn'i s'o dat mn'ie.
 Cînd s'o 'mpărțit năcazu,
 Eram în cîmp la lucru;
 Tăt gînd'esc cum s'o 'mpărțit,
 30 Că pea mult mn'i s'o in'it.
 Atîta mn'i s'o in'it,
 Cît șohan n'am osîmbrî.
 D'e frică trēabă să-l port,
 Că vedz, codrul'e, nu pot.
 35 Vădzînd că nu-l pot purta,
 Prîndă-mi ok'ii-a lăcrăma —
 Greșă pedēapsă-î ajasta.
 Osîmbrîti-ū-am o ba?
 Codrul'e, n'am osîmbrî,

40 Pă n'ime n'am năcăzît.
 D'ē-am vădzut om supărat,
 D'ē-am putut l-am așutut,
 Cu graju l-am mîngîiat;
 D'e nu,-am mărs și l-am lăsat.
 45 D'e n'am putut bin'ē-a-î fače,
 Dusî-m'am și î-am dat pače.
 D'e năcazuî năcăzasc,
 Și pîn codru pribăgesc,
 La frundza mă zălcuesc;
 50 La frundza țeă d'e pă munț,
 Că n'am oamen'î cunoscuț.
 Numa frundza și codru
 Care-î pă tăt pămîntu;
 Numaî frundza și iarba
 55 Care-î pă tătă lumēa;
 Și o bçiată păsăreșă
 Mîngie in'ima mēa.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXLVII

Păsăruică čiocîrlie,
 Stai și-mi cîntă numa mn'ie
 60 Un glăsuț d'e bucurie;
 Pă crăncuța țeă d'in gîos
 Un glăsuț mai vesălos.
 Căci d'e cînd m'zm apucat
 Să cunosc oamen'î în sat,
 65 Tu ai cîntat, eu am ascultat,
 Tăt am plîns ș'am susk'inat.
 D'e cînd ok'ii î-am d'esk'is
 Tu ai cîntat și eu am plîns.
 D'e cît tăt să năcăzasc,
 70 Mai cîntă-mi să nu trăesc;
 Și d'e cît tăt supărată,
 Mai cîntă-mi să mor odată.
 Čel țe mțare-î fericit
 Pîngă čel d'e pă pămînt,
 75 Če trăeșt'e năcăzît.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXLVIII

Frundză verd'e, foaje lată,
 Staū în codru supărată
 Și codru cu glas mă 'ntrēabă:

— Țe eșt'î supărată, dragă ?
— Io-mî gînd'esc, codruț, d'e
[t'in'e,

Țe nu bătrîn'eșt'î ca min'e;
Că tu toamna bătrîn'eșt'î,

5 Primăvara 'ntîn'ereșt'î.
Da eș dacă bătrîn'esc,
Șohan nu mă 'ntîn'eresc.

Pădurițe cu cărări,
Tînără-s cu supărări;

10 Pădurițe cu cărar'e,
Tînără-s cu supărare.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXLIX

Floričićă d'e pă laz,
D'e cu tîn'ereșă mn'î-am tras
Tăt cu dor și cu năcaz.

15 Credz că rînduit mn'î-a h'î
Cu năcaz pîn' oî trăi.

D'apoi țe am d'e făcut ?
În năcaz m'am cunoscut,
Cu el am d'e petrecut,

20 Batăr să nu trăesc mult.
D'e cît tăt să năcăžăsc,
Mai bin'e să nu trăesc;

Și d'e cît tăt supărată,
Mai bin'e să mor odată,

25 Ș'apoi să h'îu îngropată.
Pă mormînt să-mî creșcă iarbă,
Cosască-o cui am fo' dragă.

D'e-or creșt'e și floriçel'e,
Rumpe-l'e, măi vojn'icel'e,

30 Și 'nstruță clopu cu el'e,
Și să nu-ț mai pară žăl'e
D'ipt tin'erețăl'e mel'e,

Că n'avuî part'e d'e el'e;
N'icî nu plînge după min'e,

35 Că n'avuî part'e d'e bin'e —
Numa plînsurî și susk'in'e,
Și tăt așa mn'î să in'e.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCL

Păsăruică d'e pă laz,
Nu-mî cînta cu-atîț năcaz.

40 D'ipçe -mî cînt cum nu să poat'e,
Că nu 'nving să l'e răbd țoat'e ?
Poț mă cred'e că nu 'nving.

D'e mult'e ori treçi cîntînd
Și mă găsășt'î lăcrămînd.

45 C'asa stă in'îma 'n min'e,
Cum stai sîngură pă sk'in'e,
Cînd d'e cînd să zborî în lume,

Să nu-ț mai audz d'e nume;
Cînd d'e cînd să zborî în țară,

50 Să nu mai îi șohan iară.
Că in'îma mn'î-î 'nvățată
Tăt cu dor și supărată;
Și in'îma mn'î-î cumk'ită
Tăt cu dor și năcăžită.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCLI

A PRIBAGULUI.

55 Codrul'e, frundzucă lată,
Pk'îce bruma, nu t'e bată,
Că-ț durn'jam la umbră-odată.

Codrul'e, frundză rătundă,
Pk'îce bruma, nu t'e-ağiungă,

60 Că-ț durn'jam la a ta umbră.
Că d'e n'emn'ic nu duc frică,
Numai d'e frundză cînd pk'ică.

La Sînta-Marie mare
Gälben'eșt'e frundza tare;

65 La Sînta-Marie mn'ică,
Gälben'ea' frundza și pk'ică.
Cînd era dz'ua Cruçii,

Pk'icată-î mama frundzîi.
Pribagu s'o supărat

70 C'amu codru s'o uscat.
Și d'e-aud'e-o crancă mn'îșcînd,
El gînd'eșt'e: -amu mă prînd.

Și d'e-aud'e-o păsăreșă,
Să uîț spăreșat la șa

75 Și džiçe: tu eșt'î mțartea meșă ?
Că la in'imă mă doare
D'e-aș ved'șa om pă cărar'e,
Că gînd'esc c'amu m'or prînd'e,

M'or duçe și m'or înk'id'e
80 Und'e-î t'emn'îța mai mare,

- Să nu văd radză d'e soare,
 N'ici să nu mă sufle vîntu,
 Să nu pot călca pămîntu;
 Soarel'e să nu mă ardă,
 5 Ok'î d'e om să nu mă vadă.
 Cum să nu h'iu supărat?
 Om iu să h'iu ca 'ngropat,
 În t'emn'ită rob l'egat?
 Cum să nu h'iu năcăzît,
 10 Om tinăr d'e prăpăd'it?
 Pină-s, codrul'e, pîn t'in'e,
 Tăt cunosc čeva și bir'e.
 Că cu fraț mă sfătuesc,
 Cu care mă bçizuesc;
 15 Și pasăril'e imî cîntă,
 Și lumea tăt mn'i-i mai mîndră.
 Dac' oî h'i 'n t'emn'ită prins,
 N'am part'e, numai d'e plîns,
 Și la n'eamurî după min'e,
 20 St'iu că n'am part'e d'e bin'e.
 1920. Săpînța — Aceeași.

CCLII

- Cucul'e, pasăr'e blîndă,
 Du-t'e 'n pădur'e și cîntă.
 Pă čin'e-i aveă min'ie
 Blastămă-l singur să h'ie,
 25 Singurel fără soție;
 Nu-î treabă mai mare-ocară,
 Numa străinat în țară;
 Nu-î treabă mai mar'e fun'e,
 Numa străinat în lume.
 1920. Săpînța — Aceeași.

CCLIII

- 30 Colo 'n ȝios, mămucă, 'n țară,
 Est'e-un nuc cu frunzra rară.
 La trupk'ina nucului
 Cîntă puju cucului.
 Mai în ȝios d'e la trupk'ină
 35 Cînt' o pasăr'e străină.
 Așa cîntă d'e cu dor,
 P'acolo cătan'e mor;
 Așa cîntă d'e cu žal'e,
 P'acolo cătan'ę-or mere.
 1920. Săpînța — Aceeași.

CCLIV

CÎNTAREA RĂZBOIULUI
DIN 1914¹⁾

- 40 H'eî tu, in'imn'ioar' ascunsă,
 D'e gîndurî eșt'î hăt pătrunsă;
 In'imn'ioară supărată,
 D'e žal'e eșt'î încărcată,
 Mă faci să h'iu supărată.
 45 Că, mă gînd'esc și-m in'e 'n
 [mint'e
 Cum era mai înaint'e,
 Că cînd era d'e cu sară
 Și eșam d'in cas' afară,
 Tăt ved'eam fečiorî mărgînd
 50 Vesăloș și șuerînd;
 D'e-ai avut măcar bănat,
 Tuma-atuncî l-ai fost uî at.
 Da amu cînd i d'e sară
 Și mă duc d'in cas' afară,
 55 Da mă uîț pă čer la st'el'e
 Pl'ină d'e dor și d'e žal'e,
 Tăt aud nadurî sunînd,
 N'aud fečiorî șuerînd.
 Iară stau și mă d'eșt'ept,
 60 Ok'ișori mn'i-i îndrept
 Drept în sus spre răsărit,
 Ș'apoî iară m'am gînd'it,
 Că p'acolo ș'o murit
 Voîn'iceî frumoșî la față —
 65 Cînd imî in'e 'n gînd mn'i-i
 [greață.
 Numa d'e la noi d'in sat
 Mulț voîn'iceî ș'o pl'ecat
 La războî la Galiție,
 Ș'ar in'i, nu pot să ie.

* * *

- 70 Crăncușoară d'e rāk'ită,
 Tu, Galiție urită,

¹⁾ Din anumite motive — printre care și filologice și estetic-literare — am socotit că merită să figureze în această culegere și acest fel de „poem“ liric popular pe care nu l-am cules din grai viu, ci mi l-a dat în manuscris autoarea lui, nevasta Irina Stan care a avut cîteva clase primare de școală romînească.

- Eu văd c'ăi fost blăstămată
 D'e cînd ț'ai fost tămăjată;
 Măcar ești împodobită,
 Tăt d'e ȝamen'î ești urită.
- ⁵ Da, Mn'iculaî, numa, 'npărat'e,
 Stăi d'e paçe, nu t'e ba'te,
 Că d'in ȝoamnă pîn' amu
 Hăt n'ę-aî pustiit satu;
 Cit t'ę-aî bătut pîntre munț
- ¹⁰ Ș'o murit ȝamen'î ȝea mult,
 Șî d'ę-a noș'tî, da și d'ę-a tăi,
 Șî mult răguț tin'ereî.
 Înpăraș, cum nu vi-î žăl'e
 D'e răgu'te tin'ere'l'e,
- ¹⁵ Că-î băgaș acuma 'n foc
 Ș'or muri cu tăț pă loc.
 ȝoat'e că tăț n'ar muri,
 Da nu să știu socot'î,
 Că-s tin'ereî n'e'nvătaș
- ²⁰ Ș'or muri n'enumăraș.
 Mn'iculaî, numa, 'npărat'e,
 Cînd aî h'î om cu dreptat'e
 Cu răgu'te nu t'ę-aî ba'te,
 Că-s tin'eri, frăgeț la față,
- ²⁵ Nu știu cum d'e nu țî-î greață
 D'e l'e curmî a lor vițașă.
 Frundzul'ică d'e săcară,
 Orî dzuă, orî sară,
 Orî amn'eadz, orî d'imîn'eață,
- ³⁰ Tăt îî n'egură și cețașă
 Șî in'îma-î înorată,
 Žaln'ică și supărată.
 Mn'iculaî, rege 'nțal'ept,
 Amu nu lucrî pă drept;
- ³⁵ D'e șase lun'î or h'î mîn'e
 Șî d'ę-atunč războî tăt țin'e.
 Dar d'ę-atunč o murit mult,
 Șî răzărviștî și răguț.
 Mn'iculaî, cum nu țî-î mn'ilă,
- ⁴⁰ Că mor ȝamen'î fără vină,
 Că orișîcîn'e susk'ină.
 Vaduril'e tăt'e sună
 Șî cu codru d'inpreună,
 N'audzîm d'e vest'e bună.
- ⁴⁵ Cătă munți çeî Carpaș
 Mult voîn'icî sunt îngropaș,
 Tăt d'in ad'ęauă pușcaș;
 Dar eî pîn' o răpăusat
 Mult'e k'inurî o răbdat.
- ⁵⁰ Plînge codru și copaçî
 D'e ost'en'ęala lor, sâl'ęaçî;
 Plîng copaçî d'e pă munț
 Că î-o vădzut morț și crunț;
 Da plîng și crăncîl'e ȝoat'e
- ⁵⁵ Că l'î-o vădzut a lor ȝoart'e;
 Plîng și munți çeî mai nalt,
 Că-s tin'ereî și 'ngropaș;
 Plînge floareș d'e pă rit,
 Tin'eri îs puș în pămînt.
- ⁶⁰ Dar și eu îs tristă ȝoart'e
 Șî tăt plîng dzîua și noapt'e,
 Întăl'egînd d'ę-a lor ȝoarte.
 Numa eu să mă pot fa'
 O mn'icuță păsăreș,
- ⁶⁵ Spre răsărit aș zbura
 Pînă la Galițea.
 Mn'î-aș lua ȝeănă și hîrt'ie,
 Ș'apoî m'aș tomn'î ș'aș scrie
 Tăt ęę-aș ved'ęa 'n Galiție.
- ⁷⁰ Ș'aș pun'e hîrt'ia la k'ept,
 Șî d'ę-acolo-aș zbura drept
 Păst'e munți çeî Carpaș,
 La regi çeî d'epărtaș,
 Șî l'ę-aș duce hîrt'ia
- ⁷⁵ Să să ȝoată d'ęștepta
 Tuma ca cum ar ved'ęa
 ȝoart'e d'in Galiție.
 Că d'e cînd țin'e războî
 N'o murit unu și doî,
- ⁸⁰ Țę-o murit n'enumăraș,
 Tăt d'e arme săgețaș.
 Țara-î d'e ȝamen'î pustie,
 Că-s duș tăț în Galiție
 Luptă p'acolo să ție,
- ⁸⁵ Șî strada p'aicî pustie,
 Numai d'e femeî călcată,
 Țoată d'e lacrămî udată.
 Ș'o vârsat lacrămî șurȝae,
 Cum să varsă vara ploae.

— «Cucul'e, numai cucul'e,
 Cucul'e cu glasuri bun'e,
 Ce nu îi a n'e cînta?
 Că-î aci primăvara.
 5 Cucul'e pană cu floare,
 Pasăre mîngăitoare,
 Fqart'e cu dor t'e-așteptăm,
 Numa noi să t'e 'ntrebăm,
 Că cît ai zburat cu dor
 10 Pă munți Carpaților,
 Pă cei și pă alt munt,
 Și pîntre copaci cărunt;
 P'acolo cît ai zburat
 Ce-ai vădzut și ce-ai aflat?»
 15 — «Pruncul'ită cu bănat,
 Cu mult dor m'ai întreat,
 Dar eu în sam' am luat,
 Batăr c'am fo' d'epărtat.
 Dar dacă m'ai întreat
 20 Ce-am vădzut cît am zburat,
 Dar să-ț spun cum c'am vădzut
 Cît'e-on om pă gîos cădzut,
 Loit greu la trupu lui
 D'e gîoantă 'e-ad'eului,
 25 Pușcături d'e-a tunului,
 Sau și d'în pușcă porn'it
 Cît'e-on plumbuț otrăy'it.
 Cît'e unu s'o aflat
 C'o fo' numai vătămat,
 30 Dară mulț ș o răpăusat
 Și pă loc i-o îngropat.
 Da și cari ș'o rămas y'ii,
 D'e zăl'e nu pot priy'i,
 D'e-a lor fraț și d'e-a lor h'ii.
 35 Copk'ilă, zăln'ică fqart'e,
 Nu mai pot să-ț spun d'e toat'e,
 C'am vădzut dureri și moart'e
 Și plînsuri zăln'ice fqart'e».
 — «Cucul'e, numai cucul'e,
 40 Cucul'e, pană cu floare,
 Pasăre mîngăitoare,
 Zboară păst'e munț Carpaț
 Pînă 'i sosî la 'npăraț,
 Și l'e spun'e ce-ai vădzut,
 45 Și qamen'i cum o cădzut;
 Tăt ce-ai vădzut în pustie
 Și război să nu mai ție;

Că d'e staș mai mult d'e foc
 Nu rămîn voîn'ici pă loc,
 50 Ci rămîn'e locul gol
 Și prunçi și femej cu dor.
 Ce să facă paçe 'n țară,
 Batăr ești să nu moară.
 Apoî să îi să n'e spuî
 55 Cuvint'el'e reğelui,
 Să n'e spuî ce mai vreu façe,
 Au gînd să stee d'e paçe?
 Că d'e țin mai mult război,
 D'e zăl'e-om muri și noi.
 60 D'e zăl'e și d'e urit
 Fața n'i s'o permeçit,
 Ca pămîntu s'o 'n'egrit;
 D'e zăl'e și d'e bănat
 Fața n'i s'o strămutat,
 65 C'am rămas femej în sat,
 Și-î aici primăvara
 Și n'î-a trăbui ara;
 Ș'om prind'e boi la gîug,
 Și cîn'e n'e-a țin'ea d'e plug?
 70 Cîn'e n'e-a pun'e garduri
 Și n'e-a façe prilazuri?»

* * *

Trec tunurile pă munt'e
 Și să duc răgut'e mult'e;
 Să duc bun'e, să duc răl'e,
 75 Să duc și n'eamuri d'e-a mel'e,
 După dînș îm pare zăl'e.
 Să duc bun'î și să duc răi,
 Să duc frățiori d'e-a mn'eî,
 Și-m bănuesc după ei.
 80 — Cucul'e, pană surie,
 N'ai mai avut omin'ie,
 Că amu-î în primăvară
 Cînd cîntai glasuri p'afară.
 Da, n'î-ai cîntat pă prun'isor
 85 Să trăim cu mare dor;
 Și pă crancă d'e stăzar
 Să petreçem cu amar.
 Frundzul'ică d'e săcară,
 Cînd a h'i la primăvară
 90 Și-î in'i să n'e cînt țară,
 Eu așa t'e-oî blăstăma
 Ca să nu mai poț cînta,

Și să mori cu frunzta 'n ȕioc,
 Cum mor ȕamen'ii la foc;
 Să mori pîn codruți pustie,
 Cum mor ei la bătălie,
 5 La Sirbea și 'n Galitiie.
 Și ei mor cuprinș d'e dor,
 Da tu să mori mai ușor;
 Că ei mor cu dor d'e-acasă,
 Tu să mori pă cranc' al'asă;
 10 Dar în codru pustii ȕart'e,
 Să n'ai frat'e la-a ta ȕart'e;
 N'ici frat'e, n'ici surorel'e,
 D'ipce n'i-ai cîntat d'e zăl'e.

* * *

Pănă dragă d'e păun,
 15 Cînd es d'imîn'eața 'n drum
 Staș, mă uți pă drumu tot,
 Da n'ici a grăi nu pot;
 Fart'e-m plînge in'ima
 Dacă vād cum îi lumea;
 20 Fart'e-m plîng și ok'ișori,
 Că mn'i-o mārș tāt drăgușori,
 Veri mn'ei și frățiori.

* * *

Pă la noi, p'aiți p'acasă,
 Vremea-i mîndră și frumoasă,
 25 Și răzbună și ploșoasă.
 Da nouă tāt n'i-i 'ntun'ecșoasă,
 Că nouă n'e pare noapt'e,
 Noapt'e și 'ntun'erec fart'e,
 Audzînd d'e-atita mart'e.
 30 Tāt așă-audzîm p'aiți,
 Că mor fart'e mult vojn'ici;
 Mor și d'e la noi d'in sat
 La războju înd'emnat;
 Mor pret'in'i d'e-a noșt și fraț,
 35 Dară mor n'evinovat,
 Pă cîmp d'e luptă pușcaț.
 Frundzul'ică d'in grād'in'e,
 Put'em ști noi fart'e bin'e
 Că und'e-i luptă și război
 40 Nu mșare unu și doi,
 ȕe mor mult, n'enumăraț,
 Tāt d'in ad'eașă pușcaț;
 D'in ad'eașă și tunuri,
 Ș'o murit pîntre d'eluri.

45 Frundzul'ică, frundză lată,
 Tātă lumeș-i supărată,
 D'e zăl'e n'evind'ecată.
 Că plîngi și ești supărat
 Cînd mșare-un tînăr in sat;
 50 Mșare și-l petreți frumos
 Și nu poț să h'ii voșos.
 Da amu, că, h'ei, mult mor,
 Nu l'e vedz t'inzan'e lor;
 ȕi numa n'e in'e cart'e
 55 Cum c'o murit pă d'epart'e,
 Altu d'in ad'eașă rupt —
 Și nu l-om ved'ea mai mult;
 Altu d'in tunuri grozave —
 Tunurile-s grele arme.

* * *

60 Tulipan brașovenesc,
 Doamn'e, părint'e cșeresc,
 Cîn'e-o făcut armel'e
 Nu-i ierta păcat'el'e,
 Că l'e-o făcut grele fart'e,
 65 Tāt spre-a fecșorilor mart'e.
 Floricică d'e pă cșoastă,
 N'i să trece lumea noastă
 Tāt cu dor și cu năcaș,
 Ca și floarea cșea d'in laz.
 70 Pă floareș-o bătrîn'e' frigu,
 Da pă noi, doru și gîndu.
 Floricică d'e pă rît,
 D'e cînd război s'o porn'it
 Tāt o dus șamen'i d'in sat,
 75 Pă noi cu dor n'e-a lăsat.
 Înăltaț'e împărat'e,
 Stăi d'e păce, nu t'e bat'e,
 Că n'o rămas șamen'i pă sat,
 Numa femej supărat'e;
 80 El'e plîng dzua și noapt'e,
 Dzăcînd d'e-atita mart'e.
 Săril'e și nopt'il'e
 Prunči și femeil'e,
 El'e plîng, da șamen'i nu-s,
 85 Că tāt la război s'o dus.
 Și femeil'e cu dor
 Plîng după bărbății lor,
 Și vorbesc d'e cșe vorbesc,
 D'e dînși tāt pomen'esc,

C'au acasă prunçi mn'icut
 Cît'e doi-tri și mai mult,
 Și n'au cîn'e-î stăpîn'i,
 Că l'i s'o dus bărbații,
 5 Nu știu cînd or mai în'i.

* * *

Cuvîntat-o cuvîntat
 Înălțatu împărat,
 Și o scos oamen'i d'in sat
 D'ipt moart'ea lu Ferd'inand,
 10 C'o murit cu sqața sa
 D'e k'izmaș d'in Sîrbia.
 Au murit și i-o 'ngropat,
 Trei orfan'i mn'icî o lăsat.
 Bătrînu nost împărat
 15 Un aspru cuvînt o dat
 Pă la Sînt-Il'ii în vară,
 Ș'o scos oamen'i d'in țară,
 La on loc i-o adunat,
 D'e război s'o răd'icat.
 20 Și pîntru rege și 'npărat
 Mărs-o struțu d'i la sat;
 La cuvîntu regelui
 Mărs-o struțu satului.
 Floricică d'e trifoi,
 25 D'e-atunçi tăt țin'e război.
 Floricică iarăș ruptă,
 Și d'e-atunçi tăt țin'e luptă.
 Floricică d'e pă munt'e,
 Amu-s optu lun'i trecut'e
 30 D'e cînd război s'o 'nd'emnat,
 Ș'o mărs tîn'erî d'in sat,
 Pă noi plîngînd n'i-o lăsat.
 Frundzul'ică d'e săcară,
 Să t'e uîț în mn'eadză-vară,
 35 Cîtă frundză-î pă copaçi,
 Mai p'atîț prunçi is sâl'eaçi,
 Fără părint, fără fraț.
 Frundzul'ică d'e brustan,
 Frumoașă lumę-o fost an,
 40 N'am mai știut d'e dușman.
 T'e uîțai col'ea pîn sat,
 Ved'eaî feçior înstruțat,
 Ved'eaî gîoc ș'audzaî horî,
 Și fet'e 'n mînurî cu florî,
 45 Și tăt înstruțam feçiori.

Da, d'e cînd război s'o 'nd'emnat
 N'o fost vesăl'ie 'n sat,
 Numa plînsurî și bănat,
 Lacrămî mult'e s'o vărsat.
 50 D'e cînd război s'o porn'it
 Eu tăt așa-am audzît
 Că col'ea spre răsărit
 Mult vojn'iceî ș'o murit,
 Și-s tăt rînd d'e tufe mari,
 55 Și mormint'e d'e husari;
 Și-s tăt rînd d'e tufe mn'icî,
 Și mormint'e d'e vojn'icî;
 C'o murit vojn'iceî mult
 Și i-o 'ngropat pîntre munț.
 60 Tăt așa-am çet'it pîn foi,
 Că d'e cînd țin'e război
 S'o vărsat sînge pă gîos
 Ca ploae d'in çer noros.
 65 Da mă uîț pl'ină d'e dor
 Cătră soare
 Cum răsare,
 Ș'apoî iară-m in'e 'n gînd
 Cîtă zăl'e-î pă pămînt,
 70 Că și prunçi plîng și 'ntreabă:
 «Und'e-î tata, mamă dragă?
 «Că d'e cînd nu l-am vădzut
 «Multă vreme ș'o trecut».

* * *

Floricică d'e pă oastă,
 75 Eu am scris pățala noastă
 Și çe s'o văzît în sat
 D'e cînd lupta s'o 'nd'emnat.
 Toat'e-açest'e s'o 'ntîmplat
 Cît'e-açi l'e-am înșirat.
 80 Floricică d'între sk'in'î,
 Draçilor mn'eî fraț Romîn'î,
 Cui îi plac dojn'e d'e zăl'e,
 Çet'ească șiril'e mel'e;
 Ș'încă cîn'e l'e-a çet'i
 85 Să-î h'ie drag a trăi;
 Și carî l'e vor asculta
 Dragă l'e h'ie lumęa,
 Ca și cuculuî vara,
 Cînd îi tînără frundza
 90 Și-î t'icn'eșt'e ș'a cînta.

1920 Săpînța — Irina Stan, 25.

S T R I G Ă T U R I

CCLV

Cocon'ită
D'in Băiță,
Înstruțată cu trifoi,
Nu da gura la slugoi,
5 Da o dă la țel cu casă.
1920. Budești — Tămaș Filip, 82.

CCLVI

Mărita-m'aș și nu poçi,
Că mn'i-î drăguțu hognoği,
Și cartea-î la pătrupop —
Nu m'oî mărita de loc.
1920. Budești — Ană Tibil, 24.

CCLVII

10 Drăguțoara mîndrului
Neagră-î ca zația 'n cui
Și nu-î dragă n'îmăruî,
Cît'ę-odată n'ice lui,
Fă' d'e frica dragului;
15 Da-î dragă că șt'i boboan'e;
D'e nu s'ar șt'i bobon'i,
Vai, Dqamn'e, urft' ar si.
1920. Breb — Anuța Bota, 26.

CCLVIII

Hai, mîndrule, la popa
Să ceteș' vançelia,
20 O n'î-om lua, o n'î-om lăsa,
Să nu n'e rîdă lumeș.
1920. Breb — Irina Dunca, 9.

CCLIX

Lasă, mîndruț, lasă, Dzău,
Bănu-ți tu, nu eu;
Cînd a si ațea d'ę-apoi
25 Bănu-n'ę-om amîndoî.
1920. Breb — Aceeași.

CCLX

Aî săraçii veriî mn'eî,
Că-î plină lumeș d'e ei.
Da încă nu-î plină bin'e,
Că mai am încă p'oriçine.
1920. Breb — Dok'ie Pop, 13.

CCLXI

30 Pînă eram păcurari
Strîga lumeș că-s tilhari;
Dacă m'am lăsat d'e oi,
Strîgă lumeș că-s curvoi.
1920 Breb — Aceeași.

CCLXII

Poate si mîndru harnic:
35 Tătă vara 'n comarnic
Șohan nu lucră n'imm'ic.
1920. Breb — Aceeași.

CCLXIII

Mîndrlică d'in G'esăști,
La sărutat dulce ești;

La gură ești ca paharu —
Nu mai vedz în tăt Ardealu.

1920. G'esășți — Pălăguța Pop, 25.

CCLXIV

Șad'e moșu pă prept'ici,
Tăt stă zgîrci ca ș'ū ariči;
5 De-acolea să mută 'n pat —
Cînd îl vād mă 'mbăt d'e cap.

1920. G'esășți — Aceeași.

CCLXV

Dohăn'ja' moșu 'n căsuță,
Dohăn'ja' și dă d'in p...;
Dohăn'ja' moșu 'n căsucă,
10 Dohăn'ja' și dă d'in bucă.

1920. G'esășți — Aceeași.

CCLXVI

Dusu-m'am asară 'n sat
La nevastă cu bărbat
Și n'ime nu m'o k'emat —
Mult'e bot'e-am căpătat.
15 Bin'e-o făcut că mn'i-o dat,
C'acolo n'am fo' k'emat.

1920. G'esășți — Aceeași.

CCLXVII

Zină, mîndră, după min'e,
Că-î videă că ț'a si bin'e;
T'e-oî țin'ea cu lapt'e dulce,
20 Numa vacă d'e-î aduce.

1920. Hărnițești — Măria Bozai, 19.

CCLXVIII

Stațu fečiorii să să bată
D'e la-un băcuieț d'e fată.
Staț, fečior, nu vă bat'eț,
Că mai zin'e-un băcuieț.

1920. Hărnițești — Aceeași.

CCLXIX

25 Mîndruluț d'e d'epărtat,
Trimet'e-mi un sărutat
D'in hărt'ie 'mpăturat.

1920. Hărnițești — Aceeași.

CCLXX

D'e s'ar țasă pîndza 'n baltă
Fără ită, fără spată,
30 Fără leac d'e suveicuță,
Ar țasă ș'a meă mîndruță.

1920. Ģiulești — Iqana Murășan, 20.

CCLXXI

Mîndruț, d'e doruțu tău
Tăt'e mor broaștele 'n tău;
Mă t'em c'oî muri și eu.

1920. Vad — Iqana Oros, 11.

CCLXXII

35 Haițaț, fet'e, la călin'e,
Că la ģioc nu vă e n'ime;
Sint'eț mult'e ca iarba
Și bătrîn'e ca mama.

1920. Vad — Tudosie Telept'ean, 20.

CCLXXIII

Draga mamii ģiucăușă,
40 Meri la ģioc și stai la ușă;
Stai în locu măturii,
Ca și fata pădurii.

1920. Vad — Aceeași.

CCLXXIV

D'e m'ar k'ema G'erasim,
M'ar băga fet'ele 'n sîn;
45 Da mă k'jamă Zaharie
Și mă bagă sup zație.

1920. Vad — Aceeași.

CCLXXV

Eu mă duc, mîndră, mă duc
Numa ție să-ț aduc

Pen'ele d'e pă un cuc,
Sărăția tătă huc.

1920. Vad — Ilgana Oros, 11.

CCLXXVI

Zină, mîndruț, d'e-î zîn'i,
Nu m'atîta celui;
5 Celuîască-t'e Zîdzîi,
Zîdzîi și tăt Țigan'îi.

1920. Vad — Aceeași.

CCLXXVII

Zin'e popa înt'un an
Să bot'edze un Țigan,
Și î-o pus nume frumos: —
10 Îată-l-ai gongoju nost.

1920. Vad — Ioana Codreă, 40,
(de loc din Berbești).

CCLXXVIII

H'eî tu, mîndrior lăsat,
Nu gînd'i că t'ê-am uîtat;
D'e t'ê-am uîtat d'in cuvint'e,
D'in dragost'e-m zîn'î în mint'e.

1920. Vad — Aceeași.

CCLXXIX

15 Mîndruluț, struțuc d'e rouă,
Nu 'ngrăd'i lumēja la două,
Că ș'eș aș putea 'ngrăd'i
Nu la unu, da la trii.

1920. Petrova —

CCLXXX

Care nu ști horile
20 Bată-l sărbătorile.
Da pă min'e nu m'or bat'e,
Că horesc și dzî și noapt'e,
Și horesc horile toat'e.

1920. Borșa (Valga Poienii) —
Todora Timn'iș, 40.

CCLXXXI

Mn'î-o bătut frundzuța clopu
25 Să mă duc să-m cat norocu.
Norocu-î la Dumn'edzău,
Frundza și codru-î a mn'eu.

1920. Borșa — Aceeași.

CCLXXXII

Ĉin'e dracu ș'o vădzut
Gard înalt n'eclăt'inat,
30 Om tînăr fără păcat;
Gard înalt fără poprele,
Om tînăr fără greșele?

1920. Săcel — Doca Danč, 26.

CCLXXXIII

Molidaș d'e pă Iza,
Culca-m'aș a umbra ta
35 Să văd numa țe-oî çisa:
D'ê-oî çisa, mîndră, d'e rău,
Lăsa-t'ê-oî la Dumn'edzău;
D'ê-oî çisa čeva d'e bin'e,
N'îci cum nu mă las d'e tin'e.

1922. Ieud — Găvrilă Pleș, 49.

CCLXXXIV

40 Moreșan cu gubă sură,
Dziua bea și noapt'ea fură;
Dziua bea, să văsălea',
Noaptea fură și plăt'ea';
Dimin'eața iesă 'n drum
45 Și să gîoară că-î om bun.

1922. Ieud — Același.

CCLXXXV

Dzîs-o lelea să o gîioc,
Că mn'î-a pun'e struț în clop.
Păntu-un struț de dzăče graiță
Nu m'oî scula d'e pă laiță;
50 Pănt' un struț d'e zlot d'ê-argint,
Gîuca-oî, d'ê-a mere 'n vînt.

1922. Botiza — Mărie Cupșinar, 20.

CCLXXXVI

Mărită-te, horholină,
Nu ședea fată bătrână,
Că și dracu s'o 'nsurat,
Și tu nu t'ę-aș măritat.

1922. Botiza — Aceeași.

CCLXXXVII

⁵ Am fost păcurar la oi,
N'am durn'it pă moșinoi;
Am durn'it pă perinuță
Trimasă d'e la drăguță.

1922. Șieș — Găvrilă Pătrăș, 37.

CCLXXXVIII

Păcurar la oi am fost,
¹⁰ Fet'ele nu mă cunosc;
Mă cunosc pă brăcinar
C'am fo' mîndru păcurar.

1922. Șieș — Același.

CCLXXXIX

Nu da, Dqamn'e, popk'ii bin'e,
C'a l'ega hida d'e min'e;
¹⁵ Ci dă-ș, Dqamn'e, popk'ii cqarn'e
Să-l împletęa' d'e icqane.

1922. Șieș — Viorica Micle, 13.

CCXC

Boiș popi pă la moară,
Popa după gurișqară;
Boiș popi pă la cruce,
²⁰ Popa după gură dulce;
Boiș popi pă imaș,
Popa îmblă după caș.

1922. Șieș — Aceeași.

CCXCI

Așa dzîce popa nost:
«Să nu meri la fet'e 'n post».
²⁵ Preu'ęasa dzîce-așa:
«Meręi, bęet'e, und'ę-aș vręa,
Zină și la fata meș».

1922. Șieș — Aceeași.

CCXCII

Lelița cu ok'ii mari,
Mîndruța dîngă žandari
³⁰ Și-a dat boi pă k'ętari,
Și-o ġiurincă pă oglindă
Să vadă citu-ș d'e mîndră.

1922. Șieș — Aceeași.

CCXCIII

Păcurar d'in d'ęalu mare,
Cobori cu oile 'n vale;
³⁵ Pînă oile c'or paște,
Noi n'ę-om prind'ę-a n'e cu-
[nqăște.

1922. Șieș — Aceeași.

CCXCIV

Caprele, mînca-le-ar cîn'ii,
Că mă pșartă pîn tăt sk'in'ii.
D'e cît tînăr cu n'evastă,
⁴⁰ Maș bçin'e la capre 'n cqastă;
Ș'aș ședea în t'ęșitură
Și le-aș fișcii d'in gură.

1922. Șieș — Aceeași.

CCXCV

D'e popa și d'e bçirăș
Tăt qamen'ii grăesc răș.
⁴⁵ Da d'e min'e și d'e t'in'e
Cin'e dracu-o grăi bin'e?

1922. Șieș — Cîmpan Mihai, 54.

CCXCVI

Frunză verd'e d'e măr acru,
Bet'ęagu-ș mîndru seleacu.
D'e s'a văzi ș'a muri
⁵⁰ Cîn'e bçjata l-a žali?
L-or žali cătelele —
I-o purtat un'elele;
L-oș žali și io-un pk'icuş —
I-am purtat un ineluș;
⁵⁵ L-oș žali și io-o lecuță —
I-am purtat o veriguță.

1922. Glod — Ilqana Dunca, 27.

CCXCVII

- «T'in'ereșaua mamiî fată,
Nu t'e-oî ved'ea măritată,
Că tu nu t'e știî purta,
Cum Țoandi t'e-î mărita?
5 Să merî iarna 'n ședzătorî,
Să t'e puî pingă feçiorî
Și să le spuî giçitorî;
Să le spuî pă la urek'e
Că tu nu ești fată vek'e: —
10 Numa çinçî ai dac' or treçe,
Da ai si de çinçidzăçi și dzăçe».
— «Eși, mămucă, pînă 'n șatră,
N'auzi tu că çin'îi latră?
T'e uîță pingă k'etorî —
15 Dqamn'ę,-or zin'it peçitorî.
D'e-s afară, k'eamă 'n casă
Și pun'e d'oriçe pă masă,
D'e mîncat și d'e băut,
Să mă çeje mai curînd;
20 D'e m'or çere num' odată,
Eü atunçe nu fac altă:
Eü mă duc la cunun'ie,
N'ieçi c'aștept altu să zie.
Să aflu un om cu sire,
25 Să-mî zie mn'ie d'e mn'ire;
Bătăr păru pîn clop să iasă,
Numa să mă văd mn'ireasă
Și să facă vest'e 'n sat
Că și eü m'am măritat.
30 Sie 'nçinși batîr cu pk'eî,
Numa aiăbă mătăleî,
Cum le treabă la femeî.
1922. Văleni — Dumn'itru İvăn-
çjuc, 73.

CCXCVIII

- Çin'e trađe la codru?
Tăt curvarîu și hoțu:
35 Curvarîu la curvărie
Și hoțu la tîlhărie.
1923. Glod — Dunca Pătru, 24.

CCXCIX

- Nu știu: çeață-î o n'egură,
O mîndra-î cu gubă sură?
1923. Glod — Același.

CCC

- Frundză verd'e t'izaroaje,
40 Să trăiască Fereçoaje!
Păntu-o cană de malaî
Pă multe le măritaî:
Pă fet'e și pă n'evest'e,
Să nu sie d'e povest'e.
1923. Glod — Același.

CCCI

- 45 Fet'e hid'e ca 'n Budești
N'ai vădzut d'e cîndu ești;
Fet'ele din Birsana
Li-î capu ca donîta
Și gușa ca și cana.
50 Fet'ele d'e pă G'îșău
Să roagă la Dumn'edzău
Să sie fintîna 'n ușă,
Să se spele de çenușe.
Fet'ele d'e pă la noi
55 Li-î capu ca și la boî,
Pk'icîçoare ca la broșcoî.
1923. Glod — Același.

CCCII

- Feçiorașiî d'e la noi
Nu plăt'esc o çeapă doî;
Feçiorașiî d'e p'ai'
60 Nu plăt'esc o çeapă tri.
1923. Glod — Igană Contor, 18.

CCCIII

- Mori, urît'e, 'n postu mare,
Să-ț duc pk'ieleșă la orgare,
Și d'intî la d'intălarî
Și ok'i la ferestari,
65 Să țî-î facă mit'it'eî,
Să samen'e cu a mn'eî.
1923. Glod — Aceași.

CCCIV

- Hajdaț, fet'ele, cu tăt'e,
Să facem fintîna 'n pk'iatră,

Să se spele feçiorii,
Că-s negri ca çibolii;
Să se spele mindru mn'eu,
Că-î n'egru ca ş'un şagău.
1923. Glod — Aceeaşi.

CCCV

⁵ Ce t'e ții, mindrule, mare?
Știu că nu răsare soare
D'in vîrvoțu căsîi tale;
D'e ești d'in gunoî mulit,
N'imuruî n'ai trebuit,
¹⁰ Nu știu eu cum t'e-am ibçit.
1923. Glod — Aceeaşi.

CCCVI

Du-t'e, mindruț, și t'e 'nsoră
La țirguț, la Sîn-Nicoară,
La Țigan'î, la vrăgn'icîoară.
1923. Glod — Aceeaşi.

CCCVII

A mn'eu bărbat nu-î bărbat,
¹⁵ Fără înger lumn'inat:
Cîn mă prind'e a mă bat'e,
Dracu-î drac și nu mă scoat'e.
1920. Strîmtura — Ilșana Dragă,
26.

CCCVIII

Nu t'e supăra, mn'ireasă,
Că bota-î pă grindă 'n casă,
²⁰ Și-î çioplită 'n patru dungî,
Çitu-î spat'ele d'e lungî;
I çioplită
Și belită,
P'a tale spat'e croită.
1920. Strîmtura — Aceeaşi.

CCCIX

²⁵ Du-t'e, mindruț, cu nori
Și zină cîn t'ę-oî dori;
Du-t'e, mindruț, cu luna
Și zină cîn t'ę-oî k'ema.
1920. Rogna-d'e-ğjos — Măria Oliçi, 23.

CCCX

Ğișacă, l'el'e, o t'e lasă,
³⁰ Că haîn'el'e nu t'ę-apasă.
Nu știu-acasă ai, o n'ai,
Văd c'aiçea nu-ț fac bai.

1920. Săpînța — Irina Stan, 25.

CCCXI

D'ę-ar h'i mindra cum să țin'e,
N'ar mai h'i frundză pă st'in'e.
³⁵ Așa-î mindra cum să poat'e,
Pă st'in'e-s frundzăl'e toat'e.

1920. Săpînța — Aceeaşi.

CCCXII

Mindra mea s'o sopen'it
Cu sopen d'ę-un zlot d'ę-argînt,
Și tăt n'ęagră ș'o rămas
⁴⁰ Și pă k'ept și pă obraz.

1920. Săpînța — Aceeaşi.

CCCXIII

Mindru-î bad'e și să țin'e,
Sărăçia-l' pun'e bin'e;
Că-î mincat d'e sărăçie,
Și d'e pk'ită și d'e sare,
⁴⁵ Și d'e cît'e-s d'e sub soare.

1920. Săpînța — Aceeaşi.

CCCXIV

Păcurariu d'e la oi
Çere bonda d'e la noi.
Noi am dzis că nu î-om da,
El o prins a să cînta.

1920. Săpînța — Palaga Stan, 40.

CCCXV

⁵⁰ Săracu păcurariu,
Bună-î vara žintița
Și jarna k'isăl'ita.

1920. Săpînța — Aceeaşi.

CCCXVI

Vai d'e min'e, n'am n'emn'ică,
Numa casa 'nt'o urdzică;
In'e vîntu și o strică,
Și rămîn fără n'emn'ică.

1920. Săpînța — Ion Pop, 18.

CCCXVII

⁵ Moșul'e cu barba sură,
T'e-aș rad'e și n'am custura,
Moșul'e cu barba 'n k'ept,
T'e-aș rad'e și stai drept;
Moșul'e cu barba 'n k'ept,
¹⁰ Tăpen'ea' să margă drept.

1920. Săpînța — Tqader Pop, 9.

ORAȚII DE NUNTĂ

CCCXVIII

Starost'ea strigă cătă mn'ireasă :

— «Să pășim în paș doi,
Să dăm mîna amîndoi».

Drușca cătă starost'e:

5 — «Noi nu n'ę-om da casa și
[masa,
Pînă n'oț aduce voinic frumos
lingă tătă fata.

Frumoși ca ȡastea ȡastă,
Nu gușat ca dumn'javȡastă.

Tăt să trăești, starost'e mare,

10 Că nu n'ę-om da casa și masa
Și pă 'mpărăt'ęasa,
Pînă nu-ı aduce cizme maică-sa.
Maică-sa cizme o avut

Pînă pă 'mpărăt'ęasa au crescut;

15 Cizmele s'o rupt.

Da nu d'e ȡaie,

Că să moaie;

N'ici d'e țap,

Că sar în cap;

20 Făr' d'e cordohan,

Să ție batăr ũ an».

1920. Borșa (Rituri) — Iȡana Leȡa-
hului, 40.

CCCXIX

MN'IREASA CĂTĂ MN'IRE

Bărbat'e, suf'etu mn'eu,
Spun'e-ț'oı ę-am gînd'it eu :

Eu m'aș prind'e d'e lucrat

25 Și tu să-m faci d'e mîncat;
Eu m'aș prind'e d'e urdzît,
Amîndoi d'e n'evd'it.

Pun k'jara pă urdzoı
Și urdzăsc două-trei sire

30 Și cu fuga la večin'e
Să vadă urdzît-am bin'e?

Eu o iaș d'e pă urdzoı

Să o țip înt'un lădoi,

Să mai stee ũ an o doi;

35 Om mai pun'ę-o după sură,
Nu m'agjunge 'n bătătură;

Om pun'ę-o după casă,

Ciț or trece tăt să țasă.

Țăs un lat

40 Și hai în pat;

Hai, bărbat'e,

La culcat'e,

Mai apoi la sărutat'e.

1920. Săcel — Năstaca Petrovai, 60.

CCCXX

CĂTĂ ȘȡACRĂ

Bucură-t'e, șȡacră mare,

45 Că ț'aduc k'eptănăȡoare:

Pă un'e t'ę-a k'eptăna

Șapt'e ai nu t'ę-a mînca;

Că ț'aducem noră bună:

Înt'o lună

50 Țȡaręe-o lină

Și mănîncă o slăn'ină

Și un k'ibăl d'e faină;
 Și 'nt'o vară
 Țasă-o k'jară.

1920. Săcel — Aceeași.

CCCXXI

Cin să bagă mn'irele în casă la
 mn'ireasă, feciorii strigă așa cin
 scot fet'ele d'e după masă:

Sculați-vă, măi cocșan'e,
 Nu șad'eț ca n'iste doamn'e.
 Sculaț, fet'e, și eșit
 10 Și nu n'e pontăluit.
 Bosijoc al'es pă grindă,
 Scoală-t'e, nănașă mîndră;
 Nouă-așa n'î-o fo' horba
 Cin n'î-am băgat aițeă,
 15 Să să scoale nănașa,
 După dînsa drusț'il'e,
 După drusț'e, fet'il'e,
 Căt'il'in cu tăt'il'e.

FET'EL'E

Căt'il'in și căt'il'in,
 20 Ca șoarile pîn sârin,
 Să nu n'e pontăluim.
 Căt'il'in și boereșt'e
 C'așa Dumn'edzău voeșt'e.
 Mn'ie 'm plăce omen'ia
 25 Ca la domn'î cîntălăria;
 Mn'ie 'm plăce omen'eșt'e
 Ca la domn'î a șad'e 'n Peșt'e.

Apoi fet'el'e strigă la mn'ireasă:

Mn'iresucă, struț gătat,
 30 Vină-ț vremea d'e plecat
 La șocra și la bărbat.
 Mn'iresucă, struț tomn'it,
 Vină-ț vremea d'e porn'it
 La bărbat, că l-aj ibit.

35 Mn'ireasa apoi să scoală și strigă
 la mîn'e-sa:

H'i-ț'a, mămulucă, dor
 Să-m vedz urma pîn ocol
 Călcată d'e-a mn'eșu pk'icjor.
 40 H'i-ț'a, mamă, dor odată
 Să-m vedz urma pîn ogradă
 D'e-a mn'eșu pk'icjoraș călcată.
 Las', mamă, că ai feciori
 Și ți aduce nurorii;
 45 Că feciorii t'e-or k'ema,
 Nururile t'e-or țița,
 Tot la mîn'e t'i-î ruga
 Să vin să-ț laș cămeșă
 Cu un prăn'icuț d'e brad
 50 Und'e-a h'i mai mîndru vad;
 Cu un prăn'icuț d'e k'isă
 Und'e-a h'i mai mîndră plisă.
 Că, mămucă, nora ta
 A băga odată 'n baltă
 55 Și o-a 'nt'ind'e la poiată,
 Ș'a ven'î ș'a cere plată,
 C'a dzîce că-î prăn'icată.

Apoi mă-sa să cîntă și dzîce:

Săraca mama cu fet'e,
 60 Cum l'e creșt'e cu scumpet'e
 Și l'e dă d'e nu l'e ved'e;
 Cum și l'e creșt'e d'e bin'e
 Ș'apoi l'e dă la străin'e,
 Ș'apoi n'au noroc d'e bin'e.

MN'IREASA

65 Plînge-mă, mamă, cu dor,
 Ț'am fo' fată și fecjor,
 Ț'am scos plugu d'în ocol,
 Ț'am arat grîuț d'e vară;
 Sui în pod și du la moară,
 70 Și mn'ie o meringjoră
 Să nu mărg cu traista goală;
 Meringjoră d'e un ban
 Să-m h'ie batăr p'ū an,
 Cernută pîn sprîncen'el'e,
 75 Frămîntată pîn in'el'e,

Și dosk'ită pă l'imbuță,
 Și ȉoptă la in'imuță,
 Să știu că-î d'e la măicuță.
 Săraca mămuca meă,
 5 Cum rămîn'e singurea!
 Cu ȉin'e s'o mîngîia?

MĂ-SA

Maî vină, dragu mamii,
 Maî vină, nu mă urî;
 Vină batăr cîț-odată,
 10 C'amu-m laț lucru pă vatră
 Și eu-s slabă și bătrînă
 Și n'am fată d'e 'nd'emînă,
 N'îce noră d'e veĉînă,
 Numa slabă și bătrînă,
 15 N'am pă n'ime d'e 'nd'emînă.
 Dacă n'oi put'ea lucra,
 ȉin'e, beĉjata, m'a căta?

MN'IREASA

Taci, mamă, nu t'e cînta,
 Pă horbă t'e-am cunoscut
 20 Că n'ai gînd d'e mă țînut;
 Că, cîț o fo' mîndră vara
 Tăt așă ț'o mărs gura,
 Că nu mn'i-î bună sluzba;
 Ca frundza d'e mătrăgună,
 25 Că sluzbuca meă nu-î bună.
 Laz', mămucă, că-î vid'ea
 Că alta în loc 'ț rămîn'e
 Și ț'a fa' sluzba maî bin'e,
 Nu-î țipa-o ca pă min'e
 30 Să margă pă căși străin'e.

MĂ-SA

ȉele mn'i-î,
 Dragu mamii,
 Mn'ic' ai fost și t'e-am cătat;
 Cînd ețti mare m'ai lăsat
 35 Și t'e-ai tras cătă bărbat;
 Mn'ic' ai fost și t'e-am doiĉit,
 Cînd ețti mare m'ai urit
 Și t'e-ai tras cătă ĵubit.

MN'IREASA

Văd, mămucă, că m'am tras
 40 D'e la bin'e la năcaz
 Și mn'i-a h'i musai d'e-l tras.
 Eu, mămucă, m'oi topk'i
 Cîț oi prind'ea n'evest'i,
 Ca o floare d'in grăd'ină,
 45 Cîț oi prind'ea h'i străină
 Și cu uritu pă mină;
 Ca o floare d'in ferestă,
 Cîț oi prind'ea h'i n'evastă;
 Ca o floare d'in pahar,
 50 Cîț oi prind'ea tra' amar.
 Nu-î bai, mamă, că mă dai,
 Nu-î aveă part'e d'e rai
 Cu tăt neamu cîț il ai.

MĂ-SA

Lasă, laz', dragu mamii,
 55 Dumn'edzău o poruncit
 Să t'e văd căsătorit',
 Să măninĉi muguri d'e-arin
 Și să credz la om străin;
 Să măninĉi muguri d'e fag
 60 Și să credz la om pribag;
 Că tu bin'e m'ai muștrat
 Cînd am fo' maî supărat';
 N'icî cînd am fo' doyl'it'
 Șohan nu m'ai gogol'it;
 65 N'icî cînd am fo' supărat'
 Șohan cînst'e nu mn'i-ai dat,
 Pântu-aĉea t'e-am măritat.
 Du-t'e, trăi cătă bărbat.

MN'IREASA

Laz', mămucă, că mă duc,
 70 Nu țî-î maî umbla la plug,
 N'icî plugu nu l-oi porn'i,
 N'icî laolaltă n'om h'i,
 Batăr cîț d'e dor ț'a h'i;
 Batăr d'e-î muri d'e dor,
 75 Nu ț'oi călca pîn ocol.
 Să h'ii, mamă, vesăloșă,
 Dacă n'ai fo' bucurșă
 Să mă vedz la voi în casă
 Și ȉînîn cu voi la masă.

Feçjorii, dacă văd că fet'el'e nu
să păzâsc să ȝasă odată d'in casa
mn'iresei, apoȝ dzic așa :

Eșit, mut'e, d'in burdeȝ
5 Să ved'eț afară ce-ȝ,
C'o rămas un rămăsoȝ
Pă cel virvuț d'e gunoȝ
Și v'a lua și pă voi.

FET'EL'E

Nu t'e țin'e, mîndruț, mare,
10 Șt'iu că nu ețȝ rupt d'in șoare,
N'ice gazd' așa d'e mare;
N'ice nu ețȝ rupt d'in lună,
N'ice gazd' așa d'e bună.
N'ai, mîndruț, ce t'e țin'ea,
15 Slug' ai fo' și-ȝ rămîn'ea;
N'ai, mîndruț, ce să t'e ȝi,
Slug' ai fo' și poț să h'ii.
Nu t'e, bad'e, strohoi,
Nu-s a tăȝ boi popii;
20 Șt'iu că n'ai brișcă cu cai,
N'ice locuri cu mălai,

Numa p... — mînca-o-ȝ;
N'ici ai vacȝ cu çarn'e largȝ,
Numa k'ipa cu cănaȝ.
25 Nu t'e țin'ea, mîndruț, mare,
N'ai, numa-o çoastă pă vale;
Vara o sapi cu hirlețu,
Țoamņa-o cari cu băcuetu —
Măninçe-t'e pădurețu.
30 Hăȝ tu, mîndruluțu'le,
Pîngă casă ț'am trecut,
H'ir d'e ȝarbă n'am vădzut,
Num' un h'iruț d'e n'eçină
Și o urmă d'e găină;
35 Num' un h'ir d'e pătrunžal
Și o urmă d'e-un cățal.
Tu, mîndruț, t'e-ȝ ai lădat,
Cîn la t'in'e m'ai k'emat,
Că ai triȝ berbinț cu brîndză,
40 Ș'am cătat ș'o fo' tărîță,
D'e 'mplut n'iste k'isăl'iță;
Tu, mîndruț, t'e-ȝ ai lădat
Că ai triȝ berbinț cu lapt'e,
Ș'am cătat ș'o fo' șalat'e,
45 Și era tăt'e huc spart'e.

1920. Săcel — Călina Danč, 28.

B O C E T E

CCCXXII

PĂNTRU FATĂ

O siucă, la nunta ta
N'ice-s fet'e cu munun'î,
Niçe-s feċiorî cu struċurî;
Niçe-s fet'e cu sugn'ită,
⁵ Niçe-s feċiorî cu voiță.
Măninče-t'e focu, moart'e,
C'ai zin'it pă uliċioară,
Te-ai băgat pă vrăn'icċioară
Și t'ai ċiuntat mîndră floare;
¹⁰ Ș'ai zin'it pingă fintînă
Ș'ai ċiuntat o ruză pl'ină;
Ș'ai zin'it pingă gărduț
Și t'ai ċiuntat mîndru struț.
Sansior mîndru 'nflorit,
¹⁵ Cum t'e faċî lut și pămînt!
1920. Crăċești — Măria Horvat, 36,
(de loc din Sîrċi).

CCCXXIII

VIERS D'E LIT'E

Împăraċiî și cu craii
Fac ċetătîle cu aii,
Fac ċetăt cu zidurî groasă,
Cu șanċurî acufundqasă,
²⁰ Ca moartea să nu-î găsască.
Moartea e 'n lume mai mare,
Ea pă n'ime pret'en n'are;
D'i pă scaun mn'inunat
Îl aruncă mort în pat.
²⁵ N'icî cu gura nu grăja',

N'icî cu ok'îi nu clipea'.
Ven'it, fraț, ven'it, surorî,
Și mă 'mpodobiț cu florî,
Și mă stropk'it voi cu zin,
³⁰ Și mă duċeț căt'ilin;
Și mă stropk'it voi cu apă,
Mă duċeț pînă la groapă.

1920. Vad — Tudosie Telepr'ean, 20.

CCCXXIV

PĂNTRU FATĂ

Bucură-te, țint'irim,
Mîndră floare 'ț răsădim !
³⁵ Bucură-te, t'emet'eu,
Mîndră floare ț'aduc eu;
N'o aduc să răsăd'ea',
Da q-aduc să putreċea';
N'o aduc să înflor'ea',
⁴⁰ Da q-aduc să putreċea'.

1920. Vad — Vasile Glodîi, 20.

CCCXXV

CÎNT'EC MORTĂSC

— H'eî tu, mămuluca meă,
Că ț'o fo' gîndu d'e dus,
Mămucă, ċe nu mn'î-ai spus,
Să-ț pun merind'e d'ċ-ažuns ?
⁴⁵ Că dacă ți s'a ċiunta
Nu-î d'e un'ċ-a cumpăra,
Fără cu cît îi pl'eca.
C'acolo-î un oraș mare,
N'emn'ic nu-î ċe cumpăra,

Fără cît'e ți l'i-î da;
 N'emn'ic nu-î ce tîrgui,
 Fără cu cît îi porn'i.
 Scoală-t'e, mămuca mea,
 5 Ian scoală-t'e și t'e uita
 La cununa ta cea multă,
 Cum staș rînd pă lîngă t'in'e
 Și tu nu grăești cu n'ime;
 Ian scoală-t'e d'in sălaș,
 10 Zină la min'e d'e mas;
 Io tăt t'e oî așt'epta
 Cu trei-patru cet'eraș,
 Cu bândzil'e d'in oraș,
 Mămucă, să nu mă laș.
 15 Scoală-t'e și t'e uita
 Cum ț'am făcut merind'ea,
 Să vedz plăcea-ț'a o ba.
 O, Doamn'e, mult aî muncît
 Și pușin'e ț'am găt'it!
 20 O, Doamn'e, mult aî lucrat,
 Și pușin'e ț'am găt'at!

1920. Săcel — Năstaca Petrovai, 60,
 (de loc din Vișeul-de-jos).

CCCXXVI

Mînçe-t'e focu, moart'e,
 Mult ești fără dreptat'e,
 C'aî zin'it pă ulicișoră
 25 Și t'e-ai pus în cornu mesăi;
 Num' odată ț'ai cîntat,
 T'e-ai făcut un cîmp păn'at
 Ș'o fo' musai d'e pl'ecat.

1920. Rogna-d'e-șios — Măria
 Mărina, 17.

CCCXXVII

CÎNT'EC MORTĂSC PÂNTRU FEȚIORI

Voîn'icel'e și mn'ire,
 30 Noi tăt'ē-am gînd'it așa:
 Numa noi la nunta ta
 Tăt'ē-om hori ș'om giuca.
 Da noi am in'it n'ek'emat'e
 Și n'ē-om duce supărat'e.
 35 Noi în loc să horim,

Trăbă să n'e d'espl'et'im,
 Să plîngem, să t'e zăl'im.
 Da trăbă să t'e cîntăm,
 Că tu meri la cunun'ie
 40 Fără l'ecă d'e soșe,
 Și gînd'im cum îi giura,
 Că ț'o 'nk'is moart'ea gura
 Și șohan nu o-î căsca.
 Și t'e duçi la cuscri noi,
 45 Șohan nu-î in'i napoi;
 În loc de fețiori giucînd,
 A in'i popa cîntînd.
 Ce grozn'ic n'i s'o tîmplat,
 Fețior mare d'e 'nsurat
 50 N'i-a h'i musai d'e 'ngropat!
 Și ce rău n'i s'o tăln'it,
 Fețior d'e căsătorit
 N'ē-a h'i musai prohod'it,
 Ș'apoi îngropat în pămînt,
 55 Și colașii d'e nănaș
 Să-î pun'em d'e parastas;
 Și ban'ii d'e cunun'ie
 Să-î plăt'im d'e liturșie;
 Ș'apoi să-î pun'em plîngînd
 60 Cît'ē-o floare pă mormînt,
 C'o fost un voîn'ic în sat
 Și să nu-l lăsăm uitat!

1920. Săpînța — Irina Stan, 25.

CCCXXVIII

PÂNTRU MN'IREASĂ

Hăi fată și hăi mn'ireasă,
 Und'e t'e duçi tu d'ē-acasă?
 65 Und'e meri tu d'e n'evastă?
 Spun'e la care șocră?
 A ta șocră n'are nume,
 Că t'e duçi pă ceșă lume;
 Și t'e duçi la socri noi,
 70 Șohan nu-î in'i napoi!
 Batăr cît t'ē-om agod'i,
 Tu șohan nu-î mai in'i;
 Batăr cît t'ē-om așt'epta,
 Tu șohan nu-î înturna!
 75 Numa noi t'ē-om așt'epta
 Cu cînă și cu lumn'ină,
 Și cu dor de la in'imă;

Tăt cu čina caldă 'n masă
 Și cu apa făce 'n vasă.
 Čina 'n masă s'a răci,
 Apa 'n vasă s'a 'ncăldzi,
 5 Și tu șohan nu-î in'î!
 Și dacă nu-î in'î să čin'î,
 Noi t'e-om cota pîn vecin'î.
 D'e-am șt'i und'e-î locui,
 T'e-om k'ema și tu ai in'î.
 10 Da tu und'e-î locui
 Soarel'e nu t'e-a 'ncăldzi,
 Luna nu t'e-a străluci,
 Vintu nu t'e-a răven'î;
 Num' ai sta și-î putreči
 15 În fundu pămîntului,
 Und'e șoare șohan nu-î;
 N'ice șoare, n'ici răcoare,
 Numa 'ntun'ecare mare.
 Cu pret'en'î nu t'e tiln'eșt'î,
 20 Cu fraț nu t'e sfătueșt'î,
 În casă strîmtă putrečest'î.
 Și moart'ea t'e-o amăgît,
 Și tare t'e-o čeluit.
 O dzis că t'e-a 'ngădui,
 25 Și cînd îi vrăa-î put'ea in'î.
 Da vedz că t'e-o amăgît,
 Și tare t'e-o čeluit.

D'e-acolo nu-î înturna,
 Tuma d'e t'e-ar vrăa lăsa.
 30 D'e-acolo nu poț in'î,
 Tuma de t'e-ar năpust'î.
 Care s'o dus ca și t'in'e,
 Șohan'ită nu mai in'e!
 1920. Săpînța — Aceeași.

CCCXXXIX

PÂNTRU N'EVASTĂ

Vai, bată-t'e bciata, moart'e,
 35 Ră eșt'î și fără dreptat'e,
 Că tu 'n sat dac' ai întrat
 D'e n'ime n'ai întreat.
 Ai in'it pă ul'icișară
 Ș'ai întrat pă vrăn'icișară.
 40 Rupt-ai virvu d'e la pomn'î
 Și mama d'e la cucon'î.
 Rupt-ai virvu pomn'ilor
 Și mama cucon'ilor
 Și pă cucon'î i-ai lăsat
 45 D'e žal'e mare la sat.
 Și la sat și la o țară,
 Mamă n'or mai aveșă iară!
 1920. Săpînța — Aceeași.

C O L I N D E

CCCXXX

Din mărirea s'o născut
 Isus Ristos pă pămînt;
 Iudei o căzut urît,
 Iuda iubitor di bani,
 5 Şi l-o vîndut la duşmani
 Cu treizăci şi cînci di bani.
 Cînd bani 'n mîna i-o pus,
 Pă Isus Ristos l-o dus;
 Ş'acolo dac' o sosît
 10 Şi nainte i-o eşit
 Şase cîni de Zîz bătrîni,
 Cruce de brad înt'eind.
 Da maica lui d'audzît
 Şi nainte i-o eşit,
 15 Poale albę-o sufulcat
 Şi la el o d'alergat:
 — O siu maicii cel dulce,
 Coboră gîos de pe cruce!
 — Ba io nu mn'i-i coborî,
 20 Nu mn'i-oj lăsa creştinii
 Pentru Zîzii poganiî.

1920. Budeşti — Ană T'ibil, 24.

CCCXXXI

D'in mărire s'o născut
 Fiul cel fără 'nceput.
 Să vid'em und'ę-o născut?
 25 Su' poalile bradului
 Şi să roagă soarelui
 Să nu-i cîunt'e vîrvu lui.
 El să poate tăt ruga,
 Că vîrvu i l-or cîunta

30 Şi l-or pune 'n curţ pă masă.
 În ia' sară d'e ęę-afară
 Trei cocoş negri-ş cîntară?
 Iuda d'in pat să scula-ră,
 Pă obraz nu s'o spălat,
 35 Pă Hristos îl d'arăta-ră.
 Iuda iubitor d'e ban'i
 Şi l-o vîndut la pogan'i
 Cu treizăci şi doi d'e ban'i.
 — «Cătaţ, pogan'i, eu vi-l vînd
 40 Cu treizăci şi doi d'ę-argint;
 Da nu vi-l vînd d'e trăit,
 ęe vi-l vînd d'e răst'ign'it;
 Aesta-i musai să moară,
 D'ipce-i născut d'e fećişară;
 45 Ş'aest' a muri odată,
 Că-i născut fără d'e tată;
 Ş'aesta capu l-o da
 Să să împle scriptura».
 Şi maica s'o supărat,
 50 Sus în slavă ş'o zburat;
 Sus, în sus, pă lîngă lună,
 Cu mîna 'mplet'înd cunună.
 Cununa nu o gătat,
 Zidoziî nu o luat.
 55 Şi maica s'o supărat,
 Sus în ęeri că ş'o zburat;
 Sus în ęeri
 Pîntre îngerî,
 Numa ęa că s'o tîln'it
 60 Cu Ionu, sînt Ion:
 — Măi Ioane,
 Sînt-Ioane,
 Cît ai umblat pă pămînt

- N'ai vădzut pă siul sfînt?
 — Ba, ȳo, maică, l-am vădzut,
 Da, bine nu l-am cunoscut.
 — Pututu-l-ai tu cunoaște,
 5 Că el ȳoartă praporile,
 Praporile cu brațile
 La tâte beserițele;
 La cămeșe, la k'etori
 Scrisă-s sfînt'e sărbători;
 10 La cămeșe, la mîneçi
 Scrisă-s sfînt'e dumin'eçi.

1920. Crăcești — Mărie Horvat, 36,
 (de loc din Sîrçi).

CCCXXXII

- Sus în vîrvu munt'elui
 Este-o masă rot'elată,
 D'e îngerî incongiurată.
 15 Îngerî cîn mă vădzură
 Mare rugă 'n cerî făcură;
 D'e ruguța lor țeă mare
 Pomn'i 'n rai se legăna-re.
 Mîndru-ș cîntă-un cerb în
 [codru;
 20 Așa-ș cîntă d'e nu-î modru;
 N'ime 'n lume nu-l aud'e,
 Numa Dȳamna 'mpărat'eașă
 D'int'o dălbă d'e fereastă.
 P'împăratu l-o sculat,
 25 Pușca 'n mîină o luat;
 Supt un rožmalin culcat
 'N'ind'e pușca să-l impușt'e.
 — Ho, fărta',
 Nu mă 'mpușca,
 30 Că eu nu-s ține gînd'ești,
 Că sun' prunc d'e d'iecel
 Blastămat d'e tata-mn'eu
 Să siu seara pă păduri
 Nouă ai și nouă luni;
 35 Daç' acele plini-le-oî,
 Ğios la sat scoborî-m'oî,
 În besereçi băga-m'oî,
 Službe sfînt'e façe-mn'î-oî,
 Clopot galbăn traže-mn'î-oî.

1920. G'eșăști — Parasca Pop, 28.

CCXXXIII

- 40 Mărgu-ș trei păcurărei
 Cu oile după ei.
 Ğel mai mare-î văr primar.
 Ğel mai mn'ic o rupt ș'o dzîs:
 — H'eî tu, frăt'ulucu mn'eu,
 45 Numa eu cînd oi muri
 Pă mine că să mă 'ngroape
 D'in strunguța oilor,
 Su' fundu găleților,
 S'aud zinu ȳiuruin
 50 Șî mîndrele tropot'in.

1920. G'eșăști — Parasca Covaçi, 70.

CCCXXXIV

- Dumn'edzău d'e la 'nceput
 Tătă lumeă o făcut;
 Ș'o făcut Domnu Hristos
 Pă Adam ȳoart'e frumos,
 55 Pă Eva l-o izdăn'it
 Laolaltă î-o tomn'it
 Șî d'e mîină î-o luat
 Șî 'n paradis î-o băgat,
 Tăt pomn'i le-o arătat:
 60 — «Numa d'int'ăsta 'nflorit
 Nu luarăt, că-î oprit».
 Numa șerpele 'nșelăcios
 Tîrî-sară 'mblin pă Ğios,
 Ș'o țîpat două mere
 65 Ș'o mîncat Eva d'in ele.
 — «Școal', Adam, mîncă
 [mere,
 C'am mîncat și eu d'in ele».
 Tăt Adam că s'o sculat
 Ș'o luat și o mîncat;
 70 Pă cînd o fo' la 'nçițit:
 — «Ȟe-a si, Dȳamne, c'am
 [greșît!
 — «Tu, Adame, du-t' e-afară
 Șî-î lucra cu pămîntu
 Șî țî țineă sufletu;
 75 Șî tu, Evă, Ğios îî mere
 Șî lucra ca ș'o mușere
 Șî naște prunçi cu durere;
 Sîngele d'in t'ine-a mere

Tăt în șeșe săptămîni,
Nu-î si mujere d'e plin».
— «Dăamne, cum aș si iertată,
C'am greșit, n'i-s zinovată,
5 D'e dciavol am fo' 'nșălată».
Adam tăt așa o strîgat:
— «Nu poçi me', Dăamne, că-s
[gol].
— «Du-t'e 'n ȝios în parad'is,
Cat' o frundză d'e măslină
10 Și o lipk'î la trup la t'ine,
Că t'e leapăd d'e la min'e».
— «Oî, o Dăamne, 'ț multămesc
Că încă odată mă 'nvești».
Amin,
15 Ș'o cupă de zin.

1920. G'esășți — Aceeași.

CCCXXXV

Colo 'n ȝios pă șesurele
Mîndră turmă de oî mere.
După ele čine îmblă?
Tăt Ionu, Sint-Ion,
10 Cu fluer înveregat,
Cu coțoc întîntălat.
Cîn cu flueru ȝicea
Tătă turma să strîngea:
— Măi, Iqane, Sint-Iqane,
25 Mai iern'eadză-ne o iarnă
Și n'e scoat'e 'n primăvară;
Nu n'e da la čei sărači,
Că n'e-or pașt'e pă mocl'ine
Ș'om bea apă d'in fintin'e;
30 Da n'e dă la čei găzdači,
Că n'e-om pașt'e pă pripqară
Ș'om bea apă d'in izvqară.

1920. Hărničești — Măria Bozaj, 19.

CCCXXXVI

Coborît, o coborît
Domnu sfînt p'ajest pămînt,
35 Pîntre hold'e d'e grîu sfînt.
Țidovii ș'o d'audzît,
După el o năturn'it,
Cu săcuri și cu topqară

Ca pă Hristos să-l omqară.
40 Și l-o luat și l-o dus
Pă dealu Gogomn'i 'n sus,
Pă cruce d'e brad l-o pus.
Maica sfînt' o audzît,
ȝios la el o coborît,
45 Tăt pă lin
Și pă pelin,
Păruț galbăn d'esplet'in:
— O siu maicîi čel dulce,
Coborăște d'e pă cruce.
50 — O, cu drag mn'î-aș scoborî,
Audzî-or Țidovii,
După min'ę-or năturn'î,
Cu săcuri și cu topqară,
Că pă Hristos să-l omqară.

1920. Hărničești — Aceeași.

CCCXXXVII

55 Colo ȝiosu ca mai ȝios
Este-un rîit verde frumos;
La mn'izlocu rîtului
Este-un bot'eiaș d'e oî.
Da la oî čine-m șede?
60 Șede Domnul Dumn'edzău,
Șede 'n lanče rădzămat
Cu sumanu 'mbăerat,
Cu fluer înverigat.
Fluer ȝice,
65 Turma strînge;
Fluer tače,
Turma 'ntqarče.
— «Lăsa-v'oî la focu, oî;
Ey d'e cînd îmblu la voi
70 Da-s mai albu d'cît voi».
— «Mai trud'ęa', Dăamne,
[trud'ęa',
Trud'ęa' pină 'n primăvară
Če-a si frundza cit banu
Și iarba pă cit acu;
75 Noi ție ț'om dărui
La Crăčjun
Un purčel bun;
La Ispas
Un boț d'e caș;
80 La Sin-Țiorz

Un mn'el frumos».

Plata noastă nu-î nimn'ica
Făr' un litru d'e horincă;
Niçi aceea nu om cere
5 Făr' îndulcită cu mn'ere,
Îndulcită,
K'ipărată,
Cît'e cînc pahar' odată.

1920. Gîjuleşti — Işana Pop, 30.

CCCXXXVIII

Mere, mere maica sfîntă
10 Pîn ţarina 'ntre-aurită;
Şedzu gîios să hod'in'ască,
Ca siuţu sfînt să nască.
Nu să putu hodin'i
D'e tropotu iepelor,
15 D'e rink'edzu mîndzîlor,
D'e zbănaiea st'icelor.
Boi dacă o simţit,
O suflat şi o 'ncăldzît
— Si-aţ, voi cai, blăstămaţ,
20 Şohăn'it să n'aveţ saţ,
Numa vara la Ispas,
Ş'atuncea numa un çeas.
Si-aţ, voi boi, 'ntre-auriţ,
Înt'un çeas să vă hrăn'iţ.

1920. Gîjuleşti — Aceeaşi.

CCCXXXIX

25 Noi împlăm
Şi colindăm
Pă la curţ d'e mari bojeri;
Iar bojeri nu-s p'acasă,
Çe-s în munţi roş k'etroş
30 Să çerçe pă Dumn'edzău.
Şi-l çercară
Şi-l aflară
În ieazăl d'e boi născîn,
D'in poçjumbçî făcliî ardzîn;
35 D'in nujele,
Lumn'in'ele;
D'in tufuţă,
Lumn'inuţă.

Să siî, gazdă, veselos,
40 C'ai ağıuns Crăciun frumos
Şi naşirea lui Hristos.

1920. Gîjuleşti — Aceeaşi.

CCCXL

— «Hăi Işane,
Sînt-Işane,
Uită-te sus spre mare,
45 În dreptu sîntului soare,
Este-o masă rot'elată
D'e îngerî incongiurată.
Îngerî cînd mă vădzură
Mîndră rugă 'n çer făcură;
50 D'e ruguţa lor çea mare
Pomn'i 'n raj să legăna-re,
D'e trupk'in'î să d'epărta-re,
D'e virvuri să d'aduna-re.
Hăi Işane,
55 Sînt-Işane,
Îmî spun'e n'ie gîjudeţu!»
— «Gîjudeţu atunç a si
Cîn soare n'a răsări,
Niçi lună pă çer n'a si;
60 Cîn vale d'e foc ş'a merçe —
Ard'e-or çei fără d'e lege;
Cîn vale d'e foc ş'a curçe —
Ard'e-or çei fără d'e cruçe».

Colinduţa nu-î mai multă,
65 Să trăja' çin'e-o ascultă;
Colinduţa-î atîta-re,
Çin'e-o-ascultă să trăja'-re;
Çei çe-s morţ să hod'in'ea're,
Esçe dzi să-î pomin'ea-re.
70 Rămîn'eţ, gazd'e, cu paçe
Şi cu sănăta'e.

1920. Gîjuleşti — Aceeaşi.

CCCXLI

Ven'iţ, păstorî, în Vifleim,
Lu Hristos să-î versuim,
Care-o vin'it pre pămînt,
75 Întrupat d'in duhu sfînt.
Îngerî n'î-o spus bucurie,

Că fiu-o născut mărire;
 Îngeri laudă cîntîn,
 Noi să merem fluerîn,
 Să-î duțem daruri, meri și mere,
 5 D'in turme mari t'in'erele.
 Da Iosif drept să mn'ira,
 D'e bucurie lăcrăma,
 N'e'nțetat i să 'nk'ina,
 Știindu-l că-î Mesia.
 10 Luîn pruncu sfînt în brață,
 Care dă lumii viață,
 Și-l arată la păstori,
 Eî cîntă vesele hori.
 Trii crai d'e la răsărit
 15 Cu steaua o călătorit;
 Trii crai d'e la Pesida
 Încă î-aduce steaua.

1920. Borșa (Valșa Pojenei) — Todora
 Timn'iș, 40.

CCCXLII

Mere Petru-apostolu
 Fluerîn și șuerîn,
 20 Sufletele îndreptîn.
 Cele bun'e 'n rai le pun'e,
 Cele rēle 'n iad or mere.
 Da mers-o și tată-său:
 — «Petrișor, dragu tatii,
 25 Loc în rai făcutu-mn'î-ai?»
 — «Loc în rai, tătucă, n'ai,
 Că bçirău că fostu-t'ai,
 Ș'ai bçirăit nouă ai,
 Și leği drepte n'ai făcut,
 30 Și raiu țî l-ai pk'erdut».
 Da mers-o că și mî-sa:
 — «Petrișor, dragu mamii,
 Loc în rai făcutu-mn'î-ai?»
 — «Loc în rai, mămucă, n'ai.
 35 Bçirăiță fostu-t'ai,
 Și ț'ai dat cîn'epa 'n sat,
 Da d'e plată ce ț'ai dat?
 Ia, tăt hoaspa tărîții
 D'i pă asupra sîit'ii».
 40 Și mărso și soru-sa:
 — «Petrișor, frăt'icule,
 Loc în rai făcutu-mn'î-ai?»

— «Loc în rai, sorucă, n'ai,
 Că, crîzmăriță fostu-ț'ai,
 45 Fărtaiu nu l-ai implut,
 Crîzmărit-ai șept'e ai;
 Ban'ii d'e plin î-ai cêrut,
 Și raiu țî l-ai vindut».
 Și mărso și frat'e-său:
 50 — «Petrișor, frăt'icule,
 Loc în rai făcutu-mn'î-ai?»
 — «Loc în rai, frățiuțu, ai,
 Că, păcurari că fostu-ț'ai,
 T'ai păcurărit nouă ai,
 55 Tăt cu stîna lîngă drum;
 Ș'o trecut și rău și bun,
 Și pă tăt că î-ai hrân'it,
 Și raiu l-ai dobînd'it».

1920. Borșa (Rîturi) — Ișana Le-
 hului, 40.

CCCXLIII

Mîndru gîoacă Petre 'n rai,
 60 Mîndru gîoacă și să roagă,
 Să roagă lu Dumn'edzău,
 Doară ved'e-ū rob a său.
 Și vâdzui pă mumă-sa:
 — «Petre, Petre, făt frumos,
 65 Ia pă min'e
 'N rai cu t'in'e!»
 — «Ieu t'ê-aș lua bucuos,
 Dar raiu nu-î lumn'inos,
 Că ț-o lucrat saraçel'e,
 70 Și tu numa că l'ê-ai dat
 Ia, frunt'ea homorului
 Pă d'ê-asupra çurului,
 Și frunt'ea tărîției
 Pă d'ê-asupra sîitei
 75 Și codați brîndziei.
 Tu d'ê-açel'ea că l'ê-ai dat,
 Loc în rai nu ț'ai gâtat».
 Mîndru gîoacă Petre 'n rai,
 Mîndru gîoacă și să roagă,
 80 Să roagă lu Dumn'edzău,
 Doară ved'e-ū rob a său.
 Și vâdzui pă tată-său:
 — «Petre, Petre, făt frumos,

- Ia pă min'e
'N raĭ cu t'in'e!»
— «Dar raĭu nu-ĭ lumn'inos,
Că tu ț'ai fost d'ū zūrățāl
5 Și dreptil'e l'e-ai strĭmbat,
Strĭmbel'e l'e-ai ĭndreptat,
Loc ĭn raĭ nu ț'ai gătāt.
Mĭndru ġĭoacă Petre 'n raĭ,
Mĭndru ġĭoacă și sǎ roagă,
10 Sǎ roagă lu Dumn'edzǎu,
Dorǎ ved'e-ū rob a sǎu.
Ș'o vǎdzut pǎ frat'e-sǎu:
— «Petre, Petre, fāt frumos,
Ia pă min'e
15 'N raĭ cu t'in'e!»
— «Ieū t'e-oĭ lua bucuros,
Că și raĭu-ĭ lumn'inos,
Că tu ț'ai fost păcurărel,
Ț'ai pus stĭna lĭngă drum
20 Ș'o trecut și rău și bun;
Pǎ țel cu frig l-ai ĭncăldzĭt,
Pǎ țel flămĭnd l-ai hrănit
Și loc ĭn raĭ ț'ai gāsīt».
1921. Răpedea — Sava Stetcu, 70.

CCCXLIV

- Mere-ș Petru
25 Cu Sĭn-K'etru
Pǎ cununa d'eahului,
Pǎ la pomn'ii raĭului,
La casa bogatului.
— Gata-ĭ țina, bogat mare?
30 — Gata-ĭ, gata-ĭ, nu-ĭ d'e voi,
Că-ĭ d'e-un bogat ca și noi.
1920. Săcel — Măria Sĭma, 15.

CCCXLV

- Colo 'n susu, mai d'in sus,
Colo 'n sus la răsărit
Mĭndri pomĭ ș'o d'ĭnflorit.
35 La umbruța pomn'ilor
Mĭndră-ĭ stĭna oilor,
Da la oĭ cĭn'e mn'i șede?
Petra, Petra, bărbat bun.
Petra-o prins a trĭmbçita

- 40 Și oile d'a zçera.
Dumn'edzǎu o d'audzĭt
Și la ele-o coborĭt
Tāt pǎ scarǎ
D'e çearǎ,
45 Ș'o slobodzĭt flori d'e varǎ.
Petreǎ 'n lançe rădzāmĭn,
Dupǎ oĭ Petreǎ strĭgĭn,
Și Petreǎ le-o suduit:
— «Lăsa-v'oĭ la bcjata, oĭ,
50 Că m'am urĭt ĭmblĭn cu voi».
Strĭgǎ oĭja oĭk'eșā:
— «Petro, Petro, bărbat bun,
Mai ĭern'edzǎ-n'e o ĭarnǎ
Și n'e scqat'e 'n primăvarǎ,
55 Și n'e pașt'e la pripqarǎ,
Și n'e-adapǎ la izvqarǎ;
Cĭnd a si pǎ la Sĭn-Ėjordz
T'e-om cĭnst'i c'un mn'el
[frumos;
Cĭnd a si pǎ la Ispas
60 T'e-om cĭnst'i c'un bulț d'e caș».
1920. Săcel — Năstaca Petrovai, 60,
(de loc din Vișeu-de-jos).

CCCXLVI

- Pǎ ul'ițǎ, pĭntre vǎĭ
Sǎ duc trei păcurăreĭ.
Eĭ o prins a sǎ sfād'i
Și o prins a vorovi:
65 — «Pǎ unu l-om omorĭ».
Da el numa ș'o strĭgat:
— «Cǎ voi d'e mă-ț omorĭ,
Tāt pǎ min'e m'astupaț
ĭn țarcuțu mn'eilor,
70 ĭn staolu oilor;
Și voi numa că d'ĭm pun'eț
La pk'içiqare
Fluer mare
Și la capu trĭmbçita-re;
75 Cǎ cĭn vĭntu ș'a sufla
Trĭmbçita ș'a trĭmbçita,
Flueru ș'a fluera,
Și numa ș'or d'audzĭ
Oile țele cu lapt'e —
80 M'or hori mǎrgĭn pǎ sat'e;

Oile čele cornu'te —
 M'or hori vara pã munt'e;
 Čele bçijete mn'ioarele
 M'or želi vara cu žele.
 5 — H'eij tu, bçijete mn'ioarele,
 Spun'eț cãtã mama me-le:
 V'a 'ntreba mama d'e min'e,
 Spun'eț cã m'am dus la bin'e,
 Cã numa m'am însurat,
 10 Șî eu numa mn'i-am luat
 Tãt o fatã d'e 'mpãrat,
 Sã nu sie cu bãnat»¹.

1920. Sãcel — Aceeași.

CCCXLVII

La čea masã
 D'e mãtasã
 15 Sîmtu, sîmt colač d'e grîu.
 — Da cu-ačea če-așt'eptaț?
 — C'așt'eptãm pã Domnu sfint.
 — Pof't'im, Dçamn'e, cu noi în
 [prîndz.
 — Mułãm'n'im, cã noi n'om
 [mere,
 20 C'avem, Dçamn'e, mult d'im-
 [blat;

Pe la rîtu lu Pilat
 Est'e-un pomuț rãmurat,
 Primãvara d'înfloreș'e
 Șî d'e toamnã l'e rod'eșt'e,
 25 Mult'e suflet'e hrãn'eșt'e.

1920. Siliștea — Içana Bãrcan, 40

CCCXLVIII

Colo 'n sus, la rãsãrit,
 Est'e-o dalbã mãnãstire
 Cu pãreșij d'e tãmijie.
 Dar acolo čine-ș cîntã?
 30 Nouã popij, nouã diečij,
 Șî p'atîța patrierčij.

¹ Aci s'a oprit «horija», spunîndu-mi cã nu-și mai aduce aminte restul colindei.

Fiul zçiarã, stare n'are.
 — «Tačij, fiule,
 Tačij, dragule,
 35 Numa noi ț'om rîndui
 Douã mere,
 Douã pere,
 Douã mãturij strelučele,
 Sã mãturij čeru d'e st'ele,
 40 Scaunu gijudețuluij,
 Pãharu botezuluij
 Șî t'eile rajuluij.
 Cu pãharu-ij bot'edza,
 Cu scaonu-ij gijud'eca,
 45 Cu k'eile 'n raj intra».

1922. Șieș — Pãlaga Rus, 19.

CCCXLIX

Coborît, o coborît
 Dumn'edzãu p'ajest pãmînt,
 La casa bogatuluij.
 La fereastã ș'o strigat:
 50 — «Gata-ij čina, bogat mare?»
 — «Gata, gata, nu-ij d'e voi,
 Cã-ij d'e bogat, ca șî noi».
 El d'e-acoleșa s'o luat
 Tãt scîrcit și supãrat,
 55 La casa sãraculuij.
 La fereastã ș'o strigat:
 — «Gata-ij čina, sãrac mare?»
 — «Gata, gata, pã puțin,
 Placã-vã cã o 'mpãrțim,
 60 Cã cîn nu n'e-om sãtula,
 Lu Dumn'edzãu n'e-om ruga,
 Ș'apoij iarã ni-a mai da».
 Domnu 'n casã s'o bãgat,
 La masã s'o aședzat.
 65 D'e un'e Dumn'edzãu bea
 Pãharele sã d'împlea;
 D'e un'e Domnu mîneșa
 Blied'ele sã vîrfona.
 Șî d'e-acoleșa s'o sculat,
 70 Șî frumos le-o mułãmmit,
 Șî d'afarã ș'o eșit.
 Șî Dumn'edzãu s'o rugat:
 — «Catã, Petru, d'înapoij
 Șî t'e uijtã če-ij ved'ea?»

— «Văd casa bogatului
Toma 'n fundu iadului;
Și văd ș'a săracului
În mn'izlocu raiului».

1922. Șieu — Irina Țiplă, 80.

CCCL

- 5 Înaint'ea astor porț
Sîmt trei rînduri d'e pomuț.
La umbruța pomn'ilor
Șade Dăamna curților,
Tăt înk'ină
10 Și susk'ină
Cu pahar galbăn în mină;
Înk'ină la răsărit,
Că ved'e pă Domnul sfînt,
Mit'it'el și 'nfășătăl,
15 Cu fașe d'e mătăsă
D'e la Dăamna 'mpărat' easă;
Cu comînac d'e bumbac,
Cu trei st'ice 'n comînac:
Unu-î st'icu grîului,
20 Unu-î zița zinului,
Unu-î želfa lu Hristos,
Pină-î popa la itros.

1920. Rozavlia — Iļana Rus, 24.

CCCLI

- La sovărșitu lumn'ii
Trîmbçita-vor îngerii
25 În patru cornuri d'e lume
La tăt omu p'a lui nume,
Să zie la giud'ecată
Çei zii cu çei morț odată,
La locuțu d'e veçie
30 Und'ç-o fost Adam d'intîie.
P'açeî zii und'e î-or pun'e?
Î-or încuie ca 'nt'un nor
La lăcașu dreptilor.
P'açeî morț î-or pun'e 'n pk'iatră
35 Lumn'ina să nu-ș o vadă.
Și vor trîmbçita cu friçe,
Domn'i și 'mpăraț or plînge.
D'apoî noi çe-am put'ea dziçe?
Om răscumpăra cu sînge;

40 Nu cu aur, n'ici cu-argînt,
Făr' cu sînge drept și sfînt.

1920. Rozavlia — Aceeași.

CCCLII

- Pă çel vîrviț d'e munçeî
Mărgu-ș trei păcurărei
Cu oile după ei:
45 Doi mai mari, unu mai mn'ic.
Pă çel mai mn'ic l-o mînat
Cu găleata la izvor
Pin' ei or face sabor;
Cu găleata după apă
50 Pin' ei or fa' giud'ecată.
Înapoî ș'o d'inturnat,
Frați lui l-o d'intrăbat:
— «Çe mort'ită tu-ț poft'ești?
Ori d'in pușcă împușcat,
55 Ori d'in sabçie dimn'icat?»
— «Altă moart'e nu-m poft'esc,
Dară d'in pușcă 'mpușcat
Și d'in sabçie dimn'icat.
Pă min'e nu m'astupaț
60 N'ici în verd'e țînt'irim,
N'ici în dalbu t'emet'eu,
Numa und'e-oî dziçe eu:
În vîrvițu munt'elui,
Su' cruçea molidului,
65 În strunguța oilor
Și 'n țarcuțu mn'eilor,
Și 'n urma găleților.
Să-m pun'eț un mn'el la cap,
La pk'icîqare
70 Fluier mare
Și la cap o trîmbçita-re;
Un vînt țebeș a sufla,
Flueru ș'a fluera,
Trîmbçita și a trîmbçita
75 Și mn'elucu ș'a zçera,
Cruçîța s'a legăna
Și oile m'or cînta;
Oile s'or tomn'i rînd
Și mn'î-or paș'e pă mormînt.
80 Ele numa că ș'or giçe:
— «Ian scqală, stăpîn'e, scqală
Și n'e scqat'e la pripqară,

Să bem apă d'in izvorașă,
 Să n'e pașt'em cărbun'eî,
 Să n'e fătam mn'elușăi,
 Mn'elușăi cu coarn'e 'ntoarsă,
 5 Cum is oile frumoașă.
 D'e cîn tu ț'ai adurn'it
 Iarbă verd'e n'am păscut,
 Apă răce n'am băut.

Ei acasă ș'o zin'it,
 10 Mama lor i-o întreat:
 — «Cel mai mn'ic und'ę-o ră-
 mas?»
 — «Tăt pă văi și pă vâlcele,
 Cu oile cele riale;
 Tăt pă văi și pă hotroape,
 15 Cu oile cele șk'ioape.

1920. Rozavlia — Aceeași.

CCCLIII

Greș iernuță ș'o pk'icat,
 Oile tate-o zcerat.
 Dumn'edzău ę-o audzît,
 Cu bun dar ę-o dăruit,
 20 Ș'o făcut scară
 D'e ęeară
 Ș'o slobodzît flori d'e vară.
 — Oî, oî, oî, vind'e-v'oiu,
 La tîrguș trimet'e-v'oiu,

25 La tîrguș la Sîm-Mn'ihai,
 Să nu-m fațę mn'ie bai;
 Că d'e cîn mă trud'esc cu voi
 Da-s mai albu d'ecît voi.
 — Stăpîn'e, stăpînu nost,
 30 Mai iern'eadză-n'e o iarnă
 Și n'e mai 'nvereadză-o vară,
 Că și noi t'ę-om dăru
 La Sîn-Giordz c'un mn'el fru-
 [mos,

La Ispas
 35 C'un bulț d'e caș;
 Cînd a h'i cîmpu frumos
 Noi n'ę-om pun'e lina ęios.
 Stăpîn'e, stăpînu nost,
 Dă-n'e des sărun'il'e,
 40 Că ț'om împlea gălețile;
 Și n'e dă sărun'ea deasă,
 T'om pun'ea put'ina rasă.
 Stăpîn'e, stăpînu nost,
 Dacă n'i da și n'i da,
 45 Nu n'e da la om sărac,
 Să n'e ție pingă sat,
 Să n'e pașt'em rădăcîn'î,
 Să bem apă d'in fintin'î;
 Da n'e dă la om găzdac,
 50 Să n'e scoată la pripoară,
 Să n'e pașt'em frundzișoară,
 Să bem apă d'in izvorașă.

1920. Strîmtura — Irina Ard'elșan, 65.

RUGĂCIUNI

CCCLIV

RUGĂCIUN'E

- Su' prĕ mn'ilstivă maică,
Su' prĕ ruga ta mă plăcă,
Că n'am dar care să-ț placă;
Că n'am dar d'e curăție
5 Ca să-ț h'iu plăcută ție.
O, primn'est'e d'e la min'e
Dragost'ea d'e su' pre t'in'e,
C'ai născut pă duhu sfînt
Cu lumn'ină pă pămînt.
10 Astădz i prea lăudat
Îngerului mare sfat.
Cruce 'n casă,
Cruce 'n masă,
Cruce 'n tus-patru corn'ile d'e
[casă;
- 15 Că nu-î casă,
Că-î cetat'e
Cu ferest'il'e îndzuat'e,
Cu uşil'e inferecat'e.
Da în dînsa çin'e şed'e?
20 Şed'e sfîntu Mn'iculae
Pă scaun d'e aur,
Çet'est'e şi mărturisça',
Çe-î rău taie,
Çe-î bun lasă,
25 Dumn'edzău cu noi în casă,
Îngeru pă su' ferestă,
Maică prea curată,
În preazmea noastră.
Rugăçjun'il'e după 'mbrăcare
30 Păstă noastră m'o păzit,

- Îngerii tăi m'o h'erit,
D'e rău, D'omn'e, m'ai h'erit.
Astădz eu la t'in'e cad,
Apără-mă d'e năcaz,
35 D'e năcaz, moart'e şi rău,
Ca să siu cu tăt al tău;
Pofta mn'i-î gîndu şi fapta
Să-ț plin'esc cu voia ta.
Îngeri, sfint'e păzitori,
40 Adă-m mîna d'e-azutorî.
Tu, Hristoasea mn'ea prea dulce,
Apără-mă cu sfînta cruce;
Bin'e cuvîntă a mn'eu pat
Ca să dorm cu somn curat.

1920. Siliştea — Anuța K'escu, 40.

CCCLV

TATĂL NOSTRU ȚIGĂNESC

- 45 Blagosloveşt'e!
Tăt Țiganu are peşt'e;
Numa Dada hăl mai mare
Are peşt'e — măcar c'are.
- S'au dus pîngă mare 'n ȝios,
50 Cu foî după cap
Ş'apoî cu p... 'n comănac.
Ş'acolo au aflat pă harca hăr-
[çilor,
Pă mama peşt'ilor;
Ş'atî't'ea î-au dat,
55 Şi 'n cap
Şi după cap,

Pin'ce i-au rupt trei coaște 'n
[pk'iz...;

Ș'apoi l-au dus acasă
Și l-au trînt'it d'e masă,
Și l-au cînăltăluit,

⁵ Ș'o ad'everit,
Ș'o aflat în el o cărt'icică roșie,
Cu slove albe.

Au fost scris în șa dar d'e la
[Dumn'edzău,

C'au să capet'e

¹⁰ O vale d'e lapt'e,
Un furcoi d'e slăn'ină
Ș'un țăpar d'e ouă.

Amu s'au grăit că čine să margă
după ele. Dada hăl mare au
sărit în sus ș'au dzis că el a pleca
după ele, pînă 'n čer'i la Dumn'e-
dzău, ca să-î dee lui daru. Ș'au făcut

O scară
D'e čeră

cu fușt'ej d'e bob pînă la Dumn'e-
dzău. Și cînd au suit pă scară, au
lăsat cu limbă d'e moart'e să-î
aștearnă če-î mai moale ȝios pă pă-
mînt, că, d'e-a pk'ica, să nu să lo-
vască tare rău. Și dada hăl mare

Au suit pă scară,
Ș'o curvă d'e čioară

au rupt trei fușt'ej în scară. Și
Dada hăl mare o pk'icat ȝios d'e
pămînt, ș'au rupt o mină pîn șold
ș'un pk'icior pîn cot. Ș'amu o lă-
sat cu limbă d'e moart'e să nu-l
îngrăpe în țînt'irim și 'n t'eme-
t'eș;

³⁵ Să-l îngrăpe d'in ȝios d'in sat,
C'acolo-î locu mai curat;
În umbra gardului,
În mustu căcatului;
În gură să-î cače cin'ii
⁴⁰ Și 'n pumn'î Rumîn'î.

Amu, d'e Dada hăl mare au ră-
mas o Țigancă șk'ioapă. Ș'au suit

înt'un vîrv d'e munt'e, ș'au bu-
cînat înt'un cur d'e cîn'e,

⁴⁵ Să să strîngă mn'ic cu mare
La ačeța adunare:
— «Să pun'em popa d'e-a noa-
[stă ziță,

D'e-a noastă familie,
D'e capu Țigan'ilor să să ție».

⁵⁰ Ačela popa s'au grăit d'in če să
facă besereca. O dzis că:

D'e lemn a putreči,
D'e ser a ruȝîn'î,
D'e pk'jatră a mușt'î.

⁵⁵ Da o dzis că om face-o
D'e caș în dungă,
Să tragă copk'ii la rugă;
Și 'n pod d'e clisă grasă,
Să fugă copk'ii la rugă d'e-acasă.

⁶⁰ Ačela o fo' mai bun ca čeja po-
pk'î, că făčța Pașt'ele mai iut'e ca
alț popk'î și le făčța d'e k'iperi și
d'e hrean de leușt'ean: —

Care cum Țigan îmbuca,

⁶⁵ Pkiz.. mîni-sa o lua — Amin.
1920. Rozavlia — Plotonier Vasalle
Bledța, 32 (de loc din Sat-Șugătag).

CCCLVI

RUGĂCIUN'E

Mă rog la sfînta Lun'î,
Čepeln'ită d'e post,
Căd'eln'îța lu Domnu nost Isus
[Hristos.

Sfînta d'e t'in'e,

⁷⁰ Eu mă rog ție
Cu in'ima curată,
Cu in'ima dreaptă,
Cu mint'e înțăl'ęaptă,
Cu fața la pămînt pl'ecată,
⁷⁵ Cătă maică sfîntă preacurată,
Cum să roagă lumęa toată,
D'in lume, d'e păstă lume,
D'in toț patru cornurile d'e lume,

La mămuca lu Dumn'edzău
[anume.

Că eu n'am altă așutătoare,
N'ice altă folositoare,
Făr' pre t'in'e, Dăamna čerjului

⁵ Și a pămîntului čea mare;

Așutătoarea scirčîilor,
Bucuria n'ecăzîților;

N'am faptă d'e curăție
Ca să-ț dau să-ț placă ție.

¹⁰ O, mămuca lu Dumn'edzău ,

Rogă pă h'iuțu tău
Să-m trimată daru mn'ie,
Să t'e laud pînă 'n večie;

Amint'irea lui să sie

¹⁵ Aur, argînt și tămîe.

H'ie numele lu Dumn'edzău
[bin'e cuvîntat,

În večî d'e noi lăudat.

Lăudăm pă maica sfîntă,
Pă fečîpara čea mai blindă;

²⁰ Lăudată maica Domnului să sie

D'e-acuma pînă 'n večie;

Amint'irea ei să sie

Aur, argînt și tămîe.

1920. Strîmtura — Irina Ard'eleșan, 65.

CCCLVII

OCÎNAȘĂ ȚIGĂN'ĂSCĂ

Strîncîjunat čeresc,

²⁵ Romanu mandros,

K'ik'iri,

Put'ința,

Tamporu, tamporurea,

Prea sfînta Mancova,

³⁰ Hoștoru moși,

Hoștoru moșînca,

Pažera cotîrza,
Nu n'e duče, Dăamn'e,
În cal'e d'e pk'icjoraže.

1920. Strîmtura — Aceeași.

CCCLVIII

TATĂL NOSTRU ȚIGĂN'ESC

³⁵ Tatăl nostru čel čeresc

D'e la Roma romîn'esc,

D'e la Sinad'eț,

D'e la Minad'eț,

Tamporurea mare,

⁴⁰ Mangal'ita Mancova,

Și mă izbăveș'te, Dăamn'e,

Pă la coada gîuncului;

Gîuncalău d'e sară

Și d'e d'imîn'eață,

⁴⁵ Așutorîu șoldurilor.

Contra,

Lontra,

Žapuri d'e cotîrza;

Ler,

⁵⁰ Pantaler,

Očînașil'e d'e h'er.

1920. Săpînța — Irina Stan, 25.

CCCLIX

OICNAȘA STRÎGELOR

Sfeti Petri,

Pavál a vuži,

A vuži, vuži-t'e-a,

⁵⁵ Čerk'ita peri-va,

Trupu žubui-vi-l-a.

Slăvet'ea, cart'ea,

Dobristan'i, husarn'.

1921. Răpedea — Sava Stețcu, 70.

B A L A D E

CCCLX

A LU GRUȚA LU NOVAC

D'imin'țața s'o sculat
 Trei voiniți,
 Ca și trei cuți,
 Pă trei cai ca și trei murgi.
⁵ Da cai nu-s ca cai,
 Fac în gură ca șerk'ii,
 Bat în pen'e ca corci.
 Și la drum că ș'o plecat,
 La virvuțu dealului,
¹⁰ La crițma 'mpăratului.
 Acolo dac' o sosit
 Numa ei că ș'o strigat:
 — «Tu, Aniță,
 Crițmăriță,
¹⁵ Numa tu de ț'ai aveă
 Un pătuț
 De trei drăguț,
 Ș'un grăzduț
 De trei murguț».
²⁰ — «Numa iș nu mn'î-oî aveă
 Niți pătuț
 De trei drăguț,
 Niți grăzduț
 De trei murguț,
²⁵ Că-î crițma 'mpăratului,
 Că iț ia și taleru,
 Mesălu și galbenu,
 K'icuru și grițariu».
 De trei dzile 'n crițm' o 'ntrat,
³⁰ Nouă buț o deșertat,
 Cruțe de grițari n'o dat.

Taje pk'ită păst'e lată
 Ș'o înbucă 'n gur' odată.
 Crițmărița s'o supărat,
³⁵ Poale albę-o sufuțat
 Cizme roși-o d'încălțat,
 La 'mpărat s'o d'alergat,
 D'i d'eparti ploconin,
 Și de-aproape 'nșeruk'in:
⁴⁰ — «Împărat'e
 D'e'nălțate,
 Nu știu spune-ț'aș o ba,
 Că tare rău t'i-î supăra».
 — «Spune-mi tu, Aniță,
⁴⁵ Crițmăriță,
 Spune-mi tu ce ai de spus».
 — «D'i'nălțat'e,
 D'i'mpărat'e,
 Poposit, o poposit
⁵⁰ Tăt la crițma dumn'î-tale
 Trei voiniți,
 Ca și trei cuți,
 Pă trei cai ca și trei murgi.
 Da cai nu-s ca cai,
⁵⁵ Fac în gură ca șerk'ii,
 Bat în pen'e ca corci».
 — «Tu Aniță,
 Crițmăriță,
 Spune-mi tu făptura lor».
⁶⁰ — «Că numai la țel mai mare
 D'in față-î ca dumn'ja-ta-re,
 Cu musteța ca la rac,
 D'i le noadă după cap;
 Fațe nodu cît pumnu,
⁶⁵ D'e să mn'iră tăt omu;

- Și la el mai mižlocii,
 Numa fățuca lui,
 Ca și spuma lapt'elui;
 Și la el mai mn'ic,
 5 Ok'iții lui
 Ca și două mure opt'e,
 Care-s opt'e la răoare,
 N'e-aiunse d'i n'i-o leac' d'i
 [sqare].
 — «Tu Aniță,
 10 Crižmăriță,
 Înțare-te d'i'napoi
 Și le dă zin it or poft'i,
 Și d'e bani nu pomen'i,
 Că-i Gruita lu Novac,
 15 D'e trei ori țar' o prădat;
 Și numa d'e s'a mîn'ia,
 Țiligradu l-a pustia».
 E s'o 'ntors înapoi,
 Le-o dat zin it o poft'it
 20 Și d'e bani n'o pomen'it.
 Dat-u Dumn'edzău un vînt,
 Păru Gruii s'o clătît,
 Turci 'n Dunăre-o sărit;
 Da iț fură
 25 Tăț trecură;
 Un cin'e d'e turc bătrîn
 Nu să tacă
 Și să treacă,
 Da numai el că ș'o strîgat:
 30 — «Că voi mn'ie de mn'i-ț da
 Țiligradu și țara,
 E sîngur vi l-oj lega
 Cu trei sire de mătăsă,
 Cum i mîna lui de grășă».
 35 Și pă el cin l-o legat,
 Și l-o dus robuț legat
 Pîn ocol la împărat.
 Și 'mpăratu ș'o strîgat:
 — «Nu-ț e, Gruje, rușine,
 40 Un vit'az frumos ca t'ine,
 Că zii rob legat la mn'ine?»
 Un corbuț o prins a croncăi.
 — «H'ej corbule,
 H'ej croncule,
 45 Niçi ești bun tu d'e 'mpușcat,
 Niçi ești bun tu d'e mîncat,
 Că ești bun tu d'e zburat.
 Du-te 'n lume,
 Păstă lume,
 50 Und'i-afla pă Gruja 'n lume».
 Și corbuțu ș'o zburat
 Pînă 'n ocol la 'mpărat,
 Și iar o prins a croncăi.
 Și Gruită ș'o strîgat:
 55 — «H'ej corbule,
 H'ej croncule,
 Văd e bugăt d'e b'in'e,
 Că-i mînca carn'e d'i mn'ine,
 Și mn'i-i bea sîngele mn'e,
 60 Și mn'i-i mînca capu mn'e».
 — «Gruită, numai Gruită,
 E n'am zin'it pântru-aea.
 M'o mînatu taică-tău
 Să-ț îmbļu d'e rîndu tău».
 65 — «Spun'e taicului așa:
 Pă mîn'i, pă la prîndzu mare
 Tăt mn'i-i capu de pk'erdzare».
 Și corbuțu ș'o zburat
 Pînă 'n feręastă la Novac:
 70 — «Novae,
 Numai Novae,
 Pă Gruită l-am aflat
 Tăt în ocol la 'mpărat,
 Și acolo-i rob legat».
 75 Și Novacu s'o gătât
 'N haïne călugărești,
 Și ș'o 'mplut un șărpăoș,
 L-o împlut d'e gălbănaș,
 Pă murguț o 'ncălecat
 80 Ș'acolo s'o d'alergat.
 — «D'i'nălțat'e
 D'i'mpărat'e,
 Numai e am audzît
 C'aj un robuț d'e perit,
 85 Mn'ie mn'i-i d'e spoved'it.
 Nu-i slobod a-l d'omori
 Pînă nu l-oj spoved'i».
 Împăratu ș'o strîgat:
 — «Călugăre, călugăre,
 90 Nu-i esta ine gînd'ești,
 Că-i Gruita lu Novac,
 D'i trei ori țar' o prădat;
 Și numai d'e s'a mîn'ia

- Tiligradu l-a pustia».
 Ș'a două-ș'ă ră ș'o strigat:
 — «D'e ți-i robu d'e p'erit,
 Mn'ie mn'i-i d'e spoved'it,
 5 Că nu-i slobod a-l d'omori
 Pină nu l-o-i spoved'i».
 Și bagă mîna 'n șărpăoș,
 Școșă plin d'e gălbănaș,
 Gălbănaș
 10 Și tăleraș,
 Și, ia, sămănară pă gîos,
 Și, ia, Turcîi is locomoș,
 Tăt să plecără pă gîos.
 Și d'e Gruia s'o propk'iat
 15 Și șpărgile le-o tăi,ct,
 Și Gruia ș'o strigat:
 — «T.ïcu mn'eș, tăicu Novac,
 In', dă-m o cupă d'e apă,
 Că d'e cînd aiçi am intrat
 20 Niçi apă n'am căpătat».
 Și i-o dat o cupă d'e zin
 Și o fost sănăta te d'e plin.
 — «T.ïcu mn'eș, tăicu Novac,
 Bat'e tu margînila,
 25 Oî bat'e eș mn'izlō çile».
 — «Nu mă bizuiesc, Gruie, ție,
 Că ești mîncat d'e robçie.
 Da, bat'e tu margînila,
 C'oî bat'e eș mn'izlō çile».
 30 Ș'ac-să eî că ș'o plecat
 Și mî-sa că ș'o strigat:
 — «Gruită, dragu mamii,
 Dă çîcurii d'ept çioareçi,
 Și pușca cu oțelele
 35 Pă plugut cu serele,
 Și te du tu a ara
 Cu soru-ta Măricuța».
 Ș'o dat çîcurii d'ept çioareçi,
 Pușca cu oțelele
 40 Pă pluguț cu serele.
 Și s'o dus el ș'o arat
 Cu soru-sa Măricuța
 'N de lu Hotimului,
 Pă cō sta Mn'istrimului.
 45 Cînd o fo' crușea mn'i dză-dzi:
 — «N'i, n'i, n'i, frăt'îluc, n'i

- Cum zin Turc' alăturaș,
 Cite-o sut' alăturaș,
 Cite-o mn'ie-asămin'ea!»
 50 — «H'eî tu, sorulica meș,
 In ă boi d'e tînșea
 Și te fă d'e lăturaș
 Și eș oî lua plugu d'e grind'eî
 Și m'oî învîrti pîntre eî.
 55 Și odată m'oî d'i'nvîrti
 Și pă tăț oî omori».
 Și șa o luat boi d'e tînșea,
 S'o făcut d'e lăturaș,
 Și el o luat plugu d'e grind'eî,
 60 Ș'odată s'o d'i'nvîrtit
 Și pă tăț i-o omorit,
 Și plugu l-o 'ncobçilat,
 Și mî-sa l-o d'i'ntrebat:
 — «Gruită, dragu mamii,
 65 Nu știu boi i-ai șk'îopat,
 O pluguțu l-ai stricat,
 Că tare çip ai noptat».
 — «H'eî tu, mămuluca meș,
 Boi nu i-am șk'îopat,
 70 Niçi plugu nu l-am stricat;
 Am arat
 Ș'am sămănat,
 Și s'o copt ș'am săçerat.
 Mămulucă, d'e nu credz,
 75 In du-te batir și vedz
 Că numai, mamă, ți-i păși
 D'i pă s'ic, mamă, pă s'ic,
 Tăt pă față d'i voînic;
 D'i pă znop, mamă, pă znop,
 80 Tăt pă t'it'ie de clop».

1920. Budești — Mărija Birlea, 40,
 (de loc din Călinești).

CCCLXI

ZIDRA

- Mere Zidru cu Zidra
 Pă drumuț alăturaș
 La ospăț la șoacră-sa.
 Numai el o rupt ș'o dzis:
 85 — «H'eî tu, Zidra,
 Dșamnă mîndră,
 Tragă-nă-mu 'n trăgănaș».

— «H'eî Zidruț,
 Domnu mîndruț,
 Cum oi prind'e-a trăgăna
 Munți s'or cutremura,
 5 Izvqarăle s'or tilbura,
 Și la mn'ine ș'or zin'i
 Păcurariî d'e la munt'e —
 Păunaș cu pen'e scurt'e;
 Păcurariî d'e la oi —
 10 Păunaș cu pen'e moi —
 Și d'e la t'in'e m'or lua».
 — «H'eî tu, Zidră,
 Dqamnă mindră,
 Tragăna-mu 'n trăgănaș,
 15 Că pună capu 'n sus n'î-a sta
 Eu pă t'in'e nu t'ę-oi da».
 Și ei o prins a trăgăna,
 Munți a să clăt'ina,
 Izvqarăle a să tilbura,
 20 Și la mn'ine ș'o zin'it
 Păcurariî d'e la oi —
 Păunaș cu pen'e moi;
 Păcurariî d'e la munt'e —
 Păunaș cu pen'e scurt'e.
 25 — «H'eî Zidruț,
 Domnu mîndruț,
 Dă-n'e nouă pă Zidra!»
 — «Eu pă Zidra nu oi da
 Pună capu 'n sus n'î-a sta!»
 30 — «Dă-n'î-o d'e bună voe,
 Nu-ț da căpu la n'evoe».
 — «Răbdați-mă voi o leacă
 Să-m bag mîna 'n buzunari,
 Să scot pană și hîrt'ie,
 35 Să-m scriu o hărt'iulie,
 Să trimăt la maîca meă,
 La maîca meă 'n Olodău,
 Să știe d'e cę-oi muri eu».
 Și tăt în loc de hîrt'iulie,
 40 Da o scos dalbă sabcie,
 Ș'odată ș'o mähăit
 Și pă tăț î-o omorît;
 O mähăit a doya qară
 Ș'o ağıuns și pă Zidra.
 45 El ș'o aflat pă bănat
 Și 'napoi ș'o d'i'nturnat
 Și mî-sa l-o d'i'ntrebat:

— «H'eî Zidruț,
 Domnu mîndruț,
 50 Und'e-ai lăsat pă Zidra?»
 — «Colo 'n cqastă,
 După cqastă,
 Mare hold' am săcerat,
 Și znopk'ii nu î-am legat;
 55 Tăt în loc d'e legători
 Îs a Zidriî 'nçingători.
 Mămulică, d'e nu credz,
 Ia du-t'e batir și vedz;
 Mămulică, țî-î păși
 60 D'i pă st'ic, mamă, pă st'ic,
 Tăt pă față d'i voinic;
 D'i pă znop, mamă, pă znop,
 Tăt pă t'it'ie d'e clop».

1920. Budești — Aceeași.

CCCLXII

TURCII ȘI SIROLINA

Șade Sirolină 'n prag
 65 Cu siruț băgat în ac;
 Nu ș't'ii cqasă,
 O descqasă,
 O dor d'e bad'ęa o 'ntqarçe;
 Nu st'ii punge,
 70 O despunge,
 O dor d'e bad'ęa o-ağıunęe.
 Numa ęa o rupt ș'o dzis:
 — «H'eî tu, mămulica meă,
 Eși, mămucă, pun' în prag
 75 Și t'e uîtă 'n ęios în țară,
 Că nu ș'iu, mamă: nori-s groși,
 O zinu Turciî d'in ęios?
 Nu ș'iu: pomn'i-s înfloriț,
 O zin Turciî 'nvăluit?»
 80 — «Sirolî', draga mamiî,
 Niçe noriî nu îs groș,
 Cę zin Turciî d'in ęios;
 Niçe pomn'i nu-s înfloriț,
 Cę zin Turciî 'nvăluit».
 85 — «Pă und'e, mamă, m'aș as-
 [cund'e?»
 — «Bagă-t'e în grăd'inuță
 Supt un sir d'e tămiiță

Și 'nvirsteadză-o cunun'ită».
 Și, ja, Turcii ș'o sosit,
 În casă ș'o d'î ntrat:
 — «Bună dzuă, șocră mare,
 5 Gata-î prîndzu, o ba?»
 — «Nițe prîndzu nu-î gata,
 Treceț voi și hod'in'ită».
 — «N'am zin'it a hod'in'i,
 La Sirolin' a peți».
 10 — «Tărdzău voi v'at nădăit,
 Că Sirolina ș'o murit.
 D'e nu-m credeț cuvîntu
 Să v'arăt eu mormîntu».
 Ia cîț fură
 15 Tăt trecură;
 Un cîn'e d'e turc bătrîn
 Nu să tacă
 Și să treacă:
 — «Blemaț voi pînă grăd'înuță
 20 Să cîuntăm să duțem flori,
 Dacă nu duțem nurori».
 Florițele ș'o cîuntat,
 Pă Sirolin' o aflat,
 Și d'e mînă o luat,
 25 Și cu dînsa ș'o plecat.
 Cîn fo' locu la un loc,
 La mn'izlocu codrului,
 La capătu podului,
 Numa șa ș'o rupt ș'o dzis:
 30 — «Lasă-mă, Turcuț, d'e mînă,
 Să-m sufuleț eu sugn'ita,
 Că-î luată d'e mama,
 Tu alta nu mn'i-î lua,
 Tăt alta ca ș'ajasta».
 35 D'e mînă că o lăsat
 Și 'n apă ș'o d'aruncat
 Și d'în graiș ș'o cuvîntat:
 — «D'ecît noră Turcilor,
 Mai bine mîncarea peștilor
 40 Și coșuțu rașilor».

1920. Budești — Aceeași.

CCCLXIII

HORIA PINT'EI

Sub țeă pădurițe verd'e
 Mit'it'el zare se ved'e.

Aceja nu-î zare a zări,
 Tăt e șătruca Pint'ii.
 45 Pinteța pînă șatră să primbla
 Și d'în graiș că-șă cuvînta:
 — «Care voinic s'ar afla-re
 Să margă la Baja-Mare
 După zin și după sare,
 50 După prah d'e țel mai mare,
 După carn'e d'e y'itâl,
 După prah mai mănunțâl?»
 N'icî unu nu s'o aflat,
 Numa a Pint'ii fârtat.
 55 — «Pinteo, Pinteo, viteaz mare,
 Dă-mn'î calu dumn'î-tale
 Să mă duc la Baja-Mare
 După zin și după sare,
 După prah d'e țel mai mare,
 60 După carn'e d'e y'itâl,
 După prah mai mănunțâl».
 Pinteța calu i l-o dat,
 El pă cal o 'ncălecat
 Și la Baja s'o d'alergat.
 65 Așa tare că-șă merța,
 Nițe cruce nu-șă fățea,
 Înapoi nu să uita
 Să arăt eu cu mîna.
 Cum în Bajă ș'o d'î ntrat,
 70 Numai el că s'o tîln'it
 Cu un cîn'e d'e domn mare:
 — «Bună dzuă, domnule».
 — «Sănătos, dragu bad'ii».
 Tu ești fârtat de-a Pint'ii?
 75 Spune-mi tu moarțea Pint'ii,
 Că eu ție ț'oi plăt'î».
 — «Moarțea Pint'ii nu oi spun'e,
 D'e mn'i-î da cîț în lume».
 Și 'n crîzmuță l-o băgat
 80 Și pă el l-o d'î mbătat,
 Ș'apoi iară l-o 'ntrebat:
 — «Spun'e-mi tu moarțea Pint'ii,
 Că eu ție ț'oi plăt'î».
 — «Pă Pint'ea treabă 'mpușcat
 85 Cu trei cuie d'în potcoavă,
 Și cu trei grăunțe d'e grîu roșu,
 Și cu trei d'e mădzărită,
 Și 'mpușcat pă susoară,

- Și Pint'ea treabă să moară».
 În loc lui ca să-î plăt'ea',
 În t'emn'ită că-l băga.
 Numai el că ș'o strîgat:
 5 — «Năpost'i-m mîna stînga,
 Că dreapta n'oi cutedza».
 Mîna lui i-o năpust'it
 Și el ș'o scris cărticele.
 Și Pint'ea cîn prîndza
 10 Atunçi cărtile sosia;
 Și Pint'ea cîn gusta
 Atunçi cărtile pk'ica.
 Lasă Pint'ea d'e-a prîndzi
 Ș'o prins el a cet'i.
 15 Dac' o vădzut cum îi scris
 Mare plîns că l-o d'învîns:
 — «Șt'iut-am c'a si așa,
 C'asa tare că-ș merea,
 Niče cruce nu-ș făcea,
 20 Înapoi nu să uita
 Să-î arăt eu cu mîna
 Cum să-î îmble trebuca.
 Și Pint'ea pă cal o 'ncălecat
 Și 'n Băie s'o d'alergat.
 25 Cum în Băie ș'o d'întrat
 Pă dînsu l-o d'împușcat,
 D'i pă cal ȝios o pk'icat.
 Numai el că ș'o strîgat:
 — «Voî, voi, voi, fărtațîi mn'eî,
 30 Strîngețî-vă pîngă mn'ine:
 Cît în lume veț trăi
 Nu vă mai dareț sfatu
 Cătă tăt blăstămatu;
 Că eu sfatu mn'i l-am dat
 35 Și capu mn'i l-am mîncat».

1920. Budești — Aceeași.

CCCLXIV

BĂRBATUL IRINEI

- Peste mări,
 Peste Dunări,
 Prins-o socru pe ȝineri;
 Că-ș l-o prins
 40 În lanț l-o pus,
 Domn'ii leȝea i-o răspuns.

- «Lasă-mă, socru, d'e mîna
 Să-m bag mîna 'n minteuță
 Să-m scot albă hîrtiuță
 45 Să-m trimăt l-a meă măicuță,
 L-a meă mamă 'n Borozău,
 Să-m trimată copîrșeu,
 Copîrșeu și pînză ne ȝră —
 N'î-o fo' moarte, 'nt'o d'egrabă».
 50 Cînd sosia soliî la poartă,
 Irina-î cu prîndzu 'n măsă.
 — «Lasă, Iri', prîndzu pus,
 Că noi rău h'ir ț'am adus».
 Cîn poarta o d'escui t,
 55 Capu i l-o rătedzat.
 Iri' o prins ș'o zcerat.
 Tată-său ș'o rupt ș'o dzîs:
 — «Taçi, Iri', dragu tatiî,
 Că noi altu ț'om ȝăsi.
 60 Mai d'e ită, mai d'e neam,
 Nu ca estă-ū ardeleȝan».
 — «Pot, tătuc', a mn'i-l ȝăsi,
 Că tată la copk'ii n'a si.
 Staȝ copk'ii pîngă vatră,
 65 Ei nu știȝ cine li-î tată,
 Fă' tot dzîc că-î lumea toțată».

1920: Budești — Ana Costăn'ine, 37,
 (de loc din Besereca-Albă).

CCCLXV

IANCU

- Pă drumu Feleacului
 Mărg carăle I ncului.
 Caru mere 'mp'ed'ecat,
 70 Iancu mere supărat;
 Boi-s cu cȝarn'e d'e ȝe-ră,
 Om ca Iancu nu-î în ț:ră;
 Boi-s cu cȝarn'e d'e spumă,
 Om ca Iancu nu-î în lume;
 75 Boi-s cu cȝarnele verdz,
 Om ca Iancu nu m:î vedz.
 Zin'e Iancu d'e la munt'e
 Cu opt mn'ii și patru sut'e.
 — «Iancule, măriȝa ta,
 80 Lasă Sirb'î, nu prăda,
 T'oi da bani cu feldera
 Și aoru cu mn'ertă».

— «Nu-mi trê' bani cu feldera,
Niçi aoru cu mn'erta,
C'așa vrea Romînțele,
Ca și doamnele
5 Să țipe mânușile,
Să iee săcherile,
C'așa fac Romînțele».

1920. Breb — Irina Dunca, 9.

CCCLXVI

VINDEREA NEVESTEI

S'o ibçit și s'o luat
Tăt un feçior d'e găzdac
10 Cu o fată d'e sârac.
Cîn o fo' săptămîna
Șoacră-sa o d'întreba:
— «Und'e țî-i, noră, zestre?»
— «D'int'un sat ai fo' cu noi,
15 Știutu-m'ai că n'am boi,
Numa ok'ii amîndoî.»
— «G'eorçiță, dragu mamii,
Nevasta d'e nu oi da
Boi 'n gražd oi sp'int'eca;
20 Nevasta d'e nu oi vind'e,
Graždurile le-oi aprind'e».
Numa el că s'o luat,
Numa el că s'o 'ntîln'it
C'un cîn'e-turbă bătrîn.
35 Nu să tacă
Și să treacă:
— «D'e vindutu-î nevasta?»
— «D'e vindutu-î sâraca».
— «Citu-î pretu pă dînsa?»
30 — «Citu-î put'ea număra
D'e-amu pînă ce-a 'nsăra:
Talerii cu metîru,
Galb'en'ii cu feld'eru».
Comora pă murgu-o pus
35 Și el acasă s'o dus.
— «Ce-ai făcut, mamă, d'e cînă?»
— «Lașk'ie 'n dzamă d'e găină».
— «K'igni-ț'ar, mamă, d'e cînă,
Cum mn'i-î mn'ie la inimă».
40 — «G'eorçiță, dragu mamii,
Dacă-î așa și așa,

Țîp' comoara pă fereastă
Și te du după nevastă».
Pk'ită albă că minca,
45 Cu băncuk'ii să ȝiuca;
Să ȝiuca cu băncuk'ile,
Ca coconi cu surçelile.

1920i Breb — Dok'ie Pop, 13.

CCCLXVII

ILONCA ȘI TURCUL

Colo 'n deal, că după deal,
La curtea lui Șendorçan,
50 Șendorçasa ce-a frumçoasă
H'ireșe cocșană ș gată.
Cocșana bună era,
Curțile le mătura,
Goz' afară il țîpa,
55 Pă k'etșare să urca;
Vădzu st'egau străluçin,
Turçii după ea zin'in.
Ea 'n casă ș'o alergat,
Cătă mă-sa s'o rugat:
60 — «Ascunde-mă, mamă, bine,
D'e voești să siu cu t'ine,
Că zin Turçii după mn'ine».
— «H'eî tu, siuța m.mii,
Und'e focu t'e-aș ascund'e?»
65 — «O 'n ladă cu talerii,
O 'n ladă cu husoșii;
Că husoșii au capuri mult'e
Și pă mn'ine m'or ascund'e;
Talerii or țurgălui,
70 Și pă mn'ine m'or găsi».
— «Du-te, sie, 'n grăd'inuță
Și t'e-ascunde supt o frundză».
Turçii la pșart' o pk'icat,
Cu pk'icîoru 'n pșart' o dat,
75 Pșarta 'n patru s'o crăpat,
Numai ei că ș'o strîgat:
— «Ȝupăneșă, șoacră mare,
Șoate-n'e pă Ilonca-re;
Pă Ilonca d'e nu-î șoate-o,
80 Țîtele țî le-om crepa-re
Și le-om presăra cu sare,
Focu rău te-or ustura-re».

- «Da d' ę-und' e focu oĵ scoate- o ?
 Că, numa una am avut
 Ş' o băgat- o popa ' n lut.
 D' e nu- mi credeţ' cuvintu
 5 Hai să v' arăt mormintu,
 Că- ĩ în grăd' ină su' fereastă,
 Supt o floare albastră».
 Un cîn' e d' e turc bătrîn,
 Nu să tacă
 10 Şi să treacă:
 — «A, draĝilor mn' eĵ feĉiori,
 Haiĉa să n' e ĉiuntăm flori,
 Că ne- om ' nstruţa ' n sărbătoriĵ
 La fet' e şi la feĉiori».
 15 În grăd' ină s' o băgat
 Şi frundzuca o ĉiuntat,
 Pă Ilonca o aflat,
 Şi d' e mină o luat,
 Şi ' n coĉie- o aruncat.
 20 Cîn o fost pă şesurele
 Cătă Turcu s' o rugat:
 — «Lasă- mă, Turcuţ, d' e mină
 Să- m tomn' esc inelele,
 Că- m curmă ĝedit' ile».
 25 El d' e mină n' o lăsat;
 Ea iar i s' o rugat
 Pă poduţu Dunăĵi:
 — «Lasă- mă, Turcuţ, d' e mină,
 Să- m tomn' esc eĵ cununa,
 30 C' ajasta mn' i- ĵ zestruca,
 Zestruca d' e la mama,
 Şi nu mn' i- a mai da alta».
 El d' e mină o lăsat,
 Ea ' n Dunăre s' o- aruncat,
 35 Numa ęa că ş' o strigat:
 — «Fă- t' e, Turcuţ, ĉe t' i- ĵ faĉe,
 Că şi eĵ încă m' oĵ faĉe,
 M' oĵ fa' tătăişă albă
 Şi m' oĵ duĉe pin ĉea iarbă».
 40 — «Fă- t' e, mindră, ĉe t' i- ĵ faĉe,
 Că şi eĵ încă m' oĵ faĉe,
 M' oĵ faĉe un cosaş mare
 Şi atăta mn' i- oĵ coşî,
 Şi pă t' ine t' ę- oĵ ĝăşî».
 45 — «Fă- t' e, Turcuţ, ĉe t' e- ĵ faĉe,
 M' oĵ faĉe o ruţ' albastră
 La domnariĵ pă ĉea fereastă».

- «Fă- t' e, mindră, ĉe t' e- ĵ faĉe,
 Că şi eĵ încă m' oĵ faĉe,
 50 Că m' oĵ faĉe- o slugă mare,
 M' oĵ băga la ĉeiĵ domnariĵ,
 N' oĵ ĉere altă simbrie,
 Ca ruţa să mn' i- o dee mn' ie».
 1920. Crăĉeşti — Măria Horvat, 36,
 (de loc din Sîrĉi).

CCCLXVIII

SOŢUL PLECAT

- «Măi G' eorĉe, Guta, Guta,
 55 Mă- ta vin' eriĵ t' ę- o făcut,
 Simbătă t' ę- o bot' edzat,
 Lunĵ la ęast' e t' ę- o luat
 Şi n' evasta t' o rămas».
 — «Tăt mă rog, măĵcuţă, Ńie,
 60 Să- m Ńin' eţ nevasta bine,
 Cu pk' ită şi cu masline
 Şi cu simbure d' e nucă,
 D' e la noi să nu să ducă.
 Tu, nevastă, şi m' aşteaptă
 65 Nouă aĵ şi nouă lunĵ
 Şi p' atăţea săptăminĵ;
 Ş' eĵ ved' ęa că nu mai zin,
 Cu boi t' i- măruta,
 Cu locu mi cominda;
 70 Ş' eĵ ved' ęa că nu mai zin,
 T' e dă şi t' e mărută,
 Dacă m' o luat armată».
 Nevasta s' o mărutat
 Şi el napoĵ s' o ' nturnat.
 75 Cîn în casă s' o băgat,
 Mesăle că s' o ' ncrestat.
 — «Staţ, mesă, nu vă ' ncrestat,
 Că asta- ĵ nevasta meă».
 — «D' e pă ĉe Ńi o cunoşĵi ?»
 80 — «Pă bazmaĵa d' e mătăsă,
 C' aĉeia mn' i- o fost de- acasă;
 Pă unelu ĉel d' ę- argint,
 C' aĉela mn' i- o fo' d' e sk' imb».
 1920. G' esăşĵi — Pălăĝuţa Drăĝuş, 19.

CCCLXIX

SÎRBUŢ ÎŞI VINDE NEVASTA

- Frundză verd' e rătunĝiĉară,
 85 H' ireş Sîrbulu să ' nsĉară».

- Mîndră nevastă-ș lua-ră;
 Da nu-î mîndră ca mîndrele,
 Da-î soră cu soarele,
 Și grăja' cu florile,
 5 Muștră-să cu zorile
 Pîn tate grăd'inile.
 D'e dragosteă lor țeă mare
 Răsărit-o rușita-le
 Tăt în boldu patului;
 10 Și 'n pătuț lîngă păret'e,
 Un siruț d'e stînzen verd'e,
 D'e dragosteă lor țeă mare;
 Și 'n pătuț la căpătîi,
 Un măruț verd'e gutîi.
 15 Șoacră-sa d'e curvă mare
 Nu să ști d'altă țe fa'-re
 Să le strîce ibosteă-re,
 Să dusă în sat a cere;
 N'o čerut pk'itâ și sare,
 20 O čerut formăcătore
 Să le strîce ibosteă-re.
 Da, de-ăceă n'o căpătat,
 Înapoi s'o d'i'nturnat:
 — «Măi Sirbuț, dragu mamii,
 25 Audzît-am, Sirbuț, eu
 Că, este tîrguț la Brașău
 Tăt d'e boju și d'e vaci,
 Și d'e oameni care și-s dragi.
 Du-t'e și tu cu nevasta,
 30 Doară-î putea neguța».
 S'o tîln'it c'un Turc bătrîn;
 Nu să tacă
 Și să treacă,
 Sîlă pă cap să nu-î facă:
 35 — «Măi Sirbuț, mărirea ta,
 D'e vîndut țî-î nevasta?»
 — «D'e vîndut mn'i-î seleca.
 Nu o vînd că-î curvă mare,
 Nu o vînd că-î băutoare: —
 40 N'i s'o cîjuntat k'elsigu
 La vremea cu sușigu».
 — «Măi Sirbuț, mărirea ta,
 Cît ței dară pă dînsa?
 Cît ței, atîta ț'oî da».
 45 — «Cît îî putea număra
 D'e-amu și pîn' țe-a 'nsăra,
 Numai io oi cumpăni

- Odată cu talerî
 Și d'e trii ori cu galbăni,
 50 D'e cînçi ori cu bani mănunt,
 Ca si-î pajie și ei mult».
 — «O soțuc, soțuc a mn'eu,
 Cum t'e 'ndurî tu binelui
 Și t'e dai străinului?
 55 Cum t'e 'ndurî tu banilor
 Și mă dai străinilor?»

1920. G'esăști — Părasca Covači, 70.

CCCLXX

BODIȚA

- Fruudză verd'e tîrburea,
 N'avea [?] pă ęa;
 Trei fețiori ș'o fată are,
 60 H'ireșe-î și ridzătore,
 Tăt Bod'îta o k'ema-re,
 Pă numele mîn'i-sa-le,
 La Bod'îta i-o zin'it
 H'ireși și frumoși fețiori,
 65 Io zin'it d'e pețiori,
 Pețiori d'e nșauă țară,
 D'e pă apă luțioară.
 Costant'înu, ęel mai mn'ic:
 — «Dă, mamă, pă Bod'îta,
 70 N'o țînea nemăritată,
 De-ar si cît d'e d'epărtată;
 Că sînt'em noi trei fețiori,
 A Bod'îți frățiori:
 Cîn dor d'e ęa t'e-o aģiunģe
 75 Mere-om și țî om aduģe».
 Pă Bod'îta că o dat.
 Costant'înu, ęel mai mn'ic,
 Numai el că ș'o murit,
 Numa mă-sa ș'o rămas,
 80 Numa tare supărată.
 Numa mă-sa ș'o luat
 Tăt în cot'e și 'n ģerunk'e,
 Blăstămînd pă la mormint'e:
 — «Costant'ine, Costant'ine,
 85 Si-u-aģi blăstămat d'e mine,
 D'e mine, d'e Dumn'edzău:
 Pămîntu nu t'e primască,
 Lutū-afară t'e izģească,

- Țițarăle t'e țiocănească;
 Pămîntu nu t'e primn'ea',
 Țițarăle t'e țiocăneța',
 D'ipțe-ai dat pă Bod'ita».
- 5 — «Mere-aș, mamă, și u-aș
 [cere,
 Nu poț me', că n'am put'ere;
 Mere-aș, mamă, să o cat,
 Nu poț me', că-s îngropat».
- 10 D'in pîndza d'e pă obraz
 Ș'o făcut căpen'egaș,
 D'in sălășăl,
 Murgușăl,
 D'in lumn'ina trupului
- 15 Ș'o făcut frîțu murgului.
 Pă murguț o 'ncălecat,
 După soru-s'o plecat;
 Pă soru-sa o aflat
 D'in mn'izlocu codrului,
- 20 La curțile dorului.
 Und'e-î locu la un loc
 O șădzut și hodin'it.
 — «Cătă-mi, hăi sorucă 'n cap,
 Că d'e cîn nu mn'î-ai cătat
- 25 Fața mn'î s'o 'nvestădzit,
 Păruțu mn'î-o muțedzît».
 — «În audz, frătîuc, audz
 Cum cîntă păsăreăua,
 Că mere-un zîțu și c'û mortu
- 30 D'ê-alătură țelui codru».
 — «Las'o, cînt'e la focu,
 Tăt așa e cînt'ecu».
 Eî d'acoleța s'o luat
 Și la mă-sa ș'o plecat.
- 35 D'acolo dac' o sosît
 Numai șa că d'ê-o strîgat:
 — «D'est'id'e, mamă, țoarta,
 Că eu țî-s Bod'ita ta».
 — «Da, cu ține focu-ai zin'it?»
- 40 — «Cu Costant'in, țel mai mn'ic»
 — «Du-t'e, țiuma, la focu,
 Că Costant'înu, țel mai mn'ic,
 D'e trii ai e în pămînt;
 Du-t'e, țiuma, la focu,
- 45 C'aj zin'it d'e v'o trii ori
- Și mn'î-ai dus v'o trii fețori».
 — «D'est'id'e, mamă, țoarta,
 Că eu, mămucă, nu-s țiuma,
 Fără țî-s Bod'ita ta.
- 50 D'e nu t'e credz cu cuvîntu,
 Hăida, vedzi-m on'elu,
 Tăt on'elu
 D'ê-ardzîntelu
 Pă țed'etu mit'it'elu,
- 55 Cari-î d'e la duma-ta,
 Tăt pă mîna d'ê-a dreapta,
 Tăt cîn m'aj făcut mn'ireșă
 Și m'am dus, mamă, d'ê-acasă».
 Mă-sa țoart' o d'escuțat,
- 60 Și 'n ocol cîn s'o băgat
 Numai ele s'o cuprins,
 Ș'atîta s'o sărutat,
 Ș'atîta s'o sfătuit,
 Pună ele țe-o murit.
- 65 Pă mă-sa o d'îngropat
 Înt'o sfîntă duminică
 Înt'un prag d'e beserecă.
 Pă fată o d'îngropat
 Înt'o sfîntă sərbătore,
- 70 Tăt în dzua d'e Rusaliî,
 Cîn o fo' sluzba mai mare.
 Și d'in fat' o răsărit
 Tăt un sir d'e ruguț sfînt;
 Și d'in mă-sa-o răsărit
- 75 Tăt un sir d'e măieran.
 Și ruguțu că s'o 'nt'ins,
 Măieranu l-o cuprins.
 Mărs-o popa duminică,
 S'o băgat în beserecă,
- 80 Tăt pă ele le-o găsît
 Și mortuță,
 Ca ziuță.
 Numa țoța-o cuvîntat:
 — «Că numa ș'aceța maiță
- 85 Tăt să sie blăstămată,
 Care are num' o fată
 D'e cătă șa o d'epartă;
 Tăt să sie blăstămată
 D'ipțe-o d'epărtat o fată».

CCCLXXI

ILEANA FRÎNCULUI

- Strigă, strigă, cine strigă?
Tăt Ileana Frîncului
D'in mn'izlocu tîrgului:
— «Care voinic s'ar afla
5 Pă mine-a mă înșală!»
Numa unu s'o aflat,
Tîn'erel și frumușal.
Numa el o rupt ș'o dzîs:
— «D'e nu t'ę-oî înșală eu,
10 Nu m'ağiut'e Dumn'edzău,
Că am hain'e la sabău,
Să n'ağiung să le port eu».
Numa el ș'o rupt ș'o dzîs:
— «Nu știu, soră, ce să fac
15 Că m'am dat în rămășag
Cu o fată d'e mpărat».
— «Fă-t'e, frăt'juluc tu, bin'e,
Țipă portu bărbăt'esc
Și t'e mbracă femeiesc,
20 Și t'e du la fereastă».
— «Năpost'i-mă, soră, 'n casă».
— «Ba io nu t'ę-oî năpost'i,
Că m'am dat în rămășag
Cu un feçior d'e mpărat».
25 Iară strig' a doya qară:
— «Năpost'i-mă, soră, 'n casă,
N'evastă-s d'e la Banat,
Fuğită-s d'e la bărbat,
Că m'o bătut bărbatu
30 În mn'izlocu tîrgului
Cu latu băltagului,
N'o fo' mn'ilă n'imăruj,
Dac' o șt'iut că-s a lui».
În casă l-o năpust'it.
35 Numa el ș'o rupt ș'o dzîs:
— «Und'e, soră, m'aș culca?»
— «Ț'oî aștern'e, soră, 'n vatră».
— «Acolo nu m'oî culca,
Că bărbat'i-s dohanîș,
40 S'or pleca a lua foc
Și m'or omorî d'e loc».
— «Doyă t'i-i culca pă laiță».
— «Pă laiță nu m'oî culca,
Că laița-i a ȝalelor,

- 45 Șede coșu ȝalelor.
Da mă lasă 'n pat cu t'ine,
Că m'oî hod'in'i mai bin'e».
Cîn o fo' în dzori d'e dzuă,
Fost-o curvă ș'o vădúă;
50 D'imineța s'o sculat
Și pă obraz s'o spălat,
Tăt o plîns ș'o blăstămat:
— «Cît îi lungu pă sub sȝare
Niçi o fată nu să ȝioare
55 Că nu o putea 'nșală-re;
Și eu una m'am ȝiurat,
Iată-mă-s că m'o 'nșalat
Tăt un feçior d'e mpărat».

1920. Ȝiulești — Iqana Pop, 30.

CCCLXXII

MÎNDRA ȘI PRIBEAGUL

- Supt creanga d'e păducel
60 Șede mîndru pribeȝel
Cu cuțma neȝră d'e mn'el.
Mărg mîndrucăle la el
Cu cupa plină d'e zin,
Cu pin'e d'e ȝriu în sîn.
65 — «Să trăești, mîndruț pribag!»
— «Mulțamn'im, mîndruca meȝa,
Mulțamn'im, că eu n'oî ȝea
Pînă tu d'e mn'i-ai aduce
Mure negre 'n postu mare,
70 Urdă dulce la Rusali,
Sloj d'e ȝiață 'n mn'jadză-vară».
— «H'eî tu, mîndruluțule,
D'e t'e 'ntrema tu, o ba,
D'e-acele nu t'oî mai da,
75 C'amu-i tîrg la Sînt-Ili
Și nu-i ȝiață n'icări».
— «H'eî tu, mîndrulica meȝa,
Tulă ești,
Bolundă ești,
80 Orî dȝa' nu t'e nădăești?
Mure n'egre țî-s ok'iî —
T'e t'emî că nu t'ę-oî ibçi;
Urdă dulce țî-i ȝura,
Sloj d'e ȝiață în ima —
85 Țî-i frică că t'ę-oî lăsa;
D'e ce t'e t'emî nu-i scăpa».

1920. Ȝiulești — Maria Bačinsk'i, 40.

CCCLXXIII

NEVASTA ȚIGANULUI

- Țeluit, o țeluit,
 Tăt un fețior d'e Țigan
 Pă o fată d'e Arman.
 O țeluit pă ferestă
 5 Ca să nu să nădăiască.
 — «Blemî, mîndrucă, blemî cu
 [min'e,
 Numa eș, mîndro, t'ê-oî duče
 La curțî mîndre, vărui'te,
 La coțî cu caî tomn'ite».
 10 Und'e-î locu la un loc,
 În locuț d'e curț domn'ești
 Fost-o corturî țigăn'ești;
 În loc d'e curț vărui'te,
 Fost-o corturî d'e'nvălit'e.
 15 Numa șa ș'o cuvîntat:
 — «Ia, țăuma că m'a mînca».
 — «H'ei tu, mîndrulica mēja,
 N'icî ațeța nu-î țăuma,
 Țe anume șpacră-ta».
 20 Acolo dac' o sosît,
 În mînuca d'ê-a stînga
 Da î-o dat cu șercuța;
 Și 'n mînuca d'ê-a dreapta
 Da î-o dat boțicuța
 25 Și î-o arătât ulița: —
 D'e n'a mere n'a mînca.
 Numa șa că s'o luat
 Cu ok'ițî lăcrămînd;
 D'in guriță blăstămînd;
 30 S'o uțat în sus pă țerî,
 Vădzut două rîndun'ele:
 — «Da voi, două rîndun'ele,
 D'ê-aț trecut pă la Bracșău
 N'aț vădzut pă tată mn'eș?»
 35 — «Pă tată-tău l-am vădzut
 La coție țigăn'ășcă
 Murgu să și-l potcozească,
 Să puie potcoave lat'e
 Și pă t'in'e să t'e cat'e».
 40 — «N'aț vădzut pă mămuca?»
 — «Pă mă-ta că q-am vădzut
 Cu cosița d'esplet'in,
 După t'in'e bănuin».

- «Tu, pujuț d'e rîndun'ea,
 45 Dșară ești d'in țara mēja?»
 — «Da eș nu-s d'in țara ta,
 Țe-s d'in casă d'e la mă-ta».
 — «D'intoarțe-t'e înapoi,
 Tăt î spun'e tătucî
 50 N'icî puie potcoave lat'e,
 N'icî pă min'e nu mă cat'e;
 A mele hain'e d'e fet'ie
 N'icî le pșart'e, n'icî le ție,
 Fă' le 'ncarțe pă trii cară
 55 Să le ducă 'ntre hotară
 Și le-aprîndă tăt cu pară,
 Să ășă fumu pă țară,
 Să să 'nvețe tăt omu
 Să nu-ș dee pruncuțu
 60 După tăt blăstămatu,
 Cum m'o dat mama pă min'e
 După tăt rău d'e cin'e;
 Numa sugna ța roșie
 Să mn'i o trimată mn'ie:
 65 În lătuțu d'in naint'e
 Mn'i-oî purta cirmoazăle,
 Tocma ca Țigăncile».

1920. Țiulești — Aceași.

CCCLXXIV

NEVASTA FUĞITĂ

- Strîgă Toma la ferestă:
 — «Acasă ești, tu, n'evastă?»
 70 — «Acasă și șăd pă vatră;
 Am zin'it d'e la spovadă».
 — «Ești, n'evastă, pîn' afară
 Și n'î-arată drum d'e țară».
 — «Afară nu-m poțî eși,
 75 Pruncu 'n țăupă 'm țipot'ea',
 Focu 'n vatră 'm bobot'ea',
 Bărbatu mn'i-î mort d'e bat,
 Cu pușca plină la cap,
 Cu pk'iștoale
 80 La pk'ițoare;
 Numa el d'e n'ê-a sîmțî
 P'amîndoi n'ê-a omorî».
 — «Ești, n'evastă, pînă 'n prag,
 Nu t'e t'eme d'e țelșag,

- Eu-s drăguțu tău cel drag».
 Ea afară ș'o eșit
 Și cu Toma ș'o fugit.
 Und'e-î locu la un loc:
 5 — «Stăi, mîndru, să n'e 'ntrebăm:
 Tu služn'ică m'ai băgat,
 O n'evastă m'ai luat,
 O mn'int'ea mn'i-o ai cătat?»
 — «H'eî tu, mîndrulica mea,
 10 N'evastă nu t'e-am luat,
 Služn'ică nu t'e-am băgat,
 Că mn'int'ea ți o-am cătat,
 Să văd ce mint'jucă ai —
 Ca pruncu d'e șapt'e ai».
 15 Ea napoî ș'o d'i'nturnat,
 La pruncuț și la bărbat,
 Și la uș' o ascultat.
 — «Lju, lju, lju, puju tatiî,
 Țiță starpă, adapă-mn'i-t'e,
 20 Și cu ținupa friptu-mn'i-t'e».
 — «H'eî tu, n'en'julucu mn'eu,
 Mama 'n casă ș'ar zin'i,
 Să t'eme că-î omorî».
 — «Lju, lju, lju, puju tatiî,
 25 Mă-ta 'n casă d'e-ar zin'i
 Pă t'in'e t'e-ar ținpăi,
 Eu bin'e m'aș hod'in'i».
 Cînd în casă ș'o d'i'ntrat,
 Său și rășină-o 'nfocat
 30 Și pă ea o pk'icurat.
 Numa ea ș'o cuvîntat:
 — «Sic 'n lume blăstămat
 Care ș'a lăsa bărbat,
 Esă-afară la bărbat;
 35 Sic 'n lume-afurisit
 Cîn'e 'ș lasă pruncuț mn'ic,
 Es' afară la vojn'ic».
 Bărbatu ș'o cuvîntat:
 — «Dragă n'evăstuca mea,
 40 Nu t'e ustură rășina,
 Da t'e ustur' a ta zină».

1920. Țijulești — Aceeași.

CCCLXXV

BQALA MÎNDREI

Mă luai pă lingă rîu
 Cu săceruța d'e-a brîu,

- Mă plecaî și săceraî
 45 Și găsiî un sir d'e rai,
 Și 'n patru îl desk'icaî,
 Și cu două mă struțaî,
 Și cu două 'm k'elincăi: —
 Tăț boariî d'e la boi,
 50 Păcurariî d'e la oi
 Atîta m'o drăgost'it,
 Pînă șoarele-o sfințit;
 Ș'atîta m'o sărutat,
 Pînă lung-o scăpătat.
 55 Eu acasă mn'i-am plecat,
 Mămuca m'o întreat:
 — «Gătat-ai, sic, holda?»
 — «Eu holda nu am gătat,
 Că pă min'e m'o luat
 60 Durerea d'e in'imn'e
 D'e cîn am fo' mit'it'ea».
 — «Du-te, sic, și t'e culcă
 În pătuțu tată-tău».
 — «Eu, mamă, nu m'oi culca,
 65 Patu-î așternut cu flori,
 M'or lua grele durorî».
 — «Du-te, sic, și t'e culcă
 În vîrțuțu munt'elui,
 Supt umbra molitvului,
 70 Pă brațele mîndrului».
 — «Hăî tu, mămulica mea,
 Țarte-ț Domnu păcatu,
 C'ațela mn'i-î lecuțu».
1920. Vad — Tudosie Telep'tean, 20.

CCCLXXVI

TÎLHĂRELUL PRINS

- Cîn'e trece pingă sat?
 75 — Trece-un car înformăcat.
 — Da 'n car cîn'e e culcat?
 — Duče p'un robuț legat.
 Da 'napoia carului
 Mere mama robului,
 80 D'e suspk'in
 Abcîa grăin,
 D'e lacrămî abcîa vădzîn.
 — Mînaț boi lin'ișor,
 Că dučeț p'a mn'eu fečior.
 85 — Ba, ba, ba, măicuță, ba,

- Las' să mișe boi tare,
 Că nu duc pă cel domn mare,
 Ce duc un robuț legat,
 El o fo' hot' blăstămat
 5 D'e maică-sa învățat.
 — Cîn am fost eu mit'it'el
 Nu mă 'nvățaș plugărel,
 Ce mă 'nvățaș tilhărel.
 Cîn eram d'e-o dzi, d'e două,
 10 Furam puș și furam ouă;
 Cîn eram d'e-o săptămînă
 Furam oșapă d'in grăd'ină
 Și curek'î d'e la vecină;
 Cîn eram numa d'e-un an
 15 Aveam k'ipă și dohan;
 Cîn eram d'e-un an, d'e doi
 Știam bin'e-a fura boi;
 Und'e vedeam șase boi
 Nu rămînea numa doi;
 20 Und'e vedeam două vaci
 Rămînea prunciș sărăci;
 Cîn eram d'e doisprădzăce
 Mă 'nvătam Dunăreș-a trece
 Tăt cu cai cu doisprădzăce.
 25 Furam calu Turculuș
 D'in fundușu grazduluș;
 Turcu mă căta pă vale,
 Eu eram pă deal călare;
 Turcu mă căta pă luncă,
 30 Eu eram cu el d'e fugă.
 Eu știu caiș cîn să fură,
 Cîn îș cătaș și n'egură;
 Eu știu caiș cîn s'or vind'e,
 Cîn îș n'egură și n'inge.

1920. Vad — Aceeași.

CCCLXXVII

TÎRGUL DIN BRĂILAT

- 35 Astădz luniș și min'e-ș marș,
 Și-ș tirgu la Brăilat,
 Mină boiș și mină vaci.
 Cîn'e n'are ce mîna,
 Tăt îș mină mușereș.
 40 Numa eș aș a o dzis:
 — «H'eș tu, mîndrulușule,
 Tăt mă mînă cu zcișu,

- Să să mn'ire tăt omu,
 Să nu-ș dee pruncușu,
 45 Cum m'o dat mama pă min'e,
 Măș, m'it'e, după t'in'e».
 Cînd în tirgu ș'o sosit,
 D'inaint'e lę-o eșit
 Tăt un cîn'e d'e Turcel:
 50 — D'e vindut îș mușereș?
 — D'e vindut îș seleaca.
 — Da cu cit preșu îș da?
 — Șept'e cară
 D'e odgară,
 55 Șept'e buș
 D'e ban'î moruș,
 Să nu-ș pașe că-m dai muș.
 Ia Turcu, ca cel bănos,
 Șept'e cară da i-o 'ntors
 60 Și ban'îș i-o pus tăt șios.
 Turcu dacă o luat,
 Tăt o prins ș'o întreat:
 — «Hajda, mîndră, să ved'em
 Care d'in cîn'e sint'em».
 65 Numa eș a o dzis aș a:
 — «H'eș tu, mîndriuș mn'eș,
 Tu ești crușeș tălerităș,
 Eu-s crușeș galben'ităș».
 Ia Turcu aș a dzicșeș:
 70 — «H'eș tu, mîndrulica męș,
 Dacă-ș aș aș și aș aș,
 Taleru
 Cu galbenu
 Frat'e-ș unu cu altu.
 75 Du-t'e, soră, la bărbat
 Și trăja' cu ce ț'am dat.
 Dacă s'a trăja' čela,
 Zină că iară ț'oș da».

1920. Vad — Iqana Codreș (Fundęasa)
 40, (originară din Berbești).

CCCLXXVIII

RAȘUL ȘI IADUL

- Numa eu că m'am sculat,
 80 M'am lăut, m'am k'eptănat
 Și la raș m'am d'alergat:
 Rașu-ș mn'icuș și înk'is,

Nu putuși intra în dîns.
 Eu d'ê-acolo m'am luat
 Tăt scîrcit și supărat,
 M'am luat pînă la iad:
 5 Iadu-î mare și-î d'esk'is,
 Cîn sosii întraî în dîns.
 Cê-am vădzut m'am spomîntat:
 Trii draçi cu corbaçi d'e foc,
 Mîndru mn'eș nu-ș află loc.
 10 Elu 'z rups' așa mn'i dzisă:
 — «Haîda, mîndră, lingă min'e,
 C'ajesta-î și pântru tin'e».
 Numa eș am dzis așa:
 — «Taçi, mîndruc, și suferça',
 15 Tîe t'ò plăcut așa;
 Tu-ai tușit
 Și eș am eșit,
 Noi d'e raj n'ê-am mîntuit».
 Mai încolo m'am luat
 20 Și pîn iad m'am preumblat.
 Cê-am vădzut m'am spomîntat:
 Văd șireagu curvelor;
 D'asa lei le ținea,
 Așa draçi le bătea,
 25 Numa mîndra meș dzicēja:
 — «Haîda, mîndruț, lingă min'e,
 C'ajesta-î și pântru tin'e».
 — «Mînt, mînt, mînt, curvă d'e
 [cîn'e!
 D'e m'am dus cînva la t'in'e,
 30 N'am mărș să nu sie n'ime;
 D'e m'am dus cumva v'odată,
 Nu m'am dus fără d'e plată».
 Numa eș că m'am luat,
 Și pîn iad m'am preumblat,
 35 Mai pă icî, mai pă coleș,
 Numa să văd cê-oî vedēja.
 Numa eș că m'am uîtat,
 Văd ũ omu spîndzurat.
 Numa eș l-am întreat,
 40 Că d'ipçe l-o spîndzurat.
 — «Pă min'e m'o spîndzurat,
 Mn'i-am lăsat femeja 'n pat
 Și m'am dus la alta 'n sat,
 D'ipt'ačēja m'o spîndzurat».

1920. Vad — Aceeșî.

CCCLXXIX

HORJA ÎANCULUI

45 Sus la munt'e ninge, plouă,
 Gîos la țară pk'ică rouă.
 Pă cununa d'çalului
 Mere murgu Îancului,
 Tăt froin
 50 Și rink'ezin,
 D'in potcove foc mîin.
 Îancu 'z rups' ș'asa mn'i dzise:
 — «Tu, tu, tu, murguț, mai tare,
 Să sosim în sat cu șoare;
 55 Tu, tu, tu, murguțu mn'eș,
 Că dșară ție țî-î greu
 Ori d'e șasă
 Păcătoșă,
 Ori d'e arme rușinoșă?»
 60 — «N'ice mn'ie nu mi-î greu,
 N'icî d'e arme rușinoșă,
 N'icî d'e șasă
 Păcătoșă;
 Fără da mn'ie mi-î zele:
 65 Știî, Îancule, und'e-î mere?»
 — «Colo 'n gîos, pă munte-
 [n'eașcă».
 — «Da t'e duçi după n'evastă?»
 Numa el așa o dzis:
 — «Cînd acolo și-î sosî,
 70 Nu lega murgu d'e gard,
 Nu me' 'n casă n'ek'emāt,
 Nu beș pahar n'e'nt'inat,
 Că curvele munčencele
 Pșartă otrava la brîș,
 75 Otrăzesc omu d'e ziș».
 Numai el că s'o luat
 D'alungușu cu drumu,
 D'alăturēja cu codru.
 Numa el așa o dzis:
 80 — «Rămas bun, măicușă meș,
 Că nu știș noi mai n'ê-om vedēja;
 Că numa eș, maică, mă duc
 Und'e nu-î fă' st'ic d'e grîș,
 Încă sînge pînă 'n brîș.
 85 D'in cê orășel is eș,
 N'ice lumn'înă d'e săș,
 N'icî omuț d'in satu mn'eș.

- H'ei tu, mămulica mea,
 Oare cînva d'e-î vedea
 Şi Ț'a spun'e că-î pribag,
 K'eamă-l și-î dă d'e mîncat,
 5 Că eu d'int'a mea pruncie
 Tăt în codru mi-o plăcut.
 Mare eu m'am apucat,
 La cătan'e m'o luat
 Ş'o fo' musai d'e plecat.
 10 Şi, rămîn'eţ cu tăt în paçe,
 Că mă duc, că n'am ce face.
 Cîn acolo ş'oî sosi,
 Cînd oi si în cătun'ie,
 Frumoaşă cart'e oi scrie,
 15 Cu margîn'î d'e busiţoc,
 La mn'izloc
 Pară d'e foc;
 Cîn'e-a rumpe peçet'ea,
 Rumpă-i-să in'îma.
 20 Cîn mare m'2m apucat,
 H'ireşe mîndr' am aflat,
 D'ipt'aceşa o-am ibçit,
 Că 'n pădure-o lăcuit).
 Numa el că ş'o plecat,
 25 Mîndra lui i s'o n'ecat.
 Tăt o çerut săbăşag,
 D'i'napoi o d'i'nturnat.
 Cînd întra în oraşel,
 Să 'ntîln'ea c'un vojn'icel.
 30 Numa el dziçea așa:
 — «Bună dzuă, vojn'icel,
 Çe h'ir i în oraşel?»
 — «H'iriu-î bun, da nu prea tare,
 Ți s'o n'ecat drăguța».
 35 — «Hai, vojn'ice, și-m arată
 Und'e-î mîndra mea n'ecată».
 S'o dus și i-o arătăt,
 Da și el s'o aruncat
 Şi pă dînsa o aflat.
 40 D'atîța popk'î o çet'it,
 Pînă tău s'o stîrk'it,
 Şi pă ei că i-o aflat
 Supt o dalbă rădăcînă,
 Să tînea-amîndoi d'e mînă.
 45 Tăt tată-su l-o luat
 Şi pă el că l-o 'ngropat
 Înt'o sfîntă duminecă
- Lîngă çel prag d'e beserecă.
 Pă drăguță o luat
 50 Şi numai o d'ingropat
 D'int'un fun' d'e t'emet'eu,
 Und'e-î locuţu mai rău.
 Tăt d'in el o răsărit
 Numa un ruguşâl sfînt,
 55 Şi d'in ea o răsărit
 Tăt o ruzn'icică sfîntă.
 Atîta rugu s'o 'nt'ins,
 Pă ruzn'iceşa o cuprins.
 Mumă-sa așa o dzîs:
 60 — «Cîn'e-a fa' çe-am făcut eu,
 Da să-î bată Dumn'edzău;
 Că, çin'e strică iboţ dulçî
 Cară-î corçii carn'ea 'n çîungî,
 Çiçantele pă su' butuçî».
1920. Vad — Aceeaşi.

CCCLXXX

ÇEI TREI PĂCURĂREI

- 65 Mărgu-ş, mămulică, mărg,
 Mărgu-ş trii păcurărei
 Pă cărare, pă munçei,
 Cu oile după ei.
 Numa unu-asa dziçea:
 70 — «Stat, fraţilor, să ved'em
 Care d'in çin'e sint'em».
 Çei mai mari
 Îs veri primari;
 Çel mai mn'ic,
 75 Străin vojn'ic.
 Numa el o dzîs așa:
 — «H'ei tu, fraţiorii mn'ei,
 Numa eu că ş'oî muri,
 Pă min'e mi-ţ îngropa
 80 Dîn vîrviţu munt'eluj,
 D'e-a umbruţa bradului;
 D'in locuţ d'e copîrşău
 Pun'eţ sçoartă d'e durdzău,
 Şi d'in locuţ d'e sălaş
 85 Pun'eţ sçoartă d'e bohaş;
 Şi d'e-a mîna d'e-a dreapta
 Tăt im pun'eţ trîmbçita,
 La cap pun'eţ găleşta;

Și d'ê-a mîna d'ê-a stîngu
 Tăt îm pun'et' flueru,
 Că cîn vîntu ș'a sufla,
 Trîmbçita a trîmbçita,
 5 Flueru a fluera,
 Găleata a susk'ina
 Că nu mulğet' în dînsa».
 1920. Vad — Aceeași.

CCCLXXXI

HORȚA MÎNDRULUI

— Hăi n'evastă, mîndru nume,
 Haida să merem în lume!
 10 Numa eu t'oi cumpăra
 Cizme roșii d'in Brașău
 Tocma pă pk'icioru tău,
 Și sugn'ită ca la Doamn'e.
 — H'ei tu, mîndrioru mn'eu,
 15 Eu cu t'in'e da aș mere —
 Tu, mîndrule, ai mușere;
 Mușereș d'e n'ê-a simți
 P'amîndoș n'ê-a omori.
 — Mîndră, n'ai frică n'emn'ic,
 20 Noi, mîndrucă, ș'om pleca,
 Ș'om pleca coleș, țoamna
 Cînd î mai mn'ică dzua.
 Dzua-î mn'ică,
 Frundza pk'ică,
 25 Noapt'ea-î mare,
 Pk'ică tare
 Și n'ê-a astupa urma.
 Audz, mîndră, popa țoacă,
 Eș afară și t'e roșgă.
 30 — T'e roșgă, bad'e, și tu,
 Doamn'e, a muri uritu.
 — D'e mn'î-a muri urita,
 Ura meș și ura ta,
 Noi, mîndrucă, n'ê-om lua.
 1920. Vad — Aceeași.

CCCLXXXII

HORȚA N'EVESTE'I

35 Strigă mîndru la ferestă:
 — «Di'n casă ești, hăi n'evastă!»
 — «Di'n casă și șad pă vatră,

C'amu zin d'e la spovadă.
 Verd'e popa m'o ġjurat
 40 Să nu-m țin drăguț în sat». — «Mint'e popa ca un cîn'e,
 Că și el drăguță 'ș țin'e». Numa el așa o dzis:
 — «Haida, mîndrucă, cu min'e,
 45 C'om trăi ales d'e bin'e». — «Eu, mîndrule, nu mă duc,
 Las bărbatu și un prunc». Mîndru ei iară ġiçea:
 — «Haida, mîndrucă, cu min'e,
 50 N'ê-om duce 'n țară d'epart'e; Tu mn'î-î si soră, eu frat'e.
 Nu-î h'ia lumea să știe Că mn'î ești drăguță mn'ie». Numaș ei că s'o luat
 55 D'alunguțu cu drumu, D'alăturêș cu codru. Cîn fu locu la un loc,
 La mn'izlocu codrului, La capătu podului,
 60 Numa el așa o dzis: — «Du-t'e, mîndrucă, napoi,
 Nu lăsa d'iptr'unu doi, Că mușere nu t'ê-am luat,
 Fă' mint'ea țî o-am cătat.
 65 Ca aceeaș mint'e ai, Ca pruncu d'e șept'e ai». Numa șa cîn sosia
 Pruncu ei o simția, Cu tată-său grăia:
 70 — «H'ei tu, tătulucule, D'apoi d'ar zin'i mama,
 Tătucă, cu șa ce-ai fa' ? Frișe-u-ai, o serbe-u-ai,
 Ori cu-aiasta ierta-u-ai ?»
 75 Tată-său așa ġiçea: — «H'ei lule, pușu tatiș,
 Numa mă-ta d'ê-ar zin'i, Eu n'emn'ică nu î-aș fa',
 Cê cu-aiasta u-aș ierta,
 80 Numa alta d'e n'ar fa'». D'atunçî mă-sa 'n cas' o 'ntrat
 Și el o sărit d'in pat, Î-o-aprins stanu d'e la poală
 Cu cătrană și cu zmoală,

Ca cum e mai iut' să moară.
 Când era la mn'iadză-nqapt'e
 O băt'ea sudorî d'e moart'e;
 Când era la cîntători
 5 Ars-o pînă susuorî.
 Numa ға аша ғиңға:
 — «Cui'a si mn'ilă și žele,
 Tqarn'e apă și mă spēle,
 C'amu ard țitele mēle».
 10 D'atunčea pruncu strîga:
 — «Potolî, tată, pă mama,
 C'amu i-ard'e țituca,
 Če focu mn'i-o oî mînca?»
 — «Las' să o-ardă sāraca,
 15 Altă mamă ț'oî lua».
 Da pruncu iară strîga:
 — «Ți-i lua mujere ție,
 Nu mn'i-i lua mamă mn'ie;
 Ție muere ț'a si
 20 Și pă t'in'e t'e-a gînd'i;
 Tăt t'e-a la
 Și t'e-a sk'imba,
 D'e mîncare nu mn'i-a da.
 Da potolî, tată, pă mama,
 25 M'oî duče cu ға pă lume
 S'om trāi amîndoî anume.
 Da nu-i lipsă d'e mama,
 Da ia-ț mujere alta,
 Numa eū cîtu-s d'e mn'ic,
 30 Numa eū c'am audzît:
 „D'e-ar si tata cît d'e bun
 Tăt îș lasă pruncîi 'n drum;
 Mama d'e-ar si cît d'e ra,
 Strînge-ș pruncîi pingă ға“».

1920. Vad — Aceeași.

CCCLXXXIII

MÎNDRUL LECUIT

35 Pă țel cîmp cu simin'ic
 Dzače mîndru d'e murit.
 Mîndra lui l-o lecuit,
 Tăt i-o mutat perina,
 N'i la cap, n'i la pk'icîqare,
 40 Dqară s'a put'ea ntrāma-re.
 Numa ға o dzîs așa:
 — «H'eî tu, mîndrioru mn'eū,

Muri-i o scula-t'i-i?
 Dqar' pă min'e lua-mi-i?»
 45 — «H'eî tu, mîndrulica meă,
 Pleacă-t'e și mă sārută
 Și t'e du și t'e mărită,
 Nu ședea h'ik'etuită».
 S'o plecat, l-o sārutat,
 50 S'o dus și s'o măritat;
 D'e la ei a treia casă,
 Acolo-i mîndra n'evastă.
 Dacă ға s'o măritat
 Mîndru ei i s'o ntrāmat,
 55 Numa el că ș'o făcut
 D'in lemnuș
 Numa arcuș,
 D'in lemn verd'e ceterele,
 Tăt o prins a tra' cu ele.
 60 Mumă-sa il d'intrāba:
 — «H'eî tu, pujuțu mamii,
 Če trağen'i așa cu žele?
 Plîng pk'etrite pă vālcele,
 Pasările 'n cuiburele».
 65 Numa el așa o dzîs:
 — «H'eî tu, māmulica meă,
 Tačî, mamă, nu mă ntrāba,
 Nu știu, spun'e-ț'oî o ba.
 Cum focu n'oî trāgāna?
 70 Mn'i s'o măritat mîndra!
 Bătăr s'ar si măritat
 D'e la noi a trija sat,
 N'aș si așa supărat;
 Da așa s'o măritat
 75 D'e la noi a trija casă:
 Es afară, vădu-o,
 Mărg în cas', audu-o....»

1920. Vad — Aceeași.

CCCLXXXIV

MÎNDRA PRIBEAGULUI

Sub țel corč d'e păducel
 Șed'e-un h'ireș pribeğel
 80 Cu cuźma creță d'e mn'iel.
 Numa el așa ғиңға,
 Că s'a duče und'e-a vręa.
 Dară mîndra lui ғиңға:
 — «Du-mă, mîndruc, și pă min'e

- Und'e t'e duçi tu, pă t'in'e».
 — «H'eï tu, mîndrulica meș,
 Cum focuțu să t'e duc?
 Numa eș und'e mă duc
 5 Nu-î fă' prund și pk'eatră sacă,
 Cum îî trăi tu, seleacă?
 Numa eș, mîndră, und'e mă duc
 Nu-î fă' prund și apă lină,
 Cum îî trăi tu, străină?»
 10 — «Du-mă, mîndruc, și pă min'e,
 C'oï trăi și eș ca t'in'e».
 — «H'eï tu, mîndrulica meș,
 Eș, mîndrucă, nu t'e duc,
 D'agod'i-mă, mîndr', aiçi,
 15 Că, numa eș, mîndră, mă duc
 Numa ție să-ț aduc
 Poff'ilat
 D'e țel mai lat,
 Cu cînčdzăçi rufu luat,
 20 Ș'o părek'e d'e çjurçeï
 Cu cînčdzăçi și opt d'e lei,
 Și un scul d'e mătasă albă,
 Să-ț coșï o sugn'ită dragă».
 D'atîta l-o agod'it,
 25 Fața eï s'o vest'edzît
 Și păru î-o cărunțit,
 Tălk'ile î-o putreçit,
 Ok'ij î-o păjenžen'it.
 Numa șa că s'o vădzut
 30 D'un pujuț d'e rînduneș,
 Tăt o prins și l-o 'ntrebat,
 Und'e focu ș'o d'imblat.
 — «La țirguț, la Marmadzău».
 — «N'aj vădzut pă mîndru
 [mn'eș?»
 35 — «L-am vădzut ca vaï d'e el,
 Cu triï mîndre lîngă el;
 Una patu î-aștern'ea,
 Alta pă braț îl țîn'ea,
 Alta zin îî aducea.
 40 Numa el ț'o poronçît
 Pă un st'icuç d'e săcară
 Să t'e duçi, că el să 'nșoară».
 El țară mn'î-o poronçît
 Tăt pă o crangă d'e prun
 45 Să mă duc să mn'î-l cunun.
 Eș napoï am poronçît

- Pă o crănguță d'e sk'in:
 — «D'in drăguț nu-m treabă sin».
 Mămuca așa o dzis,
 50 Să mă duc să mn'î-l cunun,
 Că pîn' amu mn'î-o fo' drăguț
 Și d'e-amu mn'î-a si sinuț,
 Și tăt a si a mn'eș omuț.
 Da m'am dus și l-am cununat,
 55 C'un păhari î-am înk'inat:
 Să trăești, sinuț drăguț!
 Pîn' amu mn'î-aï fo' drăguț,
 Și d'e-amu mn'î-ï si sinuț,
 Tăt a mn'eș îï si omuț”
 60 Pă cîn s'a plin'î luna,
 P'atunçi a muri sina,
 Cu sinu m'oï cunună.
 Pă cîn s'a plin'î anu
 Cununa-m'oï cu sinu.
 65 M'am dus și l-am cununat,
 D'i'napoï am înturnat,
 Numa eș î-am poronçît
 Tăt să-ï dee Dumn'edzău
 O căruță coldușască
 70 Pă uliță armenășască,
 Cîn'ș-a vrea să-l mn'ilușască.
 Că și eș l-oï mn'ilui
 Cu țe nu mi-a trebui,
 C'o coază d'e pk'ită arșă,
 75 Ia, d'e nouă aï rămasă.
 N'icï ațeeș nu oï da
 Pînă nu l-oï întreba:
 „Fostu-î-am dragă cînva?”

1920. Vad — Aceeșî.

CCCLXXXV

SORA ȘI VOINICUL

- Pă est d'eal și pă țeș luncă
 80 Mereș-un vojn'ic cu o pruncă.
 Voin'icu mere călare
 Și voin'ica pă cărare,
 Culegîndu-ș cit'ș-o floare.
 Numa șa d'in graï grăïa:
 85 — «Hai, voin'ice, și mă ia
 Pînă-s pruncă t'in'ereș».
 — «Eș, mîndră, nu t'ș-oï lua
 Pînă tu nu-ï otrăzi

- Pă frat'e-tău ȇel mai mare,
 ȇe-ȱ st'egari mȱndrului sȱare».
 — «H'eȱ tu, mȱndrioru mn'eȱ,
 D'e mi-ȱ lua, d'e nu ba,
 5 Eȱ aȇeȱ nu oȱ fa';
 N'ȱȇe Ńtiu ȇe-ȱ otrava,
 N'ȱȇe Ńtiu cum i o da».
 — «Eȱ, mȱndră, că t'e-ȱ oȱ mȱna
 Und'e cură otrava,
 10 La Cornu Gutȱiului
 Pă ȇeȱ verd'e ȱalin'ȱoară,
 La ȇeȱ răȇe fintin'ȱoară,
 Und'e beȱ balauru,
 Ńi d'in gură
 15 Zin ȱȱ cură,
 D'in ȇoadă verin pk'icură.
 Numai tu că, dzăȱ, t'e ȱa,
 Cu păharu-l sprizȱon'ȱa';
 Cȱnd ȱn casă Ńi-ȱ ȱntra
 20 Frat'e-tăȱ ȱȱ ȱnk'ina».
 — «Să trăȇŃȱ, frătȱucȱ mn'eȱ,
 Că-ȱ zin d'e la Marmadzăȱ.
 D'e cȱn mama n'e-o făcut,
 Pă un scaun n'am Ńădzut,
 25 D'int'un păhar n'am băut».
 Numa el aȱa ğiȇȇa:
 — «Multămn'im, soruca meȱ,
 Că-ȱ otravă d'e ȇeȱ rȇa;
 Multămn'im ca cum aȱ beȱ,
 30 Să crepe ȱn'ȱma meȱ».
 ȱa atȱta l-o rugat,
 D'in păhar că Ń'o gătȱt,
 ȱn'ȱma 'n el o crăpat.
 Mȱndru eȱ nu o luat.
 35 Numai ȇa o dzȱs aȱa:
 — «Hai, mȱndrule, Ńi mă ȱa,
 C'ai dzȱs Ń'am făcut aȱa».
 — «Eȱ, mȱndră, nu t'e-ȱ oȱ lua,
 Că tu dacă t'i-ȱ mȱn'ȱa
 40 Ńi cu min'e-ȱ făȇȇ-aȱa».
 Numa ȇa o dzȱs aȱa:
 — «D'e l-ar bat'e Dumn'edzăȱ
 ȇin'e-a fa' ȇe-am făcut eȱ,
 Să-ȱ omȱară frătȱucu
 45 Tocma păntru drăguȱu!
 Eȱ una l-am omorȱt,

Mn'ȱ-am făcut mare păcat:
 Frat'e-mn'eȱ l-am ȱngropat
 Ńi mȱndru mn'eȱ nu m'o luat».

1920. Vad — Aceaȱi.

CCCLXXXVI

HORȱA LU GRUȱA

- 50 Pă cȱmpuȱu 'mpk'irilat
 Beȱ Gruȱa Ńi cu Novac
 La crȱzmuȱa ȇeȱ d'e brad.
 Numa Novac tăt ğiȇȇa:
 — «H'eȱ, Gruȱe, dragu tatiȱ,
 55 ȇe stai, Gruȱe, supărat,
 Cu clopu pă ok'ȱ lăsat?
 Doȱ' ȱ-ȱ ğȱndu d'e 'nsurat,
 O ȱ-ȱ dor d'e ȱligrad».
 — «H'eȱ tu, tătulucu mn'eȱ,
 60 Nu mn'i-ȱ doruc d'e 'nsurat,
 Că cocȱan'ele mă bat,
 Da mn'i-ȱ dor d'e ȱligrad».
 Da Novac aȱa ğiȇȇa:
 — «H'eȱ, Gruȱe, dragu tatiȱ,
 65 Cȱnd acolo Ńi-ȱ sosi
 Armele nu le făli,
 Crȱzmele nu le păzi,
 C'acolo mȱ rȇa ȱ'a si».
 D'e tată-săȱ n'ȱ-ascultat.
 70 Cȱnd ȱn ȱligrad o 'ntrat
 Tăt ȱn crȱzmă s'o băgat,
 D'e mn'izlocu pk'ȱ dzului,
 La crȱzma 'mpăratului.
 Numa el aȱa o dzȱs:
 75 — «H'eȱ d'An'ită,
 Crȱzmărită,
 Dă-m tu zin cȱt oȱ pofti,
 D'e ban'ȱ n'ȱȇi nu pomen'i,
 Că eȱ-s voȱn'ic ca aȇela,
 80 Că nouă buȱ oȱ d'eȱarta,
 Cruȇe d'e ğriȱ ri n'oȱ da».
 Crȱzmărit' aȱa ğiȇȇa:
 — H'eȱ tu, more voȱn'ȱcele,
 Eȱ-s floȱare
 85 D'e pă mare,
 Daȱ voȱn'ȱȇiȱ la prinsȱare
 Care ban'ȱ nu vrȇȱȱ a da».
 Crȱzmărită că s'o dat,

- D'emin'eața s'o sculat
 Și s'o dat și s'o 'mbrăcat,
 La 'mpăratu-o alergat.
 Da 'mpăratu o 'ntrebat:
 5 — «H'eî d'An'ită,
 Crižmăriță,
 Ce rinduț îi d'e la t'in'e
 D'e-ai ven'it amu la min'e?
 O d'ai ban'î d'e numărat,
 10 Dqa' zinu țî s'a čiuntat?»
 — «Iofule, Măria Sa,
 N'ici am ban'î d'e numărat,
 Da zinu mn'i s'o čiuntat».
 — «Tu 'n cred'ință țî l-ai dat».
 15 Da gicea crižmărița:
 — «Iofule, Măria Sa,
 Asară pă scăpătat
 D'e greu șalău mn'i-o pk'icat:
 Nouă buț o d'eșartat,
 20 Cruce d'e grițari n'o dat.
 Nu bea zinu cum să-l bee,
 Da ia zid'era d'e țoartă
 Ș'o răsto.rn' în gur' odată;
 Taje pk'ită păstă lată,
 25 Și o 'mbucă tăt' odată.
 Mustețile-s ca la rac,
 Înodate-s după cap,
 Și noduțu-î ca pumnu,
 Să 'ngrozăște tăt țirgu;
 30 Și să uita pă sub gene,
 Singur duma-ta t'e-ai t'eme».
 D'impăratu o 'ntrebat:
 — «H'eî d'An'ită,
 Crižmăriță,
 35 Spun'e-m tu făptura lui».
 — «Făptura lui că-î așa:
 D'in f.ța obrădzului
 Ca și spuma l pt'elui».
 Da 'mpăratu-î gicija:
 40 — «H'eî d'An'ită,
 Crižmăriță,
 Rogu-t'e cu Dumn'edzău
 Nu spun'e und'e șad eu,
 Că-î Gruia lu Novac,
 45 D'e trii ori țara-o prădat;
 Numai d'e s'a min'ia
 Și pă noi n'-e-a pustija.
- Du-t'e tu, d'An'i', napoi
 Și-î dă zin d'e cel mai tare,
 50 Doară li-î putea 'mbăta-re;
 Turč' or me' și l-or lega
 Cu o șpargă d'e mătasă
 Împlet'ită 'n cinci și șasă».
 D'napoi o d'i'nturnat,
 55 Zin d'e cel tare i-o dat,
 Turč' o mărș și l-o legat.
 Pă cînd Gruia s'o trezît
 Tăt legat că s'o găsit.
 Și d'e mină l-o luat,
 60 D'in t'emn'ită l-o băgat,
 În t'emn'ită cu roș'ee,
 C'acolo Gruia să pk'ee.
 Tăt la Gruia s'o băgat
 Un corbuț negru cu pen'e.
 65 Numa Gruia-așa gicea:
 — «Tu, corbuț, corbuțule,
 Zin'it-ai să-m beaî singele,
 Q-ai zin'it să-m vedz dzilele?»
 Numa corbu gicija:
 70 — «N'am zin'it să-ț beaî singele,
 D'am zin'it să-ț văd dzilele».
 Numa Gruia-așa gicea:
 — «Du-t'e tu la bodărie,
 Ad' o pană ș'o hirt'ie,
 75 Frumoașă cart'e mn'i-oî scrie,
 S'o trimăt la tata foart'e,
 Să știe și d'e-a meă moart'e».
 Corbu 'ndată ș'o zburat,
 Pană și hirt'i' i-o dat,
 80 Frumoașă cart'e ș'o scris
 Și la tată-său o trimis.
 Da cîn corbu sosija,
 Atunci Novac prîndzija,
 Corbu 'n fereastă-î bătea:
 85 — «Hai, Novače, fātu mn'eu,
 Lasă prîndzu d'e prîndzît,
 Prînd'e cartea d'e cit'it,
 C'amu Gruia-î d'e murit».
 Prîndzu 'n masă l-o lăsat,
 90 Cartea 'n mina o luat;
 Cîn cartea o cit'ija,
 Lacrămile-așa-î merța,
 D'infocat'e ca focu
 Și mișcat'e ca bobu.

- Numa el așa ȝiĉea:
 — «H'eĭ muĉere, draga meĉa,
 D'i'n ĉe haĭn'e sã mã gat?»
 — «D'i'n haĭn'e cãlugãrești,
⁵ Cu barbã d'e pãr oĉești».
 Numa el cã s'o ȝãtat,
 La 'mpãrat' o alergat,
 În tîrguț, în Ţiligrad.
 Cînd acolo ș'o sosît,
¹⁰ Cu 'mpãratu ș'o ȝrãit:
 — «Iofule, Mãria Sa,
 Numa eu c'am audzît,
 Aĭ un robuț d'e perit,
 N'ar trebui omorît
¹⁵ Pînã nu și spoved'it.
 Adã-l, eu l-oĭ spoved'i,
 Iarã 'n minã cã ț'a si;
 Adã-l, l-oĭ cumin'eca,
 Iarã 'n minã ț'i l-oĭ da».
²⁰ Da 'mpãratu ȝiĉiĉia:
 — «H'eĭ tu, popã cãlugãresc,
 Cu barbã d'e pãr oĉești,
 Cunosc cã mã ĉeluești
 Pã bãsada ĉe ȝrãești».
²⁵ D'atunĉi Novac s'o luat,
 La t'emn'it' o alergat,
 Cu pk'icioru 'n uș' o dat,
 Ușa t'emn'itãĭ o spart,
 Drept în douã s'o crepat,
³⁰ Pã Gruita l-o aflat
 Cu fața cãtã pãret'e,
 Cu gura arșã d'e set'e.
 Numa el așa o dzis:
 — «H'eĭ Gruie, dragu tatiĭ,
³⁵ Amu bat'e marĝin'ile,
 Cã eu oĭ bat'e mn'izlõaĉele,
 Ș'om eși noĭ d'e-aicĭ.
 D'amu ĭa crîzmele 'n rînd,
 Ș'apoĭ t'e hrãn'ia' cu zin,
⁴⁰ Și fã peĉiã
 D'e vacã laĉiã,
 Tocma cum ție 'ț mãĭ plaĉiã».
 Pã und'e mereã Novac
 Tãt fãĉea numãĭ prohãb;
⁴⁵ Pã und'e mereã Gruia
 Numãĭ pustã d'alãsa;
 Tãt Turĉiĭ cã ĭ-o tãĭat,

- Numa unu l-o lãsat
 Fãrã ok'ĭ și fãrã nas,
⁵⁰ Ca sã ducã vest'e 'n țarã
 ĉe lucrut Gruia lucra-rã.
 Eĭ acasã ș'o sosît,
 Cu tatã-sãu ș'o ȝrãit:
 — «H'eĭ tu, tãtulucule,
⁵⁵ Dumn'edzãu n'e-o aĝiutat
 Ș'acasã ș'am înturnat;
 Om fa' plug cu șase boĭ
 Ș'om ara noĭ amîndoĭ;
 Ș'om ara, ș'om sãmãna,
⁶⁰ S'a cõaĉe ș'om sãĉera,
 Ș'apoĭ eu m'oĭ ĭnsura».

1920. Vad — Aceeași.

CCCLXXXVII

TODORA SÎRBULUI

- Zin'it-o h'iriuț în țarã:
 Tin'erel voĭn'ic se 'nșorã.
 N'evastã pã ĉin'e-ș ĭa?
⁶⁵ Pã Todora Sîrbului
 D'in țara mãlinului.
 Da nu-ĭ mîndrã cum sã sie:
 Muștrã-sã cu florile,
 Sãmãnã cu zãrile.
⁷⁰ Numa dacã o luat,
 Tãt s'o aflat pã bãnat,
 Numa d'ipĉe o luat.
 Numa ęa o dzis așa:
 — «H'eĭ tu, mîndriorule,
⁷⁵ ĉe stai, mîndre, supãrat?
 Dõarã, d'ipĉe m'ai luat?»
 — «Da nu-s, mîndrã, d'ipt'aĉea;
 O fost tata bãutorĭ
 Ș'au rãmas cu mult datorĭ,
⁸⁰ D'e fel nu mã pot plãti,
 Fã' d'e nu t'e-oĭ prãpãdi».
 Numa ęa o dzis așa:
 — «H'eĭ tu, mîndriorule,
 Școat'e-mĭ haĭnele d'in ladã
⁸⁵ Care lę-am avut d'e fatã.
 Eu, mîndru, cã m'oĭ ȝãta,
 Prețu mn'i li-ĭ cãpãta».
 Haĭnele cã i lę-o dat,
 Ȝa mîndru cã s'o ȝãtat,

- Tot în tirgu și-o plecat.
 Cînd în tirgu și-o sosit,
 D'i'nainte Țe-o eșit
 Tăt un fečior d'e Turčel:
 5 — «D'e vîndut îi n'evasta?»
 — «D'e vîndut îi seleaca».
 — «Da, cu cît prețu oî da?»
 — «Șapt'e cară
 D'e odoară,
 10 Șapt'e buț
 D'e banî mărunț».
 Numa Ța o dzîs așa:
 — «H'eî, dragă soția meă,
 Da-ağîungă-t'e doru mn'eu
 15 Und'e-a si locu mai rău,
 Und'e-a si pădureă deasă
 Dracu naint'e să-ț Țiasă
 Și d'e ok'î să t'e orbască,
 D'e mînurî t'e bolnăzească;
 20 Să țîi friu cu d'intîi,
 Să mîi murgu ca muțîi».
 Numa Țel dacă o dat,
 Tot acasă și-o 'nturnat.
 Cînd acasă sosîja
 25 Cu mumă-sa grăija:
 — «Țe-ai făcut, maică, d'e cînă?»
 — «Curek'î verd'e d'in grăd'ină,
 Răstăuță d'e găină».
 — «T'imn'ească-ț, maică, d'e
 [cînă,
 30 Cum mn'i-î mn'ie la in'imă,
 Că m'ai tomn'it duma-ta
 Tot d'e mn'î-am vîndut mîndra;
 Nu mă pot d'escălea
 D'e doruț d'e la mîndra».

1921. Vad — Aceeași, 41.

CCCLXXXVIII

PĂCURARUL ȘI FATA PĂDUREI

- 35 Păcurar la oî am fost
 Ș'am avut o mîndră dragă.
 Mîndrulica meă Țea dragă
 Am gîn'it că-î mîndra meă,
 Da-î Fata Pădurîi-ja.
 40 Și vin'e cu băutură

- Ca să-î dau doruț și gură.
 Uîță-t'e că eu î-am dat,
 C'am gînd'it numa așa:
 C'ăceȚa-î mîndruca meă.
 45 Eu n'imn'ica nu mai știî
 C'ăceȚa-î Fata Pădurîi.
 Eu m'am ibçit ū an, Dzău,
 Și n'imn'ica n'am știut,
 Că-mî aduȚe d'e mîncare
 50 Fata Pădurîi Țea mare.
 Numa eu așa-am gînd'it:
 Eu trag năd'ežd'e d'e luat
 Tot pă mîndra meă Țea dragă.
 Cînd o k'em îo la popa ¹
 55 Cu min'e nu vrăa pleca,
 Că Ța dziȚe num' așa:
 — «H'eî tu, mîndriorule,
 La popa noi n'om pleca,
 Că a si a nȚastă nuntă
 60 Cînd s'a rumpe pădureă;
 Cînd a si nunta Țea mare,
 S'a rumpe pădureă tare,
 Vînturî marî că ș'or sufla».
 Păcurarîu 'n loc da sta,
 65 Tot la Ța că să uîta,
 Numa Țel așa gînd'ja:
 — «DȚamn'e, Dumn'edzău
 [mn'eu,
 Țe lucrurî am făcut eu?
 Și eu cîn'e-am însîmbrat
 70 D'e femee d'e luat?
 Eu am gînd'it c'am năroc;
 D'a mn'eu năroc cum a si
 Tot cu Fata Pădurî?
 DȚamn'e, scȚat'e-mă odată
 75 Să o văd îo d'escătată;
 Frundză verd'e d'e călin'e,
 D'escătat' d'e cătă min'e.
 Da-oî sluȚba la popa
 Să mă pot eu d'escăta,
 80 C'ajasta nu-î mîndră curată,
 Îasta-î a Pădurîi Fată».

1922. Vad — Aceeași.

¹ Pe Fata Pădurei.

CCCLXXXIX

NORA ȘI ȘOACRA

Tod'eran d'e ȝioi făcut,
 Pă vin'erî mari ai crescut,
 Sîmbătă t'e-o bot'edzat,
 Dumin'ic' eî mârș în sat
 5 Șî pă lun'î t'e-ai cununat.
 Cînd ai fo'su' cunun'ie
 T'o zin'it o cîrțulie
 Tocma d'e la 'mpărăție,
 Să t'e duçi în cîtun'ie.
 10 Șî n'evasta ș'o lăsat,
 Șî n'cătan'e ș'o plecat.
 Șoacră-sa ș'o dzîs așa:
 — «Hăi norucă, noru-meș,
 Cînd în casă ț'ai d'întrat
 15 Vasăle nu le-ai spălat,
 În casă n'ai măturat,
 În cămară n'ai d'întrat».
 Ea vasăle și le-o spălat,
 Șî n'casă ș'o măturat,
 20 D'î'n cămară c'o d'întrat,
 Pă cămar' o pus lăcată,
 Pă lăcat' un stan de pk'iatră,
 To' pă stan un bolovan,
 Să nu mai ȝasă șohan.
 25 Ea d'e foame și d'e set'e
 Ș'o făcut paințen verd'e,
 Șî s'o 'nt'îns pă un păret'e.
 Lu Dumn'edzău s'o rugat,
 Tot să ploșie ploile,
 30 Să să ripk'ia' ripk'ile,
 Să surpe vîrvurile,
 Să zie cătan'ele.
 — «Știȝ a drept ș'adevărat
 C'a zin'î ș'a mn'eȝ bărbat».

 35 Șî el numa c'o zin'it,
 Șî el numa c'o 'ntrebat:
 — «Hăi, mămucă, mama meș,
 Da un'e mn'i-î n'evasta».

 Tot mî-sa ș'o dzîs d'ășa:
 40 — «Tu d'e cînd ai cîtun'it,
 Ia, n'evasta ț'o murit».

 — «Hăi, mămucă, mama meș,
 Hăi arată-mî mormîntu,
 Să-mî d'esfăt eȝ sufletu».

45 Mî-sa iar o dzîs așa:
 — «Cît'e ploș că ș'o ploat,
 Mormîntu s'o așădzat».

 — «Hăi arată-mî crucîța
 Să-mî d'esfăt eȝ in'ima».

 50 — «Măi fecîor, ai n'ebun'it?
 Cît'e vînturî ș'o suflat,
 Șî crucîța că o luat».

 El numa rău s'o supărat,
 La cămar' o alergat
 55 Șî ușa că o fărmat,
 Pă n'evastă o d'aflat,
 Șî d'e-acolo o luat
 Ș'amîndoș s'o d'esfătat.

 — «Hăi, mămucă, mama meș,
 60 Pagubă d'e Dumn'edzău
 Că ț'am supt eȝ k'eptu tău,
 Capu țî l-oî mînca eȝ».

1920. Borșa (Rîturî) — Ișana Leș-
 hului, 40.

CCCXC

IȘANA SĂBG'IANA

Strîgă-mn'i-ț, cîn'e mn'i-ț strîgă?
 Ia, Ișana Săbciana,
 65 D'în vîrvu Sabciului,
 D'în mn'îzlocu tîrgului:
 «Cîn'e n'lume s'a afla
 Pă dînsa s'o ȝeluja',
 Pă pk'îçîoru să o calce,
 70 Mîna n'sîn să i o baȝe,
 D'în față să i se uît'e,
 Gura să i o sărut'e».

 Bun copk'il
 D'e molok'ir,
 75 Nu să tacă
 Șî să margă,
 Fără el că ș'o strîgat:
 — «Ișu d'e nu t'e-oî țelui,
 Să nu-mî domn'esc paloșu,
 80 Să nu-mî n'calec pă murgu
 Să mărg und'e mn'i-î gîndu;
 Mîna stîngă
 Să o frîngă,
 ȝeș d'e-a dreapta s'o sclînt'ească,
 85 Murgul să mn'i-l pot'icn'ească;

Să țin friu cu d'inți,
Să nu mărg un' ȝ-oȝ gînd'i,
Ieș d'e nu t' ȝ-oȝ ȝelui».
Maștehă-sa l-o 'ntrebat:
5 — «Țe ești, voinic, supărat?
Orî d'in greș ȝast' ȝ-aȝ scăpat?»
— «D'in greș ȝast' e n'am scăpat,
Da, ȝa d'e ȝe-s supărat:

.....
.....

1921. Răpedșă — Sava Ștețcu, 70.

CCCXCI

A LU VILI

Vili, Vili, d'armaș mare,
10 Nu pușca domniȝ 'n cărare,
T'e du la zăvoiu mare,
Că trec Židoziȝ călare
Cu băncut'e 'n buzunare:
L'e taȝe capurile
15 Și l'e ȝa băncut'el'e,
Și t'e du pă la bolduriȝ
Și-t' ȝa valuriȝ d'e ȝiolȝuriȝ,
Năfrămită d'e mătasă.
Șade Vili după masă
20 Și uspătă gînsă grasă,
Și bea zin cu itia
Și-l cuprind'e beȝia;
Și bea zin cu paharu
Și-l cuprinde tăt rău.
25 Și lu Vili o zin'it
Tăt ȝreă cart'e d'e perit,
Numa el că ș'o mînat
La popa d'in Hrozavl'ia
Să zie să-l spoved'ea'.
30 Prins-o popă-a-l spoved'i,
Știlpu-afară-a i-l ȝioplî,
Ș'o mînat cu dȝauă ouă,
Să-ȝi cumpere fun'e nouă;
O mînat cu doȝ pataȝi,
35 Să ȝi-o cumpere cu laȝ.
Știlpu i l-o rîd'icat
Și pă dînsu l-o strîcat.
Drăguț-sa ȝ-audzît,
ȝizme n'egre-o d'încăltat,
40 Sugnă albă o 'mbrăcat,

La Vili s'o d'al'ergat:
— «Țin' ȝ-o strîcat pă Vil'i
Ardă-ȝi casa și ok'iȝ,
Să-ȝi rămîe cocon'iȝ,
45 Să să usce pă pămînt
Cum să uscă Vili 'n vînt;
Să să usce pă pk'icȝoare
Cum să uscă Vili-a șoare;
Să-ȝi rămîe cocon'iȝ,
50 Să îmbl'e d'in casă 'n casă,
Ca ȝișara d'in plasă 'n plasă;
Să îmbl'e d'in sat în sat,
Ca ȝișara d'in gard în gard;
Să îmbl'e d'in curt'e 'n curt'e,
55 Ca vînturil'e pă munt'e».

1921. Răpedșă — Aceeași.

CCCXCII

ȚIDRU ȘI ȚIDRA

Mere Țidru cu Țidra,
Amîndoȝ alătură,
Pă ospăȝ la șocără-sa,
D'in gură muștrîndu-să,
60 Pă pk'icȝor călcîndu-să.
Țidruȝ rupsă și mn'i-ș dzisă:
— «H'eȝ tu, Țidruluca meș,
Ian traȝe o horiȝea,
Nu preă mare, mitit'ea,
65 Numa să-m t'icneș' d'e ȝa».
— «Țidrule,
Vojn'icule,
Am fo' fată d'e crîșmarȝ
Ș'am avut drăguț tilharȝ;
70 Eu d' ȝ-oȝ prind' ȝ-a trăgăna
Munȝi s'or cutrămura,
Rîpk'ile s'or surupa,
Văile s'or tîlbura»,
ȝa nu avu capu ȝe-ș fa',
75 Făr' o prins a trăgăna,
Rîpk'ile să surupa,
Munȝi să cutrămura,
Văile să tîlbura.
Pă dînsa o d'audzît
80 Păunașî codrilor,
Vătașî tilharilor.
Dzis-o unu cătă altu:

- «Ian audz, fãrtate, - audz
 Drãguța d'in t'in'erețã
 Cum trãge la bãtrîn'etã!
 Ha! la dinsa s'o luãm,
 5 Pã Țidru sa-l ãmpușcãm».
 E! la ęa ș'o coborît
 Șî numa cã ș'o strîgat:
 — «Țidrule,
 Voin'icule,
 10 Dã-n'e nouã pã Țidra!»
 — «Pã Țidra nu vi oi da,
 C'am ġjurat pã sfînta cruce
 Sã-m sie soșie dulce;
 Am ġjurat pã vanęelie
 15 Sã-m sie mn'ie soșie».
 E! tare s'o supãrat,
 Capu i l-o rãt'edzat
 Șî 'n dãsãġi șî l-o bãgat,
 La șocrã-sa ș'o plecat.
 20 Ța numa cã ș'o strîgat:
 — «Țidrule,
 Voin'icule,
 Un'ę-a! lãsãt pã Țidra?»
 — «Ț-am lãsãt pã un rituț
 25 Sã culeġã flori d'e struț;
 Ț-am lãsãt pã o cost'ițã,
 Culeġin flori d'e pomn'ițã.
 Ia catã, șocrã, 'n dãsãġi,
 Ț'o trimãs Țidra colaçî».
 30 În dãsãġi cã ș'o cãtat,
 Capu Țidrei l-o aflat.
 Ța numa cã ș'o strîgat:
 — «Țidrule,
 Voin'icule,
 35 Țe rîndu-! aesta rînd,
 C'asarã ț'ai cred'întîț
 Și astãdz u-ai omorît?»
 — «H'ei tu, socruluța meã,
 Cã eu nu u-am omorît;
 40 O fo' fatã d'e crițmari
 Ș'o avut drãguț tîlhari;
 Șî ęa numa ș'o horit,
 Tîlhari! o audzît
 Șî la ęa o coborît
 45 Șî pã ęa o omorît».

1920. Sãcel — Nãstaca Petrovai, 60,
 (de loc din Vișeuul-de-jos).

CCCXCIII

PRIBĚAGUL BOLNAV

- Frundzã verd'e ruptã 'n cînçî,
 Plinu-! codru d'e voin'icî,
 La tãt fagu cîte cînçî.
 La fãguțu d'in cãrare
 50 Dzaçe unu d'e lungoare,
 Cu drãguța la pk'içioare.
 Ța mn'i-ț rupsã
 Șî mn'i-ț dzisã:
 — «H'ei tu, mîndruluțu mn'eu,
 55 Ori tu mori, ori t'e școalã,
 Nu dzãęea d'ę-atîta boalã,
 Cã mn'i-am urît dzîl'el'e
 Mutin' cãpãțiel'e
 Cînd a umbrã, cînd a șoare,
 60 N'i la cap, n'i la pk'içioare».
 — «Țu, mîndrã, m'oi scula,
 Dacã eu t'ę-oi întreba:
 D'e cînd ai plecat d'in sat
 Cîte guri t'ę-o sãrutat?»
 65 — «H'ei tu, mîndruluțu mn'eu,
 Țu, mîndrule, d'e ț'oi spun'e
 Șapte boal'e 'n trup ț'oi pun'e,
 Ș'o pãrek'e d'e friguri
 Care nu-ț mai au leacuri,
 70 Fãrã vara la tîrguri.
 Pã min'e m'o sãrutat
 Cîț o fo' frumoș în sat;
 Cîț o fo' frumoș ca t'in'e
 Tãț m'o sãrutat pã min'e».

1920. Sãcel — Aceași.

CCCXCIV

VOINICUL ȘI MÎNDRA

- 75 Pã ęel d'ęal, pã ęel coln'ic
 Merę-un t'in'ere! voin'ic
 Cu cuzmã neagrã d'e mn'el,
 Cu murguț galbãn supt el.
 Murgu mere poposîn
 80 Șî voin'icu șuerîn.
 Cã el numa ș'o strîgat:
 — «Țu, țu, țu, murguțu mn'eu,
 O doarã ție țî-! greu
 D'e galbãn pint'enu tãu?»

— «Ba mn'ie că nu mn'i-î greu
 D'e galbăn pint'enu mn'eu,
 Da, mn'ie numa mn'i-î žel'e,
 Că tu beaj zin cu mindrel'e,
 5 Eu rod la găduț pel'in;
 Tu beaj zin cu mindrel'e,
 Eu îm rod zăbel'el'e».
 — «Tu, tu, tu, murguț mai tare,
 Să sosim în sat-cu șoare,
 10 C'am drăguță ca o fișare».
 — «Un'e meri, vojn'ic gătat?»
 — «La mindruța d'int'alt sat».
 — «La mindruța n'ai ce mere,
 Că eu d'e-acolo zin'e-re.
 15 Mindra țî-î cu pk'eļa goală
 Pă fața cășî să mgară.
 Vai, săraca maică-sa,
 Cum îî țîn'ea lumn'ina.
 Și o soră ce-ž d'avea
 20 La foc d'e scălduș' împlea.
 Vai, săracu tată-său,
 Cum îî făcea copîrșău!»
 Cînd în casă ș'o d'intrat,
 Ea capu l-o rid'icat,
 25 Pă mă-sa că o strîgat:
 — «Stînge, mamă, lumn'ina,
 Poruncea la soru-mea
 Să nu-m împle scăldușa;
 Spun'e și la tată-mn'eu
 30 Să nu-m facă copîrșău,
 Că eu d'e ce dor murea,
 Iată-l-aj, c'amu zin'ea».
 El mn'i-ž rupsă
 Și mn'i-ž dzîsă:
 35 — «H'eî tu, mindrulița mea,
 Spun'e-mî ce țî-î leacu tău,
 Că t'e-oî lecui și eu?
 D'e țî-î leacu doftoru,
 Da-oî murgu d'e su' min'e
 40 Și t'e-oî lecui pă t'in'e».
 — «H'eî tu, mindruluțu mn'eu,
 Eu atunci m'oî scula
 Cîn tu, mindruț, mn'i-î d'aduțe
 Mure negre 'n postu mare,
 45 N'e-agîunsă d'e sfintu șoare;
 Bulț d'e caș în mn'jadză-jarnă,
 Sloi d'e țiață 'n mn'jadză-vară».

— «H'eî tu, mindrulița mea,
 D'e-aceļa nu ț'oî aduțe,
 50 C'amu-î pă la Sînt-Ili,
 Și nu-î țiață n'icări».
 — «H'eî tu, mindruluțule,
 Mutu ești,
 Bolundu ești,
 55 Puțin'el t'e nădăești:
 Mure n'egre țî-s ok'îi,
 Că mă mîngîi cu dînși;
 Bulț d'e caș țî-î fătuca,
 Sloi d'e țiață, in'ima,
 60 Că t'e t'emî că t'e-oî lăsa».

1920. Săcel — Aceași.

CCCXC

FUGA NEVESTEI

Strîgă mindru la fereastă:
 — «D'in casă eși, măi n'evastă!»
 — «Eu afară n'oî eși,
 Că siu 'n țiață 'm țiațea',
 65 Pk'ita 'n covată dost'ea',
 Bărbatu să hod'in'ea'».
 — «Eși, n'evastă, pînă 'n prag,
 Nu t'e t'eme d'e celșag».
 Ea afară ș'o eșit,
 70 Cu dînsu ș'o grăit.
 El numa o dzîs așa:
 — «Ia-ț, mindră, siu cu t'in'e
 Și hai un'e ț'a si bin'e».
 Ea numa că ș'o plecat,
 75 Siuțu și l-o luat
 Și cu mindru ș'o plecat.
 Ș'o dus cu a eî mindru
 Ș'o sosit pîna la k'idru.
 Numa ea că ș'o strîgat:
 80 — «K'idrul'e,
 Mol'idul'e,
 Ian pleacă-ț tu virvuțu
 Să-m an'in eu siuțu».
 K'idru virvu l-o plecat,
 85 Leagănu l-o an'inat,
 C'o fugit d'e la bărbat.
 Cu Prutaș ș'o adunat
 Și Prutașii ș'o strîgat:

- «Păz, n'evastă, cu Prutu,
Că t'ę-a-ăjunge bărbatu».
- «Ăjunghă-mă, dracu-l șt'ie,
T'emn'ita umbră să-ı sie
5 Și șiarele să-l mîngîie».
- Eı ıarăș o strîgat:
— «Păz, n'evastă, cu Prutu,
Că t'ę-a-ăjunge drăguțu».
- «Ăjunghă-mă, Domnu-l șt'ie,
10 Măd'eręan umbră să-ı ție
Și gura meșă să-l mîngîie».
- El cu ęa s'o d'adunat
Și pă dînsa d'o 'ntrebat:
— «Pruncu un'e l-aı lăsat?»
- 15 Și el numa o 'nfricat,
Și napoı s'o d'ıturnat,
La k'idru în loc o stat.
— «K'idrul'e,
Mol'idul'e,
- 20 ıan plecă-ț tu vırvuțu
Că să-m ıaı ęu siuțu».
- Și siuțu ș'o strîgat:
— «Du-t'e d'ınapoı, mamă,
Că pă min'e m'aı lăsat,
- 25 Cu drăguțu aı plecat,
Ploaie caldă m'o scăldat,
Vînt călduț m'o l'egănat,
Țiță ęiut'el'e mn'ı-o dat».
1920. Săcel — Aceeași.
- CCCXCVI
MAMA ARSĂ DE VIE
- Simn'ion cu n'evasta
30 În vind'ig la șocră-sa,
Un fećior d'e ġiurat mare
Tăt ıı cere n'evasta-re;
Între lături să 'nvırțea,
ıară mîna ı-a o da;
35 Între lături o ġiucat,
A mîna nu ı-o dat.
Simn'ion s'o supărat,
Cătă coćiș o strîgat:
— «Frumușăi coćișıi mn'ei,
40 Prind'eț cai la h'ink'ei
Și 'mpușcaț cu zęićiurile
Să merem ca vînturile,
Să sosım ca ġindurile».
- Și eı numa ș'o sosıt,
45 Simn'ion că ș'o strîgat:
— «D'esk'id'e, mamă, pęarta;
Gata-ı, mamă, otrava? —
Mare curvă-ı noru-ta!»
- «Puıu mamıi Simn'ıga',
50 D'e trei dzile-ı în dospală
Să o dau la nurięară».
- Ēa napoı ș'o d'ıturnat.
Șocră-sa că ș'o strîgat:
— «H'ei tu, nurięara meșă,
55 Or țı lua paharu,
Or ț'oj răt'edza capu».
- H'ei tu, socrięara meșă,
Atıta grație 'm daț,
Pînă ęu numa mn'ı-oı mere
- 60 În funduțu ġrăd'in'ei,
La florićęa călin'ei,
Să-m d'a scriu o cărt'icęa,
S'o abat la mama meșă,
La mama păst'e Brașău
- 65 Să-m trimată copırșău,
Copırșău mîndru 'nvărgat —
Mă omęar' a mn'ęu bărbat;
Copırșău mîndru čern'ıt,
Că șocră m'o otrăzit».
- 70 Și 'n căsucă s'o 'nturnat,
Paharu sus l-o luat.
Mă-sa încă ș'o zin'ıt,
D'e la pęartă ș'o strîgat:
— «D'esk'id'e-mı, cuscră, pęarta,
- 75 Că mn'ı-ı męartă siuca».
- Și coconu ș'o strîgat:
— «H'ei tu, tătulucule,
Pînă-amu o ars mama,
Amu arde țıțuca,
- 80 ęu, tătucă, ęe m'oı fa'?
- Tu femeje țı afla,
Da ęu mămulucă ba».
- Și el zinu-a apucat
Și pă dînsa o turnat.
- 85 Da ęa numa ș'o strîgat:
— «Lasă zinu, nu-l strıca,
Că zinu-ı bun d'e băut,
Da ęu n'oı trăi mai mult».
1920. Rozavlia — Iļęana Rus, 24.

CCCXCVII

SLUŽNICA ȘI ȘOACRA

- Pă țeă coastă, mamă, arșă
 Mîndră ploaje să răvarsă;
 Nu-î ploaje, mamă, curată,
 Că-s lacrămî d'e la o fată,
 5 D'e la-o fată săličeșă
 Ce-î la curt'e služn'iceșă.
 Cu fečioru să iușia
 Și doamna-î sălăduja.
 Doamna numa ș'o strîgat:
 10 — «Ce-î ajasta d'e-ajasta,
 D'e-a una li-î voroava,
 Și blidu și lingura,
 Și patu și perina?»
 Ea tare ș'o supărat,
 15 Cătă dînsu ș'o strîgat:
 — «Tu bunuc, siu mamiî,
 Tîe cart'e ț'o pk'icat
 La cătan'e d'e plecat».
 — «Eș, mamă, dacă m'oi duče,
 20 Tîn'e bin'e služn'ica,
 Cu colac în lapt'e dulče,
 Doa' d'e la noi nu s'a duče».
 Și el numa ș'o strîgat:
 — «H'eî tu, mîndrulica meș,
 25 Eș, mîndră, ție ț'oi da
 Un'elu mn'eș cel d'e-arğint
 D'e pă ged'etu est mn'ic;
 Cînd îî ved'ea un'elu,
 Un'elu cu pk'iatra 'n sus,
 30 Poț ști bin'e că eș nu-s;
 D'e-î ved'ea că-î ruğin'it,
 Poț ști bin'e c'am murit».
 — «Eș, mîndruț, iară ț'oi da
 Năfrămuca d'e la min'e
 35 Să o puî în zeb la t'in'e;
 D'e-î ved'ea că-î ponosită,
 Poț ști bin'e că-s murită;
 D'e-î ved'ea că-î înfocată,
 Poț a ști că-s în'ecată».
 40 El d'e-acasă ș'o plecat
 Și pă dînsa o băgat
 Înt'o k'ihn'ită 'n pămînt,
 La masă d'e bolovan,
 Cu pk'itucă d'e un ban
- 45 Ca să-î sie pă ū an;
 Și d'e-acolo o luat,
 Cofa-a mină că i-o dat,
 La Dunăre o mînat,
 Cofele 'n prund le-o lăsat
 50 Și 'n Dunăre ș'o-aruncat.
 Și el numa ș'o vădzut
 Năfrămuca d'esk'edzîță
 Și la mn'izloc ponosită
 Și ș'o știut că-î murită;
 55 Năfrămuca-î înfocată,
 Ș'o știut că-î în'ecată.
 Și el numa ș'o strîgat:
 — «Împărat, oast'e frumoasă,
 Avea-u-aș d'e mărș acasă,
 60 Că eș numa mn'î-am uîtat
 Pușcuța meș țeă suflată
 Tăt pă cuiuț an'inată;
 Pușcuța mn'î-a ruğin'î,
 Mămuca d'e șa n'a ști».
 65 Copk'itanu ș'o strîgat:
 — «C'ațeșă nu-î pușcuța,
 E drăguța, seleaca».
 El acasă ș'o zin'it,
 D'e la ppartă ș'o strîgat:
 70 — «Mînă, mamă, služn'ica
 Să-m d'esk'idă port'ita».
 — «D'e und'e ț'oi mîna?
 Căci în cătan'e-ai plecat,
 Ea d'e-aičeșă ș'o luat
 75 Tăt la șurî
 Și la strînsurî,
 Pă und'e-o vădzut gîocurî».
 El înapoi o 'nturnat
 Și el numa ș'o tîln'it,
 80 Ș'o tîln'it un purcărel:
 — «Purcărele, purcărele,
 N'ai vădzut služn'ica me-le?»
 — «Ba eș numa o-am vădzut
 C'o lăsat cofele 'n prund,
 85 Pă țarmurî le-o lăsat
 Și 'n Dunăre ș'o-aruncat».
 El la Dunăre ș'o dus,
 Și el numa ș'o vădzut
 Păr galbăn pă apă îmbîln,
 90 Ș'acolo ș'o aruncat
 Și pă dînsa o aflat.

- Mă-sa numa ș'o sculat
 Nouădzăci și nouă sat'e,
 Dunăreă să o stîrk'ească.
 Dunăreă că o stîrk'it
 5 Și pă dînsii i-o găsît
 Pă supt un siruț d'e mac,
 Cu mîna pă după cap,
 Supt o sfîntă rădăcînă,
 Tăt țindu-să d'e mînă.
 10 Și pă el l-o astupat
 Înt'o sfîntă sərbătore
 Supt cel prăguț d'e d'altar-e;
 Și pă dînsa-o astupat
 Înt'o sfîntă dumin'ecă
 15 Supt cel prag d'e beserecă.
 Și d'in dînsa ș'o crescut,
 Ș'o crescut o ruzn'iceă;
 Și d'in dînsu ș'o crescut,
 O crescut un ruguț sfînt.
 20 Ruguțu-atîta s'o 'nt'ins,
 Pă ruzn'ică o cuprins.
 Mă-sa numa că ș'o dzîs:
 — «Cîn'ę-a fa' ę-am făcut eu
 Bată-l unu Dumn'edzău: —
 25 Să strîce ibost'e dragă
 D'e feçior și cu d'e fată».

1920. Rozavlia — Aceeași.

CCCXCVIII

COPIA BLESTEMATĂ

- Ș'o fost o măiculiță
 Ș'avu două cocon'ită.
 Pă ęa mn'ic' o blăstăma
 30 Șapt'e ai să nu-ș plin'ęa'
 Și 'n codru să-ș pribegia'.
 Șapt'e ai nu ș'o plin'it,
 În codru ș'o pribegît.
 Mă-sa numa ș'o minat
 35 Pă pușcaș
 Pă Tod'eraș,
 Căci în codru a ę-afla
 S'o împușt'e cu pușca.
 Și pă dînsa o aflat
 40 În mn'izlocu ęiocului
 Cu frat'ele șoareluj.

- 'Nt'ins-o pușca s'o împușt'e,
 Da ęa numa ș'o strîgat:
 — «Ho, fărta', nu mă pușca,
 45 Mult'e am d'ę-a t'e 'ntreba:
 N'ai vădzut pă măicuța?»
 — «Ba eu numa ę-am vădzut
 Tăt ęernindu-ș fărîn'ioară
 Să-ș facă d'e merind'ioară».
 50 — «N'ai vădzut pă soruca?»
 — «Ba eu numa ę-am vădzut
 Asogîn colac d'e grîu
 Cu lăcrămn'ile pă briu».
 — «Spun'ę-așa sorucăi mele:
 55 Să o bată ęindurile,
 Ca pă mine vînturile
 Păst'e tăt'e opcîn'ile;
 Că orięe zină făęea
 Tăt pă min'e o 'mpingęa.
 60 Da n'ai vădzut pă frăt'iuțu?»
 — «Ba eu numa l-am vădzut
 Tăt în șatră urmed'ęască
 Murgu să și-l potcozească,
 După t'in'e să porn'ęască».
 65 — «Spun'ę-așa frăt'iuculuj:
 Să nu plece,
 Să nu ęeręe,
 Că pă min'e nu m'ę-afla;
 Dzua-s bręană la vaduri,
 70 Nęaptęa zidră la cîmpuri;
 Dzua mă cînt pásăreșt'e,
 Nęaptęa-m șuer vojn'iceșt'e,
 N'ime nu să nădăeșt'e.
 Nouă ai și nouă dzile,
 75 Și p'atîț'ęa săptămin'i,
 Și d'ę-acolo mn'ı-oj eși
 Și eu soră nu oi si.
 Da să-m scrie numele
 Pă tit'ia clopului,
 80 Pă cęada băltagului,
 Că nu-ı poç d'e doru luı».

1920. Rozavlia — Aceeași.

CCCXCIX

DORUL LUJ ION

Șueră, mamă, șueră
 Șueră vojn'ic Ion

Cu cõt'ele pă oblon.
 Înt'atita șuera,
 N'imen'î nu so d'alina.
 — «Mă Ion, dragu mamii,
 5 Ce șueri, tu, d'atita,
 D'e nu mă poçi alina?
 Ia, numa d'e žălea ta
 N'icî Domn'ii nu pot gusta».
 — «Cum, mamă, n'oi șuera?
 10 Cînd in cătan'e-am plecat,
 Io, mămucă, mn'î-am lăsat
 Hold'ele nesăcerat'e,
 Mîndrele n'emăritat'e,
 Cîn'ek'ile n'eculesă,
 15 Mîndrele tăt'e n'e-alesă.
 Și pă cînd am înturnat,
 Hold'ele s'o săcerat,
 Mîndrele s'o măritat,
 Cîn'ek'ile s'o cules,
 20 Mîndrele tăt'e s'o-ales.
 Nu mn'î-î žăle ca žălea,
 Că mă doare in'ima:
 N'i s'o măritat mîndra.
 Ea d'e s'ar fi măritată
 25 D'e la noi a treia sat,
 Mamă, nu mn'î-ar si bănat;
 Da ea tăt s'o măritat
 D'e la noi a treia casă: —
 Ies afară, vădu-vă,
 30 Întru 'n casă, - audu-vă,
 Mamă, mă topăscu-mă».
 — «Ionu, dragu mamii,
 Nu t'e tare supăra;
 Sîmtu-ț st'ele mănunțale
 35 Și cocșan'e frumușale:
 Ca aceia ț'ai alege».
 — «Și lun'îta-î lumn'inșasă,
 Nu-î ca mîndra de frumușă».
 Și iel numa s'o luat
 40 Pîn răk'îț făcin k'ilingi,
 Și pîn iederî
 Făcin ceterî.
 La păruțu rărmurat
 O șădzut ș'o t'ilincat,
 45 Cu ceteră-o ceterat
 Și lui tăt î-o n'egurat,

N'eguriță,
 Cocon'îță,
 Și tăt cęață d'e n'eveste,
 50 Că a lui mîndră nu iese.
 1922. Șieu — Irina Țiplea, 80.

CCCC

MÎNDRA LECUITĂ.

Mere voi'ic supărat
 La drăguța 'n čela sat.
 Cînd fui locu la un loc,
 Da el numa s'o tîln'it
 55 Cu curva pot'îyn'ica,
 Și numa l-o d'întrebat:
 — «Merî, voi'îce, supărat
 La drăguța 'n čela sat?
 Strînge murgu bin'îșor,
 60 Mîndra ta mșare d'e dor.
 Cîn d'e-acolo mn'î-am plecat,
 Tată-său sălaș făcșea,
 Mă-sa scăldușă-î implea,
 Soru-sa o prevedșea».
 65 Legaî murgu d'e feręastă,
 Dăduî «bună sară» 'n casă:
 — «Bună sară, mîndra meșa».
 — «Sănătat'e, mîndrule».
 — «D'e țî-î leacu borçilu,
 70 Io daș murgu d'e su' min'e
 Și t'e lecuiesc pă t'in'e».
 — «Nu mn'î-î leacu borçilu,
 Ia, mn'ie če mn'î-î leacu:
 Mure cșapte 'n postu mare,
 75 Sloî d'e cșiață 'n mn'îadză-vară,
 Buldz d'e caș in mn'îadză-jarnă».
 — «Cîn'e foc s'o pomen'it?
 Tu če leacurî ai poft'it
 D'e-aș inconșura lumea,
 80 D'e-aceleș 'n veçi n'oi afla.
 Văd bin'e că t'e-oi scșapa:
 Če focuțu io m'oi fa'
 D'e doruț d'e duma-ta?»
 — «Mutu ești, bolundu ești,
 85 Pîn'če nu t'e nădășești?
 Mure cșapt'e țî-s ok'îi,
 Cu t'in'e m'oi ostui;
 Sloî d'e cșiață țî-î gura,

Buldz d'e caș țî-i fața ta,
 Cu t'in'e m'oï stîmpăra.
 Tată, țîpă săcurea;
 Stînge, mamă, lumn'ina;
 5 Soră, lasă scăldușa,
 Că mn'i-o sosît zîeța.
 Țîpă dreapta păst'e min'e,
 Ș'apoï stînga pă su' min'e
 Și mă strînge cătă t'in'e,
 10 M'oï lecui tare bin'e».

1922. Șieu — Aceeași.

CCCCI

G'EORG'E INTEMNITĂTUL

Șueră, mamă, șueră,
 Șueră G'eorciță-a ei
 D'in funduțu t'emn'îțîi:
 — «Cîn'e are h'iuț prins
 15 Margă tată-so la dîns».
 Tată-so l-o d'audzît
 Și la dînsu ș'o sosît:
 — «Mă G'eorci, dragu tatiî,
 Ce șueri tu d'atîta,
 20 D'e nu mă pot al'ina,
 Ia, numa d'e zăleța ta?»
 — «Cum, tată, n'oï șuera?
 Eu aiçi nu poçi ședeța
 D'e șueru zern'ilor,
 25 D'e t'iotu brăștelor,
 D'e răcețala șjarelor.
 Bagă mîna 'n sîn la min'e
 Și vez tu ce mă mănîncă:
 Șarpe lau(r)
 30 Bălaur,
 Cu ok'ii ca talerîi,
 Cu solți ca galben'ii».
 — «Mîna 'n sîn nu oï băga:
 Fără mîna nu poçi si,
 35 Fără siu mai poçi trăi».
 Iel iară o șuerat:
 — «Cîn'e are siuț prins,
 Margă mumă-sa la dîns».
 Mumă-sa l-o audzît
 40 Și la dînsu ș'o sosît:
 — «Măi G'eorci, dragu mamîi,

Ce șueri tu d'atîta,
 D'e nu mă pot alina?»
 — «Cum, mamă, n'oï șuera?»
 45 Eu aiçi nu pot șed'ea
 D'e șueru zern'ilor,
 D'e răcețala șjarelor,
 D'e t'iotu brăștelor.
 Bagă mîna 'n sîn la min'e
 50 Și vez tu ce mă mănîncă:
 Șarpe laurî
 Bălaurî,
 Cu ok'ii ca talerîi,
 Cu solți ca galben'ii».
 55 — «Mîna 'n sîn nu oï băga:
 Fără mîna nu pot si,
 Fără t'in'e poçi trăi».
 El iară o șuerat:
 — «Cîn'e are drăguț prins,
 60 Drăguța margă la dîns».
 Drăguța l-o d'audzît
 Și la dînsu ș'o sosît:
 — «Hăi tu, mîndruluțule,
 Ce șueri tu d'atîta,
 65 D'e nu mă pot alina,
 Ia, numa d'e mn'ila ta?»
 — «Cum eu nu mn'i-oï șuera?
 Eu aiçi nu poçi ședeța
 D'e șueru zern'ilor,
 70 D'e răcețala șjarelor,
 D'e t'iotu brăștelor.
 Bagă mîna 'n sîn la min'e
 Și vez tu ce mă mănîncă:
 Șarpe laurî,
 75 Bălaurî,
 Cu ok'ii ca talerîi,
 Cu solți ca galben'ii».
 Și mîna 'n sîn o băgat,
 Și talerî și ban'î o scos,
 80 Și o fo' tare frumos.

1922. Șieu — Aceeași.

CCCCII

FRATELE ȘI SORA

Cîn'e foc s'o pomen'it
 Tăt numa să să iee,
 Moșî n'epqat'ele

Și nănașii sin'ele,
 Și frații surorile?
 — «H'eî tu, soruluca meă,
 'Mpletî colači d'e cununie!»
 5 — «Eu, frat'e, n'oî împleti
 Pină, frățuic, că țî-î fa'
 Tăt opk'incuță d'e șier
 Și ațucă d'e oțel,
 Și lumăa oî 'ncunșijura,
 10 Da ca min'e țî-î afla».
 Lumăa o d'incunșijurat,
 Ca soru-sa n'o aflat
 Și napoî că s'o 'nturnat.
 — «H'eî, sorucă d'Ank'ilie¹,
 15 'Mpletî colači d'e cununie!»
 — «Eu, frat'e, n'oî împleti
 Pină tu că țî-î k'ema
 Nănaș mare
 Sfintu sqare,
 20 Nănășiță
 Lun'îța,
 Cuscri
 Lučefen'ii,
 Și drușt'ele
 25 St'elele».
 El d'atîta o d'imblat,
 Pină pă tăț î-o k'emmat.
 Și-a căsucă ș'o zin'it:
 — «No, sorucă d'Ant'ilie,
 30 'Mpletî colači d'e cununie!»
 — «Io, frat'e, n'oî împleti
 Pină tu că tot țî-î fa'
 Pod mare păst'e mareă;
 Pă margin'ile podului
 35 Numa că țî-î răsăd'i
 Tăt felul d'e pomșorei,
 Să čiripa' pasări în ei: —
 Cînd cu nunta om sosî
 Păsările-or čiripk'i,
 40 Pă min'e m'or sfătui».
 El d'atîta o imblat,
 Pină podu l-o gătāt
 Și-a căsucă o 'nturnat:
 — «No, sorucă d'Ant'ilie,

45 'Mpletî colači d'e cununie».
 Și colačii î-o gătāt
 Și cu nunta ș'o plecat.
 Cînd pă pod că ș'o sosît,
 Păsările-o čiripk'it
 50 Și ęa numa ș'o strîgat:
 — «H'eî tu, frățulucule,
 Năpost'i-mî mîna dreapta
 Să-mî sučesc cunun'îța;
 Năpost'i-mî și pă stînga
 55 Să-mî sučesc on'elele,
 Că-mî strică ġed'etile».
 D'e mănucă o lăsat
 Și d'în mare s'o țîpat,
 Și d'ę-acolo ș'o strîgat:
 60 — «D'ecît đoamnă frat'e-mn'eu,
 Hrană bună peșt'ilor
 Și ruġînă pk'etrilor!»

1922. Șieų — Aceași.

CCCCIII

SOȚUL OMORÎT

La čel mn'izlocaș d'e sat
 Mîndru brad s'o răsturnat;
 65 Da nu-î bradu ca bradzîi,
 Fără om ca ęamen'ii.
 Tăt numele lui: *Văși*,
 Anume *Pătrovaii*.
 «Bună-sară» 'n cas' o dat,
 70 Cu čiocanu l-o tocat.
 El cu žăle ș'o strîgat:
 — «Oî, iubită meă muġere,
 Nu face cu min'ę-așă-le,
 C'avem cocon'î pit'it'eî
 75 Și s'implea lumăa d'e ei.
 Oî, iobită d'a meă sq. ță,
 Nu-mî čjunta a meă zięăță,
 Că pă min'e tăt m'or duče
 Tăt popk'ii și cu fraț dulčii;
 80 Tu-î imbla-re 'ntre haġdučii;
 Pă min'e că m'or petreă'-le
 Popk'ii și cu surorele,
 Tu-î freca-le
 Grele șieră!»
 85 — «Nu t'e uita la čel cîn'e,

¹ Intrebînd-o de *Ank'ilie*, mi-a răspuns
 că «așa e horja, bag'samă numele ei».

- Dă cu ȉiocanu bin'e,
 Și păza' și-l omora'.
 Pînă tu l-iȉ omorî
 Palinca ȉ'oȉ îndulci;
 5 Pînă 'n fîntînă l-intra
 Palinca ȉ'oȉ k'ipăra».
 În fîntînă lîngă curt'e
 C'o gîn'i că l-or ascund'e.
 Păru lui Văsiȉ ȉel creȉ
 10 Mult o fo' tras fără preȉ;
 Păru lui ȉel k'eptănat
 Mult o fo' el d'epărat
 Și 'n fîntînă d'aruncat.
 Îel cu zăle ș'o strîgat:
 15 — «Ilișcu, dragu tatîȉ,
 Înă tu la tătucu,
 Dar ei mn'i vedȉa moart'ea,
 Că mă omora' mă-ta!»
 — «Îeu, tătuc, cum nu mn'i-aș
 [mere?]
 20 Pă ușa d'e cătă d'ęal
 Pusă-ȉ lăcata și zar;
 Pă ferest'ę-o pus rāk'edz,
 La dumn'ia-ta să nu ies;
 Pă ușa d'e cătă vale
 25 Pus-o lăcata ȉea mare,
 Ca să nu-ȉ văd mort'ȉta-re».
 1922. Șieȉ — Aceeași.

Nota — Bătrîna povestitoare a ȉinut să releveze și să mă convingă că cele cuprinse în această baladă s'au petrecut aieva în Ieud.

CCCCIV

BALADĂ OSTĂȘEASCĂ

- Frunză verd'e, rău s'aud'e
 D'und'e sînt tabere mult'e.
 Colo sus, la Solforin,
 30 D'und'e-ȉ locu mai strein,
 D'e la Solforin în sus
 D'i'n mare lagăr n'ȉ-o pus;
 D'i'n gura războiului
 Naint'ęa Franȉuzului,
 35 Cu pușȉile 'n piramid'e,
 Cu bruȉacu fără pk'ită.
 Da n'ȉȉ apă n'am avut,

- N'ȉȉ pahară d'e băut.
 Stăm în glet cu noapt'ęa 'ntreȉgă,
 40 Să sim gata mai d'e grabă;
 Stăm în glet ca n'ȉșt'e bradz,
 Cu curelele 'mbrăcat,
 Cu curelele pă noi,
 Să sim gata d'e război.
 45 Dzorȉ d'e dzuă rāvārsarā,
 Folgātăru n'i-l suflarā.
 Cînd soarele-ȉ rāsārȉa,
 Franȉuzu tare-ȉ zin'ȉa,
 Tare-ȉ zin'e cătă noi,
 50 Să sim gata d'e război.
 Da noi încă l-așeptam,
 Mai întȉȉ cu pușȉile,
 Îmbla plumbȉȉ ca mușȉile;
 Dup' aȉea cu tunurile,
 55 D'e să clăt'ęa d'ęalurile.
 Und'e mă uȉt cu ok'ȉȉ,
 Răsturnaș-i-s ca snopk'ȉȉ,
 Ca snopk'ȉȉ ȉei d'e griȉ,
 Sîngele-ȉ mere pāriȉ.
 60 Treȉȉ-un ȉinārar cālare,
 Calu 'n pint'en'ȉ cā-l strîngęa
 Și la 'mpārat cā fugȉa.
 El numa d'in graȉ grāȉa:
 — «D'i'nālȉate, d'i'mpārat'e,
 65 Franȉuzu tare n'e bat'e;
 D'e trei laturȉ n'ę-o cuprins
 Tālian și cu Franȉuz.
 D'i'nālȉate, d'i'mpārat'e,
 Lasā-n'e să rātārim,
 70 Că d'e nu, noi tāt pk'erim».
 — «Rātāriȉ, nu vā dzȉc ba,
 Numa d'e-ȉ put'ęa scāpa;
 Facȉȉ, oast'e, voi, ȉe-ȉ vręa,
 Mai ȉin'eȉ ȉȉ eȉ put'ęa,
 75 Și vā sie voȉă mint'e
 ȉȉ-a sȉ d'ę-acum înaint'e».
 1922. Vālenȉ — Dumn'ȉtru Ivānȉȉuc. 73.

CCCCV

A PĂCURARULUI

Mārgu-ș, mārg oile 'n munt'e,
 Tāt cu trei pācurāreȉ,

Cu oile după ei.
 5 Ței mai mari-s veri primari;
 Țelălalt mai mitit'el,
 Acela-î mai streinel.
 10 Sus la munt'e o sosit,
 Țeja doi s'o vorozit
 Pă țel mn'ic d'e omorit.
 Pă țel numa l-o minat
 După apă, 'ntre izvȃră —
 15 S'o vorozit să-l omȃră;
 După apă, 'ntre vȃlțele —
 Luî leȃea cȃ î-o fățe-le:
 Orî să-l puște, orî să-l taie,
 Orî să-l pue 'ntre fȃrtaie;
 20 Orî să-l taie, orî să-l puște,
 Orî să-l pue 'ntre țȃpuște.
 Cînd cu apă o 'nturnat,
 Oile tȃțe-o zȃerat.
 — «Oile, oilor mele,
 25 Țe zȃeratȃ așa cu țele?»
 — «Cum focușu n'om zȃera?
 Cȃ ești doi s'o vorozit
 Pă tin'e d'e omorit».
 — «Pȃcurari, fȃrtașii mn'ei,
 30 Voî de cȃ m'eș omori,
 Pă min'e mă astupaț
 În locușu strunȃilor,
 În locu gȃleșilor,
 Și-n pun'eș lanțea la cap,
 35 Fluerașu la pk'icȃoare,
 Trîmbȃțuca d'e-a dreapta:
 Vîntuț cald cînd a sufla
 Lanția s'a lengȃna,
 Trîmbȃțuca-a prînd'e-a dzițe,
 40 Oile m'or prînd'e-a plînge,
 Oile cu linile,
 Berbecii cu cȃrn'ele;
 Tȃt în loc de surorele
 M'or țeli luna și stele;
 45 Tȃt în loc d'e fraț d'e-a mn'ei
 M'or țeli-mȃ stîzȃrei.
 Țȃos la munt'e-ș scoborî,
 Mama naint'e-a eșî
 Și pȃ voî v'a întreba:
 50 «Ș'a nost pȃcurar a zin'e?»
 «Ș'a vost pȃcurar ar zin'e,
 D'a rȃmas pȃ țele grȃpe

Cu oî șute și cu șk'icȃape;
 Ș'o rȃmas pȃ țele vȃi
 50 Cu oî șkiȃape și cu mn'ei».

1922. Botiza — Mȃrie Cupșinar, 20.

CCCCVI

A BODIȚĂ

Avuî maîca nouȃ siî,
 Nouȃ siî și o siucȃ;
 Siuca de-a dzȃțeleȃ
 O k'emȃt-o Bodiȃ.
 55 De h'ireșe, de frumȃsȃ,
 De gȃzdoȃie bunȃ 'n casȃ,
 H'iriu-î marsȃ
 Pîna 'n țȃra țȃe turcȃscȃ.
 Zin'itu-î-o peșitorî
 60 Înt'o dzi d'e noȃuȃ orî.
 Înt'o dzi, a nouȃ țȃrȃ,
 Peșitorî d'e nouȃ țȃrȃ,
 Dupȃ apă luțȃrȃ¹.
 Tȃț siîșî o strîgat:
 65 — «Nu da, mamȃ, Bodiȃ,
 Cȃci pȃ Bodiȃ u-î da,
 Țiuma 'n casȃ n'î-a d'intra
 Și pȃ tȃț huc n'î-a lua».
 Numa Constantin țel mn'ic,
 70 Țel mai mn'ic și mai voin'ic:
 — «Dȃ, mamȃ, pȃ Bodiȃ:
 Cînd t'e-ȃȃiunȃe dor d'e țȃ,
 Duțe-m'oi
 Ș'aduțe-oî-ȃ,
 75 Tȃț vara d'e douȃ orî,
 Cȃ-s pușin'e sȃrbȃtorî,
 Și țȃrna d'e nouȃ orî,
 Cȃ-s mai mult'e sȃrbȃtorî».
 Și mȃ-sȃ l-o ascultat
 80 Și pȃ Bodiȃ o dat,
 Țiuma 'n casȃ o d'intrat
 Și pȃ tȃț huc î-o luat;
 Numa pȃ țȃ o lȃsat
 Cu o bȃȃiatȃ mîșȃ 'n vȃtrȃ,
 85 Tȃț o arsȃ și scurmatȃ.
 Țȃ s'o dat ș'o blȃșȃmat:
 — «Constantin, mîndru mamîi,

¹ D'î pȃ apă luk'icȃrȃ (variantȃ).

- Nu t'ę-ar primn'i pămintu;
 T'ę-ar scoat'e pămintu-afară,
 T'e mănince corçi și Țioară,
 Cum mn'i-am dat io BodiȚoara».
- 5 Pămintu s'o supărat
 Ș'afară l-o aruncat.
 El numa că ș'o făcut
 D'in sălășăl
 Murgușăl,
- 10 D'in lumn'ina trupuluș
 Făcu frîu murguluș;
 D'in pîndza d'e pă obraz
 Ș'o făcut căpen'egaș,
 Și d'in ȇl'e lumn'in'ele
- 15 Făcu la murg cîn'iele
 Ș'o 'nċin'iat murgu cu ele.
 Și pă murgu-o 'ncălecat,
 După BodiȚa-o plecat;
 Tăt calęa d'e nouă dzile
- 20 O călcat-o 'n două dzile,
 Și calęa d'e nouă nopt
 O călcat-o 'n două nopt.
 Fost-o locu la un loc,
 La mn'izlocu loculuș,
- 25 La fintina corbuluș,
 S'o pus ęios să hodin'ja'
 Și murgu să-l și hrăn'ja'.
 Păst'e oraș s'o uȚtat,
 Pă BodiȚa o vădzut
- 30 În mn'izlocu-orașuluș
 Cu frat'ile șqareluș,
 Și la ęa o alergat:
 — «Gată-t'e, sorucă, bin'e,
 Și-i pleca, soră, cu min'e».
- 35 Ia numa ș'o dzis așa:
 — «H'ęi tu, frățiorule,
 Spun'e-mi, frate, cu dreptu:
 D'e-i lucrü d'e žalen'ie
 Să prind caș roși 'n coȇie».
- 40 — «Gată-t'e cum t'e-ę găta,
 Dă-i, sorucă, ș'om pleca
 Și n'ę-om duȇ la mama».
 Și pă muręi o 'ncălecat
 Și la mă-sa o plecat.
- 45 Fost-o locu la un loc,
 La mn'izlocu loculuș,
 La fintina corbuluș,
- S'o pus ęios să hod'in'ja'
 Și muręi să și-i hrăn'ja'.
- 50 Iel numa ș'o dzis așa:
 — «Cată-mi, sorulucă, 'n cap,
 Că d'e cînd t'ę-ai măritat
 N'ime 'n cap nu mn'i-o cătat».
 Ia numa ș'o dzis așa:
 55 — «H'ęi, măi frățiorule,
 ȇe ț-i păru muȇdzit?
 Gînd'ęști c'ai fost în pămînt».
 — «H'ęi tu, soruluca meă,
 Tu d'e cînd t'ę-ai măritat
- 60 N'ime 'n cap nu mn'i-o cătat,
 Și păru mn'i s'o stricat».
 Mîndru-ș cînt' o păsăreă:
 — «Țiudă mare,
 Țiudă pare
- 65 Cîn 'nȇaȚă tău vara.
 Da nu 'nȇaȚă de ęer mare,
 Că 'nȇaȚă d'e ȇiudă mare: —
 Îmblă-un ziuȚ cu un mort
 'N aletuȚu estui codru».
- 70 Ia numa o dzis așa:
 — «Ian audz, frățjuc, audz,
 Cum iș cîntă păsăreău!»
 — «Las' să cînt'e la focu,
 C'asa i-o fo' cîntecu».
- 75 Și d'e-acolo o plecat
 Și la mă-sa o 'nturnat.
 Cînd în sătuc s'o băgat:
 — «Du-t'e, soră, pă iasta cărare,
 Că io mă duc pă iasta-re,
- 80 Că mn'i-i 'nvăȚat murguȚu
 Cu iarbă dîn țînt'irim,
 Cu apă d'e pîn fintin'ia'.
 Ța la mă-sa ș'o plecat:
 — «H'ęi tu, mămuleăna meă,
- 85 D'ęșk'id'e, mamă, pȇarta,
 Că ț'o sosit BodiȚa».
 — «Du-t'e, ȇjumă, d'in pustie,
 Că tăt așa ț'ai zin'it,
 Și pă tăt i-ai ȇeluit,
- 90 Și io numa am rămas
 Tăt o arsă ș'ascrumată,
 Cu o bȇjată miȚă 'n vatră».
 Și iarăși ęa o strigat:
 — «D'ęsk'id'e, mamă, pȇarta,

Că jo ți-s Bod'îța ta».
 Și afară o eșit,
 Și pșarta o d'escuiat,
 Și 'n gură s'o sărutat
 5 Și d'e zăle-o și crăpat.

1922. Botiza — Aceeași.

Capu ți l-ar si tăiată,
 Numa mama dumn'i-tale,
 Curvă 'n Țaligrad că-î mare».
 45 Marcu sabșia și-a scos-o
 Și pă zmău l-o fo' tăiat.

1922. Birsana — Vasalie Varga, 64.

CCCCVII

A MARCULUI

- Frundză verd'e d'e stăzar,
 Est'e-o crîzmă păst'e d'egal.
 Frundză verd'e d'e durdzău,
 Tăt bea Marcu cu un zmău;
 10 Numa Marcu tăt își bea
 Palincuță d'e șa tare
 Și d'e cap s'asumuta-re.
 — «Marcule,
 Viteazule,
 15 Numa zmău tăt își bea
 Palincuță d'e șa ră
 Și d'e cap să mai trezeșă».
 Numa mama Marcului,
 Curva Țaligradului,
 20 Numa șa d'in grai grăia:
 — «Tăie capu Marcului,
 Că nu ști d'e lumșa lui».
 Numa sluga Marcului:
 — «Lasă-mn'i-l să mn'i-l sărut,
 25 Că nu l-oj videșă mai mult;
 D'e cu mn'ic mn'i l-am sluzît,
 D'e cu pruncă mitit'el
 Și mni-î simbria la el».
 S'o plecat, l-o sărutat,
 30 Și 'n atîta l-o mușcat,
 Așa l-o mușcat d'e rău —
 Mere sîngele părău;
 Așa l-o mușcat d'e tare,
 De cura sîngele-î vale.
 35 Numa el că s'o trezît,
 Numa el d'in grai grăia:
 — «Nu știu care m'aș mușcat,
 C'asa m'aș mușcat d'e rău,
 Mere sîngele părău».
 40 Numa sluga Marcului:
 — «Eu să nu te si mușcată,

CCCCVIII

LINCA ȘI TURCII

- Colo d'egal, după d'egal,
 Sint curțil'e cel'e mariu.
 Da acolo cîn'e șed'e?
 50 Șendorica cu Linca,
 Să uita la răsărit
 Și vid'șai Turcîi in'ind
 Cît'e șase-alăturfînd.
 Turcîi la pșart' o strîgat,
 55 Linca 'n bumbac s'o băgat.
 — «Hăi tu, mămul'șora meșă,
 D'e cît nora Turcîilor,
 Mai mîncare peș'ilor».
 Numa Turcîi-așă ș'o dzis:
 60 — «D'esk'id'e, șocră, pșarta,
 Că nu pot d'escăl'eca
 D'e doruș d'e la Linca».
 — «Mereș, Turcîu, la beșata,
 Că n'am fecșori d'e 'nsurat,
 65 N'icî fet'e d'e mărîtat».
 Turcîi iară ș'o strîgat:
 — «D'esk'id'e, șocră, pșarta,
 Că țîtal'e ți l'ș-om tăia,
 Cu sare l'ș-om presăra
 70 Și pă foc d'e l'ș-om țîpa,
 Ș'a h'i mușai-a l'e mîncă».
 Și pșarta d'e o d'esk'is,
 Și Linca d'in bumbac o eșit,
 Și Turcîi d'e mîna o luat.
 75 Doi d'e mîna o trăgeșă,
 Doi d'e spat'e o 'mpîngeșă.
 Numai șa așa ș'o dzis:
 — «Lăsați-mă, Turc, d'e mîna
 Să-mî întorc in'el'el'e,
 80 Că-mî curmă d'eget'el'e».
 — «D'e mîna nu t'ș-om lăsa,
 Că-î mințî ca și mî-ta».

— «Lăsați-mă, Turc, d'e mină
Să-mi rid'ic eu sugn'il'e,
Că mățară-ul'it'ă'l'e».
Și d'e mină c'o lăsat,
15 Și șa 'n mare s'o-aruncat.
— «D'e cit nora Turcilor,
Mai mîncare peș'ilor
Pă funduțu mărilor».

1920. Săpînța — Palaga Stan, 40.

CCCCIX

BLESTEMUL MÎNDREI

Pă cel d'çal, pă cel coln'ic,
10 Mere-o pruncă ș'un vojn'ic;
Vojn'icelu șuerînd
Și pă murgu net'edzînd,
Da pruncuța susk'inînd,
D'in guriță dzicînd:
15 — «Ia-mă, bād'it'ă, călare,
Că nu mai pot d'e pk'ic'ioare:
Drumu-î greu și grundzuros,
Nu mai pot mere pă șaș».
— Puicul'it'ă, k'ip frumos,
20 Eu t'ș-aș lua bucuros,
Da mn'i-î murgu sprint'en'el,
În pk'ic'ioare subțir'el;
Murgu-î mn'ic și drumu-î greu,
Abça duce trupu mn'eu,

25 Trupu cu păcat'el'e,
Mn'izlocu cu armel'e».
— «Măi bād'it'ă, blăstămat,
D'e la părint' m'ai luat
Și 'n răi codri m'ai băgat.
30 Da-u-ar Domnu-Dumn'edzău
Să h'ie pă gîndu mn'eu:
Tu atîta să t'e duçi,
Pină-î pk'ica rob la Turc,
Cu pk'ic'ioarel'e 'n butuçi,
35 Cu mînuril'e 'n cătuș;
Să t'ș-ağîungă doru mn'eu
Und'ș-a h'i drumu mai greu;
Să t'ș-ağîungă zăl'șa meș
Und'ș-a h'i cal'șa mai greș.
40 Să t'e 'nsori
D'e nouă ori
Și să ai nouă feçiori.
Să t'e mai însori odată
Și să ai numai o fată.
45 Eî să treacă șuerînd,
Și tu 'n t'emn'it'ă plîngînd;
Fata 'n palme tăt să-ț cară
Apă turbure ș'amară;
Tu să beai, să beai mereu,
50 Gînd'înd la blăstămu mn'eu,
Că nu-î blăstăm d'e măicuță
Așa greu ca d'e drăguță».

1920. Săpînța — Irina Stan, 25.

DESCÂNTECE

CCCCX

D'ESCÎNT'EC D'E D'EOT'I

D'e d'eot'i serbint'e,
 Zboară d'inaint'e,
 Sus ca vîntu,
 'N ok'ij cu care t'ę-o țîpat,
 5 Acolo t'ę-ai băgat;
¹ să rămîie curat(ă)
 Și lumn'inat(ă),
 Cum Dumn'edzău l-o lăsat.
 D'escînt'ecu d'e la mn'ine,
 10 Leacu d'e la Dumn'edzău.

1920. Budești — Mărija Birlă, 40,
 (de loc din Călinești).

CCCCXI

D'E N'EŽID DE MĂSELE

S'o luat pă cale,
 Pă cărare;
 Cîn o fo' la mn'jadză-cale,
 N'ežid pă strigare,
 5 N'ežid pîn potca ęă mare,
 Und'e s'o d'i'nturnat?
 În fața obrazului,
 În k'ejele nasului
 Și 'n cupele măselelor.
 20 Eū să mă bucălesc cu d'ințîi
 Și cu măselele;
 Să pk'iei,

¹ Se spune numele celui sau al celei
 căreia se descîntă.

Să răst'ei,

Ca spuma pă mare,
 25 Ca roua d'e soare,
 Ca argintu su' pk'ičioare.
 D'in ęe ęăș am cătat
 Dumn'edzău să-ı dee leac.

1920. Crăcești — Todora Puț, 70

CCCCXII

D'E BUBĂ

Bubă albă,
 30 Bubă albastră,
 Bubă galbănă,
 Bubă roșie,
 Bubă mohorită,
 Bubă pîn mn'irare,
 35 Bubă pîn strigare,
 Und'e s'o 'ntîmpk'inat?
 În fața obradzului.

.
 1920. Crăcești — Aceeași.

CCCCXIII

D'E MOIMĂ

Moimă moimată,
 Cată d'e 'ndărăpta;
 40 Că d'e nu-ı îndărăpta,
 D'in vîrv pînă 'n rădăcină
 Tăt t'i fac țîră și fărină;
 Cu ban'ı d'e argint incunęiura-
 [t'ę-o-ı
 45 Și napoi îndărăpta-t'ę-o-ı.

1920. Crăcești — Aceea

CCCCXIV

LA VAÇI

- S'o luat văcuța
 Pă cărare lată,
 Cu čjurda, cu tătă.
 Înaint'e ȝ-o eșit
- 5 Muroȝ
 Cu muroȝaje,
 Strigoȝ
 Cu strigoȝaje,
 Luotorȝ
- 10 Cu luotoȝare,
 D'id'ioķ'itorȝ
 Cu d'id'ioķ'itoȝare;
 Lapt'ele i l-o luat,
 În'ima ȝ-o săgetat,
- 15 Zițălu n'are cu če-l hrăn'i,
 La stăpînă n'are cu če s'arăstui.
 Văcuța o rămas răğin
 Și gojdăn'in,
 Cu lacrămn'ile pînă 'n pămînt,
- 20 Cu glasu pînă 'n čerȝ.
 Maȝca sfîntă o 'ntrebat-o:
 — «Če zçerȝ,
 Če gojdăn'estȝ?»
 — «Cum n'oȝ răği,
- 25 Cum n'oȝ gojdăn'i?
 Că lapt'ele mn'i l-o luat,
 În'ima-m mn'ȝ-o săgetat».
 — «Tăčȝ, văcuță, nu răği,
 Nu gojdăn'i,
- 30 Că lapt'ele țȝ l-om lua
 Și l-om aduce
 Batîr d'e und'e a si:
 D'e pă pod,
 D'e su' pod;
- 35 D'e pă punt'e,
 D'e su' punt'e;
 Batîr d'e und'e țȝ l-om lua
 Și l-om aduce
 Mîndru și frumos,
- 40 Mai mîndru d'e cum o fos'.
 Pă gura țȝ l-om băga,
 În pulpă l-om așadza;
 Pulpa a si ca donița,
 Țițăle

45 Ca cărăbçităle».

În čeasu čę-am d'escîntat,
 La văcuță-ȝ sie leac.

1920. Crăčești — Mărie Horvat. 36,
 (de loc din Sîrcȝ).

CCCCXV

D'E N'EŽID

- S'o lua' Mărie pă cale,
 Pă cărare,
 50 N'ežid pântru supărare,
 N'ežid pântru dzămare,
 N'ežid pân' d'e d'eok'ȝ,
 N'ežid culeğc-l-oȝ,
 N'ežid aleğc-l-oȝ,
- 55 D'in p'elița nasuluȝ,
 D'in fața obradzului,
 D'in ved'eręa ok'ilor,
 D'in audzu urek'ilor,
 D'in rădăcina d'inților,
- 60 D'in cupa măselelor,
 În marea țȝpa-l-oȝ,
 N'ežidu să s'alie,
 Cum s'alîn tăte pasările
 În tăte cuișurile;
- 65 Să s'alie în tăte marhăle,
 În tăte hleaburile,
 Mărie să rămîe curată,
 Lumn'inată,
 Ca argîntu curat,
- 70 Ca čeru 'nseninat,
 Dumn'edzău să-i dee leac.
1920. Crăčești — Iqana Paul, 65.

CCCCXVI

D'E ZERME

- Tată, ată,
 Sed'ę-o fată
 Împerlițată
- 75 Pe un stan d'e pk'iatră,
 Fače pk'ită d'e čenușă
 Și cu lapt'e d'e cătușă;
 D'amu čela če l-o da
 La y'ermele čare l-o mușcat;

Cum o mușca
Șapte a crăpa,
D'ę-acolea nu s'a mn'ışca.

1920. Crăcești — Aceeași.

CCCCXVII

DE SCLINT'IT

S'o luat Ișana pă cale,
5 Pă cărare,
Podęașu s'o zmint'it,
Pk'icioru s'o sclint'it,
Dumn'edzäu cu Pătru o audzît,
El iut'e o forăstuit,
10 Pk'iele cu pk'iele,
Carne cu carne,
Măduă cu măduă,
Os cu os,
Să h'ie mai tare d'e cum o fos',
15 Și d'e buricul lui Hristos.

1920. Crăcești — Aceeași,

CCCCXVIII

D'E MĂRIN

Hăi mărin'e,
Hăi trăgîn'e,
Hăi mărin'e,
Hăi trăgîn'e;
20 Hăi mărin d'e nouă dzile,
Hăi mărin d'e opt dzile,
Hăi mărin d'e șept'e dzile,
Hăi mărin d'e șese dzile,
Hăi mărin d'e cînč dzile,
25 Hăi mărin d'e patru dzile,
Hăi mărin d'e trei dzile,
Hăi mărin d'e două dzile,
Hăi mărin ș' d'i o dzi,
Und'e t'e façi nu t'e fa',
30 Und'e t'ę-aruncî nu t'ę-arunca;
Eș d'ę-acolea t'ę-oî îndărăpta,
Cu curu t'ę-oî căca.

1920. Crăcești — Aceeași.

CCCCXIX

D'E D'EOK'İ

S'o lua' Ișana pă cale,
Pă cărare,

35 S'o tîln'it cu nouă moroî,
Cu nouă strigoî.

Nu t'e cînta,
Nu t'e văeta,
Eș d'ed'eok'î l-oî culege,

40 L-oî alege,
D'in gene,
D'in sprinčene,
D'in nodurile tale,
D'in pk'iciorarele tale,

45 D'in mădua ta;
În maręa țipa-lę-oî,

Să pk'iee,
Să răsteje,
Să rãmie curat,

50 Însen'inat,
Ca čeriu curat,
Ca čeriu 'nsen'inat.

1920. Crăcești — Aceeași.

CCCCXX

D'E URĂ

S'o luat Ilęană
D'in casă,
55 D'e după masă,
D'in pat mîndru d'e mătasă,
La țarmurî d'e grîș,
La prund d'e bosîșoc,
Dumn'edzäu să-î dee după dra-
[gost'e năroc,

60 La riul Iordan.
— Bună dimineță, apă sfintă.
— Sănătate bună, Ilęană mîndră.

— Eș am zîn'it la tine
Să mă spelî d'e ură,

65 D'e spălătură,
Că cit'e fet'e o fost în sat
Tăte pă mn'ine ura o țipat.
— D'e ț'o țipat cu o mină,
Eș t'ę-oî spăla cu două;

70 D'e ț'o țipat cu două,
Eș t'ę-oî spăla cu trei;
D'e ț'o țipat cu trei,
Eș t'ę-oî spăla cu patru;
D'e ț'o țipat cu patru,
75 Eș t'ę-oî spăla cu cînčî;

D'e ț'o țipat cu cînçi,
 Eū ț'e-oī spāla cu șase;
 D'e ț'o țipat cu șase,
 Eū ț'e-oī spāla cu șapt'e;
 5 D'e ț'o țipat cu șapt'e,
 Eū ț'e-oī spāla cu opt;
 D'e ț'o țipat cu opt,
 Eū ț'e-oī spāla cu nouă;
 D'e ț'o țipat cu nouă,
 10 T'ē-oī spāla cu mînurile cu
 [amîndouă.

1920. Crăcești — Mărie Horvat, 36.

CCCCXXI

PĂNTRU VĂCȚI

S'o luat d'e la casa lui,
 D'e la masa lui,
 Cu glas pînă 'n cîerî;
 N'ime 'n lume nu ved'e,
 15 N'ime 'n lume n'aud'e;
 Numa Doamna d'in poarta ce-
 [riului,

Scară

D'e ceară

Înt'insu-ș'o,

20 Calea cuprinsu-o.

— Und'e meret voi, nouă d'etori,
 Nouă strîgoi?

— Noi merem la¹

Sîngele să i-l bem,

25 Carneă să i-o mîncăm,

Tare să o săgetăm.

— Voi meret în lume,

Pastă lume,

Estē-o cîută grasă,

30 Frumoasă,

Dzi d'e moart'e-i puneț,

Pă² o lăsat,

Curată,

Lumn'înată,

35 Ca argîntu străcurat,

Ca Dumn'edzău că o lăsat.

D'e-î d'eokiat de vînt

Crepe calu d'e pămînt,

¹ Numele vacii la care se duc.

² Numele vacii pentru care descîntă.

D'e-î d'eokiat d'e pădure,
 40 Săce-î virvurile,
 Usce-i-să rădăcîn'ile.
 Eū d'escînt,
 Dumn'edzău-î sfînt;
 Eū cat [numele vacii],
 45 Dumn'edzău să-î dee lăc.

1920. Țiulești — Anuța Moldovan, 35,
 (de loc din Vad).

CCCCXXII

D'E ZGAIBĂ

Zgaibă t'icaloasă,
 Mîn'ioasă,
 Nu t'e mîn'ia,
 Nu t'e fače,
 50 Nu t'e cōače,
 Nu t'e sparģe;
 Du-t'e 'n Mareă Roșie,
 Acolo să pk'ieji,
 Acolo să rāspk'ieji,
 55 Ca spuma d'e șoare,
 Ca roaia d'e pă mare,
 Să rămîie Ion curat
 Și lumn'înat,
 Ca argîntu străcurat,
 60 Ca bunu Dumn'edzău ce l-o dat.

1922. Vad — Ișana Codreă, 42.

CCCCXXIII

D'ESCÎNTECU ZERMELUI

— «Șarpe verinos,
 D'ipče m'ai mușcat?»
 — «D'ipče m'am îndrumat».
 — «Șarpe, io ț'oī sparģe capul.
 65 Șarpe ieju mă duc
 Leacu să mn'i-l aduc,
 D'e la bunu Dumn'edzău
 Și n'a si pă gîndu tău».
 Eū atîta am îmblat,
 70 Leacu mn'i l-am aflat: —
 Leacu-î d'e la Dumn'edzău
 Și d'escînt'ecu-î a mn'eū.
 Șerpe verinos,
 Io ț'e-oī pun'e gîos,

- Că Dumn'edzău m' o 'nvătat.
 D' e cîn tu m' ai mușcat,
 După leacuri am îmblat,
 Tăt' e mn' i le-am aflat.
 5 Așa mă tîn' e Dumn'edzău,
 M' o apărat d' e mușcatu tău.
 Așa să crepe capu șerpilor,
 Cum crepă pk' iatra,
 În opt și în cînc':
 10 Cum nu mere numără unu după
 [altu
 Așa să nu margă n' iči mușcatu
 A gîndacului,
 Da să crepe capu lui,
 Cum o crăpat pk' iatra în opt și
 [în cînc'.
 15 Ptiu, nu- i sie nimn' ic.
 1922. Vad — Aceeași.

CCCCXXIV

D' ESCÎNT' EC

- Mihai dimin' eța s' o sculat
 Și pă cale s' o luat,
 Pă calea n' ecălcătă,
 D' e la masă,
 20 D' e la casă,
 Bîn și mîncîn
 Și voje bună făcîn.
 Cîn o fo' la mn' edz d' e cale,
 O 'ntîln' it potca cea mare.
 25 D' in virvu capului l- o luat,
 Sus la çer l- o rid' icat,
 Gîos la pămînt l- o lăsat.
 El o prins a să cînta
 Ș' a să văita
 30 Cu glas mare pînă ' n çer,
 Cu lăcrămî pînă ' n pămînt.
 N' ime ' n lume nu l- o audzît,
 Numa maica Domnului sfînt
 O coborît pă scară
 35 D' e țeară,
 Poale albe o ' nt' ins,
 Și pă dînsu l- o cuprins,
 Ș' apoi o dzîs:
 — Taçi, Mihai, nu t' e cînta,
 40 Nu t' e văita,
 Că eu pă tăț oi striga.

- Tăt' e irgasele,
 Și vîtoasele,
 Și moroi,
 45 Și strigoii,
 Și d' eok' itorii.
 Cîn' e pă Mihai o strigat
 In' ima i- o crăpat.
 1920. Borșa (Rîturî) — Lupă Danč, 57.

CCCCXXV

PÂNTRU VACĂ

- Florica s' o luat
 50 Pă calea n' ecălcătă
 Și pă mana n' eluată.
 Calea călcatu- o
 Și mana luatî- o.
 Ea o prins a răgi
 55 Și a muği
 Cu glas mare pînă ' n çerî.
 Cîn o fo' la mn' edz d' e cale
 Să 'ntîln' i cu maica Domnului:
 — «Tu, Florică, ce răgești,
 60 Ce mugești?»
 — «Cum n' oi răgi,
 Cum n' oi muği?
 Că m' a luat d' in așternutu- său
 Și d' in ocolu stăpîn' ilor.
 65 Am mârș pă la apă, pă la prund,
 Răgîn și muğîn».
 Maica Domnului o dzîs:
 — «Taçi, nu răgi,
 Nu muği,
 70 Coarn' ele țî le- oi ascuți,
 Păru țî l- oi n' et' edzi,
 Pulpa ț' o împlea
 Dumn' edzău cu țe- a avea.
 D' e adz naint' e
 75 Să izvora', cum izvorăsc izvoa-
 [răle,
 Să fintîn' eă', cum fintîn' esc. fin-
 [tîn' ele,
 Lapt' ele gros si unturos,
 Galbăn ca țeara,
 Dulce ca mn' erea,
 80 Gros ca untura».

1920. Borșa (Rîturî) — Aceeași.

CCCCXXVI

D'E D'EOK'Ī

- Fuğĭ, d'ed'eok'ĭ,
 D'e la Ion d'între ok'ĭ,
 D'in cap,
 D'e su' cap;
 5 D'in in'imă,
 D'e su' in'imă.
 D'ed'eok'ĭ d'e Žid,
 Ori d'e Židaucă.
 D'in mn'ia d'e noduri,
 10 D'in suta d'e locuri.
 D'e-ĭ d'e Žid,
 Crepe-ĭ boarșele;
 D'e-i d'e Židaucă,
 Crepe-ĭ țitele,
 15 Cură-ĭ mațale.
 Potcă d'in pădure,
 C'ai zin'it anume,
 D'e spate nu-l țăpen'i,
 D'e cap nu-l ameti.
 20 Fuğĭ, potcă cu mn'irare,
 Cu strigare,
 Cu siori,
 Cu țăpen'ituri.

1920. Borșa (Răpedea) — Maria
 Samuc, 60.

CCCCXXVII

LA BETEĂĞĪ

- S'o luat Ion d'e la casă,
 25 D'e la masă,
 Pă cale,
 Pă cărare,
 Pă drumul țel mare,
 Bin'e hrăn'it,
 30 Bin'e cîntărit,
 Bin'e adăpat,
 Bin'e ospătat.
 Cînd o fost la mn'edz d'e mn'ia-
 [dză-cale,
 L-o tîln'it ilioi cu ilioaie,
 35 Strigoĭ cu strigoaie,
 Moroĭ cu moroaie,
 Răhn'itori cu răhn'itoare,

- Poçitori cu poçitoare,
 D'eok'etori cu d'eok'etore,
 40 Cu frumșasă,
 Cu vîntoșă,
 Cu mătricioșă.
 În față i s'o uîtat,
 În grele boal'e l-o băgat.
 45 Da d'e astădz înaînt'e,
 Fuğĭ, potcă poçită,
 Că t'e-a
 V'alegeț și vă cul'egeț,
 Și vă duceț
 50 În Mareș Neagră,
 Că este un pește,
 Rosto-pește;
 Cu cuțit'ele-l tăiaț,
 Sîngele i-l beț,
 55 Carneș ĭ-o mîncăț,
 Lu Ion paçe-ĭ daț.
 Fuğĭ, potcă pîn strigare,
 Fuğĭ, potcă pîn mn'irare,
 Fuğĭ, potcă cu țeș rău,
 60 Fuğĭ, potcă cu lucru rău,
 Fuğĭ, potcă cu măietură,
 Fuğĭ, potcă cu făcătură
 Fuğĭ, potcă cu spălburătură,
 Fuğĭ, potca vîntului,
 65 Fuğĭ, potca codrului,
 Fuğĭ, potca apiei,
 Fuğĭ, potca pk'etriei;
 Potcă d'e noașă n'eamuri,
 Potcă d'e noașă k'ipuri,
 70 Potcă d'e noașă feluri.
 T'e-al'ege
 Și t'e cul'ěge
 D'e la Ion d'in creștetul capului,
 D'in față obrazului,
 75 D'in muș'iuł spat'elui,
 D'in carn'e vîrtoșă,
 D'in țioant'e măduhoșă,
 D'in pel'ită moal'e,
 D'in min'ĭ, d'in pk'icitoare,
 80 D'in mață, mățioară,
 D'in suta d'e locuri,
 D'in mn'ia d'e noduri,
 Și eșț pă vîrful perilor,
 Pă cununa unçilor,

- Și vă duceți în codrii cei întu-
[n'ecaț,
Acolo vă băgaț,
Acolo poposiț,
Pă Ion d'int'aest țeas înaint'e-l
[părăsiț.
- 5 T'e-al'ege
Și t'e cul'ege,
Și t'e du un'e cocoș n'egru nu
[cintă,
Un'e vacă n'eagră nu rațe,
Popa sluzbă nu face,
10 Cîn'e n'egru nu bihn'ea',
Fata albă cōsiță galbănă nu
[mplăt'ea';
Acolo lăcuja
Ș'acolo vācuja,
Pă Ion d'int'aest țeas 'l părășea.
1921. Răpedea (Borșa) — Sava Stețcu,
70.
- CCCCXXVIII
PÂNTRU BUBEL'E
- 15 S'o luat Ileană (sau numele per-
[soanei)
D'e la casa ei,
D'e la masa ei,
Sănătoșă,
Vesăloșă.
20 Cînd o fost în mn'jadză-cale
S'o tiln'it cu fapt d'in vînt,
Fapt d'in cîmp,
Fapt pus,
Fapt adus,
25 Fapt suflat,
Fapt țipat,
Fapt d'e moroi,
Fapt d'e moroaje,
Fapt d'e strigoii,
30 Fapt d'e strigoaje;
Pk'îșulcătură d'e moroi,
Pk'îșulcătură d'e strigoii,
Pk'îșulcătură d'e vîntoșă,
Pk'îșulcătură d'e frumosoșă,
35 Pk'îșulcătură d'e păsări zbură-
[țoare,
- Și d'e femeii vrăzitoare,
Și d'e cite-s pă su' soare.
Înaint'e i-o eșit
Maica Domnului,
40 D'in part'ea cêrului;
La dînsa o coborît
Pă scară
D'e țeără,
Cu sugna o cuprins
45 Și calea i-o desk'is.
— «Ce t'e cînt tu, Ileană,
Cu glas mare pînă 'n cêri,
Cu lacrimi pînă 'n pămînt?»
— «Cum nu m'oi cînta,
50 Cum nu m'oi vâiera
Cu glas mare pînă 'n cêri,
Cu lacrimi pînă 'n pămînt?
M'am luat d'e la casa meșu,
D'e la masa meșu,
55 Sănătoșă,
Vesăloșă;
Cînd am fost în mn'jedz d'e cal'e
M'am tiln'it
Cu fapt d'in vînt,
60 Fapt d'in cîmp,
Fapt pus,
Fapt adus,
Fapt suflat,
Fapt țipat,
65 Fapt d'e moroi,
Fapt d'e moroaje,
Fapt d'e strigoii,
Fapt d'e strigoaje;
Pk'îșulcătură d'e moroi,
70 Pk'îșulcătură d'e moroaje;
Pk'îșulcătură d'e strigoii,
Pk'îșulcătură d'e strigoaje;
Pk'îșulcătură d'e păsări zbură-
[țoare,
D'e femeii vrăzitoare
75 Și d'e cite-s pă su' soare».
— «Nu grizi n'emn'ică,
Că e fapt pus cu unu,
Țip cu două;
Pus cu două,
80 Țip cu trei;
Pus cu trei,

Țip cu patru;
 Pus cu patru,
 Țip cu cinci;
 Pus cu cinci,
 5 Țip cu șase;
 Pus cu șase,
 Țip cu șapte;
 Pus cu șapte,
 Țip cu opt;
 10 Pus cu opt,
 Țip cu nouă
 Și cu minurile mele cu amîndouă.
 Nu griži n'emn'ică,
 Că cum t'e-î spăla cu apa asta,
 15 S'or duce bubele ca turșacu,
 A rămînea pk'elea ca bumbacu,
 Și-î rămînea curată
 Și lumn'înată,
 Ca argintu curat,
 20 Ca zinu străcurat,
 Ca Dumn'edzău ce t'ę-o dat».

1920. Săcel — Năstaca Petrovai, 60,
 (de loc din Vișeu-de-jos).

CCCCXXIX

D'ENTRU IELE

S'o luat Ion
 Pă cale,
 Pă cărare,
 25 Pă drumu sfințeniei sale.
 Cînd o fost în mn'jedz d'emn'jedz
 [d'e cale,
 S'o tîln'it cu marel'e,
 Cu tarel'e,
 Cu dzîna,
 30 Cu presîna,
 Cu Magdal'ina,
 Cu Irod împărat,
 Cu Irodeasa
 Împărăteasa;
 35 Cu fetel'e sal'e,
 Cu sin'el'e sal'e,
 Cu vîntoșăl'e,
 Cu frumșoșăl'e,
 Cu tătă gloata sa.
 40 În față i s'o uîtat,

D'e păr sus l-o rid'icat,
 D'e ok'î l-o urçit,
 D'e urek'î l-o asurdzît,
 D'e mață l-o zgîrcît,
 45 D'e minurî l-o amurțît,
 D'e pk'icîșoare l-o ologît,
 Acolea l-o lăsat,
 Ca un butuc d'e apă adunat.
 El o prins a să cînta
 50 Ș'a să văita.
 N'ime nu l-o audzît.
 Maica Domnului
 D'in pōarta țerului
 Coborî pă scară
 55 D'e țeară,
 Cu sugna l-o cuprins,
 Calea i-o d'esk'is.
 — «Țe plîngî tu, Ioan'e,
 Cu glas mare pină 'n țeri,
 60 Cu lacrămî pină 'n pămînt?»
 — «Cum nu m'oi cînta,
 Cum nu m'oi văjera?
 M'am luat d'e la casa meă,
 D'e la masa meă,
 65 Sănătos
 Și vojos.
 Cînd am fost în mn'jedz d'e
 [mn'jedz d'e cal'e,
 M'am tîln'it cu marel'e,
 Cu tarel'e,
 70 Cu dzîna,
 Cu presîna,
 Cu Magdal'ina,
 Cu Irod împărat,
 Cu Irodeasa
 75 Împărăteasa,
 Și cu sin'el'e sal'e,
 Și cu n'epoat'el'e sal'e,
 Cu vîntoșăl'e,
 Cu frumșoșăl'e,
 80 Cu tătă gloata sa.
 În față mn'î s'o uîtat,
 D'e păr sus m'o rid'icat,
 D'e ok'î m'o urçit,
 D'e urek'î m'o asurdzît,
 85 D'e mață m'o zgîrcît,
 D'e minurî m'o amurțît,

D'e pk'ičișpare m'o ologit,
 Acolęa m'o lăsat,
 Ca un butuc d'e apă adunat;
 Acolęa m'o azvîrl'it,
 5 Ca un butuc d'e apă zin'it».
 — «Nu gînd'i tu, Ișan'e, n'im-
 [n'ică,
 Că cu bućinu l'e-î bućina,
 Cu trîmbćita l'e-î trîmbćita,
 Tăt'e șperlă și prah l'e-î fa'
 10 D'e nu ți le aduče tăt'e frumos
 Carele pă un'e-o fost,
 Să rămîi sănătos,
 Mai sănătos d'ecît cum ai fost».
 Ș'o audzit dzina,
 15 Presîna,
 Ș'o strîgat:
 — «Dșamna nșastă,
 Scumpa nșastă,
 Cu bućin nu n'e bućina,
 20 Cu trîmbćita nu n'e trîmbćita,
 Că tăt'e le-om duče frumos,
 Carel'e un'e-o fost».
 — «Tu dzină,
 Presîna,
 25 D'e nu-î iș duče put'ereșa la pu-
 [t'ere,
 Sănătat'ęa la sănătat'e,
 Čiontu la čiont,
 Mădua la mădua,
 Și d'e nu-î iș aļęa' tăt'e ġiun-
 [ġiurițal'e
 30 D'in tăt'e ink'ieturil'e,
 Să-î dučeș sănătat'ęa la sănătat'e,
 Čiontu la čiont,
 Mădua la mădua;
 Că d'e nu,
 35 Sus în naltu čerjuluġ rid'ica-v'oġ,
 Plșaja ploșa-v'a,
 Vîntu sufla-v'a».
 — «Dșamna nșastă,
 Scumpa nșastă,
 40 Lasă-n'e ġios pă pămînt,
 Că l'e-om duče tăt'e rînd,
 L'e-om duče tăt'e frumos,
 Carel'e pă un'e-o fost;
 Ș'a rămîn'ęa sănătos,

45 Mai sănătos d'ecît cum o fost.
 I-om duče put'ereșa la put'ere,
 Și sănătat'ęa la sănătat'e,
 Loc pă loc,
 Cît ard'e-un păr în foc;
 50 L'e-om aļęa'
 Și l'e-om culeșa'
 Tăt'e ġiunġiurițal'e
 D'in tăt'e ink'ejetorițal'e,
 D'in creiș capuluġ
 55 Pînă 'n vîrvu d'eġet'elor.
 L'e-om aļęa',
 Și l'e-om culeșa',
 Și l'e-om duče 'n Mareș Roșie;
 Acolo est'e-o mrșană mare,
 60 Pă cît Ion d'e mare;
 Ačęea le-a mînca,
 Ș'ačęea le-a purta.
 Ion d'e astădz înaint'e
 Rămîn'ęa curat, lumn'inat,
 65 Ca argîntu curat,
 Ca zinu străcurat,
 Ca cum Dumn'edzău l-o dat».
 1920. Săcel — Aceeșai.

CCCCXXX

D'E POČÎT

S'o luat Vasil'e
 D'e la casa luġ,
 70 D'e la masa luġ,
 Sănătos,
 Vesălos.
 Cîn o fost în mn'jadză-cale,
 S'o tîln'it
 75 Cu nșauă počitori,
 Cu nșauă počitoare;
 Cu nșauă d'eok'itori,
 Cu nșauă d'eok'itoare,
 Cu potca albă d'e pădure.
 80 Potcă d'in vînt,
 Potcă d'in cîmp
 Potcă roșie d'e pădure,
 Potcă albă d'e pădure,
 Potcă d'in somn durn'in,
 85 Potcă d'in lucru lucrîn,
 Potcă d'in gardurġ,

- Potcă d'in prilazuri,
 Pîn fațã i s'o uțat,
 În in'imã l-o săgetat,
 Sănãtat'ea i-o luat;
 5 O rãmas plîngînu-sã
 Cu glas mare pînã 'n çeri,
 Cu lacrãmî pînã 'n pãmînt.
 N'ime 'n lume nu-l ved'e,
 Fãrã maica Domnului
 10 D'in p̄arta çerjului;
 Cu sugna l-o cuprins,
 Calea i-o desk'is:
 — «Çe t'e cînt, tu Vasile?»
 — «Cum nu m'oï cînta,
 15 Cum nu m'oï vãera?
 Cã m'am luat d'e la casa meã,
 D'e la masa meã,
 Sãnãtos,
 Vesãlos;
 20 Cîn am fost în mn'jadzã-cale
 M'am tîln'it
 Cu noaũã poçitorî,
 Cu noaũã poçitoare,
 Cu potca cea mare.
 25 Potcă d'in apã,
 Potcă d'in pk'iatrã,
 Potcă d'in vînt,
 Potcă d'in cîmp,
 Potcă roșie d'e pãdure,
 30 Potcă albã d'e pãdure,
 Potcă n'egagrã d'e pãdure,
 Potcă d'in somn durn'in,
 Potcă d'in lucru lucrîn,
 Potcă d'in garduri,
 35 Potcă d'in prilazuri,
 Potcă pîn strîgare,
 Potcă cu mãjeturã,
 Potcă cu fãcãturã,
 Potcă cu çeas rãu,
 40 Potcă cu lucru rãu,
 Potcă cu noaũã feljuri,
 În fațã mn'i s'o uțat,
 Pîn in'imã m'o săgetat,
 Sãnãtat'ea mn'i-o luat».
 45 — «Nu griži tu, Vasile, nim-
 [n'icã».

Înaint'e le-o eșit:

- «Eu vã soroçesc
 Cu sorocu lu Dumn'edzãu
 Și a Majçeï Sfinta Marie și a
 [mn'eu:
 50 Al'egeți-vã,
 Cul'egeți-vã
 D'in çioant'el'e lu Vasile,
 D'in mãdua lui,
 D'in carnea lui.
 55 Frundzã latã nu 'nt'ind'eț,
 Rãdãcinã nu cuprind'eț,
 Çe v'al'egeț
 Și vã cul'egeț,
 Și vã duçeț pîn p̄al'el'e mun-
 [ților,
 60 Pã çoarn'el'e çerçilor,
 Pã cununa fet'elor,
 Pã struțu feciõrilor;
 Acolo lãcuiț,
 Acolo vãcuiț,
 65 Cã d'e nu v'iț aleã'
 Și nu v'iț culeã',
 Oï abat'e nouã cãțeï
 D'in dzua d'e Paști fãtaț,
 Cu curãl'e roșie la grumadz,
 70 Ș'ãceïã v'or mînca,
 Ș'ãceïã v'or purta,
 Și Vasil'e-a rãmîn'ea curat,
 Ca argîntu curat,
 Ca zinu strãcurat,
 75 Ca Dumn'edzãu çe l-o dat».

D'escînt'ecu-i d'e la min'e,
 Da leacu-i d'e la Dumn'edzãu.

1923 — Sãcel, Aceeași.

CCCCXXXI

PÂNTRU LAPT'EL'E LA VAÇI

- S'o luat Florica
 D'e la casa ei,
 80 D'e la masa ei,
 Cu lapt'el'e,
 Cu untu,
 Cu grosçioru.
 S'o tîln'it:

Cu Țauă moroi,
 Cu Țauă morȚaie;
 Cu Țauă strigoj,
 Cu Țauă strigoaie;
 5 Cu Țauă poċitorj,
 Cu Țauă poċitoare;
 Cu Țauă d'eok'etorj,
 Cu Țauă d'eok'etȚare;
 Cu Țauă mn'irătorj,
 10 Cu Țauă mn'irătoare,
 Cu Țauă stricătorj,
 Cu Țauă stricătoare;
 În față i s'o ujtat,
 Pîn pulpă l-o săȚetat,
 15 Lapt'el'e și untu și grosȚoru i
 [l-o luat;

CȚarn'el'e-i l'e-o rântudzjt,
 Păru-i l-o burzuluit,
 Pulpa i o mn'icjt
 Și țitele-i l'e-o veșt'edzjt.
 20 Pă masă d'e pkjatră dusu-l-o,
 TăȚ o băut,
 TăȚ o mîncat,
 TăȚ s'o vesăl'it;
 Ea a rămas plîngînu-să
 25 Și văerînu-să

Cu glas mare pînă 'n Țerj,
 Cu lacrămj pînă 'n pămînt.
 N'ime 'n lume n'o aude,
 Fără maica Domnului;
 30 D'in Țarta Țerjului
 La dînsă-o coborjt
 Pă scară
 D'e Țeară,
 Cu sugna o cuprins:
 35 — «Țe t'e cînt tu, Florico?
 Țe t'e vajerj?»
 — «Cum nu m'oj cînta,
 Cum nu m'oj văera?
 M'am luat
 40 D'e la casa meȚa,
 D'e la masa meȚa,
 Cu lapt'el'e,
 Cu untu,
 Cu grosȚoru;
 45 Cînd am fost în mn'jadză-cale,
 M'am tîln'it:

Cu Țauă moroi,
 Cu Țauă morȚaie;
 Cu Țauă strigoj,
 50 Cu Țauă strigoaie;
 Cu Țauă poċitorj,
 Cu Țauă poċitoare;
 Cu Țauă d'eok'etorj,
 Cu Țauă d'eok'etȚare;
 55 Cu Țauă mn'irătorj,
 Cu Țauă mn'irătoare;
 Cu Țauă stricătorj,
 Cu Țauă stricătoare;
 În față mn'i s'o ujtat,
 60 Pîn pulpă m'o săȚetat,
 Lapt'el'e și untu și grosȚoru
 [mn'i l-o luat;

CȚarn'el'e l'e-o rântudzjt,
 Păru l-o burzuluit,
 Pulpa meȚa mn'j-o mn'icjt,
 65 TjȚale le-o veșt'edzjt,
 I'itălu mn'i l-am urjt.
 Pă masă d'e pkjatră dusu-l-o,
 TăȚ o mîncat,
 TăȚ o băut,
 70 TăȚ s'o vesăl'it».
 — «Nu griȚi tu, Florică, n'i-
 [mn'ică!

Ea naint'e le-o eșt:
 — «Un'e-aȚ fost:
 Voj moroi,
 75 Voj morȚaie;
 Voj strigoj,
 Voj strigoaie;
 Voj poċitorj,
 Voj poċitoare;
 80 Voj d'eok'itorj,
 Voj d'eok'itȚare;
 Voj mn'irătorj,
 Voj mn'irătoare;
 Voj stricătorj,
 85 Voj stricătoare?»
 — «Am fo' la Florica;
 Pîn față n'e-am ujtat,
 Pîn pulpă o-am săȚetat,
 Lapt'el'e și untu și grosȚoru i
 [l-om luat;
 90 CȚarn'el'e-i le-am rântudzjt,

- Păru l-am burzuluit,
 Pulpa-i ȝ-am mn'icit,
 Țițâl'e-i l'ę-am veștădzit».
 — «Eų vă soročesc
 5 Cu sorocu lu Dumn'edzăų și a [Maięei Sfinta Marie:
 Duçeți-i lapt'el'e la lapt'e,
 Untu la unt,
 Grosçioru la grosçior;
 Çoarn'el'e-i i le tomn'iț,
 10 Păru pă ęa il n'et'edzît,
 Pulpa ei o măriț,
 Țițâl'e-i le buçimn'iț,
 I'ițălu i-l îmblindzît;
 Că d'e nu i-ț duçe:
 15 Cîț iț mînca,
 Tăț iț crăpa;
 Cîț iț audzi,
 Tăț iț asurdzi;
 Cîț iț surçi,
 20 Tăț iț urçi;
 Numa omu
 Cîț șk'jopu,
 Cu barba cît cotu
 A 'nturna
 25 D'in noaųă 'n opt,
 D'in opt în șept'e,
 D'in șept'e în șase,
 D'in șase în cînçi,
 D'in cînçi în patru,
 30 D'in patru în trei,
 D'in trei în doi,
 D'in doi în unu,
 Așa să îndărăt'e
 Și lapt'el'e, și untu și grosçioru
 [a i Florică:
 35 Iut' ca vîntu,
 Tăcîn ca pămîntu,
 D'ę-al doil'ęa casă,
 D'ę-a trija casă,
 D'ę-a patra casă,
 40 D'ę-a cînçea casă,
 D'ę-a șaseșea casă,
 D'ę-a șept'ęa casă,
 D'ę-a opta casă,
 D'ę-a noaųa casă,
 45 D'ę-a noaųa țară,
- D'ę-a noaųă hotară;
 D'e-i tunsă,
 D'e-i mulsă,
 D'e-i d'in urmă luat,
 50 D'e-i în pămînt îngropat,
 D'e-i în berbință infundat,
 D'e-i pîn trîmbçit'e strîgat,
 D'e-i d'e la oimuri luat,
 D'e-i în gale-acoperit,
 55 Să n'ajbă-a stăru,
 Să n'ajbă-a poclui,
 Pînă la Florica a zin'i
 Iut' ca vîntu,
 Tăcîn ca pămîntu,
 60 D'in zori
 Pînă 'n cîntători,
 Pînă 'n dzuă d'e noaųădzăçi și
 [noaųă d'e ori;
 Altora n'oi lua,
 A ei n'oi lăsa,
 65 N'ice cît un grăunț d'e mac
 Înnoaųădzăçiși noaųă d'esk'icat».
- D'escînt'ecu-i d'e la min'e,
 Daru d'e la Sfințenia-Sa.
 1923. Săcel — Aceeași.
 CCCCXXXII
 D'ESCÎNTEC D'E DRAGOST'E
 LA FET'E
 S'o luat Doca ęea mîndră și
 [frumoașă
 70 Pă calęa n'ecălcată,
 Pă roa n'escuturată,
 Pă dragost'ęa n'eluată.
 — Bună d'imîn'ęața, riul lui
 [Iordan.
 — Sănătat'e bună, Docă ęea
 [frumoașă.
 75 Da ęe-ai zin'it la min'e?
 — Eų am zin'it la t'in'e
 Să spel'i ura d'e pă min'e.
 — Nu grizi tu, Docă, n'imn'ică,
 Că eu d'e briu luat'ę-oj,
 80 În zin pînă 'n briu aruncat'ę-oj,
 În plisă pînă 'n țiță,
 D'in țiță pînă 'n cosiță,

Să 'nflorești ca o ružiță;
 Apa pînă 'n barbă,
 D'e ură spăla-t' ȝ-oï,
 D'e ură,
 5 D'e pîră,
 D'e aruncătură,
 D'e țipătură,
 D'e fată frumoasă,
 D'e văduvă grasă,
 10 D'e ură d' ȝ-ai tăi d'in casă.
 Pă prund d' ȝ-ad'iman scoat'e-
 [t' ȝ-oï,
 Cămeșe d'e dragost'e înveșt'e-
 [t' ȝ-oï,
 Cunună d'e mn'ir în cap pun'e-
 [t' oï,
 Tăț să t'e ibçiască,
 15 Tăț să t'e cînst' ȝască,
 Cu cuvint'e l'in'e,
 Cu pahară pl'in'e,
 Cu cuțmel'e a mină.
 M'am uțat în sus cătă răsărit,
 20 Am vădzut trei dzori,
 Trei surori
 A sfîntului șoare,
 Cal gătîn,
 Cal frîngîn,
 25 I Doca făcîn
 Pă cînst'e, pă dragost'e și pă ibo-
 [st'e făcîn,
 T'in'erețul tăt strîgîn:
 «Cîn'e-ȝi ațeță, cîn'e-ȝi ațeță ?
 Crăiasă-ȝi,
 30 Împărăt' ȝasă-ȝi
 O preot' ȝasă ?»
 N'ice-ȝi crăiasă,
 N'ice-ȝi 'mpărăt' ȝasă,
 N'ice preot' ȝasă,
 35 Țe-ȝi Doca țeă cînstită, țeă ațasă,
 Țeă mîndră și frumoașă
 Și ațasă,
 Ca grîul pă masă.
 — Fudzîț, mățurî dezl'egat'e,
 40 Ploșt'e căc . . . ,
 Păst'e gardurî aruncat'e!
 Eu-s floață florilor,

Drăguța fețiorilor;
 Eu-s çişin înflorit,
 45 D'e la munt'e coborît,
 Pă la poală zugrăzit,
 La mîn'eçî între-aurit.
 Țeȝi t'in'erî să mă ibască,
 Țeȝi bătrîn'î să mă cînst' ȝască,
 50 Cu cuvint'e l'in'e,
 Cu pahară pl'in'e,
 Cu cuțmel'e a mină.
 M'am uțat pă apă în ȝios
 Ș'am vădzut pă Ion,
 55 Sînt Ion,
 Cu buçinu buçinîn,
 Cu sul'îța sul'îțîn,
 T'in'erețu tăt ieșîn
 Și pă Doca strîgîn:
 60 «Cîn'e-ȝi ațeță, cîn'e-ȝi ațeță ?
 Crăiasă-ȝi,
 O împărăt' ȝasă,
 O preot' ȝasă ?»
 Nu e n'ice crăiasă,
 65 N'ice 'mpărăt' ȝasă,
 N'ice preot' ȝasă,
 Țe-ȝi Doca țeă cînst'ită, ațasă,
 Mîndră și frumoașă,
 Ca grîul pă masă.
 70 — Fudzîț, ploșt'e căcat'e,
 Mățurî dezl'egat'e,
 În gunoȝi aruncat'e!
 Eu-s floață florilor,
 Drăguța fețiorilor;
 75 Eu-s çişin înflorit
 D'e la munt'e coborît,
 Cu mn'ir mn'iruit,
 Cu zin stropk'it,
 D'e in'ima tuturor boțerilor
 [lipk'it,
 80 Pă la poală zugrăzit,
 La mîn'eçî între-aurit;
 Țeȝi t'in'erî să mă ibască,
 Țeȝi bătrîn'î să mă cînst' ȝască,
 Să nu poată fără d'e ȝa
 85 Cu mn'ic, cu mare,
 Cu tinăr,
 Cu bătrîn,

Cum nu p̄oat'e popa a fa' sluzbă
Fără d'e zin și fără d'e pîn'e
[d'e grîu.

1920. Săcel — Aceeași.

CCCCXXXIII

PĂNTRU VAČIL'E

Amn'in, amn'in,
Suraja [numele vacii] o vin'it,
5 Da mana-i n'o sosit.
D'e luatu-i d'e săiestre,
O d'e măiestre,
D'i-i cu bučinu bucinat,
D'i-i cu trîmbçita trîmbçitat,
10 D'e-i în tocuri astupat,
D'e-i în bărbînță infundat,
D'e-i în ȝal'e acoperit,
D'e-i cu lăcăt lăcătuit —
Tăt'e să să spargă,
15 Tăt'e să să risipească,
Mana i Surae
Iut' să sosască,
Iut' ca vîntu,
Tăcin ca pămîntu,
20 Gros ca aluatu,
Dulce ca mn'iereȝa,
Galbăn ca ȝgara,
Să aibă a vin'i,
Cu roȝa să să rouază,
25 În trup să să rășk'irěză,
În pulpă să să așeză,
Păru-i să n'et'eza',
Țițâl'e să să bucin'ȝa',
Pă Dumn'itru (proprietrarul
[vacii])
30 Bin'e să-l iuba',
Că și el are masă d'e-a bu-
[nă-rȝa,
Și ȝileȝi d'e-a hrăn'ire-a,
Și mort' d'e-a pomen'ire-a.
Îl strig și-l strîng,
35 Și-l soročesc
Cu sorocu lu Dumn'edzău
Ș'a Maiȝei sfint'e preȝa curat'e,
Să vie d'in lume,
D'e păstă lume,

40 D'in tus-patru cornuri d'e lume;
Să vie mîndru și cașoș
Și untos,
Da nu a altora d'in sat,
A eȝ curat care Dumn'edzău i l-o
[dat.

45 Bău, bău,
Suraje, ú,
Că nu t'e strig pă t'in'e,
Că strig lapt'el'e tău,
Și untu,
50 Și grosçioru,
Și mana,
Și dulȝeaȝa,
Să vie d'in lume,
D'e păstă lume,
55 Să vie la Suraja anume.
D'e-i în lume,
Să vie pă fun'e;
D'e-i în țară,
Să vie pă șfară;
60 D'e-i în večin'i,
Să vie pă sk'in'i,
Să să pue în ȝorn'e,
D'in ȝorn'e 'n cap,
D'in cap în urek'i,
65 D'in urek'i în sk'inare,
D'in sk'inare în pulpă,
D'in pulpă în țiță,
Țițâl'e ca trîmbçita,
Lapt'el'e,
70 Grosçioru,
Bun'isoru,
Gros ca aluatu,
Galbăn ca ȝgara,
A altuȝa nu-ț treabă,
75 Fără a eȝ curat,
Lumn'inat,
Care Dumn'edzău i l-o dat.

1920. Silișteȝa — Anuță K'escu, 40.

CCCCXXXIV

D'E D'EOK'Ĭ

D'e-i d'eok'iată Marie
D'e Žid,
80 D'e Židauȝa,

D'e N'eamț,
 D'e N'emțoaie,
 D'e Țigan,
 D'e Țigancă,
 5 D'e copk'il,
 D'e copk'ilă,
 D'e colduș,
 D'e coldușă,
 D'e moroi,
 10 D'e strigoii —
 Saje-l'e ok'i
 Ca stropk'ii
 În căldareă
 Cu sareă,
 15 Să rămie
 Mărie
 Curată
 Lumn'inată,
 Ca Dumn'edzău țe-o lăsat-o,
 20 Ca mă-sa cîn o făcut-o,
 Care 'n țe țeas o născut-o,
 Că d'e-ajast'e n'o știut.
 D'escint'ecu-î a mn'eș,
 Leacu-î d'e la Dumn'edzău;
 25 D'escint'ecu-î d'e la min'e,
 Leacu-î, Dșamn'e, d'e la t'in'e.

1920. Silișteă — Aceeași.

CCCCXXXV

PÂNTRU VACA, PÂNTRU
 LAPT'EL'E

S'o luat Suraja
 D'e la casă,
 D'e la masă,
 30 Sănătoasă,
 Lăptoasă,
 Mîndră, bucuroasă,
 Pă cărareă lată,
 N'ecălcată,
 35 Pă roua n'escuturată,
 Pă frundza n'ečiuntată,
 Pă iarba n'ecălcată,
 Cu čurda, cu țoată,
 În multu lapt'elui,
 40 În grosu spumii.
 Cîn o fo' la mn'iedz d'e cal'e

S'o tîln'it cu nouădzăč și nouă
 [d'e moroi,
 Cu nouădzăč și nouă d'e mo-
 [roaie,
 Cu nouădzăč și nouă d'e vrăž-
 [mașă,
 45 Cu nouădzăč și nouă d'e k'iz-
 [mașă;
 D'e cșadă o rătundzît-o,
 D'e pulpă o veștăzît-o,
 D'e cșarn'e o čjungărit-o,
 D'e păr o bozăluit-o.
 50 I'itálu n'are cu țe-l hrăn'i,
 La gazdă n'are cu țe s'arăstui.
 Ea o șădzut ășios,
 O răgit
 Ș'o stuhuit,
 55 Cu glas mare pînă 'n čeri,
 Cu lacrămî pînă 'n pămînt.
 Cîn'e o audzît doară a put'ea
 [folosî?
 N'ime 'n lume n'o audzît-o;
 Numa Maica sfîntă preă curată
 60 D'in pșarta čerîului,
 D'in scaunu Sîn-K'etrului,
 Scară
 D'e čeară
 Făcutu-ș'o,
 65 Înaint'e slobodzîtu-s'o.
 — «Če răgești,
 Če stuhuești,
 Surajo? Ca tare,
 Ca mai tare,
 70 Cu glas mare
 Pînă 'n čeri,
 Cu lacrămî pînă 'n pămînt?»
 — «Păcum, Maică, m'ai întreat,
 Că m'am luat d'e la casă,
 75 D'e la masă,
 Sănătoasă,
 Voșoasă,
 Pă cărare lată,
 N'ecălcată,
 80 Pă roua n'escuturată,
 Pă frundza n'ečiuntată,
 Cu čurda, cu țoată,
 În multu lapt'elui,

- În grosu spumii.
 Cîn am fo' la mn'iedz di cale,
 M'am tiln'it
 Cu nouădzăc și nouă d'e vrăz-
 [maș;
 5 Cu nouădzăc și nouă d'e t'iz-
 [maș;
 D'e cșadă m'o rătundzît,
 D'e pulpă m'o veș'edzît,
 D'e cșarn'e m'o cșjungărit;
 Γ'ițălu n'am cu cșe-l hrăn'i,
 10 La gazdă n'am cu cșe m'arăștui». — «Nu griți, Suraje, n'imn'ică,
 C'amu t'e-am audzît,
 Amu t'e-oî folosî;
 Om strînge vin'e cu vin'e,
 15 Cum o fo' mai d'inaint'e;
 Os cu os,
 Păcum o fos';
 Lapt'e bun și sănătos,
 Galbăn ca cșeara,
 20 Gros ca tocana,
 Iut' ca vîntu,
 Ușor ca gîndu;
 Iut'-iut'ișor,
 Bun și bun'ișor;
 25 Groșçioru d'e o palmă,
 Lapt'el'e să să tomască.
 D'e nu m'eî asculta,
 D'e scornuț t'e-oî lua,
 La apa lui İordan t'e-oî duce,
 30 Acolo ț'oî căta,
 Acolo ț'oî d'escînta.
 D'e nu m'eî asculta,
 Lapt'el'e să să porn'ia',
 D'e scornuț t'e-oî lua,
 35 T'e-oî duce pă cîmpuțu cșel fru-
 [mos,
 Pă la măru cșel frumos,
 P'acolo ț'oî căta,
 P'acolo ț'oî d'escînta,
 D'e unt și d'e grosçior t'e-oî în-
 [cărca.
 40 Una st'ea vlăstoșă,
 Două st'el'e vlăstoșăle,
 Trei st'el'e vlăstoșăle,
 Patru st'el'e vlăstoșăle,
 Cînci st'el'e vlăstoșăle,
 45 Șase st'el'e vlăstoșăle,
 Șapt'e st'el'e vlăstoșăle,
 Opt st'el'e vlăstoșăle,
 Nouă st'el'e vlăstoșăle,
 Sus pă st'el'e rid'icat,
 50 În sărun'ja asta q-aruncaț,
 D'e-ajasta a bea
 Ș'a mînca,
 Și s'a încărca
 D'e unt și d'e grosçior,
 55 Galbăn ca cșeara,
 Gros ca tocana,
 Iut' ca vîntu,
 Ușor ca gîndu,
 Grosçioru d'e-o palmă,
 60 Lapt'el'e să i să tomască.
 St'eașu st'el'elor,
 Luçefănu luçefen'ilor,
 Sus sint'eș,
 Bin'e ved'eș,
 65 Mult'e st'iș,
 Bin'e vetriș;
 Vetriș mana vaciî mele,
 A altora nu
 N'iciî cit un grăunt'e d'e mac
 70 În șapt'e d'esk'icat,
 Eu să n'am n'iciî un păcat.
 D'e mn'i l-o luat d'in veçin'î,
 Să zie pîn sk'in'î;
 D'e l-o luat mai d'in colo,
 75 D'e pîn sat,
 Să treacă păst'e gard;
 A eî cit i rînduluit,
 D'e la Dum'n'edzău-î făgăduit.
 A altora nu-î treabă
 80 N'iciî cit un grăunț d'e mac
 În șapt'e d'esk'icat,
 Mn'ie să nu-m h'ie păcat.
 Dșară păcurariî d'e l-o trim-
 [bcitat
 Și la oî l-o rid'icat;
 85 Dșară bosărcăile d'e l-o luat,
 Dșară est'elalt'e vrăzmașă d'in
 [sat.
 D'e l-o luat,
 În lăz cu lăcăț l-o băgat,

În ulcél'e,
 Cu pk'etricél'e
 L-o băgat,
 Și acolo l-o așădzat.
 5 Spargă-să ulcél'el'e,
 Saie pk'etricél'el'e;
 Spargă-să lădzîl'e,
 Saie lăcățîl'e,
 Porn'ășcă-să la Suraja
 10 Iut'-iut'isor,
 Mult și bun'isor.
 D'escînt'ecu l-am găt'it,
 Lapt'el'e înapoi o zin'it,
 În pulpă l-am băgat
 15 Ș'acolo l-am așădzat.
 1920. Strîmtura — Irina Ard'elean, 65.

CCCCXXXVI

DE DURERE

Să luară,
 Bou-çibol n'egru d'e dumbravă,
 Cu çarn'ele ntr'aurit'e,
 Cu çama zugrăvită,
 20 Cu pk'icîșoarele potcoy'ite,
 Pîn nări șuerîn,
 D'in pk'icîșoare scăpărîn,
 Pă gură pară d'e foc țîpîn.
 N'imen'î nu l-o vădzut,
 25 N'imen'î nu l-o audzît,
 Fără maica Domnului
 D'in scaunu Sim-Pk'etrului
 Bin'e audzîtu-l-o,
 Naint'ea lui coborît-o:
 30 — «Und'e meri tu, bou-çibol
 [n'egru?]
 — «O, Majcă sfîntă,
 Bin'ę-aî făcut că m'aj întreat,
 Că eu mă duc und'ę-oî afla pă
 [soțu mn'eu,
 Pă protihn'icu mn'eu».
 35 — «Hop, acolo tu nu mere,
 Că mai naint'e decît t'in'e cu trei
 [dzîle am îmblat,
 Tăt'e le-am așădzat.
 Da tu la omu aesta y'ină,
 Aiçî e soțu-tău,

40 Aiçî e protihn'icu tău,
 Aiçî e tovarășu tău.
 Aleșe-l,
 Culeșe-l,
 D'e la tăt'e çioant'ele omului.
 45 Bin'e aleșe-l,
 Bin'e culeșe-l,
 Cu limba lîșe-l,
 Cu çarn'ele mpunșe-l,
 Cu pk'icîșoarele mproășcă-l,
 50 Cu çada mătură-l,
 În măguri n'egre du-l,
 Und'e focu nu să face,
 Und'e pk'ita nu să çoaçe,
 Pasărșă nu çiripk'ea';
 55 Acolo să pk'eje,
 Ca spuma pă mare,
 Ca ștopk'itu 'n cărare,
 Amin.

1922. Strîmtura — Ișana Lehăt
 (Șrăboaja), 68.

CCCCXXXVII

DE SĂNĂTATE

Să luară
 60 Nșauădzăçî și nșauă d'e strigoî,
 Nșauădzăçî și nșauă d'e moroî,
 Nșauădzăçî și nșauă d'e d'eok'i-
 [torî,
 Nșauădzăçî și nșauă d'e sășetă-
 [torî,
 D'e la cășile lor,
 65 D'e la mășile lor,
 Mărgîn,
 Mare rahot'e făcîn,
 Mare vîntoșă suflîn.
 Cu omu aista s'o 'ntîmpk'inat,
 70 Nu știu und'e,
 În drum mărgîn,
 Un somn somnîn,
 Un lucru lucrîn,
 O voșe bună făcîn.
 75 D'e mină l-o luat,
 În ășocu çelor frumșoșă l-o băgat,
 Çioș pă pămînt,
 În loc d'e mort l-o lăsat.

El o prins a să cînta
 Ş'a să vaita,
 Că čine l-a audzi
 Nu l-a put'ęa folosî;
 5 Čin'e l-a vedęa
 Nu l-a put'ęa mîngîja.
 Maįca sfîntă bin'e audzitu-l-o,
 Bin'e vădzutu-l-o,
 Naint'ęa luį coboritu-o.
 10 Întrebară:
 — «Omul'e, če t'e cînt,
 Če t'e vaet'?»
 — «O, Maįcă sfîntă,
 Cum nu m'aş cînta?»
 15 Că eu am plecat
 D'e la casa męa,
 D'e la masa męa,
 Mîndru şi frumos,
 Bun şi sănătos.
 20 M'am timpk'inat cu sluġi,
 Cu sluzn'icele
 A luį Irod şi a Irodesăi.
 Cu fet'ele şi cu fečjorii,
 Cu ġin'erii şi cu nurorile,
 25 Nu ştiu und'e cum m'am timp-
 [k'inat,
 În drum mărgin.
 Că bin'e aflatu-m'o,
 Rău lăsatu-m'o,
 Că put'eręa şi sănătat'ęa mn'ġ-o
 [luat,
 30 Maįcă sfîntă».
 — «Nu ġind'i nimn'ică;
 Eu t'ę-am audzît.
 Eu t'ę-am audzît,
 Eu t'ę-oġi şi folosî.
 35 Că eu oġi ţipa
 Păst'e codru
 Pod,
 Păst'e drumurġ
 Culmurġ,
 40 Păst'e prilazurġ
 Lanțurġ».
 Sluġi, sluzn'icele luį Irod,
 Fet'ele, nurorile, d'e grabă ġ-o
 [prins
 Şi ġ-o legat.

45 Irod şi cu Irodeasa d'e grabă o
 [audzit,
 Iut'e s'o alergat,
 Ca vîntul,
 Tăcîn ca pămîntul,
 Ş'o 'ntrebat pă Maįca sfîntă:
 50 — «O, Maįcă sfîntă,
 Sluġi, sluzn'icele nęast'e,
 Fet'ele, nurorile nęast'e,
 Mare o strîcat,
 Mare o luat,
 55 D'ę-ai prins şi ġ-ai legat?»
 — «Că mare o strîcat,
 Că mare o luat,
 Că put'eręa şi sănătat'ęa d'e la
 [omu aista o luat.
 Şi d'ę-aicġi nu ġ-oġi năpust'ġi
 60 Pînă put'eręa şi sănătat'ęa la
 [omu aista o ġ'ini».
 Irod şi cu Irodeasa
 D'e grabă s'o alergat,
 Iut'e s'o alergat ca vîntul,
 Tăcîn ca pămîntul,
 65 Ş'o cătat put'eręa omului
 În somța cu saręa,
 În blidu cu mîncareġa;
 În cîmpu čel frumos,
 La corčġu čel tufos.

1922. Strîmtura — Aceeaşi.

CCCCXXXVIII

DURERE D'IN LONTRU

70 S'o luat Ion
 D'in casa luġ,
 D'e la masa luġ,
 Pă cale,
 Pă cărare.
 75 Cînd o fo' în mn'ġedz de mnġadză-
 [cale,
 S'o tiln'it
 Cu 'nd'esęare
 Pîn strînsęare,
 Cu 'nd'esęare pîn scîrbă,
 80 Cu 'nd'esęare pîn set'e,
 Cu 'nd'esęare pîn răčęală
 Cu 'nd'esęare pîn serbințęală,

Cum pk'jere spuma d'e pă mare
 Și ștopk'itu d'in cărare;
 Să rămie curat
 Și lumn'inat,
 5 Precum Dumn'edzău l-o dat».
 Maïca sfintă preă curată l-o lă-
 [sat,
 D'int'aesta čeas nemn'ica să
 [nu-î sie,
 Puterea, sănătatea înapoî să-î zie.
 Că d'escint'ecu-î d'e la min'e,
 10 Leacu-î d'e la Dumn'edzău
 Și d'e la Maïca preă curată.
 1922. Birsana — Docă Olari, 76.

CCCCXXXIX

D'E ČEAS RĂU

Să luară pă cale, pă cărare
 Nouă cari,
 Nouă ogari,
 15 Rînk'edzin și hohotin,
 Cu codzile lat'e,
 Cu păru 'ntors pă spat'e,
 Cu ok'ii zgiiț,
 Cu dintîi hlizîț.
 20 N'ime nu î-o audzît,
 N'ime nu î-o vădzut;
 Numa maïca Domnului
 Din naltul čerîului.
 Maïca Domnului înaint'e le-o
 [eșit:
 25 — Und'e meret, voi,
 Nouă cari,
 Nouă ogari,
 Cu ok'ii zgiiț,
 Cu d'intîi hlizîț?
 30 — N'e ducem în lume,
 Păstă lume,
 Und'e om afla om anume,

Sîngele să i-l bem,
 Carneă să i-o mîncăm.
 35 — Voi acolo nu meret,
 Či meret la Ion,
 Și luat minătură,
 Făcatură,
 Că pă Ion Crîstea l-o mo-
 [liy'it,
 40 Sfintu Ion l-o botezat,
 Crucea a mîna dreapta î-o dat,
 Paloșu 'n mîna stîngă i l-o dat,
 Să se apere
 D'e nouă moroî,
 45 D'e nouă bosorcoî,
 D'e nouă spăriaț,
 D'e opt spăriaț,
 D'e șapte spăriaț,
 D'e șase spăriaț,
 50 D'e cînci spăriaț,
 D'e patru spăriaț,
 D'e trei spăriaț,
 D'e doi spăriaț,
 D'e unu spăriaț,
 55 Să ıasă d'in in'imă,
 D'e su' in'imă;
 D'in plomîn'î,
 D'e su' plomîn'î;
 D'in rîndză,
 60 D'e su' rîndză;
 D'in tătă zița
 Și măduița.
 Și eși
 Și t'e du pîn văile răci
 65 Și pîn pk'etrile săci,
 Că t'e blastăm eu
 Cu ruga lu Dumn'edzău,
 Cum o blăstămat Maïca sfintă
 preă curată pk'etrile.

1921. Săpînta — Pălaga Pătaș Baltă,
 68 (originară din Sat-Șugătag; de 24 ani
 în Săpînta).

C I M I L I T U R I

CCCCXL

Çiurn'îl, çiumn'îl, çe-î açeğa:
Măre-î ca casa,
Verd'e ca mătasa,
Amară ca şiereşă,
5 Dulçe ca mn'iereşă? — *Nucu şi*
[*nuca.*]

CCCCXLI

Çiurn'îl, çiumn'îl, çe-î açeğa:
Suje 'n pod
Şi n'are pk'icîşoare? — *Fumul.*

CCCCXLII

Prind pă mă-ta d'e buric,
10 Ea façe: „çiuic, çiuic“? — *Za-*
[*rul d'e la uşă.*]

CCCCXLIII

Am un cupt'ioraş
Şi-î plin d'e iepuraş? — *Gura cu*
[*dinţi.*]

CCCCXLIV

Săn'iuţă 'ncărcăţea,
Haıda fugă 'n poeţea? — *Lin-*
[*gura şi gura.*]

CCCCXLV

15 D'e-aiçi pină la Baie
Tăt moşuţ cu clop d'e paie?
— *Ţăligradurile.*
1920. Vad — Tudosie Telept'gan, 20.

CCCCXLVI

Çe-î:
Patru oamen'î supt un clop?
— *Şopru.*
1920. Borşa — Vasile, 45.

CCCCXLVII

Çiurn'îl, çiumn'îl, çe-î una:
20 Am un frat'e, suflet n'are,
Umblă fără stîmpărare;
Çe nu ştiî tu el t'e 'nvaţă?
D'i-î çici, t'oi da o raţă. —
[*Çeasornicul.*]

CCCCXLVIII

Çiurn'îl, çiumn'îl, çe-î:
25 Troscot în pădure,
Bulbuc în ġenun'e? — *Lemn'ele*
[*pă apă.*]

CCCCXLIX

Çiurn'îl, çiumn'îl, çe-î açeğa:
Am o vacă bouriţă
La corn'ită cu tork'ită,
30 Pă la zii
Cu vácăliî,
Pă sk'inare
O dungă mare
Şi 'n budză
35 Pupădză? — *Puşca.*

CCCCL

Çiurn'îl, çiumn'îl, çe-î doşuă:
Bin'e vedz cu doi ok'î în cap? —
[*Ok'î.*]
1921. Răpedşa — Sava Steţcu, 70.

CCCCLI

Če-î:
Două lemn'i,
Ho, două lemn'i
Și mai mult'i mănunțeli? —
[*Scara*.

1920. Borșa — Vasile, 45.

CCCCLII

5 Če-î:
Sus sună,
Čiut'ile s'adună? — *Besereca*.

CCCCLIII

Če-î:
Am o curt'e văruiță,
10 N'icări nu-î găurită? — *Oul*.
1920. Borșa (Riturî) — Iqana Leğ-
hului, 40.

CCCCLIV

Čiumul, čiumul, če-î:
Am o botă mădzărată,
În pod e aruncată? — *Cucu-*
[*rudzu*.

CCCCLV

Čiumul, čiumul, če-î:
15 Am două rud'e d'e h'jer,
Ağiung cu ele pînă 'n čeri?
— *Ok'ij*.

CCCCLVI

Čiumul, čiumul, če-î:
Buret'e, buret'e,
Budză zdrîmbojet'e,
20 Nas cîrligat,
Pînčet'e vărgat,
Droburî d'e munt'e,
Să-ț saje ok'ij d'in frunt'e? — ...

1920. Săchel — Auzite de la Măria
Magdău, 11.

CCCCLVII

D'e cap k'ept'in'e,
25 D'e cur săcere,
D'e mn'izloc pēpen'e? — *Co-*
[*coșul*.

CCCCLVIII

Baği paru roșu
În gaură n'ęagră? — *Buraği*.

CCCCLIX

Rağe barna 'ntre hotară
30 Și s'aud'ę-a nouă țară? —
[*Tumul*.

CCCCLX

Am un boș n'egru:
Un'e sare
Urmă n'are;
Un'e pașt'e
35 Să cunğașt'e? — *Purečel'e*.

CCCCLXI

D'e cap țup,
D'e cur huzdup,
D'e mn'izloc pițirig? — *Fur-*
[*n'ica*.

CCCCLXII

Če mere pîn apă
40 Și nu s'aud'e? — *Ființa conce-*
[*putd în pînțece*.

CCCCLXIII

Am o țintă 'n grindă
Și grăește
Unguręșt'e,
N'ime nu să nădăeșt'e? — *Rîn-*
[*dun'elil'e*.

CCCCLXIV

45 Če tre' pîn pădure
Și nu sună? — *Sparel'e și luna*.

CCCCLXV

Am un bou roșu,
Și capu n'egru,
Și mațal'e albe? — *Căcădăril'e*.

CCCCLXVI

Patru mărg
5 Și patru stau,
Patru vama și o dau? — *Vaca*.

CCCCLXVII

Țe pk'ică în apă
Și nu fa' stropk'i? — *Frundza*.

CCCCLXVIII

Am o iapă albă
10 Și o duc d'e coadă la apă? —
[*Cofa*].

CCCCLXIX

Țe naș'e 'n pădure
Și bat'e 'n sat? — *Mel'îta*.

CCCCLXX

Că mă pîra poporanu
Că i-am furat cocoranu;
15 Ș'o dat vacă d'e vacă,
Doi boi să tacă;
Pasărea luțea',
Paș și o gițea'? — *Beserica (?)*

CCCCLXXI

Țiugurël'e,
20 Mîgurël'e,
Mărg pă cal'e 'nșîrătăl'e;
Țiugurî,
Mîgurî
Șade 'n cur,
25 Țiuba 'm bat'e lăturil'e? —
[*Oil'e, păcurarul și cîn'el'e*].

1920. Săcel — Auzite toate de la Năstaca Petrovai, 60.

CCCCLXXII

Ustură-mă și mă dpare,
Dac' o bagă bin'e 'm pare?
[*Țiurțelu*].

CCCCLXXIII

Lunga tat'ii
'N larga mamii? — *Fîntîna și*
[*vîrçina d'e la cumpănă*].

CCCCLXXIV

30 O bag zie
Ș'o scot moartă,
Și pk'icură d'in vîrv? — *Cîn'epa*.
1920. Rozavlia — Ilçana Rus, 24.

CCCCLXXV

Țiumn'il, Țiumn'il, Țe-î ațea:
Și 'n casă
35 Și afară? — *Fereasta*.

CCCCLXXVI

Țe stă 'n cui
Și n'are țoartă? — *Ou*.
1920. Rogna-d'e-ğjos — Măria Mărina, 17.

CCCCLXXVII

Țiună, Țiună, Țe-î ațea:
Mă dusei în pădurițe,
40 Aflai ouă d'e babițe;
Aflai nouă,
Luai două,
Ca babițea să să ouă? — *Co-*
[*rompej*].

CCCCLXXVIII

D'e aici pînă la Hust,
45 Tăt căldări cu fundu 'n sus. —
[*Mușuroaie*].

CCCCLXXIX

Am o vacă:
Cînd o bag în poiată e fără pk'el'e,
Cînd o scot e cu pk'el'e? — *Pk'ita*.

CCCCLXXX

Am un cuptoraş
Pl'in d'e iepuraş. — *Gura cu*
[d' inŝi].

CCCCLXXXI

Am o vacă n'egră,
Tăt cîmpu al'eargă. — *Grebla.*

CCCCLXXXII

5 Am o grebluță cu cînc d'inŝori,
'Nt'o dzi 'mî treabă d'e o mn'ie
[d'e ori. — *Mina.*

CCCCLXXXIII

Trupu, capu, mn'i-i tăt una,
P'on pk'icior stau totd'eauna.
Cămeş am n'enumărat'e
10 Şi l'e port tăt'e mbrăcat'e,
Tăt cîrpală pă cîrpală,
Fără l'ecă d'e cosală. —
Curek'iu.

1920. Săpînța — Auzite toate de la
Ileşana Stan, 20.

CCCCLXXXIV

Tată verd'e, mamă-uscăt',
Façe prunçii, cresc la cap. —
Struguri.

CCCCLXXXV

15 Čiumn'il, čiumn'il, če-i aceea:
Bag mîna pîn frundză
Ş'apucaj pă moş d'e puță? —
[*Pepen' ũ.*

CCCCLXXXVI

Mă duçej la 'mpărâteasă
Să-mi înçepă çepătore
20 Fără leac de k'izitoare. — *Cununa.*

CCCCLXXXVII

Čiumn'iliga, liga,
Čiumn'ilască-ŝ dracu limba. —
K'ipa.

1921. Vad — Işana Codreşa, 41.

CCCCLXXXVIII

Čiumn'il, čiumn'il, če-i:
Nalt ca casa,
25 Verd'e ca mătasa,
Amar ca sera,
Dulçe ca mn'jerça? — *Nuca.*

CCCCLXXXIX

Čiumn'il, čiumn'il, če-i:
Rostogol,
30 Înt'ũ ocol,
Curtea albă 'nt'ũ pk'icior? —
[*Buretele.*

XD

Če-i:
Turta meă pe turta ta,
Fusu mn'eş în curu tău? —
[*Moşara.*

XDI

35 Če-i:
Am o căţea,
Tăt cîmpul aleargă? — *Coşasa.*

XDII

Če-i:
Am un boş alb,
40 Şi nu-i încap çarnele 'n grazd?
— *Sflederu.*

1923. Glod — Dunca Pătru, 24.

JOCURI DE COPII

XDIII

D'Ț-A SCROAFA PÎN ORAȘ

Să strîng mai mult copk'ii laolaltă, pînă 'n șese, pînă 'n șept'e, apoi tăț îș fac gaură în pămînt și tăț au cît'e o bită. Numai unu
5 n'are gaură, c'apoi acela treabă să sie purcari și să min'e scroafa d'e-afară în oraș.

Čejalalț o scot, dau cu bota după ęa și n'o lasă acolo. Apoi čejalalț,
10 care nu poat'e băga bota 'n gaură cînd porcaru vrea să baęe scroafa în oraș, apoi acela mere d'e porcari. Dacă porcariu nu poat'e băga scroafa o bota în
15 gaura ori înt'a căruia, apoi ačel tăț porcari rămîne.

1920. Čjulești — Lupu Rădnic, 40.

XDIV

ČIOCU D'Ț-A UNTU

Așa să strîng patru ori činčji laolaltă în *linie* — așa să spun'e la noi. Apoi îș fac oričare cîte o
20 gaură în pămînt și tăț dînsu are cîte o botă în mină. Apoi aruncă cîte unu pă rînd cu bota la un corčji de lemn, la țal. Corčjiu e formă ca d'e șese pînă la dzăče
25 meteri departe. Apoi care nu n'emereste la țal, čejalalț sapă tăț la gaura lui, că čela s'o dus după

botă, că pînă čę-o zin'i cu bota, čejalalț sapă tăț la gaura lui.
30 Apoi dacă e'o gătat čiocu, iară tăț dînsu îș umple gaura lui cu pămîntu acela săpat de la alți, care să k'iamă «unt». Apoi care n'au avut d'e-aģiuns unt ca să
35 imple gaura, ca și a lui să sie plină ca la čejalalț, apoi il apucă pă el și dau cu el d'e trei ori pă pămînt, acolo în gaură; da dau cu el cu curu pă bot'e, că pun
40 păstă gaură în cruciș doauă bot'e ș'apoi pă bot'e dau cu el cu curu.

1920. Čjulești — Același.

XDV

ČIOCU CU CUȚITU «D'Ț-A LITU»

Intiiaș dată aruncă cuțitu de trei ori cu mina la pămînt să să
45 implint'e. Apoi tăț il aruncă roată,tăț cîț čiocăc. Dacă-l aruncă și nu n'emerea' unu, apoi face roată tăț așa. Intiiaș dată drept cu mina în čjos; apoi il aruncă
50 cu vîrvu în palmă, apoi il aruncă cu pumnu ink'is, apoi cu cuțitu păstă mină, apoi il aruncă cu d'intiți, apoi d'e pă cap, — tăț așa d'e trei ori la unu. Apoi care
55 să iesă intiiaș dată, apoi face un cui de lemn — un *lit* —, ș'apoi

dă d'e trei ori cu cuțitu pă lițu
 acela să să bađe în pămînt. Ș'apoi
 cel rămas dacă nu ppat'e să scoată
 cuju cu d'ințîi, apoi treabă să-
 5 facă gaură în pămînt pântru
 vîrvu nasuluĵ ca să-l ppată prin-
 d'e cu d'ințîi. Apoi dacă nu ppa-
 t'e niĵi așa, face gaură și la barbă

așa cu cuțitu în pămînt, ca și
 10 nasu și barba să între în pămînt
 ca să ppată prind'e cu d'ințîi
 lițu și să-l tragă. Apoi nu-ĵ slo-
 bod să-l tragă fă' numa cu d'in-
 țîi și să-l țipe afară numai cu
 15 gura.

1920. Gîjulești — Ștefan Berind'ca, 17.

B A S M E

XDVI

Un popă o avut doi feĉiori și o fo' b'etănĉi amindoĉi, n'o vrut a lucra. Da a dzis unu cătă altu:

— Să merem a sluzi în lume.

5 No, s'o luat și s'o dus pint'o pădure și s'o despărtit d'e cîte-olaltă. Și unu o strîns un sac d'e muști și unu o strîns un sac d'e guși. No, amu, ei cînd s'o adunat
10 iară laolaltă:

— Da, măi, dziĉe unu, da ĉe ai tu în sac?

— Eu am un sac d'e lînă, da tu?

15 — Eu am un sac d'e nuĉi.

— No, să sk'imbăm. Eu 'ț dau lîna, tu 'm dai nuĉile.

O sk'imbat.

No, ei o fuĉit unu d'e cătă
20 altu, s'o gînd'it că s'o ĉeluit unu pă altu. Amu o fuĉit ĉelant o lature, ĉelant altă lature. Dar, dacă s'o 'nd'epărtat, au cătat în sac.

25 — Ai, că bine l-am ĉeluit.

— Ai, bătutu lu Dumn'edzău, că-s muști, nu-ĉ lînă.

No, amu iară s'o adunat laolaltă.

— Rău m'ai ĉeluit tu pă mine,
30 o dzis ĉela, c'o fo' muști, n'o fo' lînă.

— D'apoĉ tu cum m'ai ĉeluit d'e rău pă mine, c'o fo' guși, n'o fo' nuĉi.

35 — No, amu blăm în satu ăsta. Eu mă duc, da tu rămii aici.

No, el, dacă s'o dus în satu ĉela, o dzis ca să-l primască d'e masă. No, el vădzin că găzdoĉa
40 lua grosĉioru d'e pă lapt'e, da o dzis el:

— La noi nu așă ĉau grosĉioru d'e pă ălă.

— Da cum?

45 — La noi suĉe cu ĉionicu pă ălă și ĉa grosĉioru cu suĉeșca și țipă în ĉionic.

Apoĉ, ĉa mint'en o mărș la birău ș'o 'nștiințat că ĉe-o grăit
50 omu. Apoĉ o γ'in'it birău și l-o legat și l-o dus la casa străži. D'imineață o γ'in'it frat'e-său d'in ĉela sat. D'apoĉ o dzis:

— Bună d'imineață. Da ce h'iri
55 în sat?

— Că o bĉitangă d'e om o γ'in'it în sat ș'o dzis că la ei să ĉa grosĉioru d'e pă ălă, că suĉe cu ĉionicu pă ălă ș'apoĉ cu suĉeșca
60 ĉa și țipă 'n ĉionic.

Apoĉ el o dzis:

— Nu știu, că ĉo n'am vădzut aĉeĉa. Da, asară am vădzut o vacă că să scărk'ina cu ăorn'ele
65 d'e st'ele și pk'ica st'elele. Și aĉeă am vădzut.

— No, dziĉe birău, d'e bună samă d'e la ĉeă vacă o fo' lapt'ele ĉe-o vădzut el, frat'ele lui,

că numa țeța vacă o putut să
dea atit lapt'e ca să ȝa cu ținicu.

Atunçi frat'e-s' o dzis:

— No, dipče l-aț rușinat și
5 l-aț legat pă frat'e-mn'eu? D'ept
ațeța să-m daț trei sute d'e zloț.

Apoȝa, dac' o eșit, ȝar o dzis
frat'e-so care o fo' legat:

— No, du-te tu în čela sat și-ȝ
10 minți o minčȝună.

No, apoȝ dacă s'o dus în čela
sat, o vădzut pă o fămeȝa că des-
fače curek'ȝ d'e pă căpățȝna.

— D'apoȝ la dumavoaștă aș-a-ȝ
15 curek'ȝu d'e mit'it'el? La noi
aș-a-ȝ curek'ȝu că, dacă taȝe căpă-
țȝna, d'apoȝ pă cočeȝan lucră
doȝuădzăč-șȝ-patru de coačȝi și
nu să văd unu pă altu.

20 — Ai, măȝ, dzȝče fămeȝa, mă
duc și-l ponosluȝesc la bčȝrău.

Șȝ l-o ponosluit la bčȝrău, că
ȝa če o grăit omu čela.

No, o mărș și l-o legat și l-o
25 dus la ariște. Șȝ, no, o durn'it
acolo, în ariște.

A doȝa dzȝ ȝar o y'in'it frate-
său ș'o dat «bună d'imineațȝ» ș'o
dzis că če h'ir easte 'n sat.

30 — Da, ȝa, o bčȝteȝangă d'e om
o dzis că la ei în sat pă cočeȝanu
curek'ȝuluȝ lucră doȝuădzăč-șȝ
patru d'e oȝameni și nu să văd
unu pă altu.

35 Da el o dzis:

— Ačeța să pȝat'e, că ȝo asară
am y'in'it d'in tȝrg și în tȝrg o stat
tăt tȝrgu de ploȝe supt o frundză
d'e curek'ȝ.

40 Șȝ pântu ačeța ȝ-o dat și luȝ
d'e gȝobă triȝ sute d'e zloț.

1920. Budești — Ion Țȝplea, 77,
(de loc din Besereca-Albă).

¹ Povestitorul, trebuind să se ducă,
n'a terminat basmul.

TRADIȚII ȘI LEGENDE

XDVII

PINTEA PRIBAGU

Pinteța pribagu l-o omorît la
părta de la Baia-Mare. L-o
omorît cu trei grăunțe de k'iper,
și trei grăunțe de griu de primă-
5 vară, și trei cuiuță de potcoava
calului di șer și trei grăunțe de
tămie. Cînd o rîdicat el mîna 'n
sus ca să spargă părta cu băl-
tagu — că părta și tăt orașu o
10 fost înk'is — atuncî l-o împuș-
cat subsușară. L-o împușcat așa
dipče glonte le nu prindea în el.

El singur o dus o pk'iatră de
moară din Baia-Sprîje pînă la
15 Tăuț, și acolo o pus-o ȝios, ș'a-
poi acolo e împărțitura hotaru-
lui dintre Tăuț și dintre Baia-
Sprîja.

El merța în Țara Leșescă ș'a-
20 poi zăfuja acolo, ș'apoi punea pă
caj desaȝii de piele și adučeă aur,
argint, și-l lăsa aici, în dealu ăsta;
o avut pihniță în dealu ăsta, la
Gutuț. Acolo o făcut bortă 'n pă-
25 mînt, gaură în pk'iatră făcută de
ei, de pribegii čeja. Că Pinteța o
avut feciori doisprădzăče, cu el
treisprădzăče. Unu o fost Dron-
goș, și unu o fost Barbă-rasă,
30 și unu o fost Dăžuc, și Golu,
și Vili. Apoi Dăžuc acela numai

doi dint o avut în gură și d'in
sus și d'in ȝios.

Apoi ăst Pinteța o făcut bu-
35 găte.

După ce l-o omorît pă Pinteța,
apoi čejalalt au vătăzît singuri
tăt p'aici, pă hotarale astea. Au
avut gazdă 'n Berbești și le fă-
40 čeă halube de iarnă, cioareci,
gubă, lecric și cușmă.

D'apoi Pinteța česta zăfuja
numa 'n Țara Leșescă, că aici fă-
čeă numa bine. D'apoi auru și
45 argintu acolo stă și astădzi, în
pămînt, la Gutuț. Acolo 'n pih-
niță nu puate intra nimeni, nu
lasă župînu-drac.

1920. Budești — Ion Țiplea, 77,
(de loc din Besereca-Albă).

XDVIII

SIDA PAUL

O fost un pribag care s'o k'e-
50 mat Sida Paul. El o fo' Rus și l-o
băgat în temniță și o șădzut el
acolo hăt multă vreme. Apoi
după ce n'o știut cum eși din
temniță, s'o desculțat de la op-
55 k'inči și apoi o suit pă scară din
ocol în virvu căsi a Qarmidii, o
legat ațele de la opk'inči ș'apoi
s'o slobodzit ȝios în șanț, afară
d'in ocol. Ș'apoi s'o dus în Ap-

şa-de-ğios și ș'o luat halube și
ș'o dus la un păcurariu unde o fo'
cu oile ș'o dzis câtă păcurariu
oilor:

5 — Amu te-oi omori.

Da o dzis păcurariu:

— Dipce să mă omori pă
mine. Da de-ț place, aici-s vi-
tele și ia cîte vrei.

19 Da el o dzis:

— Nu-m treabă vite, numa
una s'o belești și să o h'erbi.

Ș'apoi dzice:

— T'e-oi giura ca să mă duci
15 la o mușere care s'așteaptă de
avut prunc.

Apoi el o giurat că l-a aduce,
da să aștepte pă gazda lui că
y'ini la el și a duce merinde:

20 — Ș'apoi te-oi duce tocma la
găzdoaja mea astară.

Apoi o y'init stăpînu-său ș'o
poruncit câtă gazda ca să nu să
țeamă găzdoaja nimn'ic dacă oi
25 mere.

Apoi el, gazda, iar o y'init na-
poi ș'o rămas el la oi în locu pă-
curariului.

Ș'apoi s'o dus unde o porun-
30 cit păcurariul câtă pribag să-l
aștepte și și-a luat băltagu cu el
și l-o găsit acolo unde o dzis, și
s'o luat și s'o dus.

Dacă s'o dus, o strigat la ușa
35 pă găzdoaje ș'o dzis ca să descue
ușa să margă în lontru, c'o fo'
noaptea.

Ēa o desk'is ușa și o aprins
lumn'ină, și el, pribagu, o mărș
40 câtă dînsa ș'o dzis câtă Ēa ca să-ș
facă ocinaș', c'a muri.

Da păcurariu o stat înapoia
lui, ș'o luat toporu așa pă umăr
și cînd s'o apropiat pribagu de
45 găzdoaje cu paloș s'o spintece,
atunçe păcurariu s'o tocmît d'i-
napoia lui și apoi o dat tocma

aicî, în ĉeafă, cît o mărș pînă 'n
muk'e. Atunĉen'e el s'o 'ntors
50 napoi câtă păcurariu ca să-l prin-
dă. Da păcurariu ș'o scos băltagu
din ĉeafă ș'o dat tăt cu ascuțitu
în frunte.

Pribagu o vrut a spinteca pe
55 femeie să scoată pruncu y'iu din
dînsa. Apoi o vrut el a lua mîna
dreaptă de la prunc, a o tăia ș'a
o lua cu el, că cu aĉeĉa — dacă
o putut — s'apropk'ia de casa de
60 unde vrea mere a fura; apoia nu
l-a vedea nime, că tăt or durn'i
acolo unde a vrea el a se duce în
casă. Că pribagu o vrut fa' qa-
reĉe meștersuguri cu aĉeĉa mînă,
65 pântruĉe c'apoi s'aprint lum-
n'inî din d.ietetele ĉele de la
prunc.

Apoia pă el, pă pribag, l-o prins
zândarii ș'apoi l-o pus în car,
70 că la Slatina n'o umblat h'idoșu,
c'o fo' mare apă, da la noi o um-
blat șaiĉa. Apoi l-o pus în șaiĉă
și l-au trecut pă de ĉeĉa lature
și l-o dus la casa Qarmedii, ș'o
75 trăit încă trei dzile ș'o murit.

Pă Sida Paул l-am vădzut eu,
cu ok'ii mei. D'apoi el era așa
de tare, că ĉinĉi qaminî nu i-o
putut strimba un pk'icior din
80 ġerunk'e.

El o vrut a fa' o k'emeșe d'in
ĉinepă verde, apoi s'o facă într'o
noapte, s'o h'earbă, s'o țese, tătă
să h'ie gata pînă d'imineața; s'o
85 facă nouă fete și nouă babe. O
făcut-o, da dimineața zândarii
le-o prins și le-o luat și k'emeșea.

1920. Budești — Același.

XDIX

K'ĒATRA GUTĂJULUĬ

Pint'Ēa cu pribeġii o adus în
k'Ēatra Gutăjului aor și argint,

la *Scaun'e*, su' Gutăi. Acolo o fo' k'iyn'ita. O luat ban'î d'e la grosi și d'e la Žiz și o băgat în
 40 prosta. Da, măi Țigan'e, t'e-ai cuminecat?
 5 Ș'o fo' bradz acolo, ș'o aprins bradzî apoi, ca să nu suje n'ime ca să ja ban'î d'in k'iyn'ită. Apoi cîn o pus aoru în k'iyn'ită, o pus să rçinerî pă bradz și s'o băgat în
 10 k'iyn'ită; d'ipceța o ars bradzî.
 1920. Crățești — Costin Mn'ihaj a lui G'eorge a Vărărița, 85.

D

COZACII

Amu or si cînçi aj, așa formă, d'e cîn o fo' cozaçii p'aiçi. Oamen'ii d'intîi o fugit tăț la pădure, ș'apoi s'o 'ntors înapoi.
 15 Apoi odată o zin'it călăreți ceja cozaçi în sat. Doamne, tare grețoș žib păntu halubele cele, cu bond'e negre. Apoi aveau n'iste bond'e, că și pă cal aveau și ağıun-
 20 ghea pînă pă coadă. Tăț o fo' beț, o băut d'e la Žizii aștia; că dacă n'ar si fo' beț, n'ar si făcut d'in cele nelăute. O fo' beț, cum is porçii d'e beț.

1920. Berbești — Pătru Cupça, 66.

DI

ȚIGANU ȘI POPA

35 Ğice popa cătă un Țigan:
 — Cînd te spovedești, Țigan'e?
 — Cînd or aveau iepurii carne.
 — D'apoi tu postești, Țigan'e?
 — Postesc trii dzile 'n săptă-
 [mină,
 30 Cu pk'ită și cu slăn'ină.
 — Da, măi Țigan'e, nusii prost.
 — Dacă ș'asară eu am fost
 La un sumsîd a nost.
 O perit un cal, cum îi un urs,
 35 și d'e-acolo am adus tăte: brihanu l-am dus acasă și l-am pus
 și l-am mîncat cu copk'ii mn'eî.

— Măi Țigan'e, apoi nu grăi cu min'e așa, că eu nu-s popă
 40 prost. Da, măi Țigan'e, t'e-ai cuminecat?

— D'apoi asară m'am cuminecat cu lapt'e acru d'in bîrbîntă.

45 — Măi Țigan'e, sara nu cuminecă n'ime.

— Dacă eu asară am fost
 La popa nost!

50 Că popa nost îi îmbrăcat, că-i încins cu ată d'e lînă, Da și el gederă d'e frig.

— D'apoi lăsarea aj lăsat-o?

— Eu asară lăsarea o-am lăsat. Da ce-o rămas pîntre dînt
 55 nu-i păcat. D'apoi i-a mîna și pă ceja prunçi ca să aducă carne.

— Da d'ipçe o aducî?

— Nu-i păcat, că-i dintre cruci.

— Du-t'e, Țigan'e, în n'evoi.

60 — Nu-i păcat, că-i d'e la noi.
 Dacă atîta, părinte, m'ai blă-
 [stămat,

M'oi duce la popa țelalalt;
 M'oi duce la popa nost, că-i îmbrăcat, că-i gol ca un nap,
 65 c'o ată d'e lînă e 'nçins. Da o dzis ș'asară cătă min'e:

— Haida, dado, pîngă min'e,
 T'e-oî încăldzi tare bin'e.

70 Iacă eu-s îmbrăcat, cu-o ată d'e lînă-s încins.

Dada nost îi în cort;

D'apoi cîn m'am dus o fo'
 [măi mort.

— Spusu-t'am, Țigan'e. Am dzis: spovedește-te, Țigan'e,

75 C'a zin'i luna lui faurari
 Ș'or muri Țigan'ii ceji mari.
 Amu Țiganu d'abçia bîrăja, da
 tăt strigă cu gură mare, că el nu
 s'a lăsa la moart'e.

1920. Vad — Iqana Codreța (Fundăasa), 40.

DII

FATA ȚIGANULUI

O fost un Țigan și i-o murit fata. S'o dus apoi la popa să o 'ngroape și l-o 'mbciat cu cînçi lei.

5 C-o dzis popa: — «Du-t'e și dă-i la un orb».

Țiganul s'o dus și i-o dat la un orb. Apoi s'o dus d'e-acasă și o mălătuț tăt Țigan'ii.

10 Noapt'ea s'o dat și o dus mortu la popa și l-o pus pă gang și o fugit Țigan'ii. D'imîn'eața, cîn s'o sculat sluzn'ica popii, o dzis: — «Uî d'e min'e, părint'e; est'e

15 un copirșău pă gang».

I-o dzis popa: «nu-i drept». Și s'o dus popa afară și o vădzut copirșău. O dzis atuncî popa: — «Cătaț în el ce-i!»

20 O cătat slugîi popii și o vădzut că-i fata Țiganului. O dzis popa atuncî:

— «Mereț după Țigan'î, iut'e să zie, d'ipce au adus fata aici».

25 O mărș Țiganul la popa.

— «Da, măi Țigan'e, d'ipce ai adus pă mortu ăsta aici?»

O dzis Țiganu: «Iui, dragu tat'ii Mărișara! Da aici ești?»

30 Iui, părint'e, io am dus-o la groapă și ea o zin'it aiciuca; c'o dzis că fără d'e duma-ta n'a mere».

Apoi s'o dat popa, ș'o luat-o, 35 ș'o dus-o la groapă, ș'o 'ngro-pat-o.

1921. Vad — Iqana Codrșa, 41.

DIII

FATA PĂDUREI

Tată-mn'eu o fo' pribag mare, și ven'ia la el fata păduriî, și tre-
 40 n'it omu nopțiî. Da o 'ntrebat:

— «N'ai vădzut pă Ileana Sîn-Ziana?»

Da gîce pribagu că n'o vădzut-o.

45 Omu noptî gîcea că «eu mă duc după ea că o găsăsc».

Dară, să ducea după ea

Și o găsa,

Țițale i le tăia,

50 Pădurea după ea zcera

Și tătă că să rumpea.

Iară vin'ia napoi la pribag și să dă și le pun'e pă foc și le frîge, și le mănîcă.

55 Iel d'e-acolea s'o luat,

Numa el așa gîcea:

— «Pă cîn mn'î-a si a cîna,

O Ileană mn'î-oî afla,

Iară eu oî cîna».

60 După ea s'o luat,

Țițale i le-o tăiat

Și iar o prins și le-o mîncat.

1922. Vad — Aceeași.

DIV

A FETEI PĂDURII

O fost o fintină la ũ om și o prins omu pă fata păduriî la fin-
 65 tînă, ș'o legat-o cu briu d'e t'eî. Dac'o legat-o, o prins a o 'ntreba, că să-i spuie tăt felju d'e buru-iană, de ce fel de leac îi bun tăt felju de buruiană. Și ia o dzis:

70 «Săracu t'in'eretu,

D'e-ar ști el ce-i leacu!

Săracu dumramn'icu,

Acela i leacu.

La marhă-i limbarița,

75 Că aceea li-i vieța.

Cîtu-i lungu d'alungu,

Nu-i marhă ca și porcu,

Buruiană ca curețiu».

— «Tăte t'e-am întrebat. Ioi,
 80 ard munți Galareului. D'apoi pruncu mn'eu ce-a fa'?»

— «Cît'e m'ai întreat, tăt'e

[tî] lē-am spus;

Acum mn'i-î vreama d'e dus».

Atunçi omu o slobodzît-o.

Da după ațea omu o uțat și o
5 dzîs așă:

— «Spun'e-mî, dzîce, la oi
ce-î leacu?»

— «Cuțîtu».

1922. Vad — Aceeași.

DV

DIN RĂZBOIUL AUSTRO- ITALIAN

În cîndzăci-și-nouă m'o luat
10 împărătorju nost Ferd'inand și
m'o dus în Italia și m'am bătut
în Virona și în Mantova și la
Sorfărina; acolo o fo' bătaia mai
țapănă. Pînă în șasădzăci-și-șasă
15 am șadzut tăt în Italia, pînă ce
o fo' țea bătăe, al doilea. Apoi
cînăraru nost Grof Radețk'i o
mn'iruit Italia pînă amu, în șasă-
dzăci-și-șasă. În șasădzăci-și-
20 șasă eș n'am fo' în bătăie, cîn
s'o bătut împărătorju nost cu
Praizu. La Praizu ista î dzîc și
Žerman.

1920. Sîlișțea — Dumn'îtru Vlad, 82.

DVI

DATE

Famelia noastă a Vladului î
25 vek'e de cîn Sîl'îșț'ea. Cînd s'o
făcut Sîl'îșț'ea, atunçi s'o puit
și Vladu, și Iuga, și K'îșu. C'a-
poi în Sîl'îșț'ea numa Rumăn'î
o fost; Židz n'o fo' d'e fel, făr'
30 numa unu știu că o fost în cîn-
dzăci-și-nouă, unu Maier. Ș'a-
poi d'e-atunțea s'o împlut satu
cu Židz, și amu dzîc că ei-s mo-
șten'i.

1920. Sîlișțea — Același.

DVII

DIN VREMEȚA TĂTARILOR

35 Bătrîn'îi povest'esc că p'aiçi
o trecut Tătarij. Apoi p'atunțea
să ved'e că împărățîi o fost slabçi
și Tătarij pă semn'e că erau mai
tari, armoși. O fost cîrț d'atun-
40 țea scrise, dar cîn'e știe und'e
stau.

Apoi Tătarij o făcut rău bu-
găt, o tăiat țîțale la femej, băețîi
mn'îci î-o pus în par ascuțit cu
45 pînțet'el'e acolo, ca și cum ai
pun'e în băhn'it. Clopot'el'e d'e
la biserică lē-o luat. Apoi, aicea,
la Strîmtura, la G'îșeuț lē-o fo'
capātu. O fo' pădure mare și-o
50 fo' mulțime d'e qamen'î în pă-
dure și o slăbțit-o, ca, cînd s'or
băga acolo Tătarij, să-î poată
bat'e pă ei, cum î-o bătut.

Apoi, cînd s'o băgat în pădure,
55 unu o fișcăit d'in țela vîrv și o
pl'ecat pădurea pă ei; s'o rupt
d'in coadă apoi așă, ca un pata-
lion, s'o dus pă munt'e și o dat
Dumn'edzău o vreme tare, ș'a-
60 poi s'o surupat un darab d'e
munt'e d'e pă munt'ele Șt'îol
cu ei și o perit și ațea, n'o ră-
mas n'îci unu. Pă Hainăsu țela
a lor l-o pușcat așă: o fo' cu o
65 femeje rumîncă și apoi — să iert
— o fo' pă femeje. Ș'apoi o fo'
doi vitezi Rumîni înt'o gaură de
pk'îatră, într'o stîncă, și ei o vâ-
dzut țe lucră cu femeja acolo, și
70 l-o pușcat pă el acolo, d'asupra.

Ă! D'atunțea-s mult aș! Trej
ai d'e dzîl'e n'o bătut n'îmen'î
apă, că tăt sînge o curs. Astădz,
d'e-î săpa cît d'e cît ațea, gă-
75 sești țjoant'e d'e caș, d'e om; am
găsît bugăt'e. Arme s'o găsît,
sabçîi, qarețe puștî, da o fo' strî-
cat'e d'e ruğînă.

Rumin'ii o avut pã popa Ștefan cîn s'o bătut cu Tătarij.

Dupã bătăie, aproape d'e Cîrlibab, o rămas o Tătarcă și o șădzut doij aij și o mîncat carn'e crudă d'e la țeij ȝamen'ij pușcaț, ș'apoij o murit. Apoij munt'el'e ȝela să k'jamă pînă astădz *Bîtca Tătărċij*.

Tătarij, cîn o trecut p'aiȝea, pîn Borsă, o zin'it d'in ȝios d'in țară, d'in Țara Ungurească, și vręa să treacă la Bocovina. Capăt eij n'o avut n'icări, pînă o zin'it eij aiȝea. Apoij fără aiȝea o perit vara.

1921. Pojana (Borsă) — Ioná Timiș a Hăului, 75.

DVIII

TRADIȚIA BISERICEI DIN DEAL DIN IEUD

Cînd o zin'it Balcu și cu Gorzu d'e s'o așădzat în pădurile ȝelea, la *Păcură* — așa-ij dzic acolo — ori la *Răȝea* și-o făcut colibă în pădure ș'apoij s'o dată-să și-o făcut o casă d'e rugăȝun'ij. Apoij s'o dată-să ș'o vrut să zidească acolo beserecă eij, ș'apoij o pus acolo cruce și o făcut besereca. Că o fost acolo lemne bugăte, c'o fo' pădure mare și bătrînă. Cruȝea s'o zmuls d'in pãmînt noapțea ș'o mårs acolo und'e e *Besereca d'in Deal*. Apoij eij o zin'it pã urma cruȝij ș'o aflat că cruȝea s'o tras în pădure, pã dealu und'e-ij amu besereca. Apoij eij o luatu-ură ș'o dusu-ură iară napoij. În ȝeja noapțe, cruȝea iar o fuȝit. Dacă o vădzut că ș'al doileja o fuȝit, apoij eij s'o datu-să ș'o străzuit să vadă cîn'e o ja. Dacă o vădzut că să scoală cruȝea d'in pãmînt singură și să ja

și să duȝe iară acolo d'e und'e o adusu-ură eij înapoij, o dzis că «aiȝea nu-ij d'e făcut beserecă, ȝe să făȝem acolo und'e să duȝe ea». Ș'apoij s'o datu-să ș'o zidit beserecă acolo în deal, und'e-ij az. Apoij la vek'ęa Mănăstire s'o adusu-să călugări. Amu nu sint călugări, că Mihali Ion o fo' preot aiȝi, și el o bontozuit călugări de-acolo, pãntu ȝeja că n'avea zin'it popa 'n sat cît avea călugări în Mănăstire. Apoij Mănăstirea o adusu-ură d'e casă căplenească aiȝi în sat ș'o șădzut căplan în ęa.

Balcu și Gorzu o fo' fundamentu satu aista. Și bătrîn'ij ȝiȝeau că eij o zin'it d'in țara Tălianului, că d'ę-acolo simț'em noi.

1922. Ieud — Ion Duncă (cristnic), 73.

DIX

RETRAGEREA TĂTARILOR

Pruncu Hanului o zin'it d'in Țara (H)ăȝăgului, și o fo' st'egar. Apoij o zin'it în Bărsana și acolo o făcut o n'evastă un cocon și o intrat la ęa și o vădzut-o. Apoij lor le-o părut bin'e că: «no, ȝe pruncu ăsta l-om mînca noi». Da s'o rugat n'evasta: «Făȝeț bin'e și nu mîncaț pruncu, că ieu v'oij arăta un meșȝug că put'eț mere în tătã lumea. Meretȝ și-mi aduȝeț o ȝală d'e zin, d'e patru can'e, ș'apoij eij l-oij șierbe, și cînd a șierbe mai tare, apoij ieu tăt l-oij bea odată».

O pus ȝala și-o sert la foc, și cînd o clocoțit mai tare, ęa o luat ȝala d'e tort ș'apoij s'o tom-

80 n'it în mn'izlocu cășij:
— «In'it tăt pingă min'e!»

Ș'o mârș tăț lîngă ȝa, și odată
i-o opărit cu zinu serbint'e.

Ș'apoî d'ȝ-acolo ei o zin'it la
Pk'iatra Tîganuluî, la Strîm-
tura. O fo' zin'it acolo șase pă-
curariî cu șase oi. Păcurariî o fu-
gîit d'e ei și s'o suit d'ȝ-asupra
Pk'etriî. Apoî Tătariî o trecut
apa. Cînd s'o băgat în apă, unu
o țalit cu băltagu s'o tăiat mîna
pruncu Hanuluî d'in Țara (H)ă-
țaguluî, c'o fo' st'egar. Apoî o
fuğit ei pînă la Cuhn'ea și o fă-
cut Cuhn'ea acolo și o rămas
satu acolo. Și d'ȝ-acolo o mârș
Tătariî în Săliš't'e, ș'apoî, ș'a-
colo o n'evastă încă o avut un
cocon. Apoî iară o dat să mă-
nînçe coconu n'evestîi. Acolo
n t'indă o fo' o but'e 'naltă d'e
curek'î o d'e zin, ș'o împlut-o
d'e apă, și tare o 'mpodobçit-o
cu țoluriî și cu fățoi. Ei o alergat
la but'e să vază, că ȝa le-o dzîs
că-î aur acolo. Șase Tătariî o fo'.
Odată o alergat acolo să vază
care o întra în but'e, că but'ȝa
o fo' mare. Cîn o pus k'eptu pă
but'e să să uît'e în lontru, ȝa

o odată î-o luat de pk'icîçoare și î-o
çîuflicat în but'e.

Apoî Tătariî o prădat tăț și o
făcut «Săliš't'e» — pradă.

D'acolo o mârș Tătariî pînă
în Borșa. La Borșa o audzît moșu
lu Bud și o slăbçit pădurea d'e
tăt'e laturile. Cînd o 'ntrat tăț
în pădure, apoî o făcut aruncă-
tură și î-o pustiit pă tăț, că numa
șase o rămas și î-o prins.

1922. Șieș — Vasile Popan Mn'elu, 78.

DX

TODOR TINCU

Apoî, acolo la hotarul Çiu-
leștilor șade lîngă marhă Todor
Tincu. Că harnic o fost omu
ațela și tare blăstămat. O omo-
rît oamen'î și tare mult o șădzut
pîn t'emn'ită. Da amu-î bătrîn;
Doamne, ferî și apăără, că el o
fost mult pribag și cînd să băga
în sat, să duțea la Židz și scotea
tonuriî și bea zin.

1921. Săpînța — Pălaga Pățea Baltă, 68.

DATINI, CREDINȚE, SUPERSTIȚII

DXI

Astăzi [sîmbăta Floriilor], femeja din casă face la tăt omu d' in casă cît' e o *floare de grîu*, c' așă-î obiçiaju; și-apoi tăt natu are
5 cite una și mîncă care cu floarea lui, c' apoi se vād tăt în țeăa lume laltă.

Alt obiçiaj e că în zîua de Blagoveș'teni țate țigăniile și tăt
10 zermii es din pămînt; d' apoi pântu asta tăt omu treabă a 'm-puti cu aș pă la grațduri, la staul, la căși, la țate, și afuma cu tămîe.

1923. Budești — Todor Čičio, 74.

DXII

15 În zîua de Sîn-Ğjorz, pântu strigoile țeăa, pântu ursitorile țeăa țe ja laptele de la marhăj, apoi e bin' e a afuma vit'ele cu tămîe și unge cu aș colo la strunğı,
20 p' unde merg oile. Dimin' ęața le stropk'esc cu apă țate oile și ęamenii tăt să udă, c' apoi în ęap-țea de Sîn-Ğjorz imblă și bosărcăi, că moșu mn'eu le-o vād
25 dzut înt' o ęapte, cînd o zin' it în grațd bosărcăile; el o audzit d' in pod cînd bosărcăile ęicea: «și d' e la asta [vacă] un pk'ic [de lapte], și d' e la asta un pk'ic». Da moșu
30 o dzis: «și d' in p meă!»

Da, apoi așă o fo', că i-o mărăs pk' ișatu întuna, pînă nu s' o d' e- sfăcut.

1923. Budești — Același.

DXIII

Iarna este sfîntu Hararambiu.
35 Atunțea nu țasem nimn'ica, că-î un sfînt cu prilež pântu marhăle, să nu să vițer' ęeva, să nu pągubęa'. Aięea e tare bine a ağıuna în aęea dzî.
40 Este iară sfîntu Antonie; și aęea o řin tot pântu marhăle și ağıună.

1920. Budești — Ilęană Čičeu, 34.

DXIV

Dzua di Sîn-Nicęară, atunțea femeile leęă fęarfecile pântu
45 ca să nu mănînce lupk' iș oile.

Le leęă și în dzua de 'Ndrej. Șî cu ac nu cos, și cu fusu nu țęarçem. Nu lucrăm nimn'ic, fără numai vāruim.

1920. Budești — Ilęană Ardilęan, 23.

DXV

50 În tătă sîmbăta de Postu-mare femeile bătrîne și vādute duc la beserecă prescuri de grîu pântu sluzbă. Apoi aęeste femej să k' ęamă *părease*.

1920. Budești — Ion Ţiplęa, 77.

DXVI

Amu atunçi cîn fac stînile, atunçe să k'eamă la *mulsu mă-surii*. Atunçi să mășgară lapt'ele, care cît are, sau cu litra, sau cu 5 găleata. Atunçi mere și popa și apoï façe sluzbă pă ele și le strop-k'ea' cu apă sfintă.

1920. Budești — Același.

DXVII

Di Sîn-Zien'e punem ad'izma d'e la beserecă ș'apoï dăm pă 10 obraz. Ad'izma o ținem înt'un gîubăr mare și 'n lontru punem busișoc. Apoï sfințea'-l popa și-l dučem acasă și merem și strop-k'im mălaiu și hold'ele.

1920. Budești — Ană Tibil, 24.

DXVIII

15 Amu nu să fac nunț, că nu-î n'icî ceteraș bun, n'icî horincă, n'icî n'imn'ică. Apoï atunçi era de toate čelea și o nuntă ținea trei dzile. C'apoï lua și fată și 20 d'e-airęa, c'o fo' biușug mai bugăt, horincă estină și mălai mai estin. Apoï cuscri să dučea tăț cu caru și călare, că-î mai mindru călare, și lua mn'ireasa 25 și o dučea tăț călare.

1920. Breb — Îndrej Sima, 90.

DXIX

Asta-î armorari și-î bun pântru marhăle bet'ege. Treabă să sie h'ert și apa cum șerb'e buren'ile čelea să dă la marhă să 30 bea.

1920. Breb — Anuță Slăk'ian, 20.

DXX

La Gutîi o turbat amu doï boï și i-o băgat apoï în pămînt; c'a-

poi d'e-a sufla cătă ačeia care-s d'int'o lună cu eï, apoï turbă și 35 ačeia.

1920. Crăčești — Iğana Hot'ea, 50.

DXXI

În dzua d'e H'ilipk'î apoï i b'ine a ținea pântru marhăle, a nu lucra nimn'ic; nu-î bine a să k'eptăna pă cap, nu-î slobod; 40 nu-î čini a descilți.

1920. Crăčești — Aceeași.

DXXII

În dzua de Îndrelușă apoï fac turtucă d'e fărînă d'e grîu cu mn'iere, o frămîntă, o coc în vatră și o mîncă sara cîn să culcă 45 fet'ele, că dzua d'e Îndrelușă nu mîncă nimn'ică, aģiună, ca să vadă čine i-a h'i bărbatu.

1920. Crăčești — Aceeași.

DXXIII

La noï tăte satele au cîte o polecră.

50 Breben'ii is *gușaf*, d'ipče nu pot grăi ȝarecum cum să cade, limpede.

Bud'eșten'ii is *rășinari*, d'ipče i multă rășină, acolo-s mult braz.

55 Sîrbčen'ii is *prunari*, pântruče 's mult ȝomî acolo, multă pomărie.

Călineșten'ii is *coaie lunģi*, d'ipče-s curvari, c'apoï pântru 60 eï știe-se nu bine.

Crîčeșten'ii is *mîț*, d'ipče-s mult ȝamin'ii cu ok'î alb'ii.

65 G'esășten'ii is *țigan'ii*, d'ipče-s negri, ș'încă-s fără pričepere, nu-s așa rușinoș.

Hărničeșten'ii le dzic *caï*, pântruče-s marî ca cai.

Șugătan'ii-s *lupkî*, pântruče-s
cam apucători, mai pribeği.

Giuleșten'ii-s *pupedză*, d'ipče
apoï nu știu.

5 Berbeșt'en'ii-s *capre*.

Fereșt'en'ii-s *brênî*, d'ipče
că-s lîngă apă.

Cornășt'en'ii, apoï la aceia
le dzîc *gad'in'e*.

10 La Vălen'ii le dzîc *iconari*.

La Văden'ii le dzîc *căcat d'e
cîn'e*.

Hot'en'ii-s *cuți*.

1920. Crăcești — Mărie Horvat, 36.

DXXIV

În sara d'e Crăciun fac țipoï
15 ațela, stolnic, ș'apoï îl pun pă
masă și sara leagă masa cu lanț;
apoï pun stolnicu pă masă și pun
goz, ș' apoï pun stolnicu pă goz,
ș' apoï pă stolnic pun măsoaje.

20 Apoï în dzua d'e Sîn-Văsiï *γ* in
prunçi ș'apoï taie cît'e o scrițea
și dau la prunçi. Și după aceea
taie și dau la marhă; apoï după
aceea mîncă oamen'ii dacă ră-
25 mîn'e. Apoï după aceea duc lanțu
la grazd și scot *γ*'it'ele d'in grazd,
da d'imineța, în dzua d'e Sîn-
Văsiï, să treacă păstă lanț *γ*'it'ele.

Apoï masa o leagă, d'ipče să h'ie
30 legate h'erile d'in pădure, să
n'aibă put'ere să mănînce mar-
hăle și oile. Și *γ*'it'ele trec păstă
lanț, d'ipče să nu le mănînce
h'iarele.

1920. Crăcești — Mărie Mununari, 76.

DXXV

35 La Boboteadză afumăm graž-
durile cu tămie, pîn'ce să dee
Dumn'edzău roade în bucat'e.
Apoï la Boboteadză, sara în ağıun,
cîn ağıună oameniï, apoï doi co-

40 conî a căsiï, o bărbatu căsiï dacă
nu-s coconi, apoï au colacu în
mînă și cu lumn'ină aprinsă în-
cunștură casa d'e trei ori ș'apoï
strigă:

45 K'ir' Alexa, Doamn'e,
Griü d'e primăvară
Și 'n pod și 'n cămară.

1920. Crăcești — Aceeași.

DXXVI

La Sîn-Ğiordz apoï gazda că-
siï și păcurariï fac cruce în strun-
50 gă și la colibă pă ăios cu leo-
ștean și cu aju și cu căcat d'e
porc. Apoï trec oile păstă crucea
ceea să nu ıee cîjut'ele d'e pă-
dure lapt'ele și necurătăn'ile și
55 ațele care mărg în pădure după
mătrăgun'e.

1920. Crăcești — Aceeași.

DXXVII

Cîn să mută oile, apoï păcu-
rariu ıa d'in strunga oilor și d'in
vatra focului čenușă și lut și duc
60 cu ei și pun acolo und'e stau ıară,
pîn'ce să nu le rămie lapt'ele
acolea. Ș'apoï cîn să mută și trăc
păstă văï, apoï ıa apă d'in vale
și aruncă după oi ca să nu ră-
65 mie lapt'ele în vale.

Crăcești — Aceeași.

DXXVIII

Pântru lapt'ele d'e la *γ*'ite nu-ı
slobod să scoț foc d'in casă.

1920. — Crăcești — Aceeași.

DXXIX

Dacă dau lapt'e în sat, apoï
pun sare în el și-l dau, pîn'ce să
70 nu margă lapt'ele acolo în sat,
să rămie lapt'ele la vacă.

1920. Crăcești — Aceeași.

DXXX

Primăvara, cînd rump sterpele,
atuncea să strîng laolaltă tate
gazdele și fac stîna. Ș'apoi cîn
gată d'e făcut, apoi să dau și iau
5 tămie, apoi un om ia clopu d'in
cap și încungîjură stîna cu tate
oi și dzîce: «Doamn'e, așîjută-
n'e».

Apoi cîn mulg întîiaș dată,
10 pun crucea și 'mplintă cuțitu în
pămînt simbrașu cel mare și-l
lasă așa gîos în pămînt pînă ce
'ncongîjură tîrla.

1920. Crăcești — Aceeași.

DXXXI

Capra-î zîdă, d'ipce așa o bla-
15 goslovit-o cîn o făcut. Apoi așa
o strigă și păcurarij: «Creă, zîdă,
creă!» C'apoi e blăstămată și
n'are soață.

Oaja e sfîntă, pîn'ce are lînă,
20 și cîn o daș pomană, apoi oaja
să scutură în ceșă lume d'e rōauă
ș'apoi potoleș' focu d'e pā su-
flet la acela care dă oaja pomană.

1920. Crăcești — Aceeași.

DXXXII

Cînd cîntă găina cocoșăște
25 atunçi e d'e meresîn, e sămn rău.

1920. Crăcești — Aceeași.

DXXXIII

Pălia și Foca o ținem pāntu
ce să nu trăznească, să nu y'ie foc
și cjață pā bucat'e. Atunçi nu
trebă a lucra nîmn'ica 'n dzua
30 ceșă.

1920. Crăcești — Aceeași.

DXXXIV

Mn'ercureș nu-î dată să dām
lapt'e și brîndză, d'e dulce, d'ip-
ce h'jerile a mînca marha.

1920. Crăcești — Aceeași.

DXXXV

La noi cred'întîia înaint'e nu
35 să făcea așa. Cîn să cred'înta
oarece fecîor cu oarece fată, apoi
dădea împușcături și d'e la unu
și d'e la altu. Amu numa la nuntă
să face așa.

40 Apoi la nuntă treabă să h'ie
un st'eg. St'egu-î făcut d'in
pîndzătură roșie și cu mn'educ
alb. Ș'apoi d'e-acole, cu fitău,
ș'apoi în virvu st'egului cu țur-
45 gălăi, cît'e trei, și cu struț.

Apoi d'e-acole 'ncolo, coșă
st'egu druș'tele sara în care
mărg la cunun'ie. Apoi îl iau în
mînă și mărg la beserecă și-l
50 țîn'e stegarîu. În virvu st'egu-
lui pun țurgălăi și struț, ș'apoi
cipca o pun pā pîndzătura roșie
și cipcele păstă cîucă. Apoi st'ea-
gu d'e nuntă îl fa' la fecîor care
55 n'o mai fo' însurat.

Fata fa' munună atunçi cîn
să margă la beserecă, în sară.
Mununa o cos druș'tele și dru-
ș'tele-s doauă. Apoi tate astea
60 să fa' cu ceteră, cu cîntări, să
mulătuiesc.

Druș'tele fa' și culacu tāt l'
mn'ireșă d'in fărînă d'e grîu.
Colacu îl dau la st'egarî cîn es
65 la beserecă. Dac'o eșît d'e la be-
serecă, apoi st'egarîu pun'e co-
lacu în grindă sus.

Cîn mn'irele și mn'ireșă să
duc la casa mn'ireșei, ș'acolo î
70 aș'cāptă mă-sa și tată-su în
pragu ușîi cu colac, cu țipoș d'e
pā masă și cu horincă. St'egarū
mere la ușă și fa' cruce cu cuțitu
pā prag și pā margîn'î. Apoi d'in-
75 tîi întră st'egu în casă și încun-
gîjură așa cu st'egu în casă. Apoi
ese afară și întră cu mn'irele și
mn'ireșă în casă. Apoi pā masă
sînt mîncari, țipoș d'e grîu.

Apoi drușt'ele dă colacu st'egarului după ce să tomnesc și după ce stă pă laiță. Apoi st'egarju pun'e colacu în cușit ș'apoi
5 îl dă pă grindă cu cușitu și-l lasă acolo pînă să duce cu mn'ireasa la mn'ire. Tăt nuntași stau cu clopu 'n cap, n'ime nu-l țipă gjos, c'apoi nu-î petrecan'ie.

10 Ș'apoi și mn'irele și mn'ireasa au halub'e groase; mn'ireasa are doșauă rinduri d'e sumnă, doșauă rinduri d'e poale și zad'ii și surț.

Ș'apoi să duc la mn'ire. St'egar
15 garu ia st'egu să să ducă la mn'ire. Apoi la mn'ire iar așteptă așa, ca la mn'ire, cu țipou, cu horincă. St'egaru face iar cruce și incongiură casa.

20 După ce o mîncat, după ce o băut, apoi sara îmbălțuesc pă mn'ireasă.

Apoi cînd zin'e mn'irele și mn'ireasa la casa mn'irelui, apoi
25 nănașă dă pîndzătura d'în straiță la mn'ireasă și o îmbălțuia' cu pîndzătura. Întiaș dată st'egariu fa' cruce cu st'egu așa la mn'ireasă, ș'apoi ia nănașă pîndzătura d'în straiță, o pun'e pă
30 virvu st'egului, ș'apoi o pun'e st'egariu d'e trei ori pă cap mn'iresei, ș'apoi o ia nănașă ș'o îmbălțuia', d'ipce să-ș ia rămas bun
35 d'e la fet'ie. Apoi st'egariu pun'e st'egu pă rudă și colacii îi pun pă păret'e, în cuiu. Pă rudă-î și lip'id'eu.

Cîn ies d'în beserecă, apoi ia
40 nănașă colacu și mn'irele și mn'ireasa să uita pîn el, colea în ușa beserecei, să uita la soare, d'ipce să h'ie frumoși cocon'ii.

Apoi a doșaua dzi cuscrii și cu
45 mn'irele și cu mn'ireasa mîrg la casa mn'iresei. Și atunci cîntă iar:

Mn'ireasa e a mn'irelui,
Drușt'ile-s a st'egarului,
50 Boii-s a nănașului.

1920. Crăcești — Aceeași.

DXXXVI

Apoi la noi lumea dzîce că dacă ieî brăcînariul d'e la oarecine și-î lega un mort cu brăcînariul, apoi acela e legat și nu
55 să înșoară cît lumea.

Apoi și fata să leagă, nu numai holteju.

Apoi să d'ezleagă holteju o fata cu pet'eica. Treabă ca să h'ie o
60 fâmee părăsită, bătrînă, înt'o marț sară, să margă în vale, în riș. Apoi acela care e legat să sie acolo în vale în pk'ielja goală. Apoi cu pet'eica ceea s'o strîce,
65 s'o spargă tată huc pă capu ace-luia ce-î legat, c'apoi îi trece și s'a putea însura, o s'o mărita, dacă-î fată; atunci să dzîce că-î dezlegat. D'e n'o p'at'e sparge
70 tată în marța ceea, apoi în cea marț sară, în întunec și tăt în *lună vek'e*.

1920. Crăcești — Ișana Paul, 65.

DXXXVII

Sacu d'e la fîrină să h'ie legat, pântuceșă nu sară h'îara între marhă; să-l țî legat tătde-
75 una, c'apoi și gura lupului o h'î legată totdeuna.

1920. Crăcești — Aceeași.

DXXXVIII

Înaint'e în sat noi dzîceam «năroc bun, bună dzuă». Apoi,
80 or si cam dzăce ai, așa formă, d'e cîn s'o început a să dzîce «laudă-se Isus Hristos» cîn să tîln'esc doi oamen'î; ș'apoi ce-

lalt dzîce: «tâtdeună; 'n veçi, amin». S'o 'nceput a să dzîce așa, d'îpce s'o urî't und'eva ȝarecîc pămînt, s'o surupk'it ȝarece, 5 ș'apoî o zin'it poroncă d'e la Vlădică la popk'î ca să dzică ȝamen'îi «laudă-se Isus Hristos». Domn'îi nu dzic așa unu cătă altu, numai așt'ia, prost'îmea 10 dzîce așa.

1920. Țîuleștî — Iȝan...

DXXXIX

Eu am fost acolo, pă Prelucă, și o ȝ'in'it un om din pădure. Și dac' o ȝ'in'it din pădure cu un car d'e lemn'e și apoî o stat în 15 cărare und'e am fo' eu și o strîgat:

— Moșú!

— Țe-î!

— 'înă aiçi, pînă 'nȝoa!

20 Mă duc la el în cărare. Da zic:

— Țe-î!

El dzîce: «Am aflat o părek'e de păpuçi și o părek'e de ștrimfli».

25 — Unde-s!

— Nu î-am luat, că-s a Fetei Păduriî, că ȝa o horit pîn pădure; și m'am temut a-î lua, că m'ar h'i omorit.

30 — Eu m'aș duce după ei, da nu oi n'imeri — am dzîs eu.

— Du-t'e după ei cum ȝ'oi spun'e eu, că ei n'imeri: dacă i trece izvoru, apoî mai treçi unu 35 și acolo-s mult'e lomuri doborîț de vînt.

M'am dus și am aflat papuçi, și am aflat și ștrimfli, și î-am luat, și am plecat cu ei. Apoî o 40 ȝ'in'it un vînt d'e-o oborît pădurea tătă ȝos. Eu am ȝ'in'it cu ștrimfli pînă în Prelucă, la căsucă, und'e am fo' eu. Apoî o ȝ'in'it ȝa, Fata Păduriî, după

45 ștrimfli și după papuçi, să-î dau. Apoî o dzîs că să-î dau papuçi. [Ăci a urmat o mică conversație]. — Țe-î ȝere tu, aȝeȝa ȝ'oi aduce.

50 — N'aj n'emn'ica la mine.

— De î-aj dat la ȝarecine, apoî spune numele că n'oi ȝ'in'î la tine.

— Nu î-am dat la n'ime, dar 55 la mine n'aj n'emn'ică.

Omu acela ȝe mi-o spus, apoî el o mârș la oi cu merinde ș'apoî o mârș pînă 'n K'eje, o pus de-saȝii ȝos, ș'o pus capu pă de-saȝii ș'o murit, că o făcut Fata 60 Păduriî ȝarece.

Apoî Fata Păduriî e femeje ca și femeile, numa au obrazu stîng flocos, că ȝelalalt e h'ireș.

65 Eu am meșteșugu mn'eu, că ȝa n'are putere pă min'e. Und'e tună d'in ȝer înt'ȝarece claije de orz, o d'e griu, apoî claija arde; apoî ȝe rămîne, apoî ia nouă-dzăci d'e grăunțe și l'e ȝortă 70 la t'in'e și tămie care e sluzită d'e nouă ori în beserecă. Apoî acele le ȝortă în ȝeb la tine și șohan n'are put'ere Fata Păduriî 75 pă tin'e.

1923. Șugătag-Sat — Todor Tîncu, 93.

DXL

Asta pasăre care cîntă așa în pădure strîgă ploaje și să k'iamă 80 caie. Strîgă ploaje pântuȝe cîn Dumn'edzău o făcut lumea, păi ȝa n'o vrut a lucra la apă, că atunçi tâte pasările au lucrat la apă. Ș'apoî strîgă așa că-î e sete și nu-î slobod a bea d'in păriu, 85 ci numai cîn ploaie, atunčin'ea bea apă d'e ploaje d'e pă ȝetina d'e molid.

1920. Borșa (Răpedȝa) — Iȝan Stescu Gaȝa, 18.

DXLI

Dzua lupk'ilor cad'e 'n dzua
de Cozn'ian, iarna. Apoï leagă
mel'îta, foarfeçile, k'japtănu;
leagă o șt'ergătoare și o țipă
5 păstă ușa căsiî pă două noduri,
pântu lupk'î, ca șiarele să nu
măninçe marhăile.

1920 Săcel — Năstaca Petrovai, 60.

DXLII

Cîn vrea a fa' casă, tocma cîn
vrea a înk'eja stratu, apoï atunci
10 taie o dutcuță d'e dzăce creițari
în patru și o pun'e cînd înk'îpa-
tără stratu. Acolea pun'e întîi
cit'e un darab la tuspatru înk'ee-
turile și apoï n'ime nu poat'e fa'
15 n'icî o vražă, n'imn'ic.

Cîn rid'ică apoï corn'îi d'e o
l'ețuesc, apoï atunci rid'ică st'eag
d'e năframă gazda cîn'e fa' casa
și o dă d'e prezent la maiștar
20 cînd prind'e a drân'îți. Cîn mai-
stăru ja năframa, apoï el dziče
gazdei: «noroc» și dă cu çiocanu
pă dran'îță.

1920. Săcel — Aceeași.

DXLIII

În G'ișău-d'e gîios apoï fac
25 fet'el'e pă la Sîn-Văsiî, bat gă-
leata oilor cu nouă zmiçele d'e
măr dulce; apoï o bat'e fata
aceça ce-î 'nt'acolo und'e-î gă-
leata și dziče așa:

30 Hăi, voi mare găl'etari,

Da la oi îmblatu-v'at'?

Caž dulce mîncatu-v'at'?

Apoï fata ceça durăia' găleata
la çeçalaltă fată care stă în ceça
35 lature, apoï ceça dziče:

N'icî la oi nu n'e-am îmblat,

Caž dulce nu mn'î-am mîncat.

Merișor

În codrișor

40 Façe mere roșiçare;

Façe, façe,

Nu le cpaçe,

Pleacă virvurile 'nçpaçe,

Și iaș două-trei zmiçel'e

45 Să bat ursit'el'e mel'e.

Găleata o durăesc fet'el'e în
casă, în șezători, și feçioriî stau
pă d'e lături.

1920. Săcel — Aceeași.

DXLIV

Su' pre-sara d'e Sîn-Zien'î
50 apoï feçioriî fac făt'jeri d'e dra-
n'îță și pk'icçară cu rășină și l'e
apriind. Fac făt'jeri pă d'çaluri,
pă imașuri pântru marhă, le țin
în mîna și l'e invirt'ea' ca și
55 cum invirt'esc st'eagu, ș'apoï
pk'ică făt'îi. Apoï pă d'imîn'eața
mărg babel'e acolo și strîng fă-
t'îi d'e-acele și le pun în straturi
d'e cepe și d'e ai,

60 Să n'avem d'e n'ime bai,

Să nu cumpărăm mălai.

1920. Săcel — Aceeași.

DXLV

«Placă, domn'îșorule, d'e mai
scrie alta:

— Da çe-ai lucrat tu astădz,

65 surată?

— Da çe să lucru? Ia, am
fost pă icî, pă colea, ș'apoï vedz
că astădz e lun'î și

Lun'î e Lun'eî,

70 Marț e Macovei,

Mn'ercurile l'e țin l'egat'e,

Çioile nu mn'i să cad'e,

Vin'eręa pântru bărbatu,

Simbăta-î a morților,

75 Dumin'eca-î a toților».

1920. Săcel — Căl'ina Danč, 28.

POVESTIRI CU PRIVIRE LA VIAȚA DE ASTĂZI

DXLVI

Eu am născut în (18)30. În
(18)48 am mărș în bătaie cu Un-
guru. Apoi o γ'in'it Rusu de la
Dorna și m'o luat cătan'e în 52.
5 Apoi am sluzit 12 ai, apoi am
γ'in'it acasă, am șădzut 6 săptă-
mîn'î și m'o čerut să mă duc la
honvezi. Dacă m'o čerut la hon-
vezi, apoi eu m'am dus în pădure
10 și am îmblat 6 ai, dar n'am fă-
cut nemn'ică, da numa am îm-
blat pă la păcurari și mn'î-o dat
d'e mîncari, că eu le tăia lemne
și făčea laptele brînză, și le făčea
15 foc.

Eu am avut casă în *Ph'etrule*
Luci, acolo, de cătră Blidari, și
acolo șădeă iarna; acolo est'e ca-
să în pămînt. Apoi acolo am șă-
20 dzut șase iern'î cu soțija mn'eu
ș'apoi žandarij nu putea γ'in'î
acolo, că omătu era mare, pînă
aičea. Pă soțija mn'eu, Puț Pătru,
l-o pușat în pîncete pandorij,
25 aičea, în Crăčestj, toamna. Apoi
eu am fužit în pădure și o sculat
comn'iserij qamin'ij din trij sate
și 18 plăjeși; eu am mărș în pă-
dure cu caru cu doi boi a unuja
30 frat'e a mn'eu și apoi o γ'in'it
acolo comn'iserij și plăjeși și s'o

dat pă min'e. Eu am fužit și
m'am dus pînă 'n N'eyru, acolo
în hotaru nost și m'am băgat în
35 grădinuța Fet'elor Pădurij, în
flori, ș'apoi ele o γ'in'it acolo
trij și o dzis cătă min'e:

— «Măi, da če t'ę-ai băgat în
grădinuța nșastă? Că t'ę-om
40 omorî, și t'ę-om h'erbe și t'ę-om
mînca!»

Eu am dzis că nu mă tem.
Și am γ'in'it d'in N'eyru în
sat și mî-am luat merinde să mă
45 duc la honvezi. M'am dus și am
șădzut patru ai, ș'am γ'in'it acasă,
apoi, în sat, și am purtat l'emne
d'e brad d'in Săpînčigare.

Apoi am făcut 6 cară, graž-
50 duri, șurj aičea în sat, și m'am
dus apoi ș'am șădzut la oj. În
Călineștj am fost čînc ai la oj;
după ačea am fo' și boar în trij
ai, ș'amu 13 ai am șădzut în
55 Preluca Iurj. Amu is pă drum
d'e un an, m'o luat înaint'e pk'i-
čigarele și nu-s bun d'e n'imn'ic.

După če am întors d'in bă-
tae, din Bosna, apoi am γ'in'it
60 în sat și am băut băutură la fo-
gădău, și o γ'in'it unu, Mn'icu-
lae, la min'e și o dat cu o pk'ia-
tră în min'e. Apoi eu am luat

pk'iatra și am dat în el, și el o murit, că l-am loy'it în cap. Apoi m'am dus d'e bună voie la Qarmeçi în Siçet, și am spus çe am pătîmat, și acolo am capatat trii ai și am șadzut în Seçedin, în t'emn'itâ. Acolo, în t'emn'itâ, o fo' o mn'ie și nouă sut'e d'e robî. Acolo era și popa Lucaçi d'in 10 Șişești. Apoi eu i-am purtat mîncarea și băutura de la pçartă, care o adus dçamna preuteasă, că el n'o fo' slobod să se vadă, că el o fo' însăcurat d'in patru 15 țări.

Eu am eșit mai iut'î cu opt dzile. Apoi mn'ie mn'î-o trimăs cart'e să mă duc în Șişești și să h'iu acolo cu el, că-i plă- 20 țe să h'ie cu min'e. În t'emn'itâ în tătă dzua vorbeam cu popa Lucaçi.

1923. Șugătag-Sat — Tincu Todor, 93.

DXLVII

Cît a lucra omu nu-î păcat. Numa să nu fure, să nu omçare, 25 să nu curçe'a, că acela e păcat. Numa Židu crede că nu e păcat ca să omorăști un om; că el cînd t'e vede pe punt'e, el te vręa țipa în apă. Židu-î sfredrele dracului.

1920. Budești — Ileană Tămaș, 33.

DXLVIII

30 Nu-î bou așa d'e cornuș să nu să çîungăra', și calu atîta d'e buiac să nu-ș calçe 'n căpăstru. Apoi și Žiziî is așa: batăr cît de gazdă mare a si, la vremea pçate 35 să sie sărac. Că Židu e ca calu: că calu odată-î gras, odată-î calic.

1920. Budești — G'eorge Berindea, 51.

DXLIX

Placă, domn'îșorule, a sta cu noi aiciuca la cosalău. Ia, noi cosîm pânt'ũ darab d'e pk'itâ.

40 D'apoi cînd o călcat 'mpăratu țara, apoi tăt n'emn'eșigu o pk'icat și o fo' una cu tății; ș'apoi o y'in'it inçineri d'e-au măsura' pămîntu și d'e-atunçe'a s'o făcut 45 tăbulățiiile. Apoi o fo' bçine, că n'o fo' fçame, ș'o fo' fărînă d'e-açe'a de griu, d'e pk'iclu.

Amu-î tare greu d'e trăit.

Apoi eu am fo' mărișor, d'e 50 doisprădzăçe ai, cîn o trecut 'mpăratu pă la Ocnă și n'î-o dat creițari cu mîna. El o fo' d'e optsprădzăçe ai. Apoi atunci o călcat țara asta 'mpăratu čela 55 care o murit amu. Atunçe'a bçirău avea o botă; d'apoi era 'ncristată çamn'iniî pă botă. Apoi da cîndzăçi d'e creițari portie, daî un zlot, apoi cu costura luaî 60 cristătura d'e pă botă.

1920. Sırçi — Mitru Dunca, 100.

DL

Nu este mălai, poț muri çios, poț peri, că nu t'e ntreabă n'imeni d'ipçe stai acolo çios.

1920. Breb — İndrei Sima, 90.

DLI

Am fo' 'n G'esăști ca să cum- 65 păr dohan și mn'î-o dat o babă și o dzis că-î dohan, și ea mn'î-o dat floaręa șçareluî — f . . . -î mormîntu mamei mîne-sa. C'a- 70 poi, vedz că fără tabac odată'm pare că mă și b'eteșesc.

1920. Breb — Același.

DLII

İnt'a' rînd puneam puî și cloșcă ș'avęam puî bugăț; d'amu

nu-î n'îmn'ica. Cel sărac bçetu
astádz ppat'e peri: n'ai avęa ęe
vind'e, n'ai ęe mînca.

1920. Breb — Frásina Moraru, 30.

DLIII

Pk'ică o greutate fără samă
5 păstă noi cu Žizii. Sînt om de
șasedzăci de ai și am trăit numai
cu gļobă și cu năcazurî. Fă b'ine
și du la Mărireă țarei noastră
plîngerea noastră, ca să scăpăm
10 odată d'e Žizii aștia, că tare greu
n'e sug. T'e rog cu lacrimî în
ok'î, ca și tăt de cičęa, ca să faci
lacrămă pă la ęei mari ca să ne
scape de Žizii ęeștia.

1920. Breb — G'eorge Codreă, 60.

DLIV

15 Amu doauădzăci-și-șapte,
doauădzăci-și-optu ai pămîntu
o fo' laolaltă, n'o fo' împărțit
n'icăriri. Tăt cosalau o fo' a sa-
tului: Crizin'ile, Măgura - Ou,
20 Pogoru, Sălașu, Bandreă, Șesu-
rile, Gutîju o fo' d'e pascălău
și el o fo' a nostru oaricînd. Da
amu e tăt crăiesc. Sub K'ęatra-
Gutîjului am țînut boirne.

1920. Crăcești — Vasile Hot'ęa, 50.

DLV

25 Apoi, domn'isorule, vedz că
dacă așa o fost: eu-s bătrîn și
ęa-î tînără. C'apoi așa o rînduluit
Dumn'edzău, ca să sim laolaltă.
D'e n'ar si vrut Dumn'edzău,
30 n'ar si adus-o acasă la mn'ine.
V'o douășprădzăce săptămîn'î
am stat cu ęa n'ecununaț, ș'apoi
după aęale săptămîn'î n'ę-am
cununat. Că ęa-î amuia d'e două-
35 dzăci d'e ai și eu-s trecut d'e

șasedzăci. Pînă amu prunçi n'am
avut; d'ę-amu, d'ę-a rîndului
Dumn'edzău, nu știu.

1920. Hărnicăști — Ștefan Bozaj.

DLVI

Eu m'am bătut la Italia; atunci
40 mi-o vin'it *dum-dum* și m'o
luat așa. Italienii sînt tare aspri,
cum e piparca. Apoi cum îs İta-
lienii numa noi, Ardelenii, sîn-
tem așa.

45 Eu pînă amu am muncit la
mine. Tăt acolo erau și oamini
din Arsurî, din Plopk'ęști și era
și unu din Moldúa.

1920. Breb — Guga Alexa, 23.

DLVII

Să ne 'ntîlneă domnu 'n ședză-
50 torî iarna, c'apoi audzeă mult'e
horî. Amu-î greu, c'apoi și oam-
men'ii să spar, ș'apoi care-s la
fin, la cosit, care-s airęa.

1920. Ğiulești — Içana Pop, 30.

DLVIII

Frat'e mn'eu, tăt'e bun'e și
55 frumșasă ar h'i, numai d'e n'ę-ar
tign'î d'e lumęa asta. Că noi
aičiuca trăim atit d'e rău, că
tăt'e năcazurile cad pă noi, și
apoi numai domn'ii ęei mari n'e
65 fac tăt'e ast'ęa, n'e trag cu ok'î
înk'își. Mare durel'e avem, fātu
mn'eu, că nu putem n'icî face
cruče lu Dumnădzău: «Dęamn'e,
dăruia-nă!» D'e bună samă am
65 agod'it ca cum să n'e aducăDum-
n'edzău Rumîniî să n'e scoată
d'in tăt'e năcazurile și durel'ile;
dară că tăt'e tăt așa rămîn: în
plisă am fo', în plisă rămîn'em,
70 nu n'î-o adus mare bin'e. Amu,
cînd mă duc la bold în Sięet,

numa atîta văd că amu mă pișcă, aiçiuca mă pișcă, acolo mă pișcă, tăt mă pișcă care cum mă gă-sășt'e. Pînă în Rumăn'ia-mare
 5 m'ăz duce, numa săștiu că acolo-î bin'e d'e trăit, citu-s eu d'e du-cucită. Poat'e pă airil'ea o h'i bin'e, da aiçiuca nu-î d'e fel bin'e. Poat'e pă čea lume numa. Apoi,
 10 mălaju să uscă tăt, d'ipče nu tăt Rumăn'ii să iubăsc; ș'apoi Dum-n'edzău n'e trimăt'e ȝareče pe-d'ęacsă.

1921. Ğijulești — Ișana Pintea, 80.

DLIX

D'ę-ar si o leac' d'e dohan,
 15 domn'isorule, ca să dohăn'esc, că d'e trii săptămîn'î n'am dohăn'it nimn'ica. C'apoi vedz, tare-î rău a dohăn'î frundză d'e urdzică și d'e floareșă șoareluî,
 20 și nu put'em fără tabacă, că-s cunt'it cu k'ipa. Apoi cîn am dohan nu bag bagău în gură. Dar să știu duma-ta că-î mai bună o gură d'e bagău d'ecît o k'ipă d'e
 25 dohan, dipče apoi čea tare o simțesc acră, ș'apoi nu mă zăhăja' și poči lucra. Că cu k'ipa mă mai zăhăja' la lucru, o lozesc d'e greblă și d'e ȝasă, o tuî.

1920. Berbești — Pătru Cupcea, 66.

DLX

30 Este un bot'eî d'e oi și simt capre douădzăci între oi. Și caprele čele să aleg d'între oi d'e t'ilin, nu vreău a umbra cu oile. Că oile ar șădęa pă cîmp, ele să
 35 duc în huči. Nu să văžăsc laolaltă, fără d'e t'ilin.

Apoi tocma așa și noi, Rumîniî, cu Unguriî; ei să țin domn'î, mai domn'eț, și noi săm

40 proști. Săm Rumîn'î, și noi dară că cu Rumîn'î n'ę-am trăge.

O fost un Ungur ș'o dzis că clopotu nost d'e la beserecă strigă «pk'ită d'e mălai, pk'ită d'e mă-
 45 lai» și că a lor strigă: «buza k'eneret» (pk'ită d'e grîu).

1920. Berbești — Același.

DLXI

La domnari pare-le rău că s'o dus Unguriî d'ę-aiçi, că amu nu-î bartă, nu-î n'imn'ica. D'e
 50 cîn o zin'it Rumăn'ii o pk'icat aeste d'ę-atunči.

1920. Berbești — Același.

DLXII

Apoi čjumn'iliturile astea noi le spun'em atunči cînd desfă-
 căm cucurudz toamna, atunči
 55 cînd îl desfăcem d'e p'itien'e.
 1920. Vad — Todosie Telept'ean, 20.

DLXIII

Čea care o dzis că Văd'en'ii îs căcat d'e cîn'e [cfr. XDIX], apoi treabă să sie vr'o femeje, d'ipče-s min'iqase ca feciorii d'e
 60 pe la ei grăiesc cu fet'ele d'ę-aiçi, d'e la noi și tăt au drăguță aiçi, d'ipče aiçi fet'ele-s mai mindre, mai la rînd cu tăt'e. La noi sa-t'ele n'e dzic čiotormen'î.

1920. Vad — Aceeași.

DLXIV

65 Amu nu hořesc așa: ȝareče horî mindre să sie, că d'în bătrîn'î horî. Amu nu-s d'ę-ăcelea. Amu sint d'ę-ajesteșă d'ę-a min-drioruluî numa. Apoi ajesteșă d'ę-
 70 amu mn'ie nu-mî plac și n'icî că vreău să le știu; c'apoi, če mn'i-s bun'e?

1921. Vad — Ișana Codreșă, 41.

DLXV

În tăta dzua păcurarij căleja' cu izvarn'îță caldă un darab d'e caș în căldare und'e serbe urda, apoi îl țipă înt'o bărbîntă cu iz-
 5 varn'îță; da izvarn'îta e acră și stă acolo pînă astară, pînă să cîjuntă. Apoi d'e-acolo, cîn zin cîjaban'îj d'e la oî, scot d'e-acolo cît'e o darabă, apoi o pun'e înt'o
 10 găleată și țipă acolo un găvan mare, așa, d'e urdă caldă. Ș'apoi acela să k'eamă boron'eț. D'e să văžeja' pîn'e, apoi mănîncă pîn'e; d'e nu să văžeja' pîn'e,
 15 apoi mîncă boron'eț gol și să fac la obradz așa cum îi dracu d'e roșu.

1920. Vișeu-de-jos — Dumn'itru Pop Cîrței, 71.

DLXVI

Dumn'ia-voastă d'in lontru nu știț cum să lucră acițiuca. Noj creșt'in'îj dučem în silă, d'ipče
 20 nu-î cu ce a trăi, că munți-s pă mina Židzilor. Pînă amu nu n'e-o dat n'icî pămînt, n'imn'ica. C'a-
 poi n'icî cej care au cîrma satu-
 25 lui nu țin cu noj, că vedz, Rumîn'îj n'au d'e und'e da ban'i; nu-î mai întrebă n'imen'î, nu-î controlēja' n'imen'î ce lucră cu noj.

1920. Borșa (Pk'etroșasa) — Gavrilă K'icju, 50.

DLXVII

30 Euj, domn'îșorule, să nu h'i bă-
 ută o leacă d'e horincă, n'aș h'i trăită pînă amu. Apoi cu horinca asta nu mn'i era-așa bai să h'i mîncată pk'ită.

1920. Săcel — Gahe Mecleș Danč, 64.

DLXVIII

35 Aičeja, pîn darabu esta de țară, nu să face n'emn'ica, tare-î să-
 racă, că-s numa munț. Numa mălaju să face și acela numa atunčeja cîn nu pk'ică bruma,
 40 c'apoi il gēd'eră dacă pk'ică.

1920. Cuhēja — Vasile.

DLXIX

O femeje o băgat d'e slugă pă un pocăit care o zin'it d'in că-
 tan'e și o găzdăluit cu el vreme d'e trei aî. Și înt'ăceja trei aî o
 45 avut un cocon. Și ęa tăgăduja, că nu-î cu el. Ș'amu o zin'it bār-
 batu-său d'in Rusija, und'e o stat cînčî aî și o găsît coconu acasă. El n'o făcut n'emn'ica la fe-
 50 meja-sa; numa să află rușinat, nu mere n'icări și o dzis că tăt'e să si arșă, numa acela lucru să nu si fōastă.

1920. Rosavlia — Ilgana Rus, 24.

MUZICĂ POPULARĂ

Referindu-mă la afirmațiunea făcută altundeva (cf. revista *Vieța nouă*, XVI (1920), 171) privitor la folklorul muzical al Maramureșului, relev ez și aci, că, în această privință, acest ținut nordic e slab reprezentat: îi lipsește mai mult sau mai puțin acea expresivitate puternică și caracteristică a *doinei* românești, a așa numitelor *cântece de coastă* bunăoară, în care curge duiosia subtilă și pătrunzătoare a sufletului românesc. *Dârlaiurile* maramureșene se caracterizează prin monotonia lor și multe din ele — vorbim de muzica vocală — prezintă aceeași modulație ca și cele *morâști* (cf. de exemplu n-rul 8). Aceste constatări le-am putut face atât în vieța casnică din interiorul satelor, cât și în cea dusă pe plaiurile ca și în munții Maramureșului: la *cosaldău* ca și la păcurari. Din vieța satelor de relevat aria n-rul 10 SĂ BEM, care e dat cu un cântec bătrânesc și care azi se aude din ce în ce mai rar: doar lăutari bătrâni îl mai cântă din viori surdinate și aproape numai pe coarda lui *sol*, răscolind evocări melancolice ale unor vremuri patriarhale. Cântecele cred că l-am notat bine, după ce l-am învățat să-l cânt din flaut alături de un lăutar bătrân; partea a doua — *Allegro* — e redată și de Isidor Man în al său *Apșenescul*, cu accompagnament de piano. Cuvintele acestui SĂ BEM nu le-am putut culege, întru cât cei care îl cunoșteau îl fredonau numai, fără cuvinte.

O caracteristică însă proprie muzicii maramureșene cred că o prezintă *trâmbița* a păcurarilor. Lungă de 2.90 metri până la 3.10 și făcută din lemn ușor învelit cu tinichea, ea e un instrument eminentement păstoresc, din care se cântă ținând-o cu mâna rezemată cu cotul în coapsă. Singurul cântec ce se aude cântat din *trâmbiță* este *Ind, tată, ind* — despre care vezi explicația în *Introducere* — sau așa numitul A OILOR, cu variantele sale (cf. n-rul 1). După cum am spus și în *Grai și suflet* I, 156, *horja oilor* „e un cântec bătrânesc a cărui modulațiune îl scoate din rândul cunoscutei doine românești și în al cărui spirit se mai aud în Maramureș — azi din ce în ce mai rar — și altele: *horja pribagului, a caprelor, a primăverei*, etc.“. Această *horă* o au și Huțulii, după cum se poate vedea din n-rul 2 NA TREMBITE, pe care am reprodus-o din valoroasa lucrare a lui Włodzimierz Szuchiewicz, *Huculszczyzna*, tom drugi, pag. 118 (Kraków 1902). Pentru a înlesni cititorului cunoașterea nuanței reale a trâm ștei precum și pentru a controla redarea acestui cântec pe care eu am făcut-o cu ajutorul flautului, reprodus sub n-rele 3 și 4 același cântec din importanta culegere a lui Béla Bartók, *Volksmusik der Rumänen von Maramureș*, 117, unde, cu un lux științific, sunetele trâm ștei ni se înfățișează până în cele mai mici detalii.

Cât privește muzica instrumentală — de vioară — cf. B. Bartók, *l. c.*

N-rul 1. A OILOR
Cântată din caval

Auzită de la Gavrilă Pătrăuș, 27 ani, în Șieu, 1922

The musical score is written on seven staves of music. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The melody is characterized by a series of eighth and sixteenth notes, often beamed together. The lyrics are written below the notes. The second staff contains the lyrics "I-nă, ta-tă, i-nă : O-i-le fur-a-tu,". The third staff contains the lyrics "În ta-ra mi-na-tu, Tă-mu-ne le-gă-tu!". The fourth staff continues the melody. The fifth staff begins with the tempo marking "Allegro - După ce s-a găsit oile." and features a more rhythmic, eighth-note pattern. The sixth and seventh staves continue this rhythmic pattern.

I-nă, ta-tă, i-nă : O-i-le fur-a-tu,
În ta-ra mi-na-tu, Tă-mu-ne le-gă-tu!

Allegro - După ce s-a găsit oile.

N-rul 2. NA TREMBIŢE
Jak owce przydą w poloninę.

Din Szuchiewicz, *l. c.*

N-rul 3. CÂND MERG OILE LA MUNTE

Din Béla Bartók, *l. c.*, n-rul 198.

N-rul 4. HORA PĂCURARULUI CÂND A PIERDUT OILE

Din Béla Bartók, *l. c.*, n-rul 199.

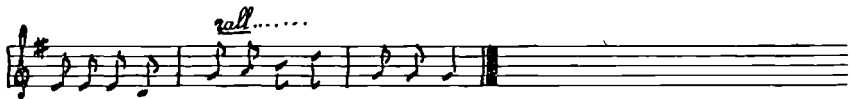
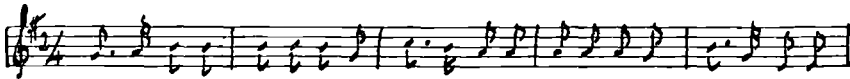
N-rul 5. CÂNTEC

Auzit de la Arba Iulțeșă, 27 ani, în G'esășți, 1920.

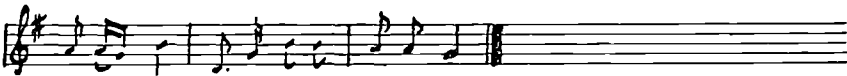
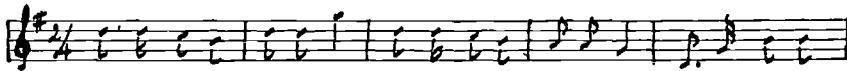
N-rul 6

Auzit în Sat-Șugătag, 1921.

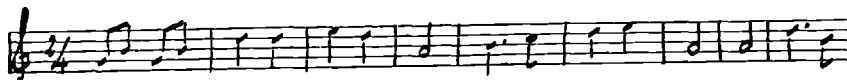
N-rul 7

Auzit în Breb, 1920.

N-rul 3

Auzit în Săpînța, 1920.

N-rul 9

Auzit în Petrova, 1920

N-rul 10. SĂ BEM

Auzit dela lăutari în Rozavlia, 1922

A P E N D I C E

PIESA TEATRALĂ A NAȘTEREI LUI
ISUS HRISTOS

«Piesa teatrală» pe care o reproduc aci, în *apendice*, mi-a dat-o în manuscris săteanul Gavrilă Pleș (49 ani), din Ieud, în ziua de 10 ianuar (marți) 1922 chiar în comuna Ieud unde mă dusesem anume să văd jucarea acestui «Viflaim». Acest fel de teatru era mai dezvoltat înainte de războiul european (1914) și se juca nu numai pe valea Izei, ci și pe Vișeu ca și pe Mara. Actualmente obiceiul acesta, pe care îl găsim și la alte țopoare (Slavi, Germani, Neolatini) e pe calea dispariției, păstrându-se doar în câteva comune, în fruntea cărora stă Ieud. Manuscrisul — un caiet de 33 file, astăzi în posesia mea — se datorește învățătorului *Petru Bilț* († 1904) din Ieud.

Sătenii din Ieud jucau această piesă pregătind-o singuri și din propria lor inițiativă, oferind publicului în zilele de Crăciun o plăcută și instructivă distracție desfășurată absolut fără nici o pretenție și în simplitatea cea mai patriarhală posibilă într'una din sălile de clasă ale școlii (vezi cele șase scene din această piesă reproduse în planșele XX, XXI și XXII).

În ceea ce privește transcrierea manuscrisului, cf. *Introducerea*;

VESTITORUL

Prea onorat domn de casă,
Din oameni persoană-aleasă,
Eu-s trimes ca vestitor
De al meu poruncitor:
5 Vă vestesc că-a noastră ceată,
Ce din Ieud e sculată,
Nu-i departe aşezată.
De cumva binevoiți
Ceata noastră s'o primiți,
10 Ea va face pomenire
Despre-a lui Hristos venire,
Și va face cheful bun,
Cum să cade la Crăciun.

ACTUL I-i

VESTIREA NAȘTEREILUI HRISTOS

INGERUL GAVRIL

Bucură-te, Prea-curată,
15 De păcate nepătată,
Marie plină de dar,
Că la Domnul ai mult har.

MARIA

Cine te numești a fi,
Și cum ai venit aci?
20 De la care regiune
Imi aduci închinăciune?
Mă tem că te linguşești
Cînd mie așa-mi vorbești.

Deci spune-mi adevărat:
25 De ce Domn ai cuvîntat?

GAVRIL

Eu sînt înger Serafim,
Dumnezeu mi-a zis să vin,
Să-ți aduc o mare știre
Despre-a lumii mîntuire.
30 Tu vei naște pre *Cuvîntul*
Carele-a făcut pămîntul,
Cel de îngeri lăudat,
De oameni *Isus* chemat.
Fiul lui David se va zice
35 Și pre om va să-l ridice
Din moartea păcatului
Din adîncul iadului.
Deci, tu, cea plină de dar,
Nu te 'nspăimînta 'n zadar,
40 Că spirit sfînt te-a umbri,
Mamă Domnului vei fi.

MARIA

Această făgăduință
Mie mi-e cu neputință,
Că vreau să rămîn tot fată,
45 Cu nuntă ne'npreunată,
Precum Domnul mă cunoaște,
Și așa, prunc cum voi naște?

GAVRIL

Acest lucru minunat
Dumnezeu sfînt l-a lăsat,

Și vei naște ne'ntinată
 Fiul ce-a făcut lumea toată.
 Mare taină, negîndită,
 Va fi prin tine 'mplinită,
 5 Căci se va naște din tine
 Unul din sfînta Treime;
 Tu vei naște și vei crește
 Pre Cel ce lumea hrănește,
 Și-a făcut toate ce sînt
 10 Sus în cer, jos pre pămînt.
 Iți spun, Marie,- adevărat
 Că îngerii s'au mirat
 Cum o vergură lumească
 Va pe Dumnezeu să-l nască.

MARIA
umilită

15 Iată serva Domnului,
Fie după voia lui.

ACTUL al II-lea

Iosif încredințează cu Maria

Marie sfîntă, curată,
 Știu că ești din viță 'naltă,
 La suflet ești umilită
 20 Și de Dumnezeu iubită.
 Eu încă-s un om sărman
 Tot din a lui David neam,
 Și nu cerc în lume-avere,
 Fără 'n Domnul mîngîiere.
 25 Un dor ceresc m'a 'ndemnat
 Și la tine am intrat
 Să te rog să-mi fii soție
 In această lume mie;
 Să mă 'nveți ca tine eu
 30 A ruga pre Dumnezeu.
 Eu voi fi ție sprijin
 Pe acest pămînt strein,
 Și mult ne vom bucura
 Cînd pe Domnul vom ruga,
 35 Să fie 'ndurat spre noi,
 Să ne scape din nevoi.

MARIA

Iosife,-a ta cuvîntare
Mie-mi face supărare,

Că eu mi-am propus odată
 40 Că voi să rămîn tot fată,
 Cu nunta ne'npreunată.
 Eu nu mă voi mărita,
 Că-mi place biserica
 Mai mult ca toată lumea.
 45 Vezi că lumea-i rău stricată,
 Omenimea-i blestemată:
 Nu roagă pe Dumnezeu,
 Mai voioasă face rău.
 Pentru-aceea mă depart
 50 De oameni ca să nu-i văd
 Pînă fac atîtea rele
 Și plîng pentru ei cu jale.
 De cumva tu te rogi bine
 Lui Dumnezeu ca și mine,
 55 Ca să scape de sătan,
 Pe toți pruncii lui Adam,
 Eu ți-s soață 'n rugăciune
 Și în alte fapte bune,
 Ce-s hrană sufletului
 60 Și plăcute Domnului.

IOSIF

Văd, Marie prea iubită,
 Că ești curată și sfîntă,
 Și darul Domnului 'nalt
 In inimă ți-i 'ncuibat.
 65 Ci mă rog cu osîrdie:
 Fi-mi înger scutitor mie,
 Să mă 'nveți ca tine eu
 A ruga pre Dumnezeu.

MARIA

Iosife, te rog, mă lasă
 70 O leacă singură 'n casă,
 Ca să 'ntreb pre Dumnezeu:
 Implini-voi dorul tău?
 Iosif iese afară, iar Maria se roagă:
 Dumnezeule iubit
 Care mi-ai făgăduit
 75 Că-ți voi fi locaș sfîntit,
 Rogu-te foarte 'nfocat
 Să-mi dai părintescul sfat:
 Ce să spui ăstui bărbat?
 Vine un înger și zice:

O, prea 'naltă 'mpărăteasă,
 A cerului mai aleasă,
 Ca îngerii mai frumoasă:
 Dumnezeu sfânt m'a mînat.
 5 Ca să-ți spun adevărat:
 Primește-a lui Iosif sfat!
 Iosif ciocănește la ușe, iar Maria zice:
 Oh, dar vino, om iubit,
 Că Domnul așa-a voit,
 Să-mi fii sprijin pe pămînt,
 10 Să 'mplinim a lui cuvînt.
 Apoi se roagă amîndoi în genunchi:
 Dumnezeule 'ndurate,
 Tinde-Ți mare bunătate
 Și ne 'ndreaptă întru toate
 Ca să le-arătăm la gloate
 15 Pre pămînt cum să să poarte.
 Dă-ne tărie 'n nevoi,
 In năcazuri fii cu noi,
 Ca cu dor să te iubim
 Și acum și 'n veci, amin.

ACTUL al III-lea

Iosif află că Maria-i tăroasă și voește în
 ascuns a o lăsa.

IOSIF
 singur

20 Hm, hm, hm, ce o să fie
 Cu mireasa mea Marie?
 Of, acest lucru ciudat!
 Oare să mă fi 'nșelat?
 Ah, nu este cu puțință,
 25 Eu cred că așa ființă,
 Chiar cum este Maria,
 Pe pămînt n'ai mai afla.
 Dar acum mă duc și-o las,
 Să-mi mai treacă de năcaz.
 30 Ho, ho, ho și ba, ba, ba,
 Almintrelea voi lucra:
 Mă duc și mă voi ruga
 Cum a făcut și dînsa.
 Așa-oi face, așa, da,
 35 Că mai bine voi îmbla.

Se roagă:

Doamne 'nalte, Dumnezeu,
 Vezi-mi Tu necazul meu.
 Ingerul: *sbin, sbin, sbin* (s'aude zburînd).

IOSIF

Aud zburînd
 Un înger sfînt,
 40 E pe pămînt,
 Să-l aud, să-l ascult.

INGERUL

Iosife, nu fii scîrbit
 Pentru celea ce-ai plinit;
 Nu te teme a lua
 45 Pre Maria 'n casa ta.
 Că ea Sfîntul ce va naște
 Turma lui David va paște:
 El   fiu fără de tată,
 Fiu ce-a făcut lumea toată;
 50 E fiul Celui de sus
 Și tu-l vei chema Isus;
 El iadul îl va zdrobi
 Și pe om va m ntui
 De-a dracului viclesug
 55 Și de-a iadului greu jug.
 Deci, Iosife, fii voios,
 D n tește veselos,
 Că vei hrăni pe Hristos,
 Mesia cel luminos.

IOSIF
 juc nd de bucurie

60 *Vonder Fenster bisțium tir,*
Tanzder Iosif siongoadril,
 De la fereastră la ușă
 Joacă Iosif rotiluș .
 Bine-mi pare, vai, vai, vai!
 65 Bine-mi pare, vai, vai, vai!

ACTUL al IV-lea

IOSIF
 cătră Maria

Marie, n'ai auzit
 Ce porunc  ne-a sosit

De la Cesarul August,
De la Roma din Apus?

MARIA

Ce poruncă a sosit,
Oh, Iosife prea iubit?

IOSIF

5 August Cesarul vestit
Multe țări a cucerit,
Pre mulți crai și i-a supus
Și la Ost și la Apus.
Și acuma el voiește
10 A ști pe cîți stăpînește,
Care de unde se trag
Și cu toți ce număr fac.
Deci, iubita mea Marie,
Hai să mergem a ne 'nscric
15 In orașul strămoșesc,
A lui David neam crăesc.

MARIA

Să mergem, Iosife, hai,
Colo 'n satul lui Isai,
In Viflaemul vestit
20 Unde s'a născut David.

IOSIF

Merge-vom, scumpă Marie,
In Viflaim a ne 'nscric;
Inșă, of, vai, Doamne sfinte,
Ce ne-om lua de merinde?

MARIA

25 Mîngie-te, soțul meu,
Ne-a rîndui Dumnezeu.

IOSIF

Eu îmi iau și firezul,
Și barda și sfredelul;
Cu uneltele pe cale
30 Vom cîștiga de mîncare,
Poate și vre-o trei parale.
Pleacă.

IOSIF

Văd, Marie prea iubită,
Că acum ești tare trudită
De drumul acesta mare
35 Și de arșița de soare.
Mai silește, că sosim
Indată la Viflaim;
Ne vom cere spre-odihnit
La vre-un neam de-a nost, cin-
[stit;
40 Că-avem neamuri luminoase
Și spre noi vor fi miloase;
Ne-or primi care de care,
Văzîndu-ne 'n lipsă mare.

MARIA

Cine trage 'n sărăcie
45 Aici n'are omenie.
Cel sărac și izgonit
E de trudă pe pămînt.
Vezi că oamenii-s orbiți,
Și la inimă-s tîmpiți,
50 Că cinstesc numai pe-aceia
La cari este avuție;
Nu primesc pe cel sărac,
De-ar fi oricît de curat;
Și eu nici nu m'oi mira
55 Cortil de n'om căpăta.

IOSIF

Nu cred c'ar fi cu putință
Tocmai a lui David viță
Se fie așa 'mpestrită,
De sătană cucerită,
60 Se nu ne dea un minut
In casa lor puțin scut.

MARIA

Frate, de nu ne-or primi,
Dumnezeu sfînt ne-a scuti!
El e Tată tuturor,
65 Mai ales săracilor.

ACTUL al V-lea

Iosif la mai marele sinagoge, în curtelare
la Isahar.

IOSIF

Înalt părinte Isahar,
Să aflu la tine har.
Eu-s din satul Nazaret,
Om serac și 'n Domnul cred;
5 Și-am venit cu-a mea soție
Între neamuri a ne 'nscric.
Acum sîntem osteniți
De drumul greu, și flămînzi.
Soția mea-i năcăjită
10 Și-abia stă 'n sus de trudită.
Fă-ți pomană și ne lasă
Peste noapte 'n a ta casă;
Fie-ți milă de-ai tăi frați,
Sînt din neamul luminații,
15 Macar că nu sînt bogat,
A lui David împărat.

ISAHAR

mînios

Ce voești, măi prostalău?
Ai dormi 'n palatul meu?
Cum ai putut cuteza
20 Tocmai la mine-a întra
Și-a-mi minți așa avam,
Și-a-mi spune că îmi ești neam?
Măi, eu n'am neamuri ca tine,
Lalelei, fără rușine,
25 Zdrenturoși, goi și desculți,
Chiar de Dumnezeu bătuți.
A mele neamuri sunt bune,
Petrec tot în rugăciune,
În posturi și 'n fapte bune.
30 De-acea Domnul îi iubește
Și pe toți îi dăruște,
Și nici cînd nu-i pedepsește.
Tu de-acea ești pedepsit,
Că ești ceva prăpădit,
35 Și 'ncă hulești pre David,
Pre prorocul cel vestit.
Ai noroc că-amu postesc
Și-s un om dunederesc.

De la alți vei dobîndi,
40 Cît dinții ți s'or clăti.
Piei de-aici, cu-a ta soție,
Mergeți barem în pustie,
Și-aici mai mult nu întrați,
Bine de vreți să îmblați.

Iosif și Maria ies afară.

MARIA

45 Vezi, Iosife, și te 'nvață
Cum-u lumea ast' măreață,
Și mai multe nu-ți vorbesc
Că să nu te năcăjesc.

IOSIF

la alte neamuri.

Înalți boeri, ai noștri frați,
50 Faceți bine, ne lăsați
Ca să aflăm adăpost
O noapte 'n locașul vost,
Că sîntem tare trudiți
De drum greu și osteniți;
55 Merindea ni s'a ciuntat,
Mare năcaz ne-a aflat.

NEAMURILE

Mergeți încătro veți vrea,
Că ici nu veți rămînea,
Că voi sînteți niște goi,
60 Și nu sînteți frați cu noi.
Mergeți de-aici dupăolaltă,
N'asteptati vorbă rugată,
Căci vă scot și din oraș
Pină colo, în imaș.
Iosif iese și se duce la primarul cetății.

IOSIF

65 Of, înalt judecător
Eu-s un biet de călător
Ce-am făcut cu-a mea soție
O lungă călătorie
Vrînd aici a ne înscric.
70 Întii cortil ne-am cercat,
Nicăiri n'am căpătat,

Și acum a mai 'nserat.
Deci, ne rugăm feței tale
Să ai spre noi îndurare,
Să ne așezi undeva
5 Pina va veni ziua.

JUDECĂTORUL

Omule, precum te văd,
Tu ești de la Nazaret
Și nu ești din neamul meu,
Că eu sînt un Idumeu.
10 Eu cortil n'am cum îți da
Dacă nu-s de legea ta: —
Jizii nu m'or asculta,
Încă chiar acum noaptea.
Eu văd că ești necăjit
15 Și de drum tare trudit;
Îți dau trei bani, ia-ți mîncare
Și te 'ntoarnă pe-a ta cale.
Dac' ai eși din oraș,
Poate-ai căpăta sălaș,
20 Că pe-acolo sînt păstori
Foarte buni și primitori.
Așa, frate supărat,
Eu nu-ți pot da mai bun sfat.

IOSIF singur

Lumea asta-i trecătoare,
25 Toate-s vis cîte-s sub soare.
Eu dacă-s un om sărac,
La avuți nu li-s pe plac;
Vezi, dacă-s un biet bărdaș,
N'am avut loc în oraș.
30 Eu mă duc ca vai de eu,
Dar mă vede Dumnezeu.
De-aș fi fost un om bogat,
Toți mi s'ar fi închinat;
De eram un om avut,
35 Toți m'ar fi primit de mult,
Toți m'ar fi primit în casă
Și m'ar fi pus după masă.
Dar așa toți mă urăsc,
Nimărui nu trebuesc.
40 Dar, lasă-i să fie 'n pace,

Și facă cîte le place;
Că-a veni Judecătorul,
Prea bunul Mîntuitorul:
Atunci ei vor fi sermani,
45 Mai rău ca noi, ești golani.
Seracul tot năcăjește,
La Dumnezeu des gîndește,
Iar avutul nendurat
În lume-i tot desfătat,
50 Și nu ști că avuția
N'a ținea pe cît vecia;
Ci tot strînge în cămară —
Pe serac lase-l să moară.
Și cînd moartea îl găsește,
55 Vai! amar se chinuește;
Ar vrea să nu fi văzută
Avuția ceea multă.
Deci, dar eu sum fericit
Că năcăjesc pe pămînt.
60 Doamne,-al meu mîngîitor,
Vină-mi întru ajutor.

MARIA

Oh, Iosife prea iubit,
Nu fii așa de scîrbit;
Vezi că Domnul e prea bun,
65 Ne-a povățuit pe drum;
Deși-ai noștri nu ne-au primit,
Streinul ne-a dăruit
Să ne luăm de mîncat,
Si 'ncă și sfat bun ne-a dat.
70 Eu pe-aici cînd am trecut
O poiată am văzut,
Și acolo vom afla
Loc și ne vom așeza;
Iar de nu ne vor primi,
75 Colo vom călători
Unde vezi focul arzînd,
Că-s păstori la oi șezînd.

Află poiata.

IOSIF

Iacă,-aici este poiata
Și locașul nost e gata.

Domnului să-i mulțumim
Și-apoi să ne hodănim.

Ingerii coboară spre grajd și cântă:

Mărire lui Dumnezeu,
Că s'a născut fiul său,
5 Și jos pace, pre pământ
Mîntuirea a venit.
Omul să se veselească
De 'ndurarea cea cerească;
Lumea toată să se 'nchine
10 Celuia ce 'ntr'însa vine.
Cuvîntul s'a întrupat,
Pre Adam l-a deslegat;
Deci, Hristoasă, fie, fie
De acum pînă 'n vecie.

ACTUL al VI-lea

Păstorii aud corul cîntînd. Se scoală întii
Acteon.

ACTEON

15 Măi Coridone! Coridone, scoală!
Scoală sus, nu dormi ca dus,
Tîmbusit cu dosu (fața) 'n sus.

CORIDON

Ai de mine și de mine,
Că tu n'ai pic de rușine,
20 Că cînd dormiam eu mai bine
Te-a adus naiba la mine.
Acteoane, dă-mi tu pace,
Ce-am visat îmi tare place;
Și tu numai m'ai zmintit,
25 Visul nu me-am împlinit.

ACTEON

Visul trece și se duce,
Ce-i aevea e mai dulce.
Stăi, nu te tot scormoni,
Și ascultă ce-i auzi.

CORIDON

ascultînd cu degetul la ureche
30 Așa, zău, aud visul meu!
Oh, adă fluerul tău
Să prind a cînta și eu.

ACTEON

Lasă fluerul oriunde
Și ascultă că-s guri multe:—
35 Gîndești că-s pasări de munte
Care trag vara la munte.
Scol și pe Miron s'asculte...
Măi Miroane, scoală sus,
Nu horcoti ca un urs,
40 Tîmbusit cu dosu 'n sus!
Măi Miroane!...

MIRON

Cea!

ACTEON

Mă....

MIRON

Ha!

ACTEON

45 Scoală!

MIRON

Ba!

ACTEON

clătînd pe Miron

Lasă somnul la pustie,
Scoală și-auzi veselie.

MIRON

Acteoane, nebun ești,
50 Ori, ce dracu mă trezești?
Nu poți să te odihnești,
Ori alte să isprăvești?

Acteon iar îl clătește.

MIRON

mînios

Măi, de m'ei mai deștepta,
Cu un pumn te-oi săruta,
55 Cît îndată-i sughița.
Acteon iară îl clătește.

MIRON

Se vede că ești brudiu,
De cei ce-a cinsti nu știu
Pre cel bătrîn și trudit
Care multe-a suferit.

Acteon și Coridon se duc printre oi.

5 Iată-i ias, că amîndoi
Umblă ca niște strigoi
Noaptea, spărind celea oi.
De-oi lua bota la voi,
Atîtea veți dobîndi,
10 Pînă ce veți hodini.

CORIDON

Rogu-te, bade Miroane,
Nu vorbi așa, cu coarne,
Ci vorbește mai frumos,
Ca și omul cuvios.
15 Nu fii așa somnuros,
C'auzim spre răsărit
Multe glasuri de voinici,
Și mai mari și mai mici.
Eu încă-am avut un vis:
20 Gîndii că-i cerul deschis,
Ingeri mulți vedeam zburînd
De la cer cătră pămînt,
Tot pe Domnul lăudînd.
Acteon m'a deșteptat
25 Și-acum văd lucru ciudat,
Că visu-i adevărat.

ACTEON

Miroane, dacă-i vedea,
Cred că nu te-i mînia.

MIRON

Se scoală într'un genunche și, dacă dă
cu ochii de îngeri, zice:

Fraților, vă rog frumos,
30 Iertați c'am fost somnuros.
Eu încă-așa am visat;
Pentru-acea m'am mîniat,
Pentru ce m'ați deșteptat.

ACTEON

mirîndu-se

Oare, ce-i, bade Miroane?
35 Vezi că-s îngeri milioane.

MIRON

Așa frumoasă cîntare
Nu știu, mai fost-a sub soare?
Deci veniți, și noi cu rînd
Să ne rugăm într'un gînd.

Se roagă toți trei:

40 Iți dăm, cerule, mărire
Pentru-a ta milostivire,
Că ne-ai dat nouă de știre
Că ne-a sosit mîntuire.

Apoi se scoală și se prind toți trei de
mîni și de bucurie joacă.

MIRON

Acum, frați, mîna o dați
45 Să ne facem toți un lanț
Și să tropotim un danț;
Pre Hristos să-l lăudăm
Că ne-a scoate din blăstăm,
Cu toți să ne bucurăm.

CORIDON

50 Hristos pre dracu l-a bate,
Pre Adam din iad l-a scoate,
La toți le-a face dreptate
Și-or peri relele toate.

ACTEON

Bine-mi pare că-s sărac:
55 Lui Hristos săracii plac,
Care strîmbătăți nu fac.
Pentru săraci a venit
Să se nască pe pămînt,
Să ne scape din nevoi.
60 Oh! Hristoasă, fii cu noi,
Macar că ședem la oi.

UN INGER

Fraților nu zăboviți,
 Ci de grabă să veniți
 Să vedeți Mîntuitorul,
 Cel ce vă dă ajutorul.
 5 Colo 'n grajd dacă-ți sosi,
 Un pruncuț mic veți găsi,
 Și-i culcat pre fîn uscat,
 De îngeri încunjurat,
 Ca cel mai mare 'mpărat,
 10 Și plînge neîncetat
 Pentru-al lui Adam păcat.

MIRON

cătră ceia păstori, mirîndu-se:

Impăratul din sfințit,
 Cesar August cel vestit,
 Știu că nu ne-ar mai cherna
 15 Să mergem la curtea sa.
 Dar acest mare 'mpărat
 Cu sluga lui ne-a chemat;
 Eu văd c'acesta-i mai drept
 Decît cei ce-s lați în piept;
 20 El mai tare ne iubeste,
 Pentru-aceia ne poștește.
 Deci, veniți, frați, să plecăm,
 Pre cel dorit să-i aflăm,
 Lui să i ne închinăm
 25 Și ceva daruri să-i dăm;
 Să-l rugăm să ne primească
 Colo 'n țara cea cerească
 De unde el a venit
 Să se nască pe pămînt.
 Păstorii pleacă la grajd, privind înapoi.

ACTEON

30 Mîndru joacă oile
 Cînd aud cîntările!
 Mielușeii sar tot sus
 La nașterea lui Isus!
 Oh, cum nu le-a părea bine?
 35 Uitați-vă, un înger vine
 Să aibă grije de oi
 Pînă ne vom ruga noi.

Ingerul merge la staol, iar păstorii, dacă
 soseac la grajd, se închină și dau daruri.

MIRON

Nici în oală,
 Nici în poală,
 40 Și tășcuța-i încă goală,
 Ți-am adus, Doamne,-o mioară.
 Eu ți-aș da dar cît de mare,
 Dar n'am, că sînt sărac tare,
 Abia-mi cîștig de mîncare.
 45 Deci, fă bine și primește
 Darul meu, micuț cum este,
 Că eu alta n'am ce-ți da,
 Fără de ți-oi fluera.

CORIDON

Eu mă numesc Coridon,
 50 Și-s tare năcăjit om.
 Sînt un biet de păcurar,
 N'am nici macar un grițar.
 Iți dau, Doamne, doi rinziari.
 Vezi, Doamne, că n'am mai
 [mult,
 55 Ți-am dat tot cît am avut,
 Iți dau și unt de lăut.

ACTEON

Doamne, întîi am văzut
 Știrea care o-ai făcut
 Cînd în lume te-ai născut.
 60 Ar trebui să-ți dau dar mare,
 Dară n'am, că-s sărac tare.
 Ți-am adus, Doamne, un cășuț,
 Dacă n'am avut mieluți.
 Deci primește darul meu,
 65 Căci de la Tine l-am și eu.

Apoi se roagă toți trei în genunchi:

Domnul nostru pe 'ndurate
 Carele din iad ne scoate,
 Ne-ai dat darurile toate —
 Iartă-ale noastre păcate.
 70 Primește-ne jertfa noastră,
 Macar că-i mică și proastă.
 Că Tu nu ești domn lumesc,
 Ci ești Impărat ceresc:
 Nu te uiți cîtu-i de mare

Jertfa ce ți-o dă oricare,
 Ci cerci ce inimă are.
 Deci, te rugăm să primești
 De la noi daruri lumești.
 5 Primește-le de la noi,
 Niște bieți păstori de oi,
 Că noi cinstea ce ți-o dăm
 Numai ca să-ți arătăm
 Că tare ne bucurăm
 10 Cînd în lume te vedem.
 Oh, Domnul nostru cinstit
 Carele nu te-ai mărit
 Și în lume ai venit.
 Fie 'mpărăția Ta
 15 Și acum și pururea.

ACTUL al VII-lea

Diavolii țin sfat cum să piardă pe Isus.

INSPECTORUL
 plimbîndu-se singur

Toată noaptea m'am trudit,
 Nici o leacă n'am dormit,
 Pe nime n'am dobîndit —
 Oh, cîtu-mi-s de scîrbit!
 20 Pe nime n'am căpătat —
 Ua! cîtu-s de supărat.
 Rău m'a bate luțiferul,
 Cel ce-i tare ca și fierul.

Stă un pic și apoi zice cu glas vesel:

Dar îmi strig slugile mele
 25 Și m'oi sfătui cu ele.

Apoi ia bucinul și strigă:
 Tra, trarara, raram, tra!

ISPRAVNICUL
 venind

Ce-i, înalte inspector?
 Ce ne strigi așa cu dor?

INȘELĂTORUL
 venind

Doară ești în voce bună
 30 De bucinul tare sună,

Ori doară ești supărat
 De-așa tare l-ai umflat?
 Spune nouă: ce-i cu tine?
 Ca să-ți ajutăm, stăpîne,
 35 Și stăpîne, și jupîne. (*bchi, bchi*).

INSPECTORUL

Oh, voi dragi slugile mele,
 Abia pot grăi de jele,
 Că de cînd pe-aici umblăm
 Pe nime nu căpătăm;
 40 Pentru-aceea v'am chemat,
 Să ținem un mare sfat,
 Că cîte-avem de lucrat
 Să facem folos la iad.

INȘELĂTORUL

Văzutu-m'ai ce-am pățit
 45 Cînd lui Iosif am șoptit?
 Ingerul s'o repezit,
 O leacă nu m'omorit.

Apoi stă înspăimîntat puțin și iar zice:

Am noroc că nu-s fricos,
 Că colo aș fi murit, jos.

ISPRAVNICUL

50 Aici nu-i ce isprăvi,
 Că nu lasă ingerii.
 Hai să ne ducem în iad
 Să ținem cu toții sfat,
 Și toți dracii vor sări
 55 Pe Isus a potopi;
 Că el viu de-a rămînea,
 Noi putere n'om avea.
 Vezi, numai cînd s'a născut
 Cîtă bidă ne-o făcut,
 60 Cîtă vreme ne-o pierdut;
 Ingerii s'au scoborît
 Și pe noi ne-au fugărit,
 Numai nu ne-a omorît.
 Vezi, cîtu-i de mititel
 65 Și cum ne temem de el,
 D'apoi încă dacă-a crește,
 Pă toți huc ne sodomește

Și țara ne o golește,
De oameni ne mîntuește.
Dracii rîd.

INSPECTORUL

Slugile mele iubite,
A merge în iad nu-i cinste,
5 Că Belzebuc cel cu minte
Mă tem că ne-a da plăcinte,
Că folos nu i-am făcut
Cît pe-aici am petrecut;
Ci veniți cu osîrdie,
10 Amîndoi să-mi urmați mie,
Că vin craii de la ost
Să mergem la Irod cel prost
Care și-asa-i puiul nost.

CEILALȚI DOI DRACI

Al nostru!

INSPECTORUL

Dumnezeul hăl din cer
15 Nu dă la săraci averi,
Că toți lui să i se roage,
Noi puține putem face.
Dar un om avut și prost
Face tot pe placul nost,
20 Ascultă cum îi șoptim
Și cum îl povățuim.
Haideți dar toți într'un pas,
Ca să sosim mintenași,
Să ducem în iad izbîndă,
25 Cît de ea toți dracii să rîdă.

Aici prind a rîde și a face *bchi, bchi*.
Înainte de a-și găta ei sfatul, vine un sol
din iad și-i sfădește aspru.

ȘIRSĂILĂ

Măi cîni răi și blestemați,
Voi nemica nu lucrați!
Generalul Luțifer
Mînios va pune fier
30 Și v'a coase rău cojocul,
Pîn'ce i-ați mîncat norocul.

INSPECTORUL

Ține-ți gura, Șirsăilă,
Și de spate-ți fie milă.

ȘIRSĂILĂ

Prostule măria ta,
35 Tu mai multe-i căpăta,
Că cutezi a cuvînta.

INSPECTORUL

Măi golan, măi sfîrticat,
Tu mă 'nfriți așa 'nfocat?
Vină, ispravnice, iute
40 Și-l pocnește peste frunte
Să nu poată grăi multe.
Măi voinice 'nșelător,
Pocnește-l de vr'o trei ori,
Și eu de la voi l-oi scoate
45 Să-i rumpem coastele toate.

Aici se prind dracii cu toții la bătaie.

INGERUL

îi dudăește

Voi, coconii iadului,
Ingerii păcatului,
Cu toți veți fi demnicați,
Pe oameni să nu 'nșelați.

Aici diavolii fug unul peste altul și răcnind.

UN DRAC

50 Vai și-amar de-a noastră stea!
Așa văd, că n'om ținea.
Aici îngerii ne strică,
În iad ne-așteaptă palincă,
Iar Isus viu de rămîne,
55 Nici așa nu ne-a fi bine.
Vai de mine și de mine!
bih, hi, hi, hi!

INSPECTORUL

cătră draci:

Hai să mergem la Irod
Și eu m'oi sui sub pod

Să pot bine scrie tot
 Ce-a grăi omul cel prost;
 Și voi tot să-l înșelați
 Și mie să-mi ajutați,
 5 Doar îl putem prinde 'n laț
 Și să-l legăm de grumaz,
 Și să-l facem un cărnaț,
 Ca și cîinii cei turbați.

Aici rîd dracii cu hohot: *bă-hă, hă, hă, hă,
 hă, him hom!*

ACTUL al VIII-lea

Regele Irod umblă prin casă neodihnit,
 ispitit de draci.

IROD

Nu știu ce lucru-i cumplit!
 10 Că-s așa neodihnit,
 Nu[-mi] tignește de mîncare,
 Nici în somn n'am alinare;
 Inima îmi bate tare,
 Orice dulceți mi-s amare;
 15 Prietenii nu-mi par prea dragi,
 Imi pare că văd tot draci.

Se mai gîndește și apoi zice:

Vai de mine și de mine!
 Prea simțesc că va fi bine,
 Și nu-i lucru bun cu mine,
 20 C'oi păți ceva rușine.
 Greu năcaz mă împresoară,
 Spaima sta să mă omoară: —
 Doar Romanii vor veni
 Tronul spre a mi-l răpi;
 25 Au doar August să vie
 Sceptrul din mîină să-mi iee?
 Simțesc că bine n'a fi,
 Mare rău am de-a păți.
 Dar, orice necaz m'ar afla,
 30 Ostașii m'or apăra,
 Că mă duc acum îndată
 Și le dau cînste 'nsemnată,
 Ca cu toți să mă iubească,
 De năcaz să mă ferească;
 35 Voi lăsa la logofeți
 Ca să facă un ospăț

Și-oi chema pe toți ostașii,
 Toți boierii și fruntașii,
 Eu cu ei m'oi desfăta,
 40 Ei credință mi-or jura.

Aici vin craii și întrebă despre Isus
 Hristos.

VALTEZAR (crai verde)

Oameni buni de viță mare,
 Facem la voi întrebare:
 Unde este-asezat
 Cel mai mare Impărat,
 45 Care din cer a venit
 Să se nască pe pămînt?
 Că noi la dînsul venim,
 Aici în Ierusalim,
 Lui să i ne închinăm
 50 Și ceva daruri să-i dăm.

UN FRUNTAȘ

Noi atîta știm de tot
 Că crai ne este Irod;
 Impărat, August Cesare
 Care 'n lume-i cel mai tare.
 55 Noi de Impărat nu știm
 Să fie 'n Ierusalim;
 Poate doar Irod de știe,
 De-acea face veselie,
 Că aseară, la 'nserat;
 60 El ostașii i-a chemat
 Și-s în mare veselie,
 Nu știu de ce bucurie.

VALTEZAR

Frați, să nu ne 'ntîrziem,
 Ci veniți să întrebăm
 65 Pe vestitul crai Irod,
 Că el va ști despre tot.

MELCHIOR (crai roșu)

Poate el sărbătorește
 Și cu toți se veselește
 Pentru noul Impărat
 70 Care 'n lume a intrat.

GASPAR (crai negru)

Nu știu, poate, nu zic ba,
Vom vedea dac' om intra
Și dacă-l vom întreba.
Irod e un Idumeu,
5 Am auzit că-i om rău,
Are puțină-ominie
Și a da cinste nu știe.

VALTEZAR

Să mergem să-l întrebăm
Și-așa grije nu-i purtăm.
Craii pleacă la Irod.

VALTEZAR

10 Oh, Irode, crai vestit,
Noi la tine am venit
Ca să ne recomandăm
Că noi încă crai sîntem.
Noi cu respect ne plecăm
15 Și cu dor te întrebăm
De un tînăr pruncușor
Care-i Domn îngerilor
Și 'mpărat Iudeilor.
Că steaua lui s'a ivit
20 Colo, de la răsărit;
Steaua ne-a povățuit,
Pînă aici am venit.
Aici dacă am ajuns,
Steaua noastră s'a ascuns,
25 Noi tare ne-am supărat,
De popor ăm întrebat
Și ne-a spus adevărat
Că-ai făcut o veselie
Despre ceva bucurie.
30 Deci, de-ți este cunoscut
Unde 'mpărat s'a născut
Aici, în al tău ținut,
Căci de dînsul te 'ntrebăm:
Unde-i, să i ne 'nchinăm,
35 Daruri de-a noastre să-i dăm
Noi, în semn de mulțămită?
Ți-om mai face o vizită.

IROD

Fraților, vă mulțumesc
Și bucuros vă primesc,

40 Că veniți din depărtare
Și sînteți osteniți tare.
Dar vă spun adevărat
Că eu nimic n'am aflat
Despre-acel mare 'mpărat,
45 Despre care-ați cuvîntat.
Pe aici este 'mpărat
August cel prea luminat;
Iudeii n'au împărat,
Că Romanii i-au prădat.
50 Țara-i a Romanilor
Și nu-i a Iudeilor.
Deci, fraților, vă dau cinste,
Vă rog cu frățești cuvinte
Să nu-mi pomeniți mai mult
55 De 'mpăratul nou născut,
Care nici a fost, nici este,
Fără poate în poveste.
De-ar fi una ca aceea,
Decît tronul să mi-l iee,
60 Mai bine micuț să piee:—
Voi tăia pe nou-născuți
De la doi ani mai micuți,
Și 'ntre-aceia va pieri,
Tronul mi l-oi mîntui.

GASPAR

65 Irode, tu 'nebunești,
Cînd așa hodorogești!

MELCHIOR

Irode, doară glumești,
O ce nebunii grăești!
Vorbește cum vei vorbi,
70 Că eu nu te-oi suferi
Să hulești pe cel mai sfînt
Din cer și de pe pămînt.
Cu noi nu vorbi așa,
Macar ești în casa ta,
75 Ci vorbește lucruri bune,
Nu nește prostii și glume.

IROD

O, voi oameni fără minte,
Pînă-acuma v'am da cinste;
Voi, în loc să-mi mulțumiți,

Da încă mă ocărăți.
 Vai și-amar de-a voastră stea,
 Că de iau sabia mea,
 Pe-amîndoi vă taiu cu ea.
 5 Voi grăiți așa cu mine
 Ca și cînd ar fi oricine.

VALTEZAR

Iroade, nu se cuvine
 Ca să ne sfădim cu tine;
 Stăi pe loc, fii mai domol,
 10 Eu să spun în locul lor.

IROD

Tu vrei să grăești cuvinte
 Pentru-aești crai fără minte!
 D'ei ținea și tu cu ei,
 Eu vă demnic pe tustrei.

VALTEZAR

15 Iroade, poți bine ști
 Că unde-i unul nu-s trii,
 Și unul ce-a isprăvi
 În potriua alor trii?
 Ci mai bine fii mai blînd
 20 Să nu te facem pămînt,
 Că-avem săbii de oțel,
 Te-om tăia tot mănunțel;
 Ci mai bine fii cu minte
 Și-ascultă a mele cuvinte,
 25 Să ne despărțim cu cinste.

IROD

Te rog, dară, împărate,
 Numai să vorbești dreptate.
 Iroade, îți spun frumos
 Că tu ești un om spăimos
 30 Și 'nțelegi lucrul întors
 Cînd întrebăm de Hristos;
 Că-acela nu va veni
 Țara ta a o răpi;
 Tronul tău nu-i trebuiește,
 35 Că-acela 'n cer locuește.
 Și El ca om a venit

Din iubirea ce-a avut
 Cătră 'ntreaga omenime
 Să o scoată din suspine.
 40 El lumea o-a birui
 Și în veci o-a cîrmui,
 Nu cu sabie de fier,
 Ci cu sfîntul adevăr.
 Petru-aceea, orișicare
 45 Trebuie să-i dea închinare,
 Și din cer și de sub soare,
 Tot genunchiul să se 'nchine
 Celuia ce 'n lume vine
 Să o scape de suspine.
 50 Dușmanii lui vor să piară,
 Ca și lumina de ceară;
 Și-or peri de pe pămînt,
 Ca și colbul dus de vînt.
 El îndreaptă sceptorurile,
 55 Face hîrburi tronurile,
 Pre umiliți îi înalță,
 Pre înălțați îi așează.
 Deci de El rău nu vorbi
 Pînă sîntem noi aci,
 60 Că s'a despica pămîntul
 Și-aci îți va fi mormîntul;
 Ci te roagă de iertare,
 Că-Acela-i îndurat tare,
 Și-i căpăta deslegare
 65 Pentru a ta cuvîntare.

IROD

Fraților, eu am greșit
 Cînd așa rău am vorbit;
 Ci, vă rog să vă grăbiți
 Și pe-acel prunc să-l găsiți.
 70 Dacă i vă veți închina,
 Să veniți știre a-mi da,
 Să merg să-l rog să mă ierte
 De-a mele vorbe deșerte.

GASPAR

De n'a fi tare departe,
 75 Noi ți-om da de știre, frate,
 De cumva ai gînd curat
 Spre marele Împărat.

IROD

Fraților, ca să-aveți spor
 Eu vă dau de ajutor
 Doi ostași prea iscusiți,
 Numai să nu răătăciți.
 Apoi pleacă și dacă mai merg puțin:

MELCHIOR

zice către soldați:

5 Fiilor, să fiți în pace,
 Acum vă puteți întoarce
 Și să spuneți la 'mpărat
 Că noi acasă v'am mînat.
 Apoi craii merg singuri, și dacă află
 Isus, își închină darurile îngenuchind.

VALTEZAR

Eu sînt *Crai-verde* numit
 10 Și viu de la răsărit.
 Numele mi-i Valtezar,
 Aur îți aduc de dar.
 Eu știu, Doamne, foarte bine
 Că-s nimica pîngă Tine.
 15 Soarele este frumos,
 Dar Tu ești mai luminos;
 Aurul este curat,
 Dar Tu ești mai luminat.
 Acest dar care-l aduc,
 20 Doamne, cînd te-ai născut prunc,
 Este-un semn învederat
 Că ești veșnic Împărat,
 Vistier scumpeților,
 Învierea morților,
 25 Comoara darurilor.
 Puterea Tu mi-o ai dat,
 Tu lași să fiu împărat,
 Oamenii să-i cîrmuesc
 Și dreptate să-ți slujesc.
 30 Deci, ajută-mi ca să fac
 În veci după al tău plac,
 Că mare-i iubirea ta
 Și acum și pururea.

GASPAR

Eu *Crai-negru* mă numesc,
 35 Cu smirna te dăruiesc,

Ca să 'nsemnez moartea ta
 Cu care moarte-ai călca.
 Tu ești Domnul Domnilor,
 Învierea morților;
 40 Tu ești vieța și-adevărul,
 Calea prin care-aflăm cerul;
 Tu la ai tăi ai venit
 Dar ai tăi nu te-au primit.
 Tu, cereasca visterie,
 45 Te-ai născut în sărăcie,
 Ca de-acum să suferesti
 Pentru oameni, că-i iubești,
 Și mîngîi pe necăjiți
 Și deștepți pe cei orbiți.
 50 De-acum pînă în vecie
 Mila ta spre noi să fie.

MELCHIOR

Eu mă numesc Melchior,
 Te-am cercat, Doamne, cu dor
 Să te cinstesc cu tîmie
 55 Care ți-e plăcută ție.
 Lucrul minurilor tale
 Este universul mare;
 Tu ești raza Tatălui,
 Icoana Părintelui;
 60 Singur unul te-ai născut
 Și nime nu te-a făcut.
 Tu cu Tatăl din iubire
 Vii să ne scoți din perire,
 Voia noastră e spiritul,
 65 Inceputul și sfîrșitul.
 Voi trei, și numai o fire,
 Faceți cerul să se mire
 De taina mare-a 'ntrupărei,
 De opul răscumpărării.
 70 Mîntea din întreaga lume
 Nice cînd n'a putea spune
 Mărirea tainelor firei,
 Că-i lucrul Dumnezeirei.
 Cei de jos și cei de sus
 75 Să se plece lui Isus,
 Tăt genunchiul să se 'nchine
 Celuia ce 'n lume vine
 Să o scape de suspine.
 De la-al Soarelui sfințit

Și pînă la răsărit,
De toți prea-mărit să fie,
Ca și fumul de tămîe.
Toți să strige ne'ncetat:
5 «Bine este cuvîntat
Cel ce 'n lume a intrat,
Ca sie-și să se jertfească
Și pe om să-l mîntuiască
De-al dracului viclesug
10 Și de-al iadului greu jug».
O, înaltă Dumnezeire,
Fie 'n veci a ta mărire!

INGERUL

cătră crai:

Vă vestesc, prea iubiți frați,
La Irod să nu 'nturnați,
15 Că Irod afurisitul
Vrea să taie pre Cuvîntul
Carele-a făcut pămîntul.
Voi vă duceți pe alt drum,
Care l-eți afla mai bun.
20 Mulțumiți lui Dumnezeu
Că-ați văzut pe fiul său
Care v'a scăpa de rău.

cătră Iosif:

Tu, Iosife, să grăbești,
Pe Hristos să-l mîntuești:
25 Pune-l la mumă-sa 'n brațe
Și pe amîndoi i-așează
Pe acel mînz de asin
Care merge foarte lin.
Așa veți călători,
30 Din Canaan veți eși,
In Egipt veți locui,
Pînă Irod va pieri.
Atunci eu vă voi chema
Iara în Galileia,
35 Ca să fie împlinită
Vorba de Profeți vestită:
«Iată, am chemat din Egipt
Pe fiul meu cel iubit»

Irod vede că craii nu vin pe la el și se gîndește ce să facă. Atunci vine un diavol și-l ispitește și-l înșeală. Apoi strînge arhierii și cărturarii și îi întrebă.

IROD

Voi, arhierii luminați,
40 Cărturarii prea învățați,
Voi, fruntea Iudeilor
Și fiii Profeților,
Cu toții sînteți rugați
In cărți bine să cercați:
45 Afla-veți vre-o prorocie
De care mi-i lipsă mie?

UN ARHIEREU

Noi cărțile le citim,
Prorociile le știm:
Ori de ce n'ei întreba
50 Bun răspuns vei căpăta.

IROD

zîmbind

Auzit-ați voi să fie
Undeva vre-o prorocie
Care să făgăduiască
Ca aici va să se nască
55 Un crai din viță cerească
Care va să stăpînească
Țara voastră jidovească?

MAI MARELE SINAGOGEI

Oh, Iroade luminat,
Iți spun drept și-adevărat
60 Că toți Profeții-au vorbit
De-acel împărat vestit.
Da și aceea o știm,
Ca s'a naște 'n Viflaim
Acel pe care-l dorim.
65 Părintii noștri ne-au dat semne
Cum va fi pe-aceea vreme;
Chiar Izrail cel vestit
Lui Iuda i-o profețit,
Că el va să stăpînească
70 Țara noastră jidovească
Pînă 'n vremea cînd s'a naște
Cel ce turma o va paște.
El zice cînd va lipsi
Domn din Iuda și n'a fi,
75 Atuncea va să se nască

Bucuria cea lumească:
 Pierderea diavolilor,
 Așteptarea oamenilor.
 Deci, Iroade mult cinstit,
 5 Acel timp poate-a sosit,
 Cum Iacob a profețit;
 Că ne domnesc Idumeii
 Și nu stăpînesc Iudeii. —
 Așa zic și arhieriei.

IROD

10 Dar, voi fruntași onorați,
 Tot așa răspuns îmi dați?

FRUNTAȘII

Noi încă toți așa știm,
 Cîți cărțile le cetim,
 Ca s'a naște 'n Viflaim
 15 Acel pe care-l dorim.

IROD

De răspuns vă mulțumesc,
 Dară am să mă gîndesc
 Cîte voi să isprăvesc
 Pentru-al vostru crai ceresc.

către căpitani:

20 Iubiților căpitani,
 Bravilor ostași romani,
 Inima mea saltă 'n piept
 Cînd pe toți veseli vă văd;
 Dar mă doare a vă spune
 25 Un cuvînt de 'ntristăciune:
 Tronul meu i-amenințat
 De un tînăr împărat
 Care-acuma s'a născut
 Aici, în al meu ținut.
 30 Acum, nu de mult, au fost
 Pe-aici trei crai de la ost;
 Eu cu ei vorbe-am schimbat
 Și în urmă i-am rugat
 Că dacă îl vor afla
 35 Și i se vor închina
 Să vină pe-aici să-mi spună
 Unde-i poama acea bună.

De-atunci mult timp a trecut,
 Eu pe crai nu i-am văzut.
 40 După-aceea am chemat
 Jidovii și-am ținut sfat:
 Ei mi-au spus din a lor cărți
 Că-aici, în aeste părți,
 Se va naște-un împărat,
 45 Cel de dînșii așteptat: —
 Pe Izrail va să-l pască,
 Pe Jidovi să-i ferească.
 Deci, vă dau poruncă nouă,
 Indoită 'n trii și 'n două,
 50 Să grăbiți care de care
 Să tăieți fără cruțare
 Prunci de la doi ani mai mici,
 Cîți se vor afla pe-aici.
 Nici unul să nu rămîie
 55 Să-mi ia a mea 'mpărăție.
 Arătați Iudeilor
 Cine-i împăratul lor.

UN CĂPITAN

Eu pe-al meu călcîi mă jor
 Că mulți prunci voi să omor.

ALTUL

60 Sabia mea e ascuțită,
 Dar pe mîni va fi timpită:—
 Ațiția prunci voi tăia,
 Cîți prin Roma voi afla.

Ostașii se duc și taie prunci, iar Irod se
 culcă; dar cît adoarme, iar vin diavolii și
 spar. El vorbește în vis.

IROD

Lăsați-mă! Iertați-mă!
 65 Decît că mă chinuiți,
 Mai bine mă omoriți!
 Ostașii vin și-și aduc raporturile.

UN CĂPITAN

Oh, Iroade luminat,
 Iți spun drept și-adevărat,
 Șapte mii de sugători
 70 Au tăiat ai mei feciori.

Țara-i plină de fior
 Pentru-acest crîncen omor;
 Plînsu-i mare, de minune,
 Cît mă tem mai mult a spune.

ALTUL

5 Eu înștiințez umilit
 Că porunca ți-am plinit:
 Șapte mii prunci tinerei
 Au tăiat ostașii mei;
 Mamele plîng și suspină,
 10 Că le doare la inimă;
 Că ori încotro priveai,
 Tot pruncuți tăiați găsi ai.
 Toată țara s'a udat
 Cu sînge nevinovat;
 15 Eu încă m'am îngrozit
 De plînsul ce-am auzit.

IROD

Fiilor, vă mulțumesc,
 Cu aur vă răsplătesc,
 Că porunca mi-ați plinit,
 20 Tronul mi l-ați mîntuit.

INGERUL
căt-re mame:

Vouă, mame, cu durere
 Eu vă aduc mîngîiere:
 Pruncii voștri cei tăiați
 Cu îngerii sînt buni frați,
 25 Că-au murit pentru Hristos,
 Umplînd cerul de miroso,
 Și la 'nmormîntarea lor
 Cîntă-al îngerilor cor.
 Aici se cîntă: «Cîți în Hristos v'ați botezat,
 In Hristos v'ați și 'mbrăcat,
 Aliluia!»

INGERUL
mai încolo

Iar tiranul acest rău,
 30 Ce-i dușman lui Dumnezeu,
 De viu îl va duce dracul,
 Să nu vă 'ngrozească altul.
 Aici prind dracii pe Irod și-l duc în iad.

INSPECTORUL
căt-re Irod:

Cînd mor pruncii mititei
 Noi n'avem folos de ei;
 35 Tu mulți prunci mici ai tăiat
 Și pe noi ne-ai înșelat.
 Pentru-această a ta faptă
 Te vom duce 'n iad, la plată.
 Acum mai mult n'ai iertare,
 40 Că ești om blestemat tare;
 Nici ești un om cuvios,
 Nici faci dracilor folos.
 Haidați să-l legăm frumos,
 Să-l stringem pînă la os.
 Aici îl prind și-l leagă și-l iau pe sus și-l
 duc căt-re iad.

MOARTEA

45 Măi, diavoli afurisiți,
 Voi de viu îl chinuiți;
 Lăsați eu să-l spovedesc,
 Datorința să-mi plinesc.

ISPRAVNICUL

Mai așteaptă, domnișoară,
 50 Că noi nu voim să moară;
 Noi încă îl știm juca
 Mai altfel ca duma-ta.
 Ar fi pagubă de tine
 Să-ți ungi dinții cu-acest cîne.
 55 Ți-s destuli acești copii,
 Vre-o patrusprezece mii,
 Care ți i-ai cules eri
 Prin crîncenile tăieri.
 Cu-această pasăre vie
 60 Noi ne-om face veselie,
 Căci ca el de blestemat
 Noi n'avem pe altu 'n iad.

MOARTEA

Voi, draci, n'aveți ce gîndi,
 Că Irod tot al meu a fi,
 65 Că voi atît l-eți căzni,
 Pînă 'n mîină mi-a veni.

IROD

Eu cu-a mele desfătări
 Mi-am făcut pe veci dureri.
 Cît vor fi oameni pe lume
 Vor blestema al meu nume.
 5 Nici dracilor nu le plac,
 Vai și-amar de al meu cap.
 Acum v'ași da sfatul meu:
 Să nu calci în drumul rău,
 După cum am călcat eu;
 10 Să nu pățească ca mine
 Din întreaga lume nime.
 Ce folos de-a mea domnie,
 Că-s cu dracii de-o soție.
 Ostașii nu mă pot scoate,
 15 Nici a mele averi toate!
 Unde ești, iubită moarte?
 Dracii îl duc pe Irod pînă în iad.

INGERUL

către ascultători:

Prea iubiți ascultători,
 Eu-s înger apărător,

Vă rog să țineți în minte
 20 Cele aici auzite:
 Pe săraci să-i miluiți
 Și de rău să vă feriți,
 Ca Irod să nu pățiți;
 La suflet să fiți curați,
 25 Cu Dumnezeu împăcați,
 Oara morței să-o-așteptați,
 Ca și pruncii cei tăiați.
 Sus în cer veți locui,
 Intr'un loc cu îngerii,
 30 Unde ca să ne 'ntîlnim
 Noi cu toții să dorim.
 Ziua de Crăciun ne fie
 La toți spre bucurie;
 A Fiului întrupare
 35 Să ne dea îndestulare
 Și păcatelor iertare,
 Ce din inimă doresc
 La tot neamul romînesc!
 Amin
 40 In oraș, în Viflaim.

Toponimia, ca și *onomastica*, devin adesea în studiile etno-lingvistice criterii de o reală însemnătate, într-o cât deschid cercetătorului cărări nouă pentru o urmărire mai temeinică a problemelor ce-l interesează. Pentru această considerațiune, am dat atenția cuvenită și nomenclaturei respective, culegând-o așa cum circulă în graiul viu. Ca și la culegerea textelor, n'am neglijat, bunăoară, terminațiunea de genitiv singular, și anume pe -i: l-am reprodus acolo unde pronunțarea lui era perceptibilă, fără însă a-l reda și în forme în cari nu avea nici o rezonanță, cum ar fi de exemplu: *D'șalu-Izi*, *D'șalu i Beresi* (pentru această formă, cf. *Introducerea*), *D'șalu-Pleși*, *D'șalu-Rădiesi*, *Gruju-Gîrbovi*, *Podereșu-dîmbrăziș*, *Rîtu-Tămășoi*, *Valșea-h'ișiiș*, *Valșea-sărăci*, etc. De notat că, alături de atari genitive, apar și forme cu -i: *Gruju-sărăciș*, *Gura-Săptîniș*, *Valșea-Cotoziș*, *Valșea-lunčiș*, *Valșea-Măt'iesăiș*, etc. Pe de altă parte, am redat exact accentul ca și fonetismul propriu al diferitelor forme (cf. *Côlibcil'e*, *Gruju-cu-brădet*, etc.). Am evitat formele toponimice relevate în harta ridicată de marele Stat major austriac pe scara 1/75.000, într-o cât acolo sunt și numiri greșit redade (cf., bunăoară, forma *Sa-netôre* din hotarul satului Breb, în loc de *Sundtôarșea*, etc.). Din punct de vedere morfologic și sintactic, interesant de relevat și următorul dublet toponimic: în hotarul Vișeuului-de-sus, la est de această comună am redat în harta aci anexată numirea *Lunca-Scradieș*; același nume «Scradă» — cf. *Glosarul* — apare cu articolul de genitiv prepus în *Valșea i Scrad'i* — nume care mi-a fost dat ca făcând parte din toponimia Săcelului.

Cât privește *onomastica*, ca nume de botez ea e relativ cu totul redusă, într-o cât sunt foarte puține numele întrebuițate: astfel se aud oriunde *G'eorșe* sau, mai bine zis, *G'io'*, *Gligo'*, *Ișea'*, *Pă'[tru]*, etc. Ar fi fost interesant de urmărit aceste nume în vechile condici ale parohiilor sătești — ceea ce eu n'am putut face decât pentru Sat-Șugătag și Hărniciești.

TOPONIMIE

- Afin'et* (Crăcești).
Alciori, deal (Ieud).
Apa-Sasului (Botiza).
Arșeriu, pădure (Dragomirești).
Arsurile, șes (Săpînța).
Arșișoara, deal (Borșa).
Arșița, deal (Borșa, Săcel).
Arșița, deal (Săpînța).
- Baba-laz*, vale (Vad).
Balt'il'e, deal (Cuhea).
Băița, pădure și vale (Botiza).
Bărbănoașea, pădure și șes (Săpînța):
Bătrîna, deal (Săcel).
Beleoașea (Giulești).
*Berșabă*¹, munte (Borșa).
*Besarabă*², munte (Săcel).
Besereca-Vucsi (Giulești).
Băistrîța, vale (Săcel).
Bîrțul, vale (Borșa).
Bîrlaia, vale (Șieu).
Bîrlan, vale (Vad).
Bîrșaba, munte (Borșa).
Bîșca, deal (Săcel).
Bodruna, deal (Cuhea).
Boia, vale (Strîmtura).
Borșenești (Borșa).
Bot'ianu, deal (Botiza).
Bradz, pascalău (Giulești).
- Brădet*, cu accentul pe *ă* (Crăcești).
*Brătîlă*³, munte (Borșa).
Breboaița, vale (Breb).
Bruștân'i, pădure (Săpînța).
Budzările-de-alului-popii, cosalău (Dragomirești).
Buhăiesăle, munte (Borșa).
Buldzu, cosalău (Giulești).
Burnăreasca, vale (Săcel).
But'ian, deal (Ieud), vîrf (Botiza).
Buza-de-alului (Borșa).
- Caliman*, pădure (Dragomirești).
Capu-Dealului, deal (Șieu).
Capu-Dumbrăzii (Ieud).
Căl'iman, deal (Cuhea).
Căotari, pădure (Vad).
Căpățîna, deal (Săcel).
Cărbun'iști, imăș (Săpînța).
Cățîna, munte (Moisei).
Căcișea, vîrf (Săcel).
Cîmpu-mare (Giulești, Iapa).
Cîmpu-sk'inului (Ieud).
Cîrligătura, deal-vîrf (Ieud).
Clifele, deal (Budești).
Coasta-Băgului, deal (Săcel).
Coasta-șea-mare (Șieu).
Coasta-Plaiului (Borșa).
*Codravă*⁴ (Borșa).

¹ După Ioan Mihályi, *Diplome maramureșene din secolul al XIV-lea și al XV-lea*, 59.

² *Ibidem*, 67. V. *Bîrșabă*.

³ *Ibidem*, 59.

⁴ *Ibidem*, 59.

Côlibcîl'e, șes (Săpînța).
Corh'ile-Pietrosului (Borșa).
Cornetu, păriu (Coștiui).
Cornu-Dealului (Vad).
Coroastele, deal (Șieu).
Cosău, riu. Se numește astfel de la
 Sîrçi în jos.
Costîșu, deal (Săpînța).
Covățu, deal (Ieud).
Cremeneș, munte (Borșa).
Crîzmărița, munte (Botiza).
Cruțișoarele, munte (Borșa).
Cruțișoara (Săpînța).

Čearcănu, munte 1849 m., (Borșa).
Čerărufu, munte-vîrf (Borșa).
Četățaua, vîrf (Șieu).
Četățelu, deal (Sălișteștea).
Čičirlău (Giulești).
Čireșa, deal-vîrf (Strîmtura).
Čioncașu (Giulești).
Čiuncașuri (Iapa).
Čiuncașăl'e (Săpînța).
Čiungți (Săpînța).
Čiuroi, cosalău (Crăcești).

Davidășca, măgură (Crăcești).
Dobra, arătură (Giulești).
Dosu-lui-Căliman (Ieud).
Dosu-morii (Strîmtura).
Dosu-popii (Strîmtura).
Dosu-pribești, vîrf (Cuhea).
Dosu-Soriți, deal (Botiza).
Dosu-Șesurilor (Ieud).
Dosu-vîrvului, deal (Botiza).
Doșt'ior, deal (Săcel).
Drăgușoie (Giulești).
Dric, șes (Săpînța).
Dumbrava (Dragomirești, Giulești)
Dumbrăvița (Strîmtura).
După-deal (Giulești).
După-k'icără, deal (Budești).

D'ėalu (Cuhea, Dragomirești).
D'ėalu-așk'ii (Vad).
D'ėalu-bucății (Borșa).
D'ėalu-călugărului (Strîmtura).

D'ėalu-d'in-mn'izloc (Moisei).
D'ėalu-dzîmbrului (Săcel).
D'ėalu-frasinului (Săcel).
D'ėalu-frumos (Borșa).
D'ėalu-Gogot'ii (Vișeu-de-jos).
D'ėalu i Bérésť (Săcel).
D'ėalu-Izi (Dragomirești).
D'ėalu-K'icării (Borșa).
D'ėalu-mare (Moisei).
D'ėalu-Moçirii (Vișeu-de-jos).
D'ėalu-Moiseiului (Săcel).
D'ėalulnegru (Borșa).
D'ėalu-Opçin'ii (Vișeu-de-jos).
D'ėalu-Pleşi (Vișeu-de-jos).
D'ėalu-Pleşk'ii (Cuhea).
D'ėalu-popăsc (Vișeu-de-jos).
D'ėalu-popii (Dragomirești).
D'ėalu-preutesei (Cuhea).
D'ėalu-Răd'iesi (Moisei).
D'ėalu-rogozului (Moisei).
D'ėalu-Săcelului (Moisei).
D'ėalu-Sih'eii (Iapa).
D'ėalu-Strîmturilor (Vișeu-de-jos).
D'ėalu-Trevăile (Moisei).
D'ėalu-tunsului (Moisei).
D'ėalu-zinului (Borșa).
D'ėalu-žepii (Vișeu-de-jos).
D'elufu (Budești, Moisei).

Fața, deal și șes (Moisei, Săpînța),
 munte (Borșa).
Fața-Bîșt'ii (Săcel).
Fața-Cășiți, munte (Botiza).
Fața-D'ėalului, deal (Cuhea, Ieud).
Fața-Izi (Săcel).
Fața-Măguri (Ieud).
Fața-Meselor, munte (Borșa).
Fața-Munceilor (Borșa).
Fața-Ursoii (Ieud).
Făget (Crăcești).
Făgetu, deal-hotar (Săcel).
Feh'in'ii, pod (Săpînța).
Fel-pop, arătură (Giulești).
Feregeș, pădure (Vad).
Finaț (Dragomirești).
Fîntîna-lu-Hoștrubă (Giulești).
Fîntîna-scliptii (Crăcești).

- Frasin*, deal (Cuhea).
Frasin'ii, arătură (Dragomirești), deal (Ieud).
Frâsinel, vîrf (Borșa).
Frâsin'îșu, deal (Breb, Cuhea).
Fundu-Izî (Săcel).
Fundu-Măguriî, munte (Botiza).
Furciturile, munte (Dragomirești).
- Garal'eu*, pădure și șes (Săpînța).
Gărdina, munte-vîrf (Borșa).
Gargaléu, munte 2160 m., (Borșa).
Gîrbova (Ieud).
God'eu, vîrf (Cuhea).
Gogoșa, deal (Cuhea).
Grii-cu-văscu, deal (Budești).
Grii-porçilor (Ieud).
Grii-roat'i (Ieud).
Groapa-Ișomoneasa (Șieu).
Grôhotu, munte (Borșa).
Gropk'ile (Dragomirești).
Gropșparele, munte (Borșa).
Gruîu (Giulești).
Gruîu-cu-brôd'et (Ieud).
Gruîu-Cuh'ii (Vișeu-de-jos).
Gruîu-Gîrbovi (Ieud).
Gruîu-lupului (Ieud).
Gruîu-sărăcîi, deal (Cuhea).
Gruîu-Sorbului, deal (Cuhea).
Gruîu-varului, vîrf (Cuhea).
Gușile, munte (Cuhea).
Gura-Săpînța (Săpînța).
Gurgoietu și
Gurguiatu, munte (Botiza).
Gulișu, munte 1447 m., (Budești).
- G'ețu*, vîrf (Vad).
- Hain'eașă* (Iapa).
Halastru, șes (Săpînța).
Hăbçiac, hotar (Săpînța).
Hălașca, deal (Moisei).
Hănțaia, coastă și vîrf (Crăcești).
Hărn'eçi (Săpînța).
Hăzmarîu, munte (Borșa).
Hôlduș (Giulești).
Horșa (Giulești).
- Hotaru-Grui* (Iapa).
Hrapă, deal (Borșa).
Hugliștea, deal (Șieu).
- Iedzări* (Săpînța).
Iedzun'ii, hotar (Săpînța).
Iștoara, vale (Săcel).
Izvoru (Giulești).
Izvoru-Baiçuluî, vale (Dragomirești).
Izvoru-cailor, munte (Borșa).
Izvoru-Cîrligătura (Ieud).
Izvoru-lu-Dragoș (Moisei).
Izvoru-Muncelului (Ieud).
Izvoru-negru (Moisei), deal (Budești).
Izvoru-Prislopului (Ieud).
Izvoru-roșu, deal (Budești).
Izvoru-Șesurilor (Crăcești).
Izvoru-Vili, deal (Budești).
Izvoru-zimului, pădure (Botiza).
- În Cruçișpare*, șes (Ieud).
Îndrean, deal (Șieu).
În Hrean, dîmbău (Ieud).
În Poduri (Ieud).
În Săci (Săpînța).
În Stăn'îșor, deal (Ieud).
În Șesuri (Ieud).
Între Măguri (Giulești).
Între Răpedz (Săcel).
Între Vălçel'e (Săpînța).
În Trunk'i, deal (Ieud).
- K'eglării* (Săpînța).
K'icuiu (Budești).
K'icera, deal (Botiza).
K'icșparele-Gradului, munte (Borșa).
K'irli'eara, codru (Săpînța).
K'isî, vîrf (Borșa).
- La Bortă*, deal (Ieud).
La Coveț, munte (Botiza).
La Glod, șes (Ieud).
La K'icera (Săcel).
La Mal, șes (Ieud).
La Măgură (Săcel).
La Măguriçe (Ieud).

- La Pk'etre*, deal (Ieud).
La Prisdăi (Ieud).
La Răk'it'iș (Ieud).
La Rpată (Ieud).
La Soc (Săpînța).
Laz, deal (Vad).
La Zănoği (Săcu).
Lazu-lu-Boulă (Șieu).
Lazu-lu-Požar (Ieud).
Lazu-lu-T'ent'iș (Săcel).
Lazu-mare, vale (Vad).
Lazu-verdeluș, deal (Săcel).
Liasa, vale (Strîmtura).
Lih'eteasa, vale (Strîmtura).
Luvătu, vale (Șieu).
- L'espudz* (Săpînța).
- Malu*, deal și pădure (Botiza, Ieud).
Matalan, cosalău (Giulești).
Mădzăriștea, arătură (Giulești).
Măğura, munte (Breb, Crăcești), deal (Cuhea, Ieud, Săcel, Strîmtura), cosalău (Dragomirești).
Măğura-dăncășcă (Borșa).
Măğura-mare, munte (Budești).
Măğura-mică, deal (Budești).
Măğura-oii (Crăcești).
Mălăiasa, deal (Budești).
Mălin, cosalău (Giulești).
Măreasca, vale (Breb).
Măt'iesa, deal (Botiza).
Merșoru, deal (Cuhea), cosalău (Dragomirești).
Mert'iu, cosalău (Budești).
Mestecdn'ișu (Borș).
Mihaileș, șes (Ieud).
Mlaca (Giulești).
Mlăci, deal (Budești).
Mlăcil'e, șes (Săpînța).
Mn'iclazu, deal (Vad).
Mn'ireșu, șes (Săpînța).
Mn'isărhatu, pădure (Săpînța).
Môcira-rôzin'i (Giulești).
Munței, munte (Botiza).
- Munțelu*, deal (Breb), munte (Săcel).
Munțelu-mare (Ieud).
Munțelu-mn'ic (Ieud).
Mușt'ęata, deal (Săcel).
- Nădășa*, codru (Săpînța).
N'édveș, șes (Săpînța).
N'egoiesăle, munte (Borșa).
N'egru (Giulești).
N'eteda, munte (Budești).
- Oanța*, deal (Budești).
Obârșia-Boii (Strîmtura).
Obârșii (Giulești).
Obârșile-Tișlei (Borșa).
Obreșa, deal (Ieud).
Onu, deal (Giulești).
Opcina, deal (Săcel).
Opcioara, deal (Săcu).
Osoiu, virf (Ieud, Nanești).
- Păd'eșu* (Ieud).
Pascalău (Giulești).
Pascan'eș, munte (Dragomirești).
Pădurea-moinei (Vad).
Pădurea-ungurească (Săpînța).
Pă Lazurii (Săcel).
Pălt'in'ișu, munte (Borșa, Săcel).
Pă Părți (Săpînța).
Pă Plaș (Săcel).
Pă Poiană (Săcel).
Pă Prelucă (Săcel).
Păretele, munte (Borșa).
Păroși, deal (Moisei).
Pă Scărișea (Săcel).
Pă Vălcele (Ieud).
Pelingaria, munte (Botiza).
Piatra-lu-Totoș, deal (Budești).
Picuiu, virf (Onești).
Pișiorul-calului (Crăcești).
Pișiorul-caprei (Borșa).
Pișiorul-miculuș (Borșa).
Pietroasa, vale (Borșa).
Pietrosul, munte 2305 m., (Borșa).

- Pint'enu*, deal (Cuhea, Dragomirești).
Pintre cărări (Săcel).
Pk'etrite-șoimului (Săpînț).
Pk'etrișu, deal (Săcel).
Pk'iatra, deal (Vad), munte (Ieud).
Pk'iatra-gliganului (Giulești).
Pk'iatra-N'egrului (Giulești).
Pk'iatra-reș, munte (Borșa).
Pk'iatra-Săpînțai, munte (Săpînț).
Pk'iatra-T'isei (Crăcești).
Pk'iatra-Țiganului (Botiza, Iapa).
Pk'iatra-țincului, deal (Botiza).
Pk'iatra-zmădui (Giulești).
Pk'iclayă (Giulești).
Pk'icșoarele-Gradului (Borșa).
Pk'icșoarele-scurt'ii, deal (Cuhea).
Pk'icșoru-calului (Cuhea).
Pk'icșoru-Gașii (Crăcești).
Pk'icșoru-lu-F'iscuș (Cuhea).
Pk'icșoru-Măgurișii (Ieud).
Pk'icșoru-mest'ăcămului (Cuhea).
Pk'icșoru-moșului, munte (Borșa).
Pk'ietrile-corbului (Crăcești).
Plănuț, pădure (Botiza, Ieud).
Pleşca, munte (Budești).
Pleşcuța (Ieud).
Pleşcuțu, deal (Cuhea, Șieu).
Pl'eșica (Săpînța).
Podu-Cărcănelui (Borșa).
Pod'ereșu, deal (Ieud, Giulești).
Pod'ereșu-dîmbrăzișii (Ieud).
Poiana, deal (Cuhea, Săpînța, Vad).
Poiana-mare (Ieud, Giulești).
Poien'ița (Dragomirești, Ieud).
Ponșarale, cosalău (Giulești).
Porcărețu, pădure (Borșa).
Pot'icu, cosalău (Giulești).
Požorișt'ii (Săpînța).
Prăvăuțu, deal (Ieud).
Preluca-Cok'ii, pădure (Borșa).
Preluca-Merțului, deal (Budești).
Preluca-Părțu (Ieud).
Preluca-sălh'ii (Săcel).
Prelușile (Borșa, Iapa, Săpînța).
Prelușile-țerbului, munte (Borșa).
Prihodiștea, cosalău (Dragomirești).
Prilogașele, deal (Vad).
Pripor, deal (Budești, Giulești).
Prisaca, munte (Budești, Crăcești).
Prisloapele (Săcel).
Prislopașu, deal (Borșa, Săcel).
Prislopu, munte (Borșa), deal (Cuhea, Ieud).
Prizlopu, munte (Budești).
Purcărețu, deal (Moisei, Ștrîmtură).
Puzdrile, munte (Borșa).
Răgău, deal (Breb).
Răk'it'isu, șes și izlaz (Ieud).
Răk'ițalele, deal (Budești).
Răk'ițele (Crăcești).
Răpedea-mare, izlaz (Ieud).
Răpedea-mm'ică (Ieud).
Răstoaca (Săpînța).
Rătunda, șes (Săpînța).
Răgău (Crăcești).
Rătu-păcurii (Dragomirești).
Rătu-Tămășoi (Ieud).
Rătu (Ieud).
Rătu-mare (Budești, Crăcești).
Răușoru (Crăcești).
Rășasa, șes (Săpînța).
Rușinoasa, vale (Săpînța).
Runcșor, munte (Botiza).
Runcu, munte (Borșa).
Rupturil'e (Săcel, Săpînța).
Rusca, deal (Cuhea).
Răk'ita, cosalău (Giulești).
Răpedea (Borșa, Săcel).
Sasu, vale (Botiza).
Săcărășaua, virf (Botiza).
Săcătura, deal (Vad).
Săcăturile, șes (Crăcești, Ieud).
Săcușasca (Giulești).
Săpînțoare (Săpînța).
Săpînța, vale (Săpînța).
Săpînța-șipotului (Săpînța).
Sărmeteș (Botiza).
Scășasa, vale (Ștrîmtura).
Scășuș, deal (Budești).

- Scoruș*, deal (Budești).
Scurta (Dragomirești).
Sermet'eșu (Budești).
Sfundău, munte (Cuhea).
Sîngerîș, deal (Ieud).
Soloanu, deal (Vad).
Solotruc, deal (Ieud).
Sôrîța (Ieud).
Stân'îșoara, deal (Botiza, Budești).
Stăzerei, deal (Budești).
Stîna-lu-Vîrtic, munte (Borșa).
Stîna-Sasului, munte (Borșa).
Stîn'îșoare, deal (Ieud).
Stîrci (Iapa).
Stupk'ină (Giulești).
St'edzea și St'eza, munte (Borșa).
Sub Lazurî (Ieud).
Sub Pk'iatră (Giulești).
Sub Șoare (Săpînța).
Sunătoarea, vale (Breb, Strimtura).
Supt Turtele, arătură (Giulești).
Surupoasa, deal (Ieud).

Șarampău (Iapa).
Șaroșa, codru (Săpînța).
Șesu, deal (Budești, Giulești).
Șesu-Cuh'i (Dragomirești).
Șesu-sacărilor (Dragomirești).
Șesul-Țârinca (Botiza).
Șesurêle, deal (Budești).
Șêtrevu, hotar (Săcel).
Șieuțu, vale (Șieu).
Șigăul, vâlcea (Budești).
Șipot (Giulești).
Șiva, deal (Budești).
Șt'edzea și Șt'eza, munte (Borșa).
Șt'iolu, munte (Borșa).
Șura-lu-Bilás (Giulești).

Târnița, dîmb (Crăcești).
Tătaru (Crăcești).
Tăul-Gutîului (Crăcești).
Tiurtiuliș, vale (Vad).
Tomnat'ecu, munte (Cuhea, Dragomirești).
Toplicișoara, deal (Săcel).

Toplița, deal (Săcel).
Toroiağa, munte 1939 m., (Borșa).
Trei-Săpînțile, șes (Săpînța).
Troianu, munte (Moisei).
Tufile (Săpînța).

Țibleșu, munte (Cuhea, Dragomirești).
Țifa, munte (Borșa).
Țîzla, vale (Borșa).

Ulmu, deal (Budești).
Urșoia, izlaz (Ieud).
Ursoiu, deal (Vad).
Urzicariș (Budești).

Vadu-Plopului (Săpînța).
Vadu-Poieniș (Săpînța).
Valea-Agrîșului (Vad).
Valea-albă (Crăcești).
Valea-Arinișului (Văleni).
Valea-arin'ilor (Săpînța).
Valea-Bartășului (Giulești).
Valea-Belmedzăului (Săpînța).
Valea-Bçistriș (Săcel).
Valea-bîrnî (Ieud).
Valea-Bôciului (Cuhea).
Valea-botîrl'eî (Cuhea).
Valea-boului (Botiza).
Valea-carălor (Săcel).
Valea-caselor (Breb).
Valea-Cășiș (Botiza).
Valea-cărălor (Săcel).
Valea-cârștî (Șieu).
Valea-comarnicelor (Cuhea).
Valea-cotozî (Ieud).
Valea-çerbului (Giulești).
Valea-çetățeli (Ieud).
Valea-çioncașului (Vad).
Valea-dolinî (Șieu).
Valea-Drăguiesăi (Vișeu-de-jos).
Valea-Droboi'evei (Săcel).
Valea-fagului (Botiza).
Valea-fintînei (Borșa).
Valea-Floreanului (Șieu).
Valea-furului (Borșa, Cuhea, Dragomirești).

- Valea-gropk'ilor* (Șieu).
Valea-çișî (Ieud).
Valea-Hopșa (Crăcești).
Valea-hotarului (Borșa, Botiza, Crăcești, Moisei, Săcel, Săpînta).
Valea-h'icișî (Săcel).
Valea-h'in'et'esî (Cuhea).
Valea-ipepei (Iapa, Vișeul-de-jos).
Valea-îepuroaiei (Șieu).
Valea-îezărului (Ieud).
Valea i Scrad'i (Săcel).
Valea-k'eilor (=teilor) (Săcel).
Valea-k'iceri (Botiza).
Valea-largă (Săcel).
Valea-lazului (Cuhea).
Valea-lăudatului (Ieud).
Valea-lăzucului (Șieu).
Valea-lu-Fliț (Ieud).
Valea-lu-Çiuclă (Ieud).
Valea-lu-Hót'ico (Ieud).
Valea-lu-Lazăr (Ieud).
Valea-lu-Matalău (Cuhea).
Valea-luncîi (Strîmtura).
Valea-lu-Negoescu (Borșa).
Valea-lu-Peter (Cuhea).
Valea-lu-Ștef (Cuhea).
Valea-lu-Tpășî (Cuhea).
Valea-L'éordzî (Cuhea).
Valea-Mançului (Ieud).
Valea-mandrului (Giulești).
Valea-măcieșu (Giulești).
Valea-Măguri (Cuhea).
Valea-Măt'iesăi (Botiza).
Valea-Melianului (Cuhea).
Valea-Mihailețului (Ieud).
Valea-Mlăcîi (Șieu).
Valea-Mn'ihalcozilor (Șieu).
Valea-Mn'ihnî (Șieu).
Valea-Mn'ireșului (Botiza).
Valea-Mn'isărhatului (Săpînta).
Valea-mold'îșului (Săcel).
Valea-mori (Vișeul-de-jos).
Valea-Nădășîi (Săpînta).
Valea-neagră (Crăcești).
Valea-N'eamțului (Cuhea).
Valea-Păroși (Moisei).
Valea-peçiznî (Moisei).
Valea-Pint'enului (Cuhea).
Valea-Plăiutuului (Botiza).
Valea-Pleşk'îi (Cuhea).
Valea-Podișoarelor (Șieu).
Valea-Poiemi (Borșa).
Valea-pomn'ilor (Cuhea).
Valea-Popenilor (Șieu).
Valea-porcului (Vișeul-de-jos).
Valea-preluçilor (Cuhea).
Valea-preut'esăi (Cuhea, Dragomirești).
Valea-Prihod'îșt'îi (Cuhea).
Valea-Răd'ieși (Moisei).
Valea-reș (Borșa).
Valea-ruğinoși (Cuhea).
Valea-sacă (Giulești).
Valea-Sarasăului (Iapa).
Valea-satului (Cuhea).
Valea-săcăturî (Botiza, Vișeul-de-jos).
Valea-sărăci (Cuhea).
Valea-scurt'îi (Dragomirești).
Valea-scurți (Cuhea).
Valea-Selesk'îi (Șieu).
Valea-Sîngerîșului (Ieud).
Valea-sk'inului (Botiza).
Valea-slat'in'eji (Cuhea, Ieud).
Valea-soreji (Vișeul-de-jos).
Valea-Sórișî (Botiza, Ieud).
Valea-strîmturî (Săcel).
Valea-Surducului (Strîmtura).
Valea-Tămășoi (Ieud).
Valea-Tisei (Borșa).
Valea-Unçoaiei (Moisei).
Valea-Ungurului (Săcel).
Valea-Urșoaiei (Săcel).
Valea-Urșoi (Cuhea, Dragomirești).
Valea-Urșoiului (Botiza).
Valea-Vășçoaiei (Moisei).
Valea-Vătașk'in'îi (Săpînta).
Valea-Vișeului (Borșa).
Valea-zinului (Botiza).
Văile-Bársului (Ieud).
Vălcele (Giulești).
Văraticu, munte (Botiza).
Văratîci, deal (Vad).

Vărat'icju, șes (Săpînța).
Vărat'icel, șes (Săpînța).
Vătășk'ina, șes (Săpînța).
Vișioneșți (Borșa).
Vîrvu, cîmp (Giulești).
Vîrvu-Agrîșului (Iapa).
Vîrvu-Alacului (Moisei).
Vîrvu-Arinișului (Văleni).
Vîrvu-cu-arin'î, deal (Budești).
Vîrvu-Dealului-mare (Moisei).
Vîrvu-D'edzinoi, deal (Cuhea).
Vîrvu-K'icerii (Botiza).
Vîrvu-lu-Ștefan (Giulești).
Vîrvu-Lazului (Moisei).
Vîrvu-mare (Strimtura).
Vîrvu-Muncelului (Moisei).
Vîrvu-Opchin'ii (Vișeu-de-jos).
Vîrvu-Petrii, deal (Cuhea).

Vîrvu-plopk'ilor (Giulești).
Vîrvu-popii (Budești).
Vîrvu-Prelučilor (Cuhea).
Vîrvu-Prîhod'ist'ii (Cuhea).
Vîrvu-Săcuului (Săcel).
Vîrvu-Sorliștei (Vad).
Vîrvu-Tarn'itei (Cuhea).
Vîrvu-Ursoiului (Botiza).
Vran'îta, vale (Crăcești).

Zănoaga, deal (Borșa).
Zănoaga Pîetrosului (Borșa).
Zăpod'ile-Barnei, deal (Ieud).
Zeci, cosalău (Giulești).
Zezun'ii (Crăcești).
Zimbroslav, munte (Borșa).

Žilerescu, deal (Săpînța).

* * *

Dat fiind interesul etno-linguistic pe care îl prezintă în general nomenclatura toponimică, și în directă legătură cu etnografia istorică a Maramureșului din nordul Tisei, relevez aci mai multe numiri din toponimia acestui Maramureș nordic care astăzi se găsește sub stăpânirea cehoslovacă. Interesul și importanța lor se evidențiază de la sine și clar, mai toate făcând parte din fondul lingvistic comun întregului element românesc nord- și sud-dunărean. Toate

aceste forme le-am extras din publicațiunea cehoslovacă *Časopis moravského musea zemského, ročník X* (1910), čis. 2, și anume din harta anexată la acest număr. În dreptul fiecărei forme dau câte o cifră romană urmată de una arabă, amândouă reprezentând pătratul din hartă format din intersecția coloanei verticale (reprezentată prin cifra romană) cu cea orizontală (reprezentată prin cifra arabă) — pătrat în care se găsește forma respectivă.

Ardzeluza XXXI, 13.
Arșița XXX, 11.
Bradul XXIX, 12.
Brăduleț XXIX, 12.
Čerban'ia XXV, 10.
Četat XXV, 8.
Gaura XXV, 8; XXVII, 10.
Grăpa XXVIII, 13; XXIX, 12.
Gurgulat XXIX, 10.
Karmatura XXXII, 12.
Korna XXVIII, 10.

Kornuta XXIX, 12.
Kuk XXIX, 12.
Kurpen XXX, 13.
Kyčera XXX, 13.
Latundur XXX, 12.
Laturka XXVIII, 10.
Lunga XXXI, 12.
Măgura XXI, 8; XXI, 10.
Negrova XXVIII, 12; XXX, 12.
Nięgroveț XXIX, 12.
Ostro-Grun XIX, 11.

- Pikul* XXVIII, 10.
Plaj XXIX, 10.
Rătunda XXIV, 8.
Rotundul XXXI, 12.
Rumana XXIII, 10.
Skorușina XXI, 8.
Sekul XXIX, 9; XXIX, 11.
Splina XXIX, 11.
Strunga XXIX, 11.
- Sesul* XXX, 13.
Ștebișara XXX, 13.
Tomnatik XXIX, 10; XXXI, 12;
 XXXI, 13.
Turbat XXX, 12.
Văratek XXXI, 12.
Vlahovo XXIII, 10; XXVIII, 12.
Zapul XXXI, 12.

ONOMASTICĂ

Nume de familii și porecle

- Ardelean* (Ieud, Strîmtura).
Aușan (Strîmtura).
Balea (Ieud).
Băran (Ieud).
Bășas (Strîmtura).
Bărboseni (Ieud).
Băzău (Ieud).
Bendis (Ieud).
Bendreș (Ieud).
Beșicută (Strîmtura).
Bizo (Ieud).
Birlea (Ieud).
Bledea (Sat-Șugătag, Strîmtura).
Boboșog (Ieud).
Boboșani (Ieud).
Bocrită (Ieud).
Bodreanu (Strîmtura).
Boic (Strîmtura).
Boicu (Ieud).
Boroșcan (Strîmtura).
Botîrlă (Strîmtura).
Brîndău (Sat-Șugătag).
Cărăian (Hărnițești).
Coșiotă (Strîmtura).
Coman (Moisei).
Cordiș (Strîmtura).
Costinan (Ieud).
Côșot (Ieud).
Crăciun (Moisei).
Creș (Strîmtura).
Cuc (Moisei).
Çigălitu (Ieud).
Çiontoș (Strîmtura).
- Çiornei* (Strîmtura).
Çiutău (Strîmtura).
Çivruș (Strîmtura).
Dan (Ieud).
Dăncuș (Ieud).
Danč (Moisei).
Dihor (Moisei).
Drimenzi (Strîmtura).
Dunca (Ieud).
Flutar (Moisei).
Găbrian (Strîmtura).
G'iban (Strîmtura).
Glodeșan (Strîmtura).
Gorăzu (Ieud).
Got (Hărnițești).
Gulin (Strîmtura).
Çiuriș (Strîmtura).
Herenta (Ieud).
H'irb (Strîmtura).
Horž (Moisei).
Hotima (Strîmtura).
Hoțicu (Ieud, Moisei).
Hoză (Ieud, Strîmtura).
Hožda (Moisei, Sat-Șugătag).
Hübăr (Ieud).
İagăr (Strîmtura).
İepure (Moisei).
İlea (Ieud).
İuga (Ieud).
İusco (Ieud).
İvașcu (Ieud, Moisei).
K'indriș (Ieud).
Lăpușan (Ieud).

Leva (Strîmtura).
Lihet (Strîmtura).
Luca (Strîmtura).
Lucaçi (Ieud).
Lupu (Moisei).
Mărăș (Ieud).
Mark'is (Strîmtura).
Mecean (Ieud).
Mihalęa (Ieud).
Mihneęa (Strîmtura).
Minica (Ieud).
Mintău (Strîmtura).
Moldovan (Ieud, Strîmtura).
Morar (Strîmtura).
Muntean (Ieud).
Mununar (Crăcești).
Munurar (Hărnicești).
Murgu (Ieud).
Neneștean (Strîmtura).
Orçiș (Strîmtura).
Orza (Strîmtura).
Pasdre (Strîmtura).
Perța (Ieud).
Petec (Ieud).

Petrăuș (Strîmtura).
Petrovan (Strîmtura).
Pleș (Ieud).
Pop (Ieud).
Popan (Strîmtura).
Rus (Strîmtura).
Rusalim (Strîmtura).
Rușca (Ieud).
Sabadis (Strîmtura).
Sacaliș (Ieud).
Sas (Ieud).
Scrabă (Ieud).
Strai (Moisei).
Ștef (Strîmtura).
Tebeti (Ieud).
Tomoiağă (Moisei).
Traistă (Ieud).
Tutula (Ieud).
Ulici (Strîmtura).
Velea (Sat-Șugătag).
Velisca (Strîmtura).
Vlășin (Ieud).
Vraza (Ieud).
Zmicala (Strîmtura).

Nume de botez

Agapia (Sat-Șugătag).
Alieaxă (Vișeul-de-jos).
Amalia (Sat-Șugătag).
Doroftei (Vișeul-de-jos).
Floare (Vișeul-de-jos).
Frăsina (Sat-Șugătag).
Gafia sau
Gasia și Gaste (Hărnicești, Vișeul-de-jos).
Gligore (general).
Iasiana (Sat-Șugătag).
Ievronia (Sat-Șugătag).
Ileana (general).
Ilișcă (Vișeul-de-jos).
Ioan(ă) (general).
İxina (= *Axenیا*) (Sat-Șugătag).
Mandra (Sat-Șugătag).
Matei (Sat-Șugătag).
Mălina (Hărnicești).

Măricuța (general).
Mn'iculae (general).
Năstasie (Sat-Șugătag).
Nicșară (general).
Olexa (Sat-Șugătag).
Oniza (= *Dionisia*) (Sat-Șugătag).
Palagă și Palaçiă (general).
Panteleon (Sat-Șugătag).
Parasca (general).
Pătru (general).
Simn'ion (general).
Șofrona (Sat-Șugătag).
Ștefan (general).
Toader (general).
Tođora (general).
Virtolomeu (Vișeul-de-jos).
Virvara (general).
Xenia (Sat-Șugătag).

G L O S A R ¹

a, *la*, 39²⁷⁷², 43⁶⁵, 59³⁴, 112⁵⁹.
 abçjaluca: d' e- abçjaluca, (*de*) *abia* (Săcel).
 acrițari, *care face acriță d' e mîncat (Vad).
 acriță, *fiertură de prune* (Vad).
 acruț,-ă, 25⁷¹, *dim.* acru.
 acufundos,-oasă, *adînc*, 69¹⁹.
 acurat și acurăt, *adv.*, *negreșit*; *exact*.
 açiçjuca, *aici*, 173¹⁹.
 adurmăca, *a adormi* (Săcel). *Sens izolat*.
 adurn'i, *a adormi*, 81⁶.
 ad'eų, *pl.* ad' eăuă, *tun*, 52⁶⁷, 53²⁴. *Et. ung.*
 á g y ú.
 ad'imán, *diamant*, 137¹¹.
 ad'int'e: mai ad'int'e, *mai acum, de curînd*
 (Budești).
 ad'izmə, *aghiazmă*, 162⁸.
 agod'i, *a aștepta*, 12²⁰, 105¹⁴.
 agorî, *a surpa, a da jos*: *agor mere (Vad).
 ağıuna, *a nu minca și a nu bea nimic*, 161³⁹,
 162⁴⁶.
 açiçjuca, 156³¹, *v.* açiçjuca.
 airăa, 162²⁰, 171⁵⁸, *aiurea*.
 airileăa, 172⁷, *v.* airăa.
 alboj,-oaje, *albastru*: berbeče alboj
 (Crăcești).
 aldui, *a binecuvînta* (Hoteni).
 alçatu: çe îmblaț în alçatu codrului?
 (Botiza). *Formă rară și necunoscută ca*
sens. Ca origine, probabil că avem a

face cu forma slavă l e t i care, în limba
cehd, are derivate cu semnificația de
**frumos; splendoare». In cazul acesta,*
alçatu (= a lçatu) ar însemna «măreție,
splendoare (a codrului)».
 aletuțu, 122⁶⁹, *dim.* alçatu.
 alina (a să), *a (se) așeza*, 126⁶³⁷⁶³; *a (se)*
liniști, 117⁸.
 alinare, *liniște, repaus*, 194¹².
 alunguțu: d'alunguțu, 31⁹, 101⁷⁷, *dim.*
 alungu.
 amn'istui (a să), *a (se) liniști* (Ieud); *v*
 mistuijală.
 amú, *acum*, 154⁵.
 amuja, 171²⁴; *v.* amu.
 amuși (Boșea); *v.* amuja.
 Ank'ilie, *nume de persoană*, 119¹⁴⁷²⁹.
 apăra: să apără Dumn'edzău să sufl'e un
 vînt, că tăt'e crănčil'e l'e rumpe (Să-
 pînța).
 aplecătqare, *oaie cu lapte fără miel* (Apșa).
 aprindere, *răceală, pleuresie*: îs beteğă de
 aprindere (Săcel).
 apuca: n'apuc a mă duce (Crăcești);
 n'apuc a mere că n'am vreme (Breb).
 apucător,-oare, *hoș*, 163².
 arăstui (a să), *a (se) prezenta, a (se)*
arđa, 126¹⁶, 139⁶¹, 140¹⁰.
 ardzîntel, 96⁶³⁷ *dim.* argint.

¹ Pentru formele din texte și apendice dau cel puțin câte o singură trimitere printr'o fracție arătând pagina și rândul în care se găsește forma; pentru rest re-
 produc localitatea în care au fost înregistrate — ceea ce nu însemnează că ele
 aparțin exclusiv acelor localități. Pe lângă cele pur dialectale am înregistrat și forme
 care privesc mai mult fonetica sau morfologia de cât un glosar: — aceasta, spre a
 u șura urmărirea diferitelor aspecte ale graiului maramureșean. Ordinea alfabetică
 întrebuițată e următoarea: a, ä, b (b'), c, č, d, d' dz, e, f, g, ç, γ (γ'), ž, h
 (h'), i, î, k', l, l', m (m'), n, n', o, p (p'), r (r'), s, ș, t, t', ț, u, v, z, ž.
 Abreviațiunile întrebuițate: *adj.* = adjectiv; *adv.* = adverb; *dat.* = dativ; *der.* = deri-
 v at; *dim.* = diminutiv; *fem.* = feminin; *fig.* = figurat; *germ.* = german; *grec.* = grecesc;
i nterj. = interjecție; *invar.* = invariabil; *part.* = participiu; *pl.* = plural; *prep.* = prepo-
 z iție; *rut.* = rutean; *sb.* = substantiv; *sg.* = singular; *sl.* = slav; *ung.* = unguresc; *v.* =
 vizi; *včb.* = verb; *voc.* = vocativ.

- aret'e, *berbece* (Borșa).
 ariște, *închisoare*, 152²⁶.
 arm, *coapsa de la căprioare* (Ieud).
 armaș, *haiduc*, *viteaz*, 111⁹; *păzitor înarmat*, 38⁷².
 armorari, *mărdicine cu frunza lată (carduus marianus)*, 162²⁸.
 armos, *înarmat*, 157³⁹.
 armur, *but*, *coapsă*: armuru pk'iciorului d'e d'înapoi (Vad).
 aruncătură, *azvîrlire*, *răsturnare*, 137⁶, 159³⁸.
 ascrumat,-ă, *prefăcut în scrum*, 122⁹¹.
 ascuțit, *ascuțit*, 154⁸².
 asoga, *a face*, *a prepara*, *a pregăti*, 116⁶².
 V. Hasdeu, *Etymologicum*.
 asorit, *leșin provenit din cauza arșiței de soare* (Ieud).
 aspreală, *scrobeală*, 29¹³.
 astară, *de seară*, *astăseară*, 35⁴¹, 173⁶.
 astupa, *a îngropa*, 78⁹⁶, 116^{10,18}, 121²⁶; *a acoperi*, 103²⁷.
 asumută (a să), *a se îngreuna*, *a ameți*, 123¹².
 așă, *așa*, 119⁷³.
 așădza (a să), *a (se) lăsa în jos*, *a se nivela*, 110⁴⁷.
 așădzămînt, *locuință stabilă*, 43²¹.
 așternut,-ă, *pus*: masă așternută.
 atunčen'e, *atunci*, 154⁴⁰.
 atunčin'ea, 166⁸⁴; v. atunčen'e.
 ațucă, 119⁸, *dim.* ață.
 avam,-ă, *mare*, *cumplit*: lucru avam (Săcel, Năsăud); *adv.*, *prea mult*, *grozav*, 181²¹; *avan*.
 avâmn'it,-ă, *rău*, *ticălos* (Săcel, Năsăud).
 babiče, *rață*, 147⁴⁰.
 badoc, *tinichea*, 87³.
 baer, *curgea d'e la tașcă*; *legătură de desagi*, etc. (Ieud).
 bagău, *șanț d'e dohan*, *restul de tutun scrumat ce rămîne în lulea și pe care Maramureșeanul îl înfundă în gură, înlocuind astfel pentru ore întregi tutunul*, 172²².
 bagn'etă, *baionetă* (Vad).
 baj, *supărare*, *părere de rău*, *nevoie*, 27⁸⁴, 67⁶¹, 81²⁶.
 bajer, *sfoara de la gura desagilor* (Șieu); v. baer.
 Balcu, *numele unei vechi familii din Ieud*, 158¹⁷.
 balț, *enăframa la mn'irșasă* (Ieud).
 banat, *pl.* -urj, *supărare*, 32⁸⁴; v. bănat.
 bandă, *pl.* *bândz*, *muzică (militară)*, 70¹³.
 bandiș, *bandit* (Giulești).
 Brandrea, *nume toponimic*, 171²³.
 Barbă-rasă, *numele unui haiduc*, 153³⁹.
 barnă, *adj.* *substantivizat*, (*vacă*) *oa-*
cheșe, *negricioasă*; *tunul*, 146²⁰. (Ung. barna).
 barță, *impozit*, *djmad*; *știdulă*, 172⁴⁰.
 bate (a să): oile să bat, *oile să mîrlesca*, (Borșa); *a lătra*: cin'î bat (Șieu).
 batăr (cin'e), *orișicare*, 3³⁸, 21¹⁰; *măcar* (Budești); v. batîr.
 băcu(i)teș, *sac mic*, 68²⁸; *fig.*: un băcuțet d'e fată, *ce fată pit'it'ioacă*, 58²².
 bahn'it, *baionetă*, 157⁴⁶. V. bagn'etă.
 băltag, *secure servind drept armă*, 153⁸.
 bănat, *mîhnire*, 15²⁰; v. banat.
 băncuk'i, 93⁴⁶ și băncuț'e, *bani mărunți*, 111¹³.
 bănuî, *a duce dor*, *a se întrista*, *a se necăji*, (Breb), 53¹⁹.
 bărbînoc, *plantă mică*, *verde și cătărătoare (vinca minor)* (Ieud).
 bărbînță, *putinică pentru lăpturi sau brînzeturî*, 138¹¹, 173⁴.
 bārdaș, *tîmplar*, 188²⁸.
 bărnače, *negricioasă* (Borșa): oajie bărnače; v. barnă.
 basadă, *vorbd*, 108⁸⁴.
 basădui, *a vorbi*.
 bățăci, *a bate*, *a bătători* (Ieud).
 bău l *interjecție imitînd mugetul vacii*, 138⁴⁶.
 bed'șarcă, *un fel de covățea de lemn, găurită deasupra, în care se pune chiagul de strecurat* (Săcel, Năsăud). Et. rut. breda.
 beli, *a jupui de piele*, 154¹².
 belit,-ă, *jupuit (ă) de scoarță*: botă belită, 62²³.
 Belzebuc, *nume dat diavolului*, 193⁵.
 b'etâng,-ă, 151²; v. bçitangă.
 beț'eaș,-ă, *bolnav*, 43⁶⁷.
 b'eteși (a să), *a se îmbolnăvi*, 170⁷⁰.
 bezd'ilă, *adv.*: nu îmbila în bezd'ilă, *nu umbra în zadar* (Mara). Et. rut. bezd'ile.
 bçiată, *fem. de la bçiet*, 20⁴⁰; *nefericire*, 7⁸⁷; *supărare*, 14²⁵.
 bçibol (Crăcești), v. çibol.
 bçiet, *nefericit*, *sărman*, 79³.
 bçilit,-ă, *alb*: berbeče bçilit (Crăcești); v.: bçiliță, *albă*: oajie bçiliță (Vișeu-de-jos).
 bçirăi, *a fi primar*, *a primări*, 77²⁸.
 bçirăiță, *primăriță*, 77³⁵.
 bçirău, *primar*, 11⁶⁴.
 bçitangă, *vagabond și prost*, 151⁶⁶.
 bçiteangă, 152³⁰; v. b etâng.
 bică, *taur* (Vad).
 bidă, *supărare*, *necaz*, 192⁵⁹; *sărdcie* (Ieud).
 birău, 151⁴⁹; v. bçirău.
 bistos,-ă, *trist*, 14³⁸.
 bjușug, *belsug*, 162²⁰.
 bihn'i, *ce bate*, *a lătra*, 131¹⁰.
 bîndură, *cîrpă* (Ieud).
 birăi, *a mormăi*, 155⁷⁷.

- bîrcă: oaje bîrcă, *oaie cu lînd țigaie* (Rona-de-sus); *mîndră și crățăș (Ieud).
 bîrcă: oaje bîrcă (Săpînta).
 Bîrca Tătărcîi, *nume toponimic*, 158°.
 bîț, *chibrit*: *p'airilea să dîzîce fîbrîc (Ieud).
 blâm, *să mergem*, 151²⁶.
 blem, 15⁴⁰; blemî, 15⁶⁰; blemăț, 91¹⁹.
 bluz, *bluză* (Vad).
 boar, *care paște boii*, 99⁴⁹, 169⁵².
 boban'e, *meștersuguriș, *vrâji*, 57¹⁶.
 bobon'i (a să), *a folosi meștersuguriș, 57¹⁶.
 boboslov: Ion boboslovul, *Ioan gurd-de-aur* (Borșa).
 bobot'i, *a pîlpdi, a arde cu flacări troznind*, 98⁷⁶.
 bodărie, *bold, 107⁷³.
 Bodičigara, 122⁴, *dim.* Bodița.
 bogăreă (oaje): oî *bogărele* — așa dîzîcem noi la cele mănînte (Ieud).
 bohaș, *brad inferior calitativ*, 102⁸⁶ (Săcel); *buhaș*; v. *péstriț*.
 boime, *strînsură de boi; toți boii unui sat*, 171²⁴.
 boju, *boi*, 95²⁷ (u *final e cerut de rimă*).
 bold, *prăvălie*, 111¹⁶.
 bol'i, *a fi bolnav, a suferi de boală*, 47².
 bolîndzie, *nebună*, 31³³; v. *bolund*.
 boltăș, *carîmb (v. *forma*); în *Crăcești mi s'a spus că înseamnă 'brighidău*.
 bolund,-ă, *nebun, prost*, 31³⁵, 97⁷⁹.
 bolundatec,-ă *nebunatéc* (Ieud).
 bondă, *căpenegăș, *bundă*, 62⁴⁷, 155¹⁸.
 bontozui, *a împraștia* (Ieud); *a deranja* (Sat-Șugătag), 158⁸⁰ Et. ung. b o n t.
 boreasă, *nevastă; stăpînd*, 25³⁴.
 borčil, *medic*, 117⁶⁹.
 boron'eș, 173¹²; *pentru sens, v. textul*.
 Borozău, 92⁴⁶. *Ca sb. comun înseamnă pîmînt cu vin uri* (ung. b o r o z).
 bosărcaje, 140⁶⁵, 161²³ și:
 bosorcoi, *vrăjitori*, 144⁴⁶. Et. rut. b o s o r k a.
 botă, *bîtd (de cioban)*, 58¹⁴.
 bot'ej, *turmă*, 31⁷⁶, 172³⁰.
 bot'ejaș, 75⁵⁸, *dim.* bot'ej.
 bot'icută, 98²⁴, *dim.* botă.
 boț, *bucată*, 75⁷⁸; v. *bulț*.
 bourel (Borșa-Răpedea), *dim.* bour: s'o tîln'it c'un bourel.
 bouriță, *ca bou, 145²⁶.
 bozălui, *cînd fug marhăle d'e înfocăcîjun'e, d'e căldură, apoi ațega îj că bozălga's, 139⁴⁹; *a zbîrli*. Et. ung. b o r z o l.
 Boznea, *Bosnia* (Vad).
 Bracșău, 98³³ și:
 Brașău, *Brașov*, 8⁶⁴; și Brașeu, 12⁴⁹.
 brăcînar, *legătura (de obicei o sfoardă) gaț'urilor*, 60¹¹, 165⁵².
 Brăilăt, *Brăila*, 100³⁶.
 brănană, *mreană*, 116⁶⁹, 163⁶.
 brez: berbeče brez, *berbece negru cu capul alb* (Crăcești).
 briboj, *floare roșie-albuie, cu miros de mentă; e primăvărată (geranium alpestre)* (Crăcești).
 brihan, *pîncetes, *burtă (de vite)*, 155⁵⁵.
 brîglă, *vătălă* (Giulești).
 brudîu, *navu, prost*, 190¹.
 brustan, *burujănă, *brustur*, 55³⁸.
 bruțac, *sac de merinde*, 120³⁶.
 bubă: mor d'e bubă, *durere d'in lontru; *mi-a dat să înțeleg că ar fi vorba de 'cancer* (Crăcești), 125²⁹.
 bucat'e, *cereale, provizii*, 164²⁸.
 bucă, *partea cărnoasă a piciorului (din dărdăt)*, 58¹⁰.
 bucăli (a să), *a mesteca în gurd*, 125²⁰.
 bučimn'i, *a umple bine*, 136¹².
 bučin, *bucium (instrument muzical, de obicei un corn de bou)*, 133⁷.
 bučina, *a sufla, a cînta din bucium*, 84⁴³, 133⁷.
 bučin'i, 138²⁸; v. *bučimn'i*.
 buciș,-e: oaje bucie, *oaie vîrgată în galben în jurul și dedesuptul ochilor* (Vișeu-de-jos).
 budacă, *găleată mare în formă de putină* (Borșa).
 budércă, *femeie grasă* (Ieud).
 budușlancă, *femeie fugită de la bărbat* (Borșa, Ieud).
 bugăt,-ă, *adj. și adv., mult, destul*, 9³², 26⁶², 157⁴².
 buhaj, *berbece bătuț* (Borșa).
 bujac,-ă, *măreț, *îngîmfat*, 170³².
 bulbuc, *plantă ierboasă; floare primăvărată*, 145²⁸.
 buldz, *bucată, cocoloș; cașul întreg*, 117⁷⁸; v. *boț*.
 bulț, 78⁶⁰, 81³⁸; v. *buldz*.
 bunuc,-ă, 115¹⁶, *dim.* bun.
 burac, *pl. burači, șfeclă*, 146²⁸.
 burd'ej, *bordei*, 68⁴.
 burgană, *buruiand*, 162²⁸.
 burujăn (Ieud); v. *burgană*.
 burzului, *a zbîrli*, 135¹⁷.
 but, *cjudă, *necaș, contrarietate*: o făcut în butu lui (Strîmtura).
 bute, *butoi de vin*, 109¹⁰; și *but'e*, 159²⁰.
 butur, *bagaj; resturi*: numa buturile i-s aičî (Apsa-de-sus). Et. ung. b u t o r.
 butuț, *partea cărnoasă superioară a piciorului*, 46⁴²; *dim.* but.
 but'in, *lemn mare, grindă* (Borșa - Răpedea).
 ca: în *expresiunea ca vaj d'e ei*, 16⁵².

- caje, *pasăre răpitoare care scoate țipete stridente în păduri și «strigă a ploaie», 166⁷⁸.*
- cajer, *fuior alb, 11⁶⁰.*
- calic,-ă, *slab, 170⁹⁶.*
- canțeu, *cană mare, 12⁶⁵, 25²¹.*
- cantă, *sinonim cu canțeu, 25¹⁹; vas (Crăcești).*
- cánură, «lîna care rămîn'e în hrebăno (Borșa).
- capăr, *capăt (Budești); v. Introducere a (Graul).*
- capău, *copoiu, (Crăcești).*
- cararabă, *conopidă. Et. ung. karalábi. cari, «dy'javoli», 144¹³; v. bosorcoi.*
- carimb, *lemn sau băț rotund pe care se încrețează măsuratul laptelui primăvara (Budești, Borșa). V. pentru etimologie Dacoromania, II, 596.*
- casă, *pl. căși și căsi, însemnează și cameră (Budești).*
- cartie, *scrisoare, 23⁷⁰.*
- cașos,-oasă, «cum e cașu», 138⁴¹.
- căcădări, *fructe mici roșii și lunguețe de arbust spinos, asemănătoare cu măceșile, 147³.*
- căcărădză, *bălgar de capră (Ieud). Circulă și vb. căcărădza.*
- călărește, *adv., călare, 27¹⁶.*
- călca, *a percurge, 122²².*
- căldare, *cazan (Borșa).*
- călășă (Crăcești), *v.:*
- călășcă, *trăsură (Sat-Șugătag).*
- căli, *a încălzi, a fierbe, 173¹.*
- cănac, *ciucurii de la lulea, 68²⁴; canaf. căntălăriă, cancelarie, 19⁸⁷.*
- căni, *a încerca, a proba; a dibui, a se împiedeca: țetește, da căn'ește (Ieud).*
- căpenșagă, «timbariu» (Berbești), *manta, chepeneg; v. bondă.*
- căpen eșag, *manta, 96¹¹, 122¹³; dim. căpenșagă.*
- căplan, *capelan, 158⁶⁶. Et. ung. kaplan. căplari, (soldat) caporal (Coștiui).*
- căplenesc,-șască, *care ține de capelan, 158⁶⁴.*
- cărbăciță, «mari și groașe», 126⁴⁶.
- cărărau, *derbedeu, «pierde-vară» (Ieud). Der. din cărare.*
- cărbunel, «jarbă ce crește pe munt'es, 81².
- cărstnic, *cantor (Budești).*
- cărtureț, *cărturar (Glod).*
- căsar, *cel ce rămîne acasă (Budești, Crăcești).*
- cășarn'ie, *cazarmă (Crăcești).*
- cășucă, 58⁹, 114⁷⁰, *dim. casă.*
- cășii, 161¹⁹, *pl. de la casă.*
- cășuț, 185⁶², *dim. caș.*
- căta, *a căuta (cu sensul de «despăduchiera»), 122⁶¹.*
- cătană, *soldat, militar, 14¹³.*
- cătan'e, *militărie, 21⁴⁶, 22⁵; v. cotun'ie. cătrană, catran, zmoald, 103⁸⁴.*
- cătun'ie, *militărie, 21⁶⁹, 47²⁰; v. cătan'e.*
- cătări, «huçi mănunțăi d'e fağı» (Crăcești).
- cătuș, *lanț, 124⁸⁶.*
- cătușă, «bag'samă gărețe priče d'e pădure» — *aceasta este explicația pe care mi-a dat-o o bătrînd din Borșa-Repede. Intrebînd însă și pe alte bătrîne, printre cari și pe Sava Stețcu, mi s'a explicat cu sensul de «jug de boi», «proțapul boilor, 126⁷⁷. V. acum în urmă și Dacoromania, III, 666.*
- căt'ilin, *încetșor, 10⁷.*
- căt'ilinaș (Borșa), *v. căt'ilin.*
- cățin, *pl. cățini, stînci mari (Moisei).*
- căținos: *munt'e căținos, pietros, stîncos (Moisei).*
- cînta (a să), *a plînge, a jeli, 67¹⁸.*
- cîn'esc: *d'inți cîn'est'i, dinții canini (Vad). Cîrlîb (cu accentul cînd pe i cînd pe a), nume toponimic, 158³.*
- cîrliga, *a da forma cîrligului, 29²¹.*
- cîrmogăză, *coaje de pîne uscată, 98⁶⁶. V. Dacoromania, III, 701.*
- clăt'i (a să), *a (se) mișca, 22¹⁷.*
- clisă, *slămină, 84⁶⁶.*
- cloacăză, *coacăză (Crăcești).*
- clocot'iș, *adv., în clocote, în fierbere, cu vuet, 5⁸.*
- clofușniță, *femeie dezordonată, stricată (Săcel, Năsăud).*
- clon, *pălărie, 17⁶⁶.*
- clopot'i (Giulești) *și*
- clopoți, *a trage clopotele, 35⁵³.*
- coăci, *potcovar, 152¹⁸. Et. ung. kovács.*
- cgarbă, 20⁸, *adj., v. corbă. Ca subst. înseamnă și «cioard, corb», 30²⁴.*
- cgarđă, *sabie, 34⁸⁶.*
- cobșilă, *cobilă (Călinești).*
- coc (d'e pl'ită), *pînișoară (Ieud).*
- cocător, *despărșitura cupitorului de casă în care se coace pînea (Crăcești).*
- cocon,-oană, *băiat, fată, 14⁶⁴, 66⁷.*
- cocoran, *înseamnă, probabil, «cocoș», 147¹⁴.*
- coțean, *tulpina varzei, 152^{17,81}.*
- coție și
- coție (cu accentul pe i), *trăsură (mică 122⁹⁹.*
- coțîș, *vizitiu, 114^{38,39}.*
- codat, *vierme din brînzeturi, strepede, 77⁷⁶.*
- codrior,-oară, *de codru (Budești).*
- codrișor, 167³⁹, *dim. codru.*
- coh, *vatra de la gura foalelui în care se înroșește fierul (Ieud, Glod), Et. rut. koh.*
- cok'eli, *a fierbe, a găti mîncări (Săcel. Năsăud). Et. sl. kotilü.*

- coldui, *a cerși*, 45⁶. Et. ung. k o l d u l.
 colduș, -ă, *sărac, orfan; cerșitor*, 20⁶⁶, 139⁷.
 coldușăsc, -ă, *cerșitoresc*, 105⁶⁹.
 coleașă, *mămăligă* (Borșa).
 coleșar, «*tocănaș cu care se mestecă mămăliga*» (Borșa).
 colindută, 76⁶⁴, *dim. colindă*.
 comisaș, *agent polițienesc*, 38⁷³.
 cominda, «*endre les derniers devoirs*», *a însoți un mort*, 7⁴⁸, 94⁶⁹; «*a prohod'ie*» (Sat-Șugătag).
 comîndare, *masa de după înmormîntare* (Sat-Șugătag).
 comn'îșer, *comisar, agent de poliție*, 169²⁷.
 copîrșău, *cosciug*, 46⁸⁴.
 cōp'k'il, *copil din flori*.
 corbačji, *grăbaci, biciu*, 101⁸.
 corbă, *fem. lui corb, neagră*: capră corbă (Crăcești); «*bărnače*», *negricioasă* (Săcel); corbă bătrînă, «*biată bătrînă*» (Vad); *v. coarbă*.
 corbuț, 88⁴², *dim. corb*.
 corc, *tufă, arbust*, 104⁷⁸.
 cordohan, *piele de cordovan*, 65²⁰. Et. ung. k o r d o v á n y.
 corfă, *vărgile îndoite de la acoperișul comarnicului pe cari se întinde pînza* (Budești); *acoperișul pătului de fîn* (Ieud). Cf. ung. k o r b a.
 corhăz, *șpital*, 41⁶. Et. ung. k ó r h á z.
 corhă, *versant repede de munte* (Borșa-Răpedea). Et. rut. k o r h.
 corindă, *colindă* (Crăcești).
 cornuș, -ă, *cu coarne*, 170³⁰.
 corn'î, *colțuri*, 168¹⁶; *pl. de la corn*.
 corn'îșor, 25¹⁵, *dim. corn*.
 corn'îță, *coarne (de animal)*, 145²⁹; *pl. dim. de la corn*.
 corompej, *cartofi*, 147⁴².
 cōrtil, *adăpost, locuință*, 186⁵⁶.
 cort' : mă cort'ea', «*im zin'e k'etve, am plăcere*» (Vad). Et. ung. k o r t y (a n).
 cosală, *cusătură*, 148¹².
 cosalău, *locul destinat cositului*, 170³⁸.
 cosînteană: «*placă și staț la noi, că și aičjuca, în Maramurăș, simt Ilene cosînt'e*» (Birsana).
 costiță (d'e munt'e), 112²⁶, *dim. coastă*.
 costos: hotar costos, *ținut sau loc accidentat; derivat din coastă*.
 coșar, *țarc mic în care se țin oile șchioape* (Budești).
 coșuț, 91⁴⁰, *dim. coș*.
 cot, *pl. cot'e, cot*, 95⁸².
 cota, *a îngriji*.
 cotare, *îngrijire*, 7⁶².
 cotun'î, *a face serviciul militar*, 47¹⁷.
 cotun'ie, *serviciul militar* (Cornești); *v. cătun'ie*.
 Cozac, *Cazac*, 155¹².
 Cozn'ian, *Cozma (sărbătoare)*, 167².
 crancă, *creangă*, 42⁸⁶, 46⁴⁹, 48⁶², 50⁷¹, 52⁶⁴.
 crangă, 22⁸, *v. crancă*.
 crăcăna (a să), *a se ramifica (vorbind d arbori)* (Borșa).
 crăncușgară, 51⁷⁰, *dim. crancă*.
 crăncuță, 49⁶¹, *dim. crancă*.
 crănguță, 105⁴⁷, *v. crăncuță*.
 creă! *strigăt adresat caprelor*, 164¹⁷.
 creăță: apă creăță, «*apă mest'ecată cu sînge*», 35³⁶.
 credința, *v. cred'înți*.
 cred'înță, *logodnă*, 107¹⁴.
 cred'înți, *a logodi*, 17⁴², 112³⁶.
 cred'înție, 164⁸⁴; *v. cred'înță*.
 créstură, -uri, *crestătura de la virteș* (Budești).
 Crizin'ile, *nume toponimic*, 171¹⁹.
 Cristea, «*qareče sfîntă*», 144³⁹.
 crižmar(i), *cîrcumar*, 25^{5,18}.
 crižmă, *cîrcumă*, 21¹⁷.
 crižmări, *a ținea cîrcumă*, 77⁴⁶.
 crižmărița, 25¹⁸, *dim.*
 crižmuță, 91⁷⁹, *dim. crižmă*.
 croncăi, *a croncăni*, 88⁴².
 croncule, *voc. din rădăcina cronc*, 88⁴⁴.
 cruce, *în expresiunea: cînd o fo' cručea mn'jadză-dzi*, 89⁴⁵; *pl. cručji, picioare*, 155⁶⁸.
 cručită, 32³⁰, *dim. cruče*.
 cucon, 71⁴¹, *v. cocon*.
 cuculuț, 25²³, *dim. cuc*.
 cucurbătă, *căpățînd* (Sat-Șugătag): cucurbăta capului.
 cucurbélci, *melci* (Budești).
 cucurudz, *fructul conic de brad sau de pin* (Borșa): cucurudz d'e durdzău (Giulești).
 Cuhn'ea, *satul Cuhea*, 159¹²; *v. cunh'e*.
 cui: un cui de horilcă, *un păhărel de țuică* (Apșa).
 cuijburel, 47⁴⁶, 104⁶⁴, *dim. cuijb*.
 cuijuț, 115⁶², 153⁵, *dim. cuij*.
 culmurj, *pl., mi s'a explicat în sensul de «val-virteș»*, 142³⁹.
 cumk'it, -ă, *învățat, obicinuit*, 50⁶⁸.
 cumpănă, *balanță formată din două mari cazane cu care se măsoară laptele, brînză*, *v. planșa XIV, r*.
 cumt'î (a să), *a se obicinui: t'g-aj cumt'it, sintem cumt'it* (Șieu).
 cunh'e, *bucătărie; mîncare* (Crăcești). Et. rut. k ú h n a.
 cunt'it, -ă, 172²¹; *v. cumk'it*.
 cunună, *în expresiunile: cununa d'galului*, 78²⁶, 101⁴⁷; *cununa unșilor*, 130⁶⁴.
 cunun'îță, 119⁶⁸, *dim. cunună*.

- cupă, *concavitate*, 125¹⁹; «cai să cunosc d'e ai după cupe» (Ieud).
- cuprinde, *a prinde*, 134⁶⁶.
- cura, *a curge*, 22⁶⁹, 130⁵⁵; cură, *curge* (Giulești).
- curățoare, *curgătoare*, 43¹¹.
- curek'i, *varză*, 100¹³, 148¹².
- cursură, *curgere*: toț munții cur cu cursurile în Răpedea (Borșa-Răpedea).
- curtelare, *cuartiruire*, 187 (sus).
- curvoji,-gaje, *depravat*, 57³³.
- curzi, *a curvăsări*, 170²⁶.
- custură, *briceag*, 63⁶, 170⁶⁹.
- cůsturi, *pl.*, *ripi prăpăstioase de munți* (Ieud).
- cușl *interj.*, «marș de-aiçi» (Ieud). Et. *rut.* kuș.
- cut'e, *piatră cu care se ascute coasa* (Ieud).
- cuželcă, *furcă de tors* (Budești).
- cužmă, *cușmă*, 112⁷⁷.
- če, *ci*, *dar*, 158⁶⁷.
- čelșag, *furt*; *înșelare*, *răpire*, 98⁶⁴, 113⁶⁸.
- čelui, *a înșela*, 59⁴.
- čepătore, *începătoare*, 148¹⁹.
- čepeln'itșă, *sb.*, *început*, 84⁶⁷.
- čerca, *a căuta*, 76³⁰, 116⁶⁷.
- čern'gală, *întristare*, *doliu*, 45⁶⁶.
- čern'i, *a înegri*, *a îndolia*, 43⁷⁶.
- četera, *a cănta cu četera*, 117⁴⁶.
- četeretele, 104⁶⁸, *dim.* četeră.
- čičea, *aici*, 171¹².
- čilișajje, «pasăre pestrîță cît o sarcă» (Ieud).
- čin'iele, 122¹⁶, *dim.* čin'ii: *însenmează «harnașament»*. (Rut. čin).
- čjopată, *lemn putred* (Vad).
- čjocan (de horincă), *păhărel* (Mara).
- čjocnă, *ciocnire*: se dau cu oule în čjocnă (Borșa).
- čjocoi, *ciocvrlie* (Giulești).
- čjole, *minciuni* (Crăcești).
- čjolphă, *trunchi găunos* (Ieud).
- čjonic, *luntre*, «șajcă», 151⁶⁶. Et. *ung.* c s ó n a k.
- čjont, *cadavru*, *schelet*, *os*, 44⁷⁴, 102⁶⁴.
- čjornă: capră čjornă, *capră neagră la cap* (Crăcești).
- čjortormean, *gușat*, 172⁶⁴.
- čjipcă, *panglică*, *fundă*, 35⁷³, 164⁶².
- čjipoti, «a zčera», 113⁶⁴.
- čir, «fărină d'e ovăz șjartă če o dăm la cîn'i să nu-i taje žigw» (Ieud). Et. *rut.* čir.
- Čjubă, *nume de cîne*, 147²⁶.
- čjubuc, *lulea*: nu dohăn'ești čjubuc (Breb?)
- čjucă, «botă», 164⁶⁸.
- čjuclă, *buclă de păr*, *moș* (Giulești); *creștetul găinei sau al cocoșului* (Ieud).
- čjucur, *fundă*, 89³⁸.
- čjudă, *necaz*, 22¹⁸.
- čjud'i (a să), *a se mira*, 16⁶⁶.
- čjuflica, *a azvîrli*, 159³¹.
- čjugure'le, 147¹⁹ și
- čjugurj, 147²⁹. *Neexplicat. Probabil, «čjucur».*
- čjuic, *formă onomatopeică*, 145¹⁰.
- čjulecju, *copil* (Borșa). (Ung. c s e l é d).
- čjumă, 147³⁸, *v. textul.*
- čjumn'il, *cimil(iturd)*, 145¹.
- čjumn'ili, 148²³ (*cu sens de «drăcuire»*), *v. textul.*
- čjumn'iliga, 148²¹ (*formațiune copilărescă*).
- čjumn'ilitură, *ghicitoare*, 172⁶²; *v.:*
- čjumurlitură, *cimiturd* (Borșa-Răpedea).
- čjung, *scorburd*, 102⁶³; *cracă*, 43⁴¹; *elemn uscat d'e pădure»* (Sat-Șugătag).
- čjungări (a să), *a (se) ciunti (de coarne)*, 139⁴⁸, 170²¹.
- čjunguț, *ramură*, 43⁴⁷; *dim.* čjung.
- čjunta (a să), *a (se) rupe*, 17⁴⁷, 21⁶⁷; *a (se) împușina*, 69⁴⁶.
- čjuntat, *sb.*, *rupt*, 17⁴³.
- čjunt'itșă, *pl.*, *oase*, 143⁷⁹; *dim.* čjont.
- čjupă, «caldătoare la copil», 5³⁹, 99²⁰ 112⁶⁴.
- čjupăi, *a scâlda*, 99²⁶.
- čjurcel, *cercel*, 147²⁷.
- čjurdă, *cireadă*, 31⁷⁶, 139³⁸.
- čjurdăcă, 31⁶⁸; *v. čjurdă.*
- čjurui, *a curge*, 25¹⁷.
- čjută, «șjară d'e pădure», *fiară sălbatică*, 114²⁶, 163⁶³.
- člęgi, *familie*, *copii*, 138³²; *sg.* člęci *v. čjulecju.*
- čînăltălui, *a curăți tăind* 84⁴. Et. *rut.* (p o) č i n a t i.
- čires, *cireș*, 43⁶.
- dada, *tată*; *șef*, 84¹⁴, 155⁶⁷.
- darab(ă), *bucată*, 157⁶⁰, 173⁹.
- Dăzuc, *nume de persoană*, 153³⁰.
- de, *prep.*, 154¹⁶, *v. textul.*
- delântui (a să), *a anunșa*, *a se prezenta* (Crăcești). Et. *ung.* j e l e n t é s.
- demnica, *a dîmica*, 196¹⁴.
- demnicat,-ă, *tăiat în bucăți*, 193⁶⁸.
- descilpi, *a desface cilpii*, 162⁴⁰.
- desface, *a curăți*, 172⁶³.
- desit, *sb.*, *desiș*, 9⁸.
- desk'ilina, *a separa*; *v. t'il'in.*
- despunge, *a întoarce acul de cusut pe unde e introdus*, 90⁷⁰.
- dezčina (a să), *a (se) rupe*; *a sparge*: dezčină un lemn (Vad).
- dimn'icat,-ă, 80⁶⁸, *v. demnicat.*
- distălui, *a ferchezui* (Ieud). Et. *ung.* d i s z t e l e n.
- dîmbău, «dîmb mare» (Ieud).

- dîmburos,-oasă, cu dîmburi (Ieud).
 dîngă, de (pe) lîngă, 60²⁹.
 dînsu, ins, om, 149^{20,21}.
 dobă, tobă, 11⁶⁶.
 Doca, nume femeiesc, 136⁶⁹.
 doy'ili, a dojeni, a muștra, 67⁶³.
 doy'il'it,-ă, supărat, 67⁶³.
 dohan, tutun, 100¹⁵.
 dohaniș, fumător, 97³⁹.
 dohân'i, a fuma, 58⁷; v. çjubuc.
 dojçi, a alăpta, 67³⁴.
 domnar, boier, 172⁴⁷.
 domnuț, 20¹³, dim. domn.
 domn'esc,-gască, boieresc, de domn, 34⁶¹.
 domn'eț, boieros, 172⁸⁹.
 domn'i, a stăpîni, a posedă, 110⁷⁹.
 doniță, puțină mică fărđ toartă, avînd la buză o ureche găurită (Borșa).
 dori (a să), a (se) iubi, 10¹⁰; a suferi, 40².
 dorovăi, a face curățenie în casă în ajun de sărbători (Ieud).
 doruc, 106⁶⁰, dim. dor.
 dorurel, 35²⁸, dim. dor.
 doruț, 33⁷⁶, 35³⁰, 41²⁰, dim. dor.
 dospală, dospit, 114⁶⁰.
 dost'i, a dospî, 113⁶⁶.
 drăguçior,-qară, 23¹⁰, 57¹⁰, dim. drag.
 drăgușor, 44⁷⁶, v. drăguçior.
 drăguliță, 25¹¹, dim. dragă.
 drân'içiqară, 18⁴⁶, dim. draniță.
 drân'iți, a pune dranițe pe acoperiș, 18⁴⁹, 167²⁰.
 drob, plantă care se întrebuințează la coloritul în galben al covoarelor, 146²².
 drobșor (Borșa), dim. drob; il pasc și vitele (Sat-Șugătag).
 drod, telegraf (Giulești). Et. ung. d r ó t.
 Drongoș, nume de persoană, 153²⁸.
 drumar, călător, drumet (Săpința).
 drumuț, 42¹⁰, 89⁸², dim. drum.
 druscă, domnișoară de onoare la o nuntă, 65⁴, 66¹⁶.
 dubălar, tăbăcar (Glod).
 ducucit,-ă, «năcăzît, sărăman», 17⁶.
 dulçeață, iubire, dor, 18⁶³; fericire, 22⁷³.
 dumramn'ic, «buruijană albă d'e pă cîmp», dumbraonic, 156⁷².
 Dunăriță, 11³⁸, dim. Dunăre.
 durăi, a rostogoli făcînd zgomot, a durui, 167³⁸.
 durdzaș, pin, 23⁵¹. Se confundă cu bradul. Insemnează și «jneapîn».
 durel'e, durere, 171^{61,67}.
 durn'i, a dormi, 50⁵².
 durqare, durere, 41⁹.
 dunederesc. Formă necunoscută. Intr'o variantă s'a interpretat ca dumnezeesc.
 dutcută, ban, monedă de 5 și 10 bani, 167¹⁰.
 duzmen'e, așa dzic la gat'iș în Capnică (Budești).
 d'e, prep., pentru, de, 67^{12,15}.
 d'ecung, tranșee, 24⁶⁴.
 d'epărat, zmulș, 120¹².
 d'epărta, a îndepărta, 96⁸⁷.
 d'ept, drept, 152⁵.
 d'escăleca (a să), pare a avea și sensul de «a uita de» (v. textul), 109³³, 123⁶¹.
 d'escăța (a să), a (se) despărți, a (se) desface, 109⁷⁹.
 d'escățat,-ă, dus, fugit, despărțit, 109⁷⁶.
 d'esfaçe (a să), a (se) dezlega de vrăji, 161³².
 d'esfăta, a satisface, 110^{44,58}.
 d'esgădui (a să), «a d'esfaçe», 45³⁷.
 d'esk'edzit,-ă, destrămat, 115⁶².
 d'espreuna, a despărți, 15⁴⁶.
 d'estul'i (a să), a (se) îndestula, 42²⁴, 45⁷².
 d'etori, dator, 128²¹.
 d'id'ioł'itori, deochetor, 126¹¹; v. carj.
 d'jem, ghem (Valea-Porcului).
 d'iliși (a să), a (se) stringe, 19⁴¹. Et. ung. g y ű l e s e z.
 d'in, în, 11⁶¹, 103^{36,37}.
 d'ingă, de (pe) lîngă, 23¹⁴.
 d'ințalari, dentist, 61⁶³. Der. dinte.
 d'ipçe, de ce, pentru ce; pentrucă, 108⁷⁸.
 d'ipt, pentru, 50³².
 dzăçga, a sta, a mocni, 7⁷³.
 dzămare, «puroi», 126⁶¹.
 dzări (a se), «a să strica; cîn oile nu dau lapte, fără dzăr, dzicem că s'o dzărit (Ieud).
 dzărită (qaje). Pentru a le reveni laptele, oile dzărite se mulg peste lemnele carbonizate provenite din aprinderea focului-viu (Ieud).
 dzîmbru: «dzîmbru çicem noi și çimbru care pun'em în dzamă; o dqară k'ematu-s'o qareçineva d'in moșii noștri așa...» (Săcel — Ion Burnar a i Mări). Nu știe nimic de animalul «zimbru».
 dzîucă (Giulești), dim. dzîușă.
 dzorj, probabil «zori (de zi)», 137²⁰.
 dzua: und'e-oj dzua să nu miș, unde mă va apuca ziua să nu rămîn, 43¹⁶.
 estin,-ă, efin, 162²¹.
 est'elalt,-ă, celalt, 140⁸⁶.
 façe (a să): fă-te 'ncolo, 44¹⁸.
 famélie, familie, 157²⁴.
 fapt, întrebuințat în descîntece cu sensul de «charme», 131²².
 farbă, vâpsea (Borșa).

- fat'e, *explicat cu sensul de «aşchii de lemn răşinos (brad, pin), cu ajutorul cărora se face focul», 30¹. Corespunde ca sens formei aromîne «dzadd».*
- fat'ie, pl. făt'ii, *picături de răşină sau bucăţi răşinoase arzînde şi luminoase, 167⁵⁶.*
- făcătură (în descîntece), *fermecătorie, 130⁸², 134⁸⁸.*
- făguţ, 112⁴⁹, *dim. fag.*
- făget, *pădure de fagi; loc acoperit cu fagi, 18³⁴.*
- făloşie, *lăudăroşie, fudulie, 67⁰.*
- făptură, *natură, chip, felul de a se prezenta, 107⁸⁵.*
- fără, *afară de, numai, 3⁴⁰, 13⁵².*
- fărbui, a vâpsi (Borşa).
- fărin'ioară, 116⁴⁸, *dim. fărină.*
- fărtaiu, *sfert, litră, 77⁴⁵, 121¹⁴.*
- fătăciune (d'e pîrcă), *partea genitală (Petrova).*
- fătuţă, 8⁵¹, *dim. fată.*
- făt'ieri, *torţă, 167⁵⁰; «care poartă făt'ii d'e său o d'e ceară.*
- făt'ii, v. fat'ie.
- făţoaje, *faţă de masă (Budeşti).*
- făţoi, 159²³, v. făţoaje.
- făpucă, 88², 113⁵⁸, *dim. faţă.*
- făurari, februar, 155⁷⁵.
- feçioraş, 33⁷, *dim. feçior.*
- feçiorită, 33¹³, *aim. pl. feçioară.*
- felderă, *găleată, baniţă, 92⁵¹.*
- felder, 93³⁹, v. felderă.
- Fereçoaje, *numele unei renumite descîntătoare care locuia pe dealul dintre Glod şi Poieni, 61⁴⁰.*
- ferestari, *geamgiu, care pune geamuri la ferestre, 61⁴⁴.*
- feri, în expresiunea: ferî şi apăra, 159⁸⁷; a evita, 43⁷⁷.
- fet'ie, *virginitate, 44⁸²; epoca de fată-mare, feciorie, 165³⁵.*
- firez, *ferestrău, 186²⁷.*
- fişcăi, a şuera, 157⁵⁵.
- fitău, *legătura (de obicei la zăgăni) împletită din trei zite făcute guşi, 164⁴².*
- fintin'ia, a curge ca dintr'o fintină, 129⁷⁶.
- fintin'ioară, 21⁴⁹, 106¹³, *dim. fintină.*
- finuc (Budeşti), *dim. fin.*
- fîrfăit,-ă, *urît, 44¹⁹.*
- fişcii, 60⁴², v. fişcăi.
- fleşaură, *vorbăreţ, vorbăreaţă (Săcel, Năsăud).*
- floare (de grîu), *pînea ce se face în simbdta Floriilor, 161³. Cf. forma aromînd «flu-riţă».*
- floc, (puf de) pene, 38⁷⁴.
- flocos,-oasă, *acoperit cu păr, 166⁴⁴.*
- floriçga, 26¹⁷, *dim. floare.*
- fşand, «cel care prind'e cîn'ii», *hingher, 61⁴.*
- fşart'e, *iute, repede, 107⁷⁶.*
- Foca, *ziua de 22 iulie, 164³⁶.*
- focări, a face foc, a încălzi camera (Giu-leşti).
- focuţ, 21²⁴, 43⁶⁰, *dim. foc.*
- fogădău, *circiumă, 12⁹⁴, 169⁸⁰.*
- folgatăr, *stringere, adunare, 120⁴⁶. Et. germ. vergattern.*
- folosi, a ajuta, 140¹³, 142⁴.
- folositoare, *care aduce folos, 85³.*
- fondament, *temelie, 158⁵⁷.*
- forăstui, a aranja, a întocmi ceva stricat, 127⁹.
- formă (curent întrebuinţat), *fel, 165⁸⁰.*
- formăca, a vrdji, 35²⁴.
- formăcătoare, *vrdjitoare, 95²⁰.*
- formăcătura, *fermecătorie, vraje, 35³³.*
- fragă: foaje fragă, 48¹.
- franţa, *şifilis (Ieud, Moisei). Et. ung. franc.*
- frăgét, *fraged, 52²⁴.*
- frăt'ic, 77⁴¹, *dim. frate.*
- frăt'iluc, 6⁹, v. frăt'ic.
- frăt'juţ, 116⁶⁰, v. frăt'iluc.
- frăgal, *tăietură în butoi (Săcel, Năsăud).*
- friche, pl. de la frică, 80³⁸.
- frînge (a să), a (se) rupe, 46²⁸.
- froi, a sfordii, 101⁴⁰.
- frumşasă, *fiinţe rău-făcătoare din superstiţiile poporului, 130⁴⁰; v. d'id'ioak'itorj.*
- frundzişoară, 81⁵¹, v.:
- frundzucă, 28¹, 33³³, 37⁶⁷, 94¹⁸, v.:
- frundzulea, 39³⁴, *dim. frundză.*
- frundzulichă, 52²⁷, v.:
- frundzuţă, 27⁶⁰, v. frundzişoară.
- funduţ, 100²⁶, *dim. fund.*
- furcoj, *furcă mare, 84¹¹; copil din flori (Săcel, Năsăud).*
- fuş'tei, *treaptă, 84^{20, 28}.*
- gad'ină, *jivind, 163⁹.*
- Galareu, *deformat din «Galileu», 156⁸⁰.*
- galasca, «k'jatră vinată de cern'it» (Vad Borşa).
- galask'iu, *piatră neagră-vîntă întrebuinţată la vâpsit (Borşa).*
- Galişia, *Galişia, 19⁴⁴.*
- gazdă, *stăpin, proprietar, 76¹.*
- găioară (Ieud), *dim. gaie.*
- gălbănaş, *monedă de aur, 88⁷⁸.*
- gălbenu'ia, *aurită, 100⁶⁸, dim. galben.*
- găl'etar, *care mulge în găleată, 167³⁰. Corespunde formei aromîne «mătricar».*
- gân'ia, a gîndi, 23⁸².
- gărduţ, 69¹², *dim. gard.*
- găta, a pregăti, a termina, 18⁴⁴, 21³⁹.
- gătat,-ă, *împodobit, 24²⁰.*

găvan, *lingură mare de stînd* (Budești), 173¹⁰.
 găzdac, -ă, *gazdă mare*, 31⁶², 75³⁰.
 găzdălu, *a sta sau a ținea în gazdă*, 31⁶⁴; *a trdi*, 173¹⁰.
 găzdoi, -oaje, 11²¹, 121⁵⁶, v. găzdac.
 gîlcoi, *care are gîlci*: «Moisenii sint gîlcoi — așa li-i policra» (Moisei).
 gîndac, *șarpe*, 129¹².
 gîncă, *pl. gînște, gîscă* (Giulești), 111³⁰.
 gînz, *cerculeț, făcut din împletitură de nusele, care servește pentru fixarea virtuțului alături de guzbă la stîni* (Ieud).
 gîni, 24⁵⁷, v. gîn'i.
 gîturj: «la noi nu-s mult'e oi; e, așa, cit'e v'o trei gîturj» (Vad — Ioana Codrea).
 glăsuț, 49⁶⁰, *dim. glas*.
 glet, *front, șir militar*, 120³⁰. (*Germ. glied*).
 gligan, *mistreț* (Petrova).
 gloabă, *despăgubire*, 152⁴¹.
 gódin, *porc, rîmător, godac* (Valea-Porcului).
 Gogófta, «besereca Židzilor»: *pă d'șalu Gogofk'i 'n sus* (Vad — Ioana Codrea). *In Ieud, în seara de colinde, am înregistrat-o și ca: Gogrofk'i, Golgosti și Gogoști*.
 gogol'i, «a mn'ilui», 67⁶⁴; *a desmierda, a mîngîia* (Ieud).
 Gogomna, *deformare din «Golgota», 75⁴¹; v. Gogofta*.
 gojdăn'i, *a rage, «a face larmă»*, 126¹⁸.
 Golu, *nume de persoană*, 153³⁰.
 gongoi, *Țigan*, 59¹⁰.
 gorgan, -ă, *tare: mămăligă gorgană* (Ieud).
 Gorzu, *nume de familie*, 158¹⁷.
 goz, *gunoi de vite*, 93⁶⁴, 163¹⁸.
 graiță, *pl., creișar*, 59⁴⁸.
 grație, *rdgaz*, 114⁵⁸.
 grăd'in șa, 41³⁰, *dim. grădină*.
 grăzduț, 87¹⁸, *dim. grazd*.
 greluș (Ieud), *dim. greer*.
 greșaje, *însărcinată, în poziție* (Săpînța); v. grășă.
 greși (a să), *a uita: amu greșesc* (Borșa-Pk'etșasa); *stai că mă greșesc* (Glod); *m'am greșit* (Strimtura). *In timp ce eu scriam în caet, persoan ele care îmi relateau își întrerupeau povestirea sau poezia, spunîndu-mi că nu-și mai aduc aminte: amu greșesc. Înfelesul de «a greși» nu le lipsește*.
 grind'șauă, «peșt'e mn'ico» (Giulești).
 griži, *a îngriji*, 44²⁶.
 grîuț, 66⁶⁸, *dim. grîu*.
 grășă: *fomeje grășă, însărcinată* (Vad); v. îngreunată.

gros, *sb.: în grosu spumii*, 139⁴⁰.
 grosșior, *smîntînd*, 134⁶³.
 groși, *pl. de la grof, magnat ungur*, 155³.
 groșiță, *monedă mică*, 11⁵.
 grujeț, *grui mic, deluș* (Ieud).
 Gruitiă, 107⁴⁴, *dim. Gruja*.
 grundzuros (drum), 124¹⁷.
 gubă, *haină de iarnă țesută, cu flocul în afară* (v. *plânșă a II-a, n-rul 1*), 59⁴⁰.
 gubuță, 21⁴, *dim. gubă*.
 gurișoară, 60¹⁸, *dim. gură*.
 gusta, *a prinzi*, 117⁸.
 gușe, *mai multe fire de tort strînse pe degetele mînei în formă de cerc, spre a servi la împletit(ul unui brîu); jurubiță* (Ieud); *umflăturile de pe trunchiul arborilor din cari se extrage și iasca*, 151⁹.
 gutin țe, *gutîie* (Crăcești) — *auzit o singură dată*.
 guz, *gușgan* (Ieud).
 guzbă, *lemn bătut în pămînt, care, alăturat cu ajutorul gînzului, servește la fixarea virtuțului la stînd*. (Budești).
 țejzăș, *tren*, 19⁴⁵. Et. *ung. gőzős*.
 G'erasim, *nume de persoană*, 58⁴².
 G'esașă, *pl., cele trei sate: Vișeele*, 18⁴⁵.
 cezeș, 23⁴⁶, v. țejzăș.
 çil, *strigăt adresat calului îndemnîndu-l la mers* (Giulești).
 çibol, *bivol*, 141¹⁷; v. bçibol.
 çinărar, *general*, 120⁶⁰.
 çinulari, 14¹², v. çinărar.
 G'isașă, 32³⁵, v. G'esașă.
 çişin, *vișin*, 137⁴⁴.
 çjug, *puturos* (Ieud). Et. *ung. döğ*.
 y'eașă, *viață*, 5⁶⁶.
 y'isuc, 13¹⁸, *dim. vis*.
 țedit, 94²⁴, v. țed'et.
 țed'era, *a degera*, 155⁶¹.
 țed'et, *deget*, 96⁶⁴.
 țenui (a să), «a bănuși» (Ieud, Vad).
 țenun'e, *apd adîncd*, 145³⁸.
 țerunk'ă, 154⁸⁰.
 țjolgiu, *giulgiu*, 111¹⁷.
 țiosană, *jumătatea din jos a satului, spre deosebire de cea din sus (din deal) care se chiamă susană*.
 țiosănar, *om din țiosană*.
 țjubăr, *ciubăr*, 162¹¹.
 țjudet, *judecată*, 76⁶⁶.
 țiuliși (a să), *a (se) strînge, a se aduna*, 36⁶⁰; v. d'iliși.
 țiunğıuriță, *pl., «durere, žunçi»*, 133³⁹.
 țiura, *vb. activ, a pune să jure*, 17⁴⁷.

- ăjurat, -ă, *care a jurat*, 38⁶⁶. *Se deosebește de ăzurat, care înseamnă «om de serviciu al autorității administrative, curier public».*
 ăjuvală, *ăjuvînd*: o ăjuvală de cîn'e (Borșa-Pietroasa).
 hațeu, *tun* (Breb), *v. ad'e'u*.
 Hainăs, 157⁶².
 halău, *ăghiab făcut într'un trunchi de arbore și în care se pune sare pentru oi* (Budești).
 halubă, *haină, straiu*, 84⁶, 153⁴⁰.
 halușcă, *sarma* (Ieud).
 hamn'eș, -ă, *șiret, perfid, «lqatră», 28⁶⁴*. (*Ung. hamis*).
 Hararambiu, *Haralamb*, 161³⁴.
 harcă, *hîrcă*, 83⁶²; «tata peștilor» (Ieud).
 hatra: îmblă d'ș-a hatra, «îmblă d'ș-a 'ndăratelea» (Șieu). Et. *ung. hátra*.
 haznă, *folos*.
 hărămn'i (a să), *a (se) distruge* (Borșa).
 hăr'iulie, *scrisoare*, 90³⁶.
 hăt, *adv., pentru sensuri vezi textul: 47⁶⁸, 52⁸, 153⁶², etc.*
 (H)ătag, 158⁶³.
 hăznui, *a folosi*, 16³⁷.
 h'etică, *tuberculosă* (Budești, Crăcești). Et. *germ. hektik. Cf. grec. ἐκτικός*.
 h'eticos, -oasă, *tuberculosă* (Budești).
 h'ibos, defectuos (*v. hliziț*). Et. *rut. hiba*.
 h'idoș, *pod umblător, ponton*, 154⁷⁰. Et. *ung. hidas*.
 h'ie, *lipsă, nevoie*, 103⁵².
 h'ik'etău, *înșelător, amăgitor*, 32¹². Et. *ung. hitető*.
 h'ik'etuit, -ă, *amăgit*, 104⁶⁶.
 H'ilipk'i, *Filip*, 162³⁶.
 h'ink'eî, *car*, 114⁴⁰.
 h'ir(i), *veste*, 27²³, 92⁵³.
 h'ires, -ă(e), *frumos*, 18¹¹.
 h'irjuț, 108⁶², *dim. h'ir*.
 h'iriz (Vișeu-de-sus), *v. firez*.
 h'iuț, 118¹⁴, *dim. fiu*.
 hîd, -ă, *urît*, 11⁷¹.
 hîdzi, *a deveni urît* (Ieud).
 hîlbă, *rămășițe de la masă*, 45¹¹.
 hîrii, *a așîta, a face să mîrie* (Sat-Șugătag).
 hîrzo, «cerc pântu străcurat pã budacă» (Borșa-Repedea).
 hîșab, 126⁶⁶. *V. Dicț. Acad. rom.*
 hliziț, «h'iboș, care să clățe'a», 144¹⁹.
 hqaspă, *coața cerealelor, pleavă*, 77³⁸.
 hod'in'i, *a (se) odihni*, 16⁶², 31⁴⁴.
 hognoăi, (*sub*)locotenent, 57⁷. Et. *ung. hadnagy*.
 hoj, *interj.*, 28²².
 holircă (Șieu), *v. horincă*.
 homor, *pleava grîului ciuruit*, 77⁷¹. *Pl. hongară*.
 homoti (a să), *a (se) înșela* (Ieud). Et. *rut. homút*.
 hondrân'i, *a face zgomot* (Ieud).
 honved, *soldat din miliția ungurească*, 169⁸.
 horbă, *vorbă*, 31²³, 66¹³, 67¹⁹.
 horbi, *a vorbi*, 31²².
 horcoti, *a horcăi*, 189³⁸.
 hore, *cîntec*, 21⁸⁶.
 horholină, *nume batjocoritor adresat unei fete tomnatică*, 60¹.
 hori, *a cînta*, 78⁸⁰.
 horițea, 111⁶⁸, *dim. hore*.
 horilcă, *rachiu, fuică*, 32¹⁶.
 horilcuță, 32¹², *dim. horilcă*.
 horincă, 76³, 162¹⁶, *v. horilcă*.
 hotar, *limită, graniță; teritoriu*, 153¹⁶.
 Hotim, *Hotin*, 89⁶⁸.
 hotrșapă, *vădădă*, 81¹⁴.
 hrân'i, *a satura*, 77⁷, 108³⁸.
 hrebăn, *pieptene de tras lina* (Borșa).
 hrebçincă, *scîndură prevăzută la un capăt cu un fel de dulăpior peste care se pun pieptenușii de tras lina* (Budești).
 Hristogașă, *fem. de la Hristos, pentru Marie*, 83⁴¹.
 Hrozavlia, *Rozavlia*, 111²⁸.
 huc, *sb., arbust, tufă*, 30⁶⁸, 172³⁶.
 huc, *invar., în compunere cu adj. «tot»: tată huc, 121⁶⁸, însemnînd «absolut toată»; 15³, 165⁶⁶*.
 hunsfut, «blăstămat» (Ieud):
 De ce meri pã Iza 'n sus,
 De ce oamen'i-s hunsfuț;
 De ce meri pã Iza 'n zos,
 De ce oamen'i-s frumçî. Et. *ung. huncut*.
 husoș, *monedă ungurească de 20 bani*, 93⁶⁶. Et. *ung. huszas*.
 huzdup, 146⁸⁷. *Formă neexplicată*.
 ibçî, *a iubi*, 107⁶, 137¹⁴.
 ibi, 137⁸², *v. ibçî*.
 iboste, *ubire, dragoste*, 95²¹, 116²⁵, 137²⁶.
 ibot, *îndrăgostii*, 102⁸².
 iepure, *stratul de carne de pe coastele porcului* (Ieud).
 iernuță, 81¹⁶, *dim. jarnă*.
 jezăl, *iesle*, 76³⁰.
 içi, 5³⁶, *v. ibçî*.
 ilioi, *iliqaje, fîinte supranaturale*, 130³⁴; *v. frumpoasă*.
 Ilișcu, *nume de persoană*, 120¹⁶ (*formă ungurească*).
 Ilonca, *Elena*, 93⁷⁸ (*ung. Ilonka*).
 imaș, *islaz*, 167⁶³.
 in, *interj., ian*, 89⁶¹. *Poate fi interpretată și ca un imperativ de la vb. veni*.

ineluț, 60⁵⁴, *dim. inel*.
 intra, *vb. activ, a băga*, 120⁵.
 in'îmuță, 67³, *dim. inimă*.
 Iofule, «băg'samă numele împăratului,
 a ceea-î ca și un grof», 107¹¹, 108¹¹.
 irgase, 129⁴³, *sinonim cu ilioj*.
 ismolenčij, *izmene, pantaloni (la păcurari)*
 (Crăcești).
 Iș, «qareče rîu», 43³⁸.
 itros, *rugăciune*, 80²².
 iție, *măsură de 750 grame lichid*, 41¹⁷, 111²¹.
 iui, *interj.*, 156³⁰.
 iut'îșor, *adv.*, 140²³, *dim. jute*.
 izvarniță, *zăr*, 173². De la *sl. zavariti?*
 izdăni'i, a zidi, a crea, 74⁵⁵.
 îmbălțui, a lega bațul pe capul miresei,
 165²¹.
 împărațoriu, 157¹⁰.
 împărtaștină: ne-o făcut împărtaștină la
 loc (Sat-Șugătag).
 imperlițat,-ă, «măreț, care se țin'e, se sco-
 țară», 126⁷⁴.
 împk'estrițoare, *femeie pricepută în ale*
șesetoriei (Budești).
 impleți, «a îmburda», a trînti, 60¹⁶. *Acii*
forma stă pentru «îmbălții».
 împulăi, a alunga cu urlete (Ieud). *E un*
derivat verbal.
 încrângat,-ă, *cu ramuri* (Ieud).
 încetinat,-ă, *cu cetindă*, 18⁴¹.
 îndărată, *adv.*, *îndărăt* (Săpînța).
 îndărăpta (a să), a (se) înapoia, a (se)
 întoarce, 125⁴⁰.
 îndărăta, 136⁵³, *v. îndărăpta*.
 Indrelușă, *sf. Andrei*, 162⁴¹.
 înd'emnat,-ă, *inceput, pornit*, 54³⁸.
 îndzuat,-ă, *expus la lumina zilei*, 83¹⁷.
 înferecat,-ă, *încuiat*, 83¹⁸.
 înflorit,-ă, *împodobit cu flori*, 75⁵⁹.
 înfocat,-ă, *roșiu ca focul*, 107⁸³, 115³⁸.
 înfomăcat,-ă, *vrăjit*, 99⁷⁵.
 înfricat,-ă, *însăpămintat*, 7⁶⁵.
 îngreca, a îngreuna, a apăsa, a împovăra
 (Giulești).
 îngreunată (fomeje), *însărcinată* (Slă-
 tioara); *v. greșaje*.
 înk'eatoriță, *pl.*, *încheietură*, 133⁵³.
 înk'iocăra, a încheia, 167¹¹.
 însăcurat,-ă, *asigurat*, 170¹⁴.
 însîmbra, a angaja cu simbrie, 109⁶⁸.
 înstruțat,-ă, *împodobit cu struț*, 7⁶³, 55⁴².
 înturna, a întoarce, 25³⁵.
 înt'eja, a încheia, 73¹².
 înțînțalat,-ă, *brodat*, 75³¹; «h'ireș; care să
 poartă măreș'e» (Ieud).
 învăra, a (pe)trece vara.

învăerat,-ă, *amărît* (Vad).
 învățat,-ă, *obicinuit*, 34⁵¹.
 înveregat,-ă, *cu verigi crestare*, 75^{20,63}.
 înzitat,-ă, *învitat*, 35⁶⁸.
 k'eglărie, *fabrică de cărămizi* (Glod). Et.
 ung. téglá.
 k'elinca, a cînta din k'ilingă, 99⁴⁸.
 k'elsig, *merinde de drum*, 95⁴⁰. Et. ung.
 k'öltseg.
 k'emeșe, *cămașe*, 154⁶¹.
 k'epeneșag, *manta*, 19²⁵; *v. căpenegagă*.
 k'ertăy, *berbec nebătut* (Borșa-Repede);
mior de doi ani (Ieud). Der. lat. t'ér-
 tius.
 k'etșoare, *încuietoare*, 61¹⁴, 93⁵⁵; *încheie-*
toare, 74³.
 k'etve, *plăcere* (Vad). Et. ung. kedv.
 k'jară, *război de țesut*, 27⁴¹, 65²⁸; *ce se*
poate țese într'un singur rînd, 66³.
 k'ibăl, «patru felderj», 66¹.
 k'icăzui, a deretica, a curăți prin casă
 (Budești).
 k'icur, *picătură*, 87²⁸.
 k'idru, *cedru*, 28¹, 112⁷⁸.
 k'idruț, 3¹⁴, *dim. k'idru*.
 k'igni, 93³⁸, *v. tign'i*.
 k'yn'itșă, 155², *v. k'ihn'itșă*.
 k'ihn'itșă, *piuniță*, 115⁴².
 k'ilingă, *fluer*, 117⁴⁰. (Ung. tilinkó).
 k'inzui, a chinui, 39¹¹. Et. ung. k'fnöz.
 k'jotșoare, *încheietură de haină*, 41⁵⁵.
 k'ipă, *pipă*, 148²³.
 k'irarecsa: îmblă cu k'irarecsa (Strim-
 tura), *procesiune religioasă*¹.
 k'iraresa (Săpînța), *v. 163*⁴⁵.
 k'isări, *pin mare* (Borșa-Repede).
 k'isă, *pin* (Borșa), *confundat adesea cu*
«brad», 66⁵¹.
 k'isăl'itșă, *borș de tărîțe*, 62⁵², 68⁴¹. Et.
 rut. kiselița.
 K'îșu, *nume de familie*, 157²⁷.
 k'itșără, *peștișă: capră k'itșără* (Crăcești).
 k'izaroi, «jarbă verd'e frumșasă», 42¹⁴;
v. țizaroaje.
 k'izitșoare, *care țivește; ceea ce se țivește*.
chenar, 148²⁰.
 la, a la, a spăla, 66⁴⁸, 104²¹.
 lacrămă, *plîngere, reclamație*, 171¹³.
 lačjă, *grasă*, 108⁴¹.
 lanče, «bota cu care îmblă păcurariu»,
 75⁶¹, 78⁴⁶, 121²⁸.
 lașk'ie, *tăieței de grîu*, 93³⁷. Et. ung.
 laská.
 lață, *lățime*, 107²⁴.
 latu: citu-î latu și 'mpăratu, 45⁶⁸.

¹ Cf. Tache Papahagi, *Din folklorul romanic și cel latin*, 6-8.

lăt'ină, *om (rău)*: lăt'ină reș (Ieud).
 laz, *loc ierbos*, 22²⁷.
 lăcătă, *lacăt*, 29⁵⁴.
 lăcătuit, -ă, *incuiat cu lăcătă*, 138¹³.
 lăcrămașie (Breb), *v. lacrămă*.
 lăcrămă ele, 45⁴², 48⁷⁶, *dim. lacrimă*.
 lăcui, *a locui*, 39², 131¹².
 lădoi, *lădă mare*, 65³³.
 lăsare, *post, lăsatul secolui*, 155⁵⁴.
 lătăuș, -ă, *lătăreș* (Ieud).
 lătureșă, *alături*, 89⁵⁴. *Versul poate fi transcris și astfel: Și te fă delătureșă*.
 lătut, 98⁸⁶, *dim. sb. lat.*
 lăureșă (Strîmtura). *Intr'o variantă a unui descîntec cules, bătrîna Ioana Lehăt (Șrăboia) îmi spunea în 1922:*

 Că asta nu e lăureșă,
 N'ice 'mpărăteșă,
 Da-î femeje mîndră și frumșă,
 D'între tăt'e mai aleșă,
 Ca griu pă masă.
 lăut, -ă, *lat, spălat*, 100⁸⁰.
 lăzuț, 10⁸⁶, *dim. laz*.
 leancă, *gubă zdrenșoasă* (Șieu).
 leasă, *scîndura așezată pe furci sub comarnic și pe care se aranjează brînză* (Budești).
 lecriș, *suman*, 153⁴¹.
 lecuț, 99⁷³, *dim. leacă*.
 lemnuș, 104⁵⁶, *dim. lemn*.
 lengăna, *a legăna*, 121³³.
 lenoi l, *formează refren la colinde. Se mai aude și: (oi) lelui, leroi, lerui* (Ieud).
 leușțean, 163⁵⁰ și leușțean, 84⁴³.
 lețuri, *lemne subțiri și lungi ce se întrebuintează la stînd pentru atîrnat diferite lucruri* (Borșa-Repedea). *Et. ung. l e c*.
 lezin, *flăcău, hoinar* (Borșa). *Et. ung. l é z e n g ö*.
 lihăi (după lupk'î), «a face larmă mare pîntru lupk'î» (Crăcești, Ieud).
 limbăriță, «frundă mare, crește laolaltă grămadă și o mîncă tăt felul de marhă» (Sat-Șugătag), 156⁷⁴.
 lin, 5¹⁴. *E un joc de cuvinte, rimînd cu pelin*.
 Linca, *Elena*, 123⁵⁰.
 lin'îșor, *adv.*, 99⁸³, *dim. lin*.
 lip'id eu, *cearceaf de cîneșă*, 165³⁸.
 lit'e, *moarte*, 69.
 liț, «cuț de lemn», 149⁵⁶.
 lju, *interj.*, 99¹⁸.
 loatră, 8²⁸, 48³⁴, *v. lotru*.
 lobodos, -qasă, *tufos*, 37¹².
 loc, *pămînt*, 68²¹; d'e loc, *la moment, îndată*, 32⁷¹.
 locomos, -qasă, *lacom*, 89¹³.
 locuț, 80²⁹, *dim. loc*.

loit, -ă, *lovit*, 53²³.
 lompă, *lampă* (Slătioara).
 lomuri, *pl.*, «arboriș, crăci uscate și rupte», 166³⁵. *Et. rut. lo m*.
 lontru, *înduntru*, 154³⁸.
 ló(u)ză, *un fel de salcie pe ale cărei rămurele prevăzute cu mîșișori Maramureșeni le sfințesc la biserica în duminica Floriilor. V. mîță. (Rut. lo z á)*.
 lozi, *a lovi*, 21⁶⁰.
 lucrut, 108⁵¹, *dim. lucru*.
 lučșafan, *luceafăr*, 119²³, 140⁸³.
 lučior, -qară, 95⁴⁷, 121⁸³, *dim. luciu*.
 luft: *vara aișșă-î luft, vara aici e răcoare și frumos (deschis și curat)* (Borșa-Pietroasa); *aer, curent* (Crăcești) *Et. germ. lu ft*.
 lule, *interj.*, 103⁷⁶.
 luminos, -qasă, *luminat*, 186⁴⁰.
 lumn'înuță, 76³⁸, *dim. lumină*.
 Lun'eî, *sfinț de zi de lumii inexistent*, 167⁶⁹.
 lun'îță, 117²⁷, *dim. lună*.
 luotori, -qare, *demoni*, 126⁹; *v. irqase*.
 lust'i (cucurudz), *a desprinde bobul, grăuntele de cocean* (Strîmtura). *Et. rut. lu s ka*.
 luțifer, *luceafăr*, 192²².
 l'ețui, *fixarea șindilelor pe aranjamentul căpriorilor*, 167¹⁷.
 l'ețuri, (Săcel): *v. lețuri*.
 l'imbuță, 67¹, *dim. limbă*.
 macău, 40⁵⁰, *v. măcău*.
 mai, *ficat* (Crăcești).
 maiștar, *meșter-lucrător*, 18⁴⁵.
 mal, *pămînt lutos, ca moina* (Ieud).
 malin, *lilac (syringa vulgaris)*, 27⁷.
 mană, «lapt'ele, mana lapt'elui», 129⁵¹, 138⁵.
 marhă, *pl. marhă și marhăi, vită*, 157⁷⁷, 161^{17, 41}.
 Marmadău, *mi s'a explicat prin «Sighetul Marmăției și prin «Marmăția», 105³³, 106²². Pentru etimologie, v. Introducere a*.
 1. mas, *locul unde dorm oile* (Borșa).
 2. mas, *part. de la min: d'e mas*, 10⁸².
 masalău, *locul unde dorm oile* (Apșa); *cf. 1. mas*.
 măștehă, *mădă vitregă*, 111⁴.
 măcău, *toiag, «botă», 38⁸*.
 măduă (cu accentul pe primul ă) și măduă, *măduvă* (Ferești).
 măduhos, -qasă, *care conține măduvă*, 130⁷⁷.
 măduiță, 144⁸², *dim. măduă*.
 mād'eran, «*origanum majoranna*», 23¹³.
 mād'erșan, 114¹⁰; *v. mād'eran*.

- mădzărat, -ă, *lemn netăiat, cu coaja crestată în felurite desemnuri, care servește drept baston; după un timp oarecare, desemnurile crestate pe coaje se reliefează distinct atunci când lemnul e tăiat și cojit*, 146¹².
- mădzărită, «grăunță mai mișcate ca grâu, așa ca madzărğa, țe crește pă holde» (Ieud), 91⁸⁷.
- măgûră, *măgurd*, 35⁵⁹. (*Accentuat după n'egûră*).
- Măgura-Ou, *nume toponimic*, 171¹⁹.
- măhăi, *a învîrți; a aplica, a lovi*, 90⁴¹.
- măjastră, (*babă*) *vrăjitoare*, 138⁷; *v. strigă*.
- măjieran, «flore mindră», 12³⁰; *v. măd'erșan*.
- măjetură, «făcătură» 130⁶¹.
- măiran, 5⁴²; *v. măjieran*.
- mălăcșag, *joc, petrecere* (Rozavlia). Et. ung. m a l a c s á g.
- mălăitui (a să), *a petrece, a chefui*, 156⁹; *v. molăitui*.
- mălin, 108⁶⁰; *v. malin*.
- mămucă, 17⁴², 23³⁸, 27⁵⁷, *dim. mamă*.
- mămulșană, 122⁸⁴, *dim. mamă*.
- mămulică, 21⁶⁹, 102¹, *dim. mamă*.
- mămulucă, 28²², 66³⁷, *dim. mamă*.
- mămul'joră, 123⁵⁶, *dim. mamă*.
- mănințoc, -oacă, *mărunt* (Săpînța).
- mănucă, 119⁵⁷, *dim. mină*.
- mănunța: o mănunțat «a amenințat» (Vad).
Der. din mină.
- mărădic, «h'eredz», *descendent, moștenitor* (Ieud).
- mărăndău, *copil din flori* (Săcel, Năsăud).
- Măricuța, 89³⁷, *dim. Marie*.
- mărin, «bubă la coastă», 127¹⁶.
- mărire, *mărie, majestate*, 92⁷⁹, 95^{35,42}.
- mărturie, *zi de țirg*.
- mărfină, «cal bun» (Vad).
- măruț, 95¹⁴, *dim. mare (sau măr?)*.
- măsălău, *locul unde dorm oile noaptea* (Ieud). *Der. din mas. V. masalău*.
- măsoaie, *față de masă*, 163¹⁹.
- mășcătură, *îmbucdurd* (Borșa); *v. mușcătură*.
- mătălău, *pl. mătălej (cerut de rimă), organ genital bărbătesc (fig.)*, 61³¹.
- mătricășă, *ființe supranaturale*, 130⁴²; *sinonim cu irgase; v. lutorji*.
- mătriche, *pl. mătrici, reumatism, dureri reumatice* (Săcel, Vad).
- mățișgară, 130⁸⁰, *pl. de la maț*.
- 'mbăerat, -ă, «peștiș»; «cu baer», 75⁴².
- 'mbuldzit, -ă, *cocoșat de jele* (Săcel). *Derivat din buldz*.
- 'mburda (a să), *a (se) răsturna* (Săpînța, Giulești).
- meresin, *prevestire rea*, 164²⁶.
- merind'joră, 116⁹; *v.:*
- merinșioră, 66⁷⁰, *dim. merinde*.
- mériză, *locul de odihnă în amiaza de vară pentru oi sau vite* (Mara).
- mern'e, «corhe pustii» (Borșa).
- mesăl, *pahar*, 87²⁷. Et. ung. m e s z e l y.
- meșteritoare, (babă) *descântătoare, vrăjitoare* (Săpînța).
- meștersug, *vrăjitorie, magie*, 154⁴⁴.
- meștere: *auzit în versurile:*
Io d'g-aș ști meștere mare,
Meștiri-ș-aș căpk'itan
Și maior di čij mai mare (Budești).
Inseamnă, probabil, «meștersug, știință».
- meștiri, *a meștersugi; a deveni* (Budești); *v. meștere. Derivat din meștere (< meșter)*.
- meter și metir, *metru; măsură de cereale*, 93²².
- mezîn, *copilul cel mai mic* (Mara). (*Rut. m e z î n e ș*).
- mezda, *hotar* (Vișeu-de-jos). Et. sl. m e ž d a.
- mezeriș, *delicatese* (Crăcești).
- mentenași, *acum, imediat*, 193²².
- minteuță, 92⁴⁸, *dim. manta*.
- mint'en, 151⁴⁸ și mint'en'î, 48¹⁸, *îndată*.
- mint'jucă, 99¹³, *dim. minte*.
- mistujală, *odihnă, liniște* (Ieud).
- mit'it'joc, -oacă, 38⁷⁶, *dim. mititel*.
- minătură, «făcătură», 144³⁷.
- mîndreășă, *splendoare*, 33²¹.
- mîndrior, 20⁵⁵, 41⁴⁴, 172⁸⁸, *dim. mîndru*.
- mîndruc, -ă, 15²⁸, 44³⁶, *dim. mîndru*.
- mîndrulșan, -ă, 23⁴⁶, 36³⁸, *dim.; v.:*
- mîndruluc, -ă, 25⁴⁰; *v.:*
- mîndrul'jor, 44⁴⁶; *v.:*
- mîndruș, -ă, 15³⁶; *v.:*
- mîndruluș, -ă, 19¹⁷, 23²⁹, *dim. mîndru*.
- mîndzară (Apșa) și mîndzare, *pl. mîndzări, oale sau capră mulgătoare* (Vișeu-de-jos).
- mînucă, 98²¹; *v. mănucă*.
- mînurj, 19⁵³, *pl. de la mină*.
- nîrli, *v. pîrči*.
- mișcat, -ă, *mare, ardoș*, 107⁸⁴.
1. mîță, *o specie de salcie mică* (Budești, etc.): «mine [1 april 1923] e Staulu-cu-florile și or sfinți mîța»; ramură cu boboci mătăsoși pe care Maramureșenii o întrebunțează în duminica Floriilor (*v. louză*).
2. mîță, *pisică*, 121⁸⁴.
- mîțișea, *mititică*, 47¹¹.
- mîzdă, *camătă, dobîndă* (Vad).
- mîzgarj, *scîndurile lăturănice ale unui trunchiu* (Săcel). Et. rut. m e z g á.
- mladă, *pl. mlădz, nuia subțire și mică* (Ieud).
- mn'educ, 164⁴². *Formă neexplicată*.

- mn'eluc, 80⁷⁵, *dim.* miel.
 mn'enuna, a *minuna* (Cornești).
 mn'enun'ea (Cornești), *dim.* minune.
 mn'erluță, 43⁷⁶, *dim.* mierlă.
 mn'ertă, *măsurătoare de cereale, baniță*, 92⁸².
 mn'ezdăl'i (a să), a (se) *hotărnic*, a fi *graniță*: «La Cručișgara, — acolo să mn'ezdăl'ga' hotaru nost» (Săpînța). V. *mezda*.
 Mn'iculaș, *Nicolae*, 52⁵.
 mn'îci, a *mieșora*, 135¹⁸.
 mn'îere, *zahăr* (Mara).
 mn'inos, *miros, parfum*, 33²⁶.
 mn'inosi, a *mirosi*: «nu mn'inogasă» (Berbești).
 mn'ir, 137¹³. *Probabil că aci e vorba de «miri»*.
 mn'ira (a să), a fi *distrat* (Borșa-Pietroasa).
 mn'irătqare, 135¹⁰ și
 mn'irători, *fînte din credințele poporului care «mn'iră» lumea*, 135⁹; v. *mătricoasă*.
 mn'iresucă, 66²⁹, *dim.* mireasă.
 mn'iriu, -e *albăstrui, albiu*: ok'î mn'iriu (Crăceșt'). *Der. din mn'ere*.
 mn'irui, a *pacifica*, 157¹⁸.
 Mn'istrim, *Nistrul*, 89⁴⁴.
 mn'îșel, -gală, *nenorocit, nefericit* (Borșa-Pietroasa).
 mn'îșă, *mișe (de miel)* (Budești).
 mn'izlocaș, -ă, *mijlociu*; ca *sb.*: *mijloc, centru*, 119⁸⁸.
 moqasă, *bunică* (Giulești).
 mocăș, *nevăstuică* (Ieud). *Et. ung. mókus*.
 mocl'ină, «loc mocîros», 75²⁸; «acolo un'e e mocîră și iasă apă și să fa' iarbă» *Et. rut. m o k l i n a*.
 mocîră, *mocirlă, și Mocîră, o haltă a trenului mic dintre Sighet și Coștiui*.
 mocîros, -qasă, *mocîros* (Ieud).
 mod, *chip, mod*, 36⁵⁹, 39⁴¹.
 modru, *mod*, 22⁴¹; v. *textul* 10⁸⁰, 20⁴⁴, 74²⁰; *mi s'a explicat și cu sensul «mai căt'ilim»*.
 moji (a): «o pus clopotu beserecei a moș, în apă» (Borșa).
 mojmă, «dureri susuqară», 125³⁸.
 mojmă, -ă, 125³⁸; v. *mojmă*.
 mol, *nămol*, 33⁵⁷.
 molătui (Vad), v. *mălătui*.
 Moldúa, *Moldova*, 171⁴⁸.
 molid, *molift*, 24⁵⁸, 80⁸⁴; v. *molitv*.
 molidăș, 59³³, *dim.* molid.
 moli'y'i, «a unge cu molitvă o cu oloi», 144³⁹.
 molitv, *molift*, 99⁶⁹.
 molok'ir, «om bogat și cam mdręș», 110⁷⁴.
 mol'id, 113⁸¹, v. *molid*.
 nuore, *interj.*, 106⁸³: «apoi ęicem more la un om tare trumos» (Vad — Ioana Codrea).
 Moreșan, -ă, *Maramureșean*, 59⁴⁰.
 Moris, 43³⁹: *nu mi s'a putut preciza care rîu anume poate fi acest Moris*.
 morqaje și
 moroi, 130³⁶; v. *muroi*.
 morsă, *apă îndulcită cu miere*, 40⁸⁸.
 mortică, 11²⁶, *dim.* moarte.
 mortuș, -ă, 96⁸¹, *dim.* mort.
 mort'îșă, 21⁴⁴, *dim.* moarte.
 morțăște, *adv.*, ca la un mort, 27¹⁸.
 morunt, -ă, *mărunt*, 100⁶⁶.
 morzöl'it, -ă, *zburcit*, 44¹⁹.
 moș, *unchiu* (Șieu); *bunic* (Giulești), 118⁸⁸.
 moșinoi, *mușuroiu*, 60⁶.
 moștean, -ă, *moștenitor, bășinaș, autohton*, 157³³.
 moșunoi, 6⁸⁶, v. *moșinoi*.
 moșuș, 145¹⁶, *dim.* moș.
 motor, *automobil, mașină*, 16¹⁶.
 'mpăturat, -ă, *făcut, «făcut în patru»*, 40¹⁰, 58²⁷.
 'mpk'irilat, -ă, «*frumos, înverzit, înflorit* (Ieud), 106⁸⁰.
 'mpleti, a *face*, 119⁸.
 'mprohod'it, -ă, «*coperit cu năframă*» (Borșa).
 'mpușca, a *pacni*, 114⁴¹.
 muk'e, *buză cuptorului de casă* (Crăcești).
 mul, «ină» (Săpînța); v. *mol*.
 mulătui (a să), 164⁸¹; v. *molătui*.
 mulčcă, *moale* (Ieud).
 muli (a să), a se face (ca) *nămol*, «a se face lut», 9⁴⁵.
 mulit, -ă, *făcut de lut*, 62⁸.
 multar, (*numărul*) *plural* (Șieu).
 multu, *sb.*, *abundență*, 139^{38,89}.
 munčqancă, *munteancă*, 101⁷².
 munișuri, *munișuni* (Coștiui).
 munteqască, 101⁸⁶: *probabil cu sensul de «Țara Munteniei»*.
 munună, *coroană de mireasă*, 69², 164⁵⁸.
 murgușăl, *cal de călărie*, 96¹³; *dim.* murg.
 murqaje, 126⁹ și
 muroi, «strigoii care jau laptele», 126⁵; *copiii îngrop și în apropierea cimitirului; cei nebotexași sug sîngele vitelor*. V. *mătricoasă*.
 mürsă (Hoteni), v. *morsă*.
 murușă, *pl.*, 47²⁸, *dim.* mură.
 musaj, *negreșit, neapărat*, 21²⁸, 67⁴¹.
 Musc, *Rus*, 7⁴⁴, 14⁷⁸.
 Muscan, 7⁴²; v. *Musc*.
 muscur, -ă, *berbece (oaie, capră, etc.) negru cu alb la urechi și la bot* (Crăcești).
 mustra (a să), a se lua la întrecere, 95⁵.
 mușcat, *sb.*, *înșepătură*, 129⁶.
 mușcătură, *bucata de pîne destinată unei singure îmbucături* (Borșa); «e bună cu mușcătura, e miloasă» (Săcel, Sălișteea, Dragomirești).

mușt'i, a *prinde mușchiu*, 84⁶⁴.
mutare sau
mutărăȝa: «mutare d'e munt'e o mutărăȝa
e stîna d'e munt'es (Săcel).
mutos,-qasă, mut: femei mutqasă (Șieu).

nad(ă), *trestie*, 51⁶⁷.
nap, «*brassica napus*», 155⁶⁴.
nat, sb., *individ*, om, 161⁴.
năclad, *scorburdă de foc*: «e ușor la năclad
să faci foc» (Săcel, Năsăud).
nădăi (a să), a (se) *trezi*, a *simți*, 91¹⁰,
a *pricepe*, 146⁴⁴.
năfrămucă, 115³⁴, *dim.* năframă.
nănășiță, 119²⁰, *dim.* nănășe.
năpîrli, «a pk'ica pen'ele», 77⁶.
năposti, a *libera*, a *da drumul*, 29³⁶.
năpusti, 16³³; v. năposti.
nărây'i, «a aștepta», 13²⁸.
năstîmb, 5⁴⁷. *Neexplicit*.
nătîntoc,-qacă, (om) *prost* (Săcel, Nă-
săud).
năturn'i, «o luat după el», 75³⁷.
năzdrăvăn,-ă, *năzdrăvan* (Șieu).
'ncărcăȝa, 145¹³, *dim.* încărcat.
'ncqa, *încoace*, 166¹⁹.
'ncobçila, «a pun'e în cobçilă d'e întors
acasă», 89⁶².
'ncordat,-ă, *încins*, 11³⁰.
'ncordătură, *cotitură*, *șerpuire de drum*,
30¹⁹.
'ncordăȝăl'e, pl. de la 'ncordăȝa, *arcuit*,
44¹¹.
'ncristat,-ă, *însenmat printr'o încreștătură*,
170⁶⁸.
'ncîn'ia, a *pune harnașamentul pe cal*, 122¹⁶.
'ndălu (a să), a *porni*, a *pleca* (Moisei,
Borșa).
'ndărăpta (a să), a (se) *înapoia*, a *întoarce*,
125⁴⁶.
'nd'emînă, *ajutor*, *sprijîn*, 67¹².
'nd'emna (a să), a (se) *începe*, 55³⁰.
'nd'esqare, «cînd omu nu pqaate mînca»,
142⁷⁷; *constipație*.
neguȝa, a *tîrgui*, a *negocia*, 95³⁰.
nelăut,-ă, *faptă murdară*, 155²³.
nevîscă, *nevăstuică* (Sat-Sugătag).
'nfoca, a *încălzi la foc*, 99²⁹.
'nfocat, *adv.*, *călduros*, 184⁷⁶; *arzător*,
dureros, 193³⁸.
'nfocat,-ă, *aprîns*, 29⁶⁴.
'nfrica, a *speria*, 114¹⁵, 193³⁸.
'nk'eeturiță, 143⁷⁸, *dim.* înk'eetură, *articu-
lațiune*.
no, *interj.*, 151⁶ (*ung.* n a).
nqază, *haită numeroasă de lupi* (Ieud).
noduț, 107²⁸, *dim.* nod.
noj (Săcel). *Pentru semnificația și etimo-
logia acestei forme, v. În t r o d u c e r e a.*

nopt'iță, 40¹⁵, *dim.* nqapte.
norăȝare. *Intr'o variantă a baladei*
*Gr u j a culeasă în Vad, Anița crîjmă-
rișă întîmpînd pe Gruiua cu aceste cuvinte:*
Eu am limbă norăȝare,
Daș feçtorij la prinsqare (v. 106⁶⁶).
(Mărie Pasăre Pătrăuș, 50 ani în 1923).
norîșor, 27²², *dim.* nor.
norucă, 110¹³, *dim.* noră.
noruȝă, 45³, *dim.* noră.
'nspăjma, a *înspăimînta* (Hărnițești).
'nstruȝa, a *împodobi cu struț*, 50³⁰.
'nșelăçios,-qasă, *înselător*, 74⁶³.
'ntrę-aurit,-ă, *auriu*, 76^{10,23}.
'ntun'ecare, *întunerec*, 71¹⁸.
'nturna, a (se) *întoarce*, 81⁸.
nuriqară, 114⁶¹, *dim.* noră.
'nvălu, a *se amesteca*; a *suferi* (Vad).
'nvărgat,-ă, «cu flori, mîndru, 'mpk'istrite»,
114⁶⁶.
'nvera, a *învăra*, 81³¹.
'nvești, a *învăra*, 75¹³.
'nvîrsta, a *împodobi*, 91¹.
'nzita, a *învita*, a *îmbia*, 35⁷⁰.

n'ęcjuntat,-ă, *întreg*, *care nu e rupt*, 139³⁸.
n'ęgura, a *se înęgura*, 117⁶⁸; «cînd trăești
rău cu fâmeja o cu çileçiu».
n'ęgură, *negură*, 35⁶⁸.
n'ęguriță, 117⁴⁷, *dim.* negură.
n'emn'ęșig, *clasa nemeșilor*, 170⁴¹.
n'emn'ic, *nîmic*, 103¹⁹.
n'emn'içi, a *omorî*, a *nîmici*, 16⁶⁰.
ne'nt'inat,-ă, *neînclinat*, 101⁷².
n'en'e, *tatd* (Ieud), 20⁶⁴.
n'en'juluc, 99²¹, *dim.* n'en'e.
n'ęsuflet it,-ă, *fără suflet*, *fără mîlă*, 81⁹.
n'ęvăstucă, 99³⁹, *dim.* nevastă.
n'ęved'i, a *năvedi*, 65²⁷.
n'ęvest'i, a *duce viaȝă de nevastă*, 67⁴⁸.
n'ęzîd, *durare generală dentară*, *neuralgie*,
126⁶⁰.
n'i, *interj.*, *hi!*; *poftim*; *cînd ... cînd*,
112⁶⁰.
n icări, *nîcăiri*, 113⁶¹, și n'icăriri (Breb).
n'içe, *mici*, 16⁶¹.
n'imurui, *dat.*, *nîmănu*, 49¹⁹.

o, sau, 12¹⁷, 62²⁹.
o, un, 8²; v. on. *La 46^{49,61}, poate însemna
și «om».*
qareçe, *ceva*, 154⁶³; *cîteva*, 157⁷⁷; *vre-un*,
164³⁶.
qareçine, *cineva*, 165⁶³.
Qarmeçi, *autoritatea regiunii*, *prefectură*,
15⁶⁸, 170³. (*Ung.* v á r m e g y e).
Qarmide, 153⁶⁸; v. Qarmeçi.
oblu, *drept* (Giulești).
oborî, a *doborî*, 166⁴⁰.

- obșit, *eliberare din armată*, 20¹⁷; *mi s'a explicat și cu sensul de «permis»*. Et. ung. o b s i t.
- oi, *interj., în refrenul: oi leruj.*
- oiesc, *adj., de oaie*, 108^{51,22}.
- oime, *pl. oimuri, (locul unde pasc) turme de oi*, 136⁵³.
- ok'erii, *ochelari (Dragomirești)*. Der. din ok'i.
- ok'iș, *pl. dim. de la ochiu*, 98²⁸.
- ok'iu: vătui ok'iu, *vătui alb cu ochiu negru (Crăcești)*.
- Olodău, 90²⁷. *Localitate necunoscută. În Bihor există un sat Holod.*
- olojet, *iată, fiert cu ulei (Ieud)*.
- olton'i, *a altoi (Crăcești)*.
- olu, «cantă d'e apă» (Crăcești).
- om, *bărbat, soț*, 14^{89,86}.
- omenime, *omenire*, 184⁴⁶.
- omet'i, *a minge (Glod, Ieud)*:
omătu să omet'ca',
vremn'i grele să vă vremn'ca'.
- omuț, 37²⁴, *dim. om.*
- on, *un*, 148²; *v. ô.*
- on'el, *inel*, 96⁵¹.
- opcină, 32²⁷, *v.:*
- opcină, *(înălțime acoperită cu) pădure*, 26¹⁸, 116⁵⁷; *drum pe virful unui munte*¹.
- opk'incuță, 119⁷, *dim. opincă.*
- opsă, *doar (d)*: opsă l-am vădzut alaltăeri (Săcel, Sat-Șugătag etc.).
- organ, *numai în expresiunea organ d'e zăle*, 38¹⁸, 45⁴⁵.
- orgare, «dubălar», *tăbăcar*, 61⁹². Et. ung. v a r g a.
- orițe, *ceva*, 61¹⁷.
- orjține, *cinsua*, 57²⁹.
- Orîntar, *(Romîn) greco-oriental (Dragomirești, Săcel)*.
- osîmbri, *a sluji cu simbrie*, 49²⁸.
- ostui (a să), *a petrece, a se desfăta*, 117⁸⁷; *a se asîmpăra.*
- oveșer, *der. din ovăz: Ieuden'i-s oveșeri.*
- pa', 26¹⁸, *imperativul de la vb. păși.*
- pačosă, *ceea ce rămîne din a doua trageră sau scărmanătură mai deasă a fuorului de cînepă din care se face tort de o calitate inferioară (Ieud)*. Et. rut. p a č o s i.
- pagalău, *roșiu la lînd, roșcat: berbece pagalău (Crăcești)*. Derivat din pag.
- painžen, *păiajen*, 110⁸⁸.
- palant, «gard d'e l'eturj», 28⁴⁰; «îngărăd'itură de scîndurj».
- palincă, *rachiu*, 21⁸⁸, 120⁴.
- palincuță, 123¹¹, *dim. palincă.*
- pandor, *pandur*, 169²⁴.
- pascalău (Sîrçi), *v. pascălău.*
- paș, *pas, drum*, 38⁵⁶.
- patalion, *batalion*, 157⁵⁷.
- patriarc, *pl. patrierçi, patriarh*, 79²¹.
- paust, 25¹⁰, *paos.*
- păcuină, *oaie cu lapte (Mara)*.
- Păcura, *nume toponimic (Ieud)*, 158¹⁹.
- păcurar, *păstor*, 60¹².
- păcurăraș, 28⁵⁸, *dim. păcurar.*
- păcurărel, 78¹⁸, *dim. păcurar.*
- păcurări, *a păstori*, 77⁵⁴.
- păcurăroi, 28⁵⁸, *v. păcurar.*
- pădăi (a să), *a (se) grăbi (Ieud)*.
- păduțel, *arbușt, tufă*, 34⁴⁹, 104⁷⁸.
- pădureț, «bgală care surpă nasu», 68²⁹.
- Pălia, *ziua de 19 iulie*, 164²⁶.
- pănat-ă, «larg, deschis», 70²⁷; *înflorit: codru împănat (Ieud)*.
- pânt(r)u, *din cauza (că)*: «b oi sar păntu frig» (Ieud).
- pănură, *dimie, postav (Borșa); pînză țesută (Giulești)*.
- părăuș, 29⁷, *dim. părăuș.*
- părășă, 161⁵⁴; *v. explicația în text.*
- părlog, «opk'incă sfirticată», (Gheșăști); *v. porlog.*
- păruț, 117⁴⁸, *dim. păr (pomul)*; 96²⁸, *dim. păr (de cap)*.
- pășărăușă, 96²⁸, 122⁷³, *dim. pasăre.*
- pășăruică, 30²⁴, 42⁴¹, *dim. pasăre.*
- pascălăriță, *ciocîrlie (Ieud)*.
- pascălău, *loc de pășunat*, 171²¹.
- păstări, *a păstori: oile cîn'e l'e păstăre?* (Săpînța).
- păstran-ă, *pestriș (Ieud)*.
- păsulă, *fasole (Ieud)*.
- pătrac, *ban, gologan*, 111³⁴.
- pătima, *a păți, a suferi*, 170⁵.
- pătul, *baza unei clăi de fîn; culcuș în claie de fîn*:
— Ce lucră moșu 'n pătul?
— Dohăn'ia' și dă d'in cur (Gheșăști).
- pātuț, 87¹⁶, *dim. pat.*
- pățală, *pățanie*, 55⁷⁵.
- păun'ia, *felma păunului*, 29¹⁸, 39⁸.
- păureț, *cilpi: cu barba d'e păureț (Birsana)*.
- păzi (a să), *a (se) grăbi*, 10⁵⁶, 18²⁹, 45⁴⁷, 68².
- păzî, *a frecventa (?)*, 106⁸⁷.
- peană, *pand, condei*, 52⁹⁷.
- pecă, *carne*, 42⁴; *v. pečin'e.*
- pece, 13⁴⁹; *v. pecă.*
- pečetui, *a pecetlui*, 28⁴⁸.
- pečjă, 108⁴⁶; *v. peče.*
- pečin'e, *carne*, 48⁴⁹.

¹ I. Birlea, în *Șesădoarea*, 1923, 106.

pedestru: «Dum'edzău t'e trăja', că ț'ai făcut mare pomană pânt'un n'enoročit și pedestru» (Șieu).
 pelin, «burujăna cu care să face mătură d'e casă», 75⁶⁶.
 pel'in, 113⁸; v. pelin.
 pemincior, *dim.* pământ (Slătioara).
 peminte, *pământ* (Moisei).
 pepen'e, *castravete*, 148¹⁷.
 perinută, 19⁶⁹; v.:
 perin'ioară, 19⁶¹, *dim.* perină.
 permeči (a să), «a să sk'imba, a să strica», 53⁶¹.
 Pesta, *probabil, o corupere a numelui «Pestas», 77¹⁸.*
 péstriș: «bradu e mai bun, mai pestriș ca bohașu» (Săcel); v. tare.
 Pește, Pesta, 66²⁷; v. și 12¹⁶.
 petrecanie, *immormintare*, 165⁹.
 pet'eică, *legătură (laț) de sfoardă în care se duce la câmp oala cu mîncare*, 165⁶⁹.
 Et. *rut.* petéliká.
 peșilă, *monedă măruntă, ban*, 11².
 piclucit, «fărină de cea bună, de piclu» (Săcel); v. pk'iclu.
 pihniță, 153²³; v. k'iy'n'iță.
 pindzie (cu accentul pe i), *penie* (Giulești).
 Pintea, *numele unui viteaz*, 153¹.
 piparcă, *ardei; piper roșiu*, 171⁴⁹.
 piș'it'joc, 24²⁸, *dim.* pitic.
 pi'țijen'e, *foile învelitoare ale porumbului*, 172²⁸.
 pișirig, «grăunte care să facă pă holde» (?) 146²⁸.
 pînčete, *pîntece*, 146²¹.
 pingă, (*pe*) *lingă*, 23⁴⁶, 158⁸¹.
 pîrçi: «capra ține cîșada 'n sus d'ipče s'a pîrçi» (Crăcești); «caprele să pîrčesc, oile să mîrlesc» (Boșga).
 pk'estrie, *pestrișă*, 26⁶².
 pk'jadz, *piață*, 106⁷².
 pk'ica, *a cădea, a muri*, 18¹⁷.
 pk'iclu, *grîu: fărină de pk'iclu*, 170⁴⁷. Cf. *ung.* pitlélt liszt.
 pk'icuriș, *stropi*, 47⁶⁶.
 pk'icjoraș, 66⁴², *dim.* picior.
 pk'isoc, «t'ină», 32⁷⁷; *nămol cu pietricele*.
 Et. *ung.* piszok.
 pk'isulcătură, 131²¹, v.:
 pk'isulcătură, «care pk'ișcă pă pk'icjoraș», 131⁶⁹.
 pk'ită, *pîne*, 147⁶⁸.
 pk'itucă, 115⁴⁴, *dim.* pk'ită.
 pk'iuă, *piud*, (Vișeu-de-sus).
 plasă, *gard*, 35⁸, 111⁵¹.
 pleit, *plivit*, 17⁴¹.
 plisă, «pă afundă», *așa cum se vede de obicei sub poduri*, 66⁵², 136⁵¹.

plînge, *a boci* (Giulești).
 plod, *pl. ploduri* (de femej), *organul genital* (Vad, Apșa).
 ploită, 20²⁷, *dim.* ploaie.
 plugărel, 100⁷, *dim.* plugar.
 pluguț, 89²⁶, *dim.* plug.
 pl'eca, *a împinge, a răsturna*, 157⁵⁸.
 poame d'e runc, *zmeurd* (Ieud).
 pocăintă, *om de nimica*, 37⁷.
 pocăit-ă, *membrii al sectei religioase care îndătură preoțimea*, 173⁴².
 poclui, «a sta, a să opris», 136⁶⁸.
 počitțoare, v.:
 počitorj, *ființe supranaturale care pocesc*, 130²⁸; v. muroj.
 počjumb, «țaruș», 76³⁴.
 poeșea, 145¹⁴, *dim.* poajată.
 poft'ilat, «pănură la fet'e», *pînzătură fină*, 105¹⁷. Et. *ung.* patyolat.
 pogače, *turtă coaptă în spuză și făcută din mămăligă în care se pune și ain* (Ieud).
 pogan,-ă, *păgîn*, 73^{21,30}.
 pogân'i (a să), *a deveni păgîn* (Vișeu-de-jos).
 Pogoru, *nume topouimic* (Crăcești), 171⁸⁰.
 poiată, *grajd*, 66⁵⁵, 147⁴⁷.
 pójvă, *pînza care acopere comarnicul de la stînd* (Budești).
 polecră, *poreclă*, 162⁴⁹ și *policră* (v. gîlcoj).
 pomărie, *multime de pomi*, 162⁵⁶.
 pomn'inoc, *darul pe care-l aduce orice nuntaș pentru mire sau mireasă* (Ieud).
 pomn'iță, *fragi*, 112²⁷.
 pomșorel, 119²⁶, *dim.* pom.
 pomuț, 79²², *dim.* pom.
 ponosit,-ă, «vek'i, nemn'icit», 115³⁶.
 ponoslui, *a pîri și a calomnia*, 152²¹.
 ponozi, *calcători la războiul de țesut* (Budești).
 pontălu, *a plictisi*, 66^{10,21}.
 poporanu, 147¹². *Formă neexplicată*.
 popreă, *proptea*, 59³¹.
 porlog, «cirpală la talpa opk'inčij», 11⁴⁸; v. pârlog.
 porngală, *pornire, pe drum*, 25⁸; *însemnează și loc rezervat oilor pentru pășunatul de noapte*.
 poromb,-ă, *sur*, 12⁹⁸.
 poronči, *a trinite vorba*, 10⁴; *a dori* (Săpința).
 poronči, 105⁴⁰, v. poronči.
 portuț, 29⁹, *dim.* port.
 porumbaș, *porumbel*, 18⁶⁷.
 porumboči, *fructele arbustului «prunus spinosa»* (Giulești).
 porumbrei, *porumbar*, 33⁴⁴.
 porzol'it,-ă, *pîrjolit*, 44³⁰.
 potcă, *puterea de a deochia*, 130⁴⁸; «duh n'ecurat»; v. počitorj.

potoli, *a stinge*, 104²⁴.
 pot'ică, *farmacie*, 24⁵⁰.
 pot'yn'ic,-ă, 117⁶⁶; *v. protih'ic*.
 povîrnelă, *panta acoperişului de casă* (Dragomireşti).
 prăftoriţă, *foalele de fierărie* (Săcel, Năsăud).
 prah, *praf*, 133⁹.
 Praiz, *German, Prusac*, 157²².
 raporzi, *steaguri bisericeşti sau mortuare*, 74⁵.
 praştie, *lemn despăcat la un capăt cu care se azvîrlă pietre* (Ieud).
 prăbălău, *care încearcă, şmecher*, 34⁶⁸. Et. ung. p r o b ă l .
 prăguţ, 116¹³, *dim. prag*.
 prân'icat,-ă, *spălat şi bătut cu maiul*, 66⁵⁷.
 prân'icuţ, *maiu*, 66⁶⁹, *dim. pran'ic*.
 prăvâl'i (a să), *a pieri, a (se) nimici*, 31⁶⁸.
 predat: *aşa-i predat, aşa e dat, aşa e obi-ceiul* (Giuleşti), 14¹⁷.
 prept'içi, *laviţă de dormit pusă înaintea cuptorului*, 58³.
 presina, 132³⁰. *Formă neexplicată*.
 pret'it, *paralisie* (Ieud). Et. rut. p r e t i t i .
 preuş: *paie preuş, oaie cu roşiu la pîntece* (Crăceşti).
 preved'ea, «a ţin e lumn'ina înaint'ea», 117⁶⁴.
 pribag, *haiduc*, 159⁴⁸.
 pribegel, 104⁷⁸, *dim. pribag*.
 price, *jivină de pădure*; *v. cătuşă*.
 priçi (a să), *a se certa* (Săcel).
 prilaz, *pirleaz*, 12³⁷, 134¹.
 prileţ, *pricină*, 161³⁰.
 primare: *vâr-primare*, 12³³, 39⁶⁴.
 prinsqare, *tennuţă*, 106⁸⁶.
 pripqară, 75⁸¹, *pl. de la*:
 pripor, *deal repede*, 75³¹.
 pristui, «a sta», *a se linişti a se aşeza, a înceta*: *nu vrgau a pristui* (Berbeşti); *a pristoi*.
 prîndz, *gustarea de dimineaţă*, 8²⁶.
 prîndzi, *a mîuca gustarea de dimineaţă*, 23⁶¹.
 prohab, *prăpăd*, 108⁶⁴. *V. sensurile din Tiktin, Dicţ. rom.-german*.
 prost,-gastă, *simplicu, de jos*, 172⁴⁰.
 prostalău, *prostănac*, 187¹⁷.
 prost'ime, *oamenii din clasa de jos, plebe*, 166⁹.
 prot'i (a să). *Mi s'a explicat cu sensul de «a se pleca, a se înclina»*. *Probabil, are acelaşi înţeles ca şi propti*, 48¹⁹.
 protih'ic,-ă, *protivnic*, 141⁸⁴.
 prunar, *care cultivă pruni*, 162⁵⁶.
 pruncă, *fată*, 105⁸⁰.
 pruncul'iţă, 53¹⁵, *dim. pruncă*.
 pruncuţ,-ă, 98⁹, *dim. prunc*.

prunişor, 53⁸⁴, *dim. prun*.
 Prutaş, *de la Prut*, 113⁸⁷.
 puit, *part. de la vb. pune*, 157²⁶.
 pujuľuc, 13⁸³, *dim. puju*.
 pujuľuľ, 36¹⁶, *dim. puju*.
 pujuľ, 21⁷⁴, *v. pujuľuc*.
 pună, *pîndă*, 9⁶⁴, 90¹⁵.
 pupeđer, *derivat din pupădză*: «Vişăqanij-de-sus sînt pupeđerij» (Moisei); *v. textul DXXIII*.
 purcărel, 115⁸⁶, *dim. porcar*.
 pustă, *pustiul, prăpăd*, 108⁶⁶.
 pustii, *a pustii*, 89¹.
 puşcaş, *vîndtor*, 116³⁶.
 puşcauľ, 40⁴², 115⁶¹, *dim. puşcă*.
 puşleac, *cuşit* (Glod).
 putredi, *a putrezi*, 11¹¹.
 putreçi, 33⁸¹, *v. putredi*.
 puľin'ea, 38²², *dim. fem. puľin*.
 rádaş,-ă, «frumos», 28⁸⁸. Et. sl. r a d a .
 ráhot'e, *vuet, val-vîrtej*, 141⁸⁷. Et. rut. r á h ó t e .
 rapandulă, *femeie stricată* (Săcel, Năsăud).
 rápor, *bube roşii pe corp* (Moisei). *V. Dacoromania*, III, 603.
 ras,-ă, «plin(ă)», 81⁴².
 rábda, *a aştepta*, 90³².
 rácn'itură, *răcnet* (Ieud).
 Răcşa, *nume toponimic*, 158²⁰.
 rácşală, *rece*, 118²⁶.
 rádzănat,-ă, *rázimat*, 75⁶¹.
 rágut(ă), *pl. ráguť şi rágute*, 9⁶, 7⁸⁷, 52^{12,14}.
 rági, *a rage*, 139⁵³.
 rahn'itqare şi rahn'itorji, 130⁸⁷. *Der. răcni*. *V. počitorji*.
 rák'edz, *belciuge*, 120²².
 rámas,-ă, *văduv*, 13⁷¹.
 rámasoju, 13⁸², 68⁶; *v. rámas*.
 rámurat,-ă, *cu ramuri*, 79²².
 rántudzi, *a rotunzi*, 135¹⁸.
 rápăuşa, *a muri*, 53³⁰.
 rármurat,-ă, 117⁴³; *v. rámurat*.
 ráruť, *adv.*: *vara cînd ploaia ráruť* (Crăceşti).
 rásk'ira (a să), *a (se) împărăşia*, 138²⁶.
 ráspk'iei, 128⁵⁴; *v. rástej*.
 rástăzi, 6⁸². *A aşeza la uscat cîneşca verde*.
 rástăuťă, *mîncare făcută cu macaroane subşiri în supă de găind*, 109²⁸.
 rástej, *a pieri*, 127⁶⁸; *să rást'eje*, 143⁸⁸, 125²³. *Vre-o formă verbală a rást'i n'am putut înregistra*.
 raşinar, *care vinde ráşină*, 162⁵³.
 rátori, *a se întoarce, a pleca, a dezerta*, 120⁶⁸. Et. ung. r á t é r i t . Cf. şi Tik-tin, *Dicţ. rom.-germ*.
 ráven'i, *a rácori*, 71¹³.
 rázărivist, *rezervist*, 52²⁸.

- războl'i (a să), *a boli, a zăcea în pat*, 43⁷¹.
- razbun,-a, *frumos, senin*, 54²⁵; vreme răzbuună, «vreme mîndră».
- recomînda (a se), *a se prezenta*, 195¹².
Intrebuițat de intelectuali.
- rinzjar, «rînzar», *miel de rînză*, 191⁵³.
- Ristos, *Hristos*, 73².
- rîdzător,-oare, *zîmbitor, radios*, 95⁶⁰.
- rîncalău, *ernafrodit* (Șieu); *rîncaciu*.
- rîncău, *taurul care nu e complet jugdînit* (Ieud).
- rîndului, *a sorti, a destina*, 45⁵¹, 140⁷⁷.
- rînduț, 41⁴⁰, *dim. rînd, cu sensul de «aranjament, înțelegere, faptă»; gînd*, 107⁷.
- rînk'edza, *a necheza*, 144¹⁵.
- rînk'edy, *nechezat*, 76¹⁵.
- rînsă, *floare tomonică de tufă* (Crăcești).
- rînt'eza, *a reteza: rînt'ezesc părul* (Giulești).
- rîpk'i (a să), *a (se) surprî, a (se) pravdi*, 110³⁰.
- rît, *livadă*, 14⁴³.
- rîturel, 38⁵¹, *dim. rît*.
- rîtuț, 112²⁴, *v. rîturel*.
- rqata, *deseniul (floare, cerc etc.) făcut pe pînza de rochie*, 18⁷.
- robuț, 88³⁶, 108¹³, *dim. rob*.
- rosto-pește, 130⁵². *Joc de cuvinte* (?)
- roșiuț,-ă, 28⁴⁸, *dim. roșiu*.
- roșt'ee, *gratii de fier la fereastră, zăbrele*, 107⁶¹. (*Ung. rostély*).
- rotișușă, *dans, horă*, 185⁶³, *dim. roată*.
- rot'elat,-ă, *rotund*, 74¹³, 76⁴⁶.
- roșu, *a roua*, 138²⁴.
- rožmalin, 36⁷³, *v. ružmalin*.
- rudă, *prăjină; lemn lung și subțire pe care se așează foalele*, 146¹⁵; *oiște*, 22³².
- ruf, «un meter are un ruf și gîmătate», 105¹⁹. *Are 75 cm. lungime.* Et. ung. rōf.
- ruguşă, «trandasir», 102⁵⁴.
- ruguț, 45¹⁸, *dim. rug*.
- ruguță, 74¹⁷, *dim. rugă*.
- Runc, *nume toponimic*, 35⁶⁰; *arbust de zmeurd* (Ieud). *Cercul și forma runcan*.
- rupe, *a începe, a renunța la tăcere*, 13¹⁵, 89⁶⁴.
- rușiță, 95⁶, *pentru ruziță*.
- ruže, «trandafir», 29⁵, (*sedum rodiola*).
- ružmalin, «matva arborea», 27⁶.
- ružn'icșa, 6²², *dim. ruže*.
- ružn'icșică, 102⁵⁶, *v. ružn'icșa*.
- sabău, *croitor*, 97¹¹.
- Sabçu, *Sibiu*, 110⁶⁵.
- sabor, *adunare, convorbire, înțelegere*, 80⁴⁶.
- salaș, *cosciug*, 17¹⁷.
- sansior, 69¹⁴, *dim.:*
- sansiu, «floare», *garoafa*, 4¹⁰, (*dianthus*).
Et. ung. s z e g f ű.
- sarca, *coțofană* (Ieud).
- sarcină, *ființa concepută* (Slătioara).
- săbăcșag, 20⁴⁴, și:
săbășag, *concediu*, 26²⁵, 102²⁶. Et. ung. s z a b a d s a g.
- Săbșcian,-ă, *din Sibiu*, 110⁶⁴.
- săcret,-ă, *pîstiu, deșert*, 20³⁶.
- săceruică, 99⁴², *dim. sačeră*.
- săgetători, *care săgetează*, 141⁶³; *v. lahni-tori*.
- săgetoare, *pl. săgetori, șezatoare*, 45⁵¹.
- săhălbari, *cel care arde cărbunii de lemn* (Crăcești).
- săjastră, «dzînă», 138⁶; *v. majastră*.
- sălaș, 35⁶⁸; *v. salaș; addpost*, 188¹⁹.
- Sălașu, *nume toponimic*, 171²⁰.
- sălădui, *a simți, a pricepe*, 115⁵.
- sălășăl, 96¹², *dim. sălaș*.
- sălčineri, *par sau brad de ale cărui crengi tăiate se atîrnă obiecte* (Ieud).
- sălița, 115⁵, *dim. sărăc; v. săl'șac*. «Sălișt'e», sau sălișt'e, *puștiure*, 159⁸³.
- săl'șac,-ă, *sărac, sărman*, 52²¹.
- sănătăt, *pl., sanitar* (Vad); *v. sînatec*.
- sărăman,-ă, *sărman* (Vad).
- Sărbte, *Serbia*, 14²⁷, 26²⁸.
- sărcineri, 155⁹. *V. sălčineri*.
- sărûn'e, «sare cu țăriță», 81^{28,41}, 140⁵⁰.
- saruc, 122⁷⁷, *dim. sat*.
- sătula (a să), *a (se) sătura*, 79⁶⁰.
- scaon, *scaun*, 79⁴⁴.
- scăldușă, *baie*, 113^{20,28}.
- scăpătat, *apusul soarelui*, 11⁶¹.
- scînt'ejuță, 45⁵⁹, *dim. scînteie? v.:*
scînt'ejuță, *floare albă și galbenă (gagari arvensis)*, 28⁴⁰.
- scîrbă, *supărare*, 10⁵².
- scîrcit,-ă, *supdrat, mîhnit*, 10⁶⁰, 79⁵⁴.
- scornuț, 140²⁸, *dim. corn*.
- scorțiță, 30²², *dim. scoarță, coaje*.
- scoruș, «arbore ca și frasinu, ca și aiinu, ca și paltinu» (Sat-Șugătag), *cu fructe roșii, (sorbus domestica)*.
- scoverdză, *clătite de masă (desert)* (Giulești).
- scrabe, *ozme stricate; lopata cu care se dă jos omătul de pe acoperișul caselor*, (Ieud).
- scradă, *iarbă care crește în munți și pe care oile o pasc iarna, nu și vara* (I:ud); *scrijadă, plantă verde și tirătoare ce rămîne tot așa și iarna* (Crăcești).
- scrișea, *feliu de pîne*, 163²¹.
- scul, «păgînă», 105²²; *tortul ce se așează pe o vîrtelniță mică spre a fi depănăt* (Ieud).
- scumpete, *iubire, drag*, 66⁶⁰,

scurma, *a scormoni* (Icud).
 scut'it: un scut'it de colibuță, *adăpost*
 (Crăcești).
 sel'zac, -ă, 42⁸⁰, 46⁷; *v.* săl'zac.
 seră, *fiere*, 148²⁶.
 serbe, *a fierbe*, 103⁷⁸.
 serbint'e, *fierbinte*, 125¹.
 serbințgală, *fierbințgală*, 142⁸².
 serin, *senin* (*formă generală*).
 serinat, *sb.*, *senin*:
 Cîn'e cred'e 'nt'un bărbat
 Tuje-o d'in serinat (Crăcești).
 sfirlă, «opincă ruptă»; «(femeje) rça» (Să-
 cel).
 sfirticat, -ă, *jerpelit*, 193³⁷.
 sfleder, *sfredel*, 148⁴⁰.
 sfredre, *sfredel*, 170²⁸.
 si, *a fi*, 8⁶¹, 126³².
 Sida, *nume de om*, 153⁵⁰.
 sie-cui, *fi-cui*, 27⁹.
 șjer, *pl.* șjară, *fier*, 114⁵.
 șjere, *fiere*, 145⁴; *v.* seră.
 sin, -ă, *fin* (filianus), 105⁴⁸.
 sinuț, -ă, 105⁶², *dim.* sin.
 sior, *fior*, 130²².
 sir, *fir*, 4¹⁰, 27⁴¹.
 sire, *fire*, *caracter*, 61²⁴.
 siretic, -ă, *rău*: femeile-s mai siretice
 (Hărnicești).
 sirișară, *surioară*, 17⁴.
 sirișău, *ferestrău*, 18⁴⁶.
 Sirolina, *nume de persoană*, 90⁶⁴.
 siruț, 116⁶, *dim.* fir.
 siuc, -ă, 69³, 114⁷⁶, *dim.* siu, *fiuc*.
 siuț, -ă, 76¹²; *v.* siuc.
 Sibeju, 87⁰; *v.* Sabciju.
 silă, *necaz*; *nuzerie*, 173²⁰.
 silhă, *pădure tăiată* (Săcel).
 simbraș, «stinașu», *cel mai mare asociat*
al unei stîni, 164¹¹.
 simbric, *simbric*, *leafă*, 123²⁸.
 Simn'ion, *Simion*, 114²⁹.
 sinatéc, *pl.* sinatéc, *brancardier*, 16⁹.
 singurça, 16²⁹, *dim.* singură.
 Sin-Gjordz, *Sf.-George* (23 april), 78⁶⁷.
 Sin-Medru, *Sf.-Dumitru* (26 octombrie)
 (Vad).
 sîntaț: «la 1871 m'au luat la sîntaț»,
 «asentație», *recrutare* (Vișeu-de-jos).
 Sirbeș, *Serbia*, 54⁶.
 Sîrsailă, *numele diavolului*, 193³².
 slab, -ă, *urît*, *trist*, 11⁶²; pămînt slab,
pămînt rău de arătură (Borșa-Pietroasa).
 slăbănoață, «dzină șa, strigă» (Borșa-
 Repedeș); *v.* săjastră.
 slăbție: vreme de slăbție, *vremuri grele*
 (Vad).
 slobod, *liber*, *permis*, 162³⁹.
 slugoi, -oaje, *slugă ordinară*, 57⁴.

službucă, 67²⁵, *dim.* slujbă.
 snopk'it, 120⁵⁸, *dim.* snop.
 sqață, *tovarășe*, 164¹⁸.
 socrișară, 114⁵⁷, *v.*:
 socruluță, 112³⁸, *dim.* soacră.
 sodomi, 192⁸⁷, *v.*:
 sodomn'i, *a arde*, *a nimici*: sodomn'ite-ar
 Dumn'edzău (Săcel).
 sol, (*neologism*), 92⁵⁰.
 Solforin, *Solferino* (*sat în Italia*), 120²⁸;
v. Sorfărina.
 solgaj-bçirău, (*prim*)*prețor*, *sub-prefect*,
 38⁶⁴. *Et. ung.* szolgabiró.
 solț, *solz*, 118³².
 somna, *a dormi*, *a trage un somn*, 13¹⁷,
 141⁷².
 somță, *solniță*, 142⁸⁶.
 sopen, *săpun*, 62³⁸.
 sopen'i (a să), *a* (*se*) *spăla cu săpun*, 62³⁷.
 sorbancă, *găleată cu un singur mîner*
 (Borșa); *v.* surbancă.
 Sorfărina, *Solferino*, 157¹³; *v.* Solforin.
 sorucă, 17⁶¹, 106²⁷; *v.*:
 sorulică, 89⁶⁰, *dim.* soră.
 soțîă, *soț*, *tovarăș*, 109¹³. *Cf. și* 201¹⁸.
 soție, 51²⁵, *v.* soțîă.
 soțîje, *camarad*, 169²⁰.
 soțuc, 95⁵², *dim.* soț.
 sovârșit, *sfirșit*, 80²³.
 sovîr, *plantă din fierberea căreia se extrage*
culoare roșie întrebuințată la coloritul
țesăturilor (Borșa). *Circulă și ca solou-*
vîrv.
 spaîmă, *teamă*: n'ai spaîmă (Săpînța).
 spart, -ă, *omorît*, *străpuns*: spart de bagn'ete
 (Vad).
 spată, *omoplat* (Giulești).
 spăgmă, *tort de cîneșă sau în îndoit de-*
pănat (Ieud).
 spăîmos, -oasă, *sperios*: cal spăîmos (Șieu),
 196²⁹.
 spălătură, 127⁶⁶. *Der. din* spăla. *V.* țîpă-
 tură.
 spălburătură, 130⁶². *Der. din* spulbera. *V.*
 spălătură.
 spăreș (a să), *a* (*se*) *speria*, 171⁵².
 spărgat, -ă, *speriat*, 50⁷⁴.
 spăriat, «oarece dejavol», 144⁴⁶. *V.* săge-
 tător.
 spin, -ă, *fără mustăță*, 47⁵⁷.
 spomînta (a să), *a* (*se*) *înspăimînta*, 101⁷.
 spovadă, *spovedanie*, 98⁷¹.
 sprizon'i, *mi s'a explicat prin ea cura verin*
în pahariș; *ea așea griză să strîngi, să*
cură în pahariș, 106¹⁸.
 sprîncen'el'e, 66⁷⁴, *dim. pl. de la* sprînceană
 spruncășană, *sprinceană*, 44¹¹.
 stancă, *stan de piatră*, *stîncă* (Dragomi-
 rești, Giulești).

- stăniște, «meriză» (Ieud). *V. forma.*
 stanș, *partea cămășei care acopere bustul* (Ieud); *partea inferioară a cămășei* (Crăcești).
 staol, *staol*, 78⁷⁰.
 stare, *stat, oprire*, 43⁹.
 starost'e, «mai marele», 65¹.
 stat, *situație, avere*, 11¹⁷.
 staul, *țarc* (Apșa).
 Staurile-Florilor, *Dumineca-Florilor* (Budești).
 stăniști, *a sta în stăniște* (Ieud).
 stărui, «să nu prindă stare, să nu stea», 136⁶⁶.
 stătut, -ă, *vechiu*; apă stătută, *apă de mai multe zile, apă care nu e bund de bădūt* (Birsana).
 stătut, *locuință*: «o șădzut în stătutu lor» (Săpînța).
 stînă, *colibă* (Borșa).
 stinžen, *floare galbenă și albastră, (iris pumila)*, 95¹¹.
 stîrk'i (a să), *a seca*, 102⁴¹, 116⁴.
 stîzărcl, 121⁴¹, *dim. stejar*.
 stolnic, «pk'ită d'e grîu țe să duče la beserecă», 163¹⁶; *pîne mare și frumoasă pe care sțtemi o mînuicd în ziua de anul nou*.
 straiță, *traistă, săculeț*, 165²⁵.
 stražă, *jandarm*, 151⁶¹.
 străcurătoare, *țăsdură de lînd care servește la stîmi pentru strecurarea laptelui, a zărului etc.*
 străinat, -ă, *înstreinat*, 51²⁷.
 strămuta (a să), *a (se) schimba, a deveni palid*, 53⁶⁴.
 streluța, *strălucitoare*, 79³⁸.
 stresîna, *a strănuta* (Ieud).
 strica, *a omorî, a tăia în bucăți*, 111⁴².
 stricățoare, 135¹³ și
 tricători, *ființe rele care strică*, 135¹¹; *v. spăriat*.
 strigă, «dzînă, slăbănogață», 85; *v. slăbănogață*.
 strînsore, *mi s'a explicat cu sensul de «contractiuni convulsive», 142⁷⁸; colici; v. 'nd'esore*.
 strînsură, *adunare, grup de oameni*, 115⁷⁸.
 stroh, *tot ce se scutură din finul uscat* (Ieud).
 strohoi (a să), *a (se) îngîmfa, «cînd să scoțoară cîn'eva, să țîn e măreț», 68¹⁸*.
 strolibătură, *hord, strigătură* (Hărnicesti).
 strungă, *locul unde se mulg oile* (Borșa); *locul pe unde se introduc oile în staol spre a fi mulse* (Budești).
 strunguță, 74⁴², 80⁶⁶, *dim. strungă*.
 struț, *buchet de flori sau o podoabă de flori artificiale ce se pune la păldria flăcăului*, 24²⁰.
 struța (a să) *a (se) împodobi cu struț*, 99⁴⁷.
 struțuc, 36², 59¹⁶, *dim. struț*.
 stuhui, 139^{61, 67}, *Formă neexplicată*.
 stupk'in, *stup de albine* (Glod).
 stupk'iniță, 13⁴⁶, *dim. stupk'ină*.
 stupos, -oasă, *stufos* (Crăcești).
 st'ic, *șpic*, 23³⁸, 90⁴⁰.
 st'icui, 41⁴³, 105⁴¹, *dim. st'ic*.
 st'in, *spin* (Vad).
 st'inîșel, *spin mic ce crește pe câmp, cu floare albă* (Vad); *dim. st'in*.
 sucală, *cicric* (Giulești).
 sučitor, *băț cu ajutorul căruia se subțiază foile de plăcintă*, 143⁶⁶.
 sudui, *a înjura*, 16³⁸.
 sufla, *a anunța suflînd din trompetă*, 120⁴⁶.
 suflat, -ă, *poleit*, 115⁶¹.
 sugător, -oare, *copil de fiță*, 199⁶⁹.
 sugnă, *rochie*, 26⁶⁰. *Et. ung. s z o k n y a*.
 sugn'ită, 69⁸, *dim. sugnă*.
 suhastru, *solitar*: om suhastru (Sat-Șugătag).
 suitoare, *ciocărlie* (Giulești).
 sulă, *unealtă de cizmar care ajută la cusut* (Budești).
 sul'itza, *a trimite, a lovi cu sulitza*, 137⁶⁷.
 sumnă, «haină d'e mătasă cumpărată», 18⁷; *v. sugnă*.
 sumsid, -ă, *vecin*, 155³³. *Et. ung. s z o m - s z é d*.
 Suraie, *nume de vacă*, 139²⁷.
 surbancă, *găleată mică* (Budești).
 suriș, -e, *sur*, 15⁷⁰, 53⁶⁰.
 suroleană (Vad), *v.:*
 surorça, 121³⁸, *dim. soră*.
 surupa (a să), *a (se) surpa*, 15¹⁴, 111¹².
 surupk'i (a să), *a (se) nărui*, 16^{46, 47}.
 susk'in, *pl. susk'in'i, suspin*, 17⁶⁶.
 sust'in, 23², *v. susk'in*.
 sușig, «cîn n'aj crițari e sușig» (Ieud), 95⁴¹. *Et. ung. s z u s z é k*.
 suvejuță, 58³⁰, *dim. suvejcă*.
 șagău, *care lucrează sau taie la sari*, 62⁴. *Et. ung. s ó v á g ó*.
 șajcă, *plută făcută din rude*, 154⁷²; *luntre*. *Et. ung. s a j k a*.
 șădga: să șăd'e, *se cade*, 27⁷².
 șălată, *salată*, 17²⁹, 68⁴⁴.
 șărpăoș, «șerpariș», *chimire de curea*, 88⁷⁷.
 șătrucă, 91⁴⁴, *dim. șătră*.
 șclămpă, *bucată de pîne* (Sat-Șugătag).
 șcloformiță, *femeie neglijentă* (Ieud).
 școardă, *funie* (Vad).
 școmiilă, *mirosul provenit dintr'un incendiu* (Borșa).
 școrț, *coaje de molid* (Borșa).
 Șendorșan, *nume de om (Alexandru)*, 93⁴⁸.
 Șendorșasa, *soția lui Șendorșan*, 93⁵⁰.

- Şendorică, 123⁶⁰, v. Şendorğan.
 şer, *fier*, 153⁶.
 şercuţă, «coş făcut d'e zmicelco», 98²².
 Şesurile, *nume toponimic*, 171⁴⁰.
 şfagău (Ieud); v. şagău.
 şfară, *sfoardă*, 138⁸⁹.
 şir, *viers*, 55⁸³.
 şirlui, *a spăla, a face curăţenie* (Budeşti).
 şirag, *şir, front militar*, 29¹.
 şirgân'i, *a telegrafia*, 19⁴⁸; v.:
 şirçen, *telegramă*, 14⁷¹. Et. ung. s ű r -
 g ö n y.
 şk'jopa, *vb. activ, a face să schiopatze*, 89⁶⁶.
 şohan, *niciodată*, 5⁴³.
 şohân'it, 9⁹¹, v. şohan.
 şohân'ită, *niciodată*, 71³³.
 şopîrcă, *şopîrlă* (Săpînţa).
 şpargă, *funie, frînghie*, 89¹⁶, 107⁶⁴. Et.
 ung. s p á r g a.
 şperlă, *pulbere, «cenuşă»* (Ieud), 133⁹.
 şpitar, *spital* (Sighet).
 şpihe, *plete, păr lung* (Săcel).
 şpurî, *copil din flori* (Săcel, Năsăud).
 şteregoaie, *ştergoaie* (Giuleşti).
 ştergură, *cîrpă, prosop*, 143⁸⁵.
 şterţ, *băţ, crăpat la un capăt, cu care se
 mestecă laptele ca să nu se afume* (Ieud).
 Et. germ. S t e r z.
 ştiut,-ă, *învăţat, cult* (Hărnicieşti).
 ştopk'it, *scuiţat*, 141⁸⁷, 144³.
 ştrimfli şi ştrimfli, *ciorapi*, 166²⁸. Et. germ.
 S t r u m p f (*prin jargonul evreesc*).
 ştringi (Ieud), v. ştrimfli.
 ş'imp, *parul pe care se sprijină vârtezul*
 (Budeşti).
 Şt'jol, *nume toponimic*, 157⁸¹; *gaura prin-
 care te bagi în mine*. Et. germ. S t o l l e.
 şuer, *fluerat, şuer*, 46⁴⁰.
 şuceşcă, «garece de lemn cu care vîntură
 grăunţale cînd îmblătesc», 151⁴⁶.
 şuharcă, *crema laptelui fierţ din care se
 face unt* (Budeşti).
 şurgului, *a spăla, «a k'icăzui»*, 31⁴⁹.
 şurf, *şorţ*, 165¹³.
 şut,-ă, *care n'are coarne*, 121⁴⁸: *capră şută*
 (Vişeu-de-jos).
 şuvar, «jarbă fa, jarbă ca şi ovăzu» (Ieud),
 46²⁸.
 taburj, *pl., oaste, armată*, 6³⁹. Et. ung.
 t á b o r.
 taler, «ban d'e-argint», *monedă*, 12⁷², 100⁷².
 Et. ung. t a l l é r.
 tare: «bohăş o brad, tăt una vorbă e aţeja:
 tare-i brad, tarc-i bohaş, tăt una e,
 fără numa că bradu e mai bun, mai
 pेत्रीp¹».
 tăbulaşie, *tabelă, recensămînt*, 170⁴⁶.
 tălăraş, 89¹⁰, *dim. taler*.
 talerită, «d'e-argint», *argintie*, 100⁶¹.
 tălgeraş, 42², *dim. talger*.
 T'alian, *Italian*, 26⁹¹.
 tăln i (a să), *a se întîmpla*, 70⁹¹.
 tărdzău, *tîrziu*, 91¹⁰.
 tărie, *sild, vrînd-nevrînd*: «treabă să mîncî
 cu d'e-a tăria» (Coştiui, Ieud). *Formă
 rard*.
 tărqasă, (*femeie*) *însărcinată* (Cosău).
 tăt,-ă, *tot*, 126³.
 Tătarcă, *femeie de Tatar*, 158⁴.
 tătărăşă, «*carlina acanlis*», 94³⁸, şi:
 tătărăza, *floare, margaretă*, 44⁶⁸.
 tătuc, 33¹⁸, *dim. tată*.
 tătucă, 98⁴⁹, *sau*
 tătuluc, 103⁷⁰; v. tătuc.
 tău, *apă stătătoare*, 58³³, 122⁶⁶.
 Tăuţ, *nume de sat*, 153^{15,17}.
 tic'neală, 22²¹; v. t'icneală.
 tign'i, 171⁵⁶, v. t'icn'i.
 tist, *ofiţer*, 26⁴⁵.
 tit'ie, 116⁷⁹; v. t'it'ie.
 tizit,-ă, *tivit* (Ghesăşti).
 tîln'i (a să), *a (se) întîlni*, 15³⁴.
 tîmbusit,-ă, «*cu faţa'n ţos*» (Ieud), 189¹⁷.
 tînruc,-ă, 36¹⁸, *dim. tînar*.
 tînerga, 16²⁸, v. t'ineră.
 tînză, *proţap*, 89⁶¹.
 tîrdziia, *a întîrziia*, 13⁸⁷.
 tîrguţ, 81²⁴, *dim. tîrg*.
 «tîrî-sară», 74⁸³. *Formă neexplicată*.
 toc, *cutie în forma unei găleţi, turtită, în
 care se poartă slatină, lapte, etc.*, 138¹⁰.
 Et. ung. t o k.
 tocană, *mămăligă*, 140³⁰.
 tocanău, «băţ cu care se mestecă tocana»
 (Budeşti), 143⁸⁰; v. şi *pl. tocănoaia*,
 143⁸⁰.
 tōcîlă, *tocilă* (Vad).
 Tod'eran, *nume de om*, 110¹.
 Tod'erăş, 116³⁸, *Teodor*.
 toi, *a sfădi, a muştra*, 15³¹.
 toma, 80²; v. tuma.
 tomi (a să), *a (se) aranja, a drege*, 29²⁸,
 140²⁸.
 tomn'i (a să), *a (se) pregăti*, 52⁶⁸; *a se
 pune*, 158⁷⁹.
 tomn'it,-ă, *pregătit, întocmit*, 98⁹.
 ton, *butoi*, 159³⁰.
 tonuţ, 41¹⁹, *dim. ton*.
 topōrişte, *coadă de topor* (Budeşti).
 tork'işă, *cercei* (Crăceşti), 145²⁹.
 torsură (d'e riş), *cōiturd, şerpuire (de
 vişu)* (Crăceşti).
 traşe, *a cînta*, 17¹⁷.

¹ Cf. lămuririle pe cari le-am dat în *Grai şi suflet*, I, 330.

- traifus, *pirostie* (Vad). Et. germ. drei-f u s.
- trandasir, *trandafir*, 26⁵⁶.
- trăfui, a *glumi* (Ieud). Et. ung. tréfal.
- trăgăna, a *cînta tărăgănat din fluer*, 89⁸⁷.
- trăgănaș, *cîntec tărăgănat*, 89⁸⁷.
- trăgîn'e, «bubă ca și mărinu», 127¹⁷.
- trăjuț, 43³⁴, *dim.* trai.
- trebucă, 92²², *dim.* treabă.
- trîmbcîta, a *trîmbița*, 80²⁴.
- trîmbcîtaș, *care cîntă din trîmbiță*, 34³⁶.
- trîmbcîtă, *trîmbiță, bucum*, 34³⁶, 75⁷⁴.
- trîmçitucă, 121⁸⁴, *dim.* trîmbcîta.
- trăgăar, *turgă*, 41³.
- trud'i, a *astepta*, «a agodi», 75⁷¹. *Totuși, înțelesul pare a fi cel de «a trudi».*
- trufă, *glumă* (Ieud). V. trăfui.
- trupk'ină, *tulpină*, 51³², 76⁸².
- tufuță, 76³⁷, *dim.* tufă.
- tui, a *atinge, a lovi*, 172²⁹; v. tuna.
- tul,-ă, *mut*, 97⁷⁸.
- tulipan, *lalea*, 54⁶⁰.
- tûna, *tocmai*, 52⁷⁶; *chiar*, 71²⁹.
- tuna, a *trînti*: «o tuna-o d'e pămînt ș'o sparșe» (Budești). *Sau*: Cîn'e crede n't'un drăguț
Tuje-o d'int'un noruț (Crăcești);
a *atîrma, a ajunge*:
Pă murgușu țel d'in vînt
Çe-î tună cîama n pămînt (Ciăccești).
V. serinat.
- Turcuț, 94²⁸ și
- Turçel, 100⁴⁹, 109⁴, *dim.* Turc.
- turçac, *turatec*, 132²⁵.
- turiște(a oilor), *loc pîdscut* (Moisei).
- turtucă, 162⁴², *dim.* turtă.
- t'eje, *cheie*, 79⁴².
- t'emeteu, *cimitir*, 3¹².
- t'emn'içîpară, 18⁴⁹, *dim.* temnița.
- t'eșitură, *lemn tăiat; rădăcină de arbore tăiat*, 60⁴¹.
- t'iară, v. k'iar.
- t'icneală, *liniște, odihnă*, 18⁸⁴, 37³³.
- t'icn'i, a *place, a simți plăcere, liniște, a fi dispus*, 45⁸¹, 55⁸⁰.
- t'igorn'iță, o *specie de găleată pentru chiag* (Borșa, Ieud). *Der.* k'jag.
- t'ilinca, a *cînta din tîlincă*, 117⁴⁴.
- t'il'egă, *car de transporturi*, 32³⁸.
- t'il'in, *deosebit, a parte*: strungă d'e t'il'in (Budești), 172^{25, 38}.
- t'imn'i, 109²⁹; v. k'igni.
- t'inerça, 61¹, *dim.* tinără.
- t'inzan'e, *chin(uire)*, 54⁵³. Et. ung. k'fn-zás.
- t'iot, *chiot, orăcăit*, 118²⁵.
- t'it'ie, *partea rotundă a pîlării*, 89⁸⁰.
- t'izarçaje, *plantă câtărătoare ce crește în păduri, pe trunchiurile de arbori*, 61³⁹.
- t'izmaș,-ă, *pizmaș*, 140⁵.
- ț'ăpin, *un fel de secure vîrfuită servind la transportul buștenilor* (Borșa).
- țarcă, (*formă generală*); v. sarcă.
- țaligrad, *mușunoi: stîlp de telegraf*, 145¹⁶.
- țalin'ioară, 21⁴⁷, 106¹², *dim.* țarină.
- țali, a *nimeri*, 159¹⁰.
- țăpar, «botă ascuțită care ia ouă», 84¹².
- țăpălău, *lingură mare de lemn* (Ieud).
- țăpen'i, a *înțepenii*, 130¹⁸.
- țăpen'itură, *înțepenire*, 130²³.
- țăpușcă, *țepă*, 121¹⁶.
- țărcuț, 78⁸⁸, *dim.* țarc.
- țărm, *pl. țărături, țărm*, 181¹³, 115⁸⁵, 127⁰⁷.
- țebeș,-ă, *țepădn, puternic*, 80⁷².
- Țidra, Țidru, 111⁸⁶ și Țidrulucă, 111⁸², *nume de persoane.*
- țitron, *lămii*, 12²⁴.
- țîfilist,-ă, *sifilitic* (Ieud).
- țîiș, *îngrijit: țîișul vitelor* (Dragomirești).
- țîpa, a *aranca, a azvîrli, a trînti*, 6⁵, 35⁶; a *da jos, a coborî*.
- țîpătură, *azvîrlitură, orice obiect vrăjit și aruncat în drum socotit ca aducător de rele*, 137⁷.
- țîpot'i, a *țîpa plîngînd*, 98⁷⁵.
- țîpou, *pîne de nuntă*, 163¹⁴, 164⁷¹. Et. ung. cipó.
- țîră, *pulbere*, 125⁴².
- țîrnă, *țărîndă*, 7²¹.
- țîrucă, 104¹², *dim.* țîță.
- țolan, *derivat din țol*: «Vișășaniș-de-ğios is țolan'î» (Moisei).
- țu! *interj. de îndemn pentru cal*, 101⁵⁸, 112⁸².
- țucur, *zahăr; p'ere d'e țucur, pere dulci* (Berbești).
- țup, 146³⁸. *Formă neexplicată.*
- țurăi, a *se scutura de floare*, 41⁷¹.
- țurgăluș, a *producece zgomot de țurgăldă*, 93⁸⁹.
- țuțai, «a pk'ișca», 10²⁰.
- û! *interj.*, 138⁴⁶.
- û, *un*, 37⁸¹, 148³⁸, 156⁶⁸.
- uçide, a *bate rău*, 47⁷ (Săcel).
- uș! *interj., vai!* 156¹⁴.
- ușagă, *sticlă*, 40⁸⁷. Et. ung. üveg.
- uștat, *sb., privire*, 18⁰⁸.
- umbl'etă, *umblat*, 44⁹.
- umbrută, 261⁶, 78³⁰, *dim.* umbră.
- «unt», *joc*, 149³².
- untos,-oasă, *cu unt*, 138⁴².
- untușos,-oasă, *cu unt*, 129⁷⁷.
- un'e, *unde*, 114¹⁴.
- un'cl, *inel*, 115²⁸; v. on'el.

urbăresc, -șască, *de oraș* (Hoteni).
 urd'i, *a face urdă* (Budești).
 urdzit, *part. de la urzi*, 65²⁸.
 urdzoj, *stativele pe care se fixează t'jara*.
 65²⁸.
 urmed'esc, -șască, *ce ține de prefectură*,
 116⁶⁸. *V. Qarmide*.
 urn'i (a să), *a (se) surpa, a (se) ndrui*, 166³.

val, *sul de pînză*, 111¹⁷.
 vardză, *legume* (Giulești).
 vatră, *farac în care dorm oile* (Borșa).
 văcălie, *burete ce crește pe trunchiuri de
 fagi și din care se face iască*, 145³¹.
 văcui, *a petrece veacul, a sta, a locui pentru
 vecie*, 131¹³, 134⁸⁴.
 văduș și văduă, *văduș*, 97⁴⁸.
 văduit, -ă, *văduvit*, 161⁵¹.
 văjera (a să), *a (se) vdieta*, 131⁵⁰, 134¹⁶,
 135³⁸.
 văsc, «visc d'e apă» (Vad).
 Văsi, *Vasile*, 119⁶⁷.
 vătav, *pl. vătăz, mai marele, căpitan*, 111⁸¹.
 vătămă (a să), *a (se) lovi rău* (Budești).
 vătăzie, *locul de la stînd unde se fierbe
 laptele* (Budești).
 vătăzi, *a haiduci*, 153³⁷.
 văzi (a să), *a (se) potrivei*, 18⁵⁵, 172³⁵;
a se întimpla, 46³; *a se găsi din în-
 tîmplare*, 173¹³.
 vek'e, *bătrînd*, 61⁹.
 verdicel, -ițeșă, 41²⁹, *dim. verde*.
 vergură, *virgînd*, 184¹³.
 verșel, *petrecere de Crăciun* (Ieud).
 verin, *venin*, 106¹⁶.
 verinșel, *verișor* (Șieu).
 verinos, -oasă, *veninos*, 128⁸¹.
 ver-mașină, *mitralieră*, 29³⁵. *Et. germ.*
g e w e h r m a s c h i n e.
 versui, *a cînta*, 76⁷³.
 vesălos, -oasă, *vesel*, 49⁶², 67⁷⁸.
 vetri, «a strînge»; «a veșia, a simfi: cîn'cle
 vetră' sara la oib'» (Ieud), 140⁶⁶. *Et. sl.*
v ē t r i t i.
 vezi, *cotoare de mlai* (Ieud).
 Vili, *nume de persoană*, 111⁹, 153³¹.
 vindic, *oaspe* (Vad); *vind'ig, emălăcșag,*
gioc, 114³⁰. *Et. ung. v e n d é g*.
 vintre, «pînțete»: «i s'o năpustit bōala în
 vintre» (Șieu).
 violă, *viorea*, 33¹⁹.
 viltșare, *drîstă* (Borșa).
 vintșare, *fînte ce pornesc vînturile*, 129⁴²;
v. stricători.
 vîntuș, 30³⁸, *dim. vînt*.
 vîrfona (a să), *a (se) vîrfui*, 79⁶⁸.
 vîrșină, *cumpăna unui puș, ruda cumpenei
 de care atîrnă galeata*, 147²⁹; *membrul
 viril* (Rozavlia).

vîrteș, *lemn mai mare, bătut în pămînt,
 avînd o cracă crestată ce se întinde
 deasupra vetrei și de care se atîrnă
 căldarea pentru urd'it; e prevăzut și cu
 un lanș* (Borșa, Budești).
 vîrșuș, 32²⁷, *dim. vîrș, vîrș*.
 viș, *moș, bătrîn* (Borșa).
 Vlad, *nume de familie*, 157²⁷.
 vlast, *umed* (Ieud).
 vlăstoasă, *bună de lapte: oi vlăstoasă* (Șieu).
 vlăstoșă «(șteș) care țîpă mană păstă tătē
 lumēș», 140⁴⁰. *Et. sl. v l a s t j*.
 voiță, 69⁴, *dim. voje, «plăcere»*.
 voltum, *pl. voltumuri, vot* (Cuhea).
 vonotău, *tren* (Săpînța). *Et. ung. v o n a t*.
 vorșavă, *vorbd*.
 vorovi, *a vorbi*, 78⁶⁴.
 vorozi, 121⁸, *v. vorovi*.
 vrăgn'ișșipară, 62¹³ și
 vrân'ișșipară, *poartă, marchiză; bariera
 satului unde stau Ţigani*, 69⁴.
 vremn'i, *a face vreme rea, a viscol* (Bu-
 dești); *v. omet'i*.

zad'ie sau
 zație, *xadie*, 57¹¹.
 zar, *încuietore de uș, zăvor*, 120²¹, 145¹⁰.
 zăhăi, *a plictisi; a incomoda; a răpi timpul*,
 48²¹, 172²⁸.
 zbănaie, *freamd*, 76¹⁶.
 zbciș, *biciu*, 24⁸¹.
 zdrenșuros, -oasă, *zdrnșeros*, 187²⁵.
 zdrîmbojet, -șată, *bosunflat, posomorit*,
 146¹⁹.
 zerme, *șarpe*, 118²⁴.
 zestrucă, 94³⁰, *dim. zestre*.
 zgaișă, «bubă fș», 128⁶⁶.
 zgardă, *salbă*, 32⁴.
 zgardan, *zgardă făcută din împletitură
 de mărgele* (Ieud).
 zșera, *a plînge*, 9³⁸, 43⁴⁸, 121²¹.
 zciș, 36⁴¹; *v. zbciș*.
 Zidra, 89⁸¹ și Zidruș, 90¹.
 zidră, *vidră*, 116⁷⁰.
 zid'eră, *gdleată de adus apă*, 107²².
 zie, *sb., vie*, 16⁷¹, 145³⁰.
 zie, 25²³; *v. ziu*.
 zieșă, *viață*, 37⁶⁰.
 zin, *sb., vin*, 25⁸.
 zină, *sb., vînd*, 61, 99⁴¹.
 zinovat, -ă, *vinovat*, 75⁴.
 zinuș, 40⁶⁵, *dim. zin*.
 zin'i, *a veni*, 3³².
 zin'it, *sb., venit*, 158⁵².
 ziță, *familie cu renume*, 84⁴²;
 ziță, *viță (de vie)*, 5⁷; *mai multe fire
 de tort întinse, pentru ca din ele să se
 facă guși de împletit* (Ieud); «vină;
 rădăcină», 144⁸¹.

- zișăl, *vișel*, 126¹⁵.
 ziuș,-ă, 96⁸², 162⁶⁸, *đm. ziu, viu*.
 zin'i, 15²; *v. zin'i*.
 zn'eură, *zmeurdă*, 15¹¹.
 zn'ičșa, 36³², *zmicea*, 167²⁸.
 zolud,-ă, *nebunatic, desfrinat* (Ieud).
 zorobci, *a lucra pentru existența zilnică* (Săliște).
 zvirčină, *traversele de la comarnic* (Budești); *grindă de suport*.
 zvorác, *izvoraș* (Glod).
- žălcui (a să), *a (se) jelui*, 49¹⁶.
 žălen'ie, *jelire*, 122³⁸.
 žeb, 115³⁶ și žep, *buzunar*, 4²⁵.
 želer, *chiriaș* (Ieud).
 želfă, *jerțfă*, 80²¹.
 Žerman,-ă, *German*, 157²².
- žib, *în expresiunea tare žib, mult, rdu*, 155¹⁷. *Et. rut. žibo*.
 Žid,-a, *Evreu*, 130^{7,8}.
 žid,-ă, *ca un Žid*, 164¹⁴.
 žig, *amăreală de stomac* (Ieud).
 žintalău, *bățul ca care se bate laptele în puțină, brighiddu* (Borșa, Budești).
 žip, 89⁸⁷; *v. žib*.
 Žid,-a, *ca un Žid*, 138^{79,80}; *v. Žid*.
 žmet'elină, *porumb* (Rogna-de-jos); *răddcina de porumb care rămîne în câmp după ce a fost cules și tăiat*.
 žolžuri, *pînză fină, giulgiu*, 7⁷.
 žubui, *a jupui*, 85⁸⁶.
 župinu-drac, *nume dat diavolului*, 153⁴⁸.
 žurat, *v. žiurat*.
 žurățal, 78⁴; *v. žurat*.
 žurincă, *junincă (formă generală)*.

A D A U S

In ultima mea căldtorie în Maramureş am putut culege cuvintele ariei SĂ BEM (cf. pag. 176 și 180):

— «Măi Ioane, nu tot ɓea,
Că sărac îi rămînea».
— «ɓea-oj astăzi, ɓea-oj mîni,
ɓea-oj patru săptămîni;
ɓea-oj astăzi, ɓea-i ġioi,
ɓea-oj preş de patru boj,

C'aşa-i treaba pă la noi.
N'ajbă n'ime griža meş,
C'oi trăi cum oj putea:
Cu doj boj m'oi însura
Şi cu doj m'or îngropa».
Auzită de la Marioara Dunca, 23 ani,
în leud, 24 ianuar 1924.

I N D R E P T A R I

A se citi:

frăt'ic
fečiorî
t'e
mîndră,-i
Năpust'ia'-mî
moart'e
mamîi
bătrîn'est'i
Păsăruică
uġtat
nişte
hod'in'ea'-re
pomin'ea'-re
mînca
io
Că-i
Tăţ
Tragănă-m un
taicu
Cătă-mî
hain'e
Otrăzesc
D'i'nt'un

In loc de:

frăt'iuc 6¹⁸
fečiorî 9⁴
t'e 10⁴⁰
mîndră-i 12⁶²
Năpust'ia'-mî 16³³
moart'e 21²¹
mam î 21⁷⁴
bătrîn'eşti 50³
Păsăruică 50³⁸
uġ at 51⁵²
nişte 66⁸
hod'in'ea're 76⁶⁸
pomin'ea-re 76⁶⁹
mînca 79⁶⁷
io 87²⁰
Că-i 88⁹¹
Tăţ 89¹³
Tragănă-mu'n 89⁶⁷, 90¹⁴
taicu 89¹⁷
Cătă-mî 96²³
hain'e 97¹¹
Otrăzesc 101⁷⁵
D'int'un 102⁵¹

A se citi:

D'in
 țe-ai
 cu-aiasta
 „Să
 Cîn'ę-a
 sprizon'ia'
 vojn'ici
 Porunčea'
 Între
 vojn'ic
 uita
 care
 d'eok'iat
 D'e-i
 lua-t'ę-oj
 arunca-t'ę-oj
 șt'it
 țieareci
 săi čineri
 nu-i
 mn'ireasa
 I'ină
 Ph'etrite
 dăruia'-nă
 DXXIII
 ban'i
 D'ęalu i
 d'i'n

In loc de:

Din 102⁶⁰
 țe-ai 103⁷²
 cu-aiasta 103⁷⁴
 Să 105⁵⁶
 Cîn'ę-a 105⁷¹
 sprizon'ia' 106¹⁸
 vojn'ici 112⁴⁷
 Porunčea 113²⁷
 Între 114³⁵
 vojn'ic 117⁵¹
 uita 123⁵¹
 care 126⁷⁹
 d'eok'iat 83⁷
 D'e-i 130¹³
 luat'ę-oj 136⁷⁹
 aruncat'ę-oj 136⁸⁰
 șt'it 140⁶⁵
 țieareci 153⁴⁰
 săi čineri 155⁹
 nu-i 162³⁹
 mn'ireasa 165⁴⁰
 'ină 166¹⁹
 Ph'etrite 169¹⁶
 dăruia'-nă 171⁶⁰
 XDIX 172⁶¹
 ban'i 173²⁶
 D'ęalu i 202⁷
 d'in 58²⁷, 74⁴⁷, 78³², 87⁶¹, 96¹⁹,
 102^{82, 84}, 103^{36, 37}, 107³⁷.

*Se poate citi: n'ij în loc de n-ij 13²⁷; Trag în rău în loc de: Trăgă 'n rău 17⁹.
 In unele variante am auzit Măria și Mărie în loc de: mărira 73¹ și mărira 73²².*

Pentru completarea ideii de la pagina XIII (Introducere), rândul al 38-lea, a se adăugi în continuare următoarele rânduri sărite:

Dar acestea erau cazuri răzlețe și fără însemnătate deosebită, așa că reconfortantul sufletesc național ce va fi putut străbate pe aceasta cale din Moldova în Mar mureș era ca niște stropi de apă înti'un rîuleț.

I N D I C E D E S A T E

Pentru a se putea urmări cu ce și cât au contribuit satele Maramureșului la această culegere de texte, le înșir în ordine alfabetică dând în dreptul fiecăruia pagina la care se găsește înregistrat.

- Berbești 20, 100, 155, 172
 Biserica-albă 4, 92, 152, 153
 Bîrsana 123, 144
 Borșa 24, 59, 65, 77, 85, 110, 129, 145, 158, 166
 Botiza 35, 59, 121
 Breb 4, 57, 93, 162, 170
 Budești 3, 57, 73, 89, 125, 152, 153, 161, 170
 Călinești 89, 125
 Crăcești 7, 69, 74, 94, 125, 155, 162, 171
 Cuhea 173
 Ghesăști 9, 58, 74, 94
 Giulești 13, 58, 76, 97, 128, 149, 166, 171
 Glod 36, 40, 60, 61, 148
 Hărniciești 11, 58, 75, 171
 Ieud 59, 158
 Petrova 59
 Poienile-Borșei, cf. Borșa
 Repedea, cf. Borșa
 Rona-de-jos 41, 62, 70
 Rozavlia 39, 80, 84, 114, 173
 Săcel 27, 59, 65, 70, 78, 112, 132, 146, 167
 Săliștea 33, 83, 138, 157
 Săpînța 42, 62, 70, 85, 124, 144, 148, 159
 Sat-Șugătag 12, 84, 144, 170
 Sîrghi 8, 126, 170
 Strîmtura 40, 62, 81, 85, 141
 Șieu 36, 60, 79, 117, 159
 Vad 15, 16, 58, 69, 99, 128, 145, 148, 155, 172
 Văleni 38, 61, 120
 Vișeu-de-jos 22, 112, 132, 173

1. Tip și port din Săpînța (1923)

2. Ioan Codrea Vădeanul din Giulești (1921)

1. Femeie din Șieu în port de iarnă (1922)

2. Tip și port din Borșa, cu copilul în leagănul atârnat de umăr (1921)

1. Evreu din Ocna-Șugătag mergând la sinagogă (1920)

2. Evreu din Sighet reflectând în zi de târg (1924)

3. Evreu din Sighet vânzând mărunțișuri în zi de târg (1924)

1. Păcurarul Toad'er Răgn'ic (72 ani) din Giulești cu *trâmbița* în mână (1921)

2. Todor Tincu (93 ani) din Sat-Șugătag (1923)

1. Ioana Codrea (Fundeasa) din Vad (1921)

2. Grup din Crăcești, fetele purtând *muniță* de mireasă pe cap (1920)

3. Tip și port din Borșa-Repedea (1921)

1. Grup de lăieți și fete din Borșa (1924)

2. Fată din Sarasău în zi de iarnă
(1922)

3. Budeștean îmbrăcat în cămașa
de sărură (za) a lui Pintea (1920)

1. Grup de bătrâni din Săpânța în zi de Paști (1923)

2. Grup de fete și neveste din Ieud în zi de Crăciun (1922)

1. Grup de Ruteni din Rogna-de-sus (familia Lavița Fedor) (1924)

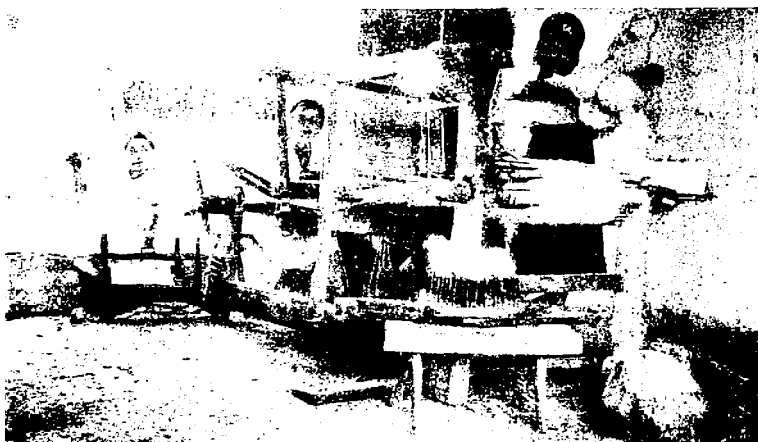
2. Jocul *Viltșareș* în zi de Paști în Săpânța (1923)

1. Sfințirea *pascăi* de către protopopul Salca Pătru în dimineața primei zile de Paști în Giulești (1924)

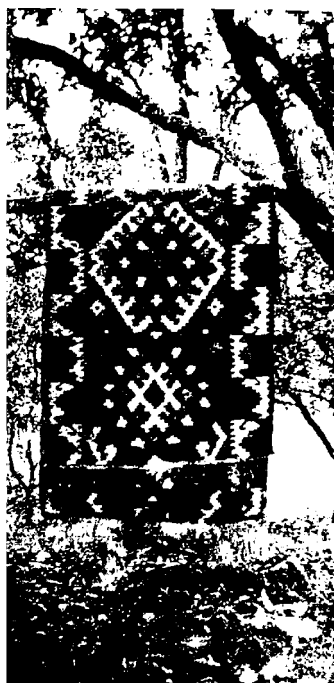
2. *Židz* din Borșa, cu *ștrama* în jurul pălăriilor, mergând în zi de Paști la sinagogă (1924, 20 aprilie)

1. *K'iară* (război de țesut) din Giulești (1921)

2. Cover din casa d-nei Mihálvi
din Sighet (1922)

Cover din Budești (1920)

1. Covor vechiu păstrat în altarul
Bisericii-din-Deal din Ieud (1922)

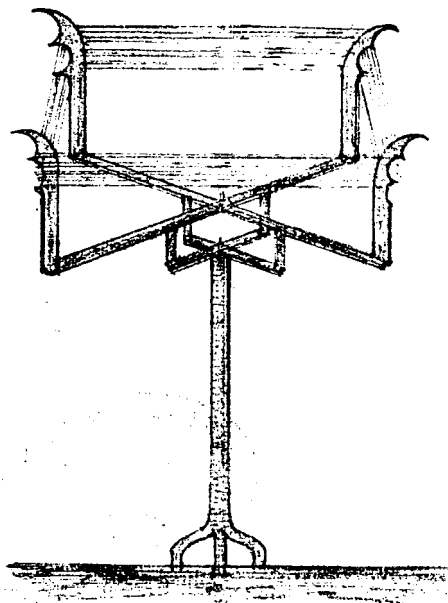
2. Tipuri din Borșa-Poieni (1921)

3. Covor vechiu păstrat în altarul
Bisericii-din-Deal din Ieud (1922)

1. Interior de casă țărănească din Rozavlia: cuptorul (1922)

2 «Vartelnița» schițată în Ieud (1922)

1. Poienile Borșei (1921)

2. Satul Săieu sub zăpadă (1922)

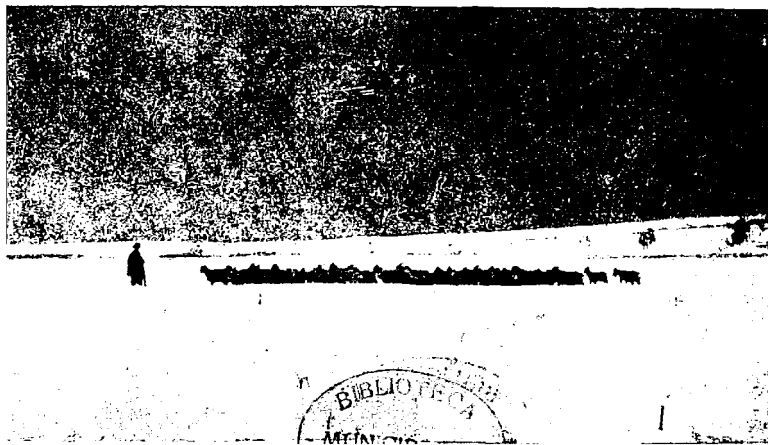
1. Stâna lui *Vasilă Nik'i* de pe muntele *Măgura* din Crăcești (1920)

2. Turmă de oi dela stâna lui *Dunca* din Giulești (1921)

1. Cireadă din vacile de sat la păscut (1920)

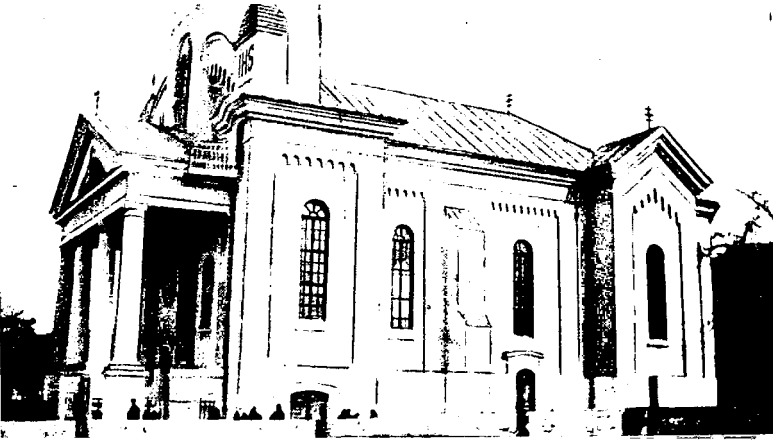
2. Turmă de capre în zi de iarnă mergând la păscut (1922)

1. Zi de târg (vinerea) în Sighet (1921)

2. Rasă de boi din Maramureș (1921)

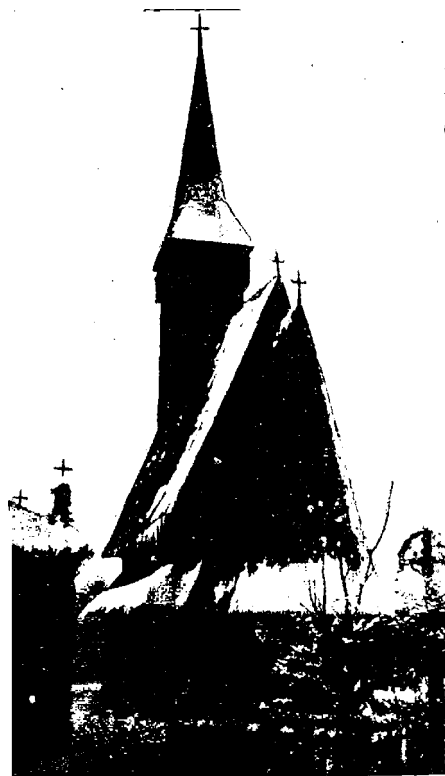
1. Biserica nouă din Dragomirești (1923)

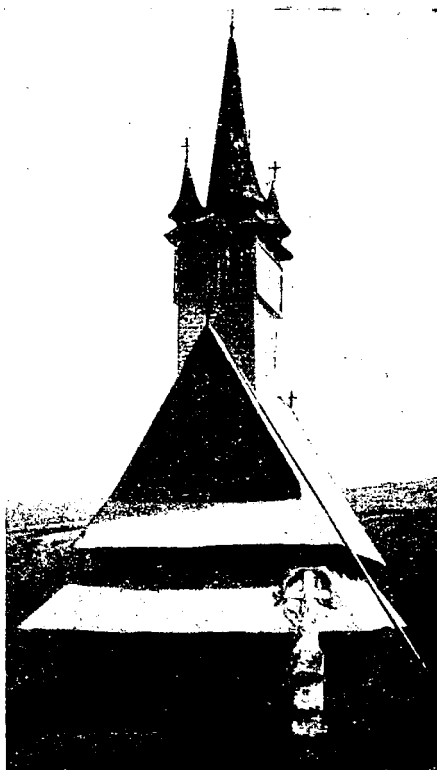
2. Zugrăveală din interiorul Bisericii-din-Deal din Ieud (1923)

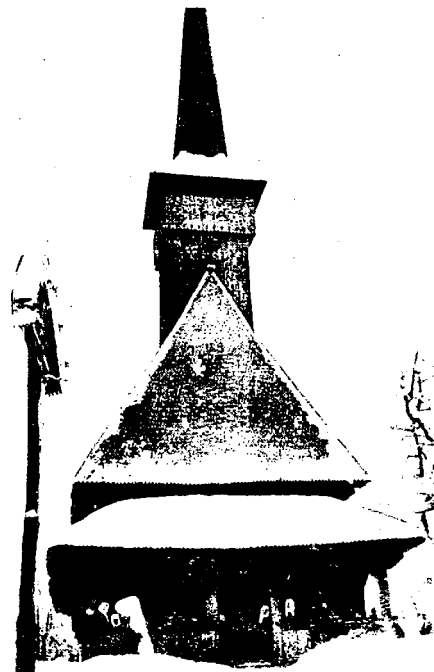
1. Zugrăveală din interiorul *Bisericii-din-Deal* din Ieud (1923)

2. Biserica (din șes) din Ieud în zi de iarnă (1922)

1. Biserica din Budești (Gjosani), în altarul căreia se păstrează cămașa de fier a lui Pinteș (1923)

2. Biserica din Șieu în zi de Crăciun (1922)

1. Moartea, din piesa teatrală *Viflaimul*,
cf. pag. 182 (1922)

2. Iosif și Maria plecând în Egipt (1922)

1. Irozii (1922)

2. Cei trei judecători (1922)

1. Ingerii și păstorii (1922)

2. Cei patru draci din aceeași piesă (1922)

CUPRINSUL

PREFAȚĂ	V
INTRODUCERE:	
Considerațiuni generale:	VII
Satele	VIII
Starea economică și socială a Maramureșului	X
Situația politică și etnografică a satelor	XIII
Biserica	XVI
Ocupațiunea țaranului și avuția Maramureșului	XIX
Portul și tipul	XXIII
Viața și caracterul	XXV
Folklorul:	XXX
Balada	XXXIV
Descântecele	XXXIX
Credințe, tradiții și datini	XLIV
Păstoritul	XLVI
Creațiunea populară	L
Graiul:	LIII
Fonetica	LV
Morfologia	LXV
Sintaxa	LXXI
Lexicul	LXXIII
Câteva aspecte caracteristice	LXXIV
Considerațiuni asupra textelor	LXXV
Etnografia istorică a Maramureșului	LXXXVI
TEXTE:	
Doine	
Strigături	57
Orații de nuntă	65
Bocete	69
Colinde	73
Rugăciuni	83
Balade	87
Descânțece	125
Cimilituri	145
Jocuri de copii	149

Basme	151
Tradiții și legende	153
Datini, credințe și superstiții	161
Povestiri cu privire la viața de astăzi	169
MUZICĂ POPULARĂ	175
APENDICE (teatru popular)	181
TOPONIMIE	202
ONOMASTICĂ	211
GLOSAR	213
ADAUS	238
INDREPTĂRI	238
INDICE DE SATE	239

HARTĂ: MARAMUREȘUL, scara 1/400.000

XXII PLANȘE (49 vederi).